Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/daskapital0000karl_y3a8

KARL MARX
DAS KAPITAL

דאָס קאַפּיטאַל

קריטיק פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע

פון

קארל מאַרקס

ערשטער באַנד.

איבערזעצט נאָך ק. קאַוטסקי'ס דייטשע פאָלקסאויסגאַבע.

פון דר. י. א. מעריסאָן.

ארויסגעגעבען פון דער

קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט.

ניו יאָרק, 1917.

אינהאַלט

זייט

פון די ארויסגעבער — — — — — — — — — — — — — 6

פאָרוואָרט פונ'ם איבערזעצער — — — — — — — — — — 7

קארל מארקס : א ביאָגראפישע סקיצע — — — — — — — — 22

פאָרוואָרט פונ'ם פערפאסער צו דער ערשטער אויפלאגע — — 33

נאָכוואָרט צו דער צווייטער אויפלאגע — — — — — — — 39

ערשטער אָבטייל

סחורה און געלד.

ערשטער קאפיטעל : סחורה — — — — — — — — — — 55

1. די צוויי פאקטאָרען פון סחורה : געברויך־ווערטה און ווערטה — — — — — — — — — — — — 55

2. דער טאָפּעלט־כאראקטער פון דער ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין סחורות — — — — — — — — 64

3. די ווערטה־פאָרם אָדער דער טויש־ווערטה — — — 74

4. דער פעטיש־כאראקטער פון סחורה און זיין סוד — 108

צווייטער קאפיטעל : דער פּראָצעס פון אויסטויש — — — 129

דריטער קאפיטעל : דאָס געלד אָדער די צירקולאציע פון סחורות — — — — — — — — — — — — 143

1. די מאָס פון ווערטהען — — — — — — — — — — 143

2. דער צירקולאציאָנס־מיטעל — — — — — — — — 157

3. געלד — — — — — — — — — — — — — — 196

זייט

אכטער קאפיטעל: דער ארבייטס־טאג — — — — — — — — — 350

1. די גרעניצען פון ארבייטס־טאג — — — — — — — — 350

2. דער אונגעזעטיגטער הונגער נאך מעהר־ארבייט. פאבריקאנט און באיאר — — — — — — — — 356

3. ענגלישע אינדוסטריע צווייגען, וואס האבען נים קיין געזעצליכע גרעניצען פון עקספלואטאציע — — 368

4. טאג־ און נאכט־ארבייט. דער סיסטעם פון איין רייה נאך דער אנדערער — — — — — — — — — — 388

5. דער קאמף פאר א נארמאלען ארבייטס־טאג. צוואנג־געזעצען צו פערלענגערן דעם ארבייטס־טאג פון מיטען 14טען ביז'ן סוף 17טען יאהרהונדערט — 400

6. דער קאמף פאר א נארמאלען ארבייטס־טאג. די ענגלישע פאבריק־געזעצגעבונג פון 1833 ביז 1864 — — 422

7. דער קאמף פאר א נארמאלען ארבייטס־טאג. די צוריק־ווירקונג פון דער ענגלישער געזעצגעבונג אויף אנדערע לענדער — — — — — — — — — 453

ניינטער קאפיטעל: די ראטע און מאסע פון דעם מעהר־ווערטה — — — — — — — — — — — — 462

זייט

צווייטער אבטייל
די פערוואנדלונג פון געלד אין קאפיטאל.

פערטער קאפיטעל: די פערוואנדלונג פון געלד אין קאפיטאל 223

1. די אלגעמיינע פארמולע פון קאפיטאל — — — — — 223

2. די ווידערשפרוכען פון דער אלגעמיינער פארמולע — 237

3. קויף און פערקויף פון דער ארבייטס־קראפט — — 253

דריטער אבטייל
די פראדוקציאן פון דעם אבסאלוטען מעהרווערטה.

פינפטער קאפיטעל: דער ארבייט־פראצעס און דער פער־ווערטונג־פראצעס — — — — — — — — — — 270

1. דער ארבייט־פראצעס אדער די פראדוקציאן פון גע־ברויך־ווערטהען — — — — — — — — — — — 270

2. דער פערווערטונג־פראצעס אדער די פראדוקציאן פון מעהרווערטה — — — — — — — — — — — 281

זעקסטער קאפיטעל: בעשטענדיגער קאפיטאל און פערענ־דערליכער קאפיטאל — — — — — — — — 304

זיעבעטער קאפיטעל: די ראטע פון דעם מעהרווערטה — — 322

1. דער גראד־עקספלואטאציע פון דער ארבייט־קראפט 223

2. דער אויסדרוק פונ׳ם ווערטה פון פראדוקט אין פרא־פארציאנעלע טיילען פון פראדוקט — — — — — 335

3. סיניאר׳ם „לעצטע שטונדע״ — — — — — — — — 340

4. דער מעהר־פראדוקט — — — — — — — — — 348

פאָרוואָרט פונ'ם איבערזעצער.

די איבערזעצונג פון מארקס' „קאפיטאל", די גרעסטע אונ־טערנעהמונג, וואָס די יונגע וויסענשאפטליכע ליטעראטור אין אידיש האָט ביז איצט געוואגט דורכצופיהרן, איז, פערשטעהט זיך, געוועזן פערבונדען מיט גרויסע שוועריגקייטען. אויב ווי־סענשאפט בכלל איז שווער איבערצוגעבען אין א שפראך, וואָס האלט נאָך אין ווערן—ווען דער שרייבער מוז ניט נאָר צוגרייטען דעם אינהאלט, נאָר אין א גרויסען טייל אויך שאפען בעת מעשה די כלים, וואו אריינצוגיסען דעם אינהאלט—איז אָט די ספעציעלע וויסענשאפט פון פאָליטישער עקאָנאָמיע, וועלכע האָט צוליעב איהר טרוקענקייט און טונקעלער פערוויקעלטקייט פערדיענט דעם נאָמען „די אומעטיגע וויסענשאפט", אודאי שווער איבערצוגעבען אין אונזער אמביציעזער אָבער בלוט־אָרימער פאָלקס־שפראך.

אָט די שוועריגקייטען ווערן אָבער נאָך פערפיעלפאכט, ווען מען האָט אין זין, אז „קאפיטאל" איז ניט סתם פאָליטישע עקאָ־נאָמיע און מארקס איז ניט בלויז א געניאלער פערפאסער. פאָ־ליטישע עקאָנאָמיע אלס א וויסענשאפטליכער געגענשטאנד מעג בעצם זיין טרוקען, פערוויקעלט און ניט אנציהענד, זי איז אָבער ניט קיין היילינקייט און מען מעג, אויב מען קאָן נאָר, זי מאכען ווייכער, קלאָרער און אינטערעסאנטער. סתם א פערפאסער, אפילו א געניאלער, איז דאך ניט מעהר ווי א מענש, וועלכען מיר דארפען נאָר זוכען צו פערשטעהן; און אויב זיין שפראך איז שווער איינצובייסען און זיינע אויסדרוק־פאָרמען זיינען פער־וויקעלטע, גיט מען זיך אן עצה: מען נעהמט ארויס דעם תמצית און מען גיט עס איבער מיט אייגענע ווערטער. ניט אזוי אָבער מיט „דאָס קאפיטאל" פון קארל מארקס.

„דאָס קאפיטאל" איז אן ענטפלעקונג פון א גרויסער וואָר־הייט. ווערטה־טעאָריען, פאָרשונגען איבער די פונקציעס פון געלד, די פּראָדוקציאָן פון סחורות און די פערטיילונג פון רייכטימער זיינען פאָליטישע עקאָנאָמיע: די לעהרע וועגען דער פערוואנד־לונג פון געלד אין קאפיטאל און די ענטשטעהונג פון מעהרווערטה

פון די אַרויסגעבער.

דער ערשטער באנד פון „קאַפּיטאַל" פערנעהמט אַן ערך 1300 זייטען אין דעם פאָרמאַט פון אונזערע אויסגאַבען, און מיר זיינען געצוואונגען אויס מאַטעריעלע און טעכנישע גרונדען איינצוטיילען דאָס גאַנצע ווערק אין דריי כמעט גלייכע טיילען. גליקליכערוויז שטערט ניט אָט די איינטיילונג די איינהייט פונ'ם בוך. די דריי אָבטיילען, וואָס געהען אריין אין אָט דעם ערשטען טייל, ענטהאַלטען „סחורה און געלד", „די פערוואַנדלונג פון געלד אין קאַפּיטאַל" און „די פּראָדוקציאָן פון אַבסאָלוטען מעהרווערטה". דער צווייטער טייל וועט ענטהאַלטען דעם פערטען אָבטייל, „די פּראָדוקציאָן פון רעלאַטיווען מעהרווערטה", דעם פינפטען אָבטייל „די פּראָדוקציאָן פון דעם אַבסאָלוטען און רעלאַטיווען מעהרווערטה און דעם זעקסטען אָבטייל „דער ארבייטס־לוין". דער דריטער טייל וועט ענטהאַלטען דעם זיבעטען אָבטייל „דער פּראָצעס פון קאַפּיטאַל־אָנזאַמלונג". יעדער טייל איז כמעט אַ גאַנצער ענין פאַר זיך און דער כלל „אין מוקדם ומאוחר בתורה" קאָן טרעפליך אָנגעווענדעט ווערן אויף אָט דעם ווערק.

מיר דאַנקען אַלע פריינד פון דער קראַפּאָטקין ליטעראַטור־געזעלשאַפט פאַר זייער ביזאַהעריגער שטיצע און האָפען, אַז זיי וועלען מיט נאָך מעהר ענערגיע אונז העלפען דורכפיהרן אָט די גרויסאַרטיגע אונטערנעהמונג.

דער פערוואַלטונגס־ראַטה.

טרוקענע זאַץ־פאָרמען. פאַר דעם, וואָס איז ניט בַעהאַווענט אין די וויסענשאַפטליכע אויסדרוקען, קאָנען אפשר אַזוינע זאַצען קלינגען גאַנץ פרעמד אָדער גאָר אונפערשטענדליך, אָבער זיי קלינגען וואהרשיינליך ניט ווענינער פרעמד און אונפערשטענד־ליך אויך אין אָריגינאַל פאַר דעם ניט־וויסענשאַפטליכען דייטשען לעזער. אַבסטראַקט־וויסענשאַפטליכע פאָרמען קלינגען אייגענט־ליך גלייך אין אַלע שפּראַכען. געוויס האָט אידיש דערצו נאָך דעם חסרון, וואָס פיעלע בעגריפס־ווערטער, וועלכע זיינען שוין געוואָרן אין אַנדערע שפּראַכען אַלטעגליכע אומגאַנגס־ווערטער, מוזען אין איהר נאָכאַנאַנד ערשט ווערן איינגעפיהרט, און ווי יעדער נייער איינפיהר, מוזען זיי לכתחילה קלינגען פרעמד. בע־האַנדלען אָבער אַ וויסענשאַפטליכען ענין און ניט געברויכען אָדער איינפיהרן די נויטיגע בעגריפס־ווערטער, איז פונקט אַזוי מעגליך, ווי בויען למשל אַ טעלעסקאָפּ מיט די הוילע צעהן פינגער אָדער אפילו מיט די פערשפּיצטע שטיינדלעך פון דעם פּרימיטיוועז האַנהווערקער. מען קאָן ניט שרייבען קיין וויסענשאַפט אין אַן איינפאַכען מאַמע־לשון.

דאָך וויל איך האָפען, אַז דער לעזער וועט ניט האָבען צופיעל אורזאַכען מתרעם צו זיין אויף דעם אידיש פון אָט דער איבער־זעצונג. ווי ווייט איך האָב געקאָנט, האָב איך געזוכט אויפצו־האַלטען דעם גייסט פון דער שפּראַך אין יעדען זאַץ־בוי, און דאָס איז דאָך אייגענטליך דער עיקר; הגם מיר וועט ניט וואונדערן, אויב דער אויפמערקזאַמער קריטיקער, וועט אפשר וואו־ניט־וואו ענטדעקען אַן אויסמיידליכען גערמאַניזם. די גרעסטע אויסזעצונג פון אויבען־אויף וועט מסתמא געמאַכט ווערן אנטקעגען די פיעלע, זעהר פיעלע פרעמד־ווערטער, וועלכע ווערן בענוצט דערהויפּט אין די ערשטע קאַפּיטלען. זייער צאָהל אָבער וועט זיך ארויסווייזען אין אַ פערקעהרטער פּראָפּאָרציע צו דער אינטעליגענץ פון דעם לעזער. וואָס מעהר אינטעליגענט דער לעזער איז, אַלץ אַ קלע־נערע צאָהל וועט ער בעטראַכטען פאַר פרעמד־ווערטער, וואָס ווע־ניגער אינטעליגענט, אַלץ מעהר ווערטער וועלען זיין פאַר איהם פרעמדע.

בכלל טיילען זיך איין די געברויכטע פרעמד־ווערטער אין צוויי סאָרטען. איין סאָרט איז אַזעלכער, וואָס מען קאָן אָהן

איז אָבער מעהר ווי דאָס—עס איז די אָפּענבאַרונג פון דער תורה פון סאָציאַליזם. דאָס קאַפּיטאַל בעהאַנדעלט ניט נאָר די גע־זעצען פון דער סחורה־פּראָדוקציאָן ווי זיי זיינען, נאָר עס פאַסט זיי אום אין זייער פּראָצעס פון ווערן; עס ענטדעקט די געזעצען פון דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג; עס שאַפט אַ וועלט־אַנשויאונג און ווערט געקרוינט אַלס די ביבעל פון דעם פּראָ־לעטאַריאַט...

קאַרל מאַרקס איז דער נביא פון אַ גרויסער צוקונפט. ער איז דער וויסענשאַפטליכער בעגרינדער פון דעם סאָציאַליזם; דער געזעץ־ערפינדער פון דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג; דער וועג־ווייזער פון פּראָלעטאַריאַט און דער מורה דרך פון זיין בע־וועגונג. אויף זיין וואָרט, זיינעם אַן אויסדרוק בויט מען תלי תלים של הלכות, און זיין נאָמען גופא איז געוואָרן אַ שטה, אַ שטרענגע שוהלע.

מיט אַזאַ בוך שפּיעלט מען זיך ניט און מיט אַזאַ פּערפאַסער נעהמט מען זיך קיין פרייהייטען ניט.

די געוועהנליכע פּינקטליכקייט און טריַיהייט צום אָריגינאַל איז דעריבער פאַר אָט דער ארבייט ניט געווען גענוג. זעהר אָפט האָבען געמוזט בענוצט ווערן גענוי דיזעלביגע אויסדרוקען ווי דער פּערפאַסער האָט זיי געברויכט, ווייל די קלענסטע ענדערונג וואָלט געקאָנט ארויסרופען אַ חשד אויף דער ריכטיגקייט פון דער אי־בערזעצונג. דעם איבערזעצער׳ס פעסטער כלל: „גיב איבער דעם פּערפאַסער׳ס זין אַזוי גענוי ווי דו פערשטעהסט, אין זיינע איי־גענע ווערטער אויב מעגליך, אין אַנדערע ווערטער אויב דו מוזט, אָבער שטענדיג אין דעם בעסטען אידיש, וואָס דו קאָנסט"—האָט אין דעם פאַל געמוזט מאָדיפיצירט ווערן אין דעם שטרענגערן רעגעל: גיב איבער אונטער אַלע אומשטענדען ניט נאָר דעם זין, נאָר אויך די פאָרם מיט דער גרעסטער פּינקטליכקייט, אין אַ פליסיגען אידיש אויב מעגליך, אין בלויז אַ פערשטענדליכען אידיש, אויב דו מוזט.

עס פערשטעהט זיך, אַז האַלטענדיג זיך אָן דעם ספּעציעלען שטרענגערן כלל און ניט נעהמענדיג זיך די ערלויבניש מסביר צו זיין דעם ענין אפילו אין די שווערסטע פּלעצער און אין די טיעפ־סטע אויספיהרונגען, מוזען אָפטמאָל פאָרקומען אונגעוועהנליך־

שפּראַך בעצייכענט נאָך די ערשיינונגען פון דער אויבערפלעך. הויבט מען אָבער אָן גראָבען טיעף, שטויסט מען זיך אָן אויף בעגריפען, פאַר וועלכע עס פעהלען ווערטער אין דעם מאַמע־לשון. כדי זיי צו בעצייכענען, מוז מען ענטוועדער ערפינדען נייע ווער־טער, אָדער מען מוז נעהמען ווערטער פון אַנאַנדער שפּראַך, דאָס רוב פון לאַטיין אָדער גריכיש, און זיי געבען אַ בעזונדערן זין, וואָס שטימט ניט אינגאַנצען מיט זייער אורשפּרינגליכען זין, און דעריבער קאָן עס ניט גענוי איבערגעגעבען ווערן דורך אַ פשוט׳ע איבערזעצונג.... אַזוינע ווערטער טאָרען נאַטירליך ניט ארויס־געוואָרפען ווערן. און איך האָב געדענקט, אַז עס איז ניט רעכט ארויסצו־וואַרפען אפילו אַזוינע פרעמד־ווערטער, וועלכע מען קאָן יאָ פערבייטען אויף דייטשע, אויב זיי זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם מאַרקסישען אויסדרוק־אופן און זיינען שוין געוואָרן אַ פעסטער בעשטאַנד־טייל פון דעם שפּראַך־אוצר פון דער מאַרקסיס־טישער ליטעראַטור.... כדי צו מאַכען אַזוינע ווערטער לייכטער פערשטענדליך, האָב איך צוגעגעבען, דאָרט וואו דאָס וואָרט קומט פאַר צום ערשטען מאָל, דאָס נעהענטסטע דייטשע וואָרט, און עס איינגעשלאָסען אין עקיגע קלאַמערן.... וואו איך האָב מורא געהאַט, אַז די צוגעשטעלטע פערטייטשונג וועט אומזיסט שטערן און אָבהאַלטען דעם פלוס פון דער ערקלערונג פון אַ געדאַנק, האָב איך די טייטש־ווערטער בעסער גאָר אויסגעלאָזט.״

גענוי דיזעלביגע מאָטיווען און אויסרעכענונגען האָבען מיך געלייטעט אין דעם געברויך פון אַזוינע פרעמד־ווערטער אין דער אידישער איבערזעצונג, אָנווענדענדיג אויך די אייגענע מעטאָדע פון צושטעלען טייטש־ווערטער אין בעזונדערע עקיגע קלאַמערן. נאָר מיר איז עס אויסגעקומען צו טהאָן אָפטער, צוליעב די גרע־סערע נויטען פון דעם דורכשניטליכען אידישען לעזער, ווי אויך אין די פעלען, וואו אַ פרעמד־וואָרט איז שוין אַן אַלטער תושב אין דייטש און נאָך גאָר אַ יונגער גר אין אידיש. פערקעהרט ווידער, וואו אַ געוועהנליך דייטשיש וואָרט איז געוועזען שווער איבערצוגעבען גענוי אין אידיש, האָב איך געברויכט דאָס נע־הענטסטע אידישע וואָרט לויט׳ן זין נאָך און איינגערינגעלט דאָס אָריגינעלע דייטשע וואָרט אין רונדע קלאַמערן, כדי עס זאָל קיין טעות ניט קאָנען זיין אין דעם ווירקליכען זין פון וואָרט.

איהם לחלומין ניט אויסקומען. דאָס זיינען די טעכנישע אויס־דרוקען פון דער געגעבענער וויסענשאַפט, די ספּעציעלע געצייג, אַזוי צו זאָגען, פון דער בעשטימטער קאָפּ־ארבייט. יעדער האַנד־ווערקער האָט זיינע געצייג און האָט פאר זיי בעשטימטע נעמען, אזוי האָט אויך יעדער וויסענשאַפטליכער דענקער זיינע אויסדרו־קען פאר די בעשטימטע בעגריפען, מיט וועלכע ער אָפּערירט. מען קאָן ניט דענקען און שרייבען איבער פּאָליטישער עקאָנאָמיע אין קיין שפּראך ניט אָהן די ווערטער צ.ב.ש. „רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם", „עקוויוואַלענט", „קוואַליטאַטיוו", „קוואַנטיטאַטיוו" א.אז.וו., פּונקט ווי מען קאָן ניט רעדען אָדער שרייבען וועגען שוסטעריי, ניט געברויכענדיג אזעלכע משונה'דיגע פרעמד־ווערטער ווי „קאַפּול", „דראַטווע" א.אז.וו. און אזוי ווי עס וואָלט קיין זין ניט געהאַט, שרייבענדיג וועגען שוסטעריי, אויסצומיידען דאָס וואָרט „קאַפּול" און בעשרייבען עס יעדעס מאָל אלס אזא מין שטיק האָלץ, וואָס האָט די פאָרם און מאָס פון פוס, און אויף וועלכען עס ציהט זיך אָן דער לעדער פון שוך; אזוי האָט אויך קיין זין ניט צו בעשרייבען יעדעס מאָל דעם בעגריף, וואָס ווערט איבערגעגעבען אין פּאָליטישער עקאָנאָמיע דורך דעם אויסדרוק „עקוויוואַלענט" וכדומה.

דער אַנדער סאָרט נעהמט אריין אַלע אַלגעמיין־ליטעראַרישע פרעמד־ווערטער, וועלכע די געלעהרטע שרייבער אין אלע שפּראַ־כען בענוצען אזוי אָפט, אז זיי זיינען כמעט געוואָרן אינטערנאַ־ציאָנאַלע אומגאַנגס־ווערטער אין וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָ־פישע ווערק. א טייל פון אָט די פרעמד־ווערטער קאָן פערביטען ווערן אויף איינפאַכע ווערטער פון דער פאָלקס־שפּראַך, און דאָרט וואו עס שאָדט ניט דער גענויקייט און שאַרפקייט פון דעם גע־דאַנק, איז אודאי נויטיג צו געברויכען גיכער א לייכטען וואָרט איידער א שווערן. עס זיינען אָבער צווישען די אויך פאראַן א גרויסע צאָהל, וועלכע מען קאָן ניט און מען דאַרף ניט פערבייטען אויף די גרינגערע ווערטער פון דער פאָלקס־שפּראַך. אין זיין פאָררעדע צו דער דייטשער פאָלקס־אויסגאַבע פון „קאַפּיטאַל" שרייבט קאַוטסקי וועגען דעם פּונקט ווי פאָלגט:

„יעדע וויסענשאַפט נויטיגט זיך אין לויף פון איהר פאָרט־שריט צו שאַפען אַן אייגענע שפּראַך. די געוועהנליכע אומגאַנגס־

עס וועט דערמאָנט ווערן שפּעטער. אין די דאָזיגע אויסגאַבען האָט ענגעלס אַריינגענומען די אַלע פערבעסערונגען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן פון מאַרקס׳ן אַליין אין דער פראַנצויזישער איבערזעצונג, ווי אויך אַנדערע ענדערונגען, וועלכע ער האָט געפונען צווישען מאַרקס׳עס נאָטיצען אויף די גליונות פון זיין האַנד־עקזעמפּלאַר פון דער צווייטער אויסגאַבע. וועגען די דאָזיגע ענדערונגען שרייבט ענגעלס אין זיין פאָרוואָרט צו דער דריטער אויפלאַגע ווי פאָלגט:

„מאַרקס האָט אין אָנפאַנג בדעה געהאַט איינגאַנצען איבער־צואַרבייטען דעם טעקסט פון ערשטען באַנד: אייניגע טעאָרע־טישע פונקטען איבערגעבען בולט׳ער, צוגעבען נייע פונקטען און פערפאָלשטענדיגען דעם געשיכטליכען און סטאַטיסטישען מאַטע־ריאַל ביז צו דער לעצטער צייט. דער צושטאַנד אָבער פון זיין געזונד און די נויט צו ענדיגען די רעדאַקציע פון צווייטען באַנד האָבען איהם געשטערט זיך צו נעהמען פאַר דער דאָזיגער אַרבייט. ער האָט זיך געמוזט בענוגענען מיט די נויטיגסטע ענדערונגען און צושטעלען נאָר די הוספות, וועלכע די פראַנצויזישע אויס־גאַבע, וואָס איז דערוויילע ערשיענען, האָט שוין ענטהאַלטען.

אין דעם נאַכלאַס [די כתבים וואָס זיינען געבליבען נאָך זיין טויט] האָט זיך געפונען אַ דייטשער עקזעמפּלאַר, וועלכען ער האָט ערטערווייז קאָרעגירט און וואו ער האָט אָנגעוויזען אויף די פערבעסערונגען פון דער פראַנצויזישער אויסגאַבע, ווי אויך אַ פראַנצויזישער עקזעמפּלאַר, אין וועלכען ער האָט גענוי אָנגע־צייכענט די שטעלען, מיט וועלכע מען דאַרף זיך בענוצען. די דאָזיגע ענדערונגען און הוספות זיינען דערהויפּט געמאַכט געוואָרן אין לעצטען טייל פונ׳ם בוך, אין דעם אָבטייל: „דער אַקומו־לאַציאָנס־פּראָצעס פונ׳ם קאַפּיטאַל”. דער טעקסט אין דעם אָב־טייל איז דאָס רוב געבליבען ווי ער איז לכתחילה אָנגעשריבען געוואָרן, בעת די ערשטע אָבטיילען זיינען פון אָנפאַנג אָן גרינד־ליכער איבערגעאַרבייט געוואָרן. דער סטיל איז דעריבער געווען לעבעדיגער, מעהר פון איין גוס, ער איז אָבער געווען אויך מעהר נאַכלעסיג, פול מיט אַנגליציזמען און ערטערווייז ניט דייטליך.

בנוגע דעם סטיל האָט מאַרקס אַליין גרינדליך רעווידירט מעהרערע אונטער־אָבטיילען, און האָט מיר דערמיט, ווי אויך

איך וויל אויך בעמערקען, אז די איבערזעצונג פון די צאָהל־רייכע פוס־נאָטען איז בעזאָרגט געוואָרן פונקט מיט דערזעלביגער טרייהייט ווי דער טעקסט, און די אַלע רעפערענצען צו דער אומ־פאַנגרייכער עקאָנאָמישער ליטעראַטור פון מעהרערע שפּראַכען זיינען גענוי אָנגעגעבען געוואָרן ווי זיי געפינען זיך אין אָריגי־נאַל. פאַר דעם אַלגעמיינעם לעזער וועלען פיעלע פון זיי אפשר זיין ווענינ־וואָס אינטערעסאַנט, די פאָלשטענדיגקייט אָבער פון דעם בוך פאָדערט, עס זאָל קיין וואָרט און קיין אות ניט פעהלען פון דעם מייסטער'ס ווערק, און די וואָס ווילען זיך טיעפער גריבלען אין קאַפּיטאַל זאָלען קאָנען מיט דערזעלביגער זיכערקייט זיך פערלאָזען אויף דער אידישער איבערזעצונג, ווי אויף יעדער אנדער אויסגאַבע אין וועלכער עס איז אנדער שפּראַך.

וואָס איז נוגע דעם טעקסט גופא, האָט אָט די אידישע אי־בערזעצונג אַ גרויסען יתרון איבער אַלע פריהערדיגע אויסגאַבען און איבערזעצונגען פון קאַפּיטאַל. אידיש האָט געוואַרט לאַנג גענוג אויף דעם גרעסטען ווערק פון דער סאָציאַליסטישער ליטע־ראַטור, דערפאַר האָט זי זיך דערוואַרט אויף קאַוטסקי'ס פאָלקס־אויסגאַבע, וואָס איז ערשיענען ערשט אין 1914, נאָך וועלכער אָט די איבערזעצונג איז געמאַכט געוואָרן. אין פּרט פון פּינקט־ליכקייט און ריינקייט פון פעהלערן האָט די קאַוטסקי אויסגאַבע אונפערגלייכליכע מעלות, דען די גענויע ריכטיגקייט אין טעקסט פון דער „ביבעל פון פּראָלעטאַריאַט", אַזוי ווי דער קרי וכתיב פון תורת משה, מוז זיין פון דער העכסטער וויכטיגקייט.

* * *

„דאָס קאַפּיטאַל" איז דורכגעגאַנגען איינינע רעוויזיעס אין פערשיידענע אויסגאַבען, אין אַלעמען פינף דייטשע און איין פראַנצויזישע. אין דער צווייטער דייטשער אויסגאַבע האָט נאָך מאַרקס אַליין געמאַכט בעדייטענדע ענדערונגען; אַזוי אויך אין דער פראַנצויזישער איבערזעצונג, וועלכע איז ערשיענען אין העפ־טען און איז געגאַנגען דריי יאָהר—פון 1872 ביז 1875. די נעקסטע דריי דייטשע אויסגאַבען זיינען ערשיענען נאָך מאַרקס'עס טויט און זיינען רעדיזשירט געוואָרן פון פריעדריך ענגעלס, ווי אויך די ענגלישע איבערזעצונג, אין וועלכער וויכטיגע אויסבע־סערונגען זיינען געמאַכט געוואָרן אין די ענגלישע ציטאַטען, ווי

וועלכע האָט פערגרעסערט דעם וויסענשאַפטליכען ווערטה פון דייטשען אָריגינאַל גופא. אָבער אויסער דעם האָט ער אויך גענומען אין בעטראַכט די לייכטערע פערשטענדליכקייט פון דער פראַנצויזישער איבערזעצונג.

„מארקס האָט גערעכענט—שרייבט קאַוטסקי— אַז צווישען די פראַנצויזישע ארבייטער וועט ער געפינען ווענינער געדולדינע לעזער איידער צווישען די דייטשען, און האָט דעריבער געזוכט צו מאַכען גרינגער פאַר זיי דעם געדאַנק אין איינינע ערטער. איך האָב מיך געפיהלט בערעכטיגט צו בענוצען אַזוינע שטעלען אויך ביים צונויפשטעלען דעם דייטשישען טעקסט, וואָרים מיין אויפגאַבע איז צו מאַכען דאָס בוך מעהר פערשטענדליך אויף וויפיעל דאָס איז מעגליך, ניט אָנריהרענדיג די טיעפקייט און דעם כאַראַקטער פון דעם ווערק."

פאַר דער פערטער דייטשער אויסגאַבע האָט ענגעלס זיך בענוצט אַ חוץ מיט דער פראַנצויזישער איבערזעצונג אויך מיט דער ענגלישער. אין דער ענגלישער אויסגאַבע האָט מאַרקס'עס טאָכטער, עלינאָר מאַרקס-אַוועלינג, פערגליכען אַלע ציטאַטען פון ענגלישע פּערפאַסער און פון די ענגלישע בלוי-ביכער, וועלכע מאַרקס האָט איבערזעצט אין דייטש, און זיי איבערגעגעבען לויט זייער אָריגינעלען טעקסט, אנשטאַט צוריק צו איבערזעצען זיי פון דייטש אין ענגליש, וואָס עס וואָלט אין בעסטען פאַל ניט געקאָנט שטימען מיט די אָריגינעלע אויסדרוקען פון די ציטירטע ענגלישע פּערפאַסער. אין זיין פאָררעדע צו דער פערטער אויסגאַבע בעמערקט ענגעלס וועגען דעם ווי פאָלגט:

„עס האָבען זיך דערביי ארויסגעפונען פערשיידענע קליינע ניט-פּינקטליכקייטען, ווי אויך אַ גרויסע צאָהל דרוקפעהלערן, און אָפטמאָל ניט גאָר אַ גליקליך-געוועהלטעס איבערזעצונגס-וואָרט. איינינע שטעלען זיינען געוועזען ציטירט פון די אַלטע פּאַריזער העפטען, פון די יאָהרען 1843-45, ווען מאַרקס האָט נאָך ניט פערשטאַנען קיין ענגליש און האָט די ענגלישע עקאָנאָמען גע-לעזען אין פראַנצויזישער איבערזעצונג, אַזוי אַז די טאָפּעלטע איבערזעצונג האָט אָפט געקלונגען גאַנץ אַנדערש ווי אין אָריגי-נאַל.... פערגלייכט מען אָבער די פערטע מיט די פאָריגע אויס-גאַבען, קאָן מען זיך איבערציינגען, אַז אָט דער גאַנצער מיהזאַמער

דורך פיעלע מינדליכע אָנדייטונגען, געגעבען די מאָס ווי ווייט איך מעג געהן אין דער ארבייט פון ארויסוואַרפען די ענגלישע טעכנישע אויסדרוקען און אנדערע אנגליציזמען. אין אָט דער דריטער אויפלאַגע איז אַלזאָ קיין וואָרט נים געענדערט געוואָרן, וועגען וועלכען איך וויים ניט בעשטימט, אז דער פערפאַסער אַליין וואָלט עס געענדערט."

די הוספות אין דער פראַנצויזישער אויסגאַבע זיינען זעהר וויכטיגע און מארקס אַליין האָט זיי צוגעגעבען אַ גרויסע בע־דייטונג, ווי מען קאָן עס זעהן פון זיין נאָכוואָרט צו דער דאָזיגער אויסגאַבע, אונטער'ן נאָמען „אַ וואונק צום לעזער":

„הערר זש. ראָי האָט זיך אונטערגענומען צו מאַכען די איבערזעצונג אזוי גענוי, און אפילו אזוי ווערטליך, ווי נאָר מעגליך. ער האָט זיין אויפגאַבע ערפילט געוויסענהאַפט. אָבער גראַד אָט די געוויסענהאַפטיגקייט און געטרייקייט האָט מיך בעוואָגען אָפט־מאָל צו ענדערן אַן אויסדרוק, כדי צו מאַכען איהם לייכטער פער־שטענדליך פאַר'ן לעזער. די ענדערונגען האָבען צייטענווייז גע־מוזט געמאַכט ווערן אין איילעניש, ווייל דאָס בוך איז ערשיענען אין העפטען; זיי האָבען נים געקאָנט דורכגעפיהרט ווערן מיט דערזעלביגער גענויער אויפפאַסונג און דעריבער איז דער סטיל נים ארויסגעקומען גלייכמעסיג. און אזוי ווי איך האָב זיך שוין איינ־מאָל גענומען פאַר דער ארבייט פון רעווידירן, האָב איך זיך גע־פיהלט גענויטיגט צו מאַכען ענדערונגען אין טעקסט, פון דער צווייטער דייטשער אויסגאַבע, גופא: פעראיינפאַכען אייניגע שלום־אויספיהרונגען, אנדערע פערפאָלשטענדיגען, צושטעלען היס־טאָרישע און סטאַטיסטישע הוספות, צוגעבען קריטישע בעמער־קונגען א.אז.וו. די פראַנצויזישע אויסגאַבע מעג האָבען איהרע ליטערארישע חסרונות, זי פערמאָגט אָבער אַ בעזונדערן וויסענ־שאַפטליכען ווערטה אין פערגלייך מיט'ן אָריגינאַל, און דאַרף דעריבער בענוצט ווערן אפילו פון די, וועלכע קאָנען לעזען דאָס בוך אין דייטש."

קאוטסקי האָט נאַטירליך זיך בענוצט מיט די אַלע אויסבע־סערונגען, וואָס מארקס האָט געמאַכט אין דער פראַנצויזישער איבערזעצונג, וועלכע קאָן בעטראַכט ווערן מעהר ווי אַן איינפאַכע איבערזעצונג, נאָר ווי איינע פון די וויכטיגסטע נייע אויסגאַבען,

הויפּטונג אַזאַ תנאי, וועלכער נעהמט אַוועק דעם גאַנצען שפּיץ פון מאַרקס׳עס קריטיק. איך האָב דעריבער אויסגעלאָזט די ציטאַטע גאָר אינגאַנצען פון אָט דער אויסגאַבע, איבערהויפּט אַזוי ווי עס האָט נאָך אויסער דעם קיין נויטיגען צוזאַמענהאַנג ניט מיט דעם עיקר הענין.״

אָט די מעשה מיט מאַרקס׳עס אומזיסטער בעמערקונג אויף אַ ניט־ריכטיג ציטירטען זאַץ פון מילל האָט נאָך מיין מיינונג ניט געדאַרפט אויסגעלאָזט ווערן פון טעקסט, ערשטענס צוליעב איהר היסטאָרישען אינטערעס, און צווייטענס צוליעב די נוצען, וואָס מיר קאָנען אָפּט ציהען פון די פעהלערן פון גרויסע מענשען— עס פערשטעהט זיך, איבערגעבענדיג למען האמת אין אַ הערה דעם ריכטיגען נוסח פון מילל׳ס זאַץ און אָנווייזענדיג אויף מאַרקס׳עס טעות. און איך ברענג עס אַריין דאָ אין דער פאָררעדע, אַ חוץ אַלס אילוסטראַציע פון די נאָך־געבליבענע טעות׳ן אין דער פערטער אויסגאַבע, טאַקע אויך צוליעב דעם דערמאָנטען טעם, ד.ה. אין די אינטערעסען פון היסטאָרישער פּינקטליכקייט.

אַ חוץ אַזוינע אויטאָר׳שע גרייזען האָט קאַוטסקי געפונען אין דער לעצטער, דער פינפטער, אויסגאַבע אַ גרויסע צאָהל פשוט׳ע דרוק־פעהלער, וועלכע שטערן דעם זין און מאַכען אָפּטמאָל דעם זאַץ גאַנץ אונפערשטענדליך. ער ברענגט אַלס ביישפּיעל גאַנצע 30 אַזוינע דרוק־פעהלערן, צווישען וועלכע עס געפינען זיך: האָפנונגסלאָזע אַנשטאַט האָפנונגספאַלע, וואַרען־בעציהונגען אַנשטאַט וועקסעל־בעציהונגען, מעהרהייט אַנשטאַט מעהראַרבייט, אַרבייטס־קראַפט אַנשטאַט אַרבייטס־צייט, נאַטירליכע אַנשטאַט אוננאַטירליכע, א.אז.וו. אינגאַנצען האָט ער אָנגעצעהלט 150 זין־שטערענדע דרוק־פעהלערן, און ער קאַווירט נאָך ניט פאַר דער פאָלשטענדיגקייט פון דער דאָזיגער צאָהל.

נאָך אַ פערדיענסט פון אָט דער קאַוטסקי׳ס אויסגאַבע איז דאָס, וואָס זי איז אויסגערייניגט פון די פיעלע אַנגליציזמען— ד.ה. ווערטער און זאַץ־ווענדונגען, וואָס נעהמען זיך פון ענגליש— וועלכע זיינען נאָך געבליבען אין דער לעצטער דייטשער אויסגאַבע. קאַוטסקי ערקלערט זייער אורשפּרונג ווי פאָלגט:

„אין דער צייט, בעת ער האָט געשריבען „דאָס קאַפּיטאַל״,

רייניגונגס־פּראָצעס האָט פונדעסטוועגען ניט געענדערט קיין ווע־
זענטליכען פּונקט פונ׳ם בוך.״

דער דאָזיגער רייניגונגס־פּראָצעס איז אודאי געוועזן העכסט
ניצליך, ער איז אָבער, ווי עס שטעלט זיך ארויס, ניט געגאַנגען
ווייט גענוג און קאוטסקי האָט נאָך געפונען א רעכט ביסעל וואָס
צו רייניגען. איין ביישפּיעל צווישען אַנדערע איז כדאי דאָ צו
ברענגען. מארקס ציטירט א זאַץ פון דזשאהן סטוארט מילל און
מאכט וועגען איהם א פערניכטענדע בעמערקונג. ענגעלס נעהמט
די ציטאַטע פון דער פראַנצויזישער איבערזעצונג און גיט עס
איבער אין דייטש ווי פאָלגט:

[מילל זאָגט:] „איך זעצע איבעראל דעם געגענווערטיגען
שטאַנד דער דינגע פאָראויס, דער ביז אויף ווייניגע אויסנאהמען
איבעראל הערשט, דאס הייסט, דאס דער קאפּיטאליסט אלע פאָר־
שיסע מאכט, די בעצאהלונג דעם ארבייטער׳ס איינבעגריפען.״

[מארקס׳ בעמערקונג דערצו:] „זעלטזאַמע אָפּטישע טוישונג,
איבראל איינען צושטאַנד צו זעהן, דער ביז יעצט נור אויסנאהמס־
ווייזע אויף דעם ערדבאל הערשט.״

„די איבערזעצונגען זיינען געוויס פאָלקאָם קאָרעקט—ווייזט
אָן קאוטסקי—אָבער ענגעלס וואָלט זיי ניט אָנגעשריבען, ווען
ער וואָלט מילל׳ס זאַץ גענומען פון ענגלישען אָריגינאל אנשטאט
פון דער פראַנצויזישער איבערזעצונג. מילל, אין „פּרינסיפּאלס
אוו פּאליטיקאל עקאָנאמיע״, לאָנדאָן 1860, ז. 253, זאָגט:

“I assume throughout the State of things which, where the laborers and the capitalists are separate classes, prevails, with few exceptions, universally, etc.”

דאס הייסט: איך זעצע איבעראל דעם שטאַנד דער דינגע
פאָראויס, דער דאָרט, וו אָ ארבייטער און קאַ־
פּיטאליסטען פערשיעדענע קלאססען
בילדען, ביז אויף ווייניגע אויסנאהמען, אלגעמיין הערשט
א.אז.וו.״

מארקס האָט מסתמא פערזעהן אָט דעם אונטערגעשטריכענעם
זאַץ, ווען ער האָט געמאכט דעם אויסצוג פון מילל׳ס ווערק פאר
זיינע פראַנצויזישע העפטען. מילל ברענגט אריין אין זיין בע־

אַזוי צום ביישפּיעל געפינט זיך נאָך אין דער פערטער אויס־גאַבע, ז. 139, וואו עס רעדט זיך וועגן בענטהאמ׳ס לעהרע, דער זאַץ „יעדער פיר זיך און קיינער פיר דער אַנדערן קעהרט״ —דאָס וואָרט „קעהרט״ נעהמט זיך פון דעם ענגלישען “Care,” וואָס מיינט זאָרגען, איז אָבער פאַר דעם דייטשען לעזער אינ־גאַנצען אונפערשטענדליך. אויף ז. 219 גאָטע 91 שטעהט „די נערווענקראַפט פערליערט איהרען טאָן״, אין ענגליש “Tone,” וואָס מיינט איהר „שפּאַנקראַפט״ ; און אַזוי ווייטער. אַ קאָמי־שער טעות איז אַרויסגעקומען אין דער פראַנצויזישער איבערזע־צונג דורך אַ שעדליכען אַנגליציזם, וואָס האָט זיך געפונען אין דייטשען טעקסט. אויף ז. 221 ווערט דער ענגלישער זאַץ “Slept on the floor (of the furnace)” איבערזעצט : געשלאָ־פען אויף דעם פלור ; און אַזוי ווי „פלור״ מיינט אין ניעדער־דייטש „פעלד״, האָט דער פראַנצויז איבערזעצט : “J’ai dormi dans le Champs” איך האָב געשלאָפען אויפ׳ן פרייען פעלד... אין איינינע פלעצער געברויכט מאַרקס דאָס וואָרט „אונטער־געהן״, ניט אין זיין דייטשען זין, נאָר אין דעם ענגלישען זין פון וואָרט undergo, וואָס מיינט „דורכמאַכען״.

פערגלייכענדיג די איבערזעצונג פון די ענגלישע ציטאַטען מיט זייער אָריגינאַל, ווי זיי ווערן געגעבען אין דער ענגלישער אויסגאַבע, האָב איך בעמערקט דאָ און דאָרט איינינע אונפּינקט־ליכקייטען, וועלכע ענדערן אָבער ניט אין קיין פאַל דעם זין פון די ציטירטע פערפאַסער, און האָב זיי דעריבער געלאָזט ווי מאַרקס האָט זיי איבערגעגעבען. בלויז אין צוויי־דריי שטעלען (ז. 392) האָב איך אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דעם אָריגי־נעלען ענגלישען טעקסט אין פוס־נאָטען, ווייל די איבערזעצונג אין מאַרקס׳עס טעקסט איז בלי ספק עטוואָס פערווירט.

איך וויל אויך בעמערקען, אַז אַלע מאַטעמאַטישע פאָרמולען זיינען איבערגעגעבען געוואָרן, ווי זיי געפינען זיך אין דער קאַוטסקי אויסגאַבע, מיט דער איינציגער נאַטירליכער ענדערונג, וואָס איך האָב בענוצט אידישע אַנשטאַט לאַטיינישע בעציינעכנונג־בוכשטאַ־בען. דערביי מוז איך אויסדרוקען מיין דאַנקבאַרקייט דעם „בחור״ הזעצער, וועלכער האָט ניט געשפּאָרט קיין מיה בייצוקומען די אַלע טעכנישע שוועריגקייטען, וואָס זיינען געווען פערבונדען מיט

האָט מארקס בענוצט ענגליש פונקט אזוי געלויפיג ווי דייטש. די קינדער אין הויז האָבען גערעדט ענגליש און אזוי איז ענגליש געוואָרן די שפּראַך פון טעגליכען פערקעהר אויך פאַר מארקס'ן. אויף דעם אופן איז די ענגלישע שפּראַך אונבעוואוסטזיניג איהם נעהענטער געלעגען אין קאָפּ איידער דייטש. דערצו האָט ער פאַרגעצויגען אין מאַנכע זאכען דעם געברויך פון ענגליש אפילו בעוואוסטזיניג. בעת ער האָט געמאַכט זיינע פאָרשונגען איז ענגלאַנד געווען דאָס איינציגע לאַנד, וואָס האָט אויפגעוויזען אַן ענטוויקעלטען קאַפּיטאַליזם און אַן ענטוויקלונג פון דער טעאָריע פון קאַפּיטאַליזם. די מאַטעריאַלען ווי אויך די טערמינאָלאָגיע פון דער וויסענשאַפט זיינען כמעט אויסשליסליך געווען ענגלישע. אויסער דעם, אזוי ווי ער האָט בעהערשט אין אַ גלייכער מאָס די דריי גרויסע וועסט־אייראָפּעאישע שפּראַכען (דייטש, פראַנצויזיש און ענגליש) פלעגט ער אין אַ געגעבענעם מאָמענט בענוצען די שפּראַך, וועלכע האָט אַמבעסטען געפּאַסט צו זיין צוועק און געגעבען זיין געדאַנק דעם גענויעסטען, פיינסטען אָדער קרעפטיגסטען אויסדרוק. שרייבענדיג דייטש, פלעגט ער אָפטמאָל געברויכען אַ פראַנצויזישע אָדער בעסער אַן ענגלישע ווענדונג, ניט אוים פערגעסליכקייט אָדער מחמת אַ פערזעהען, נאָר בכיון, כדי צו פערשטאַרקען די ווירקונג פון זיינע ווערטער. זיינע אַנגליציזמען זיינען געוואָרן אַ וועזענטליכער טייל פון זיין סטיל; אָהן זיי וואָלט ער ניט דערגרייכט אַזאַ שאַרפע און טרעפענדע אייגענאַרטיגקייט. אָבער ניט אַלע זיינע אַנגליציזמען זיינען געווען פון אָט דעם סאָרט; עס זיינען געווען אויך אַזוינע, וואָס מען האָט ניט נאָר געקאָנט אויסקומען אָהן זיי, נאָר מען האָט געזעהן, אַז זיי זיינען שעדליך, ווייל זיי קאָנען אַרויסרופען מיספערשטענדנישען ביי די לעזער, וועלכע זיינען ניט בעקאַנט מיט דער ענגלישער שפּראַך."

מארקס אַליין האָט שוין אָנגעפאַנגען אויסצורייניגען די שעדליכע אַנגליציזמען נאָך דער ערשיינונג פון דער צווייטער אויסגאַבע, און ענגעלס האָט פאָרטגעזעצט די ארבייט אין די ווייטערדיגע אויסגאַבען. אָבער ענגעלס האָט זיך אויך אַזויפיעל איינגעלעבט מיט דער ענגלישער שפּראַך, אַז ער האָט אַ סך אַזוינע פרעמדע אויסדרוקען אַליין ניט בעמערקט.

פערטען קאפיטעל „די פערוואנדלונג פון געלד אין קאפיטאל“, איז נאָר שווערליך אין פאָרם, אָבער ניט אין אינהאלט; בעת די איבעריגע קאפיטלען, מיט וועניגע אויסנאהמען, לעזען זיך כמעט גאָר לייכט. איבעריגענס האָט מארקס אליין, וועלכער האָט געזוכט צו מאכען זיין ווערק וואָס מעהר צוגענגליך פאר דעם ארבייטער׳ס פערשטאנד, געפיהלט די שווערקייט פון דער אויפגאבע און דערמאָנט די לעזער אין זיין פאָררעדע צו דער פראנצויזישער איבערזעצונג, אז —

„עס איז ניטאָ קיין ברייטע, אויסגעטראָטענע גאָס צו דער וויסענשאפט, און נאָר יענע מעגען דערוואַרטען צו גרייכען איהרע ליכט-פולע שפיצען, וועלכע שרעקען זיך ניט אָב פאַר דער שווערער מיה צו קלעטערן אויף איהרע משופע׳דיגע שטעגען.“

דר. י. א. מעריסאן.

ניו יאָרק, סעפטעמבער 1917.

דעם אויפזעצען פון די דאָזיגע פאָרמולען אין אידיש, ווי אויך מיט אנדערע פונקטען פון דער זעצער־קונסט, וואָס נאָר מבינים וועלען קאָנען ריכטיג אָבשאצען.

וואָרפענדיג צו־לעצט אן אָבשיידס־בליק אויף דער ארבייט פון אריינברענגען אָט דעם גרויסען ווערק אין דער אידישער ליטעראטור, ווערט דער אָנזיכט א ווײַלע פערשטעלט פון דעם שאָטען פון אונזערע סאָציאַליסטישע דרדקי מלמדים און בראָשורען־פּאָפּולאריזאטאָרס, וועלכע קאָנען ניט אייגזעהן ניט די מעגליכקייט, ניט די ניצליכקייט פון מארקס' „קאפּיטאל" אין אידיש. עס איז די אַלטע טענה: דער איד, וואָס איז אינטעליגענט גענוג צו פערשטעהן „קאַפּיטאַל", איז אויך געבילדעט גענוג צו לעזען עס אין אנאנדער שפּראַך, און דער וואָס קאָן עס ניט לעזען אין אנאנדער שפּראַך, וועט עס אויך ניט פערשטעהן אין אידיש. אָבער א חוץ וואָס די דאָזיגע טענה איז אַלעמאָל געוועזען די שעדליכסטע שטערונג פון דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ליטעראטור, האָט זי אין דעם היינטיגען צושטאנד פון דער אידישער קולטור־בעוועגונג פערלאָרען אפילו איהר אויבער־פלעכליכע בערעכטיגונג. איצט ווען אפילו דאָ אין אמעריקא וואַקסט אויס א אידישע סאָציאַליסטישע בעוועגונג אויף דעם אָרט פון די פריהערדיגע „אידיש־שפּרעכענדע" סאָציאַליסטישע גרופּען; ווען אין רוסלאנד עפענט זיך אויף אזא ברייטע פעלד פאַר אידישער קולטור און סאָציאַליסטישער טהעטיגקייט: איצט קאָן שוין מעהר קיין פראַגע ניט זיין וועגען דער ניצליכקייט און נויטיגקייט פון אריינברענגען די אַלגעמיינע גייסטיגע אוצרות פון דער מענשהייט אין דער אידישער ליטעראטור.

עס איז אמת, אז די גדולד פון דעם לעזער—און ניט נאָר פון דעם געוועהנליכען ארבייטער־לעזער, נאָר אפילו אויך פון דעם אינטעליגענט—וועט אָפּט מוזען אויסהאַלטען זעהר א שווערע פּראָבע איידער ער וועט זיך קאָנען קלאָר מאכען די טיעפע חקירות פון „קאַפּיטאַל". אָבער ווירקליך שווער איז אייגענטליך נאָר דער ערשטער אָבטייל פונ'ם בוך—די ערשטע דריי קאַפּיטלען, וועלכע ענטוויקלען דעם פּערפאַסער'ס ווערטה־טעאָריע און די פונקציעס פון געלד. דער צווייטער אָבטייל, וואָס ענטהאַלט דעם

דענטען אין די אוניווערזיטעטען האָט זיך אין יענער צייט אָנגעפאַנגען אַ ראַדיקאַלע און רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג, עס איז אָבער ניט בעקאַנט, אַז מאַרקס זאָל האָבען גענומען אַ וועלכען עס איז אנטייל אין דער דאָזיגער סטודענטען-בעוועגונג. ווי עס איז צו זעהן פון זיינע בערלינער בריעף צו זיין פאָטער—דער איינציגער קוואַל פון די מאָגערע ידיעות, וואָס מיר האָבען וועגען זיין סטודענטישען לעבען—איז ער געווען שטאַרק פערטאָן אין לערנען און בויען פילאָסאָפישע טעאָריען. ער האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין שאַרפען קאָפּ און גרויסער בעלעזענקייט, און איז געוואָרן אַ אינטימער חבר פון ברונאָ בויער, דעם בעריהמטען ביבעל-קריטיקער, און קאַרל קאָפּפען, דעם היסטאָריקער—ביידע פיעל עלטער פאַר איהם און שוין לאַנג ניט מעהר קיין סטודענטען.

ער האָט דורכגעמאַכט זיין עקזאַמען אין יענא, אין 1841, און בעקומען דעם טיטול דאָקטאָר פון פילאָזאָפיע. לכתחילה האָט מאַרקס ניט געקאָנט בעשליסען, צי ער זאָל זיך אָבגעבען צו פילאָזאָפישע פאָרשונגען, אָדער זיך אויסוועהלען אַ פּראַקטישע טהעטיגקייט. זיין פריינד ברונאָ בויער האָט איהם דאַן געשריבען: „עס וואָלט געווען אַן אונזין פאַר דיר זיך אויסצוקלייבען אַ פּראַקטישע קאַריערע. די טעאָריע איז אין היינטיגער צייט די שטאַרקסטע פּראַקטיקע, און מיר קאָנען אפילו זיך ניט פאָרשטעלען, וואָס פאַר אַ וויכטיגע פּראַקטישע בעדייטונג זי וועט נאָך געווינען אין דער צוקונפט.” מאַרקס האָט בעשלאָסען צו פאָלגען זיין פריינד'ס עצה און זוכען צו ווערן אַ דאָצענט פון פילאָסאָפיע אין באָננער אוניווערזיטעט.

אין יענער צייט איז די פילאָסאָפיע געווען ענג פערבונדען מיט פראַגען פון רעליגיע. די יונגע ראַדיקאַלע שטרעמונג האָט געפיהרט איהר קאַמף אַנטקעגען דער אַלטער אָרדנונג דורך פילאָזאָפישער קריטיק פון איהרע אידעאָלאָגישע יסודות; ד.ה. זי האָט געזוכט צו צערשטערען די אונפעהלבאַרקייט פון דער רעליגיעזער סאַנקציע פון דער דאָזיגער אָרדנונג. די רעגירונג האָט פאָלגליך געהאַט אַן אויג אויף די פראָפעסאָרען און די פּאָליציי האָט זיך גלייך אַריינגעמישט, ווי נאָר עס האָט אָנגעהויבען צו בלאָזען אַ פרייער ווינטעל פון דער קאַפעדרע פון אוניווערזיטעט. ברונאָ בויער'ס לעקציעס האָבען ניט געשמעקט דער רעגירונג און זי האָט איהם גלייך אַרויסגעזעצט פון באָננער אוניווערזיטעט. אָט דער פאַל מיט זיין נאָהענטסטען פריינד האָט מאַרקס'ן געעפענט די אויגען און ער האָט אויפגעגעבען אַלע געדאַנקען וועגען

קאַרל מאַרקס

אַ ביאָגראַפישע סקיצע.

קאַרל מאַרקס איז געבוירן געוואָרן דעם 5טען מאַי 1818 אין דער אַלטער שטאָדט טריער פון דער רהייגישער פּראָווינץ. ער שטאַמט אָב פון אַן אַלטער און בכבוד׳ער אידישער פאַמיליע, „געקנאָטען” פון רבנים און גדולי הדור אין אַ דירעקטען יחוס, וואָס גרייכט צוריק ביז דעם 16טען יאָהרהונדערט. זיי אַלע האָבען געטראָגען דעם פאַמיליע-נאָמען מרדכי, נאָר קאַרל מאַרקס׳עס זיידע האָט איבערגעביטען דעם נאָמען אויף מאַרקס.

קאַרל׳ס פאָטער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אָבגעבראָכען די אַלטע טראַדיציעס פון זיין רבנישער פאַמיליע, האָט שטודירט וועלטליכע למודים און איז געוואָרן אַן אַדוואָקאַט. ער איז געווען אַ פריידענקער און אַ גרויסער אָנהענגער פון די פראַנצויזישע ענציקלאָפּעדיסטען פון 18טען י.ה. קאַרל׳ס מוטער האָט אָבגעשטאַמט פון אונגאַרישע אידען, וועלכע האָבען זיך בעזעצט אין האָלאַנד אין 17טען י.ה.

עטליכע יאָהר איידער קאַרל איז געבוירן געוואָרן איז די רהיינישע פּראָווינץ וויעדער איבערגעגאַנגען צו פּרייסען (אין 1815), און דער גראָבער און בייזוויליגער אַנטיסעמיטיזם פון דער דייטשער רעגירונג פון יענער צייט האָט אָבגענומען פון די אידען אַלע מענשליכע בירגער-רעכט, וואָס זיי האָבען גענאָסען אונטער דעם קאָדעקס נאַפּאָלעאָן, און געטריבען טויזענדער אידישע פאַמיליען אין שמד. קאַרל׳ס פאָטער, וועלכער איז געווען אַ בעוואוסטער אַדוואָקאַט און אַ נאָטאַריוס אין געריכט, האָט אונטער די אומשטענדען ניט געקאָנט אָנהאַלטען זיין פּראָפעסיאָן און האָט זיך גע׳שמד׳ט מיט זיין פרוי און קינדער ווען קאַרל איז אַלט געווען 6 יאָהר.

אין 1835 האָט דער יונגער מאַרקס געענדיגט דאָס גימנאַזיום אין זיין געבורט-שטאָדט און איז דעמזעלבען יאָהר אריינגעטראָטען אין אוניווערזיטעט פון באָנן אַלס שילער פון יורידישען פאַקולטעט. נאָך אַ קורצער צייט איז ער אַנגעקומען אין בערלינער אוניווערזיטעט, וואו ער האָט שטודירט אויך פילאָסאָפיע און געשיכטע. צווישען די סטו-

און אין די פערפאָלגונגען נישט מעהר ווי די קנאה־שנאה מצד דעם קריסטליכען האַנדעל, און קומט צום שלוס, אַז די אידישע פראַגע וועט נור געלייזט ווערן ביז וואַנען די מענשליכע געזעלשאַפט וועט זיך נור בעפרייען פון דעם גייסט פון האַנדעל. „דעם אידען׳ס געזעלשאַפטליכע עמאַנציפּאַציע—ענדיגט ער—איז דער געזעלשאַפטס׳ס עמאַנציפּאַציע פון דעם אידען.״

אין פּאַריז איז מאַרקס בעקאַנט געוואָרן מיט פריעדריך ענגעלס, מיט וועלכען ער האָט געשלאָסען אַ בונד פון פריינדשאַפט און מיטאַרבייטער־שאַפט, וואָס האָט אָנגעהאַלטען ביז׳ן לעצטען טאָג פון זיין לעבען. ער האָט זיך אונטער דער צייט אָבגעגעבען איבערהויפּט מיט דעם שטודיום פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע און דעם פראַנצויזישען סאָציאַליזם, האָט אָבער אויך נים פערנאַכלעסיגט זיין שטענדיגען קאַמף (מיט׳ן פעדער) אַנטקעגען דעם פּרייסישען אַבסאָלוטיזם. צוזאַמען מיט ענגעלס האָט ער מיטגעאַרבייט אין דער רעוואָלוציאָנערער דייטשער צייטונג „פאָרווערטס״, וואָס איז ערשיענען אין פּאַריז אין יענער צייט, און וועלכע האָט אָפען געפּרעדיגט דעם טעראָריסטישען קאַמף פאַר דייטשלאַנד. דעם ערשטען יאַנואַר 1845 איז די צייטונג אונטערדריקט געוואָרן, אויף׳ן פערלאַנג פון דער פּרייסישער רעגירונג, און אַלע נעהענטערע מיטאַרבייטער פון דער צייטונג, צווישען זיי אויך מאַרקס, האָבען בעקומען אַ בעפעהל פון דעם בעקאַנטען מיניסטער גיזאָ צו פערלאָזען פּאַריז אין 24 שטונדען. מאַרקס איז דאַן אַוועקגעפאָהרען אין ברוסעל.

אין פּאַריז איז מאַרקס בעפריינדעט געוואָרן מיט פּרודאָן׳ען און פלעגט אָפט פערברענגען מיט איהם אין לאַנגע און היציגע דיסקוסיאָנען איבער כאָציאַל־עקאָנאָמישע פראַגען. נאָך פריהער האָט ער זעהר פיעל געהאַל־טען פון איהם און האָט פּרודאָן׳ס „וואָס איז אייגענטום״ אָנגערופען „דער וויסענשאַפטליכער מאַניפעסט פון פראַנצויזישען פּראָלעטאַריאַט״. עס איז קיין צווייפעל נים, אַז פּרודאָן האָט געהאַט אַ שטאַרקען איינפלוס אויף מאַרקס׳ן אין דער ענטוויקלונג פון זיין ווערטה־טעאָריע. עס איז אפילו אַ סברא, אַז דער גרויסער פונדאַמענטאַלער אונטערשייד צווישען אַרבייט און אַרבייטס־קראַפט, וואָס שטעהט אין צענטער פון מאַרקס׳עס ערקלערונג פון מעהרווערטה, איז צוערשט ענטדעקט געוואָרן פון פּרו־דאָן׳ען און נאָר שאַרפער ענטוויקעלט געוואָרן פון מאַרקס׳ן. דאָס האָט אָבער נים געשטערט מאַרקס׳ן שפּעטער, ווען ער האָט זיך אין זיין מאַ־טעריאַליסטישער אנשויאונג געשטעלט אויף דעם אַקוראַט־געגענגעזעצטען

אַ פּראָפעסאָרשער קאַריערע. ער האָט דאַן בעשלאָסען זיך אַריינצוּוואַרפען אין דעם אַיינציגען פעלד, אויף וועלכען עס איז נאָך מעגליך געוועזן. אין דעם דאַמאָלסטדיגען דייטשלאַנד, צו פיהרן אַן ערנסטען פּאָליטישען קאַמף—אין דעם פעלד פון דער פּובליציסטיק.

גראַד יעמאָלט האָט די מעהר-ליבעראַלע בורזשואַזיע פון דער רהיינישער פּראָווינץ בעשלאָסען אַרויסצוגעבען אין קעלן אַ נייע טעגליכע צייטונג, אין אָפּאָזיציע צו דעם הערשענדען אַבסאָלוטיזם, אונטער דעם נאָמען „די רהיינישע צייטונג". אַלס מיטאַרבייטער זיינען צוגעצויגען געוואָרן בויער, מאַרקס, שטירנער, קאָפּפען, העסס און אַנדערע און די צייטונג איז ערשיענען אין יאַנואַר 1842. איהר פּראָגראַם איז בעשטאַנען אין די פאָדערונגען פון אַן אַלגעמיינעם וואַהל-רעכט, פרייהייט פון דער פּרעסע א.אַז.וו., אַ פּראָגרעסיווען איינקונפט-שטייער, אָבשאַפונג פון שטייערן אויף נויטיגע לעבעסנמיטלען א.ד.ג. מאַרקס'עס ערשטע אַר־טיקלען וועגען פרייער פּרעסע האָבען געצויגען אַלעמענס אויפמערק־זאַמקייט אויף איהם. אַרנאָלד רוגע האָט וועגען זיי געשריבען: „עט־וואָס טיעפערעס וועגען פרייער פּרעסע איז קיינמאָל נאָך ניט געשריבען געוואָרן און קאָן ניט געשריבען ווערן." מאַרקס האָט שנעל פערנומען דעם ערשטען פּלאַץ צווישען די גלענצענדע מיטאַרבייטער פון דער נייער צייטונג, און אין הערבסט פון דעמזעלבען יאָהר איז ער געוואָרן דער הויפּט-רעדאַקטאָר. זיין רעדאַקציע אָבער האָט געהאָט אַויסצושטעהן אַ שטענדיגען קאַמף מיט דער צענזור, און ענדליך, אין מאַרץ 1843, האָט די רעגירונג אינגאַנצען אונטערדריקט די „רהיינישע צייטונג."

אין דעמזעלבען יאָהר האָט מאַרקס געהייראַטעט זיין יוגענד-חבר'טע, צו וועלכער ער איז געוועזען פערקנס'ט נאָך איידער ער איז אַריינגעטראָטען אין אוניווערזיטעט,—זשעניע וועסטפאַלען, די טאָכטער פון אַ הויכען רעגירונגס-בעאַמטען אין זיין געבורט-שטאָדט טריער. נאָכדעם ווי די „רהיינישע צייטונג" איז פערמאַכט געוואָרן איז ער אַוועקגעפאָהרן מיט זיין פרוי אין אויסלאַנד, און נאָך אַ קורצער רייזע האָט ער זיך בעזעצט אין פּאַריז. צוזאַמען מיט אַרנאָלד רוגע האָט ער אין פּאַריז אַרויסגע־געבען „די דייטש-פראַנצויזישע יאהרביכער", דאָס ערשטע ביכעל פון וועלכע איז ערשיענען אין 1844. צווישען זיינע אַנדערע אַרטיקלען אין די דאָזיגע „יאהרביכער" געפינט זיך אַ גרעסערע אָבהאַנדלונג איבער „די יודען-פראַגע". מאַרקס בעהאַנדעלט די פראַגע אָביעקטיוו. ער זעהט אין דעם אידישען פאָלק בלויז דעם פערקערפּערטען גייסט פון האַנדעל

פון אָנפיהרן די אַרבייטער-בעוועגונג, און וויטלינג האָט אין פערלויף פון דעם שטורמדיגען ויכוח איהם גיפטיג בעמערקט, אַז עס איז נאָך אַ פראַגע, ווער עס ברענגט די אַרבייטער גרעסערע נוצען, ער אָדער די הערען, וואָס זיצען אין אויסלאַנד און קלערן אויס טעאָריען--האָט מאַרקס מיט גרויס כעס אויסגעשריען: „אונוויסענהייט און עם-הארצות האָבען קיינמאָל קיינעם ניט געהאָלפען און קיין שום נוצען ניט געבראַכט.”

אין דעם ערך וואָס די סאָציאַלע בעוועגונג איז געוואַקסען אין דייטשלאַנד און שאַרפער געמאַכט דעם קאַמף צווישען דעם פאָלק און דער רעגירונג, איז אַלץ גרעסער געוואָרן דער שטראָם פון פּאָליטישע עמיגראַנטען, וואָס זיינען אנטלאָפען אין דער שווייץ, אין פראַנקרייך, בעלגיען און ענגלאַנד. די דייטשע עמיגראַנטען האָבען אין אויסלאַנד אָרגאַניזירט אונצעהליגע געזעלשאַפטען, וואָס זייער ציעל איז געווען די פּאָליטישע בעפרייאונג פון דייטשלאַנד דורך די פערשיידענסטע מיטלען און וועגען. שוין אין 1833 האָבען דייטשע עמיגראַנטען געגרינדעט אין פּאַריז דעם „דייטשען בונד דער געעכטעטען”, וועלכער האָט געצעהלט עטליכע הונדערט מיטגליעדער, מעהרסטענס בעלי מלאכות, און האָט אַרויסגעגעבען אַן אייגענעם אָרגאַן „דער געעכטעטע”. די געזעלשאַפט איז לויט די יעמאָלטדיגע פּאָליטישע אומשטענדען, פערשטעהט זיך, געווען אַ געהיימע און איהר ציעל איז געווען „צו בעפרייען דייטשלאַנד פון דעם יאָך פון דער שענדליכער קנעכטשאַפט און איינפיהרן אַזאַ אָרדנונג, וואָס זאָל ניט לאָזען קיין מעגליכקייט ווידער אַריינצופאַלען אין קנעכטשאַפט.” עטליכע יאָהר שפּעטער איז דער דאָזיגער בונד צופאַלען געוואָרן און אויף זיין אָרט איז אויסגעוואַקסען „דער בונד דער גערעכטען”, וועלכער האָט געצעהלט ביז אַ טויזענד מיטגליעדער און איז געווען איינגעטיילט אין קליינע גרופּען, וואָס האָבען געהייסען „קאָמונען”. אָט די אָרגאַניזאַציע האָט בעקומען איהרע לאָזונגען און פּרינציפּען פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָנערער „געזעלשאַפט פון די יאָהרעסצייטען”, וועלכע איז געשטאַנען אונטער דער פיהרערשאַפט פון באַרבעס און בלאַנקי. דעם 12טען מאַי 1839 האָט די „געזעלשאַפט פון די יאָהרעסצייטען” געמאַכט אַן אויפשטאַנד אין פּאַריז און דער „בונד דער גערעכטען” איז צוגעשטאַנען צו איהר. דער אויפשטאַנד איז שנעל אונטערדריקט געוואָרן און די פיהרער פונ'ם „בונד דער גערעכטען” האָבען געמוזט אנטלויפען פון פּאַריז. וויטלינג, וועלכער איז געווען אַ טהעטיגער מיטגליעד פונ'ם בונד, איז ענטלאָפען אין דער שווייץ, וואו ער האָט געגרינדעט אַ נייעם

פּאָליוס צו פּרודאָן׳ס געזעלשאַפטליכען אידעאַליזם, אַרויסצוטרעטען געגען זיין פריהערדיגען פריינד און לעהרער.

אין די יאָהרען צווישען 1845 און 1848, וואָס ער האָט פערבראַכט אין בריסעל, האָט ער אָבגעשניטען מיט אַלע אוטאָפּיסטישע פאָרמען פון דעם־דאמאָלסטדיגען סאָציאַליזם און געלעגט דעם פונדאַמענט פאַר זיין וויסענשאַפטליכען סאָציאַליזם. אין דער צייט האָט ער אָנגעשריבען (אין פראַנצויזיש) זיין ווערק „די אַרמוטה פון דער פילאָזאָפיע" אַלס פּאָלעמיק אַנטקעגען פּרודאָן׳ס בוך „די פילאָזאָפיע פון דער אַרמוטה". אין אָט דעם ווערק האָט מאַרקס שוין פאָלשטענדיג ענטוויקעלט זיין מאַטעריאַליסטישע אנשויאונג איבער דער געשיכטע. „די געזעלשאַפטליכע פערהעלטענישען—שרייבט דאָ מאַרקס—זיינען ענג פערבונדען מיט די פּראָדוקטיווע קרעפטען. פערשאַפענדיג זיך נייע פּראָדוקטיווע קרעפטען, בייטען די מענשען איבער זייערע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, און איבערבייטענדיג זייערע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, די מיטלען צו בעזאָרגען זייער היונה, בייטען זיי איבער אַלע זייערע געזעלשאַפטליכע פערהעלטענישען. דיזעלבע מענשען, וועלכע בויען געזעלשאַפטליכע פערהעלטענישען, צוגעפּאַסטע צו דעם אופן פון זייער מאַטעריעלער פּראָדוקציאָן, שאַפען אויך פּרינציפּען, אידעען און קאַטעגאָריען, וואָס פּאַסען צו זייערע געזעלשאַפטליכע פערהעלטענישען."

אַזוי איז ער אויך איצט אַרויסגעטראָטען אַנטקעגען דער ליידענשאַפטליכער סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדא, וואָס ווילהעלם ווייטלינג האָט אין יענער צייט אָנגעפיהרט אין דייטשלאַנד. אין 1844 איז מאַרקס געווען בעגייסטערט פון ווייטלינג, דעם איינפאַכען שניידער־אַרבייטער און מאַלאַנטפולען אַגיטאַטאָר, און האָט וועגען איהם געשריבען: „וואו האָבען די פילאָזאָפען און שריפטשטעלער פון דער בורזשואַזיע געשאַפען אויף׳ן פעלד פון פּאָזיטיווער עמאַנציפּאַציע אַ ווערק, וואָס קאָן זיך פערגלייכען מיט ווייטלינג'ס „גאַראַנטיען פון האַרמאָניע און פריהייט"? פערגלייכט די אָרימזעליגע קליינליכע מיטעלמעסיגקייט פון דער דייטשער ליטעראַטור מיט אָט דעם גלענצענדען ליטעראַרישען דעביוט פון אַ דייטשען אַרבייטער. . . ." איצט, אין 1846, ווען מאַרקס האָט אַלץ קלערער און בעשטימטער אויסגעאַרבייט זיין טעאָריע פון וויסענשאַפטליכען פּראָלעטאַרישען סאָציאַליזם, איז דער אונטערשייד צווישען איהם און ווייטלינג׳ס פּראָפּאַגאַנדא געוואָרן אַלץ שאַרפער. — ווען ווייטלינג איז געקומען צו איהם אין בריסעל, זיך אויס׳טענה׳ן וועגען זייערע פערשיידענע מעטאָדען

בעלגיען. צום גליק האָט אַ מיטגליעד פון דער רעוואָלוציאָנערער רעגירונג געשיקט מאַרקס'ן אַן איינלאַדונג צו קומען אין פּאַריז, וועלכע ער האָט, פערשטעהט זיך, גלייך אָנגענומען מיט פרייד. אין פּאַריז איז מאַרקס נאַטירליך ניט געזעסען מיט פערלעגטע הענד; דער צענטראַלקאָמיטעט פון דעם „קאָמוניסטען-בונד" איז אַריבערגעטראָגען געוואָרן אין פּאַריז און אונטער מאַרקס' דירעקציע האָט ער געזוכט צו ווירקען, אויף דער דייטשער בעוועגונג. אַ קורצע צייט שפּעטער, דעם 18טען מאַרץ, האָט אויך אויסגעבראָכען די רעוואָלוציע אין בערלין, און מאַרקס איז גלייך אַוועקגעפאָהרן אין דייטשלאַנד.

צו יענער צייט האָט נאָך אין דייטשלאַנד קיין אָרגאַניזירטע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי ניט עקזיסטירט, און מאַרקס האָט איינגעזעהן אַז דער קאַמף דאַרף דערווייליג געפיהרט ווערן פאַר דער ראַדיקאַלער דעמאָקראַטיע אַנטקעגען דעם אַבסאָלוטיזם. די נעקסטע שטופע אין דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג איז נאָך זיין מיינונג געווען דאָס אויפשטייגען פון דער בורזשואַזיע און דער וואוקס פון דער גרויס-אינדוסטריע, וועלכע וועט נויטיגערווייז אַרויסרופען אין לעבען אַן אַרבייטער-פּראָלעטאַריאַט. וואָס וועט דאַן מיט אָרגאַניזירטע כחות אָנפיהרן זיין קלאַסען-קאַמף אַנטקעגען דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס. ער איז דעריבער געפאָהרן דירעקט אין קעלן, די הויפּטשטאָדט פון דער רהיינישער פּראָווינץ, וואו די בורזשואַזיע איז געווען ענטוויקעלט אַם שטאַרקסטען, און האָט אַרויסגעגעבען „די נייע רהיינישע צייטונג", מיט דער מיטווירקונג פון ענגעלס, ווילהעלם וואָלף, פרייליגראַטה און אַנדערע.

„די „נייע רהיינישע צייטונג"—שרייבט ענגעלס—איז געווען די איינציגע צייטונג אין דער גאַנצער דעמאָקראַטישער בעוועגונג פון יענער צייט, וואָס האָט פערטיידיגט דעם שטאַנדפּונקט פון פּראָלעטאַריאַט. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די רהיינישע ליבעראַלען זיינען מיט אַמאָל געוואָרן רעאַקציאָנערען און פערביסענע פיינד פון דער צייטונג; וואָס דאָס קריעגס-געריכט פון קעלן האָט אָבגעשטעלט די צייטונג פאַר אַ לענגערער צייט אין הערבסט פון יאָהר 1848; וואָס דער פראַנקפורטער יוסטיץ-דעפּאַרטאַמענט האָט פער'מסר'ט אַרטיקעל נאָך אַרטיקעל פאַר דעם שטאַאטס-פּראָקוראָר און געפאָדערט געזעצליכע פערפאָלגונג—איז די צייטונג זיך רוהיג אָנגעגאַנגען, געווינענדיג אַלץ אַ גרעסערע רעפּוטאַציע און צירקולאַציע, וואָס ווילדער עס זיינען געוואָרן די אַטאַקעס פון דער רעגירונג און דער בורזשואַזיע. ווען דער פּרייסישער קו'ד'עטאַ איז פאָרגעקומען

בונד; אַנדערע פיהרער זיינען ענטלאָפען אין לאָנדאָן און האָבען דאָרט ווידער אויפגעשטעלט דעם צופאַלענעם בונד. אין 1843 איז וויטלינג אַרעסטירט געוואָרן אין דער שווייץ, און די גאַנצע טהעטיגקייט פון דעם געוועזענעם בונד דער גערעכטען האָט זיך קאָנצענטרירט אין דער לאָנדאָנער אָרגאַניזאַציע.

די ציעלען און מעטאָדען פון דעם בונד אין לאָנדאָן זיינען ביי דער צייט נאָך געווען הויפּטזעכליך געהיים-פערשווערערישע, און מאַרקס און ענגעלס, וועלכע זיינען איינגעלאַדען געוואָרן צו ווערן מיטגליעדער פונ׳ם בונד אין דעם יאָהר 1843, האָבען זיך ענטזאגט אַריינצוטרעטען אין איהם מחמת אָט דעם גרונד. אין די נעקסטע עטליכע יאָהר אָבער, אַ דאַנק דעם איינפלוס פון דער ענגלישער טשאַרטיסטישער בעוועגונג און דער מעהר-ענטוויקעלטער פּראָלעטאַרישער בעוועגונג פון די ענגלישע אַר-בייטער, האָט דער „בונד דער גערעכטען" אַליין מעחר זיך געשטעלט אויף אַ רעאַלען באַזיס, און ווען ער האָט, אין יאָהר 1847, געשיקט אַ ספּע-ציעלען שליח צו מאַרקס׳ן אין בריסעל און ענגעלס׳ן אין פּאַריז איינ-צולאַדען זיי צו נעהמען אַ פיהרענדען אנטייל אין דער אָרגאַניזאַציע, האָבען זיי ביידע גערן אָנגענומען די איינלאַדונג. אונטער מאַרקס׳עס לייטונג האָט זיך אין בריסעל געגרינדעט אַ צווייג פון דעם בונד. דער ערשטער קאָנגרעס פונ׳ם „בונד דער גערעכטען" האָט שטאַטגעפונען אין לאָנדאָן, אין זומער פון 1847טען יאָהר, אויף וועלכען ענגעלס איז גע-קומען צו פאָהרען אַלס דעלעגאַט פון דעם פּאַריזער צווייג פונ׳ם בונד. דער בונד איז גרינדליך רעאָרגאַניזירט געוואָרן און האָט אפילו געענדערט זיין נאָמען אויף דעם נייעם נאָמען: „דער בונד דער קאָמוניסטען". אויפ׳ן צווייטען צוזאַמענפאָהר פון דעם קאָמוניסטען-בונד, וואָס איז פאָרגעקומען סוף 1847, איז מאַרקס געקומען צופאָהרען פון בריסעל און האָט גרינדליך ערקלערט זיין גאַנצע סאָציאַליסטישע טעאָריע אין אַ רעפעראַט, וואָס ער האָט געלעזען פאַר די דעלעגאַטען. דער קאָנגרעס האָט בעאויפטראַגט מאַרקס׳ן אויסצואַרבייטען אַ מאַניפעסט, און אַזוי איז ערשיענען אין פעברואַר 1848 אין נאָמען פון קאָמוניסטען-פערבאַנד דער בעריהמטער „קאָמוניסטישער מאַניפעסט" פון מאַרקס און ענגעלס.

אין פעברואַר 1848 האָט אין פּאַריז אויסגעבראָכען די רעוואָלוציע. די דייטשע עמיגראַנטען אין בריסעל האָבען זי היציג בעגריסט. די רעגירונג איז גלייך אַרויפגעפאַלען אויף די פרעמדע „בונטאָוושטשיקעס". מאַרקס איז אַרעסטירט געוואָרן און באַלד אַרויסגעשיקט געוואָרן פון

אבהענגיקער אַרבייטער-בעוועגונג אין די פערשיידענע ציוויליזירטע לענ-
דער. דער טרייד-יוניאָניזם אין ענגלאַנד איז געווען געבויט אויף קאָנ-
סערוואַטיווע פרינציפען און האָט ניט געקאָנט מעהר צופריעדען שטעלען
די פּראָגרעסיווע אַרבייטער. אין פראַנקרייך האָט וויעדער אָנגעהויבען
צו זידען דאָס אַלטע רעוואָלוציאָנערע בלוט. און אויך אין דייטשלאַנד,
אַ דאַנק לאַסאַל׳ס גלענצענדער אַגיטאַציע, האָבען די אַרבייטער אָנגעהויבען
איינצוזעהן די נויטען פון אָרגאַניזאַציע און די ראַטהזאַמקייט צו
פּרובירן בויען אַן אונאבהענגיקע פּאָליטישע פּאַרטיי. מאַרקס האָט גע-
גלויבט, אַז איצט איז געקומען די צייט צו אָרגאַניזירן אַ פערבאַנד, וואָס
זאָל אַרומנעהמען די אַרבייטער-בעוועגונג פון די פערשיידענע לענדער,
בעטאָנענדיג איהר אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער, און וואָס זאָל מאַכען
מעגליך אַ געמיינשאַפטליכע, פעראייניגטע טהעטיגקייט.

סוף אַפּריל 1863 איז אָבגעהאַלטען געוואָרן אין לאָנדאָן אַ סימפּאַטיע-
פערזאַמלונג פאַר פּוילען, וועלכע רוסלאַנד האָט דאמאַלט, מיט דער הילף
פון פּרייסען, וויעדער דערטרונקען אין בלוט. עס זיינען איינגעלאַדען
געוואָרן פערטרעטער פון פערשיידענע פעלקער און עס איז בעשלאָסען
געוואָרן צו אָרגאַניזירן אַן אינטערנאַציאָנאַלען אַרבייטער פערבאַנד.
אַ יאָהר און אַ האַלב שפּעטער, דעם 28טען סעפּטעמבער 1864, איז אָבגע-
האַלטען געוואָרן אין לאָנדאָן דער היסטאָרישער מיטינג אין סט. דזשיימס
האָלל, וואו די אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָציאַציאָן איז געגרינדעט
געוואָרן. מאַרקס האָט רעדיזשירט די פּרינציפּען-ערקלערונג, דעם פּראָגראַם
און די קאָנסטיטוציע פון דער נייער אָרגאַניזאַציע.

דער ערשטער קאָנגרעס פון „אינטערנאַציאָנאַל״ איז אָבגעהאַלטען גע-
וואָרן אין זשענעווא דעם 3טען סעפּטעמבער 1866, מיט 60 דעלעגאַטען.
מאַרקס איז יעמאָלט געווען זעהר פערנומען צוגרייטענדיג צום דרוק דעם
ערשטען באַנד פון „קאַפּיטאַל״, וועלכער איז ערשיענען דעם נעקסטען
יאָהר, און האָט פּערזענליך ניט געקאָנט אנוועזענד זיין אויפ׳ן קאָנגרעס.
דער גענעראַל-ראַטה פונ׳ם „אינטערנאַציאָנאַל״ האָט זיך געפונען אין
לאָנדאָן און מאַרקס איז געווען דער גענעראַל סעקרעטער, ביז אויף דעם
האַאג׳ער קאָנגרעס אין 1873, ווען, לויט אַ רעזאָלוציע, וואָס איז אַריינ-
געבראַכט געוואָרן פון מאַרקס און ענגעלס, איז דער גענעראַל-ראַטה
אַריבערגעפיהרט געוואָרן נאָך ניו יאָרק, וואו ער האָט שטילערהייט
אויסגעהויכט זיין נשמה.

דאָ איז ניט דער פּלאַץ צו בעשרייבען די זעהר אינטערעסאַנטע גע-

אין נאָוועמבער 1848, האָט די „נייע רהייניש[ע] ציי[טו]נג" אויפגערופען דאָס פאָלק אין יעדער נומער ניט צו צאָהלען קיין שטייערן און ענטפערן מיט געוואַלט אַנטקעגען דער געוואַלט פון דער רעגירונג. צולעצט, נאָכדעם ווי די מאַי רעוואָלוציע אין דרעזדען און דער אויפשטאַנד אין באַדען איז אונטערדריקט געוואָרן, האָט די רעגירונג זיך געפיהלט שטאַרק גענוג צו פערמאַכען די ציי[טו]נג אינגאַנצען."

מאַרקס איז דאַן אויסגעוויזען געוואָרן פון פרייסען און ער איז אַוועקגעפאָהרן אין פּאַריז. נאָך דעם יוני אויפשטאַנד (1849) האָט די פראַנצויזישע רעגירונג פערבאָטען מאַרקס'ן צו פערבלייבען אין פראַנקרייך, און ער איז אַוועקגעפאָהרן אין לאָנדאָן, וואו ער איז שוין פערבליבען וואוינען די איבעריגע צייט פון זיין לעבען.

אין 1850 האָט ער פּראָבירט אַרויסגעבען די „נייע רהיינישע ציי[טו]נג" אַלס אַן אונפּעריאָדישען זשורנאַל אין לאָנדאָן; די אומשטענדען זיינען אָבער געווען אונגינסטיג און דער זשורנאַל איז באַלד אונטערגעגאַנגען. נאָך דעם קו'ד'עטאַ פון דעצעמבער 1852 האָט מאַרקס אָנגעשריבען זיין „אַכטצעהנטען ברומער פון לואי באָנאַפּאַרט"—אַ גלענצענדען היסטאָרישען מאָנאָגראַף, וואָס איז ערשיענען אין דעם זשורנאַל „די רעוואָלוציאָן", וועלכען זיין פריינד ווייד[ע]מייער האָט אַרויסגעגעבען אין באָסטאָן.

נאָך דעם קאָמוניסטען-פּראָצעס אין קעלן (נאָוועמבער 1852), ווען די אָנגעקלאָגטע זיינען פעראורטיילט געוואָרן, האָט דער „קאָמוניסטען-בונד" זיך אויפגעלייזט, און מאַרקס האָט זיך אינגאַנצען אָבגעגעבען מיט זיינע וויסענשאַפטליכע פאָרשונגען און זשורנאַליסטישער אַרבייט. אַ לענגערע צייט האָט ער רעגעלמעסיג געשריבען פאַר דער „ניו יאָרק טריביון" צוויי אַרטיקלען אַ וואָך איבער פּאָליטישע און עקאָנאָמישע פראַגען, (פאַר וועלכע ער האָט געקריגען גאַנצע 10 טאָלער אַ וואָך האָנאָראַר, און דאָס איז געווען אַ לענגערע צייט זיין איינציגער מקור פון חיונה. זעהר אָפט, ווען די פּאָר טאָלער פון אַמעריקא זיינען ניט אָנגעקומען אין צייט, פלעגט דער פּראָפעסאָר פון „קאַפּיטאַל" אַליין טראָגען צום „פעטער" די אַלטע זילבערנע לעפעל, וואָס זיין ווייב האָט איהם געבראַכט אין נדן). אין 1859 איז ערשיענען זיין ערשטעס גרויס ווערק „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע", אין וועלכען ער האָט צום ערשטען מאָל ענטוויקעלט זיין ווערטה-טעאָריע.

אונטערדעסען זיינען די אומשטענדען געוואָרן גינסטיג פאַר אַן אונ-

פאָרוואָרט צו דער ערשטער אויפלאַגע

דער ערשטער באַנד פון אָט דעם ווערק, וואָס איך גיב איבער דעם פובליקום, איז א פאָרטזעצונג פון מיין בוך „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע”, וואָס איז ערשיענען אין 1859. פאַר דער לאַנגער פויזע צווישען דעם אָנפאַנג און דער פאָרטזעצונג איז שולדיג א לאַנגיעהריגע קראַנקהייט, וועלכע האָט איינינע מאָל אונטערבראָכען מיין ארבייט.

דער אינהאַלט פון יענעם פריהערדיגען בוך איז צוזאַמענגעפאַסט אין דעם ערשטען קאַפּיטעל פון אָט דעם באַנד. דאָס איז געטאָן געוואָרן ניט נאָר צוליעב דעם צוזאַמענהאַנג און דער פאָלשטענדיגקייט. די דאַרשטעלונג פון דעם ענין איז פערבעסערט. אַזוי ווייט ווי די אומשטענדען פון דער זאַך האָבען עס דערלאָזט, זיינען פיעל פונקטען דאָ מעהר ענטוויקעלט, וועלכע זיינען דאָרטען נאָר געוועזען אָנגעדייטעט, בעת פערקעהרט, וואָס עס איז דאָרטען געוועזען אויספיהרליך ענטוויקעלט, איז דאָ נאָר אָנגעדייטעט. די אָבטיילען וועגען דער ווערטה־טעאָריע און געלד־טעאָריע פאַלען איצט נאַטירליך אינגאַנצען ארויס. דער לעזער פון דעם פריהערדיגען בוך וועט פונדעסטוועגען געפינען נייע קוועלען פאַר דער געשיכטע פון יענע טעאָריען אין די נאָטען צום ערשטען קאַפּיטעל.

יעדער אָנפאַנג איז שווער, איז ריכטיג פאַר יעדער וויסענשאַפט. דער ערשטער קאַפּיטעל, איבערהויפּט דער אָבטייל, וואו עס געפינט זיך דער אַנאַליז פון סחורה, וועט דעריבער זיין דער שווערסטער צו פערשטעהן. וואָס געהערט די אַנאַליזען פון דעם עצם ווערטה און דער גרויס פון ווערטה, האָב איך זיי ווי ווייט מעגליך פּאָפּולאַריזירט.* די ווערטה־פאָרם, וואָס די געלד־פאָרם

---

* דאָס האָט זיך מיר אויסגעוויזען צו זיין זעהר נויטיג, איינזעהענדיג אַז אפילו לאַסאַל׳ס שריפטען אנטקעגען שולצע־דעליטש—דער אָבטייל, וואו ער דערקלערט, אַז ער גיט איבער „די גייסטיגע קווינט־עסענץ” פון מיינע אויפקלערונגען איבער די דאָזיגע טהעמאַס—ענטהאַלט גאַנץ וויכטיגע טעות׳ן. אגב אורחא: ווען פערדינאַנד לאַסאַל האָט ענטליהען פון מיינע שריפטען כמעט ווערטערליך, און ניט אָנגעבענדיג די קוועלען, אַלע אַלגעמיינע טעאָרעטישע זאַצען פון זיינע עקאָנאָמישע ווערק, צ.ב.ש. וועגען דעם היסטאָרישען כאַראַקטער פון קאַפּיטאַל, וועגען

שיכטע פון דעם גרויסען „אינטערנאַציאָנאַל“, וועלכע איז אויף יעדען שריט פערבונדען מיט מאַרקס׳עס טהעטיגקייט. די חלוקים צווישען די פערשיידענע ריכטונגען, נאָך מעהר איידער די פערפאָלגונגען פון דער רעאַקציע, וואָס האָט אַריינגעטראָטען אין אייראָפּא נאָך דעם פאַל פון דער פּאַריזער קאָמונע אין 1871, איז שולדיג אין דעם אונטערגאַנג פון דער גראַנדיעזער היסטאָרישער אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע. ווי די מעשה איז, האָט מאַרקס איצט ווידער געקאָנט זיך אינגאַנצען אָבגעבען מיט זיינע וויסענשאַפטליכע אַרבייטען און כמעט דערענדיגען דעם צווייטען און דריטען באַנד פון זיין „קאַפּיטאַל“.

די אָנגעשטרענגטע אַרבייט האָט רואינירט זיין געזונד. נאָך אין די 70־גער יאָהרען האָט ער געמוזט פאָהרען זיך קורירן אין קאַרלסבאַד און אין דרום־פראַנקרייך. דעם שווערסטען קלאַפּ אָבער האָט ער געליטען אין 1881, ווען זיין היים־געליעבטע פרוי איז נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט געשטאָרבען. ער האָט דאַן געמאַכט אַ רייזע נאָך אַלזשיר און דרום־פראַנקרייך אין דער האָפנונג צו פערבעסערן זיין געזונד, אָבער די האָפנונג איז ניט פערווירקליכט געוואָרן. דאַן איז געקומען דער לעצטער קלאַפּ: זיין בעליעבטע טאָכטער זשעני, לאָנגע׳ס פרוי, איז פּלוצלונג געשטאָרבען נאָך אַ קורצער קראַנקהייט. דעם נעקסטען ווינטער איז ער קראַנק געוואָרן אויף לונגען־ענטצינדונג, און נאָכדעם ווי עס האָט אויסגעוויזען אַז ער בעסערט זיך, איז ער שטילערהייט, זיצענדיג אין זיין שטוהל, געשטאָרבען דעם 14טען מאַרץ 1883.

י. אַ. מ.

סישער באַדען איז לעת עתה ענגלאַנד. דאָס איז דער גרונד פאַר־וואָס ענגלאַנד דיענט אלס די הויפּט־אילוסטראַציע פון מיינע טעאָ־רעטישע ענטוויקלונגען. זאָל אָבער דער דייטשער לעזער נעהמען קוועטשען מיט די פּלייצעס אויף דעם צושטאַנד פון די ענגלישע אינדוסטריע־ און אגריקולטור־ארבייטער, אָדער זאָל ער וועלען זיך אָפּטימיסטיש טרייסטען, אז אין דייטשלאַנד האלט עס נאָך ווייט ניט אזוי שמאָל, דאַן מוז איך איהם זאָגען: דע טע פאבולא נאַר־ראַטור—דאָס איז ד י י ן געשיכטע, וואָס איך דערצעהל דאָ!

אין עצם האנדעלט זיך דאָ ניט וועגען דעם העכערן אָדער נידעריגערן ענטוויקלונג־גראַד פון די געזעלשאַפטליכע געגענזאַצען, וואָס נעהמען זיך פון די נאַטור־געזעצען פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציאָן. עס האנדעלט זיך וועגען די דאָזיגע געזעצען גופא, וועגען אָט די טענדענצען, וואָס ווירקען און זעצען זיך דורך מיט אן אייזערנער נויטווענדיגקייט. דאָס לאַנד, וואָס איז אינדוסטריעל מעהר ענטוויקעלט, צייגט דעם לאַנד, וואָס איז ווייניגער ענטוויקעלט, נאָר דאָס בילד פון זיין איינענער צוקונפט.

אָבער לאָמיר דאָס לאָזען אָן א זייט. וואו די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציאָן איז ביי אונז [אין דייטשלאַנד] פאָלשטענדיג איינגע־פיהרט, צום ביישפּיעל אין די ריכטיגע פאבריקען, זיינען די צו־שטענדען א סך ערגער ווי אין ענגלאַנד, ווייל עס פעהלט דאָ דאָס געגען־געוויכט פון די פאבריק־געזעצען. אין אלע אנדערע געביטען ליידען מיר, ווי די איבעריגע לענדער פון מערב־אייראָפּא, ניט נאָר פון דער ענטוויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָ־דוקציאָן, נאָר אויך פון דעם, וואָס זי איז ניט גענוג ענטוויקעלט. צוזאַמען מיט די נייע צרות דריקט אונז א גאַנצע רייה גע'ירשנ'טע צרות, וועלכע נעהמען זיך פון דעם, וואָס עס זשיפען נאָך אַלטע, אָבגעלעבטע פּראָדוקציאָנס־אופנים, מיט זייער באַליאַסטרע פון פערעלטערטע געזעלשאַפטליכע און פּאָליטישע שייכות'ן. מיר ליידען ניט נאָר פון די לעבעדיגע, נאָר אויך פון די טויטע. „לע מאָר סעזי לע וויף"—דער טויטער כאַפּט דעם לעבעדיגען און זעצט איהם אויף זיין אָרט!

אין פערגלייך מיט דער ענגלישער, האָט די סאָציאַלע סטאַ־טיסטיק פון דייטשלאַנד און די איבעריגע לענדער פון מערב־איי־ראָפּא זעהר אן עלענדען אויסזעהן. דאָך הויבט זי אויף דעם

איז איהר פערטיגע געשטאַלט, איז זעהר עלעמענטאַר און איינפאַך. פונדעסטוועגען האָט דער מענשליכער גייסט מעהר ווי צוויי טויזענד יאָהר אומזיסט געזוכט זי צו דערגרונטעווען, בעת פון דער אנדער זייט איז איהם דער אנאַליז פון פיעל טיעפערע און קאָמפּליצירטערע פאָרמען געלונגען ווענינגסטענס קרוב לאמת. ווארום? ווייל עס איז לייכטער צו שטודירן דעם ענטוויקעלטען קערפּער איידער די איינצעלנע צעל פון קערפּער. אחוץ דעם, אין דעם אנאַליז פון עקאָנאָמישע פאָרמען קאָן מען זיך ניט בענוצען, ניט מיט דעם מיקראָסקאָפּ, ניט מיט כעמישע רעאַגענטען. די קראַפט פון אב־סטראַקציע מוז דיענען אנשטאַט זייביידען. אָבער די סחורה־פאָרם פון דעם ארבייט־פּראָדוקט, אָדער די ווערטה־פאָרם פון סחורה, איז די עקאָנאָמישע צעל־פאָרם פון דער בורזשואזער געזעלשאַפט. פאַר דעם אונגעבילדעטען ווייזט זיך אויס, ווי דער גאַנצער אנאַליז וואָלט בעשטאַנען פון פּלפּולים איבער קליינינגקייטען. פאַקטיש האנדעלט זיך טאַקע וועגען קליינינגקייטען, אָבער וועגען רעמזעלבען סאָרט ווי די, וואָס די מיקראָסקאָפּישע אַנאַטאָמיע בעהאַנדעלט.

מיט דער אויסנאַהם פון דעם אָבטייל וועגען דער ווערטה־פאָרם, וועט מען דעריבער זיך ניט קאָנען בעקלאָגען, אז דאָס בוך איז שווער צו פערשטעהן. איך שטעל זיך נאַטירליך פאָר אזוינע לעזער, וועלכע ווילען לערנען עפּעס נייעס און פאָלגליך אויך אליין דענקען.

דער פיזיקער בעאָבאַכטעט די נאַטור־פּראָצעסען ענטוועדער דאָרט, וואו זיי בעווייזען זיך אין זייער קלאָרסטער פאָרם און זיינען וואָס ווענינגער פערשטעלט פון שטערענדע איינפלוסען, אָדער ער מאַכט וואו מעגליך עקספּערימענטען אונטער אזוינע בעדינגונגען, וועלכע פערזיכערן דעם פאָרגאַנג פון דעם פּראָצעס אין זיין ריינער פאָרם. וואָס איך האָב אויסצופאָרשען אין אָט דעם ווערק, איז דעם קאַפּיטאַליסטישען אופן פון פּראָדוקציאָן און די פּראָדוקציאָן־און פערקעהר־שייכות׳ן, וואָס פאַסען זיך צו איהם. זייער קלאַ־

דעם צוזאַמענהאַנג צווישען די פערהעלטניסען פון דער פּראָדוקציאָן און דעם אופן פון פּראָדוקציאָן א.אז.וו. א.אז.וו. אפילו ביז צו דער טערמינאָלאָגיע, וואָס איך האָב געשאַפען—איז דאָס מסתמא געטאָן געוואָרן צוליעב פּראָפּאַגאַנדאַ־אויסרעכע־נונגען. איך רעד נאַטירליך ניט וועגען זיינע איינצעל־אויספיהרונגען און אנ־ווענדונגען פון די ראָזינע זאַצען, מיט וועלכע איך האָב גאָרנישט צו טהאָן.

פון דער ענגלישער פאבריק־געזעצגעבונג. איין פאָלק זאָל און קאָן לערנען פון די אנדערע. אפילו ווען א געזעלשאפט איז שוין ארויף אויפ׳ן וועג צו ענטדעקען דעם נאטור־געזעץ פון איהר בעוועגונג — און דער לעצטער ענד־צוועק פון אָט דעם ווערק איז אויפצודעקען דעם עקאָנאָמישען בעוועגונגס־געזעץ פון דער מאָדערנער געזעל־שאפט — קאָן זי ניט אריבערשפרינגען און אוועקמאכען דורך דע־קרעטען די נאטורמעסיגע פאזען פון איהר ענטוויקלונג. זי קאָן אָבער אָבקירצען און מילדערן די געבורט־וועהען.

איין וואָרט, כדי צו פערמיידען מעגליכע מיספערשטענדנישען. די געשטאַלטען פון דעם קאפיטאליסט און גרונד־אייגענטימער האָב איך בשום אופן ניט געצייכענט אין ראָזיגע פארבען. אָבער עס האנדעלט זיך דאָ וועגען פערזאָנען נאָר אויף אזוי וויים, ווי זיי זיינען די פערזאָניפיקאציעס פון עקאָנאָמישע קאטעגאָריען, די טרעגער פון בעשטימטע קלאסען־פערהעלטנישען און קלאסען־אינ־טערעסען. מיין שטאנדפונקט, וועלכער פאסט אויף די ענטוויקלונג פון דעם עקאָנאָמישען געבוי פון דער געזעלשאפט ווי א נאטור־געשיכטליכען פראָצעס, קאָן פיעל ווענינער ווי יעדער אנדערער פעראנטוואָרטליך מאכען דעם איינצעלנעם פאר פערהעלטנישען, פון וועלכע ער בלייבט געזעלשאפטליך אלעמאָל א פראָדוקט, וויפיעל ער זאָל זיך ניט דערהויבען איבער זיי סוביעקטיוו.

די פרייע וויסענשאפטליכע פאָרשונג בעגעגענט אויף דעם געביט פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע ניט נאָר דיזעלבע פיינד ווי אויף אלע אנדערע געביטען. דער אייגענטימליכער כאראקטער פון דעם מאטעריאל, וואָס זי בעהאנדעלט, רופט ארויס אנטקעגען איהר די גוואלטיגסטע, געמיינסטע און פיינדליכסטע ליידענשאפטען פון דער מענשליכער ברוסט, די פוריען פון פריוואט־אינטערעסען. די ענגלישע הויך־קירך, צום ביישפיעל, וועט גיכער מוחל זיין דעם אָנגריף אויף 38 פון איהרע 39 אני מאמינ׳ס, איידער אויף 1/39 פון איהרע הכנסות. היינטיגען טאָג איז אפילו דער אטעאיזם אליין אן עבירה קלה („קולפא לעוויס״ — א לייכטע זינד), אין פערגלייך מיט דער קריטיק פון די טראדיציאָנעלע אייגענטום־פערהעלטנישען. פונדעסטוועגען מערקט זיך שוין דאָ אויך א פאָרטשריט. איך קאָן אָנווייזען צ.ב.ש. אויף דעם בלוי־בוך: "Correspondence with her Majesty's Missions abroad,

שלייער אקוראט געגוג, צו קאָנען כאפּען א קוק אויף דעם מערוואָ־קאַפּ, וואָס שטעקט הינטער איהם. מיר וואָלטען זיך דערשרעקען פאַר אונזערע אייגענע צושטענדען, ווען אונזערע רעגירונגען און פּאַרלאַמענטען וואָלטען אָנגעשטעלט, ווי אין ענגלאַנד, אונטערזוכונגס־קאָמיסיעס פון די עקאָנאָמישע פערהעלטנישען ; ווען די דאָזיגע קאָמיסיעס וואָלטען געווען בעוואָרנט מיט דערזעלבינער פאָלקאָמענער מאכט ווי אין ענגלאַנד אויסצופאָרשען דעם אמת ; ווען עס וואָלט געלונגען צו געפינען פאַר דעם צוועק פונקט אזוינע זאַכפערשטענדיגע, אונפּארטייאישע מענשען, וואָס זיינען קיינעם ניט נושא פנים, ווי די פאַבריק־אינספּעקטאָרען פון ענגלאַנד, אזוינע דאָקטוירים בעריכט־ערשטאַטער וועגען „פּובליק העלטה" [עפענטליכע געזונדהייט], אזוינע אונטערזוכונג־קאָמיסארען וועגען דער עקספּלואטאציע פון פרויען און קינדער, וועגען די צושטענדען פון די וואוינונגען און דערנעהרונג א.אז.וו. פּערסעאוס האָט געטראָגען א כשוף־היטעל, כדי די מאָנסטערס, וואָס ער האָט פערפאָלגט, זאָלען איהם ניט זעהן. מיר ציהען די כשוף־היטעל טיעף אריבער די אויגען און אויערן, כדי צו קאָנען זיך איינרעדען, אז עס זיינען גאָר קיין מאָנסטערס ניטאָ.

מיר טאָרן זיך וועגען דעם ניט נאַרן. אזוי ווי דער אַמעריקאנער אונאבהענגינקייט־קריעג פון 18טען י.ה. האָט געקלונגען די שטורם־גלאָק פאַר דעם אייראָפּעאישען מיטעל־קלאַס, אזוי האָט דער אַמעריקאנער בירגער־קריעג פון 19טען י.ה. זי געקלונגען פאַר דעם אייראָפּעאישען ארבייטער־קלאַס. אין ענגלאַנד קאָן מען דעם פּראָצעס פון איבערקעהרעניש אָנטאפּען מיט די הענד. ווי נאָר ער וועט גרייכען א געוויסען הויך־פונקט, וועט ער מוזען צוריק ווירקען אויפ'ן קאָנטינענט. דאָרט וועט ער אָננעהמען מעהר ברוטאַלע אָדער מעהר הומאַנע פאָרמען, לויט נאָך דעם ענטוויקלונגס־גראַד פון דעם ארבייטער־קלאַס גופא. זייערע אייגענע וויכטיגסטע אינטערעסען, ניט צו רעדען וועגען העכערע מאָטיוועז, דיקטירן דעריבער די איצט־הערשענדע קלאַסען אָבצוראַמען, אויף ווי ווייט מען קאָן עס קאָנטראָלירן דורכ'ן געזעץ, אלע הינדערנישען, וועלכע שטערן די ענטוויקלונג פון דעם ארבייטער־קלאַס. איך האָב צוליעב דעם טעם, אחוץ אנדערע, אָבגעגעבען אזויפיעל פּלאַץ אין אָט דעם באַנד פאַר דער געשיכטע, די פּרטים און רעזולטאַטען

נאָכוואָרט צו דער צווייטער אויפלאַגע.

איך מוז קודם אָנווייזען די לעזער פון דער ערשטער אויסגאַבע אויף די ענדערונגען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן אין דער צווייטער אויסגאַבע. די קלערערע איינטיילונג פונ'ם בוך וואַרפט זיך גלייך אין אויג. די צוגעגעבענע נאָטען ווערן אומעטום בעצייכענט אַלס נאָטען צו דער צווייטער אויסגאַבע. וואָס איז נוגע דעם טעקסט גופא איז דאָס וויכטיגסטע ווי פאָלגט:

קאַפּיטעל I, 1 די אויסדריינגונג פונ'ם ווערטה דורך אַן אַנאַליז פון די גלייכונגען, אין וועלכע עס דריקט זיך אויס יעדער טויש־ווערטה, איז דורכגעפיהרט געוואָרן אויף אַ שטרענגערן וויסענ־שאַפטליכען אופן; אַזוי אויך איז אָוועקגעשטעלט געוואָרן מעהר אויסדריקליך דער צוזאַמענהאַנג צווישען דער ווערטה־סובסטאַנץ און דער בעשטימונג פון דער ווערטה־גרויס דורך דער געזעלשאַפט־ליך־נויטווענדיגער אַרבייט־צייט, וואָס איז אין דער ערשטער אויס־גאַבע נאָר אָנגעדייטעט געוואָרן. קאַפּיטעל I, 3 (די ווערטה־פאָרם) איז אינגאַנצען איבערגעאַרבייט: די דאָפּעלטע דאַרשטע־לונג פון דער ערשטער אויסגאַבע האָט עס שוין לכתחילה געמאַכט נויטיג. — פערביינגעהענדיג וויל איך בעמערקען, אַז יענע דאָ־פּעלטע דאַרשטעלונג האָט צו פערדאַנקען מיין פריינד דר. ל. קוגעלמאַן פון האַנאָווער. איך בין געווען ביי איהם צו גאַסט אין פריהלינג פון 1867, ווען די ערשטע קאָרעקטור־בויגענס זיינען אָנגעקומען פון האַמבורג, און ער האָט מיך איבערצייגט, אַז פאַר דעם רוב לעזער איז נויטיג אַ פולערע און מעהר דידאַקטישע אויס־טייטשונג פון דער ווערטה־פאָרם. — דער לעצטער אָבטייל פון דעם ערשטען קאַפּיטעל: „דער פעטיש־כאַראַקטער פון דער סחורה א.אז.וו.״ איז גרעסטענטיילס געענדערט. קאַפּיטעל III, 1 (די מאָס פון ווערטהען) איז גענוי רעווידירט געוואָרן, ווייל דער דאָ־זיגער אָבטייל, אָנווייזענדיג אויף דער שוין געגעבענער ערקלערונג אין „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע״, איז בעהאַנדעלט געוואָרן נאַכלעסיג אין דער ערשטער אויסגאַבע. קאַפּיטעל VII ספּעציעל טייל 2, איז בעדייטענד איבערגעאַרבייט געוואָרן.

עס איז איבעריג אריינצוגעהן אין פּרטים וועגען די ענדערונ־

regarding Industrial questions and Trades-Unions." וואָס איז ערשיענען אין די לעצטע וואָכען. די אויסלענדישע פערטרעטער פון דער ענגלישער קרוין זאָגען זיך ארויס אין פשוט'ע דבורים, אז אין דייטשלאנד, פראנקרייך, קורץ אין אלע ציוויליזירטע לענדער פון אייראָפּעאישען קאָנטינענט, לאָזט זיך פונקט אזוי פיהלען אן אומוואנדלונג פון די בעשטעהענדע פערהעלטנישען צווישען קאפּיטאל און ארבייט, און איז פונקט אזוי אונפערמיידליך, ווי אין ענגלאנד. אין דערזעלביגער צייט ערקלערט אויף יענער זייט אטלאנטישען ים, הערר וויד, דער וויצע פּרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאאטען, אין עפענטליכע פערזאמלונגען: נאָך דער אָבשאפונג פון דער שקלאַפעריי טרעט ארויף אויפ'ן טאגעס אָרדנונג די אומוואנדלונג פון די פערהעלטנישען פון קאפּיטאל און גרונד־אייגענטום! דאָס זיינען צייכענס פון דער צייט, וועלכע לאָזען זיך ניט פערשטעקען הינטער פּורפור־מאנטלען אָדער שווארצע קיטלען. זיי בעדייטען ניט, אז מאָרגען וועלען געשעהן נסים. זיי בעווייזען, אז אפילו אין די הערשענדע קלאסען הויבט אָן שפּראָצען דער געדאנק, אז די איצטיגע געזעלשאפט איז ניט קיין פעסטער קריסטאָל, נאָר אן אָרגאניזם, וואָס לאָזט זיך אומוואנדלען און געפינט זיך שטענדיג אין דעם פּראָצעס פון אומוואנדלונג.

דער צווייטער באנד פון אָט דעם ווערק וועט בעהאנדלען דעם צירקולאציאָנס־פּראָצעס פון קאפּיטאל און די געשטאלטונגען פון דעם קאפּיטאליסטישען פּראָצעס אינגאנצען גענומען; דער לעצטער און דריטער באנד וועט בעהאנדלען די געשיכטע פון דער עקאָנאָמישער טעאָריע.

יעדער אורטייל פון א וויסענשאפטליכער קריטיק איז מיר ווילקאָמען. וואָס געהערט די פּאָראורטיילען פון דער אזוי גערופענער עפענטליכער מיינונג, צו וועלכער איך האָב קיינמאָל קיין קאָנצעסיעס ניט געמאכט, האַלט איך זיך ווי פריהער ביי דעם שפּרוך פון דעם גרויסען פלאָרענטינער:

Segui il tuo corso, e lascia dir le genti!

געה זיך דיין וועג און לאָז די לייט רעדען!

קארל מארקס.

לאָנדאָן, 25טען יולי, 1867.

ליכקייט האָט זיך פערוואַנדעלט אונטער זייערע הענד אין א זאַמ־
לונג פון דאָגמען, וואָס זיינען אויסגעטייטשט געוואָרן פון זיי אין
דעם זין פון דער קליינבירגערליכער וועלט, וואָס האָט זיי אַרומגע־
רינגעלט, און ממילא—שלעכט אויסגעטייטשט. דעם געפיהל פון
וויסענשאַפטליכער אונמאַכט, וואָס האָט זיך ניט געלאָזט איינגאַנצען
אונטערדריקען, און דעם אונהיימליכען געוויסען, וואָס מען מוז
שפּיעלען די ראָליע פון לעהרער אויף א פּאַקטיש פרעמדען געביט,
האָט מען געזוכט צו פערשטעקען אונטער דעם פּוץ פון ליטעראַריש־
היסטאָרישער געלעהרזאַמקייט, אָדער דורך א צומיש פון א פרעמ־
דען מאַטעריאַל, געבאָרגט פון די אַזוי גערופענע „קאַמעראַל"־
וויסענשאַפטען—א מיש־מאַש פון סענטעמענישען, וואָס יעדער האָפ־
נונג־פולער קאַנדידאַט פון דער דייטשער ביוראָקראַטיע מוז אויס־
האַלטען זייער העלישען פייער.

זינט 1848 האָט זיך די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציאָן ראַשיג
ענטוויקעלט אין דייטשלאַנד, און ביי היינטיגען טאָג האַלט זי
שוין אין פולען בליהען פון שווינדעל און ספּעקולאַציע. אָבער
דער מזל איז נאָך אַלץ געבליבען אונפריינדליך צו אונזערע פאַך־
לייט. כל זמן זיי האָבען געקאָנט זיך אָבגעבען אָהן פּאָראורטיילען
מיט פּאָליטישער עקאָנאָמיע, האָבען געפעהלט אין דער דייטשער
ווירקליכקייט די מאָדערנע עקאָנאָמישע פערהעלטענישען. אַזוי
באַלד ווי אָט די פערהעלטענישען זיינען אריינגעטראָטען אין לעבען,
איז עס געשעהן אונטער אַזעלכע אומשטענדען, וועלכע דערלאָזען
ניט מעהר קיין אונפּאַרטייאישען שטודיום אין די גרעניצען פון
דעם בורזשואַזען שטאַנדפּונקט. אַזוי ווייט ווי די פּאָליטישע
עקאָנאָמיע איז א בורזשואַזע, ד.ה. אויף ווי ווייט זי פּאַסט אויף
די קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג ניט ווי א געשיכטליך פּראָיבער־
געהענדע ענטוויקלונג־שטופע, נאָר ווי אן אבסאָלוטע און לעצטע
געשטאַלט פון דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציאָן, קאָן זי בלייבען
א וויסענשאַפט נאָר אַזוי לאַנג, ווי דער קלאַסען־קאַמפּף בלייבט
אונבעמערקט אָדער ווייזט זיך נאָר ארויס אין פּראַיינצעלטע
ערשיינונגען.

לאָמיר נעהמען ענגלאַנד. איהר קלאַסישע פּאָליטישע עקאָ־
נאָמיע פאַלט אויס אין דער פּעריאָדע פון דעם אונענטוויקעלטען
קלאַסען־קאַמפּף. איהר לעצטער גרויסער רעפּרעזענטאַנט, ריקאַרדאָ,

גען אין טעקסט, וואָס זיינען געמאכט געוואָרן ערטערווייז נאָר בנוגע דעם סטיל. אַזעלכע ענדערונגען קאָן מען טרעפען דורכ'ן גאַנצען בוך. נאָך אַלעם דעם געפין איך איצט, איבערקוקענדיג די פראַנצויזישע איבערזעצונג, וואָס איז ערשיענען אין פּאַריז, אַז איינינע טיילען פון דייטשען אָריגינאַל וואָלטען געפאָדערט אין איין פּאַל אַ מעהר גרינדליכע אומאַרבייטונג, אין אַנאַנדער פּלאַץ אַ גרעסערע סטיליסטישע קלאָרקייט, אָדער אַ גענויערע בעזייטיגונג פון צופעליגע פערזעהונגען. עס איז דערצו קיין צייט ניט געווען, וואָרים איך האָב געקריגען די ידיעה, אַז דאָס בוך איז אויספּער־קויפט, אין הערבסט 1871, ווען איך בין געווען פערנומען מיט אַנדערע נוטיגע אַרבייט, און דאָס דרוקען פון דער צווייטער אויס־גאַבע האָט שוין געדאַרפט זיך אָנהויבען אין יאַנואַר 1872.

די גוטע אויפנאַהמע, וואָס „דאָס קאַפּיטאַל" האָט שנעל גע־קראָגען אין ברייטע קרייזען פון דעם דייטשען אַרבייטער־קלאַס, איז דער בעסטער שכר פאַר מיין אַרבייט. אַ מאַן,—דער וויענער פּאַבריקאַנט, הערר מייער,—וועלכער שטעהט עקאָנאָמיש אויף דעם בורזשואַזען שטאַנדפּונקט, האָט זעהר קלאָר אַרויסגעבראַכט דעם פּאַקט אין אַ בראָשור, וואָס ער האָט פערעפענטליכט בעת דעם דייטש־פראַנצויזישען קריעג, אַז דער גרויסער חוש פאַר טעאָרעטי־שען דענקען, וואָס מען האַלט אַז דייטשלאַנד האָט בירושה, האָט זיך אָבגעטאָן פון די אַזוי גערופענע דייטשלאַנד'ס געבילדעטע קלאַסען און לעבט אויף פון דאָס ניי אין דעם אַרבייטער־קלאַס.

די פּאָליטישע עקאָנאָמיע איז אין דייטשלאַנד פערבליבען ביז צו דער שטונדע אַן אויסלענדישע וויסענשאַפט. גוסטאַוו פאָן גוליך האָט שוין אין 1830, אין די ערשטע צוויי בענדער פון זיין ווערק „געשיכטליכע דאַרשטעלונג דעם האַנדעלס, דער געווערבע א.אז.וו.", אויפגעוויזען אין אַ גרויסען טייל די היסטאָרישע אומשטענדען, וועלכע האָבען ביי אונז געשטערט די ענטוויקלונג פון דעם קאַ־פּיטאַליסטישען פּראָדוקציאָנס אופן, און פּאָלגליך אויך דעם אויפבוי פון דער מאָדערנער בירגערליכער געזעלשאַפט. עס האָט געפעהלט, הייסט עס, דער לעבעדיגער באָדען פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. זי איז אימפּאָרטירט געוואָרן ווי פאַרטיגע סחורה פון ענגלאַנד און פראַנקרייך; איהרע דייטשע פּראָפעסאָרען זיינען געבליבען תלמידים. דער טעאָרעטישער אויסדרוק פון אַ פרעמדער ווירק־

דעם אינדוסטריעלען קאפיטאל און דעם אריסטאקראטישען גרונד־אייגענטום—א קאמף, וועלכער האט זיך אין פראנקרייך פער־בארגען הינטער דעם געגענזאץ צווישען דעם פארצעל־אייגענטום (קליין־גרונר בעזיץ) און דעם גרויסען גרונד־בעזיץ, בעת אין ענג־לאנד איז ער ארויסגעטראטען אפען זינט די קארן־געזעצען. די ליטעראטור פון דער פאליטישער עקאנאמיע אין ענגלאנד אין אט דער פעריאדע דערמאנט אן דעם פריהלינג. מיט דעם יאהר 1830 איז ארייגעטראטען דער קריזיס, וואס האט בעשטימט די זאך־לאגע איין מאל פאר אלע מאל.

די בורזשואזיע האט אין פראנקרייך און ענגלאנד עראבערט די פאליטישע מאכט. פון דאן אן האט דער קלאסען־קאמף אנ־גענומען פראקטיש און טעארעטיש אלץ מעהר אויסגעשפראכענע און דראהענדע פארמען. ער האט געקלונגען די טויטען־גלאק פון דער וויסענשאפטליכער בורזשואזער עקאנאמיע. פאר איהר איז איצט מעהר ניט געווען די פראגע צי דער אדער יענער טעארעם איז אמת, נאר צי עס איז ניצליך פאר'ן קאפיטאל, צי שעדליך, צי עס איז בעקוועם אדער אונבעקוועם, צי די פאליציי ערלויבט עס, צי ניט. אנשטאט דער עהרליכער פארשונג איז איצט די פאלי־טישע עקאנאמיע געוואָרן א בעצאהלטע פרייז־פעכטעריי; אויף דעם ארט פון דער פרייער וויסענשאפטליכער אונטערזוכונג איז אויס־געוואקסען דער זינדיגער געוויסען און די שלעכטע כונה פון דער אפאלאגעטיק, פון רעכטפערטיגונג. פונדעסטוועגען האבען אפילו די צודרינגליכע פאמפלעטען, וואס די „אנטי קארן־לא ליעג" מיט די פאבריקאנטען קאבדען און ברייט בראש האבען אנגעווארפען א וועלט, געהאט, אויב ניט קיין וויסענשאפטליכען אינטערעס, דאך א היסטארישען אינטערעס דורך זייער פאלעמיק אנטקעגען דער אריסטאקראטיע פון גרונדאייגענטום. אָבער די פרייהאנדעל־גע־זעצגעבונג, וואס סער ראבערט פיעל האט אנגעפאנגען, האט אפילו אט דעם לעצטען שפּיץ ארויסגעצויגען פון דער וואולגאר־עקאנאמיע.

די רעוואלוציע, וואס איז פארגעקומען אויפ'ן קאנטינענט אין 1848-49, האט צוריק געווירקט אויך אויף ענגלאנד. מענשען, וועלכע האבען נאך געוואלט אויפהאלטען א וויסענשאפטליכע בע־דייטונג און האבען געוואלט זיין עפעס מעהר איידער פשוט'ע סאפיסטען און אונטערלעקער פון די הערשענדע קלאסען, האבען

נעהמט ענדליך דעם געגענזאַץ פון די קלאַסען־אינטערעסען—פון ארבייטס־לוין און פראָפיט, פון דעם פראָפיט און די גרונד־רענטע—בעוואוסטזיניג אַלס דער אָנהויב־פונקט פון זיינע פאָרשונגען, נאאיוו אויפפאסענדיג דעם דאָזיגען געגענזאַץ ווי א געזעלשאַפטלי־כען נאַטור־געזעץ. דערמיט אָבער האָט די בורזשואַזע וויסענשאַפט פון עקאָנאָמיע טאַקע געגרייכט איהר גרעניץ, וועלכען זי האָט ניט געקאָנט אריבערטרעטען. נאָך ביי ריקארדאָ'ס לעבען, און להיפך צו איהם, איז ארויסגעטראָטען די קריטיק פון דער בורזשואזער עקאָנאָמיע אין דער פערזאָן פון סיסמאָנדי.*

די נעקסטע 10 יאָהר נאָכדעם—פון 1820 ביז 1830—צייכנען זיך אויס אין ענגלאַנד מיט א וויסענשאַפטליכער לעבעדיגקייט פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע. דאָס איז געווען די פעריאָדע אי פון דער וואולגאַריזירונג און אויסברייטונג פון ריקארדאָ'ס טעאָריע, אי פון איהר קאַמפף אנטקעגען דער אַלטער שוהלע. עס זיינען פאָרגעקומען גלענצענדע טורנירען. וואָס עס איז דאַמאָלסט אויפגעטאָן געוואָרן איז אויפ'ן אייראָפּעאישען קאָנטינענט ווייניג בעקאַנט, אַזוי ווי די פאָלעמיק איז דאָס רוב צושפּרייט אין זשורנאַל־ארטיקלען, צופעליגע שריפטען און בראָשורען. דער אונפּארטייאישער כאראקטער פון יענער פאָלעמיק—הגם ריקארדאָ'ס טעאָריע דיענט שוין אין אויסנאַהמס־פאַלען ווי אַן אָנגריף־וואפען אנטקעגען דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע—דערקלערט זיך דורך די אומשטענדען פון יענער צייט. פון איין זייט איז די גרויס־אינדוסטריע גופא ערשט ארויסגעטראָטען פון איהרע קינדער־יאָהרען, ווי מען קאָן עס זעהן פון דעם פאַקט, וואָס ערשט מיט דעם קריזיס פון 1825 הויבט זי אָן דעם פעריאָדישען קרייז־לויף פון איהר מאָדערנעם לעבען. פון דער אנדער זייט איז דער קלאַסען־קאַמפף צווישען קאַפּיטאַל און ארבייט פערשטופּט געוואָרן אין הינטער־גרונד, פאָליטיש דורך דער מחלקה צווישען די רעגירונגען און פעאָדאַלען, וואָס האָבען זיך ארומגעקליבען ארום דער „הייליגער אַליאַנץ", און די פאָלקס־מאַסען, וואָס זיינען געפיהרט געוואָרן פון דער בורזשואַזיע; עקאָנאָמיש דורך די רייסערייען צווישען

---

* זעה מיין שריפט „צור קריטיק דער פאָליטישען עקאָנאָמיע", 1טע אויפלאַגע, בערלין 1859, ז. 39.

פון דער דאָזיגער עקאָנאָמיע. אזוי ווייט ווי אזא קריטיק פערטרעט בכלל איין קלאַס, האָט זי נאָר געקאָנט פערטרעטען דעם קלאַס, וועמעס היסטאָרישער בערוף איז צו רעוואָלוציאָנירן דעם קאַפּי־טאַליסטישען פּראָדוקציאָנס אופן און ענדליך אָבצושאַפען די קלאַ־סען—דעם פּראָלעטאַריאַט.

די געלעהרטע און נים־געלעהרטע וואָרטפיהרער פון דער דייט־שער בורזשואזיע האָבען צוערשט פּרובירט טויטשווייגען „דאָס קאַפּיטאַל", ווי דאָס האָט זיי אָבגעגאָלטען מיט מיינע פריהערדיגע שריפטען. אזוי באלד ווי אָט די טאַקטיק האָט זיך שוין מעהר נים געפּאַסט צו די אומשטענדען פון דער צייט, האָבען זיי, פּרע־טענדירענדיג אז זיי קריטיזירן מיין בוך, געשריבען רעצעפּטען „צו בערוהיגען דעם בורזשואזען בעוואוסטזיין". זיי האָבען אָבער גע־פונען אין דער ארבייטער פּרעסע—זעה צ.ב.ש. יאָזעף דיעצגען'ס ארטיקלען אין דעם „פאָלקסשטאאט"—שטאַרקערע געגנער, וועמען זיי זיינען נאָך ביז היינט שולדיג אַן ענטפער.*

אַן אויסגעצייכענטע רוסישע איבערזעצונג פון „קאַפּיטאַל" איז ערשיענען אין פּעטערבורג אין פריהלינג פון 1872. די אויפ־לאַגע פון 3000 עקזעמפּלאַרען איז איצט אינגאנצען אויסגעגאַנגען.

* די פּלוידערזעק פון דער דייטשער וואולגאר־עקאָנאָמיע האָבען געטאַדעלט דעם סטיל און די דאַרשטעלונג פון מיין בוך. קיינער קאָן נים שטרענגער אור־טיילען וועגען די ליטעראַרישע חסרונות פון „קאַפּיטאַל", ווי איך אַליין. פונ־דעסטוועגען וויל איך דאָ איבערגעבען, פאַר דער בעלעהרונג פון די דאָזיגע הערען און זייער פּובליקום, אַן ענגלישען און אַ רוסישען אורטייל איבער דעם בוך. די „סאַטורדיי רעוויו", וועלכע איז דורכאויס פיינדליך צו מיינע אנזיכטען, זאָגט אין איהר בעמערקונג וועגען דער ערשטער דייטשער אויסגאַבע: די דאַר־שטעלונג „גיט אפילו צו די טרוקענסטע עקאָנאָמישע פּראָגען אַ בעזונדער רייץ." די „סט. פּעטערבורגסקיע וויעדאָמאָסטי" בעמערקט אין איהר נומער פון 20טען אַפּריל 1872 צווישען אַנדערעס: „די דאַרשטעלונג, מיט דער אויסנאַהם פון איינינע העכסט ספּעציעלע טיילען, צייכענט זיך אויס דורך אַלגעמיין־פערשטענד־ליכקייט, קלאַרקייט, און טראָץ דער וויסענשאַפטליכער הויך פון דעם עניין, דורך אונגעוועהנליכער לעבעדינקייט. אין דער הינזיכט איז דער פערפאַסער . . . . גאָר נים גלייך צו דעם רוב דייטשע געלעהרטע . . . וועלכע שרייבען זייערע ביכער אין אזא פערפינסטערטער און טרוקענער שפּראַך, אז ביי דעם איינפאַכען שטערב־ליכען פּלאַצט דער קאָפּ". ביי די לעזער פון די היינטיגע דייטשע נאַציאָנאַל־ליבעראַלע פּראָפעסאָרישע ליטעראַטור פּלאַצט אָבער עפּעס אַנדערעס איידער דער קאָפּ.

געזוכט צו ברענגען די פּאָליטישע עקאָנאָמיע פון קאַפּיטאַל אין איינקלאַנג מיט די טענות, וועלכע האָבן זיך שוין מעהר ניט געלאָזט איגנאָרירן פון דעם פּראָלעטאַריאַט. דערפון נעהמט זיך דער בלאַסער סינקרעטיזם [די פּשרה צווישען געגענגעזעצטע אויפפאַסונגען], ווי דזשאָהן סטואַרט מילל פערטרעט איהם אמבעסטען. דאָס איז אַ באַנקראָט־ערקלערונג פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע, וועלכע דער גרויסער רוסישער געלעהרטער און קריטיקער, נ. טשערנישעווסקי, האָט שוין מייסטערהאַפט בעלויכטען אין זיין ווערק „שטריכען פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע לויט מילל".

אין דייטשלאַנד, הייסט עס, איז דער קאַפּיטאַליסטישער אופן פון פּראָדוקציאָן צייטיג געוואָרן נאָכדעם ווי זיין אַנטאַגאָניסטישער כאַראַקטער האָט זיך שוין דורך היסטאָרישע קאַמפען בעוויזען מיט אַ געפילדער אין פראַנקרייך און ענגלאַנד; בעת דער דייטשער פּראָלעטאַריאַט האָט שוין פערמאָגט אַ פיעל־פעסטערן טעאָרעטישען קלאַסען־בעוואוסטזיין, איידער די דייטשע בורזשואַזיע. אַזוי שנעל, אַלזאָ, ווי עס האָט אויסגעזעהן, אַז עס איז מעגליך געוואָרן אין דייטשלאַנד אַ בורזשואַזע וויסענשאַפט פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע, איז זי שוין ווידער געוואָרן אונמעגליך.

אונטער אָט די אומשטענדען האָבן זיך איהרע וואָרטפיהרער צוטיילט אין צוויי לאַגערען. פון איין זייט, די קלוגע, געשעפט־מעסיגע, פּראַקטישע מענשען האָבן זיך גרופּירט ארום באַסטיאַ'ס פאָהן—דעם פלאַכסטען און דעריבער דעם געלונגענסטען פערטרע־טער פון דער וואולגאַר־עקאָנאָמישער אַפּאָלאָגעטיק; פון דער אַנ־דער זייט, די וואָס זיינען געווען שטאָלץ אויף דעם פּראָפעסאָרישען בכוד פון זייער וויסענשאַפט, זיינען נאָכגעגאַנגען דזשאָהן סטואַרט מילל אין דער בעמיהונג אויסצוגלייכען דאָס, וואָס קאָן ניט אויס־געגליכען ווערן. אַזוי ווי אין דער קלאַסישער צייט פון דער בור־זשואַזער עקאָנאָמיע, אַזוי אויך אין דער צייט פון איהר אונטערגאַנג, זיינען די דייטשען געבליבען בלויז חדר־אינגלעך, נאָכבעטער און נאָכטרעטער, קליינע קרעמערלעך פון דעם אויסלענדישען גרויס־געשעפט.

די אייגענטימליכע היסטאָרישע ענטוויקלונג פון דער דייטשער געזעלשאַפט האָט דעריבער דאָרט אויסגעשלאָסען יעדע אָריגינעלע פאָרטבילדונג פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע, אחוץ—די קריטיק

דאַרשטעלונג, איז מאַרקס דער גרעסטער אידעאַל־פילאָזאָף, נאָר אין דעם דייטשען, ד. ה. אין דעם שלעכטען זין פון וואָרט. אין אמת'ן אָבער איז ער אונענדליך־מעהר רעאַליסט איידער אַלע זיינע פאָר־גענגער אין דעם ענין פון עקאָנאָמישער קריטיק.... מען קאָן איהם בשום אופן ניט אָנרופען אַ אידעאַליסט." איך קאָן דעם הערן פּערפאַסער בעסער ניט ענטפערן ווי דורך איינינע אויסצוגען פון זיין אייגענער קריטיק, וועלכע קאָנען אַ חוץ דעם זיין אינטערעסאַנט פאַר איינינע פון מיינע לעזער, וועלכע קאָנען זיך ניט בענוצען מיט דעם רוסישען אָריגינאַל.

נאָכדעם ווי ער ברענגט אַ ציטאַט פון מיין פאָררעדע „צו דער קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע", ז. IV ביז VII, וואו איך האָב דערקלערט די מאַטעריאַליסטישע גרונדלאַגע פון מיין מע־טאָדע, שרייבט דער הערר פערפאַסער ווי פאָלגט:—

„פאַר מאַרקס'ן איז נאָר איין זאך וויכטיג: אויסצוגעפינען דאָס געזעץ פון די ערשיינונגען, מיט דער אונטערזוכונג פון וועלכע ער בעשעפטיגט זיך. און דערביי איז פאַר איהם וויכטיג ניט נאָר דאָס געזעץ, וואָס בעהערשט זיי, אַזוי ווייט ווי זיי האָבען אַ בע־שטימטע פאָרם און געפינען זיך אין דעם צוזאַמענהאַנג, וועלכען מען קאָן בעאָבאַכטען אין אַ געגעבענער צייט. פאַר איהם איז פריהער פאַר אַלץ נאָך וויכטיג דאָס געזעץ פון זייער פערענדערונג, פון זייער ענטוויקלונג, ד.ה. פון דעם איבערגאַנג פון איין פאָרם אין דער אַנדערער, פון איין אָרדנונג פונ'ם צוזאַמענהאַנג אין אַנ־אַנדער אָרדנונג. האָט ער איינמאָל ענטדעקט דעם דאָזיגען געזעץ, אונטערזוכט ער בפרטיות די פאָלגען, אין וועלכע דאָס געזעץ ווייזט זיך אַרויס אין געזעלשאַפטליכען לעבען.... מחמת דעם זאָרגט זיך מאַרקס נאָר וועגען איין זאַך: נאָכצו־ווייזען דורך אַ גענויער וויסענשאַפטליכער אונטערזוכונג די נויטווענדיגקייט פון בעשטימ־טע אָרדנונגען פון די געזעלשאַפטליכ'ע שייכות'ן, און אַזוי עהרליך ווי מעגליך צו קאָנסטאַטירן די פאַקטען, וועלכע דיענען איהם פאַר דעם גרונד און שטיץ־פונקט פון זיין פאָרשונג. דערצו איז פאָל־שטענדיג גענוג ווען ער בעווייזט, צוגלייך מיט דער נויטווענדיגקייט פון דער געגענווערטיגער אָרדנונג, די נויטווענדיגקייט פון אַנאַנדער אָרדנונג, אין וועלכע די ערשטע מוז אונפערמיידליך אַריבערגעהן, גאַנץ גלייך צי די מענשען גלויבען עס אָדער ניט, צי זיי זיינען

שוין אין 1871 האָט הערר נ. זיבער, פּראָפעסאָר פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע אין קיעווער אוניווערזיטעט, נאָכגעוויזען אין זיין בוך „טעאָריא צענאָסטי אי קאפּיטאַלא ד. ריקארדאָ", אז מיין טעאָריע פון ווערטה, געלד און קאפּיטאַל איז אין איהרע גרונדציגען א נויטוועגדיגע ווייטערע ענטוויקלונג פון דער סמיטה־ריקאַרדאָ לעהרע. וואָס עס איבערראשט דעם מערב־אייראָפּעער לעזענדיג דעם דאָזיגען ווערטהפולען בוך, איז די קאָנזעקווענטע דורכפיהרונג פון דעם ריין־טעאָרעטישען שטאנדפּונקט.

די מעטאָדע, וואָס איז אָנגעווענדעט געוואָרן אין „קאפּיטאַל", איז שלעכט פערשטאנען געוואָרן, ווי מען קאָן עס זעהן פון די איינע די אנדערע ווידערשפּרעכענדע אויפפאסונגען פון דעם בוך.

אזוי וואַרפט מיר פאָר די פּאריזער „רעוויו פּאָזיטיוויסט" פון איין זייט, אז איך בעהאַנדעל די עקאָנאָמיע מעטאַפיזיש, און פון דער אַנדער זייט—שטעלט זיך פאָר!—אז איך בעשרענק זיך בלויז אויף א קריטישער צוגליעדערונג פון די פאַקטען, אנשטאט צו פערשרייבען רעצעפּטען (אפשר קאָנטיסטישע?) פאַר דער גאָרקיך פון דער צוקונפט. אָנטקעגען דעם פאָרוואורף פון מעטאַפיזיקע בעמערקט פּראָפעסאָר זיבער: „אויף ווי ווייט עס האנדעלט זיך וועגען דער אייגענטליכער טעאָריע, איז מארקס'עס מעטאָדע די דעדוקטיווע מעטאָדע פון דער גאנצער ענגלישער שוהלע, וואָס איהרע חסרונות און מעלות געפינט מען ביי די בעסטע טעאָרעטישע עקאָנאָמיסטען." הערר מ. בלאָק—„די טעאָרעטיקער פון דעם סאָציאַליזם אין דייטשלאַנד. אויסצוג פון „זשורנאַל דע עקאָנאָמיסט" יולי און אויגוסט 1872—ענטדעקט, אז מיין מעטאָדע איז אנאליטיש, און זאָגט צווישען אנדערעם: „דורך אָט דעם ווערק שטעלט זיך הערר מארקס אין איין רייה מיט די אויסגעצייכענטסטע אנאליטישע קעפּ." די דייטשע רעצענזען־שרייבער שרייען נאַטירליך אז עס איז העגעלשע סאָפיסטיק. דער פּעטערבורגער „וויעסטניק יעוראָפּי", אין אַן ארטיקעל, וואָס בעהאנדעלט אויסשליסליך די מעטאָדע פון „קאפּיטאַל" (מאי־נומער 1872, ז. 427 ביז 436) געפינט, אז מיין פאָרשונגס־מעטאָדע איז שטרענג רעאליסטיש, אָבער די דארשטעלונג־מעטאָדע איז אומגליקליכערווייזע דייטש־דיאלעקטיש. ער זאָגט: „אויפ'ן ערשטען בליק, ווען מען זאָל אורטיילען לויט דער אויסערליכער פאָרם פון דער

שטאַנען די נאַטור פון די עקאָנאָמישע געזעצן, ווען זיי האָבן זיי פערגליכען מיט די געזעצען פון דער פיזיק און כעמיע.... אַ טיעפערער אנאליז פון די ערשיינונגען האָט בעוויזען, אַז די סאָציאַלע אָרגאַניזמען אונטערשיידען זיך איינע פון די אַנדערע פונקט אַזוי גרינדליך ווי די באָטאַנישע און זאָאָלאָגישע אָרגאַ־ניזמען.... איין און דיזעלבע ערשיינונג קאָן בעהערשט ווערן פון גאָר אינגאַנצען פערשיידענע געזעצען מחמת דעם פערשיי־דענעם געבוי פון די דאָזיגע אָרגאַניזמען, דער פערשיידענאַרטיג־קייט פון זייערע איינצעלנע אָרגאַנען, דעם אונטערשייד פון די בעדינגונגען, אונטער וועלכע זיי פונקציאָנירן א.אז.וו. מאַרקס לייקענט צ.ב.ש., אַז דאָס בעפעלקערונגס־געזעץ איז גלייך פאַר אַלע צייטען און אַלע ערטער. ער בעהויפּטעט אין געגענטייל, אַז יערע ענטוויקלונגס־שטופע האָט איהר אייגענעם בעפעלקערונגס־געזעץ.... מיט דער פערשיידענער ענטוויקלונג פון די פּראָדוק־טיוו־קרעפטען ענדערן זיך די פערהעלטנישען און די געזעצען וועלכע רעגולירען זיי. אַזוי ווי מאַרקס' ציעל איז צו דערפאָרשען און דערקלערן פון אָט דעם שטאַנדפּונקט די קאַפּיטאַליסטישע ווירטשאַפטס־אָרדנונג, פאָרמולירט ער נאָר שטרענג וויסענשאַפט־ליך דאָס ציעל, וואָס יערע גענויע אונטערזוכונג פון עקאָנאָמישען לעבען מוז האָבען.... דער וויסענשאַפטליכער ווערטה פון אַזוינע פאָרשונגען ליעגט אין דער אויפקלערונג פון די בעזונדערע געזעצען, וועלכע רעגולירן די ענטשטעהונג, די עקזיסטענץ, די ענטוויקלונג, דעם טויט פון איין געגעבענעם געזעלשאַפטליכען אָרגאַניזם, און זיין פערביטען ווערן דורך אַנאַנדערן, אַ העכערן אָרגאַניזם. און אָט דעם ווערטה האָט אין דער ווירקליכקייט מאַרקס'עס בוך."

בעת דער פּראָפעסאָר האָט אַזוי טרעפענד געשילדערט דאָס, וואָס ער רופט אָן מיין ווירקליכע מעטאָדע, און האַלט זיך אַזוי פריינדליך צו מיין פּערזענליכער אָנווענדונג פון דער דאָזיגער מע־טאָדע—וואָס דען האָט ער געשילדערט אויב ניט די דיאַלעקטישע מעטאָדע?

געוויס מוז דער אופן פון דאַרשטעלונג זיך פאָרמעל אונטער־שיידען פון דעם אופן פון פאָרשונג. די פאָרשונג מוז בעקאַנט ווערן מיט'ן מאַטעריאַל אין אַלע זיינע פּרטים, מוז אַנאַליזירן זיינע פערשיידענע ענטוויקלונגס־פאָרמען און מוז אויסזוכען זייער אינער־

בעוואוסטזיניג דערפון אָדער ניט. מאַרקס בעטראַכט די געזעלשאַפטליכע בעוועגונג ווי אַ נאַטור־היסטאָרישען פּראָצעס, וואָס ווערט געפיהרט פון געזעצען, וועלכע זיינען ניט נאָר ניט־אָבהענגיג פון דעם ווילען, דעם בעוואוסטזיין און דער אָבזיכט פון די מענשען, נאָר אדרבא פערקעהרט, וועלכע בעשטימען זייער ווילען, בעוואוסטזיין און אָבזיכטען.... אויב דער בעוואוסטזיניגער עלעמענט שפּיעלט אין דער קולטור־געשיכטע אזא אונטערגעאָרדנעטע ראָליע, דאַן פערשטעהט זיך פון זיך אליין, אַז די קריטיק, וואָס איהר געגענשטאַנד איז די קולטור גופא, קאָן וועניגער ווי אַלץ האָבען אַלס איהר גרונדלאַגע אַ וועלכע עס איז פאָרם אָדער אַ וועלכען עס איז רעזולטאַט פון בעוואוסטזיין. דאָס הייסט, דער פּונקט פון וועלכען די קריטיק געהט ארויס, קאָן ניט זיין אַ אידעע, נאָר אַן אויסערליכע ערשיינונג. די קריטיק וועט בעשטעהן אין דער פערגלייכונג און קעגענאיבערשטעלונג פון אַ פאַקט, ניט מיט אַ אידעע, נאָר מיט אַנאַנדער פאַקט. פאַר איהר איז נאָר וויכטיג, אַז ביידע פאַקטען זאָלען אונטערזוכט ווערן אַזוי גענוי ווי מעגליך און זאָלען ווירקליך פאָרשטעלען מיט זיך פערשיידענע שטופען פון ענטוויקלונג; און מעהר ווי אַלץ איז אָבער וויכטיג, עס זאָל ניט וועניגער גענוי אויסגעפאָרשט ווערן די אָרדנונג, דער כסדר׳דיגער גאַנג און די פערבינדונג, אין וועלכע עס בעווייזען זיך די דאָזיגע שטופען פון ענטוויקלונג. איינער קאָן אָבער פרעגען: ס׳טייטש, די אַלגעמיינע געזעצען פון עקאָנאָמישען לעבען זיינען דאָך איינע און דיזעלבע, גאַנץ גלייך צי מען ווענדעט זיי אָן אויף דער געגענוואַרט אָדער אויף דער פערגאַנגענהייט? אָבער דאָס איז גראָד, וואָס מאַרקס לייקענט אָב. אַזעלכע אַלגעמיינע געזעצען עקזיסטירן פאַר איהם ניט. נאָך זיין מיינונג נאָך בעזיצט פערקעהרט יעדע היסטאָרישע פעריאָדע איהרע אייגענע געזעצען.... אַזוי באַלד ווי דאָס לעבען האָט איבערגעלעבט אַ געגעבענע ענטוויקלונגס־פעריאָדע, איז איבערגעטראָטען פון איין געגעבענעם סטאַדיום אין אַנאַנדערן, הויבט עס שוין אָן געפיהרט צו ווערן פון אַנדערע געזעצען. מיט איין וואָרט, דאָס עקאָנאָמישע לעבען שטעלט פאַר אונז פאַר אין דעם פאַל אַן ערשיינונג, וועלכע איז פאָלשטענדיג צוגעגליכען צו די ערשיינונגען אויף אַנדערע געביטען פון דער ביאָלאָגיע.... די אַלטע עקאָנאָמען האָבען ניט פער־

וואָרן די דייטשע מאָדע, ווייל זי האָט אויסגעזעהן צו פערהערליכען און לויטער מאַכען דעם עקזיסטירענדען צושטאַנד. אין איהר ראַציאָנאַלער געשטאַלט איז זי פאַר דער בורזשואַזיע און איהרע דאָקטרינאָרען־אידעאָלאָגען אַן ערגערניש און אַ שרעק, ווייל זי נעהמט אריין אין דעם פּאָזיטיווען פערשטענדעניס פון דעם עקזיסטירענדען צושטאַנד אויך דאָס פערשטענדעניס פון זיין נעגאַציע, פון זיין נויטווענדיגען אונטערגאַנג; ווייל זי בעטראַכט יעדע היסטאָריש־געוואָרענע פאָרם אין פלוס פון בעוועגונג און פאַסט איהר דעריבער אויף אויך פון איהר פערגענגליכער זייט; ווייל זי לאָזט זיך פון קיין זאַך ניט אימפּאָנירן און איז בעצם קריטיש און רעוואָלוציאָנער.

די ווידערשפּרוך־פולע בעוועגונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט לאָזט זיך דעם פּראַקטישען בורזשואַ אַמשטאַרקסטען פיהלען אין די שוואַנקונגען פון דעם פּעריאָדישען קרייז־לויף, דורך וועלכען די מאָדערנע אינדוסטריע לויפט דורך, און וואָס זיין העכסטער פונקט איז דער אַלגעמיינער קריזיס. דער דאָזיגער קריזיס האַלט שוין ווידער אין אָנקומען, אָבוואָהל ער געפינט זיך נאָך אין זיינע פאָר־שטופען; און ער וועט ארומכאַפּען אַזאַ ברייטען געביט און וועט זיין אַזוי אינטענסיוו אין זיין ווירקונג, אַז ער וועט אריינפּויקען דיאַלעקטיק אפילו אין די קעפּ פון די אויפגעקומענע מוצלחים פון דער נייער הייליגער דייטש־פּרייסישער אימפּעריע.

לאָנדאָן, 24טען יאַנואַר, 1873.

קאַרל מאַרקס.

ליכען צוזאַמענבונד. ערשט נאָכדעם ווען די אַרבייט איז דורכ־געפיהרט, קאָן די ווירקליכע בעוועגונג דאַרגעשטעלט ווערן ווי עס פּאַסט דערצו. ווען דאָס געלינגט און דאָס לעבען פון דעם מאַ־טעריאַל שפּיגעלט זיך אידעעל ווידער אָב, דאַן קאָן עס אויסזעהן, ווי מען וואָלט דאָ געהאַט צו טהאָן מיט אַ קאָנסטרוקציע אַ פּריאָרי.

לויט איהר גרונדלאַגע נאָך איז מיין דיאַלעקטישע מעטאָדע ניט נאָר פערשיידען פון דער העגעל'שער מעטאָדע, נאָר זי איז איהר דירעקטער היפּך. פאַר העגעל'ן איז דער פּראָצעס פון דענקען, וועלכען ער פערוואַנדעלט אפילו אונטער דעם נאָמען אידעע אין אַ זעלבסטשטענדיגען סוביעקט, דער דעמיאורג, דער שעפער, פון דאָס ווירקליכע, וואָס בילדעט נאָר זיין אויסערליכע ערשיינונג. ביי מיר איז, פערקעהרט, דאָס אידעעלע נישט מעהר ווי דאָס מאַטע־ריעלע, וואָס איז איבערגעזעצט און איבערגעמאַכט געוואָרן אין דעם מענשענ'ס קאָפּ.

די מיסטיפיצירענדע זייט פון דער העגעל'שער דיאַלעקטיק האָב איך קריטיזירט מיט אַן ערך דרייסיג יאָהר צוריק, אין אַ צייט, ווען זי איז נאָך געווען שטאַרק אין מאָדע. אָבער גראָד אין דער צייט, ווען איך האָב אויסגעאַרבייט דעם ערשטען באַנד פון „קאַפּיטאַל", איז די קאַפּריזנע, העזה'דיגע און מיטעלמעסיגע עפּי־גאָנען [נאָכפאָלגער], וועלכע גיבען איצט דעם טאָן אין דער גע־בילדעטער דייטשלאַנד, געפעלען געוואָרן צו בעהאַנדלען העגעל'ן, ווי דער בראַווער מאָזעס מענדעלזאָן האָט אין לעסינג'ס צייט בע־האַנדעלט שפּינאָזאַ'ן—ווי אַ „טויטען הונד". איך האָב דעריבער זיך אָפען ערקלערט אַלס אַ תלמיד פון יענעם גרויסען דענקער און האָב אין דעם קאַפּיטעל איבער דער ווערטה־טעאָריע זאָגאַר קאָקעטירט אין איינינע שטעלען מיט זיין כאַראַקטעריסטישער טערמינאָלאָגיע. די מיסטיפיקאַציע, וואָס די דיאַלעקטיק ליידעט אין העגעל'ס הענד, האָט אויף אַן אומפאַסענדען און בעוואוסטזיניגען אופן פעסטגע־שטעלט איהרע אַלגעמיינע בעוועגונגס־פאָרמען. ביי העגעל'ן שטעהט די דיאַלעקטיק אויפ'ן קאָפּ. מען מוז זי אוועקשטעלען אויף די פיס, כדי צו געפינען דעם ראַציאָנאַלען קערן אין דער מיסטישער שאָל.

אין איהר מיסטיפיצירענדער פאָרם איז די דיאַלעקטיק גע־

ערשטער בוך.

דער פראָדוקציאָן־פּראָצעס פונ'ם קאַפּיטאַל.

געווידמעט

מיין אונפערגעסליכען פריינד

דעם שארפזיניגען, געטרייען און עדעלען פארקעמפפער
פון פראָלעטאריאט

ווילהעלם וואָלף

געבוירן אין טאַרנוי דעם 21טען יוני 1809. געשטאָרבען אין דער פרעמד,
אין מאנטשעסטער, דעם 9טען מאַי 1864.

ערשטער קאַפּיטעל.

סחורה.

1. די צוויי פאַקטאָרען פון סחורה: געברויך־ווערטה און ווערטה (דער עצם ווערטה און די גרויס פון ווערטה).

דער רייכטום פון די געזעלשאַפטען, אין וועלכע עס הערשט דער קאַפּיטאַליסטישער אופן פון פּראָדוקציאָן, ווייזט זיך ארויס אלס אן „אונגעהויערע זאמלונג פון סחורות",[1] און די איינצעלנע סחורה אלס זיין עלעמענטארע פאָרם.[1] מיר מוזען דעריבער אָנפאַנגען אונזער אונטערזוכונג מיט דעם אנאַליז פון א סחורה.

אַ סחורה איז קודם אַן אויסערליכער געגענשטאַנד, א זאַך וואָס בעפריעדיגט דורך איהרע אייגענשאַפטען וועלכע עס איז מענשליכע בעדערפענישען. דער כאַראַקטער פון די דאָזיגע בע־דערפענישען, צי זיי נעהמען זיך למשל פון מאָגען, צי פון דער פאַנטאַזיע, ברענגט קיין ענדערונג אין דעם פּרט ניט אריין.[2] עס האַנדעלט זיך דאָ אויך ניט אום דעם, ווי אזוי די זאַך בעפריעדיגט דאָס מענשליכע בעדערפעניש, צי דירעקט, אלס לעבענס־מיטעל, ד.ה. אלס געגענשטאַנד פון גענוס, אָדער איגדירעקט, אלס מיטעל פון פּראָדוקציאָן.

יעדע ניצליכע זאַך, ווי אייזען, פּאַפּיער א.ד.ג. קאָן בעטראַכט ווערן פון א צווייעדיגען שטאַנדפּונקט: לויט דער קוואַליטעט (איכות) און לויט דער קוואַנטיטעט (כמות). יעדע זאַך אזוינע איז א גאַנצעס, וואָס האָט פיעל אייגענשאַפטען און קאָן דעריבער זיין ניצליך לויט איהרע פערשיידענע זייטען. די ענטדעקונג פון אָט די

---

[1] קאַרל מאַרקס: „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע". בערלין, 1859, ז. 3.

[2] „דאָס פערלאַנגען שליסט ממילא איין דאָס בעדערפעניש: עס איז דער אפּעטיט פונ'ם גייסט און פּונקט אזוי נאַטירליך פאַר איהם, ווי הונגער איז נאַטירליך פאַר'ן קערפּער. . . . די מעהרסטע זאכען בעקומען זייער ווערטה דורכ־דעם, וואָס זיי בעפריעדיגען די בעדערפענישען פונ'ם גייסט." (ניקאָלאַס באַרבאָן: א דיסקאָרס עטצ., לאָנדאָן 1696, ז. 2 און 3.)

ערשטער אבטייל.

סחורה און געלד.

פון סחורות.[5] דער געברויך־ווערטה פערווירקליכט זיך נאָר אין דעם געברויך אָדער בענוצונג. געברויך־ווערטהען שטעלען צונויף דעם מאטעריעלען אינהאלט פון רייכטום, וואָס זיין געזעלשאפט־ליכע פאָרם זאָל ניט זיין. אין דער געזעלשאפטליכער פאָרם, וועלכע מיר ועלען דאָ בעטראכטען, קומען זיי אין דערזעלבער צייט אויך פאָר אלס די מאטעריעלע טרעגער פון דעם—ט ו י ש־ו ו ע ר ט ה.

דער טוישווערטה בעווייזט זיך קודם ווי די קוואנטיטאטיווע שייכות, די פראָפּאָרציע, אין וועלכער געברויך־ווערטהען פון איין סאָרט טוישען זיך אויף געברויך־ווערטהען פון אנאנדער סאָרט[6] — א צופעליגע שייכות, וועלכע בייט זיך שטענדיג מיט דער צייט און דעם אָרט. דער טוישווערטה שיינט דעריבער פאָרצושטעלען עפּעס, וואָס איז צופעליג און ריין רעלאטיוו, און פאָלגליך קומט אויס, אז א אימאנענטער טוישווערטה, וואָס ליעגט אינערליך אין דער סחורה, איז א ווידערשפּרוך.[7] לאָמיר די זאך נעהנטער בעטראכטען.

אַ געוויסע סחורה, א פערטעל ווייץ צום ביישפּיעל, טוישט זיך אויס אויף אנדערע סחורות אין די פערשיידענטסטע שייכות'ן— צ.ב.ש. אויף 20 פונט שוהוואקס, אָדער אויף 2 עלען זייד, אָדער אויף א האלב אונץ גאָלד א.אז.וו.; פונדעסטוועגען בלייבט דער טוישווערטה פון דעם פערטעל ווייץ ניט פערענדערט, סיי ער דריקט זיך אויס אין שוהוואקס, זייד אָדער גאָלד. ער מוז אלזאָ האָבען א געוויסען תוך, וואָס לאָזט זיך אָונטערשיידען פון אַט די אלע פערשיידענע אויסדרוק־פאָרמען.

---

[5] אין דער בירגערליכער געזעלשאפט הערשט די יורידישע השערה (פיקציא יורים), אז יעדער מענש אלס קויפער בעזיצט אן ענציקלאָפּעדישע קענטעניש פון אלערליי סחורות.

[6] „דער ווערטה בעשטעהט אין דער פערהעלטעניש, אין וועלכער איין זאך ווערט אויסגעטוישט אויף אנאנדער זאך, איין בעשטימטע סומע פון א פּראָדוקט אויף אנאנדער בעשטימטער סומע פון א פּראָדוקט." (לע טראָן: „דע ל'אינטערע סאָסיאל." פיזיאָקראט עדיסיאָן, פּאריז 1846, ז. 889.)

[7] „קיין זאך קאָן ניט האָבען קיין אינערליכען טוישווערטה." (נ. בארבאָן, „אַ דיסקאָרס" א.אז.וו., ז. 16), אָדער ווי באטלער זאָגט:
"The Value of a thing
is just as much, as it will bring"
(אַ זאך איז ווערטה אזויפיעל, וויפיעל עס ברענגט ארייז..

פערשיידענע זייטען און ממילא פון די פערשיידענע אופנים פון געברויך פון זאכען, איז די ארבייט פון דער געשיכטע [געשיכט־ליכע טהאַט].[3] אַזוי איז אויך די ערפינדונג פון געזעלשאַפטליכע מאָסען פאַר דער קוואַנטיטעט פון די ניצליכע זאכען. די פערשיי־דענהייט פון די מאָסען פון סחורות שטאַמט טיילווייז פון דער פערשיידענער נאַטור פון די זאכען, וואָס דאַרפען געמאָסטען ווערן, און טיילווייז פון דעם אַלגעמיינעם הסכם.

די ניצליכקייט פון אַ זאַך, איהר אייגענשאַפט צו בעפריעדיגען מענשליכע בעדערפנישען פון וועלכען עס איז סאָרט, מאַכט איהר פאַר אַ געברויך־ווערטה.[4] די דאָזיגע ניצליכקייט אָבער שוועבט ניט אין דער לופטען. אַזוי ווי זי הענגט אָב פון די אייגענשאַפטען פון דעם סחורה־קערפּער, עקזיסטירט זי ניט אָהן איהם. דער סחורה־קערפּער גופא, ווי אייזען, ווייץ, דימענט א.אז.וו. איז דע־ריבער אַ ג ע ב ר ו י ך ־ ו ו ע ר ט ה אָדער אַ ג ו ט. דער דאָזיגער כאַראַקטער זיינער הענגט ניט אָב פון דעם, צי עס קאָסט דעם מענשען אַ סך אָדער ווייניג ארבייט זיך אָנצואייגנען זיינע געברויך־אייגענשאַפטען. ווען מיר בעטראַכטען די געברויך־ווערטהען, נעהמען מיר שטענדיג אָן, אז מיר האָבען צו טהאָן מיט בעשטימטע קוואַנטיטעטען פון זיי, ווי למשל טוצען זייגערס, עלען לייווענד, טאָנען אייזען א.אז.וו. די געברויך־ווערטהען פון סחורות גיבען דעם מאַטעריאַל פאַר אַ בעזונדערן שטודיום—די קענטעניש

[3] „זאכען האבען אַ אינערליכע פּאַרטעפּליכקייט („ווערטיו״, דאָס וואָרט, וואָס באַרבאַן בענוצט, האַט ביי איהם אַ ספּעציפישע בעצייכענונג פאַר „געברויך־ווערטהה״), וועלכע איז אומעטום דיזעלביגע, פּונקט ווי די אייגענשאַפט פון דעם מאַגנעט צוציהען אייזען״ (דאָרט גופא, ז. 6). די אייגענשאַפט פון דעם מאַגנעט צוציהען אייזען איז ערשט דאַן געוואָרן ניצליך, אַזויבאַלד ווי מען האַט ענטדעקט דורך דער דאָזיגער אייגענשאַפט גופא די מאַגנעטישע פּאָלאַריטעט.

[4] „דער נאַטירליכער ווערטה פון יעדער זאַך בעשטעהט אין איהר פּאַסינקייט צו בעפריעדיגען די נויטווענדיגע בעדערפענישען פון מענשליכען לעבען אָדער צו דיענען זיין בעקוועמליכקייט.״ (דזשאָהן לאָקע: „סאָם קאָנסידעריישענס אָן דהי קאָנסעקווענס אָוו דהי לאָוערינג אָוו אינטערעסט״, 1691, אין „וואָרקס״ אויסגאַבע, לאָנדאָן 1777, באַנד 2, ז. 28.) אין דעם 17טען יאָהרהונדערט געפינען מיר נאָך אָפט ביי די ענגלישע שרייבער אז „וואָרטה״ ווערט בענוצט פאַר געברויך־ווערטה און „וואַליו״ פאַר טויש־ווערטה—וואָס עס שטימט מיט דעם גייסט פון אַ שפּראַך, וועלכע האַט ליעב אויסצודריקען די דירעקטע זאַך מיט אַ גערמאַניש וואָרט און די רעפלעקטירטע זאַך מיט אַ ראָמאַניש וואָרט.

פון דעמזעלבען טויש־ווערטה.״[8] אלס געברויך־ווערטהען זיינען סחורות קודם כל פון פערשיידענע קוואליטעטען; אלס טויש־ווערטהען קאנען זיי נאר זיין פון פערשיידענע קוואנטיטעטען, און פאלגליך ענטהאלטען זיי ניט קיין אטאם געברויך־ווערטה.

לאזט מען אויס פון חשבון דעם געברויך־ווערטה פון די סחורה־קערפער, בלייבט זיי נאר נאך איין אייגענשאפט—וואס זיי זיינען ארבייטס־פראדוקטען. אבער אויב אזוי, ווערט דער ארבייטס־פראדוקט שוין אויך פערוואנדעלט כמעט ביי אונז אויף די הענד. ווען מיר ציהען אב אדער לאזען אויס פון איהם זיין געברויך־ווערטה, דאן ציהען מיר אויך אב פון איהם זיינע קערפערליכע בעשטאנד־טיילען און פארמען, וואס מאכען איהם פאר א געברויך־ווערטה. עס איז דאן ניט מעהר א טיש, א הויז, שפין־פאדים אדער עפעס אנאנדער ניצליכע זאך. אלע זיינע אייגענשאפטען, וואס מיר נעהמען אויף מיט אונזערע חושים, זיינען אויסגעלאשען. עס איז שוין אויך ניט מעהר דער פראדוקט פון דער טישלער־ארבייט, אדער פון דער בוי־ארבייט, אדער פון דער שפינעריי־ארבייט, אדער פון עפעס אנאנדער בעשטימטער פראדוקטיווער ארבייט. צוזאמען מיט דעם ניצליכען כאראקטער פון די ארבייטס־פראדוקטען, פערשווינדט דער ניצליכער כאראקטער פון די ארבייטען, וואס זיינען פערקערפערט אין זיי; עס פערשווינדען אלזא אויך די פערשיידענע קאנקרעטע, בעשטימטע פארמען פון די דאזיגע ארבייטען; זיי אונטערשיידען זיך ניט מעהר איינע פון די אנדערע, נאר זיי ווערן אלע צוזאמען רעדוצירט צו איין סארט מענשליכער ארבייט—אבסטראקטע, סתם מענשליכע ארבייט.

לאמיר איצט בעטראכטען, וואס עס איז איבערגעבליבען פון די ארבייטס־פראדוקטען. עס איז גארניט איבערגעבליבען פון זיי אחוץ די זעלביגע דמיון׳דיגע זאכליכקייט,—א בלויזע פערגליווערונג פון ניט־אונטערשיידליכער מענשליכער ארבייט, ד.ה. פון אויסגעגעבענער מענשליכער ארבייטס־קראפט, אהן א חלוק אין וועלכער פארם זי איז אויסגעגעבען געווארן. אלץ וואס אט די

---

8) „.... בליי אדער אייזען פאר 100 פונט סטערלינג האבען דעמזעלבען טויש־ווערטה ווי זילבער אדער גאלד פאר דעמזעלבען בעטרעף.״ דארט אויבען. ז. 53 און 7.

לאָמיר ווייטער נעהמען צוויי סחורות, צום ביישפּיעל ווייץ און אייזען. וואָס זייער אויסטויש־שייכות זאָל ניט זיין, לאָזט זיך עס שטענדיג איבערגעבען אין א גלייכונג, אין וועלכער א געוויסער סכום ווייץ ווערט געשטעלט גלייך צו א וועלכען עס איז סכום אייזען, צ.ב.ש. 1 פערטעל ווייץ איז גלייך צו 2 צענטנער אייזען. וואָס זאָגט אונז די דאָזיגע גלייכונג? אַז עס עקזיס־טירט עפּעס א געמיינזאַמעס פון דערזעלבער גרויס אין צוויי פער־שיידענע זאכען—אין 1 פערטעל ווייץ און פונקט אזוי אויך אין 2 צענטנער אייזען. ביידע זיינען אלזאָ גלייך צו א דריטען, וועלכער איז אליין פאר זיך ניט דאָס איינע, ניט דאָס אנדערע. יעדערער פון די ביידע, ווי ווייט עס איז א טוישווערטה, מוז, הייסט עס, זיך לאָזען רעדוצירן צו דעם דאָזיגען דריטען.

אַן איינפאכער געאָמעטרישער ביישפּיעל מאכט דאָס קלאָר. כדי צו בעשטימען און פערגלייכען דעם שטח פון אלע גראַד־ליניגע פיגורען, לייזט מען זיי אויף אין דרייעקען. אָבער דעם דרייעק גופא רעדוצירט מען צו אַן אויסדרוק, וואָס איז גאַנץ פער־שיידען פון זיין קענטיגער פיגור,—אויף דעם האַלבען פּראָדוקט פון זיין גרונד־ליניע מיט זיין הויך. אזוי אויך מוז מען די טויש־ווערטהען פון סחורות רעדוצירן צו עפּעס א געמיינזאַמעס, פון וואָס זיי שטעלען פאָר א מעהר אָדער ווייניגער.

דאָס דאָזיגע געמיינזאַמע עפּעס קאָן ניט זיין א געאָמעטרישע, פיזיקאַלישע, כעמישע אָדער אַנאַנדער נאַטירליכע אייגענשאַפט פון סחורות. זייערע קערפּערליכע אייגענשאַפטען קומען איבערהויפּט נאָר אין בעטראַכט, אויף ווי ווייט די דאָזיגע אייגענשאַפטען מאכען זיי פאר נוצבאַרע זאכען, ד.ה. פאר געברויך־ווערטהען. פון דער אנדער זייט זעהט מען פון אויבען אויף, אַז דער טויש־ווערטה פון סחורות רעכענט זיך ניט מיט זייער ניצליכקייט. אין די גרעניצען פון דער אויסטויש־שייכות פון די סחורות גילט איין געברויך־ווערטה פּונקט אזוי־פיעל ווי יעדער אַנדער געברויך־ווערטה, וויבאַלד ער געפינט זיך נאָר אין דער געהעריגער פּראָפּאָרציע. אָדער ווי דער אלטער באַרבאָן זאָגט: „איין סאָרט סחורה איז אזוי גוט ווי אַנאַנדער סאָרט, אויב זייער טוישווערטה איז גלייך גרויס. עס איז דאָ ניטאָ קיין חלוק אָדער פערשיידענקייט צווישען זאכען

אַרבייטס־קראַפט. די גאַנצע אַרבייטס־קראַפט פון דער געזעל־שאַפט, וועלכע שטעלט זיך פאַר אין דעם סך־הכל פון די ווערטהען פון דער סחורה־וועלט, רעכענט זיך דאָ אַלס איין און דיזעלבינע מענשליכע אַרבייטס־קראַפט, הגם זי בעשטעהט פון אונצעהליגע אינדיווידועלע אַרבייטס־קרעפטען. יעדע פון אָט די אינדיווידועלע אַרבייטס־קרעפטען איז דיזעלבע מענשליכע אַרבייטס־קראַפט ווי די אַנדערע, אויף ווי ווייט זי האָט דעם כאַראַקטער פון אַ געזעל־שאַפטליכער דורכשניט־אַרבייטסקראַפט און ווירקט ווי אָט אַזאַ דורכשניט־אַרבייטסקראַפט; ד.ה. אויף ווי ווייט זי געברויכט אין דער פּראָדוקציאָן פון אַ סחורה נאָר די דורכשניטליך־נויטווענדיגע אָדער די געזעלשאַפטליך־נויטווענדיגע אַרבייטס־צייט. געזעלשאַפטליך נויטווענדיגע אַרבייטס־צייט איז די אַרבייטס־צייט, וואָס פאָדערט זיך צו פּראָדוצירן אַ וועלכען עס איז געברויך־ווערטה אונטער די עקזיסטירענדע געזעלשאַפטליך־נאָרמאַלע פּראָדוקציאָנס־בעדינגונגען און מיט דעם געזעלשאַפטליכען דורכשניט־גראַד פון פעהיגקייט און אָנגעשטרענגטקייט (אינטענסיוויטעט) פון דער אַר־בייט. נאָכדעם ווי עס איז איינגעפיהרט געוואָרן אין ענגלאַנד דער דאַמף־וועבשטוהל צום ביישפּיעל, איז אפשר גענוג געווען אַ העלפט אַזוי פיעל אַרבייט ווי פריהער, כדי אויסצואַרבייטען אַ געוויסע סומע שפּין־פאָדים אין אַ געוועב. דער ענגלישער האַנד־וועבער געברויכט טאַקע פאַר דער דאָזיגער אויסאַרבייטונג די־זעלביגע אַרבייטס־צייט ווי פריהער, אָבער דער פּראָדוקט פון זיין אינדיווידועלער אַרבייטס־שטונדע שטעלט איצט פאָר נישט מעהר ווי אַ האַלבע געזעלשאַפטליכע אַרבייטס־שטונדע, און איז דעריבער געפאַלען אויף אַ העלפט פון זיין פריהערדיגען ווערטה.

מיר זעהען אַלזאָ, אַז דאָס, וואָס בעשטימט די גרויס פון דעם ווערטה פון אַ וועלכען עס איז אַרטיקעל (אַ געברויך־ווערטה), איז דער סכום פון געזעלשאַפטליך־נויטווענדיגער אַרבייט אָדער פון געזעלשאַפטליך נויטווענדיגער אַרבייטס־צייט, וואָס פאָדערט זיך איהם צו פּראָדוצירן.[9] **די איינצעלנע סחורה** גילט דאָ בכלל ווי

[9] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאַבע. „דער ווערטה פון געברויך־אַרטיקלען, ווען זיי ווערן אויסגעטוישט איינע אויף די אַנדערע, איז רעגולירט דורך דער סומע אַרבייט, וואָס פאָדערט זיך נויטיגערווייז און וואָס ווערט געוועהנליך

זאכען שטעלען נאָך פאַר מיט זיך איז, אז עס איז אויסגעגעבען געוואָרן מענשליכע ארבייט אויף זייער פּראָדוקציאָן, אז אין זיי ליעגט אָנגעהויפּט מענשליכע ארבייט. אַלס קריסטאַל־טיילכלעך פון אַט דער געזעלשאַפטליכער סובסטאַנץ, וואָס איז געמיינשאַפט־ליך פאַר זיי אַלעמען, זיינען זיי ווערטהען — ס ח ו ר ה - ו ו ע ר ט ה ע ן.

אין עצם פון דער אויסטויש־שייכות פון די סחורות בעווייזט זיך אונז זייער טוישווערטה ווי עפּעס, וואָס איז דורכאויס אונ־אָבהענגיג פון זייערע געברויך־ווערטהען. לאָזט מען ווירקליך אויס (מען אבסטראהירט) דעם געברויך־ווערטה פון די ארבייטס־פּראָ־דוקטען, בעקומט מען דאָן דעם ווערטה, ווי ער איז אָקאָרשט דע־פינירט געוואָרן. דאָס געמיינזאַמע, וואָס שטעלט זיך ארויס אין דער אויסטויש־שייכות אָדער אין דעם טוישווערטה פון א סחורה, איז אַלזאָ איהר ווערטה. מיר וועלען זעהען ווייטער אין אונזער אונטערזוכונג, אז דער טוישווערטה איז די נויטווענדיגע פאָרם, אין וועלכער דער סחורה־ווערטה קאָן זיך אויסדריקען און ארויס־ווייזען; דערווייילע אָבער מוזען מיר נאָך בעטראכטען דעם ווערטה אונאָבהענגיג פון אַט דער פאָרם זיינער.

א געברויך־ווערטה אָדער א גוט [א ניצליכער ארטיקעל] האָט, הייסט עס, נאָר א ווערטה דערפאַר, ווייל עס איז פערקערפּערט אָדער מאַטעריאַליזירט אין איהם אבסטראַקט [סתם] מענשליכע ארבייט. ווי אָבער זאָל מען מעסטען די גרויס פון זיין ווערטה? דורך דעם סכום פון דער „ווערטה־שאַפענדער סובסטאַנץ", פון דער ארבייט, וואָס ליעגט אין איהם. דער סכום אַליין פון דער ארבייט מעסט זיך מיט איהר צייט־דויער, און די ארבייט־צייט ווערט געפינט איהר מאָסשטאָב אין בעשטימטע צייט־טיילען, ווי שטונדען, טעג א.אז.וו.

עס קאָן זיך אויסווייזען, אז אויב דער ווערטה פון א סחורה ווערט בעשטימט דורך דעם סכום ארבייט, וואָס איז אויסגעגעבען געוואָרן בעת איהר פּראָדוקציאָן, איז וואָס פוילער און אונפעהיגער א מענש איז, אַלץ ווערטהפולער איז זיין סחורה, ווייל ער פער־ברויכט אויף איהר אַלץ מעהר צייט. די ארבייט אָבער, וועלכע מאכט אויס די סובסטאַנץ פון ווערטהען, איז די ג ל י י כ ע מענשליכע ארבייט, די פערווענדונג פון דערזעלביגער מענשליכער

פון אָרימע מינען א.אז.וו. דימענטען קומען זעלטען פאָר אין דער אויבערשטער שיכט פון דער ערד, און עס קאָסט דעריבער דורכ־שניטליך פיעל ארבייט־צייט זיי צו געפינען. פאָלגליך שטעלען זיי פאָר א סך ארבייט אין א קליינעם אומפאנג. יאקאָב איז מסופק, צי גאָלד האָט ווען עס איז בעצאָהלט זיין פולען ווערטה. דאָס איז נאָך ריכטיגער בנוגע דימענטען. לויט עשוועגע׳ס מיינונג האָט די גאנצע פּראָדוקציע פון די בראזיליאנער דימענט־מינען, פאַר די 80 יאָהר ביז 1823, אפילו ניט רעאליזירט דעם פּרייז פון דער אָנדערהאלבען יאָהריגער דורכשניט פּראָדוקציע פון די בראַ־זיליאנער צוקער אָדער קאווע פּלאנטאציעס, הגם די דימענטען שטעלען פאָר א סך מעהר ארבייט און בכן מעהר ווערטה. ביי רייכערע מינען וואָלט דערזעלבער סכום ארבייט זיך פאָרגעשטעלט אין מעהר דימענטען און זייער ווערטה וואָלט געפאלען. ווען עס וואָלט געלונגען צו מאכען מיט ווייניג ארבייט דימענטען פון קויה־לען, וואָלט דער ווערטה פון דימענטען געווען ווייניגער ווי דער ווערטה פון ציעגעל. בכלל, וואָס גרעסער עס איז די פּראָדוקטיוו־קראַפט פון דער ארבייט, אלץ קלענער איז די ארבייט־צייט וואָס פאָדערט זיך צו פּראָדוצירן אַן ארטיקעל, אלץ קלענער איז די סומע ארבייט, וואָס איז קריסטאליזירט אין דעם ארטיקעל, און אלץ קלענער איז זיין ווערטה. פערקעהרט וויעדער, וואָס קלענער עס איז די פּראָדוקטיוו־קראַפט פון דער ארבייט, אלץ גרעסער איז די ארבייט־צייט, וואָס איז נויטיג צו פּראָדוצירן אַן ארטיקעל, און אלץ גרעסער איז זיין ווערטה. די גרויס פון דעם ווערטה פון א סחורה ענדערט זיך אַלזאָ דירעקט ווי דער סכום ארבייט, וואָס איז אין איהר פערקערפּערט [א גרעסערע סומע ארבייט—א גרע־סערער ווערטה] און אין א אומגעקעהרטע פּראָפּאָרציע ווי די פּראָ־דוקטיוו־קראַפט פון דער ארבייט, וואָס איז אריינגעטאָן אין איהר [א גרעסערע פּראָדוקטיוו־קראַפט—א קלענערער ווערטה; א קלע־נערע פּראָדוקטיוו־קראַפט—א גרעסערער ווערטה].

א זאַך קאָן זיין א געברויך־ווערטה און ניט האָבען קיין ווערטה. דאָס איז דער פאַל, ווען די נוצען פון דער זאַך פאַר׳ן מענשען קומט ניט דורך ארבייט. אַזוי זיינען לופט, ערד־באָדען, וואָס איז נאָך קיינמאָל ניט בעארבייט געוואָרן, נאטור־לאָנקעס, ווילד־גע־וואקסענער האָלץ א.אז.וו. א זאַך קאָן זיין ניצליך און א פּראָדוקט

א דורכשניטס־עקזעמפלאר פון איהר מין.[10] סחורות, אין וועלכע עס ליעגען אריינגעטאן גלייכע סכום'ען ארבייט, אדער וועלכע קאנען פראדוצירט ווערן אין דערזעלבינגער ארבייטס־צייט, זיינען דעריבער גלייך גרויס אין זייער ווערטה. דער ווערטה פון איין סחורה פערהאלט זיך צו דעם ווערטה פון יעדער אנדער סחורה, ווי די ארבייטס־צייט, וואס איז נויטווענדיג צו פראדוצירן די איינע, פערהאלט זיך צו דער נויטווענדיגער ארבייטס־צייט אויף צו פראדוצירן די אנדערע. „אלס ווערטהען זיינען אלע סחורות נאר בעשטימטע מאסען פון פערגליווערטער ארבייטס־צייט.”[11]

די גרויס פון דעם ווערטה פון א סחורה וואלט דעריבער געבליבען תמיד דיזעלבע (קאנסטאנט, בעשטענדיג גלייך), ווען די ארבייט־צייט, וואס פאדערט זיך זי צו פראדוצירן, וואלט תמיד געוועזן דיזעלביגע. די לעצטע [די ארבייט־צייט] אבער ענדערט זיך מיט יעדער ענדערונג אין דער פראדוקטיוו־קראפט פון דער ארבייט. די פראדוקטיוו־קראפט פון דער ארבייט ווערט בעשטימט דורך פערשיידענע אומשטענדען—צווישען אנדערע, דורך דעם דורכשניט־גראד פון דעם ארבייטער'ס פעהיגקייט, דעם ענטוויקלונגס־צושטאנד פון דער וויסענשאפט און איהר טעכנאלאגישער אנווענדבארקייט, דורך דער געזעלשאפטליכער ארגאניזאציע פון דעם פראדוקציאן־פראצעס, דורך דעם אומפאנג און ווירקונג־פעהינקייט פון די פראדוקציאנס־מיטלען און דורך נאטור־פערהעלטנישען. צום ביישפיעל, דערזעלבער סכום ארבייט גיט ארויס אין א גוטען יאהר 8 בושעל ווייץ, אין א שלעכטען יאהר—נאר 4 בושעל. דערזעלבער סכום ארבייט ברענגט ארויס מעהר מעטאל פון רייכע מינען איידער

פערברויכט, כדי זיי צו פראדוצירן.” (סאם טהאטס אז דהי אינטערעסט אוו מאני אין דזשענעראל עטצ., לאנדאן”, ז. 36). אט די מערקווירדיגע אנאנימע שריפט פון פאריגען יאהרהונדערט האט ניט קיין דאטום, ווען זי איז געדרוקט געווארן. לויט'ן אינהאלט אבער קאן מען זיך משער זיין אז זי איז ערשיענען אין דער צייט פון דזשארדזש דעם 2טען אן ערד אין יאהר 1739 אדער 1740.

[10] „אלע פראדוקטען פון דעמזעלבען סארט שטעלען אייגענטליך צונויף נאר איין מאסע, וואס איהר פרייז ווערט בעשטימט אין אלגעמיין, ניט קוקענדיג אויף די אומשטענדען פון דעם איינצעלפאל.” (לע טראן: „דע ל'אינטערע סאסיאל”, ז. 893

[11] קארל מארקס: „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע”, ז. 6.

לאמיר נעהמען צוויי סחורות, א שטיינער 1 ראָק און 10 עלען לייווענט, און לאָמיר זאָגען, אז דער ראָק האָט צוויי מאָל דעם ווערטה פון די 0 1עלען לייוועגט.

דער ראָק איז א געברויך־ווערטה, וואָס בעפריעדיגט א בע־זונדערע בעדערפעניש. כדי איהם צו פּראָדוצירן פאָדערט זיך א פּראָדוקטיווע טהעטיגקייט פון א בעשטימטען סאָרט. די דאָ־זיגע טהעטיגקייט איז בעשטימט דורך איהר צוועק, אופן פון מלאכה, געגענשטאנד, מיטעל און רעזולטאט. די ארבייט, וואָס איהר ניצליכקייט בעווייזט זיך אויף דעם אופן אין דעם געברויך־ווערטה פון איהר פּראָדוקט, אָדער אין דעם, וואָס איהר פּראָדוקט איז א געברויך־ווערטה, רופען מיר אָן בקיצור ניצליכע ארבייט. פון דעם שטאנדפּונקט ווערט זי שטענדיג בעטראכט בנוגע איהר נוץ־ווירקונג.

אזוי ווי דער ראָק און די לייוועגט זיינען קוואַליטאַטיוו פער־שיידענע געברויך־ווערטהען, אזוי זיינען אויך די ארבייטען, וואָס ברענגען זיי ארוים, קוואַליטאַטיוו פערשיידען—שניידעריי און וועבעריי. ווען די דאָזיגע זאכען וואָלטען ניט געווען קוואַליטאַטיוו פערשיידענע געברויך־ווערטהען און בכן פּראָדוקטען פון קוואַלי־טאַטיוו־פערשיידענע ניצליכע ארבייטען, וואָלטען זיי איבערהויפּט ניט געקאָנט ארויסטרעטען אלס סחורות איינע קעגען די אנדערע. א ראָק ווערט ניט אויסגעטוישט אויף א ראָק, דערזעלביגער גע־ברויך־ווערטה ווערט ניט אויסגעטוישט אויף א געברויך־ווערטה פון דעמזעלבינען סאָרט.

אין דעם סך־הכל (געזאַמטהייט) פון פערשיידענאַרטיגע גע־ברויך־ווערטהען אָדער סחורה־קערפּער בעווייזט זיך א סך־הכל פון פונקט אזוי־פיעלערליי פערשיידענע, לויט זייער גאַטונג, סאָרט, פאַמיליע און וואַריעטעט, ניצליכע ארבייטען—א געזעלשאַפטליכע טיילונג פון דער ארבייט. די טיילונג פון דער ארבייט איז דער עקזיסטענץ־בעדינגונג פאַר דער פּראָדוקציאָן פון סחורות, הגם די פּראָדוקציאָן פון סחורות איז, פערקעהרט רעדענדיג, ניט דער עק־זיסטענץ־בעדינגונג פאַר דער געזעלשאַפטליכער טיילונג פון דער אר־בייט. אין דער אַלט־אינדישער געמיינדע איז די ארבייט געזעל־שאַפטליך געטיילט, און דאָך זיינען די פּראָדוקטען ניט קיין סחורות. אָדער מען קאָן נעהמען א נעהנטערן ביישפּיעל: אין

פון מענשליכער ארבייט, און דאך ניט זיין קיין סחורה. דער וואס בעפריעדיגט דורך זיין פראדוקט זיין אייגענע בעדערפעניש, שאפט טאקע א געברויך־ווערטה, אבער ניט קיין סחורה. כדי צו פראדוצירן סחורה, מוז ער פראדוצירן ניט סתם א געברויך־ווערטה, נאר א געברויך־ווערטה פאר אנדערע—א געזעלשאפטליכען געברויך־ווערטה.*

ענדליך קאן קיין זאך ניט זיין א ווערטה, אויב עס איז ניט א געגענשטאנד פון געברויך. אויב עס איז נוצלאז, איז אויך די ארבייט, וואס ליעגט אין דעם, נוצלאז; זי רעכענט זיך ניט ווי ארבייט און שאפט ניט דעריבער קיין ווערטה.

2. דער טאפעלט־כאראקטער פון דער ארבייט, וואס איז פערקערפערט אין סחורות.

לכתחילה האט זיך אונז די סחורה פארגעשטעלט ווי א קאמפלעקציע פון צוויי זאכען—געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה. שפעטער האט זיך ארויסגעצייגט, אז אויך די ארבייט, אויף וויפיעל זי איז אויסגעדריקט אין דעם ווערטה, האט ניט מעהר די־זעלבינע סמנים, וועלכע געהערן איהר אלס בעשאפערין פון געברויך־ווערטהען. די דאזיגע צווייפאכיגע נאטור פון דער ארבייט, וואס ליעגט אין סחורה, האב איך קריטיש נאכגעוויזען צום ערשטען מאל.[12] אזוי ווי אט דער פונקט איז דער שפיץ, ארום וועלכען עס דרעהט זיך דאס פערשטענדניש פון דער פאליטישער עקאנאמיע, דעריבער מוז ער דא קלערער בעלויכטען ווערן.

---

* ענגעלס בעמערקט דערצו: „און ניט נאר פאר אנדערע גלאט אזוי. דער פויער אין מיטעלאלטער האט פראדוצירט צינז־קארן פאר'ן פעאדאלען פריץ, צעהנט־קארן (מעשר) פאר'ן גלח. אבער ניט דער צינז־קארן און ניט דער צעהנט־קארן זיינען געווארן סחורה דורכדעם, וואס זיי זיינען פראדוצירט געווארן פאר אנדערע. כדי צו ווערן א סחורה, מוז דער פראדוקט אריבערגעהן צו דעם אנדערן, פאר וועמען ער דיענט פאר א געברויך־ווערטה, דורך דעם אויסטויש.“ — ענגעלס האט געהאלטען אט די בעמערקונג פאר נויטיג, ווייל עס איז זעהר אפט ארויסגעקומען די מיספערשטענדנים, אזוי ווי מארקס וואלט געהאלטען, אז יעדער פראדוקט, וועלכער ווערט פערצעהרט פון אנאנדערן און ניט פון דעם וואס האט איהם פראדוצירט, איז א סחורה.—קארל קאוטסקי.

[12] קארל מארקס: „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע“, ז. 12, 13 און ווייטער.

עקזיסטענץ, וואָס איז אונאָבהענגיג פון אַלע געזעלשאַפטס־פאָרמען; אָן אייביגע נאַטור־נויטווענדיגקייט דורכצופיהרן די שטאָף־וועקסלונג צווישען דעם מענשען און דער נאַטור, ד.ה. אויפצוהאַלטען דאָס מענשליכע לעבען.

די געברויך־ווערטהען ראָק, לייווענט א.אז.וו. קורץ, די סחורה־קערפּער, זיינען אַ פערבינדונג פון צוויי עלעמענטען—נאַטור־שטאָף און ארבייט. ווען מען נעהמט אוועק דעם סך הכל פון אַלע פערשיידענע ניצליכע ארבייטען, וואָס שטעקען אין דעם ראָק, לייווענט א.אז.וו., בלייבט שטענדיג איבער אַ מאַטעריעלער אונטער־לאַגער, אַ שטאָפיגער אָבזאַץ, וועלכער איז פאַראַנען אין דער נאַטור, אָהן דעם מענשענ'ס מיט־הילף. דער מענש קאָן נאָר אָנגעהן אין זיין שאפען ווי די נאַטור גופא, דאָס הייסט ער קאָן נאָר ענדערן די פאָרמען פון די שטאָפען.[18] נאָך מעהר: אין אָט דער ארבייט גופא פון ענדערן די פאָרמען ווערט ער שטענדיג אונטערשטיצט פון נאַטור־קרעפטען. אַרבייט איז אַלזאָ ניט דער איינציגער קוואַל פון די געברויך־ווערטהען, פון דעם מאַטעריעלען רייכטום, וואָס זי פראָדוצירט. די אַרבייט איז זיין פאָטער, ווי וויליאַם פעטטי זאָגט, און די ערד איז זיין מוטער.

לאָמיר איצט אריבערגעהן פון דער סחורה, אויף וויפיעל זי

[18] „אַלע ערשיינונגען פון דער וועלט, סיי זיי זיינען ארויסגערופען פון דעם מענשענ'ס האַנד, סיי דורך די אַלגעמיינע נאַטור־געזעצען, שטעלען ניט פאָר קיין ווירקליכע ניי־שאַפונג, נאָר בלויז אַן אומגעשטאַלטונג פון שטאָף. צונויפשטעלען און פונאַנדערנעהמען, דאָס זיינען די איינציגע עלעמענטען, וועלכע דער מענשליכער גייסט געפינט אַלעמאַל, ווען ער צוגליעדערט די פאָרשטעלונג פון עפּעס ארויסברענגען. און פונקט אזוי האַלט עס מיט דעם ארויסברענגען פון ווערטה (וואַלאָרע, געברויך־ווערטה,—הגם דער שרייבער איז אין אָט דער פאָלעמיק זיינער אַנטקעגען די פיזיאָקראַטען אַליין ניט קלאָר פון וועלכען סאָרט ווערטה ער רעדט דאָ) און רייכטום, ווען ערד, לופט און וואַסער ווערען פערוואַנדעלט אין גראָז אויפ'ן פעלד, אָדער ווען דער קלעפּיגער אויספלוס פון אַ וואָרעם ווערט אונטער דעם מענשענ'ס הענט פערוואַנדעלט אין זייד, אָדער עטליכע שטיקלעך מעטאַל ווערן צונויפגעשטעלט אין אַ רעפּעטיר־זייגער.״ (פּיעטראָ ווערי: „מעדיטאַציאָני סוללאַ עקאָנאָמיאַ פּאָליטיקאַ״ (צוערשט געדרוקט אין יאָהר 1773 אין דער אויסגאַבע פון די איטאַליענישע עקאָנאָמען פון קוסטאַרי, פּאָרטאַ מאָדערנאַ, באַנד 15, ז. 22).

יעדער פאַבריק איז די ארבייט סיסטעמאַטיש געטיילט, אָבער די טיילונג קומט ניט דערפון, וואָס די ארבייטער טוישען אויס צווישען זיך זייערע אינדיווידועלע פּראָדוקטען. נאָר אזוינע פּראָדוקטען קאָנען ארויסטרעטען אלס סחורות איינע קעגען די אנדערע, וועלכע ווערן געשאַפען פון זעלבשטענדיגע און איינע פון די אנדערע ניט־אָבהענגיגע פּריוואַט־ארבייטען.

מיר האָבען אלזאָ געזעהן, אז אין דעם געברויך־ווערטה פון יעדער סחורה שטעקט אַ בעשטימטע צוועקמעסיג־פּראָדוקטיווע טהעטיגקייט אָדער ניצליכע ארבייט. געברויך־ווערטהען קאָנען ניט ארויסטרעטען איינע קעגען די אנדערע אלס סחורות, ווען עס שטעקען ניט אין זיי קיין קוואַליטאַטיוו־פערשיידענע ניצליכע ארבייטען. אין אַ געזעלשאַפט, וואָס איהרע פּראָדוקטען נעהמען בכלל אָן די פאָרם פון סחורה, ד.ה. אין אַ געזעלשאַפט פון סחורה־פּראָדוצירער, ענטוויקעלט זיך אָט דער קוואַליטאַטיווער אונטער־שייד פון ניצליכע ארבייטען, וועלכע ווערן בעטריבען אונאָבהענגיג איינע פון די אנדערע אלס פּריוואַט־געשעפטען פון זעלבשטענדיגע פּראָדוצירער, אין אַ פיעל־גליעדערדיגען סיסטעם, אין אַ געזעל־שאַפטליכער טיילונג פון דער ארבייט.

דעם ראָק איז איבעריגענס אלץ איינס, צי דער שניידער טראָגט איהם, צי דעם שניידער'ס אַ קונד. אין ביידע פעלען ווירקט ער ווי אַ געברויך־ווערטה. פּונקט אַזוי וועניג ווערט אין עצם פער־ענדערט די שייכות צווישען דעם ראָק און דער ארבייט, וואָס פּראָדוצירט איהם, דורכדעם וואָס די שניידעריי איז געוואָרן אַ בעזונדער פּראָפעסיע, אַ זעלבשטענדיג גליעד פון דער געזעלשאַפט־ליכער צוטיילונג פון דער ארבייט. אומעטום, וואו די קליידונג־בעדערפעניש האָט איהם דערצו געצוואונגען, האָט דער מענש טוי־זענדער יאָהרען נאָכאַנאַנד געשניידערט, איידער פון אַ מענשען איז געוואָרן אַ שניידער. אָבער ראָק און לייווענט ווי יעדער אנדער עלעמענט פון מאַטעריעלען רייכטום, וואָס איז ניט קיין נאַטור־פּראָדוקט, מוז אימער פערדאַנקען זיין עקזיסטענץ אַ ספּעציעלער, צוועקמעסיג־פּראָדוקטיווער טהעטיגקייט, וועלכע פּאַסט־צו בעזונ־דערע נאַטור־שטאָפען צו די בעזונדערע מענשליכע בעדערפענישען. אלס בעשאַפערין פון געברויך־ווערטהען, אלס ניצליכע ארבייט, איז דעריבער די ארבייט אַ נויטווענדיגער בעדינג פאַר דעם מענשען'ס

ווי צו פערוואנדעלן מענשליכע ארבייטס־קראַפט. עס פערשטעהט זיך, די מענשליכע ארבייטס־קראַפט גופא מוז זיין מעהר אָדער ווענינער ענטוויקעלט, כדי זי זאָל קאָנען פערוואנדעלט ווערן אין דער אָדער יענער פאָרם. דער ווערטה אָבער פון סחורה שטעלט פאָר סתם מענשליכע ארבייט, פערוואנדלונג פון מענשליכער ארבייט בכלל. פונקט אזוי ווי אין דער בירגערליכער געזעלשאַפט שפּיעלט א גענעראל אָדער א באנקיער א גרויסע ראָלע און דער סתם־מענש א גאנץ קנאַפּע ראָלע,[14] אזוי שטעהט עס דאָ אויך מיט דער מענשליכער ארבייט. זי איז די פערוואנדלונג פון פּשוט'ער ארבייטס־קראַפט, וועלכע יעדער געוועהנליכער מענש דורכשניטליך בעזיצט, אָהן ספּעציעלער ענטוויקלונג, אין זיין קערפּערליכען אָרגאַניזם. אמת, אפילו די איינפאכע דורכשניטס־ארבייט אין איהר כאראקטער אין פערשיידענע לענדער און פערשיידענע קולטור־עפּאָכען, זי האָט אָבער א געוויסען כאראקטער אין יעדער געזעלשאַפט. קאָמפּליצירטערע ארבייט רעכענט זיך נאָר ווי פערשטארקטע אָדער ריכטיגער ווי פערפיעלפאכטע איינפאכע ארבייט, אזוי אז א קלענערער סכום קאָמפּליצירטערע ארבייט איז גלייך ווי א גרעסערער סכום איינפאכער ארבייט. די ערפאַהרונג בעווייזט, אז אָט די צוריקפיהרונג [פערגלייכונג] קומט שטענדיג פאָר. א סחורה מעג זיין א פּראָדוקט פון דער קאָמפּליצירטער ארבייט, איהר ווערטה אָבער שטעלט זי אויף דעמזעלבען משקל ווי א פּראָדוקט פון איינפאכער ארבייט, און בכן שטעלט זי נאָר פאָר א בעשטימטע סומע פון איינפאכער ארבייט.[15] די פערשיידענע פּראָפּאָרציעס, אין וועלכע פערשיידענע סאָרטען ארבייט ווערן צוריקגעפיהרט צו איינפאכער ארבייט אלס זייער מאָסשטאב, ווערן פעסטגעשטעלט דורך א געזעלשאַפט־ליכען פּראָצעס הינטערן רוקען פון די פּראָדוצירער, און עס ווייזט זיך זיי דעריבער אויס, ווי דאָס וואָלט בעשטימט געוואָרן על פּי

[14] זעה העגעל: „פילאָזאָפיע דעם רעכטס", בערלין 1840 ז. 250 § 190.

[15] דער לעזער מוז זיך מערקען, אז דאָ רעדט זיך ניט וועגען דעם לוין אָדער דעם ווערטה, וואָס דער ארבייטער בעקומט א שטייגער פאַר א טאָג ארבייט, נאָר וועגען דעם סחורה־ווערטה, אין וואָס זיין ארבייטס־טאָג איז פערקערפּערט. אויך אָט דער שטופע פון אונזער דאַרלעגונג עקזיסטירט איבערהויפּט נאָך ניט די קאַטעגאָריע פונ'ם ארבייטס־לוין.

ווערט בעטראַכט אַלס געברויך־געגענשטאַנד, צו דעם ווערטה פון סחורות.

לויט אונזער השערה האָט דער ראָק נאָכאַמאָל אַזויפיעל דעם ווערטה ווי צעהן עלען לייוועגט. דאָס איז אָבער נאָר אַ קוואַנטי־טאַטיווער אונטערשייד, וואָס אינטערעסירט אונז נאָך דערווייל ניט. מיר דערמאָנען דעריבער, אַז אויב דער ווערטה פון 1 ראָק איז נאָכאַמאָל אַזוי די גרויס ווי דער ווערטה פון 10 עלען לייוועגט, מוזען 20 עלען לייוועגט האָבען דיזעלבע ווערטה־גרויס פון 1 ראָק. אַלס ווערטהען זיינען ראָק און לייוועגט זאכען פון דערזעלביגער סובסטאַנץ, פון דעמזעלביגען עצם—אָביעקטיווע אויסדרוקען פון דעמזעלביגען מין ארביים. אָבער שניידעריי און וועבעריי זיינען קוואַליטאַטיוו פערשיידענע ארבייטען. עס זיינען אָבער פאַראַן געזעלשאַפט־צושטאַנדען, אין וועלכע דערזעלביגער מענש טהוט אַמאָל שניידעריי און אַמאָל וועבעריי, און בכן זיינען אָט דיביידע פערשיידענע ארבייטס־פאָרמען נישט מעהר ווי מאָדיפיקאַציעס פון דער ארבייט פון דעמזעלביגען אינדיווידום, און נאָך ניט קיין בע־זונדערע פעסטע פונקציעס פון פערשיידענע אינדיווידומען; פונקט ווי דער ראָק, וואָס אונזער שניידער מאַכט היינט, און די הויזען, וואָס ער מאַכט מאָרגען, זעצען נאָר פאָראויס וואַריאַציעס פון דערזעלביגער אינדיווידועלער ארביים. מען זעהט טאַקע פון אויבען־אויף, אַז אין אונזער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט ווערט צוגעשטעלט, לויט ווי עס בייט זיך די ריכטונג פון דער ארבייט־נאָכפראַגע, אַ געוויסע סומע מענשליכער ארביים, אַמאָל אין דער פאָרם פון שניידעריי און אַמאָל אין דער פאָרם פון וועבעריי. אָט די פאָרם־וועקסלונג פון דער ארבייט קאָן אפשר ניט אָנגעהן אָהן געוויסע רייבונגען, אָבער אָנגעהן מוז זי.

לאָזט מען אוים די בעשטימטע פאָרם פון דער פּראָדוקטיווער טהעטיגקייט, און בכן דעם ניצליכען כאַראַקטער פון דער ארבייט, דאַן בלייבט אין איהר דאָס איינציגע, וואָס זי איז אַ פערוועגדונג פון מענשליכער ארביימער־קראַפט. שניידעריי און וועבעריי, הגם ייי זיינען קוואַליטאַטיוו פערשיידענע פּראָדוקטיווע טהעטיגקייטען, זיינען זיי ביידע פּראָדוקטיווע פערוועגדונגען פון מענשליכען מאַרך, מוסקולען, נערוועז, הענט א.אז.וו., און אין דעם זין זיינען זיי ביידע מענשליכע ארבייט. דאָס זיינען נאָר צוויי פערשיידענע פאָרמען,

צו דער גרויס פֿונ׳ם ווערטה, רעכענט זי זיך נאָר קוואַנטיטאַטיוו, נאָכדעם ווי זי איז שוין צוריקגעפֿיהרט געוואָרן צו [סתם] מענש־ליכער אַרבייט, אָהן וועלכער ניט־איז קוואַליטעט. דאָרטן [ביים געברויך־ווערטה] האַנדעלט זיך וועגען דעם „ווי" און „וואָס" פֿון דער אַרבייט, דאָ [ביי דער גרויס פֿונ׳ם ווערטה] וועגען איהר „וויפֿיעל", וויפֿיעל צייט זי האָט געדויערט. אַזוי ווי די גרויס פֿון דעם ווערטה פֿון אַ סחורה שטעלט נאָר פֿאָר דעם סכום אַרבייט, וואָס ליעגט אין איהר, מוזען דעריבער אַלע סחורות, אין אַ געווּיסער פּראָפּאָרציע, שטענדיג זיין גלייך גרויס אין ווערטה.

בלייבט די פּראָדוקטיוו־קראַפֿט פֿון אַלע ניצליכע אַרבייטען, וואָס פֿאָדערן זיך צו פּראָדוצירן אַ ראָק, אומפֿערענדערט, ראַן שטייגט די ווערטה־סומע פֿון די רעק לויט זייער אייגענער קוואַנ־טיטעט. ווען 1 ראָק צ.ב.ש. שטעלט מיט זיך פֿאָר 3 אַרבייטס־טעג, שטעלען 2 רעק פֿאָר 2×3=6 אַרבייטס־טעג א.אז.וו. נעהמט אָבער אָן, אַז די נויטיגע אַרבייט צו פּראָדוצירן אַ ראָק איז געשטיגען אויף נאָכאַמאָל אַזוי־פֿיעל, אָדער איז געפֿאַלען אויף אַ העלפֿט. אין ערשטען פֿאַל האָט איין ראָק אַזוי־פֿיעל ווערטה וויפֿיעל פֿריהער צוויי רעק, אין לעצטען פֿאַל האָבען צוויי רעק נאָר אַזוי־פֿיעל ווערטה וויפֿיעל פֿריהער איינער, הגם אין ביידע פֿעלען ברענגט איין ראָק דיזעלבע נוצען ווי פֿריהער, און די ניצ־ליכע אַרבייט, וואָס ליעגט אין איהם, בלייבט אויך פֿון דערזעל־ביגער קוואַליטעט ווי פֿריהער. וואָס עס האָט זיך געענדערט, איז דער סכום אַרבייט, וואָס ווערט פֿערוועגדעט צו פּראָדוצירן דעם ראָק.

אַ גרעסערע סומע געברויך־ווערטהען מאַכט אויס אַן און פֿאַר זיך אַ גרעסערן מאַטעריעלען רייכטום: צוויי רעק זיינען מעהר ווי איינער. מיט צוויי רעק קאָן מען בעקליידען צוויי מענשען, מיט איין ראָק—נאָר איין מענשען א.אז.וו. פֿונדעסטוועגען קאָן מיט דער געשטיגענער מאַסע פֿון מאַטעריעלען רייכטום נעהן צו־זאַמען אַן אַרונטערפֿאַל פֿון זיין ווערטה־סומע. אָט די געגענגע־זעצטע בעוועגונג נעהמט זיך פֿון דעם צווייפֿאַכיגען כאַראַקטער פֿון דער אַרבייט. פּראָדוקטיוו־קראַפֿט איז נאַטירליך אַלעמאָל די פּראָדוקטיוו־קראַפֿט פֿון ניצליכער, קאָנקרעטער אַרבייט, און זי בעצייכענט פֿאַקטיש נאָר דעם ווירקונגס־גראַד פֿון אַ צוועקמעסיגער

מנהג. פון איינפאכקייט וועגן וועלן מיר פון איצט אן בע־טראכטן יעדן סארט ארבייטס־קראפט דירעקט אלס איינפאכע ארבייטס־קראפט, און איינשפארן זיך דורכדעם די טרחה פון מאכן יעדעס מאל די דאזיגע צוריקפיהרונג.

פונקט אלזא ווי אין די ווערטהען ראק און לייווענט ווערט דער אונטערשייד פון זייערע געברויך־ווערטהען ניט גענומען אין בעטראכט, אזוי ווערט אויך אין די ארבייטען, וועלכע זיינען פארגעשטעלט אין די דאזיגע ווערטהען, ניט גענומען אין בעטראכט דער אונטערשייד אין זייערע ניצליכע פארמען, די שניידעריי און וועבעריי. אזוי ווי די ג ע ב ר ו י ך־ו ו ע ר ט ה ע ן ראק און לייוועגט זיינען פערבינדונגען פון צוועקמעסיגע פראדוקטיווע טהעטיגקייטען מיט טוך און וועב־פעדים, בעת דאגעגען די ו ו ע ר ט ה ע ן ראק און לייוועגט זיינען בלויז פערגליווערונגען פון גיט־דיפערענצירטער ארבייט, אזוי אויך ווערן גערעכענט די ארבייטען, וואס זיינען פערקערפערט אין די דאזיגע ווערטהען, ניט דורך זייער פראדוקטיווער שייכות צו טוך און וועב־פעדים, נאר בלויז אלס פערוועגדונגען פון מענשליכער ארבייטס־קראפט. שאפענדע עלעמענטען פון די געברויך־ווערטהען ראק און לייוועגט זיינען שניידעריי און וועבעריי גראד דורך זייערע פערשיידענע קוואליטעטען; סובסטאנץ, גרונדלאגע פון דעם ו ו ע ר ט ה פון ראק און לייוועגט זיינען זיי נאר, אויף וויפיעל זייער בעזונדער קוואליטעט ווערט ניט גענומען אין בעטראכט, אויף וויפיעל זיי בעזיצען ביידע א גלייכע קוואליטעט—די קוואליטעט פון מענש־ליכער ארבייט.

ראק און לייוועגט זיינען אבער ניט נאר ווערטהען בכלל, נאר ווערטהען פון א בעשטימטער גרויס, און לויט אונזער השערה איז דער ראק ווערטה נאכאמאל אזויפיעל ווי 10 עלען לייוועגט. פון וואנען קומט די דאזיגע פערשיידענקייט אין דער גרויס פון זייערע ווערטהען? דערפון, וואס די 10 עלען לייוועגט ענטהאלטען נישט מעהר ווי א העלפט ארבייט איידער דער ראק, אזוי אז כדי צו מאכען א ראק, מוז די ארבייטס־קראפט אויסגעגעבען ווערן אין נאכאמאל אזויפיעל צייט, ווי אויף צו מאכען 10 עלען לייוועגט.

בעת, אלזא, בנוגע דעם געברויך־ווערטה רעכענט זיך די אר־בייט, וואס ליעגט אין דער סחורה, נאר קוואליטאטיוו, איז בנוגע

צוועק, און אין אַט דער אייגנשאַפט פון קאָנקרעטער, ניצליכער אַרבייט, שאַפט זי געברויך־ווערטהען.[16]

---

[1] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאַבע. כדי צו בעווייזען, אַז „די אַרבייט אַליין איז די ענדגילטיגע און רעאַלע מאָס, מיט וועלכער דער ווערטה פון אַלע סחורות, אין אַלע צייטען, קאָן אָבגעשאַצט און פערגליכען ווערן", זאָגט אַדאַם סמיטה: „גלייכע סומען אַרבייט מוזען אין אַלע צייטען און אין אַלע ערטער האָבען פאַר דעם אַרבייטער דעמזעלבען ווערטה. אין זיין נאָרמאַלען צושטאַנד פון געזונט, קראַפט און טהעטיגקייט, און ביי דעם דורכשניטליכען גראַד פון געשיקטקייט, וואָס ער קאָן בעזיצען, מוז ער אַלעמאָל אַוועקגעבען דיזעלבע פּראָפּאָרציע פון זיין רוה, זיין פרייהייט און זיין גליק." („וועלטה אָוו ניישאַנס", באַנד 1, קאַפּיטעל 5).

פון איין זייט פערבייט דאָ (ניט אומעטום) אַדאַם סמיטה די בעשטימונג פון ווערטה דורך דער סומע אַרבייט, וואָס איז פערווענדעט געוואָרן אין דער פּראָדוקציאָן פון דער סחורה, מיט דער בעשטימונג פון די סחורה־ווערטהען דורך דעם ווערטה פון דער אַרבייט, און ער זוכט דעריבער צו בעווייזען, אַז גלייכע סומען אַרבייט האָבען שטענדיג דעמזעלבען ווערטה. פון דער אַנדערער זייט פיהלט ער, אַז די אַרבייט, אויף וויפיעל זי איז פאָרגעשטעלט אין דעם ווערטה פון די סחורות, גילט נאָר אַלס אַ פערווענדונג פון אַרבייטס־קראַפט, ער פאַסט אָבער אויף די דאָזיגע פערווענדונג בלויז אַלס אָפּפערונג פון רוה, פרייהייט און גליק, און ניט אויך אַלס אַ נאָרמאַלע טהעטיגקייט פון לעבעדיגע מענשען. על כל פנים האָט ער דעם מאָדערנעם לוין־אַרבייטער פאַר די אויגען. פיעל טרעפענדער זאָגט דער אַנאָנימער פאָרגענגער פון אַדאַם סמיטה (וועלכער איז ציטירט געוואָרען אין נאָטע 9): „איינער האָט פערווענדעט אַ וואָך צייט אויף צו שאַפען אַ געגענשטאַנד פון נעברויך.... ווען ווער עס איז גיט איהם אַנאַנדער געגענשטאַנד אין אויסטויש, קאָן ער ניט האָבען קיין בעסערן מאָס־שטאָב, לויט וועלכען אָבצושאַצען וואָס איז ווירקליך גלייך אין ווערטה, אַ חוץ די אויסרעכענונג, וועלכער געגענשטאַנד עס קאָסט איהם פונקט אַזויפיעל אַרבייט (לייבאָר) און צייט. פאַקטיש קומט עס אויס, אַז די אַרבייט, וואָס איין מענש האָט אַריינגעלעגט אין זיין פּראָדוקט אין פערלויף פון אַ בעשטימטער צייט, ווערט אויסגעטוישט אויף דער אַרבייט, וואָס דער אַנדערער האָט פערווענדעט אין לויף פון פונקט אַזויפיעל צייט אויף אַנאַנדער געגענשטאַנד." („סאָם טהאָטס אָן דהי אינטערעסט אָוו מאָני עטצ.", ז. 39) [ענגעלס בעמערקט דערצו אין אַ פוס־נאָטע צו דער ענגלישער איבערזעצונג: „די ענגלישע שפּראַך האָט די מעלה, וואָס זי בעזיצט צוויי פערשיידענע בעצייכענונגען פאַר אַט די צוויי פערשיידענע זייטען פון דער אַרבייט. די אַרבייט, וואָס שאַפט געברויך־ווערטהען און רעכענט זיך קוואַליטאַטיוו הייסט „וואָרק" אין געגענזאַץ צו „לייבאָר"; די אַרבייט, וועלכע שאַפט ווערטה און ווערט געמאָסטען נאָר קוואַנטיטאַטיוו, הייסט „לייבאָר" אין געגענזאַץ צו „וואָרק."—ק.]

פּראָדוקטיווער טהעטיגקייט אין אַ געגעבענער צייט. די ניצליכע ארבייט ווערט דעריבער אַ רייכערער אָדער אָרימערער פּראָדוקטען־קוואַל אין אַ דירעקטער פּראָפּאָרציע צו דעם שטייגען אָדער פאַלען פון איהר פּראָדוקטיוו־קראַפט. פון דער אנדער זייט האָט די ענדערונג אין דער פּראָדוקטיוו־קראַפט פאַר־זיך אליין גאָר ניט צו טהאָן מיט דער ארבייט, וואָס איז פאַרגעשטעלט אין ווערטה. אַזוי ווי די פּראָדוקטיוו־קראַפט געהערט דער קאָנקרעטער ניצליכער פאָרם פון דער ארבייט, קאָן זי, פערשטעהט זיך, ניט מעהר בעריהרן די ארבייט, אזויבאַלד ווי מען רעכענט זיך ניט מיט איהר קאָנקרעטער ניצליכער פאָרם. דיזעלבע ארבייט גיט דעריבער ארויס אין דיזעלבע צייט־פּעריאָדען תמיד דיזעלביגע סומען ווערטה, וויפיעל די פּראָדוקטיוו־קראַפט זאָל זיך ניט ענדערן. אָבער זי שאַפט אין דערזעלביגער צייט־פּעריאָדע פערשיידענע סומען געברויך־ווערטהען: מעהר, ווען די פּראָדוקטיוו־קראַפט שטייגט, ווייניגער, ווען זי פאַלט. דיזעלביגע ענדערונג פון דער פּראָדוקטיוו־קראַפט, וועלכע פערמעהרט די פרוכטבארקייט פון דער ארבייט און פאָלגליך די מאַסע געברויך־ווערטהען, וואָס זי ליווערט, פערקלענערט אלזאָ די גרויס פון דעם ווערטה פון דער דאָזיגער פערמעהרטער מאַסע, ווען זי [די ענדערונג] פערקירצט די סומע ארבייטס־צייט, וואָס איז נויטיג צו פּראָדוצירן די דאָזיגע מאַסע געברויך־ווערטהען. און פּונקט אזוי אין דעם אומגעקעהרטען פאַל [די ענדערונג, וואָס פערמינדערט די מאַסע געברויך־ווערטהען, פערמעהרט דעם ווערטה פון דער דאָזיגער מאַסע, ווען זי פערגרעסערט די סומע ארבייטס־צייט, וואָס פאָדערט זיך צו פּראָדוצירן די דאָזיגע געברויך־ווערטהען].

אַלערליי ארבייט איז פון איין זייט אַ פערווענדונג פון מענשליכער ארבייטס־קראַפט אין דעם פיזיאָלאָגישען זין, און אין אָנ דער אייגענשאַפט פון גלייך־מענשליכער אָדער אבסטראַקט־מענשליכער ארבייט בילדעט זי דעם ווערטה פון סחורות. פון דער אנדער זייט איז יעדע ארבייט אַ פערווענדונג פון מענשליכער ארבייטס־קראַפט אין אַ ספּעציעלער פאָרם פאַר אַ בעשטימטע

קלערן די ענטוויקלונג פון דעם ווערטה־אויסדרוק, וואס ליגט אין דער ווערטה־שייכות פון סחורות, פון זיין איינפאכסטער, כמעט־אונמערקליכער געשטאלט, ביז צו דער גלענצענדער געלד־פארם. דערמיט וועט אין דערזעלביגער צייט אויך פערשווינדען דאס געלד־רעטעניש.

די איינפאכסטע ווערטה־שייכות איז, פערשטעהט זיך, די ווערטה־שייכות פון איין סחורה צו א וועלכער עס איז אנדער איינציגער סחורה פון א פערשיידענעם סארט. די ווערטה־שייכות צווישען צוויי סחורות גיט אונז דעריבער דעם איינפאכסטען אויס־דרוק פון דעם ווערטה פון איין סחורה.

A. איינפאכע, איינצעלנע אדער צופעליגע ווערטה־פארם.

x סחורה A = y סחורה B (20 עלען לייווענט איז גלייך צו 1 ראק) אדער:

x סחורה A איז ווערטה y סחורה B. (20 עלען לייווענט זיינען ווערטה 1 ראק.)

1. דיביידע פאליוסען פון דעם ווערטה־אויסדרוק: רעלא־טיווע ווערטה־פארם און עקוויוואלענט־פארם.

דער סוד פון אלע ווערטה־פארמען ליגט אין את דער איינ־פאכער ווערטה־פארם. איהר אנאליז, צוגליערערונג, איז דעריבער די אייגענטליכע שווערינקייט.

צוויי פערשיידענארטיגע סחורות A און B (אין אונזער ביי־שפיעל, לייווענט און ראק) שפיעלען דא קלאר צוויי פערשיידענע ראליען. די לייווענט דריקט אויס איהר ווערטה אין דעם ראק, דער ראק דיענט אלס מאטעריאל פאר את דעם ווערטה־אויסדרוק. די ערשטע סחורה שפיעלט אן אקטיווע ראליע, די צווייטע—א פאסיווע. דער ווערטה פון דער ערשטער סחורה ווערט פארגע־שטעלט אלס רעלאטיווער ווערטה, אדער זי געפינט זיך איז רע־לאטיווער ווערטה־פארם. די צווייטע סחורה פונקציאנירט אלס עקוויוואלענט (גלייכווערטיג), אדער געפינט זיך אין עקוויוואלענט־פארם.

די רעלאטיווע ווערטהפארם און די עקוויוואלענט־פארם זיינען

3. די ווערטה־פאָרם אָדער דער טויש־ווערטה.

סחורות קומען אויף דער וועלט אין דער פאָרם פון געברויך־ווערטהען אָדער סחורה־קערפּער, ווי אייזען, לייוועגט, ווייץ א.אז.וו. דאָס איז זייער פּראָסטע נאַטוראַל־פאָרם. זיי זיינען אָבער סחורות נאָר דערפאַר, ווייל זיי זיינען צווייפאַכיג, אי געברויך־זאַכען, אי אין דערזעלבער צייט ווערטה־טרעגער. זיי ווייזען זיך ארויס דעריבער אַלס סחורות, אָדער בעזיצען די פאָרם פון סחורות, נאָר אין דעם ערך וואָס זיי בעזיצען די טאָפּעלטע פאָרם—נ א ט ו ר א ל־פ אָ ר ם און ו ו ע ר ט ה־פ אָ ר ם.

די ווערטה־ממשות פון סחורות אונטערשיידט זיך דערמיט פון פאַלסטאַף'ס פריינדין, מאַדאַם „קוויקלי", וואָס מען ווייס נ י ט וואו זי צו געפינען. פונקט להיפך צו דער זינליך־גראָבער ממשות פון די סחורה־קערפּער, קומט קיין אַטאָם נאַטור־שטאָף ניט אריין אין זייער ווערטה־ממשות. מען מעג דרעהען און ווענדען אַן איינצעלנע סחורה ווי מען וויל, אַלס ווערטה־זאַך קאָן מען איהר ממשות ניט תופס זיין. האַלטען מיר אָבער אין זינען, אַז די סחורות האָבען נאָר אַ ווערטה־ממשות, אויף וויפיעל זיי זיינען אויסדרוקען פון דערזעלבער געזעלשאַפטליכער איינהייט, דער מענשליכער ארבייט, אַז איהר ווערטה־ממשות איז, אַלזאָ, ריין געזעלשאַפטליך,—דאַן פערשטעהט זיך שוין פון זיך אַליין, אַז זי קאָן זיך נאָר ארויסווייזען אין ד ע ר ג ע ז ע ל ש אַ פ ט ל י כ ע ר ש י י כ ו ת פון סחורה צו סחורה. מיר האָבען פאַקטיש אָנגעפאַנגען פון טויש־ווערטה, אָדער פון דער אויסטויש־שייכות פון סחורות, כדי אויסצוגעפינען זייער ווערטה, וואָס ליעגט אין דערין בעהאַלטען. מיר מוזען איצטער זיך אומקעהרען צו אָט דער ערשיינונג־פאָרם פון ווערטה.

יעדער איינער ווייס, אויב ער ווייס אפילו מעהר גאָרנישט, אַז סחורות האָבען אַ געמיינזאַמע ווערטה־פאָרם, וועלכע שטעהט אין אַ העכסט־אויפפאַלענדען קאָנטראַסט צו די אַלערליי נאַטוראַל־פאָרמען פון זייערע געברויך־ווערטהען—די געלד־פאָרם. דאָ אָבער ליעגט פאַר אונז אַן אויפגאַבע, וועלכע די בורזשואַזע עקאָנאָמיע האָט אפילו ניט פּראָבירט אויפצונעהמען, און דאָס איז, צו בעווייזען ווי אַזוי די דאָזיגע געלד־פאָרם איז ענטשטאַנען—צו דער־

צי זי איז די סחורה, וואָס איהר ווערטה ווערט אויסגעדריקט, אָדער זי איז די סחורה, דורך וועלכער דער ווערטה ווערט אויסגעדריקט.

2. די רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם.

א) דער תוך פון דער רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם.

כּדי ארויסצוגעפינען ווי אזוי דער איינפאכער ווערטה־אויס־דרוק פון א סחורה ליעגט בעהאַלטען אין דער ווערטה־שייכות פון צוויי סחורות, מוז מען קודם די ווערטה־שייכות בעטראַכטען אונ־אָבהענגיק פון איהר קוואַנטיטאַטיווער זייט. געוועהנליך בעהאַנ־דעלט מען די זאַך פונקט פערקעהרט און מען זעהט אין דער ווערטה־שייכות בלויז די פּראָפּאָרציע, אין וועלכער בעשטימטע סומען פון צוויי סאָרטען סחורות רעכענען זיך גלייך איינע צו די אַנדערע. מען פערגעסט, אַז די גרויס־פּונקטען פון פערשיידענע זאכען קאָנען ערשט דאַן פערגליכען ווערן קוואַנטיטאַטיוו, ווען זיי ווערן רעדוּ־צירט צו דערזעלביגער איינהייט [ארויסגעבראכט צו איין מאָס־שטאַב]. נאָר אלס אויסדרוקען פון דערזעלביגער איינהייט האָבען זיי דיזעלבע נאָמען־בעצייכענונג און לאָזען זיך מעסטען מיט דער־זעלביגער מאָס [זיינען קאָמענזוראַבלע גרויסען][17]

סיי 20 עלען לייוועגט זיינען גלייך 1 ראָק אָדער 20 רעק, אָדער א וועלכע עס איז אַנדער סומע רעק, ד.ה. סיי א געוויסע סומע לייוועגט איז ווערטה א סך רעק אָדער וועניג רעק—יעדע פּראָפּאָרציע שליסט שטענדיג איין, אַז לייוועגט און רעק אלס ווערטהען פון א געוויסער גרויס זיינען אויסדרוקען פון דערזעל־

---

[17] די עטליכע עקאָנאָמען, וועלכע האָבען, ווי ס. ביילי, זיך בעשעפטיגט מיט דעם אנאַליז פון דער ווערטה־פאָרם. האָבען ניט געקאָנט קומען צו קיין רעזולטאַט, איינמאָל דערפאַר, ווייל זיי פערוועקסלען ווערטה־פאָרם און ווערטה: און צווייטענס, אַזוי ווי זיי שטעהען אונטער דעם רויהען איינפלוס פונ'ם פּראַק־טישען בורזשוא, האָבען זיי לכתחילה אין זין נישט מעהר ווי די קוואַנטיטאַטיווע זייט פון יער פראַגע: „די פערפינונג איבער גרויסען סומען ... מאַכט אויס דעם יוערטה." [„מאָני אַנד איטס וועריסיטיודס", לאָנדאָן 1837 פון ס. ביילי.]

אינטים־פערבונדענע, איינער פון דעם אנדערן אבהענגענדע, אונצר־שיידליכע מאמענטען, אבער אין דערזעלביגער צייט אויך איינער דעם אנדערן אויסשליסענדע אדער אנטקעגען־געזעצטע עקסטרעמען, דאס הייסט פאליוסען פון דעמזעלבען ווערטה־אויסדרוק. זיי פער־טיילען זיך שטענדיג אויף די פערשיידענע סחורות, וועלכע ווערן געשטעלט אין א שייכות איינע צו די אנדערע דורך אט דעם ווערטה־אויסדרוק. איך קאן ניט אויסדריקען צ.ב.ש. דעם ווערטה פון לייוועגט אין לייוועגט. 20 עלען לייוועגט=20 עלען לייוועגט איז ניט קיין ווערטה־אויסדרוק. אזא פערגלייכונג זאגט אדרבא פער־קעהרט, אז 20 עלען לייוועגט זיינען ניט קיין אנדער זאך ווי נאר 20 עלען לייוועגט,—א בעשטימטער סכום פון דעם געברויך־אר־טיקעל לייוועגט. דער ווערטה פון דער לייוועגט קאן אלזא אויס־געדריקט ווערן נאר רעלאטיוו, דאס הייסט אין אנאנדער סחורה. די רעלאטיווע ווערטה־פארם פון דער לייוועגט איז דעריבער משער, אז א וועלכע עס איז אנדער סחורה געפינט זיך לגבי איהר אין דער עקוויוואלענט־פארם. פון דער אנדער זייט קאן ניט די דאזיגע אנדערע סחורה, וועלכע פיגורירט אלס עקוויוואלענט, זיך געפינען אין דערזעלבער צייט אין דער רעלאטיווער ווערטה־פארם. זי דריקט ניט אויס איהר ווערטה; זי דיענט נאר אלס מאטעריאל פאר דעם ווערטה־אויסדרוק פון דער אנדער סחורה.

גאנץ געוויס שליסט איין דער אויסדרוק: 20 עלען לייוועגט= 1 ראק, אדער 20 עלען לייוועגט זיינען ווערטה 1 ראק, אויך די פערקעהרטע שייכות: 1 ראק=20 עלען לייוועגט, אדער 1 ראק איז ווערטה 20 עלען לייוועגט. אבער דאן מוז איך דאך איבער־דרעהען די פערגלייכונג, כדי אויסצודריקען רעלאטיוו דעם ווערטה פון דעם ראק, און אזויבאלד ווי איך טהו דאס, ווערט די לייוועגט דער עקוויוואלענט אנשטאט דעם ראק. דיזעלבע סחורה קאן אלזא אין דעמזעלבען ווערטה־אויסדרוק ניט ארויסטרעטען אין ביידע פארמען אין דערזעלבער צייט. זיי שליסען זיך אדרבא פאלאריש אויס, אזוי ווי די ביידע עקר־פונקטען פון איין ליניע.

די פראגע, אלזא, צי א סחורה געפינט זיך אין דער רעלא־טיווער ווערטה־פארם, אדער אין דער אנטקעגען־געזעצטער עקווי־וואלענט־פארם, הענגט אינגאנצען אב פון איהר צופעליגען פלאץ אין דעם ווערטה־אויסדרוק; דאס הייסט, עס הענגט אב פון דעם,

זאַך גלייך צו דער לייוועגט, שטעלען מיר גלייך די אַרבייט, וואָס שטעקט אין איהם, צו דער אַרבייט, וואָס שטעקט אין איהר. אמת טאַקע, אַז די שניידעריי, וואָס מאַכט דעם ראָק, איז אַ קאָנקרעטע אַרבייט פון אַ פערשיידענעם סאָרט איידער די וועבעריי, וועלכע מאַכט די לייוועגט. אָבער די גלייכשטעלונג מיט דער וועבעריי רעדוצירט פאַקטיש די שניידעריי צו דאָס, וואָס איז ווירקליך גלייך אין דיביידע סאָרטען אַרבייט,—צו זייער געמיינזאַמען כאַראַקטער אַלס מענשליכע אַרבייט. אַט אַזוי אַרום דריקט זיך אויס דער פאַקט, אַז די וועבעריי, ווי ווייט זי וועבט ווערטהען, האָט אויך ניט קיינע סמנים, וואָס זאָלען איהר אונטערשיידען פון דער שניידעריי; איז, הייסט עס, אויך אַבסטראַקטע מענשליכע אַרבייט. נאָר דער אויסדרוק פון עקוויוואַלענץ צווישען פערשיידענאַרטיגע סחורות ברענגט אַרויס פאַר'ן ליכט דעם ספּעציפישען כאַראַקטער פון דער ווערטה־שאַפענדער אַרבייט, דערמיט וואָס ער רעדוצירט די פערשיידענע סאָרטען אַרבייט, וועלכע זיינען פערקערפּערט אין די פערשיידענע סאָרטען סחורות, פאַקטיש צו זייער געמיינזאַמער איינגענשאַפט—צו מענשליכער אַרבייט בכלל.*[17]

דאָס איז נאָך אָבער ניט גענוג אויסצודריקען דערמיט דעם ספּעציפישען כאַראַקטער פון דער אַרבייט, פון וועלכער עס בעשטעהט דער ווערטה פון דער לייוועגט. מענשליכע אַרבייטס־קראַפט אין אַ פליסיגען צושטאַנד, אָדער מענשליכע אַרבייט [בכלל], שאַפט ווערטה, אָבער איז אַליין ניט קיין ווערטה. זי ווערט ווערטה אין

* [17] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאַבע. איינער פון די ערשטע עקאָנאָמען, וועלכער האָט נאָך וויליאַם פּעטטי איינגעזעהן די נאַטור פון ווערטה, דער בעריהמטער בענדזשאַמין פראַנקלין זאָגט: „היות ווי מסחר בכלל איז גישט מעהר ווי דער אויסטויש פון איין אַרבייט אויף אַנאַנדער אַרבייט, ווערט דער־ריבער דער ווערטה פון אַלע זאַכען אַבגעשאַצט אַם ריכטיגסטען אין אַרבייט.” („וואָרקס אוו ב. פראַנקלין”, ביי ספּאַרקס, באָסטאָן 1836, באַנד II, ז. 267.) פראַנקלין פיהלט נים, אַז דערמיט וואָס ער שאַצט אָב דעם ווערטה פון אַלע זאַכען „אין אַרבייט”, לאָזט ער אויס פון בעטראַכט יעדען אונטערשייד אין די סאָרטען אַרבייט, וואָס ווערן אויסגעטוישט, און רעדוצירט זיי אויף דעם אופן צו איין און דערזעלביגער מענשליכער אַרבייט. ניט וויסענדיג, פונדעסטוועגען זאָגט ער עס. ער רעדט צו ערשט פון „דער איין אַרבייט”, דאַן „פון דער אַנדער אַרבייט”, צולעצט פון „אַרבייט” אָהן ווייטערע בעצייכענונג, אַלס דער עצם פון דעם ווערטה פון אַלע זאַכען.

ביגער איינהייט, זאכען פון דעמזעלבען כאַראַקטער. לייוונט= ראָק איז דער יסוד פון דער גלייכונג.

אָבער די צוויי קוואַליטאַטיוו־גלייכגעזעצטע סחורות שפּיעלען ניט דיזעלבע ראָליע. עס ווערט נאָר אויסגעדריקט דער ווערטה פון דער לייוונט. און ווי אַזוי? דורך איהר בעציהונג אויף דעם ראָק אַלס איהר „עקוויוואַלענט”, אָדער אַלס אַ זאַך, וואָס קאָן ווערן אויסגעטוישט אויף איהר. אין אָט דער שייכות גילט דער ראָק אַלס עקזיסטענץ־פאָרם פון ווערטה, אַלס ווערטה־זאַך, וואָרים נאָר אַלס אַזעלכער איז ער דאָסזעלבע, וואָס די לייוונט. פון דער אַנדער זייט קומט דאָס אייגענע ווערטהזיין פון דער לייוונט אַרויס פאַר'ן שיין, אָדער עס בעקומט אַ זעלבשטענדיגען אויסדרוק, וואָרים נאָר אַלס ווערטה האָט זי אַ שייכות צו דעם ראָק, ווי צו עפּעס, וואָס איז גלייך־ווערטהיג אָדער וואָס לאָזט זיך אויסטוישען אויף איהר. מען קאָן עס דערקלערען מיט אַ משל פון כעמיע. פּוטער־זויערס איז אַ פערשיידענע זאַך פון פּראָפּיל־פאָרמאַט. ביידע אָבער בעשטעהען פון דיזעלבע כעמישע סובסטאַנצען—קויהלען־שטאָף (C), וואַסער־שטאָף (H), און זויער־שטאָף (O), און מאַקע אין דערזעלביגער פּראָצענטיגער קאָמפּאָזיציע—$C_4 H_8 O_2$. וואָלט דאָס פּוטער־זויערס גלייכגעשטעלט געוואָרן צו פּראָפּיל־פאָרמאַט, וואָלט עס געמיינט, ערשטענס, אַז דער פּראָפּיל־פאָרמאַט איז אין אָט דער שייכות בלויז אַן עקזיסטענץ־פאָרם פון $C_4 H_8 O_2$, און צווייטענס וואָלטען מיר דערמיט געזאָגט, אַז דאָס פּוטער־זויערס בעשטעהט אויך פון $C_4 H_8 O_2$. דורך אָט דער פערגלייכונג פון פּראָפּיל־פאָרמאַט מיט פּוטער־זויערס וואָלט אַלזאָ נאָר אויסגעדריקט געוואָרן זייער כעמישע סובסטאַנץ אין דעם אונטערשייד פון זייער פיזישער פאָרם.

ווען מיר זאָגען: אַלס ווערטהען זיינען סחורות בלויזע פער־גליווערונגען פון מענשליכער אַרבייט, רעדוצירט זיי אונזער אַנאַליז צו דער אַבסטראַקציע ווערטה, ער גיט זיי אָבער ניט קיין אַנדער ווערטה־פאָרם, וואָס איז פערשיידען פון זייערע נאַטוראַל־פאָרמען. אין דער ווערטה־שייכות פון איין סחורה צו אַנאַנדערער איז עס אַנדערש. איהר ווערטה־כאַראַקטער טרעט דאָ אַרויס דורך איהר אייגענער בעציהונג צו דער אַנדער סחורה.

דערמיט צ.ב.ש. וואָס מיר שטעלען דעם ראָק אַלס ווערטה־

יעסטעט, אוואו די מאַיעסטעט נעהמט ניט אַן אין דערזועלבער צייט פאַר א די לייבליכע געשטאַלט פון ב,—און דעריבער בייטען זיך די געזיכטציגען, די האָר און נאָך אנדערע זאכען מיט יעדען נייען הערשער פון לאַנד.

אין דער ווערטה־שייכות, וואו דער ראָק איז דער עקוויוואַלענט פון דער לייוועגט, רעכענט זיך אַלזאָ די פאָרם פון ראָק אַלס די ווערטה־פאָרם. דער ווערטה פון דער סחורה לייוועגט ווערט דע־ריבער אויסגעדריקט אין דעם קערפּער פון דער סחורה ראָק—דער ווערטה פון איין סחורה דריקט זיך אויס אין דעם געברויך־ווערטה פון דער אנדער סחורה. אַלס געברויך־ווערטה איז די לייוועגט בחוש א פערשיידענע זאַך פון דעם ראָק, אַלס ווערטה איז זי „דעם ראָק׳ס גלייכען" און זעהט דעריבער אויס ווי א ראָק. אַט אזוי בעקומט זי א ווערטה־פאָרם, וואָס איז פערשיידען פון איהר נאַ־טוראַל־פאָרם. איהר זיין א ווערטה ווייזט זיך ארויס אין איהר זיין גלייך מיט דעם ראָק, אַזוי ווי די שעפּסענע נאַטור פון א קריסט, ווייזט זיך ארויס אין זיין גלייכהייט מיט גאָט׳ס לעמעלע.

מיר זעהען, אז אַלץ וואָס דער אנאַליז פון סחורה־ווערטה האָט אונז פריהער געזאָגט, זאָגט אונז די לייוועגט אַליין, אזוי־באַלד ווי זי טרעט אריין אין אומגאַנג מיט אנאַנדער סחורה, דעם ראָק. אָבער זי פערראָט נאָר איהרע געדאַנקען אין דער איינציגער שפּראַך וואָס זי קען, אין דער סחורה־שפּראַך. כדי צו זאָגען, אז די ארבייט, אין איהר אבסטראַקטער אייגענשאַפט פון [סתם] מענשליכער ארבייט, שאַפט איהר אייגענעם ווערטה, זאָגט זי, אז דער ראָק, אויף ווי ווייט ער גילט גלייך ווי זי, ווי ווייט, הייסט עס, ער איז א ווערטה, בעשטעהט פון דערזעלביגער ארבייט ווי די לייוועגט. כדי אונז צו זאָגען, אז איהר געהויבענע ווערטה־ממשות איז פערשיידען פון איהר שטייף־פלאַקסענעם קערפּער, זאָגט זי, אז ווערטה זעהט אויס ווי א ראָק, און בכן איז זי גופא, אלס ווערטה־זאך, גלייך צו דעם ראָק ווי צוויי טראָפּען וואסער. אגב קאָן מען בעמערקען, אז די סחורה־שפּראַך האָט א חוץ דעם העברעאישען נאָך א סך אנדערע מעהר אָדער ווענינער קאָרעקטע דיאַלעקטען. דאָס דייטשע וואָרט „ווערטהזיין" צ.ב.ש. דריקט ניט אויס אזוי שאַרף ווי דער ראָמאַנישער ווערב **valere, valer, valoir** אז די גלייכשטעלונג פון דער סחורה **א** צו דער סחורה **ב** איז דער

א פערגליווערטען צושטאנד, ווען זי איז פערקערפּערט אין דער פאָרם פון עפּעס א גענענשטאנד. כדי אויסצודריקען דעם לייווענט־ווערטה אלס א פערגליווערונג פון מענשליכער ארבייט, מוז ער אויסגעדריקט ווערן ווי א „גענענשטענדליכקייט" [אָביעקטיווע ממשות], וועלכע איז מאטעריעל פערשיידען פון דער לייווענט גופא און איז אין דערזעלבער צייט געמיינשאפטליך אי מיט איהר, אי מיט אנדערע סחורות. דערמיט איז די אויפגאבע שוין כמעט געלייזט.

אין דער ווערטה שייכות צו לייווענט רעכענט זיך דער ראָק קוואליטאטיוו אלס איהר גלייכען, אלס א זאך פון דערזעלביגער נאטור, ווייל עס איז א ווערטה. ער גילט דאָ דעריבער ווי א זאך, אין וועלכער עס בעווייזט זיך ווערטה, אָדער וועלכע שטעלט מיט זיך פאר ווערטה אין איהר אויבענאויפיגער נאטוראל־פאָרם. אין אמת'ן אָבער איז דער ראָק, דער קערפּער פון דער סחורה ראָק, נישט מעהר ווי א געברויך־ווערטה. א ראָק דריקט אויס פונקט אזוי וועניג ווערטה, ווי די ערשטע, בעסטע שטיק לייוועגט. דאָס בעווייזט נאָר, אז ער האָט מעהר בעדייטונג אין דער ווערטה־שייכות צו דער לייוועגט, איידער אויסער איהר—פונקט ווי מאנכער מענש האָט א סך מעהר בעדייטונג אין א ראָק מיט גאלאָנען, איידער אויסער איהם.

אין דער פּראָדוקציאָן פון דעם ראָק איז פאקטיש אויסגעגעבען געוואָרן מענשליכע ארבייטס־קראפט אין דער פאָרם פון שניידעריי. עס איז, הייסט עס, אָנגעזאמעלט אין איהם מענשליכע ארבייט. פון אָט דעם שטאנדפונקט איז דער ראָק א „טרעגער פון ווערטה", הגם אָט די אייגענשאפט זיינע זעהט זיך ניט דורך, אפילו ווען ער ווערט צוטראָגען אויף פעדים. און אין דער ווערטה־שייכות צו לייוועגט ווערט ער בעטראכט נאָר פון אָט דער זייט, נאָר אלס פערקערפּערטער ווערטה, אלס א ווערטה־קערפּער. ער מעג זיך זיין פערשפּילעט אויף אלע קנעפּלעך, דערקענט די לייוועגט אין איהם די שעהנע ווערטה־זעעלע, א קרובה פון איין משפּחה. פונ־דעסטוועגען אָבער קאָן דער ראָק לגבי איהר ניט פאָרשטעלען מיט זיך קיין ווערטה אוואו דער ווערטה נעהמט אין דערזעלבער צייט פאר איהר ניט אָן די פאָרם פון א ראָק. אזוי קאָן זיך דער אינ־דיווידיום א ניט פערהאלטען צום אינדיווידיום ב ווי צו א מאַ־

בעשטימטער סכום פון דעם ווערטה־קערפּער אָדער פון דעם עקוויוואַלענט, צ.ב.ש. 1 ראָק.

די גלייכונג: „20 עלען לייוועגט=1 ראָק, אָדער: 20 עלען לייוועגט איז ווערטה 1 ראָק" זעצט פאָראויס, אַז אין 1 ראָק שטעקט פּונקט אַזויפיעל ווערטה־סובסטאַנץ ווי אין 20 עלען לייוועגט; אַז ביידע סחורה־סומען קאָסטען פאָלגליך פּונקט אַזויפיעל ארבייט אָדער פּונקט אַזאַ גרויסע ארבייטס־צייט. די נויטיגע ארבייטס־צייט צו פּראָדוצירן 20 עלען לייוועגט אָדער 1 ראָק בייט זיך אָבער מיט יעדער ענדערונג אין דער פּראָדוקטיוו־קראַפט פון דער וועבעריי אָדער פון דער שניידעריי. מיר דאַרפען איצטער גענויער אונטערזוכען דעם איינפלוס פון אַזוינע ענדערונגען אויף דעם רעלאַטיווען אויסדרוק פון דער גרויס פונ'ם ווערטה.

I דער ווערטה פון לייוועגט בייט זיך,[19] בעת דער ווערטה פון ראָק בלייבט דערזעלביגער (קאָנסטאַנט).—ווען עס פערטאָפּעלט זיך די נויטיגע צייט צו פּראָדוצירן די לייוועגט, לאָמיר זאָגען מחמת דער באָדען וואו עס וואַקסט דער פלאַקס ווערט אַלץ ווענ־ניגער פרוכטבאַר, פערטאָפּעלט זיך איהר ווערטה. אַנשטאַט 20 עלען לייוועגט=1 ראָק, וואָלטען מיר געהאַט 20 עלען לייוועגט=2 רעק, היות ווי 1 ראָק ענטהאַלט איצטער אַ העלפט ארבייטס־צייט איידער 20 עלען לייוועגט. פערקעהרט, פאַלט ארונטער די נויטיגע ארבייטס־צייט צו פּראָדוצירן די לייוועגט אויף אַ העלפט, לאָמיר זאָגען צוליעב פערבעסערטע וועב־שטוהלען, דאַן פאַלט דער ווערטה פון לייוועגט אויף אַ העלפט. בכן איז איצטער: 20 עלען לייוועגט=½ ראָק. דער רעלאַטיווער ווערטה פון סחורה א, ד.ה. איהר ווערטה, וואָס ווערט אויסגעדריקט אין דער סחורה ב, שטייגט און פאַלט דירעקט ווי דער ווערטה פון דער סחורה א, ווען דער ווערטה פון דער סחורה ב בלייבט דערזעלביגער.

II דער ווערטה פון דער לייוועגט בלייבט קאָנסטאַנט, בעת דער ווערטה פון ראָק בייט זיך.—אויב אונטער די אומשטענדען פערטאָפּעלט זיך די ארבייטס־צייט, וואָס איז נויטיג צו פּראָדוצירן

---

[19] דער אויסדרוק „ווערטה", דאַ ווי ערטערווייז שוין פריהער, ווערט געברויכט אין דעם זין פון ווערטה, וואָס איז בעשטימט קוואַנטיטאַטיוו, אַלזאַ פאַר דער גרויס פון ווערטה.

סחורה א׳ס אייגענער אופן ווי אויסצודריקען איהר ווערטה. **Paris vaut bien une messe!** („פּאַריז איז זיכער ווערטה מען זאָל פון איהרטוועגען אָבריכטען א קירכען־דיענסט.״)

דורך דער ווערטה־שייכות ווערט אַלזאָ די נאַטוראַל־פאָרם פון דער סחורה ב די ווערטה־פאָרם פון דער סחורה א, אָדער דער קערפּער פון דער סחורה ב ווערט דער ווערטה־שפּיעגעל פון דער סחורה א.[18] דערמיט וואָס די סחורה א בעציהט זיך צו דער סחורה ב ווי א ווערטה־קערפּער, ווי די מאַטעריע־שטאָף פון מענש־ליכער ארבייט, מאַכט זי דעם געברויך־ווערטה ב פאַר דעם מאַ־טעריאַל פון איהר אייגענעם ווערטה־אויסדרוק. דער ווערטה פון דער סחורה א, אָט אַזוי אויסגעדריקט אין דעם געברויך־ווערטה פון דער סחורה ב, בעזיצט די פאָרם פון רעלאַטיווען ווערטה.

ב) קוואַנטיטאַטיווע בעשטימטקייט פון דער רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם.

יעדע סחורה, וועמעס ווערטה עס דאַרף אויסגעדריקט ווערן, איז א געברויך־געגענשטאַנד פון א געוויסען געגעבענעם סכום: 15 שעפעל ווייץ, 100 פונט קאַווע א.אז.וו. אָט דער געגעבענער סכום פון סחורה ענטהאַלט א בעשטימטען סכום פון מענשליכער ארבייט. די ווערטה־פאָרם מוז אַלזאָ אויסדריקען ניט נאָר ווערטה בכלל, נאָר אויך א קוואַנטיטאַטיוו־בעשטימטען ווערטה אָדער די גרויס פון ווערטה. אין דער ווערטה־שייכות פון סחורה א צו סחורה ב, פון דער לייוועגט צו דעם ראָק, ווערט דעריבער דער מין סחורה ראָק ניט נאָר קוואַליטאַטיוו גלייכגעשטעלט צו דער לייוועגט אַלס א ווערטה־קערפּער בכלל, זאָנדערן צו א בעשטימטען סכום לייוועגט: צו 20 עלען לייוועגט צ.ב.ש. ווערט גלייכגעשטעלט א

[18] איז א געוויסען זין פּאַסירט עס מיט׳ן מענשען ווי מיט דער סחורה. אַזוי ווי ער קומט ניט אויף דער וועלט מיט א שפּיעגעל אין האַנד, און אויך ניט ווי א פילאָזאָף פון פיכטע׳ס שיטה: „איך בין איך״, געפינט דער מענש צוערשט זיין שפּיעגעל נאָר אין אַנאַנדער מענשען. ערשט דורך דער בעציהונג צו דעם מענשען שמעון ווי צו זיין גלייכען, בעציהט זיך דער מענש ראובן צו זיך אַליין אַלס מענש. דערמיט אָבער איז ביי איהם טאַקע פאַררעכענט דער שמעון מיט די ביינער, אין זיין שמעון׳ישער לייבליכער פּערזאָן אַלס די ערשיינונגס־פאָרם פון דעם מין מענש.

קאָנען גלייכצייטיג זיך ענדערן אין דערזעלבינער ריכטונג אָבער ניט אין דעמזעלבינען גראַד, אָדער אין א גענענגעזעצטער ריכטונג, א.אז.וו. דער איינפלוס פון אלע אזוינע מעגליכע קאָמבינאַציעס אויף דעם רעלאַטיווען ווערטה פון א סחורה, קאָן איינפאַך ארויס־געבראַכט ווערן אָנווענדענדיג די פעלען I, II און III.

די ווירקליכע ענדערונגען פון דער גרויס פון ווערטה ווערן אַלזאָ ניט אָבגעשפּיעגעלט קלאָר און פאַלשטענדיג, ניט אין זייער רעלאַטיווען אויסדרוק און ניט אין דער גרויס פון דעם רעלאַטיווען ווערטה. דער רעלאַטיווער ווערטה פון א סחורה קאָן זיך בייטען, הגם איהר ווערטה בלייבט קאָנסטאַנט [אומפערענדערט]. איהר רעלאַטיווער ווערטה קאָן בלייבען קאָנסטאַנט, חגם איהר ווערטה בייט זיך; און ענדליך מוזען די גלייכצייטיגע ענדערונגען אין דער גרויס פון איהר ווערטה און אין דעם רעלאַטיווען אויסדרוק פון דער דאָזיגער ווערטה־גרויס בשום אופן ניט שטימען איינע מיט דער אַנדערער.[20]

[20] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאַבע. אָט די ניט־שטימונג צווישען דער ווערטה־גרויס און איהר רעלאַטיווען אויסדרוק איז אויסגענוצט געוואָרן פון דער וואולגאַרער עקאָנאָמיע אויף איהר געוועהנליכען שאַרפזיניגען שטייגער. צום ביישפּיעל—„גיט איהר איינמאָל צו אַז אַ פאַלט, ווייל ב, מיט וועלכען עס ווערט אויסגעטוישט, שטייגט, הגם עס איז אין דערזעלביגער צייט ניט פערווענדעט געוואָרן וועניגער אַרבייט אויף דער סחורה א, דאַן פאַלט אייער אַלגעמיינער ווערטה־פּרינציפּ אַרונטער צו דער ערד.... ווען ער (ריקאַרדאָ) האָט מודה געווען, אַז ווען א שטייגט אין ווערטה רעלאַטיוו צו ב, פאַלט ב אין ווערטה רעלאַטיוו צו א, האָט ער אָבגעשניטען דעם באָדען, אויף וועלכען ער האָט אויפגעשטעלט זיין גרויסען כלל, אַז דער ווערטה פון אַ סחורה ווערט שטענדיג בעשטימט דורך דער סומע אַרבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין איהר. וואָרים אויב אַן ענדערונג אין די קאָסטען פון א ענדערט ניט נאָר זיין אייגענעם ווערטה בשייכות צו ב, אויף וועלכען ער ווערט אויסגעטוישט, נאָר ער ענדערט אויך דעם ווערטה פון ב רעלאַטיוו צום ווערטה פון א, הגם עס איז קיין ענדערונג ניט פאָרגעקומען אין דער סומע אַרבייט, וואָס עס האָט זיך נעפאָדערט צו פּראָדוצירען די סחורה ב, דאַן פאַלט ניט נאָר אַרונטער די לעהרע, וואָס פער־זיכערט אונז, אַז די סומע אַרבייט וואָס ווערט פערווענדעט אויף אַן אַרטיקעל רעגולירט זיין ווערטה, נאָר עס פאַלט אויך אַרונטער די לעהרע אַז די פּראָ־דוקציאָנס־קאָסטען פון אַן אַרטיקעל רעגולירען זיין ווערטה.” (רזש. בראַדהוירסט: „פּאָליטיקאַל עקאָנאָמיע”, לאָנדאָן 1842, ז. 11, 14.)

הערר בראַדהוירסט האָט פּונקט אַזוי גוט געקאָנט זאָגען: טהוט נאָר אַ קוק

דעם ראק, לאמיר זאגען מחמת די וואל־גערעטעניש האט זיך ניט איינגעגעבען, דאן האבען מיר אנשטאט 20 עלען לייוועגט=1 ראק, איצטער: 20 עלען לייוועגט=½ ראק. פערקעהרט, פאלט דער ווערטה פון ראק אויף א העלפט, דאן איז 20 עלען לייוועגט=2 רעק. אלזא, ווען דער ווערטה פון סחורה א בלייבט דערזעלביגער, פאלט איהר רעלאטיווער ווערטה, וואס דריקט זיך אויס אין דער סחורה ב, אין א פערקעהרטער פראפארציע צו דער ווערטה־ענדערונג פון סחורה ב.

פערגלייכט מען די פערשיידענע פעלען אין I און II, זעהען מיר, אז דיזעלביגע ענדערונג אין דער גרויס פון דעם רעלאטיוועו ווערטה קאן ארויסקומען פון גאנץ נעגענגעזעצטע אורזאכען. אזוי ווערט פון דער גלייכונג 20 עלען לייוועגט=1 ראק אין איין פאל די גלייכונג 20 עלען לייוועגט=2 רעק, ענטוועדער ווייל דער ווערטה פון לייוועגט האט זיך פערטאפעלט, אדער ווייל דער ווערטה פון רעק איז געפאלען אויף העלפט; און אין צווייטען פאל איז גע־ווארן די גלייכונג 20 עלען לייוועגט=½ראק, ענטוועדער ווייל דער ווערטה פון לייוועגט איז געזונקען אויף א העלפט, אדער ווייל דער ווערטה פון ראק איז געשטיגען נאך אמאל אזויפיעל.

III די נויטיגע סכום'ען ארבייטס־צייט צו פראדוצירן די לייוועגט און דעם ראק קאנען זיך גלייכצייטיג ענדערן אין דער־זעלבער ריכטונג און אין דערזעלבער פראפארציע.—אין דעם פאל בלייבט ווי פריהער 20 עלען לייוועגט=1 ראק, וויפיעל זייערע ווערטהען זאלען ניט האבען פערענדערט געווארן. מען ענטדעקט זייער ווערטה־ענדערונג, אזויבאלד ווי מען פערגלייכט זיי מיט א דריטער סחורה, וועמעס ווערטה עס איז געבליבען דיזעלביגע. ווען די ווערטהען פון אלע סחורות וואלטען געשטיגען אדער גע־פאלען גלייכצייטיג און אין דערזעלביגער פראפארציע, דאן וואלטען זייערע רעלאטיווע ווערטהען געבליבען אומפערענדערט. זייער ווירקליכע ווערטה־ענדערונג וואלט מען ארויסגעזעהן פון דעם, וואס אין דערזעלביגער ארבייטס־צייט ווערן איצטער ארויס־געגעבען א גרעסערע אדער א קלענערע סומע סחורות איידער פריהער.

IV די ארבייט־צייטען, וואס זיינען נויטווענדיג צו פרא־דוצירן אי די לייוועגט, אי דעם ראק, און בכן זייערע ווערטהען,

זיין ווערטה־פאָרם. אָבער וויבאַלד דער מין סחורה, וואָס הייסט ראָק, פערנעהמט אין דעם ווערטה־אויסדרוק דאָס פּלאַץ פון אַ עקוויוואַלענט, קריגט זיין ווערטה־גרויס קיין אויסדרוק ניט אַלס ווערטה־גרויס; ער פיגורירט ריכטיגער אין דער ווערטה־גלייכונג נאָר ווי אַ בעשטימטער סכום פון אַ געוויסער זאַך.

צום ביישפּיעל: 40 עלען לייווענט זיינען „ווערטה"—וואָס? 2 רעק. ווייל דער סאָרט־סחורה ראָק שפּיעלט דאָ די ראָלע פון אַ עקוויוואַלענט, ווייל דער געברויך־ווערטה ראָק פיגורירט לגבי דער לייווענט אַלס ווערטה־קערפּער, איז דעריבער אַ בעשטימטע צאָהל רעק גענוג אויסצודריקען אַ בעשטימטען ווערטה־סכום לייווענט. צוויי רעק קאָנען דעריבער אויסדריקען די ווערטה־גרויס פון 40 עלען לייווענט, זיי קאָנען אָבער קיינמאָל ניט אויסדריקען זייער אייגענע ווערטה־גרויס, ד.ה. די ווערטה־גרויס פון רעק. די אויבערפלעכליכע אויפפאַסונג פון אָט דעם פאַקט, אַז דער עקוויוואַלענט אין דער ווערטה־גלייכונג בעזיצט אַלעמאָל נאָר די פאָרם פון אַן איינפאַכען סכום פון אַ זאַך, פון אַ געברויך־ווערטה, האָט פערפיהרט ביילי׳ן, ווי אויך פיעלע עקאָנאָמען פאַר איהם און נאָך איהם, צו זעהן אין דעם ווערטה־אויסדרוק נישט מעהר ווי אַ קוואַנטיטאַטיווע שייכות. די עקוויוואַלענט־פאָרם פון אַ סחורה, ריכטיגער געזאָגט, ענטהאַלט ניט קיין קוואַנטיטאַטיווע ווערטה־בעשטימונג.

די ערשטע אייגענטימליכקייט, וואָס מיר דערזעהען, בעטראַכטענדיג די עקוויוואַלענט־פאָרם, איז אָט די: דער געברויך־ווערטה ווערט די ערשיינונג־פאָרם פון זיין געגענטייל, דעם ווערטה.

די נאַטוראַל־פאָרם פון דער סחורה ווערט איהר ווערטה־פאָרם. אָבער מערקט אייך, אָט דער קוויד־פּראָ־קוואָ [די ענדערונג פון איינס אויף דאָס אַנדערע] קומט פאָר ביי אַ סחורה ב (ראָק אָדער ווייץ אָדער אייזען א.אז.וו.) נאָר אינערהאַלב דער ווערטה־שייכות, אין וועלכער אַ וואָסערע עס איז אַנדער סחורה א (לייווענט א.אז.וו.) טרעט צו איהר אריין, און נאָר אין די גרעניצען פון דער דאָזיגער שייכות. אַזוי ווי קיין סחורה קאָן זיך ניט בעציהען אויף זיך גופא אַלס עקוויוואַלענט, און קאָן ניט אָט אַזוי מאַכען איהר אייגענע נאַטוראַל־הויט פאַר דעם אויסדרוק פון איהר אייגענעם ווערטה,

3. די עקוויוואַלענט־פאָרם.

מיר האָבען געזעהן, אַז דערמיט וואָס א סחורה א (די לייוועגט) דריקט אויס איהר ווערטה אין דעם געברויך־ווערטה פון א פערשיידענאַרטיגער סחורה ב (דעם ראָק), דריקט זי אַרויף אויף דער אַנדער סחורה גופא אַן אייגענטימליכע ווערטה־פאָרם—די פאָרם פון אַן עקוויוואַלענט. די סחורה לייוועגט ברענגט אַרויס פאַר׳ן ליכט איהר אייגענעם ווערטה־זיין דורכדעם, וואָס דער ראָק גלייכט זיך צו איהר, הגם ער האָט ניט אָנגענומען קיין ווערטה־פאָרם, וואָס איז פערשיידען פון זיין קערפּערליכער פאָרם. די לייוועגט דריקט אַלזאָ פאַקטיש אויס איהר אייגענעם ווערטה־זיין דורכדעם, וואָס דער ראָק לאָזט זיך דירעקט אויסטוישען אויף איהר. די עקוויוואַלענט־פאָרם פון א סחורה איז דעריבער די פאָרם פון איהר דירעקטער מעגליכקייט צו ווערן אויסגעטוישט אויף אַנאַנדער סחורה.

ווען א סאָרט סחורה, ווי רעק, דיענט ווי אַן עקוויוואַלענט צו אַנאַנדער סאָרט סחורה, דהיינו לייוועגט, און ווען די רעק בעקומען פאָלגליך די כאַראַקטעריסטישע אייגענשאַפט, וואָס זיי געפינען זיך אין א פאָרם, וועלכע לאָזט זיך דירעקט אויסטוישען אויף לייוועגט, גיט עס נאָך אונז בשום אופן ניט די פּראָפּאָרציע, אין וועלכער רעק און לייוועגט לאָזען זיך אויסטוישען. אַזוי ווי די ווערטה־גרויס פון דער לייוועגט איז בעוואוסט, הענגט די דאָזיגע פּראָפּאָרציע אָב פון דער ווערטה־גרויס פון די רעק. סיי דער ראָק ווערט אויסגעדריקט אַלס עקוויוואַלענט און די לייוועגט אַלס רעלאַטיווער ווערטה, סיי אומגעקעהרט: די לייוועגט אַלס עקוויוואַלענט און דער ראָק אַלס רעלאַטיווער ווערטה—די ווערטה־גרויס פון דעם ראָק בלייבט אַלץ בעשטימט דורך דער אַרבייט־צייט, וואָס איז נויטיג פאַר זיין פּראָדוקציאָן, אַלזאָ אומאַבהענגיק פון

אויף די ברוך־צאָהלען (תשבורות) $^{10}/_{20}$, $^{10}/_{50}$, $^{10}/_{1000}$, א.אַז.וו. די צאָהל 10 בלייבט אומפערענדערט, און פונדעסטוועגען ווערט איהר פּראָפּאָרציאָנעלע גרויס, איהר גרויס רעלאַטיוו צו די צאָהלען 20, 50, 100, שטענדיג קלענער. בכן פאַלט אַרונטער דער גרויסער פּרינציפּ, אַז די גרויס פון א גאַנצער צאָהל, למשל 10, ווערט „רעגולירט״ דורך דעם מספר פון די אייגציגע, וואָס געפינען זיך אין איהר.

שווערקייט; בעת אין דעם ווערטה־אויסדרוק פון דער לייוועגט פערטרעט דער ראָק א אוננאטירליכע אייגענשאַפט פוןביידע זאכען: זייער ווערטה, עפּעס וואָס איז ריין געזעלשאַפטליך.

בעת די רעלאַטיווע פאָרם פון דעם ווערטה פון א סחורה, צ.ב.ש. פון דער לייוועגט, דריקט אויס איהר ווערטה־זיין אלס עפּעס, וואָס איז אינגאַנצען פערשיידען פון איהר קערפּער און זיינע אייגענשאַפטען, דהינו אלס עפּעס וואָס איז גלייך צו א ראָק, דייטעט אָבער אָן אָט דער אויסדרוק גופא, אז עס ליעגט אין איהם פערבאָרגען א געזעלשאַפטליכע שייכות. ביי דער עקוויוואַלענט־פאָרם איז עס אקוראַט פערקעהרט. די פאָרם בעשטעהט פּונקט אין דעריין, וואָס א סחורה־קערפּער, ווי דער ראָק, די זאַך ווי זי שטעהט און געהט, דריקט אויס ווערטה, הייסט עס, אז זי בעזיצט ווערטה־פאָרם פון דער נאַטור אליין. אמת, אז דאָס גילט נאָר אין די גרעניצען פון דער ווערטה־שייכות, אין וועלכער די לייוועגט־סחורה בעציהט זיך צו דער ראָק־סחורה ווי אַן עקוויוואַלענט. [21] אַזוי ווי אָבער די אייגענשאַפטען פון א זאַך שטאַמען ניט אָב פון זיין שייכות צו אנדערע זאכען, נאָר נישט מעהר, זיי ווייזען זיך ארויס אין אַזוינע שייכות'ן, קומט אויס, אז דער ראָק בעזיצט זיין עקוויוואַלענט־פאָרם, זיין אייגענשאַפט פון דירעקטער אויסטוישבארקייט, פּונקט אַזויפיעל פון דער נאַטור, ווי זיין אייגענשאַפט צו זיין שווער אָדער צו האַלטען וואַרעם. דערפון נעהמט זיך דער רעטזעלהאַפטער כאַראַקטער פון דער עקוויוואַלענט־פאָרם, וועלכע דער בורזשואַזנער פּאָליטישער עקאָנאָם דערזעהט ערשט דעמאָלט, ווען זי טרעט שוין ארויס איהם אנטקעגען א פאַרטיגע אין דער געשטאַלט פון געלד. דאַן זוכט ער אוועקצו'פּשט'לען דעם מיסטישען כאַראַקטער פון גאָלד און זילבער, אריינפיהרענדיג אָנשטאַט זיי ווענינער גלענצענדע סחורות און אויסרעכענענדיג מיט א שטענדיג נייער צופריעדענשטעלונג דעם קאַטאַלאָג פון דעם גאַנצען מין סחורות, וועלכער האָט אין זיין צייט געשפּיעלט די ראָליע פון א סחורה־עקוויוואַלענט. ער האָט

[21] עס איז איבערהויפּט א מאָדנע זאַך מיט אָט די שייכות־אויסדרוקען [די העגעל'שע רעפלעקסיאָנס־קאַטעגאָריען]. דער דאָזיגער מענש, צ.ב.ש. איז קעניג, נאָר ווייל אַנדערע מענשען פערהאַלטען זיך צו איהם ווי אונטערטאַנען. זיי, פערקעהרט, גלויבען, אַז זיי זיינען אונטערטאַנען, ווייל ער איז קעניג.

מוז זי זיך בעציהען אויף אַנאַנדער סחורה אַלס איהר עקוויוואַלענט, אָדער זי מוז מאַכען די נאַטוראַל־הויט פון אַנאַנדער סחורה פאַר איהר אייגענער ווערטה־פאָרם.

דערביישפּיעל פון אַ מאָס, וואָס מיר ווענדען אָן אויף סחורות אַלס מאַטעריעלע קערפּער, ד.ה. אַלס געברויך־ווערטהען, וועט אונז קלאָר מאַכען דעם פּונקט. אַ הוטעל צוקער, אַזוי ווי עס איז אַ קערפּער, איז שווער און האָט געוויכט; מיר קאָנען אָבער דאָס געוויכט פון אַ הוטעל צוקער ניט דערזעהן און ניט אָנטאַפּען. מיר נעהמען דאַן פערשיידענע שטיקער אייזען, וואָס זייער געוויכט איז בעשטימט געוואָרן פון פריהער. די קערפּערליכע פאָרם פון אייזען, פאַר זיך בעטראַכט, איז פּונקט אַזוי וועניג אַן ערשיינונג־פאָרם פון שווערקייט, ווי די קערפּערליכע פאָרם פון דעם הוטעל צוקער. פונ־דעסטוועגען, כדי אויסצודריקען דאָס הוטעל צוקער אַלס אַ שווער־קייט, שטעלען מיר איהם אין אַ געוויכט־שייכות צו דעם אייזען. אין אָט דער שייכות גילט דאָס אייזען ווי אַ קערפּער, וואָס שטעלט ניט פאָר קיין אַנדער זאַך אַ חוץ שווערקייט. סכום'ען אייזען דיענען דע־ריבער פאַר אַ געוויכט־מאָס פון צוקער, און שטעלען פאָר לגבי דעם צוקער־קערפּער בלויז די געשטאַלט פון שווערקייט, די ערשיי־נונגס־פאָרם פון שווערקייט. אָט די ראָליע שפּיעלט דאָס אייזען נאָר אין די גרעניצען פון אָט דער שייכות, אין וועלכער עס טרעט צו איהם אַריין דער צוקער אָדער אַ וואָסער עס איז אַנדער קערפּער, וועמעס געוויכט מען וויל אויסגעפינען. וואָלטען זיי ביידע ניט געווען שווער, וואָלטען זיי ניט געקאָנט אַריינטרעטען אין אָט דער שייכות, און איין זאַך וואָלט דעריבער ניט געקאָנט דיענען פאַר דעם אויסדרוק פון דער אַנדערער'ס שווערקייט. ווען מיר לעגען זיי ביידען אויפ'ן וואָגשאָל, זעהען מיר אין דער ווירקליכקייט, אַז זיי זיינען ביידע דאַסזעלבע אַלס שווערקייט און דעריבער האָבען זיי אין בעשטימטע פּראָפּאָרציעס אויך דאָסזעלבע געוויכט. אַזוי ווי דער אייזען־קערפּער אַלס אַ מאָס פון געוויכט פערטרעט לגבי דעם הוטעל צוקער נאָר שווערקייט, אַזוי פערטרעט איז אונזער ווערטה־אויסדרוק דער ראָק־קערפּער לגבי דעם לייוועַנט נאָר ווערטה.

דאָ אָבער ענדיגט זיך די אַנאַלאָגיע. אין דעם געוויכט־אויס־דרוק פון הוטעל צוקער פערטרעט דאָס אייזען אַ נאַטור־אייגענ־שאַפט, וואָס געפינט זיך גלייך אין ביידע קערפּערס, זייער געוויכט־

ווענט, אלס די ממשות׳דיגע פערווירקליכונגס־פארם פון אבסטראקט מענשליכער ארבייט.

עס איז אלזא א צווייטע אייגענטימליכקייט פון דער עקוויוואלענט־פארם, וואס קאנקרעטע ארבייט ווערט די פארם, אין וועלכער איהר געגענטייל, די אבסטראקטע מענשליכע ארבייט, ווייזט זיך ארויס.

אזוי ווי אבער אט די קאנקרעטע ארבייט, די שניידעריי, פיגורירט בלויז ווי אן אויסדרוק פון ניט־דיפערענצירטער מענשליכער ארבייט, בעזיצט זי די פארם פון גלייכהייט מיט אנדערע ארבייט, מיט דער ארבייט, וואס שטעקט אין דער לייווענט; און פאלגליך, ניט אכטענדיג וואס זי איז פריוואט־ארבייט, ווי יעדע אנדערע סחורה־פראדוצירענדע ארבייט, האט זי א דירעקט געזעלשאפטליכע פארם. דעריבער טאקע שטעלט זי זיך פאר אין א פראדוקט, וועלכער לאזט זיך דירעקט אויסטוישען אויף אנאנדער סחורה. אלזא האבען מיר א דריטע אייגענטימליכקייט פון דער עקוויוואלענט־פארם, וואס פריוואט־ארבייט נעהמט אן די פארם פון איהר געגענטייל—פון ארבייט, וואס איז דירעקט געזעלשאפטליך אין פארם.

די צוויי לעצטע אייגענטימליכקייטען פון דער עקוויוואלענט־פארם ווערן נאך מעהר בעגרייפליך, ווען מיר געהען צוריק אין אונזער פארשונג צו דעם גרויסען דענקער, וועלכער איז געוועזן דער ערשטער, וואס האט אנאליזירט אזוי פיעל געדאנק־פארמען, געזעלשאפט־פארמען און נאטור־פארמען. דאס איז אריסטאטעל.

ערשטענס זאגט ער קלאר ארויס, אז די געלד־פארם פון סחורות איז נאר די ווייטער־ענטוויקעלטע געשטאלט פון דער איינפאכער ווערטה־פארם; דאס הייסט פון דעם אויסדרוק פון דעם ווערטה פון איין סחורה אין א וועלכער עס איז אנדער סחורה. ווארים ער זאגט:

„5 קישענס=1 הויז" „אונטערשיידט זיך ניט" פון:
„5 קישענס=אזוי און אזויפיעל געלד."

ווייטער זעהט ער איין, אז די ווערטה־שייכות, אין וועלכער עס שטעקט אט דער ווערטה־אויסדרוק, מאכט פון איהר זייט נויטיג, אז דאס הויז זאל קוואליטאטיוו גלייכגעשטעלט ווערן צו די קישענס, און אז אהן אזא עצם־גלייכהייט וואלטען אט די בחוש־

קיין השגה ניט, אז דער איינפאַכסטער ווערטה־אויסדרוק, ווי 20 עלען לייוועגט=1 ראָק, גיט אונז שוין צו די מעגליכקייט פּותר זיין דאָס רעטעניש פון דער עקוויוואַלענט־פאָרם.

דער קערפּער פון דער סחורה, וועלכע דיענט אלס אַן עקוויוואלענט, פיגורירט שטענדיג ווי די פערקערפּערונג פון אבסטראַקט מענשליכער ארבייט, און איז שטענדיג דער פּראָדוקט פון א בעשטימטער, ניצליכער, קאָנקרעטער ארבייט. אָט די קאָנקרעטע ארבייט ווערט דעריבער דער מיטעל אויסצודריקען אבסטראַקט מענשליכע ארבייט. אויב דער ראָק צ.ב.ש. גילט נישט מעהר ווי בלויז א פערווירקליכונג פון אבסטראַקט מענשליכער ארבייט, אַזוי גילט די שניידעריי, וועלכע פערווירקליכט זיך פאַקטיש אין איהם, בלויז אלס די פאָרם פון דער ראַזיגער פערקווירקליכונג. אין דעם ווערטה־אויסדרוק פון דער לייוועגט בעשטעהט די ניצליכקייט פון דער שניידעריי, ניט אין דעם, וואָס זי מאכט קליידער (און קליידער מאכען לייטען), נאָר אין דעם, וואָס זי מאכט א געגענשטאַנד [קערפּער], אויף וועלכען מען זעהט אָן אז ער איז א ווערטה,— הייסט עס א פערגליווערונג פון ארבייט, וועלכע אונטערשיידט זיך לגמרי ניט פון דער ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין דעם ווערטה פון דער לייוועגט. כדי צו מאכען אָט אַזא ווערטה־שפּיעגעל, מוז די שניידעריי גופא קיין אנדער זאַך ניט אָבשפּיעגלען א חוץ איהר אבסטראַקטע אייגענשאַפט, וואָס זי איז מענשליכע ארבייט [בכלל].

אין דער פאָרם פון שניידעריי, ווי אין דער פאָרם פון וועבעריי, ווערט אויסגעגעבען מענשליכע ארבייטסקראַפט. ביידע בעזיצען דעריבער די אלגעמיינע אייגענשאַפט פון מענשליכער ארבייט, און אין בעשטימטע פעלען, צ.ב.ש. ביי דער פּראָדוקציאָן פון ווערטה, קאָנען זיי דעריבער בעטראַכט ווערן נאָר פון דעם שטאַנדפּונקט אליין. דאָס אלעס איז גאָרניט מיסטעריעז. אָבער איז דעם ווערטה־אויסדרוק פון סחורה ווערט די זאַך פערדרעהט. כדי צ.ב.ש. אויסצודריקען, אז דאָס וועבען שאַפט דעם ווערטה פון לייוועגט ניט אין זיין קאָנקרעטער פאָרם אלס וועבען, נאָר אין זיין אלגעמיינער אייגענשאַפט אלס מענשליכע ארבייט, ווערט אַוועקגעשטעלט אנטקעגענאיבער איהם די שניידעריי, די קאָנקרעטע ארבייט, וועלכע פּראָדוצירט דעם עקוויוואלענט פון ליי־

די שייכות צווישען מענשען אלס בעזיצער פון סחורות די הער־שענדע געזעלשאפטליכע שייכות. אריסטאטעל'ס זשעניע צייגט זיך ארויס פונקט אין דעם, וואס ער האט ענטדעקט אין דעם אויסדרוק פונ'ם ווערטה פון סחורות א שייכות פון גלייכהייט. נאר די היסטארישע גרעניצען פון דער געזעלשאפט, אין וועלכער ער האט געלעבט, האבען איהם געהינדערט ארויסצוגעפינען אין וואס „אויף אן אמת'ן" די דאזיגע גלייכהייט־שייכות בעשטעהט.

4. די איינפאכע ווערטה־פארם בעטראכט אלס גאנצעס.

די איינפאכע ווערטה־פארם פון א סחורה ליעגט אין איהר ווערטה־שייכות צו א פערשיידענארטיגער סחורה אדער אין איהר אויסטויש־שייכות מיט דער דאזיגער סחורה. דער ווערטה פון דער סחורה א ווערט אויסגעדריקט קוואליטאטיוו דורך דער דירעקטער אויסטוישבארקייט פון דער סחורה ב אויף דער סחורה א. קוואנטי־טאטיוו ווערט ער אויסגעדריקט דורך דער אויסטוישבארקייט פון א בעשטימטען סכום פון דער סחורה ב אויף א געגעבענעם סכום פון דער סחורה א. אין אנדערע ווערטער: דער ווערטה פון א סחורה בעקומט א זעלבשטענדיגען אויסדרוק דורכדעם, וואס ער ווערט פארגעשטעלט ווי א „טוישווערטה". ווען מיר האבען אין אנהויב פון קאפיטעל געזאגט, אין דעם סדר ווי עס רעדט זיך, אז א סחורה איז א געברויך־ווערטה און א טויש־ווערטה, איז דאס, גענוי גערעדט, געוועזן פאלש. א סחורה איז א געברויך־ווערטה אדער א געברויך־געגענשטאנד און א „ווערטה". זי ווייזט זיך ארויס אלס די דאזיגע טאפעלטע זאך, וואס זי איז, אזוי באלד ווי איהר ווערטה נעהמט אן אן אייגענע ערשיינונג־פארם, א פערשיידענע פון איהר נאטוראל־פארם, נעמליך—די פארם פון טויש־ווערטה. זי בעזיצט קיינמאל ניט אט די פארם, ווען מען בעטראכט זי איזאלירט, אליין פאר זיך, זאנדערן שטענדיג נאר ווען מען בעטראכט זי אין א ווערטה־שייכות אדער אויסטויש־שייכות צו אנאנדער סחורה פון א פערשיידענעם סארט. איינמאל אבער, אז מען ווייס דאס, טהוט יענער אופן פון אויסדרוק קיין שאדען ניט, נאר ער דיענט ווי א קצור הלשון.

אונזער אנאליז האט בעוויזען, אז די ווערטה־פארם אדער דער ווערטה־אויסדרוק פון סחורה נעהמט זיך פון דער נאטור פון ווערטה,

פערשיידענע זאכען ניט געקאָנט האָבען אַ שייכות איינע צו די אנדערע אלס קאָמענזוראבלע קוואנטיטעטען. „דער אויסטויש", זאָגט ער, „קאָן ניט זיין אָהן די גלייכהייט, די גלייכהייט אָבער קאָן ניט זיין אָהן די קאָמענזוראביליטעט" [די אייגענשאפט פון לאָזען זיך מעסטען איינע אויף די אנדערע]. דאָ אָבער בלייבט ער שטעהן און ווארפט אוועק דעם ווייטערן אנאליז פון דער ווערטה־פאָרם. „עס איז אָבער אויף אַן אמת אונמעגליך, אַז אזוינע פערשיידענארטיגע זאכען זאָלען קאָנען זיין קאָמענזוראבעל", דאָס הייסט זאָלען זיין קוואליטאטיוו גלייך. אָט די גלייכשטעלונג קאָן נאָר זיין עטוואָס, וואָס איז פרעמד צו דער אמת'ער נאטור פון די זאכען, פאָלגליך נאָר „אַ חעלף־מיטעל פאר פראקטישע צוועקען".

אריסטאָטעל זאָגט אונז אַלזאָ אליין, וואָס עס האָט אָבגעשטעלט זיין ווייטערן אנאליז—עס האָט געפעהלט דער בעגריף פון ווערטה. וואָס איז דאָס גלייכע, ד.ה. די געמיינשאפטליכע סובסטאנץ, וואָס שטעלט פאָר אין דעם ווערטה־אויסדרוק פון קישענס די גלייכונג אַ הויז פאר קישענס? אַזאַ זאך „קאָן באמת ניט עקזיסטירן", זאָגט אריסטאָטעל. ווארום? דאָס הויז שטעלט פאָר עטוואָס גלייכעס לגבי די קישענס, אויף ווי ווייט עס שטעלט פאָר וואָס עס איז ווירקליך גלייך אי ביי די קישענס, אי ביי דעם הויז. און דאָס איז—מענשליכע ארבייט.

אַז אין דער פאָרם פון די סחורה־ווערטהען זיינען אַלע ארבייטען אויסגעדריקט אלס גלייכע מענשליכע ארבייט און בכן אלס עטוואָס וואָס רעכענט זיך גלייך, האָט אָבער אריסטאָטעל ניט געקאָנט איינזעהן אין דער ווערטה־פאָרם גופא, ווייל די גריכישע געזעלשאפט האָט זיך געהאלטען אויף דער שקלאַווען־ארבייט, און די אונגלייכהייט פון די מענשען און זייערע ארבייטס־קרעפטען זיינען דעריבער געווען איהר נאטור־באזיס. דער סוד פון דעם ווערטה־אויסדרוק—די גלייכהייט און די גלייכע גילטיגקייט פון אַלע ארבייטען, אויף וויפיעל און ווייל זיי זיינען מענשליכע ארבייטען איבערהויפּט—קאָן אויפגעדעקט ווערן נאָר דאַן, ווען דער בעגריף פון מענשליכער גלייכהייט האָט שוין בעקומען די פעסטקייט פון אַ פאָלקס פאָראורטייל. דאָס איז אָבער נאָר מעגליך אין אַ געזעלשאפט, אין וועלכער די אַלגעמיינע פאָרם פון ארבייטס־פּראָדוקטען נעהמט אָן די פאָרם פון סחורה, און פאָלגליך איז אויך

אין וואס דער ווערטה ווערט אויסגעדריקט, פיגורירט דירעקט נאר אלס טוישווערטה. די איינפאכע ווערטה־פארם פון א סחורה איז אלזא די איינפאכע פארם, אין וועלכער עס ערשיינט דער געגענזאץ, וואס ליעגט אין דער סחורה צווישען געברויך־ווערטה און ווערטה.

דער ארבייטס־פראדוקט איז אין אלע געזעלשאפטליכע צושטענדען א געברויך־געגענשטאנד, אבער נאר איין היסטאריש־בעשטימטע ענטוויקלונגס־עפאכע פערוואנדעלט דעם ארבייטס־פראדוקט אין א סחורה—די עפאכע, וועלכע שטעלט ארויס די ארבייט, וואס איז פערווענדעט געווארן אין דער פראדוקציאן פון א געברויך־זאך, אלס איהר „געגענשטענדליכע" אייגענשאפט, ד.ה. אלס איהר ווערטה. דערפון פאלגט, אז די איינפאכע ווערטה־פארם פון סחורה איז אין דערזעלבער צייט די איינפאכע סחורה־פארם פון דעם ארבייטס־פראדוקט, און אויך אז די ענטוויקלונג פון דער סחורה־פארם קומט פאר אין איין צייט מיט דער ענטוויקלונג פון דער ווערטה־פארם.

שוין פון דעם ערשטען בליק קאן מען זעהן די אונפאלקאמענהייט פון דער איינפאכער ווערטה־פארם, פון דער דאזיגער זריעה־קערענדל־פארם, וועלכע מוז ערשט דורכגעהן א רייה מעטאמארפאזען [פערוואנדלונגען], איידער זי קאן צייטיג ווערן אלס פרייז־פארם.

דער אויסדרוק אין א וועלכער עס איז סחורה ב אונטערשיידט דעם ווערטה פון סחורה א נאר פון איהר אייגענעם געברויך־ווערטה, און פאלגליך שטעלט ער זי אויך אין א אויסטויש־שייכות נאר מיט א וועלכען עס איז איינצעלנעם סארט סחורה, וואס איז פערשיידען פון איהר; דער אויסדרוק שטעלט אבער ניט ארויס איהר קוואליטאטיווע גלייכהייט און קוואנטיטאטיווע פראפארציאנאליטעט מיט אלע אנדערע סחורות. צו דער איינפאכער רעלאטיווער פארם פון איין סחורה פאסט זיך די איינצעלנע עקוויוואלענט־פארם פון אנ־אנדערער סחורה. אין דעם רעלאטיווען ווערטה־אויסדרוק פון דער לייווענט, נעהמט אויף דעם אופן אן דער ראק נאר די פארם פון א עקוויוואלענט אדער פון דירעקטער אויסטוישבארקייט בנוגע צו את דעם איינצעלנעם מין סחורה, די לייווענט.

פונדעסטוועגען געהט די איינצעלנע ווערטה־פארם פון זיך אליין איבער אין א פאלשטענדיגערע פארם. אמת טאקע, אז דער

ניט פערקעהרט, אז ווערטה און די גרויס פון ווערטה נעהמט זיך פון זייער אויסדרוק־אופן אלס טוישווערטה. אט דאס אבער איז גראד די איינבילדונג אי פון די מערקאנטיליסטען און זייערע מא־דערנע אויפוואַרעמער, ווי פעררייער, גאנילה א.אז.וו., אי פון זייערע אנטיפאדען [וואס שטעהען אויפ'ן געגענגעזעצטען פונקט], די מא־דערנע פריי־האנדעל קאמי־וואיאזשארען, ווי באסטיא און זיינע חברים. די מערקאנטיליסטען לעגען דאס הויפטגעוויכט אויף דער קוואליטאטיווער זייט פון דעם ווערטה־אויסדרוק, פאלגליך אויף דער עקוויוואלענט־פארם פון סחורה, וועלכע געפינט איהר פארטיגע געשטאלט אין דעם געלד; די מאדערנע פריי־האנדעל־פעדלער דא־געגען, וועלכע מוזען ארויס'פטר'ן זייער סחורה אום יעדען פרייז, לעגען דאס הויפטגעוויכט אויף דער קוואנטיטאטיווער זייט פון דער רעלאטיווער ווערטה־פארם. פאר זיי עקזיסטירט דעריבער ניט קיין ווערטה אדער ווערטה־גרויס פון סחורה, אחוץ אין איהר אויסדרוק דורך דער שייכות פון אויסטויש, ד.ה. נאר אין דעם צעטעל פון טעגליכען פרייז־קוראנט. דער שאטלאנדער מאקליוד, וועלכער האט אויף זיך גענומען די אויפגאבע אויסצופוצען אויף א העכסט געלעהרטען אופן די פערווירטע פארשטעלונגען פון „לאמבארד סטריט",* בילדעט א געלונגענעם סינטעז צווישען די אבערגלויביגע מערקאנטיליסטען און די אויפגעקלערטע פריי־האנדעל־פעדלער.

די גענויערע בעטראכטונג פון דעם ווערטה־אויסדרוק פון דער סחורה א, וואס ליעגט אין דער ווערטה־שייכות צו דער סחורה ב, האט אונז געצייגט, אז אין דער דאזיגער שייכות פיגורירט די נא־טוראל־פארם פון דער סחורה א נאר אלס געשטאלט פון געברויך־ווערטה, און די נאטוראל־פארם פון דער סחורה ב נאר אלס ווערטה־פארם אדער ווערטה־געשטאלט. דער אינערליכער, אין דער סחורה פערבארגענער געגענזאץ צווישען געברויך־ווערטה און ווערטה. ווערט אלזא קלאר־געשטעלט דורך אן אויסערליכען געגענזאץ, ד.ה. דורך דער שייכות פון צווייערליי סחורות, וואו איין סחורה, ו ו ע מ ע ס ווערטה עס דארף אויסגעדריקט ווערן, פיגורירט דירעקט נאר אלס געברויך־ווערטה, און די אנדער סחורה דאגעגען,

* די גאס אין לאנדאן, וואו די באנקען געפינען זיך, ווי „וואל סטריט" אין ניו־יארק. — איבערזעצער.

זיך ערשט ארויס דער דאָזינער ווערטה באמת אלס א פערגליוועדונג פון ניט־דיפערענצירטער מענשליכער ארבייט. ווארים די ארבייט, וואָס בעשאפט איהם, איז איצטער אויסדריקליך קלאָר געשטעלט אלס ארבייט, וואָס רעכענט זיך גלייך ווי יעדע אנדערע מענשליכע ארבייט, וואָס פאר א נאטוראל־פאָרם זי זאָל ניט בעזיצען, און עס איז דעריבער קיין נפקה מינא ניט, צי זי פערווירקליכט זיך אין א ראָק אָדער ווייץ אָדער אייזען אָדער גאָלד א.אז.וו. דורך איהר ווערטה־פאָרם שטעהט אויך איצטער די לייוועגט אין א געזעל־שאפטליכער שייכות שוין ניט מעהר נאָר צו איין איינצעלנעם מין סחורה, זאָנדערן צו דער גאנצער וועלט פון סחורות. אלס סחורה איז זי א בירגער פון דער דאָזיגער וועלט. אין דערזעלבינער צייט ליעגט אין דער ענדלאָזער רייהע פון זיינע אויסדרוקען, אז בנוגע דעם ווערטה פון א סחורה, איז עס גאנץ גלייכגילטיג אונטער וועלכער בעזונדער פאָרם פון געברויך־ווערטה ער ווייזט זיך ארויס.

אין דער ערשטער פאָרם: 20 עלען לייוועגט $=1$ ראָק, האט עס געקאָנט זיין א צופעליגער פאקט, וואָס אט די צוויי סחורות לאָזען זיך אויסטוישען לויט א בעשטימטער קוואנטיטאטיווער שייכות. אין דער צווייטער פאָרם, פערקעהרט, זעהט זיך גלייך דורך דער הינטערגרונד, וואָס בעשטימט זי און וועלכער איז אין עצם פער־שיידען פון דער צופעליגער ערשיינונג. דער ווערטה פון דער

שייכות אין דעם אויסטויש; מיר קאָנען דעריבער רעדען וועגען איהם ווי איהר... קארן־ווערטה אדער טוך־ווערטה, לויט דער סחורה, מיט וועלכער זי ווערט פערגליכען: און אט אזוי זיינען פאראן טויזענדערליי פערשיידענע ווערטהען, אזויפיעל וויפיעל סחורות עס זיינען פאראן, און זיי אלע זיינען אויף א גלייכען אופן ווירקליך און אויף א גלייכען אופן נאָמינעל." A critical Dissertation on the Nature, Measure and Causes of Value: Chiefly in reference to the Writings of Mr. Ricardo and his followers. By the Author of „Essays on the Formation etc. of Opinions," London, 1825, p. 39.

ס. בײלי דער פערפאסער פון אט דער אנאנימער שריפט, וועלכע האט אין איהר צייט געמאכט א גרויסען טומעל אין ענגלאנד, האט געמיינט, אז אנווייזענדיג אויף די פערשיידענע רעלאטיווע אויסדרוקען פון דעמזעלבינען סחורה־ווערטה, האט ער פערניכטעט יעדע בעגריף־בעשטימונג פון ווערטה. אז ער האט אבער, טראָץ זיין אייגענער בעשרענקטקייט, אנגעטאפט וואונדיגע שטעלען אין ריקארדא'ס טהעאריע, בעווייזט די אויפגערייצטקייט מיט וועלכער די ריקארדא'שע שולע האט איהם אנגעגריפען: צ.ב.ש. אין דער „וועסטמינסטער רעוויו".

ווערטה פון דער איין סחורה א ווערט דורך דער פאָרם אויסגעדריקט אין נאָר איין סחורה פון אַנאַנדער סאָרט. פון וואָס פאר א סאָרט אָבער די דאָזיגע צווייטע סחורה איז, צי עס איז א ראָק, אָדער אייזען, אָדער ווייץ א.אַז.וו. איז אינגאַנצען גלייכגילטיג. הייסט עס, אז לויט נאָכדעם ווי זי, די סחורה א, טרעט אריין אין א ווערטה־שייכות צו דעם אָדער יענעם סאָרט סחורה, בעקומט זיך פאר איין און דערזעלביגער סחורה פערשיידענע איינפאַכע אויסדרוקען פון ווערטה.[22] די צאָהל פון איהרע מעגליכע ווערטה־אויסדרוקען איז נאָר בעשרענקט דורך דער צאָהל פון די מינים סחורות, וואָס זיינען פערשיידען פון איהר. איהר פעראיינצעלטער ווערטה־אויסדרוק פערוואַנדעלט זיך דעריבער אין א רייה, וואָס קאָן נאָכאַנאַנד ווערן לענגער, פון פערשיידענע איינפאַכע אויסדרוקען פון איהר ווערטה.

B. טאָטאַלע אָדער אויסגעברייטערטע ווערטה־פאָרם.

z סחורה A $= u$ סחורה B, אָדער $= v$ סחורה C, אָדער $= w$ סחורה D, אָדער $= x$ סחורה E, אָדער $=$ א.אַז.וו. 20 עלען לייוועגט איז גלייך צו איין ראָק אָדער 10 פונט טהעע אָדער 40 פונט קאַפע אָדער 1 פערטעל ווייץ אָדער 2 אונצען גאָלד אָדער ½ טאָן אייזען אָדער צו$=$א.אַז.וו.

1. די אויסגעברייטערטע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם.

דער ווערטה פון א סחורה, פון לייוועגט צום ביישפיעל, איז איצטער אויסגעדריקט אין אָהן־א־צאָהל אַנדערע עלעמענטען פון דער סחורה־וועלט. יעדער אַנדער סחורה־קערפער ווערט איצטער דער שפּיגעל פון דעם ווערטה פון לייוועגט.[23] אַט אזוי ווייזט

[22] צום ביישפיעל ביי האָמער ווערט דער ווערטה פון איין זאַך אויסגעדריקט אין א רייה פערשיידענע זאַכען.

[23] מען קאָן דעריבער רעדען וועגען דעם ראָק־ווערטה פון לייוועגט, ווען מען דריקט אויס איהר ווערטה אין ראָק, וועגען איהר קאָרן־ווערטה, ווען מען דריקט איהם אויס אין קאָרן א.אַז.וו. יעדער אויסדרוק אַזעלכער זאָגט אונז, אז דער ווערטה, וואָס ווייזט זיך אין די געברויך־ווערטהען ראָק, קאָרן א.אַז.וו. איז דאָס איהר ווערטה. „דער ווערטה פון יעדער סחורה ברענגט צום אויסדרוק איהר

רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם פון יעדער סחורה אן ענדלאָזע רייה פון ווערטה־אויסדרוקען, וואָס איז פערשיידען פון דער רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם פון יעדער אנדער סחורה.—די חסרונות פון דער אויסגעברייטעטער רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם שפּיעגלען זיך ווידער אָב אין דער עקוויוואַלענט־פאָרם, וואָס איז צוגעפּאַסט צו איהר. אַזוי ווי די נאַטוראַל־פאָרם פון יעדען איינצעלנעם סאָרט סחורה איז דאָ איין בעזונדערע עקוויוואַלענט־פאָרם צווישען אונצעהליגע אנדערע בעזונדערע עקוויוואַלענט־פאָרמען, האָבען מיר בכלל נישט מעהר ווי בעשרענקטע עקוויוואַלענט־פאָרמען, פון וועלכע יעדע איינע שליסט אויס די אנדערע. אַזוי אויך איז דער בעשטימטער, קאָנ־קרעטער, ניצליכער סאָרט ארבייט, וואָס ליעגט אין יעדען בעזונדערן סחורה־עקוויוואַלענט, נאָר אַ בעזונדער סאָרט ארבייט, און בכן נים קיין פאָלשטענדיגע ערשיינונג־פאָרם פון מענשליכער ארבייט בכלל. אמת, די דאָזיגע ארבייט בעקומט איהר פאָלשטענדיגע אָדער טאָטאַלע ערשיינונג־פאָרם אין דעם גאַנצען קרייז פון יענע בעזונדערע ערשיינונג־פאָרמען. אָבער אויף דעם אופן האָט זי דאָך נים קיין איינהייטליכע ערשיינונג־פאָרם.

די אויסגעברייטערטע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם בעשטעהט נאָך אַלעמען נאָר פון אַ סומע איינפאַכע רעלאַטיווע ווערטה־אויס־דרוקען אָדער פון גלייכונגען פון דער ערשטער פאָרם, דהיינו:

20 עלען לייוועגט=1 ראָק,

20 עלען לייוועגט=10 פונט טהעע א.אז.וו.

יעדע פון אָט די גלייכונגען ענטהאַלט אָבער אויך אומגעקעהרט ריזעלבע גלייכונג:

1 ראָק=20 עלען לייוועגט,

10 פונט טהעע=20 עלען לייוועגט א.אז.וו.

דער פאַקט איז, אַז ווען אַ מענש בייט אויס זיין לייוועגט אויף פיעלע אנדערע סחורות און דריקט אויף דעם אופן אויס איהר ווערטה אין אַ גאַנצער רייה אנדערע סחורות, מוזען דאָך יענע אנדערע סחורה־בעזיצער אויסבייטען זייערע סחורות אויף אָט דער לייוועגט, און פאָלגליך אויסדריקען דעם ווערטה פון זייערע סחורות אין אָט דערזעלביגער דריטער סחורה, די לייוועגט.—ווען מיר קעהרען, אַלזאָ, אום די סעריע: 20 עלען לייוועגט=1 ראָק אָדער= 10 פונט טהעע, אָדער=אַ.אז.וו., דאָס הייסט, מיר דריקען אויס

לייווענט בלייבט אומפערענדערט אין גרויס, סיי ער דריקט זיך אויס אין ראָק אָדער קאַווע אָדער אייזען אָדער אין אָהן־א־צאָהל פערשיידענע סחורות, וואָס געהערן צו די פערשיידענסטע בעזיצער. די צופעליגע שייכות צווישען צוויי אינדיווידועלע סחורה־בעזיצער פאַלט אוועק. עס ווערט קלאָר, אז ניט דער אויסטויש רעגולירט די גרויס פון דעם ווערטה פון דער סחורה, נאָר פערקעהרט, די גרויס פון דעם ווערטה פון דער סחורה רעגולירט איהר שייכות פון אויסטויש.

2. די בעזונדערע עקוויוואַלענט־פאָרם.

יעדע סחורה, דהיינו א ראָק, טהעע, ווייץ, אייזען א.אז.וו. גילט אין דעם אויסדרוק פון דעם ווערטה פון דער לייווענט ווי אן עקוויוואַלענט און ממילא ווי א ווערטה־קערפּער. די בעשטימטע נאַטוראַל־פאָרם פון יעדער איינער פון אָט די סחורות איז איצט א בעזונדערע עקוויוואַלענט־פאָרם צווישען א סך אנדערע. אויפ'ן זעלבען אופן רעכענען זיך איצטער די פערשיידענערליי בעשטימטע, קאָנקרעטע, ניצליכע סאָרטען ארבייט, וואָס זיינען פערקערפּערט אין אָט די סחורה־זאכען, אלס פונקט אזויפיעל פערשיידענע פער־ווירקליכונגס־פאָרמען אָדער ערשיינונגס־פאָרמען פון מענשליכער ארבייט בכלל.

3. די חסרונות פון דער טאָטאַלער אָדער אויסגעברייטעטער ווערטה־פאָרם.

ערשטענס איז דער רעלאַטיווער ווערטה־אויסדרוק פון דער סחורה ניט פערענדיגט, ווייל די סעריע, וואָס שטעלט איהם פאָר, ענדיגט זיך קיינמאָל ניט. די קייט, אין וועלכער איין ווערטה־גלייכונג בינדט זיך צו דער אנדערער, קאָן תמיד ווערן פערלענגערט דורך יעדען נייעם סאָרט סחורה, וואָס קומט ארויס און ליווערט דעם מאַטעריאַל פאַר א נייעם ווערטה־אויסדרוק. צווייטענס, בילדעט זי א פּיעל־קאָלירטע מאָזאיק פון פאנאנדערפאַלענדע און פערשיידענאַרטיגע ווערטה־אויסדרוקען. און לעצטענס, אויב דער רעלאַטיווער ווערטה פון יעדער סחורה, ווי דאָס מוז פּאַסירען, ווערט אויסגעדריקט אין אָט דער אויסגעברייטעטער פאָרם, דאַן איז די

די צווייטע פאָרם אונטערשיידט דעם ווערטה פון א סחורה פון איהר אייגענעם געברויך־ווערטה פאָלשטענדיגער איידער די ערשטע, ווארים דער ווערטה פון דעם ראָק צ.ב.ש. טרעט דאָ ארויס אין אלע מעגליכע פאָרמען אנטקעגען זיין נאטוראל־פאָרם: ער ווערט אוועקגעשטעלט גלייך צו לייווענט, צו אייזען, צו טהעע א.אז.וו., קורץ צו יעדער אנדער זאך, נאָר ניט צו זיך אליין, צום ראָק. פון דער אנדער זייט איז דאָ יעדער געמיינזאמער ווערטה־אויסדרוק פון סחורות דירעקט אויסגעשלאָסען, ווארים אין דעם ווערטה־אויסדרוק פון יעדער סחורה בעווייזען זיך איצט אלע אנ־דערע סחורות נאָר אין דער פאָרם פון עקוויוואלענטען. די אויס־געברייטערטע ווערטה־פאָרם קומט פאקטיש פאָר דאָס ערשטע מאָל, אזוי באלד ווי אן ארבייטס־פּראָדוקט, למשל פיה, ווערט שוין ניט מעהר אויסנאהמסווייז, נאָר געוועהנהייטסמעסיג אויסגעטוישט אויף פערשיידענע אנדערע סחורות.

די ניי־געוואונענע פאָרם C דריקט אויס די ווערטהען פון דער גאַנצער סחורה־וועלט אין איין און דעמזעלביגען אָבגעזונ־דערטען סאָרט סחורה, צום ביישפּיעל אין לייווענט, און שטעלט אויף דעם אופן פאָר די ווערטהען פון אלע סחורות דורך זייער גלייכהייט מיט לייוועגט. אלס לייוועגט־גלייך אונטערשיידט זיך איצט דער ווערטה פון יעדער סחורה ניט נאָר פון איהר אייגענעם געברויך־ווערטה, זאָנדערן פון אלע אנדערע געברויך־ווערטהען, און מאקע דורכדעם ווערט ער אויסגעדריקט אלס עטוואָס, וואָס איז געמיינשאפטליך פאר אלע סחורות. פאָלגליך פיהרט נאָר אָט די פאָרם ווירקליך איין א שייכות צווישען די סחורות אלס ווערטהען, אָדער לאָזט זיי ארויסטרעטען אלס טויש־ווערטהען איינע פאר די אנדערע.

די ביידע פריהערדיגע פאָרמען דריקען אויס דעם ווערטה פון יעדער איין סחורה, סיי אין א איינציגער סחורה פון א פערשיי־דענעם סאָרט, סיי אין א סעריע פון א סך סחורות, וואָס זיינען פערשיידען פון איהר. אין ביידע פעלען איז עס אזוי צו זאָגען דער פּריוואט עסק פון יעדער איינצעלנער סחורה זיך צו געבען א ווערטה־פאָרם, און זי פּועל'ט עס אָהן דער מיט־הילף פון די אנדערע סחורות. די דאָזיגע אנדערע שפּיעלען לגבי איהר די בלויז פּאסיווע ראָליע פון עקוויוואלענטען. די אלגעמיינע ווערטה־

די פערקעהרטע שייכות, וואס ליעגט שוין ממילא אין דער סעריע, בעקומען מיר:

C. די אַלגעמיינע ווערטה־פאָרם.

1 ראָק
10 פונט טהעע
20 פונט קאווע
½ טאָן אייזען
1 פערטעל ווייץ
2 אונצען גאָלד
איקס סחורה א א.אז.וו.
} =20 עלען לייווענט.

1. פערענדערטער כאראקטער פון דער ווערטה־פאָרם.

די סחורות דריקען איצט אויס זייערע ווערטהען ערשטענס, א י נ פ א ך, ווייל אין איין־איינציגער סחורה; און צווייטענס, א י נ ה י י ט ל י ך, ווייל אין איין און דערזעלביגער סחורה. זייער ווערטה־פאָרם איז איינפאך און געמיינשאפטליך, דעריבער— אלגעמיין.

די פאָרמען A (איינפאכע ווערטה־פאָרם) און B (אויסגע־ברייטערטע ווערטה־פאָרם) האָבען ביידע נאָר געגרייכט דעם פונקט אויסצודריקען דעם ווערטה פון א סחורה אלס עטוואס, וואס אונ־טערשיידט זיך פון איהר אייגענעם געברויך־ווערטה אָדער איהר סחורה־קערפער.

די ערשטע פאָרם האָט געגעבען ווערטה־גלייכונגען ווי: 1 ראָק=20 עלען לייווענט; 10 פונט טהעע=½ טאָן אייזען א.ז.וו. דער ווערטה פון ראָק איז אויסגעדריקט אלס גלייך צו לייוועגט, דער ווערטה פון טהעע—אלס גלייך צו אייזען א.אזוו. אָבער דאָס ראָזינגע, וואָס איז גלייך צו לייוועגט און וואָס איז גלייך צו אייזען— די ווערטה־אויסדרוקען פון ראָק און טהעע—זיינען פונקט אזוי פערשיידען ווי לייוועגט און אייזען. אָט די פאָרם, ווי מען קאָן גאַנץ קלאָר זעהן, קומט נאָר פאָר אין די ערשטע אָנפאַנגען, ווען די ארבייט־פראָדוקטען ווערן פערוואנדעלט אין סחורות דורך א צופעליגן אויסטויש, וואס פלעגט זיך מאכן ביי געלעגנהייט,

די וועבעריי, די ארבייט פון פּריוואַטע מענשען, וועלכע פּראָדוצירט לייוועגט, געפינט זיך אין דערזעלביגער צייט אין אַן אַלגעמיין־געזעלשאַפטליכער פאָרם, אין דער פאָרם פון גלייכהייט מיט אַלע אנדערע ארבייטען. די אָהן־אַ־צאָהל גלייכונגען, פון וועלכע די אַלגעמיינע ווערטה־פאָרם בעשטעהט, שטעלען כסדר גלייך די ארבייט, וואָס איז פערווירקליכט אין דער לייוועגט, צו דער ארבייט וואָס ליעגט אין יעדער אנדער סחורה, און מאַכען דורכדעם די וועבעריי פאַר דער אַלגעמיינער ערשיינונגס־פאָרם פון מענשליכער ארבייט בכלל. אויף דעם אופן איז די ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין דעם ווערטה פון סחורות, ניט פאָרגעשטעלט נאָר נעגאַטיוו אלס ארבייט, פון וועלכער עס ווערט אוועקגענומען אַלע קאָנקרעטע פאָרמען און ניצליכע אייגענשאַפטען פון די ווירקליכע ארבייטען. דאָ טרעט אויסדריקליך ארויס איהר אייגענע פּאָזיטיווע נאַטור. זי, די אַלגעמיינע ווערטה־פאָרם, איז די רעדוצירונג פון אַלע ווירקליכע ארבייטען צו דעם פאַר זיי אַלעמען געמיינשאַפטליכען כאַראַקטער פון מענשליכער ארבייט, צו דער פערווענדונג פון מענשליכער ארבייטס־קראַפט.

די אַלגעמיינע ווערטה־פאָרם, וועלכע שטעלט פאַר אַלע ארבייט־פּראָדוקטען ווי בלויזע פערגליווערונגען פון ניט־דיפערענצירטער מענשליכער ארבייט, צייגט דורך איהר אייגענעם בנין, אַז זי איז דער געזעלשאַפטליכער אויסדרוק פון דער סחורה־וועלט. אָט אַזוי מאַכט זי קלאָר, אַז אין דער דאָזיגער וועלט פון סחורות בילדעט דער אַלגעמיין מענשליכער כאַראַקטער פון דער ארבייט זייער ספּעציפיש־געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער.

2. די שייכות צווישען דער ענטוויקלונג פון רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם און עקוויוואַלענט־פאָרם.

צו דעם ענטוויקלונג־גראַד פון דער רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם פּאַסט דער ענטוויקלונג־גראַד פון דער עקוויוואַלענט־פאָרם. אָבער— און דאָס מוז מען זיך גוט מערקען—די ענטוויקלונג פון דער עקוויוואַלענט־פאָרם איז נאָר אַן אויסדרוק און אַ רעזולטאַט פון דער ענטוויקלונג פון דער רעלאַטיווער ווערטה־פאָרם.

די איינפאַכע אָדער פעראיינצעלטע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם

פאָרם, פערקעהרט, ענטשטעהט נאָר אלס דאָס געמיינשאפטליכע ווערק פון דער גאַנצער סחורה־וועלט. איין סחורה געווינט נאָר דערפאַר אין אַלגעמיינעם ווערטה־אויסדרוק, ווייל אַלע אַנדערע סחורות דריקען אויס אין דערזעלביגער צייט זייער ווערטה אין דעמזעלביגען עקוויוואַלענט, און יעדער ניי־אַנגעקומענער מין סחורה מוז דאָס נאָכמאַכען. עס ווערט אויף דעם אופן קלאָר, אז היות ווי דער עצם־ווערטה פון סחורות איז בלויז דער „געזעל־שאפטליכער קיום" פון די דאָזיגע זאכען, קאָן ער אויך אויסגע־דריקט ווערען נאָר דורך זייער אַלזייטיגער געזעלשאפטליכער בע־ציהונג, און בכן מוז זייער ווערטה־פאָרם זיין אַ געזעלשאפטליך גילטיגע פאָרם.

אין דער פאָרם פון לייווענט־גלייכע ערשיינען איצט אַלע סחורות ניט נאָר אלס קוואַליטאַטיוו גלייכע, אלס ווערטהען בכלל, נאָר אין דערזעלביגער צייט אויך אַלס ווערטהען, וואָס זייער גרויס קאָן זיך פערגלייכען קוואַנטיטאַטיוו. אָבשפּיעגלענדיג די גרויס פון זייערע ווערטהען אין איין און דעמזעלביגען מאַטעריאַל, אין לייווענט, שפּיעגלען די דאָזיגע ווערטה־מאָסען אויך אָב איינע די אַנדערע. צום ביישפּיעל, 10 פונט טהעע=20 עלען לייווענט, און 40 פונט קאַווע=20 עלען לייוועגט. אַלזאָ: 10 פונט טהעע=40 פונט קאַווע. אָדער: אין 1 פונט קאַווע שטעקט נאָר אַ פערטעל ווערטה־שטאָף, ארבייט, ווי אין 1 פונט טהעע.

די אַלגעמיינע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם פון דער סחורה־וועלט דריקט ארויף אויף דער עקוויוואַלענט־סחורה, וואָס איז אויסגע־שלאָסען פון די איבעריגע—דהיינו אויף דער לייוועגט—דעם כאַ־ראַקטער פון אַן אַ ל ג ע מ י י נ ע ם עקוויוואַלענט. די נאַ־טוראַל־פאָרם פון דער לייוועגט איז געוואָרן די געמיינשאפטליכע ווערטה־געשטאַלט פון דער דאָזיגער וועלט, און זי לאָזט זיך דע־ריבער דירעקט אויסטוישען אויף אַלע אַנדערע סחורות. איהר קערפּער־פאָרם גילט אלס די קענטיגע פערקערפּערונג, די אַלגעמיינע געזעלשאַפטליכע פערפּופּונג * פון יעדען סאָרט מענשליכער ארבייט.

---

* [זיין אין צושטאַנד פון אַ פּופּע, אַ קוקאַלקע,—די מיטעלסטע שטופע, די איינגעשלאָפענע אדער פערגליוורטע פאָרם פון ווערימל, איידער עס קומט פון איהם ארויס דער שמעטערלינג. — איבערזעצער].

איין איינציגער אויסנאהם, זיינען אויסגעשלאָסען פון דער אלגעמיינער עקוויוואלענט־פאָרם. איין סחורה, די לייווענט, געפינט זיך דעריבער אין דער פאָרם פון דירעקטער אויסטוישבארקייט מיט אלע אנדערע סחורות, אָדער אין דירעקטער געזעלשאפטליכער פאָרם, ווייל, און אויף אזוי ווייט ווי, אלע אנדערע סחורות געפינען זיך ניט אין דער דאָזיגער פאָרם.[24]

פון דער אנדער זייט איז די סחורה, וועלכע פיגורירט אלס דער אלגעמיינער עקוויוואלענט, אויסגעשלאָסען פון דער איינהייטליכער און פאָלגליך אלגעמיינער רעלאטיווער ווערטה־פאָרם פון דער סחורה־וועלט. ווען די לייווענט, דאָס הייסט, וועלכע עס איז סחורה, וואָס געפינט זיך אין דער אלגעמיינער עקוויוואלענט־פאָרם, זאָל אין דערזעלבער צייט אויך נעהמען אנטייל אין דער אלגעמיינער רעלאטיווער ווערטה־פאָרם, דאן וואָלט זי געמוזט דיענען פאר אן עקוויוואלענט צו זיך אליין. מיר וואָלטען דאן בעקומען: 20 עלען

---

[24] מען זעהט עס פאקטיש בשום אופן ניט אן, אז אט די פאָרם פון אלגעמיינער דירעקטער אויסטוישבארקייט איז א געגענזעצליכע סחורה־פאָרם, וואס איז פונקט אזוי ענג פערבונדען מיט דער פאָרם פון ניט־דירעקטער אויסטוישבארקייט, ווי דער פאזיטיווער פאָליוס פון א מאגנעט איז פערבונדען מיט דעם נעגאטיווען פאָליוס. מען מעג זיך דעריבער פארשטעלען, אז מען וואָלט געקאָנט ארויפדריקען דעם שטעמפעל פון דירעקטער אויסטוישבארקייט אויף אלע סחורות גלייך, אזוי גוט ווי מען מעג זיך פאָרשטעלען למשל, אז מען וואָלט געקאָנט פון אלע קאטויליקען מאכען פויפסטען. פאר דעם קליינבירגער, וועלכער זעהט אין דער סחורה־פראָדוקציאָן דעם העכסטען שפּיץ פון מענשליכער פרייהייט און אינדיווידועלער אונאבהענגיקייט, וואָלט נאטירליך געווען זעהר ווינשענסווערטה, עס זאָל אבגעשאפט ווערן די אונבעקוועמליכקייט, וואס איז פערבונדען מיט דער דאָזיגער פאָרם פון ניט־דירעקטער אויסטוישבארקייט פון סחורות. פּרודאָן׳ס סאָציאַליזם איז אן אויסמאָלונג פון דער דאָזיגער פיליסטער־אוטאָפּיע—א פאָרם פון סאָציאַליזם, וועלכער, ווי איך האָב אנדערשוואו בעוויזען, האט אפילו ניט דאָס פערדיענסט פון אריגינאליטעט, נאָר איז א לאנגע צייט פאר איהם פיעל בעסער ענטוויקעלט געוואָרן פון גריי, ברייי און אנדערע. עס שטערט פונדעסטוועגען ניט היינטיגע צייטען דער דאָזיגער חכמה צו פּאראדירן אין געוויסע קרייזען אונטער דעם נאָמען פון „וויסענשאפט". קיינמאָל האט א שולע זיך ניט ארומגעוואָרפען מיט דעם וואָרט „וויסענשאפט", ווי פּרודאָן׳ס שולע. וואָרים

„וואו בעגריפען פעהלען,
דאָ שטעלט צור רעכטען צייט איין וואָרט זיך איין."

פון א סחורה מאכט אנאנדער סחורה פאר אן איינצעלנעם עקוויוואלענט. די אויסגעברייטערטע פאָרם פון רעלאַטיווען ווערטה—אָט דער אויסדרוק פון דעם ווערטה פון איין סחורה אין אלע אנדערע סחורות—שטעמפעלט ארויף אויף די דאָזיגע אנדערע סחורות די פאָרם פון פערשיידענארטיגע בעזונדערע עקוויוואלענטען. לעצטענס בעקומט איין בעזונדערער סאָרט סחורה די פאָרם פון אן אלגעמיינעם עקוויוואלענט, ווייל אלע אנדערע סחורות מאכען די דאָזיגע בעזונדערע סחורה פאר דעם מאטעריאל פון זייער איינהייטליכער, אלגעמיינער ווערטה־פאָרם.

אין דעמזעלבען גראד אָבער, אין וועלכען די ווערטה־פאָרם ענטוויקעלט זיך איבערהויפט, ענטוויקעלט זיך אויך דער געגענזאַץ צווישען איהרע ביידע פּאָליוסען—די רעלאטיווע ווערטה־פאָרם און די עקוויוואלענט־פאָרם.

שוין די ערשטע פאָרם—20 עלען לייוועגט=1 ראָק—ענטהאלט דעם דאָזיגען געגענזאַץ, אָבער נאָך ניט פעסט. יעדע פון די ביידע סחורה־עקסטרעמען, לייוועגט און ראָק,—עס ווענדט זיך נאָר ווי מען לעזט די גלייכונג, פאָרווערטס אָדער ריקווערטס,—געפינט זיך אין א גלייכער מאָס באלד אין דער רעלאטיווער ווערטה־פאָרם, באלד אין דער עקוויוואלענט־פאָרם. דאָ איז נאָך שווער צו האלטען פעסט דעם פּאָלארישען געגענזאַץ.

אין דער פאָרם B קאָן שטענדיג נאָר איין סחורה־סאָרט פאָלשטענדיג אויסברייטערן זיין רעלאטיווען ווערטה, און ער אליין בעזיצט די אויסגעברייטערטע רעלאטיווע ווערטה־פאָרם נאָר דערפאר, ווייל די אלע אנדערע סחורות געפינען זיך לגבי איהם אין דער עקוויוואלענט־פאָרם, און נאָר אויף אזוי ווייט, ווי זיי געפינען זיך אין דער דאָזיגער פאָרם. דאָ קאָן מען שוין ניט מעהר איבערשטעלען די צוויי זייטען פון דער ווערטה־גלייכונג—למשל, 20 עלען לייוועגט=1 ראָק אָדער=10 פונט טהעע אָדער=1 פערטעל ווייץ א.אז.וו.—ניט איבערענדערנדיג זייער גאנצען כאראקטער און ניט פערוואנדלענדיג זיי פון דער טאָטאלער ווערטה־פאָרם אין דער אלגעמיינער ווערטה־פאָרם.

די לעצטע פאָרם, די פאָרם C, גיט ענדליך דער סחורה־וועלט אן אלגעמיין־געזעלשאפטליכע רעלאטיווע ווערטה־פאָרם, ווייל, און אזוי ווייט ווי, אלע סחורות, וואָס געהערען זיך אן מיט איהר, מיט

פאָרם C געמיינשאַפטליך זייער ווערטה אין לייווענט, האָט איין בעשטימטע סחורה היסטאָריש עראָבערט דעם דאָזיגען פּריווי־לעגירטען פּלאַץ, און דאָס איז—גאָלד. ווען מיר שטעלען דעריבער אוועק אין פאָרם C די סחורה גאָלד אויף דעם פּלאַץ פון דער סחורה לייווענט, בעקומען מיר:

D. געלד־פאָרם.

20 עלען לייווענט		
1 ראָק		
10 פונט טהעע		
40 פונט קאַווע	=	2 אונצען גאָלד.
1 פערטעל ווייץ		
½ טאָן אייזען		
איקס סחורה א		

ביי דעם איבערגאַנג פון פאָרם A צו פאָרם B און פון פאָרם B צו פאָרם C קומען פאָר גרינדליכע פערענדערונגען. די פאָרם D פערקעהרט, אונטערשיידט זיך מיט גאָרנישט פון פאָרם C, א חוץ וואָס אנשטאט די לייווענט, בעזיצט איצטער גאָלד די אלגעמיינע עקוויוואלענט־פאָרם. גאָלד בלייבט אין פאָרם D, וואָס די לייווענט איז געווען אין פאָרם C—אַן אלגעמיינער עקוויוואלענט. דער פאָרטשריט בעשטעהט נאָר אין דעם, וואָס די פאָרם פון דירעקטער, אלגעמיינער אויסטוישבארקייט, אָדער די אלגעמיינע עקוויוואלענט־פאָרם, איז איצט דורך געזעלשאַפטליכער געוועהנהייט ענדגילטיג צונויפגעוואקסען מיט דער ספּעציפישער נאַטוראַל־פאָרם פון דער סחורה גאָלד.

גאָלד טרעט איצט ארויס לגבי די אנדערע סחורות אלס געלד, נאָר דערפאַר ווייל עס איז שוין פריהער געשטאַנען לגבי זיי אלס א סחורה. אַזוי ווי אלע אנדערע סחורות, האָט עס אויך פונקציאָ־נירט אלס אַן עקוויוואלענט—סיי אלס אַן איינפאַכער עקוויוואלענט אין פעראיינצעלטע אַקטען פון אויסטויש, סיי אלס א בעזונדערער עקוויוואלענט נעבען אנדערע סחורה־עקוויוואלענטען. ביסלעכווייז האָט עס אָנגעהויבען פאָנקציאָנירן, אין ענגערע אָדער ברייטערע

לייוועגט=20 עלען לייוועגט—אַ טויטאָלאָגיע,* וועלכע דריקט ניט אויס, ניט דעם ווערטה, ניט די גרויס פון ווערטה. כדי אויסצו־דריקען דעם רעלאַטיווען ווערטה פון דעם אַלגעמיינעם עקוויוואַלענט, מוזען מיר דוקא איבערדרעהען די פאָרם C. דער עקוויוואַלענט בעזיצט ניט אינאיינעם מיט די אַנדערע סחורות אַ געמיינשאַפט־ליכע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם, זאָנדערן זיין ווערטה דריקט זיך אויס רעלאַטיוו אין דער ענדלאָזער סעריע פון אַלע אַנדערע סחורה־זאכען. אַט אַזוי בעווייזט זיך איצטער די אויסגעברייטערטע רע־לאַטיווע ווערטה־פאָרם, אָדער די פאָרם B, אַלס די ספּעציפישע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם פון דער עקוויוואַלענט־סחורה.

דער איבערגאַנג פון דער אַלגעמיינער ווערטה־פאָרם צו דער געלד־פאָרם.

די אַלגעמיינע עקוויוואַלענט־פאָרם איז אַ פאָרם פון ווערטה בכלל. יעדע סחורה, הייסט עס, קאָן זי אָננעהמען. פון דער אַנדער זייט, אויב אַ סחורה געפינט זיך נאָר אין דער אַלגעמיינער עקוויוואַלענט פאָרם (פאָרם C), איז דאָס דערפאַר, און אויף אַזוי ווייט ווי זי ווערט אַלס עקוויוואַלענט, אויסגעשלאָסען דורך אַלע אַנדערע סחורות. און ערשט פון יענעם אויגענבליק אָן, ווען די דאָזיגע אויסשליסונג האָט זיך ענדגילטיג בעשרענקט אויף איין ספּעציפישען, בעזונדערן סחורה־סאָרט, האָט די איינהייטליכע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם פון דער סחורה־וועלט געוואונען אַן אָב־יעקטיווע פעסטקייט און אַן אַלגעמיין־געזעלשאַפטליכע גילטיגקייט.

דער ספּעציפישער מין סחורה, וואָס די עקוויוואַלענט־פאָרם איז געזעלשאַפטליך צונויפגעוואקסען מיט זיין נאַטוראַל־פאָרם, ווערט איצט די געלד־סחורה, אָדער פונקציאָנירט אַלס געלד. דאָס ווערט איהר ספּעציפיש־געזעלשאַפטליכע פונקציע, און פאָלגליך איהר געזעלשאַפטליכע מאָנאָפּאָל, צו שפּיעלען אין דער סחורה־וועלט די ראָליע פון דעם אַלגעמיינעם עקוויוואַלענט. צווישען די סחורות, וועלכע פיגורירען אין דער פאָרם B אַלס בעזונדערע עקוויוואַלענטען פון דער לייוועגט, און וועלכע דריקען אויס אין

---

* טויטאָלאָגיע איז די נוצלאָזע ווידערהאָלונג פון אַ געדאַנק אין אַנדערע ווערטער, וועלכע האָבען דיזעלבע בעדייטונג. — דער איבערזעצער.

מענשליכער ארבייט. עס איז קלאָר בחוש, אז דער מענש ענדערט דורך זיין טהעטיגקייט די פאָרמען פון די נאטור־שטאָפען אויף אזא אופן, ווי עס איז פאר איהם ניצליך. די פאָרם פון האָלץ צ.ב.ש. ווערט פערענדערט, ווען מען מאכט פון איהם א טיש. אזוי באלד אָבער ווי ער טרעט ארויס אלס סחורה, פערוואנדעלט ער זיך אין עפּעס, וואָס איז למעלה מן החושים. ניט נאָר שטעהט ער מיט די פיס אויפ'ן באָדען, נאָר ער שטעלט זיך לגבי אלע אנדערע סחורות אויפ'ן קאָפּ, און ברענגט ארויס פון זיין הילצערנעם קאָפּ משונה'דיגע פאנטאזיעס, א סך מעהר וואונדערליך, ווי ווען ער וואָלט פון הוילער הויט אָנגעהויבען צו טאנצען.[25]

דער סודות'דיגער כאראקטער פון סחורה נעהמט זיך אלזאָ ניט פון איהר געברויך־ווערטה. ער שטאמט פונקט אזוי ווענינ אָב פון דעם אינהאַלט פון די ווערטה־בעשטימונגען. ווארים ערשטענס, ווי פערשיידען די ניצליכע ארבייטען אָדער פּראָדוקטיווע טהעטיגקייטען זאָלען ניט זיין, איז עס א פיזיאָלאָגישע ווארהייט, אז זיי זיינען פונקציעס פון דעם מענשליכען אָרגאניזם, און אז יעדע פונקציע אזוינע, וואָס עס זאָל ניט זיין איהר אינהאַלט און איהר פאָרם, איז בעצם א פערווענדונג פון מענשליכען געהירן, פון נערוועז, מוסקולען א.אז.וו. צווייטענס, דאָס וואָס ליעגט אין גרונד פון דער בעשטימונג פון דער גרויס פון ווערטה, דהינו די צייט, וואָס די ראָזינע פערווענדונג האָט געדויערט, אָדער די ק ו א נ ט י ט ע פון דער ארבייט, לאָזט זיך דאָך פּשוט מיט די חושים אונטערשיידען פון דער קוואליטע פון דער ארבייט. די ארבייטס־צייט, וואָס די פּראָדוקציאָן פון לעבענס־מיטעל קאָסט, האָט אין אלע געזעלשאפטליכע צושטאנדען געמוזט אינטערעסירען דעם מענשען, הגם ניט אין דערזעלבער מאָס אויף די פערשיידענע שטופען פון ענטוויקלונג.[26] און ענדליך, אזוי באלד ווי מענשען

[25] מען קאַן זיך עראינערן, אַז כינאַ און די טישען האבען אָנגעפאַנגען צו טאַנצען, ווען די גאנצע איבעריגע וועלט האָט נעשיינט צו שטעהן שטיל—כדי אויפצרוועקען די אַנדערע.

[26] ביי די אַלטע גערמאַנען האָט זיך גערעכענט די גרויס פון א מארג לאַנד לויט דער אַרבייט, וואָס מען האָט געקאָנט אויפטאָן אין א טאָג, און דעריבער האָט דער מארג געהייסען טאַגוועֶרק (אויך טאַגוואַננע,—זשורנאַלע אדער זשורנאַליס, טעררא זשורנאַליס, זשאַרנאַליס אדער דיאַרנאַליס), מאַנגוועֶרק, מאַננס־

קרייזען, אַלס אַן אַלגעמיינער עקוויוואַלענט. אַזוי באַלד ווי עס האָט ערֹאָבערט די מאָנאָפּאָל אויף אָט דעם פּלאַץ אין דעם ווערטה־אויסדרוק פון דער סחורה־וועלט, ווערט עס אַ געלד־סחורה, און ערשט פון אָט דעם אויגענבליק אָן, ווען עס איז שוין געוואָרן אַ געלד־סחורה, אונטערשיידט זיך פאָרם D פון פאָרם C, אָדער די אַלגעמיינע ווערטה־פאָרם איז פערוואַנדעלט אין דער געלד־פאָרם.

דער איינפאַכער רעלאַטיווער ווערטה־אויסדרוק פון אַ סחורה, צ.ב.ש. פון לייוועגט, אין אַנאַנדער סחורה, וועלכע פונקציאָנירט שוין אַלס געלד סחורה, צ.ב.ש. אין גאָלד, איז די פּרייז־פאָרם פון דער דאָזיגער סחורה. די פּרייז־פאָרם פון דער לייוועגט איז דעריבער:

20 עלען לייוועגט=2 אונצען גאָלד,

אָדער אויב דער מינץ־נאָמען פון 2 אונצען גאָלד איז 2 פונט סטערלינג, איז

20 עלען לייוועגט=2 פונט סטערלינג.

די שוועריגקייט אין מאַכען זיך אַ בעגריף פון דער געלד־פאָרם בעשטעהט נאָר אין קאָנען קלאָר בעגרייפען די אַלגעמיינע עקוויוואַלענט־פאָרם, און ממילא, הייסט עס, די אַלגעמיינע ווערטה־פאָרם איבערהויפּט, די פאָרם C. וויעדער די פאָרם C איז אַרויסגעדרונגען פון פאָרם B, די אויסגעברייטערטע פאָרם, און איהר אור־עלעמענט, פון וואָס זי בעשטעהט, איז די פאָרם A, 20 עלען לייוועגט=1 ראָק, אָדער x סחורה א= y סחורה ב. די איינפאַכע סחורה־פאָרם איז דעריבער דאָס זריעה־קערענדל פון דער געלד־פאָרם.

4. דער פעטיש־כאַראַקטער פון סחורה און זיין סוד.

אויפ'ן ערשטען בליק איז אַ סחורה דאַכט זיך אַ זעלבסטפערשטענדליכע, גאַנץ פּשוט'ע זאַך. איהר אַנאַליז בעווייזט, אַז זי איז אַ זעהר פערפּלאָנטערטע זאַך, פול מיט מעטאַפיזישע פּלפּולים און טעאָלאָגישע חריפות. אַזוי ווייט ווי זי איז אַ געברויך־ווערטה, שטעקען אין איהר ניט קיין סודות, סיי איך בעטראַכט זי פון דעם שטאַנדפּונקט, וואָס זי בעפריעדיגט מיט איהרע אייגענשאַפטען מענשליכע בעדערפעניסען, סיי פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז זי בעקומט ערשט די דאָזיגע אייגענשאַפטען אַלס אַ פּראָדוקט פון

זעהען ווערט ווירקליך דאָס ליכט געוואָרפען פון איין זאַך, דעם אויסערן געגענשטאַנד, אויף אַנאַנדער זאַך, דעם אויג. עס איז אַ פיזישע שייכות צווישען פיזישע זאַכען. פערקעהרט, די סחורה־פאָרם און די ווערטה־שייכות פון די ארבייט־פּראָדוקטען, אין וועלכער זי, די סחורה־פאָרם, שטעלט זיך פאָר, האָט מיט איהר פיזישער נאַטור און מיט די מאַטעריעלע בעציהונגען וואָס שטאַמען פון דעם, לחלוטין גאָרנישט צו טהאָן. דאָ איז עס נאָר אַ בעשטימטע געזעלשאַפטליכע שייכות צווישען די מענשען גופא, וועלכע נעהמט אָן פאַר זיי די פאַנטאַסטישע פאָרם פון אַ שייכות צווישען זאַכען. כדי אַלזאָ צו געפינען אַ ריכטיגע אַנאַלאָגיע, מוזען מיר אַ פליה טהאָן אין די נעבעלדיגע מקומות פון דער רעליגיעזער וועלט. דאָ, אין דער דאָזיגער וועלט, קומען פאָר די פּראָדוקטען פון דעם מענשליכען קאָפּ ווי זעלבשטענדיגע געשטאַלטען, וואָס זיינען בעגאַבט מיט אַן אייגען לעבען און געפינען זיך אין אַ שייכות אי צווישען זיך, אי מיט די מענשען. אַזוי קומט אויך פאָר אין דער סחורה־וועלט מיט די פּראָדוקטען פון די מענשליכע הענט. אָט דאָס רוף איך אָן דעם פעטישיזם, וואָס קלעבט זיך אָן צו די ארבייט־פּראָדוקטען, ווי נאָר זיי ווערן פּראָדוצירט אַלס סחורות, און וועלכער קאָן דעריבער זיך נים אָברייסען פון דער סחורה־פּראָדוקציאָן.

אָט דער פעטיש־כאַראַקטער פון דער סחורה־וועלט שטאַמט אָב, ווי דער פריהערדיגער אַנאַליז האָט שוין געציינט, פון דעם אייגענטימליכען געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער פון דער ארבייט, וועלכע פּראָדוצירט סחורות.

געברויך־זאַכען ווערן בכלל סחורות, נאָר ווייל זיי זיינען פּראָדוקטען פון פּריוואַט־ארבייטען, וואָס ווערן בעטריבען אונאָבהענגיק איינע פון די אַנדערע. דער קאָמפּלעקס [סך הכל] פון אָט די פּריוואַט־ארבייטען שטעלט צונויף די געזעלשאַפטליכע קאָלעקטיוו־ארבייט. אַזוי ווי די פּראָדוצירער טרעטען אריין אין געזעלשאַפטליכער בעריהרונג ערשט דורך דעם אויסטויש פון זייערע ארבייט־פּראָדוקטען, ווייזען זיך ארויס די ספּעציפיש־געזעלשאַפטליכע כאַראַקטערען פון זייערע פּריוואַט־ארבייטען אויך ערשט אין די גרעניצען פון דעם דאָזיגען אויסטויש. אין אַנדערע ווערטער, די ארבייטען פון די פּריוואַט־מענשען פערנעהמען פאַקטיש אַ פּלאַץ אַלס גליעדער פון דער געזעלשאַפטליכער קאָלעקטיוו־ארבייט

ארבייטען אויף וועלכען עס איז אופן איינע פאר די אנדערע, בעקומט זייער ארבייט אויך א געזעלשאפטליכע פאָרם.

פון וואנען, אלזאָ, שטאמט דער סודות׳דיגער כאראקטער פון דעם ארבייט־פראָדוקט, אזוי שנעל ווי ער נעהמט אָן די פאָרם פון סחורה? הפנים אז פון דער דאָזיגער פאָרם גופא. די גלייכהייט פון אלערליי מענשליכע ארבייטען ציינט זיך ארויס אָביעקטיוו דורכדעם, וואָס אלע ארבייט־פראָדוקטען זיינען גלייך ווערטה־זאכען; די מאָס פון דער פערוועגדונג פון מענשליכער ארבייט־קראפט, לויט דער צייט וואָס זי האָט געדויערט, נעהמט אָן די פאָרם פון דער ווערטה־גרויס פון די ארבייט־פראָדוקטען; און ענדליך, די געגענזייטיגע בעציהונגען פון די פראָדוצירער, אין וועלכע די געזעלשאפטליכע בעשטימונגען פון זייערע ארבייטען רעאליזירן זיך, בעקומען די פאָרם פון א געזעלשאפטליכער שייכות פון די ארבייט־פראָדוקטען.

די סודות׳דיגקייט פון דער סחורה־פאָרם בעשטעהט, הייסט עס, פשוט אין דעם, וואָס זי שפיגעלט אָב פאַר די מענשען די געזעלשאפטליכע כאראקטערען פון זייער אייגענער ארבייט, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען אָביעקטיווע כאראקטערען פון די ארבייט־פראָדוקטען גופא, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען געזעלשאפטליכע נאטור־אייגענשאפטען פון די דאָזיגע זאכען; און בכן ווערט אויך פאָרגעשטעלט די געזעלשאפטליכע שייכות פון די פראָדוצירער צו דעם סך־הכל פון זייערע פראָדוקטען אלס א געזעלשאפטליכע שייכות פון זאכען, וואָס עקזיסטירט אויסער זיי, די פראָדוצירער. דורך אָט דעם „קוויד פראָ קוואָ״ [ענדערונג פון בעגריפען] ווערן די ארבייט־פראָדוקטען סחורות, למעלה מן החושים׳דיגע אָדער געזעל־שאפטליכע זאכען. אויפ׳ן זעלבען אופן שטעלט זיך פאַר דער ליכט־איינדרוק פון א זאך אויף דעם זעה־נערוו, ניט ווי א סוב־יעקטיווער רייץ פון דעם זעה־נערוו גופא, נאָר ווי אן אָביעקטיווע פאָרם פון א זאך, וואָס שטעהט פון דרויסען פון אויג. אָבער ביים

קראפט, מאנגסמאאד א.אז.וו. זעה מאורער: „איינלייטונג צור געשיכטע דער מארקהאף—א.אז.וו. פערפאסונג״, מינכען 1850, ז. 129. דער נאמען „זשורנאל״ פאר א פלאך־מאס לאנד, אז ערד א מארג, ווערט נאך געברויכט אין איינינע טיילען פון פראנקרייך.

כאראקטער פון די פריוואט־ארבייטען נאָר אין די פאָרמען, אין וועלכע די דאָזיגע ארבייטען ווייזען זיך ארויס אין פראקטישען פערקעהר ביים אויסטויש פון פראָדוקטען: דעם געזעלשאפטליך־ניצליכען כאראקטער פון זייערע פריוואט־ארבייטען—אין דער פאָרם, וואָס דער ארבייט־פראָדוקט מוז זיין ניצליך, און דוקא ניצליך פאר אנדערע; דעם געזעלשאפטליכען כאראקטער פון גלייכהייט פון די פערשיידענארטיגע ארבייטען—אין דער פאָרם פון דעם געמיינזאמען ווערטה־כאראקטער פון אָט די מאטעריעל־פערשיידענע זאכען, פון די ארבייט־פראָדוקטען.

מענשען ברענגען אלזאָ זייערע ארבייט־פראָדוקטען אין שייכות איינע מיט די אנדערע, נימ דערפאר ווייל זיי זעהען אין די דאָזיגע זאכען בלויז די מאטעריעלע כלים פון גלייכארטיגער מענשליכער ארבייט. פערקעהרט: דורכדעם וואָס זיי שטעלען זייערע פער־שיידענארטיגע פראָדוקטען, אין אויסטויש איינע אויף די אנדערע, גלייך אלס ווערטהען, שטעלען זיי דערמיט זייערע פערשיידענע ארבייטען גלייך איינע מיט די אנדערע אלס מענשליכע ארבייט. זיי ווייסען דאָס ניט, אָבער זיי טהוען עס. עס שטעהט, הייסט עס, ביי דעם ווערטה אויפ'ן שטערן ניט אָנגעשריבען וואָס ער איז. אדרבא, דער ווערטה פערוואנדעלט יעדען ארבייט־פראָדוקט אין א געזעלשאפטליכען היעראָגליף. שפעטער זוכען די מענשען אויפ־צודעקען דעם זין פון די היעראָגליפען, צו דערגעהן דעם סוד פון זייער אייגענעם געזעלשאפטליכען פראָדוקט; וואָרים די בעשטי־מונג, אז געברויך־זאכען זיינען ווערטהען, איז פונקט אזוי גוט זייערער א געזעלשאפטליכער פראָדוקט, ווי די שפראך איז א גע־זעלשאפטליכער פראָדוקט. די לעצטענס געמאכטע וויסענשאפט־ליכע ענטדעקונג, אז די ארבייט־פראָדוקטען, אין דעם ערך וואָס זיי זיינען ווערטהען, זיינען בלויז מאטעריעלע אויסדרוקען פון דער מענשליכער ארבייט, וואָס איז פערוועגדעט געוואָרן אין זייער פראָדוקציאָן, בעצייכענט געוויס אן עפּאָכע אין דער ענטוויקלונג־

---

[27] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאבע. ווען גאליאני זאגט דעריבער, אז דער ווערטה איז א שייכות צווישען צוויי פערזאנען, האָט ער געדארפט צו דעם מוסיף זיין: א שייכות, וואָס איז פערשטעקט אונטער א זאכליכען צודעק. (גאליאני, „דעללא מאָנעטאַ", ז. 220, ב. 122 פון קוסטאָדי'ס זאמלונג, פארטע מאָדערנאַ, מילאן 1801.)

ערשט דורך די שייכות'ן, וואָס דער אויסטויש פיהרט אריין צווישען די ארבייט־פּראָדוקטען, און אינדירעקט, דורך זיי, צווישען די פּראָדוצירער. פאַר די לעצטע, די פּראָדוצירער, ערשיינען דעריבער די געזעלשאַפטליכע בעציהונגען פון זייערע פּריוואַט־ארבייטען אלס דאָס, וואָס זיי זיינען ווירקליך, דאָס הייסט, ניט ווי דירעקטע געזעלשאַפטליכע שייכות'ן פון די פּערזאָנען און זייערע ארבייטען גופא, נאָר ריכטיגער ווי זאכליכע שייכות'ן פון פּערזאָנען און געזעלשאַפטליכע שייכות'ן פון זאכען.

ערשט אין זייער אויסטויש בעקומען די ארבייט־פּראָדוקטען א געזעלשאַפטליך־גלייכען שטאַנד אלס ווערטהען, אָבגעזונדערט פון זייערע מאַטעריעל־פערשיידענע פאָרמען אלס געברויך־זאכען. אָט די שפּאַלטונג פון דעם ארבייט־פּראָדוקט אין א ניצליכער זאך און א ווערטה־זאך בעווייזט זיך פּראַקטיש נאָר דאַן, ווען דער אויסטויש האָט שוין געוואונען אזא ברייטע אויסשפּרייטונג און וויכטיגקייט, אז ניצליכע זאכען ווערן פּראָדוצירט פאַר'ן אויסטויש און זייער כאראקטער אלס ווערטהען ווערט שוין בעת זייער פּראָדוקציאָן גופא גענומען אין בעטראַכט. פון אָט דעם אויגענבליק אָן בעקומען די פּריוואַט־ארבייטען פון די פּראָדוצירער פאַקטיש א טאָפּעלטען געזעלשאַפטליכען כאראקטער. פון איין זייט מוזען זיי, אלס בעשטימטע ניצליכע ארבייטען, בעפריעדיגען א בעשטימטע געזעלשאַפטליכע בעדערפעניש און אָט אזוי פערנעהמען זייער פּלאַץ אלס גליעדער פון דער קאָלעקטיוו־ארבייט, פון דעם נאַטור־אויסגעוואַקסענעם סיסטעם פון דער געזעלשאַפטליכער צוטיילונג פון דער ארבייט. פון דער אנדער זייט בעפריעדיגען זיי די פיעל־פאַכיגע בעדערפעגישען פון זייערע אייגענע פּראָדוצירער נאָר אויף אזויפיעל, אויף וויפיעל יעדע בעזונדערע ניצליכע פּריוואַט־ארבייט קאָן ווערן אויסגעטוישט אויף יעדער אנדער ניצליכער פּריוואַט־ארבייט, הייסט עס, אויף וויפיעל זי גילט גלייך ווי זי. די גלייכהייט אין יעדער בעציהונג פון פערשיידענע ארבייטען קאָן בעשטעהן נאָר אין אן אבסטראהירונג פון זייערע ווירקליכע אונגלייכהייטען, ד.ה. אין דעם, וואָס מען רעדוצירט זיי צו דעם געמיינשאַפטליכען כאראקטער, וואָס זיי אלע בעזיצען אלס פערוועגדונג פון מענשליכער ארבייט־קראַפט—פון אבסטראַקטער מענשליכער ארבייט. דער מוח פון די פּראָדוצירער שפּיעגעלט אָב דעם טאָפּעלטען געזעלשאַפטליכען

טריבען אונאָבהענגיק איינע פון די אנדערע, אָבער הענגען דאָך אָב אויף אַלע זייטען איינע פון די אנדערע אַלס נאַטור־געוואַקסענע גליעדער פון דער געזעלשאַפטליכער צוטיילונג פון דער ארבייט, ווערן נאָכאנאַנד רעדוצירט צו זייער געזעלשאַפטליך־פּראָפּאָרציאָנעלער מאָס. און דאָס איז אַזוי דערפאַר, ווייל אין די אַלע צופעליגע און שטענדיג זיך בייטענדע אויסטויש־שייכות'ן צווישען די פּראָדוקטען זעצט זיך מיט געוואַלט דורך די ארבייט־צייט, וואָס איז געזעלשאַפטליך נויטיג זיי צו פּראָדוצירן, ווי אַ רעגולירענדעס נאַטור־געזעץ—אַ שטייגער ווי דאָס געזעץ פון גראַוויטאַציאָן, ווען דאָס הויז פאַלט אונז איין איבער'ן קאָפּ.[28] די בעשטימונג פון דער גרויס פון ווערטה דורך דער ארבייט־צייט איז דעריבער אַ סוד, וואָס ליעגט בעהאַלטען אונטער די ערשיינענדע בעוועגונגען פון די רעלאַטיווע ווערטהען פון די סחורות. די ענטדעקונג פון דעם סוד שאַפט אָב דעם אויסזעהן פון צופעליגקייט אין דער בעשטימונג פון דער גרויס פון די ווערטהען פון די ארבייט־פּראָדוקטען, זי שאַפט אָבער בשום אופן ניט אָב די פאָרם, אין וועלכער די דאָזיגע בעשטימונג קומט פאָר.

דאָס נאָכדענקען וועגען די פאָרמען פון מענשליכען לעבען, און ממילא אויך דער וויסענשאַפטליכער אנאַליז פון די דאָזיגע פאָרמען, פערנעהמט זיך בכלל אויף אַ וועג, וואָס איז דירעקט ענטגעגענגעזעצט צו דעם וועג פון זייער ווירקליכער ענטוויקלונג. עס פאַנגט זיך אָן פּאָסט פעסטום [לאחר המעשה], און בכן מיט די פאַרטיגע רעזולטאַטען פון דעם ענטוויקלונגס־פּראָצעס. די פאָרמען, וועלכע שטעמפּלען ארבייט־פּראָדוקטען אַלס סחורות און זיינען דעריבער אַ פאָר־שטופע פון דער צירקולאַציע פון סחורות, בעזיצען שוין כמעט די פעסטקייט פון נאַטור־פאָרמען פון געזעלשאַפטליכען לעבען, איידער די מענשען זוכען נאָך צו דערקלערן זיך,—ניט דעם היסטאָרישען כאראַקטער פון די דאָזיגע פאָרמען, וועלכע זיי האַלטען כמעט פאַר אייביגע, נאָר זייער תוך. אָט אַזוי

---

[28] „וואָס זאָלען מיר דענקען פון אַ געזעץ, וואָס קאָן זיך נאָר דורכזעצען דורך פּעריאָדישע רעוואָלוציאָנען? עס איז מעהר גאָרניט ווי אַ נאַטור־געזעץ, וואָס רוהט אויף דער בעוואוסטלאָזיגקייט פון די בעטייליגטע.” (פריעדריך ענגעלס: „אומריסע צו איינער קריטיק דער נאַציאָנאַל־עקאָנאָמיע.”)

געשיכטע פון דער מענשהייט, זי צוטרייבט אָבער בשום אופן ניט דעם אָביעקטיוון איינדרוק פון דעם גֶעזעלשאַפטליכען כאַראַקטער פון דער אַרבייט. וואָס עס איז גילטיג נאָר פאַר אָט דער ספּעציעלער פאָרם פון פּראָדוקציאָן, די סחורה־פּראָדוקציאָן— דהינו אַז דער ספּעציפיש געזעלשאַפטליכער כאַראַקטער פון די פּריוואַט־אַרבייטען, וואָס זיינען אונאָבהענגיק איינע פון די אַנ־דערע, בעשטעהט אין זייער גלייכהייט אַלס מענשליכע אַרבייט און נעהמט אָן די פאָרם פון דעם ווערטה־כאַראַקטער פון די אַרבייט־פּראָדוקטען—דאָס ערשיינט פאַר די וואָס זיינען פער־נומען אין די פערהעלטעניסען פון דער סחורה־פּראָדוקציאָן, פּונקט אַזוי ענדגילטיג, ווי אַז די וויסענשאַפטליכע פאַנאַנדערטיילונג פון דער לופט אויף איהרע עלעמענטען, לאָזט פונדעסטוועגען די לופט־פאָרם בעשטעהן אַלס אַ פיזישע קערפּער־פאָרם.

וואָס די פּראָדוקטען־אויסטוישער אינטערעסירט פּראַקטיש פריהער פאַר אַלץ, איז די פראַגע, וויפיעל פרעמדע פּראָדוקטען זיי קריגען פאַר דעם איינענעם פּראָדוקט, און אין וועלכע פּראָפּאָר־ציעס זיי ווערן אויסגעטוישט. ווי נאָר די דאָזיגע פּראָפּאָרציעס האָבען בעקומען אַ געוויסע געוועהנהייטמעסיגע בעשטענדיגקייט, זעהען זיי אויס פּונקט ווי זיי וואָלטען זיך גענומען פון דער נאַטור גופא פון די אַרבייט־פּראָדוקטען; אַזוי צ.ב.ש. ווערט אָנגענומען, אַז 1 טאָן אייזען און 2 אונצען גאָלד האָבען אַ גלייכען ווערטה. פּונקט ווי דער פאַקט, אַז 1 פונט גאָלד און 1 פונט אייזען זיינען, טראָץ זייערע פערשיידענע פיזישע און כעמישע אייגענשאַפטען, גלייך שווער. אין דער ווירקליכקייט ווערט דער ווערטה־כאַראַקטער פון די אַרבייט־פּראָדוקטען ערשט פערפעסטיגט דורכדעם, וואָס זיי ווייזען זיך פּראַקטיש ארויס אַלס ווערטהען פון אַ בעשטימטער גרויס. די דאָזיגע ווערטהען בייטען זיך שטענדיג, אונאָבהענגיק פון דעם ווילען, אויסרעכענונג און טהאָן פון די אויסטוישער. אין זייערע אויגען נעהמט אָן זייער אייגענע געזעלשאַפטליכע בע־וועגונג די פאָרם פון אַ בעוועגונג פון זאַכען, אונטער וועמענס קאָנ־טראָל זיי שטעהען, אַנשטאָט זי צו קאָנטראָלירן. עס פאָדערט זיך אַ פאָלשטענדיג־ענטוויקעלטע סחורה־פּראָדוקציאָן, איידער עס קאָן פון דער ערפאַהרונג אַליין ארויסוואַקסען די וויסענשאַפטליכע איי־בערצייגונג, אַז די אַלערליי פּריוואַט־אַרבייטען, וואָס ווערן בע־

ווי בעשיידען ער איז ניט פון צו־הויז אויס, מוז ער דאָך בעפריע־ריגען פערשיידענאַרטיגע בעדערפענישען און מוז דעריבער טהאָן אלערליי סאָרטען ניצליכע ארבייט, דהינו מאכען ווערקצייג, פּאָב־ריצירן מעבעל, צוימען ווילדע ציגען, כאַפּען פיש, געהן אויף געיעג א.אז.וו. וועגען דאַוונען און דערגלייכען רעדען מיר דאָ ניט, היות ווי אונזער ראָבינזאָן האָט דערפון פערגעניגען און בעטראכט אזוינע טהעטיגקייטען אלס אן ערהאָלונג. טראָץ דער פערשיידענהייט פון זיינע פּראָדוקטיווע פונקציעס, ווייס ער, אז זיי זיינען נאָר פער־שיידענע טהעטיגקייט־פאָרמען פון דעמזעלבען ראָבינזאָן, הייסט עס, אז זיי זיינען נאָר פערשיידענע אופנים פון מענשליכער ארבייט. די נויט אליין צווינגט איהם איינצוטיילען גענוי זיין צייט צווישען זיינע פערשיידענע פונקציעס. אויב איין ארבייט פערנעהמט מעהר פּלאַץ, אנאנדערע ווייניגער אין דעם סך חכל פון זיין טהעטיגקייט, הענגט עס אָב פון דער גרעסערער אָדער קלענערער שווערקייט, וואָס ער האָט בייצוקומען, כדי צו דערגרייכען די ניצליכע פאָלגען, וועלכע ער בעצוועקט. דאָס לערנט אונזער פריינד ראָבינזאָן פון ערפאהרונג, און אזוי ווי ער האָט געראַטעוועט פון שיפבּרוך א זייגער, א קאָנטאָ־בוך און טינט און פעדער, הויבט ער באלד אָן, אלס עכטער ענגלענדער, צו פיהרען א בוך וועגען זיך אליין. זיין אינוועטאר ענטהאלט א פערצייכענונג פון די געברויך־זאכען, וועלכע ער בעזיצט, די פערשיידענע מלאכות, וואָס זיינען נויטיג פאר זייער פּרודוקציאָן, און ענדליך די ארבייט־צייט, וואָס די בעשטימטע סומען פון אָט די פערשיידענע פּראָדוקטען קאָסטען איהם דורכשניטליך. אלע בעציהונגען צווישען ראָבינזאָנ׳ען און די זאכען, וואָס שטעלען צונויף זיין אליין־געשאפענעם רייכטום, זיינען דאָ אזוי איינפאך און קלאָר, אז אפילו הער מ. ווירטה וועט זיי קאָנען פערשטעהן אָהן א בעזונדערע גייסטיגע אָנשטרענ־

געלעגענהייט פאלט ער אריין אין דעם אנאכראניזם, וואָס ער לאָזט די דאזיגע פרימיטיווע פישער און יעגער מאכען זייערע חשבונות וועגען די קאָסטען פון זייערע ארבייט־אינסטרומענטען לויט די פּרייז־טאבעלען, וואָס זיינען געברויכט געוואָרן אויף דער לאָנדאָנער בערזע אין יאהר 1817. די „פּאראלעלאָגראמען פון הער אָווען" זעהט אויס, איז געווען די איינציגע געזעלשאפט־פאָרם א חוץ די בורזשואזע פאָרם, מיט וועלכער ער איז געווען בעקאנט. (קאַרל מאַרקס: „צור קריטיק עטצ. ז. 38, 39).

איז עס געווען נאָר דער אַנאַליז פון די פּרייזען פון סחורות, וואָס האָט געפירט צו דער בעשטימונג פון דער גרויס פון ווערט, נאָר דער געמיינשאַפטליכער געלד־אויסדרוק פון סחורות, וואָס האָט געפירט צו דער פעסטשטעלונג פון זייער ווערטה־כאַראַקטער. עס איז אָבער גראָד אָט די פאַרטיגע פאָרם—די געלד־פאָרם—פון דער סחורה־וועלט, וועלכע פערדעקט פאַקטיש אַנשטאָט אויפצודעקען דעם געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער פון די פּריוואַט־אַרבייטען, און ממילא די געזעלשאַפטליכע שייכות'ן פון די פּריוואַט־פּראָדוצירער. ווען איך זאָג, אַז רעק, שטיוועל א.אז.וו. שטעהען אין אַ שייכות צו לייווענט אַלס די אַלגעמיינע פערקערפּערונג פון אַבסטראַקטער מענשליכער אַרבייט, וואַרפט זיך דער אונזין פון דעם אויסדרוק אין די אויגען. אָבער ווען די פּראָדוצירער פון רעק, שטיוועל א.אז.וו. שטעלען די דאָזיגע סחורות אין שייכות צו לייווענט—אָדער צו גאָלד און זילבער, וואָס איז אייגענטליך דיזעלביגע זאַך—אַלס צו אַן אַלגעמיינעם עקוויוואַלענט, דריקען זיי אויס די שייכות פון זייערע פּריוואַט־אַרבייטען צו דער געזעלשאַפטליכער קאָלעקטיוור אַרבייט פונקט אין דערזעלביגער אונזיניגער פאָרם.

די גרונד־בעגריפען [קאַטעגאָריען] פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע בעשטעהען אַקוראַט פון אָט אַזוינע פאָרמען. זיי זיינען געזעלשאַפטליך־גילטיגע, פאָלגליך אָביעקטיווע, געדאַנקען־פאָרמען, וואָס דריקען אויס די שייכות'ן פון אָט דעם היסטאָריש בעשטימטען געזעלשאַפטליכען אופן פון פּראָדוקציאָן — די פּראָדוקציאָן פון סחורות. דער גאַנצער מיסטיציזם פון דער סחורה־וועלט, דער גאַנצער כשוף און שדים־שפּיעל, וואָס רינגעלט אַרום די אַרבייט־פּראָדוקטען, ווען זיי נעהמען אָן די פאָרם פון סחורה־פּראָדוקציאָן, פערשווינדט דעריבער אין מאָמענט, ווי נאָר מיר געהען איבער צו אַנדערע פּראָדוקציאָנס־פאָרמען.

אַזוי ווי די פּאָליטישע עקאָנאָמיע האָט ליעב ראָבינזאָן־קרוזאָ־מעשיות,[29] איז זאָל ראָבינזאָן ערשיינען פאַר אונז אויף זיין אינזעל.

---

[29] אפילו ריקאַרדאָ קאָן זיך ניט בעגעהן אָהן אַ ראָבינזאָנאַדע. „דעם פּרימיטיווען פישער און פּרימיטיווען יעגער לאָזט ער גלייך, אַלס בעזיצער פון סחורה, אויסטוישען זייערע פיש און ווילד־רויב, לויט דער פּראָפּאָרציע פון אַרבייט־צייט, וואָס איז פערקערפּערט אין די דאָזיגע טויש־ווערטהען. ביי דער

געשיכטע פון אלע קולטור־פעלקער.[30] מיר האבען א געהנטערן ביישפיעל אין די פאטריארכאלישע אינדוסטריען פון א פויערים־פאמיליע, וועלכע פראדוצירט פאר דעם אייגענעם געברויך תבואה, פיה, וואלענס, לייוועגט, קליידער א.אז.וו. אט די פערשיידענע ארטיקלען טרעטען ארויס לגבי דער פאמיליע אלס פערשיידענע פראדוקטען פון איהר ארבייט, אבער בשייכות צו זיך אליין טרעטען זיי ניט ארויס אלס סחורות. די פערשיידענע ארבייטען, וועלכע די דאזיגע פראדוקטען שאפען: ערד־ארבייט, פיה־צוכט, שפינען, וועבען, שניידעריי א.אז.וו. זיינען אין זייער נאטוראל־פארם געזעלשאפטליכע פונקציעס, ווארים זיי זיינען פונקציעס פון דער פאמיליע, וועלכע האט איהר אייגענע פון־זיך ענטוויקעלטע צו־טיילונג דער ארבייט, אזוי גוט ווי די סחורה־פראדוקציאן. די פאנאנדערטיילונג פון דער ארבייט אין דער פאמיליע און די רע־גולירונג פון דער ארבייט־צייט פון די איינצעלנע מיטגליעדער הענגען אב פון די אונטערשיידען פון עלטער און געשלעכט, אזוי גוט ווי פון די נאטור־אומשטענדען, וואס ענדערן זיך מיט די צייטען פון יאהר. די פערוועגדונג פון די אינדיווידועלע ארבייט־כחות, וואס ווערן געמאסטען לויט זייער צייט־דויער, קומען דא אבער בעצם פאר אלס א געזעלשאפטליכע בעשטימונג פון די דאזיגע ארבייטען, ווארים די אינדיווידועלע ארבייט־כחות ווירקען דא פון גרונד אויס אלס ארגאנען פון דער קאלעקטיווער ארבייט־קראפט פון דער פאמיליע.

---

[30] „די לעצטע צייט האט זיך פערשפרייט א לעכערליכער פאראורטייל, אז די פארם פון דעם פרימיטיווען קאמונאל־אייגענטום איז א ספעציפיש סלאווישע אדער גאר אז אויסשליסליך רוסישע פארם. זי איז די פרימיטיווע פארם, וועלכע מיר קאנען געפינען ביי די רוימער, גערמאנען און קעלטען, און ביז היינטיגען טאג געפינען זיך נאך פיעלע ביישפיעלען פון דער דאזיגער פארם, הגם טיילווייז אין א חרוב׳ן צושטאנד, אין אינדיען. א גענויער שטודיום פון די אזיאטישע, ספעציעל פון די אינדישע קאמונאלע אייגענטום־פארמען, וואלט בעוויזען ווי פון די פערשיידענע פארמען פון פרימיטיווען קאמונאל־אייגענטום האבען זיך ענטוויקעלט פערשיידענע פארמען פון זיין אונטערגאנג. אזוי צום ביישפיעל קאן מען ארויספיהרען די פערשיידענע אריגינאל־טיפען פון רוימישען און גערמאנישען פריוואט־אייגענטום פון די פערשיידענע פארמען פון דעם אינדישען קאמונאל־אייגענטום.“ (קארל מארקס: „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע“ ז. 10).

גונג. און דאָך ענטהאַלטען אָט די בעציהונגען אַלע גרונד־בע־
שטימונגען פון ווערטה.

לאָמיר זיך איצטער אריבערקלייבען פון ראָבינזאָן'ס ליכ־
טיגען אינזעל אין דעם פינסטערן אייראָפּעאישען מיטעלאַלטער.
אנשטאָט דעם אונאָבהענגיקען מאַן געפינען מיר דאָ יעדען איינעם
אָבהענגיק — לייבאייגענע און פּריצים, וואַסאַלען און באַראָנען,
עולמ'שע מענשען און גלחים. פּערזענליכע אָבהענגיקייט כאַראַק־
טעריזירט דאָ פּונקט אַזויפיעל די געזעלשאַפטליכע פערהעלטענישען
פון דער מאַטעריעלער פּראָדוקציאָן, ווי די אַנדערע ספערען פון
לעבען, וועלכע זיינען געבויט אויפ'ן באַזיס פון דער דאָזיגער
פּראָדוקציאָן. אָבער טאַקע דעריבער ווייל פּערזענליכע אָבהענגי־
קייט שטעלט צונויף די געגעבענע געזעלשאַפטליכע גרונדלאַגע,
זיינען די ארבייטען און פּראָדוקטען ניט געצוואונגען אַנצונעהמען
א פאַנטאַסטישע געשטאַלט, וואָס איז פערשיידען פון זייער ווירק־
ליכקייט. זיי נעהמען אָן אין די געזעלשאַפטליכע פערהאַנדלונגען
די פאָרם פון נאַטוראַל־דיענסטען און נאַטוראַל־לייסטונגען. די
נאַטוראַל־פאָרם פון דער ארבייט, איהר בעזונדערקייט און ניט
איהר אַלגעמיינהייט, ווי אין א געזעלשאַפט, וואָס איז געבויט
אויף סחורה־פּראָדוקציאָן, איז דאָ איהר דירעקטע געזעלשאַפטליכע
פאָרם. די צוואַנג־ארבייט ווערט פּונקט אַזוי געמאָסטען אין צייט,
ווי די סחורה־פּראָדוצירענדע ארבייט; אָבער יעדער לייבאייגענער
וויים, אַז עס איז א בעשטימטע סומע פון זיין פּערזענליכער אר־
בייטס־קראַפט, וואָס ער גיט אָב אין דיענסט פון זיין הארן. די
מעשר וואָס ער דאַרף ברענגען דעם גלח איז מעהר ממשות'דיג־
קלאָר איידער דעם גלח'ס ברכה. וואָס פאַר א מיינונג מען זאָל
דעריבער ניט האָבען וועגען די כאַראַקטער־מאַסקען, אין וועלכע די
מענשען טרעטען דאָ ארויס, די געזעלשאַפטליכע פערהעלטענישען
צווישען די פּערזאָנען און זייערע ארבייטען בעווייזען זיך יעדענ־
פאַלס אַלס זייערע אייגענע פּערזענליכע פערהעלטענישען, און זיינען
ניט פערקליידט אין דער פאָרם פון געזעלשאַפטליכע פערהעלטעני־
שען צווישען זאַכען, צווישען ארבייט־פּראָדוקטען.

כדי צו בעטראַכטען געמיינזאַמע ארבייט, ד.ה. דירעקט פער־
געזעלשאַפטליכע ארבייט, דאַרפען מיר ניט געהן ווייט צוריק צו
דער נאַטור־פאָרם, וועלכע מיר טרעפען אָן אויפ'ן שוועל פון דער

רוקציאָן־שייכות בעשטעהט אין פערהאלטען זיך צו זייערע פראָ־
דוקטען ווי צו סחורות, ד.ה. צו ווערטהען, און צו בעטראכטען אין
אָט דער פשוט'ער פאָרם די בעציהונג פון זייערע פריוואט־ארבייטען
איינע צו די אנדערע ווי א בעציהונג פון גלייכער ארבייט—פאר
אזא געזעלשפאט איז דער קריסטענטום מיט זיין קולט פון דעם
אבסטראקטען מענשען, ספעציעל אין זיין בירגערליכער ענטוויקלונג,
אין דעם פראָטעסטאנטיזם, דעאיזים א.אז.וו. די העכסט־פאסיגע
פאָרם פון רעליגיאָן. אין די אלט־אזיאטישע און אנדערע אלטער־
טימליכע אופנים פון פראָדוקציאָן שפיעלט די פערוואנדלונג פון
פראָדוקטען אין סחורות, און בכן דער קיום פון מענשען אלס א
סחורה־פראָדוצירער, א נידעריגערע ראָליע, וועלכע ווערט אָבער
מעהר בעדייטענד, וואָס מעהר די דאָזיגע געזעלשאפטען דערנעהנ־
טערן זיך צו זייער אונטערגאנג. אייגענטליכע האנדעלס־פעלקער
עקזיסטירן נאָר אין די צווישען־רוימען (אינטערמונדיען) פון דער
אלטער וועלט, ווי עפיקור'ס געטער, אָדער ווי די אידען אין די
שפאלטען פון דער פוילישער געזעלשאפט. יענע אלטע געזעל־
שאפטליכע פראָדוקציאָנס־אָרגאניזמען זיינען ניט אן ערך איינ־
פאכער און קלערער איידער דער בירגערליכער; אָבער זיי זיינען
געבויט ענטוועדער אויף דער אונרייפקייט פון דעם אינדיווידועלען
מענשען, וועלכער האָט זיך נאָך ניט אָבגעריסען פון דעם נאָפעל־
שנור פון נאטירליכען מין־צובונד צו אנדערע מענשען, אָדער אויף
די דירעקטע שייכות'ן פון הערשאפט און קנעכטשאפט. דער תנאי
פון זייער עקזיסטענץ איז א נידעריגע ענטוויקלונגס־שטופע פון די
פראָדוקטיוו קרעפטען פון דער ארבייט און, ווי עס געהט דערמיט,
איינגעצוימטע שייכות'ן פון מענשען אין די גרעניצען פון זייער
מאטעריעלען חיונה־שאפענדען פראָצעס, ווי ממילא אויך איינע
צו די אנדערע און צו דער נאטור. אָט די ווירקליכע איינ־
געצוימטקייט שפיעגעלט זיך ווידער אָב אידעעל אין די אלטע
נאטור־ און פאָלקס־רעליגיאָנען. דער רעליגיעזער אָבשיין פון דער
ווירקליכער וועלט קאָן אויף אלע אופנים פערשווינדען נאָר דאַן,
ווען די שייכות'ן פון דעם פראקטישען טעגליכען לעבען וועלען
פאָרשטעלען פאר'ן מענשען טאָג־טעגליך קלאָרע און פערנינפטיגע
בעציהונגען צו זיינע מיטמענשען און צו דער נאטור. די געשטאלט
פון געזעלשאפטליכען לעבענס־פראָצעס, דאָס הייסט פון דעם מאַ־

לאָמיר זיך צולעצט, פאַר אַן אָבוועקסלונג, פאָרשטעלען א פעראיין פון פרייע מענשען, וועלכע ארבייטען מיט געמיינשאפט־ליכע פּראָדוקציאָנס־מיטלען און פערוועגדען זייערע פיעלע אינ־דיווידועלע ארבייטס־קרעפטען בעוואוסטזיניג אלס איין געזעל־שאפטליכע ארבייט־קראפט. אלע כאראקטער־שטריכען פון ראָ־בינזאָן קרוזאָ׳ס ארבייט ווידערהאָלען זיך דאָ, נאָר געזעלשאפטליך אנשטאָט אינדיווידועל. ראָבינזאָן׳ס פּראָדוקטען זיינען אלע געווען אויסשליסליך זיין אייגענער פערזענליכער פּראָדוקט, און דעריבער דירעקטע געברויך־זאכען פאַר איהם. דער קאָלעקטיוו־פּראָדוקט פון דעם פעראיין איז א געזעלשאפטליכער פּראָדוקט. איין טייל פון דעם דאָזיגען פּראָדוקט דיענט ווידער אלס פּראָדוקציאָנס־מיטעל. דער טייל בלייבט געזעלשאפטליך. אָבער אנאָדער טייל ווערט פערצעהרט פון די פעראיין־מיטגליעדער אלס לעבענס־מיטעל. דער טייל מוז דעריבער פערטיילט ווערן צווישען זיי. דער אופן פון דער דאָזיגער פערטיילונג ועט זיך בייטען לויט דעם בעזונדערן אופן פון דעם געזעלשאפטליכען פּראָדוקציאָנס־אָרגאניזם און לויט דעם צוגעפּאסטען געשיכטליכען ענטוויקלונגס־גראד פון די פּראָדוצירער. מיר וועלען זיך משער זיין, אָבער נאָר אלס פּאראלעל מיט דער סחורה־פּראָדוקציאָן, אז דער חלק פון יעדען פּראָדוצירער אין די לעבענס־מיטלען ווערט בעשטימט דורך זיין ארבייטס־צייט. די ארבייט־צייט וואָלט אויף דעם אופן שפּיעלען א טאָפּעלטע ראָליע. איהר געזעלשאפטליך־פּלאנמעסיגע איינטיילונג רעגולירט די ריכ־טיגע פּראָפּאָרציע צווישען די פערשיידענע ארבייטען, וואָס דארפען געטאָן ווערן, און די פערשיידענע בעדערפעגישען. פון דער אנדער זייט דיענט די ארבייט־צייט אלס א מאָס פון יעדען פּראָדוצירער׳ס חלק אין דער קהל׳שער ארבייט און דעריבער אויך פון זיין חלק אין דעם קהל׳שען פּראָדוקט, וואָס איז בעשטימט פאַר דעם אינ־דיווידועלען פערברויך. די געזעלשאפטליכע בעציהונגען פון די מענשען צו זייערע ארבייטען און זייערע ארבייטס־פּראָדוקטען זיינען דאָ קלאָר און פּשוט בנוגע דער פּראָדוקציאָן, אזוי גוט ווי בנוגע דער דיסטריבוציאָן [פערטיילונג].

די רעליגיעזע וועלט איז ניט מעהר ווי דער אָבגלאנץ (רע־פלעקס) פון דער ווירקליכער וועלט. פאַר א געזעלשאפט פון סחורה־פּראָדוצירער, וואו זייער אלגעמיינע געזעלשאפטליכע פּראָ־

און האָט ענטדעקט דעם אינהאַלט, וואָס ליעגט בעהאַלטען אין די דאָזיגע פאָרמען. זי האָט אָבער קיינמאָל אפילו די פראַגע ניט געשטעלט, ווארום נעהמט אָט דער אינהאַלט אָן יענע פאָרם, ווארום די אַרבייט שטעלט זיך פאָר אין דעם ו ו ע ר ט ה פון אַן אַרבייטס־פּראָדוקט און די מאָס פון אַרבייט, לויט איהר צייט־דויער, אין דער גרויס פון דעם ווערטה?[82] פאָרמולען, אויף

מענשליכער אַרבייט. ריקאַרדאָ צ.ב.ש. ערקלערט זיך איינפערשטאַנדען מיט רעסטוט דע טראַסי, וועלכער זאָגט: „אזוי ווי עס איז זיכער אַז אונזערע פיזישע און מאראַלע פעהיגקייטען זיינען אַליין אונזערע ערשטע רייכטימער, אזוי איז די אַנווענדונג פון די דאָזיגע פעהיגקייטען, יעדוועדער סאָרט אַרבייט, אונזער איינציגער אורשפּרינגליכער אוצר, און דורך אָט דער אַנווענדונג ווערן געשאַפען די אַלע זאַכען, וועלכע מיר רופען אַן רייכטום.... אויסער דעם איז זיכער, אַז אָט די אַלע זאַכען רעפּרעזענטירן נאָר די אַרבייט, וועלכע האָט זיי געשאַפען, און אויב זיי האַבען אַ ווערטה, אָדער ווען זיי האַבען אפילו צוויי פערשיידענע ווערטהען, קאָנען זיי אַרויסברענגען די דאָזיגע ווערטהען נאָר פון דער אַרבייט, פון וועלכער זיי נעהמען זיך.” (ריקאַרדאָ, „דהי פּרינסיפּלס אָוו פּאָליטיקאַל עקאָנאָמיע, 3טע אויסגאַבע, לאָנדאָן 1821.) מיר ווילען נאָר אָנ־ווייזען, אַז ריקאַרדאָ האָט זיין אייגענעם טיעפערן זין אַריינגעלעגט אין דעסטוט'ס ווערטער. דעסטוט זאָגט טאַקע פון איין זייט, אַז אַלע זאַכען, וועלכע שטעלען צונויף רייכטום, „רעפּרעזענטירן די אַרבייט, וואָס האָט זיי געשאַפען” פון דער אַנדער זייט אָבער זאָגט ער, אַז זיי בעקומען זייערע „צוויי פערשיידענע ווערטהען” (געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה פון „דעם ווערטה פון דער אַרבייט.” דערמיט פאַלט ער אַריין אין דער פלאַכקייט פון דער וואולגאַרער עקאָנאָמיע, וועלכע זעצט פאָראויס דעם ווערטה פון איין סחורה (אין דעם פאַל פון אַרבייט), כדי דורכדעם צו בעשטימען הינטער־אָרום דעם ווערטה פון אַנדערע סחורות. ריקאַרדאָ לעזט איהם אזוי ווי ער וואָלט געזאָגט, אַז אַרבייט (ניט דער ו ו ע ר ט ה פון אַרבייט) איז פערקערפּערט אין דעם געברויך־ווערטה, אזוי גוט ווי אין דעם טויש־ווערטה. ער, ריקאַרדאָ, אַליין אָבער האַלט אזוי ווענינ פון דעם צווייפאַכיגען כאַראַקטער פון דער אַרבייט, וועלכע האָט אַ צווייפאַכיגע פערקערפּערונג, אַז ער גיט אָב דעם גאַנצען קאַפּיטעל: „ווערטה און רייכטום, זייערע אונטערשיידענדע אייגענטימליכקייטען” אויף אַרומצושלאָגען זיך מיט די אויבערפלעכליכקייטען פון אַ זש. ב. סעי. צום סוף איז ער דעריבער טאַקע גאַנץ ערשטוינט, וואָס אַבוואויל דעסטוט שטימט מיט איהם איין מכח דער אַרבייט אַלס די קוואַל פון ווערטה, האַלט ער פון דער אַנדער זייט מיט סעי בנוגע דעם בעגריף פון ווערטה.

[82] עס איז איינער פון די גרונד־חסרונות פון דער קלאַסישער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, וואָס עס איז איהר קיינמאָל ניט געלונגען אַרויסצוגעפינען פון דעם אַנאַליז פון סחורה, און ספּעציעל פון דעם סחורה־ווערטה, די פאָרם פון ווערטה,

טעריעלען פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, ציהט ארונטער איהר מיסטישען נעבעל־שלייער נאָר דאן, ווען זי שטעהט ווי א פּראָדוקט פון פריי, געזעלשאפטליך־פעראייניגטע מענשען און אונטער זייער בעוואוסט־זיניגען, פּלאַנמעסיגען קאָנטראָל. דערצו אָבער פאָדערט זיך א מאַ־טעריעלע גרונדלאגע פון דער געזעלשאפט, אָדער א גאנצע רייה פון מאַטעריעלע עקזיסטענץ־בעדינגונגען, וועלכע זיינען אליין ווידער א נאטור־געוואקסענער פּראָדוקט פון א לאנגער און פּיינליכער ענט־וויקלונגס־געשיכטע.

די פּאָליטישע עקאָנאָמיע האָט, אמת טאקע, אנאליזירט, ווען אפילו ניט־פּאָלקאָמען,[81] דעם ווערטה און די גרויס פון ווערטה,

---

[81] ווי עס איז שוין אויבען בעמערקט געוואָרן (ז. 79), זאָגט בענ. פראנקלין „היות ווי מסחר בכלל איז גישט מעהר ווי דער אויסטויש פון איין ארבייט אויף אנאנדער ארבייט, ווערט דעריבער דער ווערטה פון אלע זאכען אָבגעשאצט אם ריכטיגסטען אין ארבייט.‟ ביי פראנקלין קומט אויס פונקט אזוי נאטירליך, אז זאכען האבען א ווערטה, ווי אז זיי בעזיצען שווערקייט. פון זיין שטאַנד־פּונקט האנדעלט זיך פּשוט וועגען דעם, אויסצוגעפינען ווי אזוי דער דאָזיגער ווערטה קאָן אָבגעמאָסטען ווערן אזוי גענוי ווי מעגליך. ער בעמערקט ניט צומאָל, אז מיט דער בעהויפּטונג, „מען שאצט דעם ווערטה פון אלע זאכען אם ריכטיגסטען אין ארבייט‟, לאָזט ער אויס פון בעטראכט דעם אונטערשייד פון די אויסגעטוישטע ארבייטען און רעדוצירט זיי צו גלייכע מענשליכע ארבייט. זאָנסט וואָלט ער געמוזט זאָגען: אזוי ווי דער אויסטויש פון שיך און שטיוועל אויף טישען איז מעהר גארנישט ווי דער אויסטויש פון שוסטער־ארבייט אויף טישלער־ארבייט, מעסט מען דורך דער טישלער־ארבייט אם גענויעסטען דעם ווערטה פון שטיוועל! דערמיט וואָס ער געברויכט דאָס וואָרט „ארבייט‟ בכלל, אבסטראהירט ער [ער נעהמט ניט אין אנבעטראכט] דעם ניצליכקייט־כאראקטער און די קאָנקרעטע פאָרם פון די פערשיידענע ארבייטען.

אז ריקארדא׳ס אנאליז געהט ניט ווייט גענוג—און זיינער איז שוין דער בעסטער—וועט מען ארויסזעהן אין דעם 3טען און 4טען בוך פון אָט דעם ווערק. וואָס איז נוגע דעם ווערטה בכלל, אונטערשיידט די קלאסישע פּאָליטישע עקאָ־נאָמיע אינערגעץ ניט אויסדריקליך און מיט א קלאָרען בעוואוסטזיין די ארבייט ווי זי שטעלט זיך ארויס אין ווערטה, פון דערזעלביגער ארבייט אויף ווי ווייט זי שטעלט זיך ארויס אין דעם געברויך־ווערטה פון איהר פּראָדוקט. פּראַקטיש מאַכט זי נאטירליך דעם אונטערשייד, וואָרים איין מאָל בעטראכט זי די ארבייט קוואנטיטאטיוו, אנאנדערסטמאָל קוואליטאטיוו. אָבער עס פעלט איהר גארניט איין, אז ווען דער אונטערשייד פון פערשיידענע ארבייטען ווערט בעטראכט בלויז קאוונטיטאטיוו, ווערט דערמיט פאראויסגעזעצט איהר קוואליטאטיווע איינהייט אָדער גלייכהייט און ווערט אלזא רעדוצירט צו אבסטראקט

זיין פאר פונקט אזא זעלבסטפערשטענדליכע נויטווענדיגקייט, ווי די פּראָדוקטיווע ארבייט גופא. די פאַר־בורזשואזנע פאָרמען פון דעם געזעלשאפטליכען פּראָדוקציאָנס־אָרגאניזם ווערן דעריבער בעהאנדעלט פון דער בורזשואזיע אשטייגער ווי די פאַר־קריסטליכע רעליגיאָנען פון די קירכען־פּאָטערס.[33]

---

[33] „די עקאנאמען האנדלען אויף א זאנדערבארען אופן. פאר זיי עקזיסטירן נאר צוויי סארטען אינסטיטוציעס, קינסטליכע און נאטירליכע. די אינסטיטוציעס פון פעאדאליזם זיינען קינסטליכע אינסטיטוציעס, די אינסטיטוציעס פון דער בורזשואזיע זיינען נאטירליכע. אין דעריין זיינען זיי גלייך ווי די טעאלאגען, וועלכע אונטערשיידען אויך צוויי סארטען רעליגיאנען. יערע רעליגיאן, וואס איז נים זייערע, איז אן ערפינדונג פון מענשען, בעת זייער אייגענע רעליגיאן איז אן אנטפלעקונג פון גאט.... הייסט עס, ס'איז אמאל געווען א געשיכטע, אבער זי איז שוין מעהר ניטא. (קארל מארקס, „דאס עלענד דער פילאזאפיע", דייטשע איבערזעצונג, 1892, ז. 104)—באמת קאמיש איז הערר באסטיא, וועלכער בילדעט זיך איין, אז די אלטע גריכען און רוימער האבען געלעבט נאר פון רויב. ווען מען לעבט אבער פיעלע יאהרהונדערטען נאכאנאנד פון רויב מוז דאך שטענדיג זיין וואס צו רויבען אדער דער געגענשטאנד פון רויב מוז זיך נאכאנאנד רעפּראדוציר‍ן. עס קומט דעריבער אוים, אז די גריכען און רוימער האבען אויך געמוזט האבען א פּראדוקציאנס־פּראצעס, הייסט עס אן עקאנאמיע, וועלכע האט פונקט אזוי אויסגעמאכט די מאטעריעלע גרונדלאגע פון זייער וועלט, ווי די בירגערליכע עקאנאמיע מאכט אוים די גרונדלאגע פון דער היינטיגער וועלט. אדער מיינט אפשר באסטיא, אז א פּראדוקציאנס־אופן, וואס רוהט אויף דער שקלאווען־ארבייט, רוהט אויף א רויב־סיסטעם? דאן שטעלט ער זיך אויף א געפעהרליכען באדען. ווען א ריעזען־דענקער ווי אריסטאטעל האט געהאט א טעות אין זיין אבשעצונג פון דער שקלאווען־ארבייט, ווארום זאל א קארליק־עקאנאם ווי באסטיא האבען רעכט אין זיין אבשעצונג פון דער לוין־ארבייט? — איך נעהם מיר דא די געלעגענהייט קורץ אבצוענטפערן אויף אן איינווענדונג, וואס א דייטשע צייטונג אין אמעריקא האט מיר געמאכט, בעת עס איז ערשיענען מיין בוך „צור קריטיק דער פּאליטישען עקאנאמיע" אין 1859. זי זאגט: מיין מיינונג, אז דער בעשטימטער אופן פון פּראדוקציאן און די פּראדוקציאנס־פערהעלטעניסען, וואס זיינען יעדעס־מאל צוגעפּאסט צו איהם, אין קורצען—אז „די עקאנאמישע סטרוקטור פון דער געזעלשאפט איז דער רעאלער באזים, אויף וועלכען עס בויט זיך אויף א יוריסטישער און פּאליטישער בנין (איבערבוי) און צו וועלכען עס זיינען צוגעפּאסט בעשטימטע געזעלשאפטליכע פארמען פון בעוואוסטזיין [פון דענקען];" אז „דער אופן פון פּראדוקציאן פון דעם מאטעריעלען לעבען בעשטימט (גיט די בעדינגונג) דעם סאציאלען, פּאליטישען און גייסטיגען לעבענס־פּראצעס איבערהויפּט"—אז דאס אלעס איז טאקע ריכטיג פאר דער היינטיגער וועלט,

װעלכע עס שטעהט אױפגעשריבען אױפ'ן שטערן, אז זײ געהערן צו א געזעלשאַפט־צושטאַנד, אין װעלכען דער פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס בעהערשט די מענשען און דער מענש בעהערשט נאָך ניט דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, גילטען אין זײער בורזשואַזנעם בעװאוסט־

װאָס מאַכט איהם פאַר א טױש־װערטה. גראַד איהרע בעסטע פערטרעטער, װי אדאַם סמיטה און ריקאַרדאָ, בעהאַנדלען די װערטה־פאָרם װי עפּעס װאָס איז גאַנץ גלײכגילטיג, אָדער אױסערליך פון דער נאַטור פון דער סחורה גופא. דער גרונד דערפון איז ניט דאָס אַלײן, װאָס זײער גאַנצע אױפמערקזאַמקײט איז פערנומען מיט דעם אַנאַליז פון דער גרױס פון װערטה. ער ליעגט טיעפער. די װערטה־פאָרם פון דעם אַרבײטס־פּראָדוקט איז די אבסטראַקטעסטע אָבער אױך די אַלגעמײנסטע פאָרם פון דעם בורזשואַזנעם אופן פון פּראָדוקציאָן, װעלכע שטעמפּעלט איהר אַלס א בעזונדער סאָרט געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציאָן און גיט איהר דערמיט א ספּעציעלען געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער. װען מען קוקט אױף איהר דעריבער װי אױף אַן אײביגער נאַטור־פאָרם פון דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציאָן, פערזעהט מען נױטיגערװײז דאָס ספּעציפישע פון דער װערטה־פאָרם און ממילא אױך פון דער סחורה־פאָרם, און פון איהרע װײטערע ענטװיקלונגען, די געלד־פאָרם, קאַפּיטאַל־פאָרם א.אַז.װ. מען געפינט דעריבער בײ די עקנאָמען, װעלכע שטימען דורכאױס אײן, אַז די אַרבײטס־צײט איז די מאָס פון דער גרױס פון װערטה, די משונה'דיגסטע און העכסט װידער־שפּרעכענדיגע פאָרשטעלונגען װעגען געלד, ד.ה. װעגען דער פאַרטיגער געשטאַלט פון דעם אַלגעמײנעם עקװיװאַלענט. דאָס װײזט זיך אַרױס זעהר אױפפאַלענד צ.ב.ש. בײ דער בעהאַנדלונג פון דעם באַנק־װעזען, װאו מען קאָן װײט ניט געהן מיט די געװעהנליכע דעפיניציעס פון געלד. אין געגענזאַץ איז דעריבער אױפגעשטאַנען א פון דאָס נײ אױפגעריכטער מערקאַנטיל סיסטעם (גאַנילה א.אַז.װ.), װעלכער זעהט אין דעם װערטה נישט מעהר װי א געזעלשאַפטליכע פאָרם, אָדער ריכטיגער נאָר א שײן פון איהר אָהן א סובסטאַנץ. — איך װיל דאָ בעמערקען אײן מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז אונטער קלאַסישער פּאָליטישער עקאָנאָמיע פערשטעה איך די גאַנצע עקאָנאָמיע זינט װ. פּעטטי, װעלכע האָט אױסגעפאָרשט דעם אינערליכען צוזאַמענהאַנג פון די בורזשואַזע פּראָדוקציאָנס־פערהעלטעניסען, אין געגענזאַץ צו דער װאולגאַר־עקאָנאָמיע, װעלכע דרעהט זיך נאָר אַרום דעם כלומר'שטען צוזאַמענהאַנג און קײעט נאָר איבער יעדעס מאָל װיעדער דעם מאַטעריאַל, װאָס די װיסענשאַפטליכע עקאָנאָמיע האָט שױן לאַנג צוגעשטעלט, כדי צו געבען פערשטענדיגע ערקלערונגען פון די גרעבסטע ער־שײנונגען פאַר דעם הױזליכען געברױך פון דער בורזשואַזיע, אַזױ צו זאָגען; אין אַלעם איבעריגען בעשרענקט זי זיך אױף דעם, װאָס זי סיסטעמאַטיזירט די אױסגעדראָשענע און זעלבסט־געפעליגע פאָרשטעלונגען פון די בורזשואַזנע פּראָדוקציאָנס־אַגענטען װעגען זײער אײגענער בעסטער װעלט, איז מדקדק אױף יעדער קלײניגקײט און פּראָקלאַמירט זײ אַלס אײביגע װאָרהײטען.

פאָרם פון נאַטור־זאכען, וועלכע האָבען זאַנדערבארע געזעלשאפט־ליכע אייגענשאפטען. און די מאָדערנע עקאָנאָמיע, וועלכע קוקט אזוי גדלות׳דיג פון אויבען ארונטער אויף דעם מאָנעטאר־סיסטעם—קאָן מען דען ניט א י ה ר פעטישיזם אָנטאפּען מיט די הענד, ווי נאָר זי בעהאנדעלט דאָס קאפּיטאל? ווי לאַנג איז עס גאָר זינט די עקאָנאָמיע האָט פערוואָרפען די פיזיאָקראטישע אילוזיע, אז די גרונד־רענטע וואקסט ארויס פון דער ערד און ניט פון דער געזעלשאפט?

כדי אָבער ניט צו פערכאפּען אפריהער, ווע‏לען מיר זיך בענוגענען מיט נאָך איין ביישפּיעל, בנוגע צו דער סחורה־פאָרם גופא. ווען סחורות וואָלטען געקאָנט רעדען, וואָלטען זיי געזאָגט: דעם מענשען, קאָן זיין, אינטערעסירט אונזער געברויך־ווערטה. אונז אָבער אלס זאכען געהט ער ניט אָן. וואָס עס געהערט יאָ צו אונז אלס זאכען, איז אונזער ווערטה. אונזער אייגענער פער־קעהר אלס סחורה־זאכען בעווייזט דאָס. מיר האָבען א שייכות איינע צו די אנדערע נאָר אלס טויש־ווערטהען. איצט לאָמיר הערען ווי דער עקאָנאָם רעדט פון דער סחורה־הארץ ארויס: „ווערטה (טויש־ווערטה) איז די אייגענשאפט פון זאכען, רייכטום (געברויך־ווערטה) איז די אייגענשאפט פון מענשען. ווערטה אין אָט דעם זין שליסט נויטיגערווייז איין דעם אויסטויש, רייכטום—ניט.״ [84] „רייכטום איז אן אייגענטימליכקייט פון מענשען, ווערטה—אן אייגענטימליכקייט פון סחורות. א מענש אָדער א געמיינדע איז רייך; א פּערל אָדער א דימענט איז ווערטהפול.... א פּערל אָדער א דימענט האָט ווערטה אלס פּערל אָדער דימענט.״ [85] קיין כעמיקער האָט נאָך ביזאהער ניט געפונען קיין טוישווערטה אין א פּערל אָדער א דימענט. די עקאָנאָמישע ענטדעקער פון דער דאָזיגער כעמישער סובסטאנץ, וועלכע מאכען א בעזונדער אָנשפּרוך אויף קריטישער טיעפקייט, געפינען אָבער אז דער געברויך־ווערטה פון זאכען איז אָבהענגיק פון זייערע זאכליכע אייגענשאפטען, בעת פערקעהרט, זייער ווערטה איז א טייל פון זיי אלס זאכען. וואָס

---

[84] "Observations on some verbal disputes in Political Economy, particularly relating to Value and to Supply and Demand." London 1821, p. 17.

[85] S.Bailey: A Critical Dissertation on the Nature etc. of Value, p. 165.

אויף ווי ווייט איין טייל עקאָנאָמען ווערט פערפיהרט פון דעם פעטישיזם, וואָס ליעגט אין דער סחורה־וועלט, אָדער פון דעם אָביעקטיווען שיין פון די געזעלשאַפטליכע כאַראַקטער־שטריכען פון דער ארבייט, בעווייזט צווישען אנדערע דער לאַנגוויילינגער און צוגעגעסענער ויכוח וועגען דער ראָליע פון דער נאַטור אין דער שאַפונג פון טויש־ווערטה. אַזוי ווי טויש־ווערטה איז אַ בעשטימטע געזעלשאַפטליכע מאַנער אויסצודריקען די סומע ארבייט, וואָס איז פערוועגדעט געוואָרן אויף אַ זאַך, קאָן ער ניט ענטהאַלטען מעהר נאַטור־שטאָף ווי למשל דער וועקסעל־קורס.

אַזוי ווי די סחורה־פאָרם איז די אַלגעמיינסטע און אונענט־וויקעלטסטע פאָרם פון דער בורזשואזנער פּראָדוקציאָן—וואָס דע־ריבער טרעט זי טאַקע אַרויס גאַנץ פריה, הגם ניט אויף דעמ־זעלבען הערשענדען און בכן כאַראַקטעריסטישען אופן ווי היינט צו טאָג—זעהט זיך נאָך איהר פעטיש־כאַראַקטער פערהעלטנים־מעסיג לייכט דורך. ביי מעהר קאָנקרעטע פאָרמען פערשווינדט אפילו אָט דער אויסזעהן פון איינפאַכקייט. פון וואַנען האָבען זיך גענומען די אילוזיעס פון דעם מאָנעטאַר־סיסטעם? דערפון וואָס ער האָט אין גאָלד און זילבער אַלס געלד ניט געזעהן דעם אויסדרוק פון אַ געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציאָנס־שייכות, נאָר אַ

וואו די מאַטעריעלע אינטערעסען האָבען די אויבער־האַנד, אָבער עס איז ניט ריכטיג, ניט פאַר דעם מיטעלאַלטער, וואו דער קאַטהאָליציזם האָט געהערשט און ניט פאַר אַטהען און רוים, וואו די פּאָליטיק איז געווען די הערשענדע מאַכט. ערשטענס איז עס מאָדנע, וואָס עס פעלט איין מענשען זיך משער צו זיין, אַז אָט די אויסגעדראָשענע פראַזען וועגען דעם מיטעל־אַלטער און דער אַלטער וועלט זיינען פאַר וועמען עס איז נאָך געבליבען אונבעקאַנט. אַזויפיעל איז אָבער קלאָר, אַז דער מיטעלאַלטער האָט ניט געקאָנט לעבען פון דעם קאַטהאָליציזם און די אַלטע וועלט — פון דער פּאָליטיק. פערקעהרט, די ארט און ווייזע ווי זיי האָבען בעזאָרגט זייער חיונה דערקלערט וואָרום דאָרט האָט די הויפּטראָליע געשפּיעלט דער קאַטהאָליציזם און דאָ די פּאָליטיק. איבעריגענס, פאָדערט זיך גאָר ניט קיין גרויסע בע־קאַנטשאַפט מיט דער געשיכטע פון דער רוימישער רעפּובליק, צ.ב.ש., כדי צו וויסען, אַז די געשיכטע פון לאַנד־איינענטום איז איהר געהיימע געשיכטע. פון דער אַנדער זייט האָט שוין דאָן קיכאָט געקראָגען זיין שטראָף פאַר דעם טעות, וואָס ער האָט געמיינט, אַז די וואַנדערענדע ריטערשאַפט קאָן זיך גלייך פערטראָגען מיט אַלע עקאָנאָמישע פאָרמען פון דער געזעלשאַפט.

צווייטער קאַפּיטעל.

דער פּראָצעס פון אויסטויש.

די סחורות קאָנען אליין ניט געהן אין מארק און קאָנען אליין זיך ניט אויסטוישען. מיר מוזען דעריבער אויפזוכען זייערע היטער, די בעזיצער פון די סחורות. סחורות זיינען זאכען און קאָנען דעריבער זיך ניט שטעלען אנטקעגען דעם מענשען. אויב זיי זיינען ניט מרוצה, קאָן ער געברויכען געוואלט; אין אנדערע ווערטער, ער קאָן זיי נעהמען.[87] כדי צו שטעלען די דאָזיגע זאכען אין א שייכות איינע צו די אנדערע אלס סחורות, מוזען די היטער פון די סחורות זיך פערהאַלטען איינע צו די אנדערע ווי פּערזאָנען, וואָס זייער ווילען ליעגט אין יענע זאכען, און יעדער איינער, זיך שיידענדיג מיט זיין אייגענער סחורה ווערט דער באַלעבאָס פון דער פרעמדער סחורה נאָר מיט דעם ווילען פון דעם אנדערן, ד.ה. נאָר דורך אַן אקט פון ווילען, וואָס געפינט זיך געמיינשאַפטליך ביי ביידען. זיי מוזען זיך, הייסט עס, געגענזייטיג אָנערקענען אלס פּריוואַט־אייגענטימער. אָט די יורידישע שייכות, וואָס דריקט זיך אויס אין דער פאָרם פון א קאָנטראַקט, סיי עס איז געזעצליך ענטוויקעלט אָדער ניט, איז א שייכות צווישען ווילענס, אין וועלכער עס שפּיעגעלט זיך אָב די עקאָנאָמישע שייכות. דער אינהאַלט פון אָט דער יורידישער אָדער ווילען־שייכות ווערט בע־שטימט דורך דער עקאָנאָמישער שייכות גופא.[88] די פּערזאָנען

---

[87] אינ'ם 12טען י.ה., וועלכער שמ'ט אזוי מיט זיין פרומקייט, פלעגען אָפט פאַרקומען צווישען די דאָזיגע סחורות זעהר צאַרטע זאכען. א פראַנצויזישער דיכטער פון יענער צייט רעכענט אויס צווישען די סחורות, וואָס האָבען זיך איינגעפונען אויפ'ן מאַרק פון לאַנדיס, ווי קליידונג־שטאָפען, לעדער, אַקערבוי־אינסטרומענטען, פעל א.אז.וו. אויך—פרעהליכע מיידלעך.

[88] פּרודאָן שעפּט זיין אידעאַל פון אייביגער גערעכטיגקייט פון די יורי־דישע שייכות'ן, וואָס זיינען צוגעפּאַסט צו דער סחורה־פּראָדוקציאָן: וואָס דורכדעם, אגב אורחא בעמערקט, ווערט אויך געליפערט פאַר אַלע שפּיזבירגער דער זעהר טרייסטענדער בעווייז, אז די פאָרם פון דער סחורה־פּראָדוקציאָן

עס פּערפּעסטיגט זיי אין אַט דער מיינונג, איז דער זאָנדערבאַרער אומשטאַנד, וואָס דער געברויך־ווערטה פון זאַכען רעאַליזירט זיך פאַר׳ן מענשען אָהן דעם אויסטויש, ד.ה. אין א דירעקטער שייכות צווישען זאַך און מענש, בעת איהר ווערטה רעאַליזירט זיך, פּער־קעהרט, נאָר אין אויסטויש, דאָס הייסט, אין א געזעלשאַפטליכען פּראָצעס. ווער דערמאָנט זיך דאָ ניט אָן אונזער גוטען פריינד דאַנבעררי (אין שעקספּיר׳ס „פיעל ליארם איבער גאָרנישט"). וועלכער לערנט דעם נאַכטוועכטער סיקאָל: „זיין א מענש מיט א גוטען אויסזעהן איז א מתנה פון די אומשטענדען, אָבער קענען לעזען און שרייבען—דאָס קומט פון דער נאַטור."[36]

[36] דער פערפאַסער פון די „אַבזערוויישאַנס" און ס. ביילי בעשולדיגען ריקאַרדא׳ן, אז ער האָט דעם טוישווערטה פערוואַנדעלט פון א רעלאַטיווער זאַך אין עפּעס אַבסאָלוטעס. דער פאַקט איז פערקעהרט. ער האָט רעדוצירט דאָס אויסזעהן פון רעלאַטיוויטעט, וואָס אַט די זאַכען, דימענטען און פּערעל צ.ב.ש., בעזיצען, צו דער ריכטיגער שייכות, וואָס ליעגט פערבאָרגען הינטער דעם דאָזיגען אויסזעהן, צו זייער שייכות אַלס אויסדרוקען פון מענשליכער אַרבייט. ווען די ריקאַרדיאַנער האָבען אָבגעענטפערט ביילי׳ן גראָב אָבער ניט איבער־צייגענד, איז עס נאָר דערפאַר, ווייל זיי האָבען ביי ריקאַרדאָ׳ן גופא ניט געקאָנט געפינען קיין דערקלערונג וועגען דעם אינערליכען צוזאַמענהאַנג צווישען ווערטה און ווערטה־פאָרם אָדער טויש־ווערטה.

זי אַרויס׳פּטר׳ן פאַר סחורות, וואָס ער קאָן הנאה האָבען פון זייער געברויך־ווערטה. אַלע סחורות זיינען ניט געברויך־ווערטהען פאַר זייערע בעזיצער, יאָ געברויך־ווערטהען פאַר זייערע ניט־בעזיצער. פאָלגליך מוזען זיי בייטען הענד אויף אַלע זייטען. אָבער דאָס דאָזיגע הענד־בייטען איז וואָס מאַכט זייער אויסטויש, און אָט דער אויסטויש זייערער שטעלט זיי אין שייכות איינע צו די אַנ־דערע אַלס ווערטהען און רעאַליזירט זיי אַלס ווערטהען. דערפון קומט אויס, אַז סחורות מוזען זיך רעאַליזירן אַלס ווערטהען, איידער זיי קאָנען זיך רעאַליזירן אַלס געברויך־ווערטהען.

פון דער אַנדער זייט מוזען זיי זיך אַרויסווייזען אַלס געברויך־ווערטהען, איידער זיי קאָנען זיך רעאַליזירן אַלס ווערטהען. וואָרים די מענשליכע אַרבייט, וואָס איז אויף זיי אויסגעגעבען געוואָרן, רעכענט זיך נאָר, אויף ווי ווייט עס איז אויסגעגעבען געוואָרן אין אַ פאָרם, וואָס איז ניצליך פאַר אַנדערע. צי עס א י ז אָבער ניצליך פאַר אַנדערע, צי איהר פּראָדוקט, הייסט עס, בע־פריעדיגט פרעמדע בעדערפעניששען—דאָס קאָן נאָר איהר אויסטויש בעווייזען.

יעדער בעזיצער פון סחורה וויל אויסגעבען זיין סחורה נאָר פאַר אַזאַ אַנדערער, וואָס איהר געברויך־ווערטה בעפריעדיגט זיין בעדערפעניש. אין דעם ערך איז דער אויסטויש פאַר איהם נאָר אַן אינדיווידועלער פּראָצעס. פון דער אַנדער זייט וויל ער זיין סחורה רעאַליזירן אַלס ווערטה, ער וויל זי, הייסט עס, רעאַליזירן אין אַ וועלכער עס איז אַנדער סחורה פון דעמזעלבען ווערטה, סיי זיין איינגענע סחורה האָט פאַר דעם בעזיצער פון דער אַנדער סחורה אַ געברויך־ווערטה, סיי ניט. פון דעם שטאַנדפּונקט איז דער אויסטויש פאַר איהם אַן אַלגעמיין־געזעלשאַפטליכער פּראָצעס. אָבער דערזעלביגער פּראָצעס קאָן אין דערזעלביגער צייט ניט זיין פאַר אַלע סחורה־בעזיצער אי נאָר אינדיווידועל, אי נאָר אַלגעמיין־געזעלשאַפטליך.

דעם סאַנדאַל אויף עפּעס וואָס עס פעהלט איהם, למשל אויף עסענוואַרג, בענוצט דעם סאַנדאַל אַלס אַ סאַנדאַל. אָבער ניט אין זיין נאַטירליכען געברויך־אופן. וואָרים ער איז ניט געמאַכט געוואָרן צוליב דעם אויסטויש.״ (אַריסטאָטעל: „דע רעפּובליקאַ״, בוך 1, קאַפּיטעל 9.)

עקזיסטירן דאָ איינע פאַר די אַנדערע נאָר אַלס פּערטרעטער פון סחורה און דעריבער אַלס סחורה־בעזיצער. אין דעם ווייטערן גאַנג פון אונזער פאָרשונג וועלען מיר געפינען בכלל, אַז די עקאָנאָמישע כאַראַקטער־מאַסקען פון די פּערזאָנען זיינען נישט מעהר ווי פּער־זאָניפיקאַציעס פון די עקאָנאָמישע שייכות'ן, און זיי טרעטען אַרויס איינע אַנטקעגען די אַנדערע אַלס זייערע טרעגער.

וואָס עס אונטערשיידט ספּעציעל דעם סחורה־בעזיצער פון דער סחורה, איז דער אומשטאַנד, וואָס פאַר איהר גילט יעדער אַנדער סחורה־קערפּער נאָר ווי אַ פאָרם, אין וועלכער עס בעווייזט זיך איהר אייגענער ווערטה. ווי אַ געבוירענער אויסגלייכער און ציניקער, איז זי שטענדיג גרייט צו בייטען מיט יעדער אַנדער סחורה, מעג יענע זיין נאָך מעהר אָבשטויסענד אפילו ווי מאַרי־טאָרנע, ניט נאָר די נשמה, נאָר אפילו אויך איהר גוף. דאָס, וואָס עס פעהלט דער סחורה דער חוש פאַר דאָס קאָנקרעטע, איז ממלא דער סחורה־בעזיצער דורך זיינע אייגענע פינף און מעהר חושים. זיין סחורה האָט ניט פאַר זיינע חושים קיין דירעקטען געברויך־ווערטה. זאָנסט וואָלט ער זי ניט געפיהרט אויפ'ן מאַרק. זי האָט אַ געברויך־ווערטה פאַר אַנדערע. פאַר איהם האָט זי דירעקט נאָר ד ע ם געברויך־ווערטה, וואָס זי טראָגט אין זיך אַ טויש־ווערטה און קאָן במילא זיין אַ טויש־מיטעל.[89] דעריבער וויל ער

איז פונקט אַזוי אייביג, ווי די גערעכטיגקייט. דאַן וויל ער, פּערקעהרט וויעדער, די ווירקליכע סחורה־פּראָדוקציאָן און דעם ווירקליכען רעכט־סיסטעם וואָס איז צוגעפּאַסט צו איהר, איבערמאַכען לויט אַט דעם אידעאַל. וואָס וואָלט מען געדענקט פון אַ כעמיקער, וועלכער וואָלט אַנשטאַט צו שטודירן די ווירקליכע געזעצען פון שטאָף־וועקסעל און אויף זייער באַזיס לייזען בעשטימטע אויפגאַבען, געוואָלט איבערמאַכען דעם שטאָף־וועקסעל דורך די אייביגע אידעען פון „נאַ־טירליכקייט" און „פערוואַנדשאַפט"? צי ווייס מען אַ שטייגער וואָס „וואַכער" איז, ווען מען זאָגט, אַז ער ווידערשפּרעכט די „אייביגע גערעכטיגקייט" און די „אייביגע יושר'דיגקייט" און די „אייביגע געגענזייטינקייט" און אַנדערע „אייביגע וואַרהייטען", מעהר וויפיעל די קירכען־פאַטערס האָבען געוואוסט, ווען זיי האָבען געזאָגט, אַז ער ווידערשפּרעכט די „אייביגע גנאָד", דעם „אייביגען גלויבען" און דעם „אייביגען ווילען גאָטעס"?

[89] „וואָרים צווייפאַכיג איז דער געברויך פון יעדען „גוט"…. איינער איז אייגענטימליך צו דער זאַך אַלס אַזעלכע, דער אַנדערער איז ניט: ווי אַ סאַנדאַל (אַ שוה) וואָס דיענט צום טראָגען און קאָן אויך אויסגעטוישט ווערן. ביידע זיינען געברויך־ווערטהען פון דעם סאַנדאַל, וואָרים אפילו דער, וואָס טוישט אויס

אויסטויש־פּראָצעס, אין וועלכען אַרבייט־פּראָדוקטען פון פערשיידענע סאָרטען ווערן פּראַקטיש אויסגעגליכען איינע מיט די אַנדערע און אויף דעם אופן פּאַקטיש פערוואַנדעלט אין סחורות. די היסטאָרישע אויסברייטונג און פערטיעפונג פון'ם אויסטויש ענטוויקעלט דעם געגענזאַץ פון געברויך־ווערטה און ווערטה, וואָס ליעגט פערבאָרגען אין דער סחורה־נאַטור. די נויט פון דעם קאָמערציעלען פערקעהר צו געבען דעם דאָזיגען געגענזאַץ אַן אויסערליכען אויסדרוק טרייבט איינצופיהרן אַ זעלבשטענדיגע פאָרם פון סחורה־ווערטה, און זי רוהט ניט און ראַסט ניט ביז דער צוועק איז איינמאָל פאַר אַלע מאָל דערגרייכט דורך דער פערטאָפּלונג פון דער סחורה אין סחורה און געלד. אין דעמזעלבען ערך, אַלזאָ, וואָס עס קומט פאָר די פערוואַנדלונג פון אַרבייט־פּראָדוקטען אין סחורות, ווערט דורכגעפיהרט די פערוואַנדלונג פון סחורה אין געלד.[40]

דער דירעקטער אויסטויש פון פּראָדוקטען האָט אין איין פּרט די פאָרם פון דעם איינפאַכען ווערטה־אויסדרוק, אָבער אין אַנאַנדער פּרט האָט ער זי נאָך ניט. יענע פאָרם איז געוועזען x סחורה $A = y$ סחורה B. די פאָרם פון דעם דירעקטען פּראָדוקטען־אויסטויש איז: x געברויך־זאַך $A = y$ געברויך־זאַך B.[41] די זאַכען A און B זיינען דאָ ניט קיין סחורות איידער דעם אויסטויש, נאָר זיי ווערן סחורות ערשט דורך איהם. דער ערשטער אופן, אויף וועלכען אַ געברויך־זאַך קאָן ווערן אַ טויש־ווערטה, איז ווען זי עקזיסטירט אַלס אַ ניט־געברויך־ווערטה, און דאָס איז, ווען זי איז אַן איבערפליסיגער טייל פון עפּעס אַ געברויך־ווערטה,

[40] פון דעם קאָן מען אורטיילען ווי פיפיג דער קליינבירגערליכער סאָציאַליזם איז, וועלכער וויל פעראייביגען די פּראָדוקציאָן פון סחורות און אין דערזעלבער צייט אָבשאַפען „דעם געגענזאַץ פון געלד און סחורה", דאָס הייסט, דאָס געלד גופא, ווארים עס עקזיסטירט דאָך נאָר אין און דעם געגענזאַץ. פּונקט אַזוי גוט וואָלט מען געקאָנט אָבשאַפען דעם פּויפּסט און לאָזען בלייבען דעם קאַטוילּיציזם. מעהר וועגען דעם ענין קאָן מען געפינען אין מיין בוך „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע", ז. 61 א.וו.

[41] כל זמן אפילו צוויי פערשיידענע זאַכען ווערן נאָך ניט אויסגעטוישט, נאָר ווי מיר געפינען עס אָפט ביי די ווילדע, אַ כאַאָטישע מאַסע פון זאַכען ווערט אָנגעבאָטען אַלס עקוויוואַלענט פאַר עפּעס אַ דריטער זאַך, שטעהט נאָך דער דירעקטער פּראָדוקציאָנס־אויסטויש גופא ערשט אויף זיין פאָר־שוועל.

קוקען מיר זיך נעהענטער צו, זעהען מיר, אז פאר יעדען סחורה־בעזיצער גילט יעדע פרעמדע סחורה אלס א ספּעציעלער עקוויוואַלענט פון זיין סחורה, און פאָלגליך איז זיין אייגענע סחורה אַן אַלגעמיינער עקוויוואלענט פון אלע אנדערע סחורות. אַזוי ווי אָבער אַלע סחורה־בעזיצער טהוען דאָסזעלביגע, איז קיין סחורה ניט קיין אַלגעמיינער עקוויוואלענט, און בכן בעזיצען אויך ניט די סחורות קיין אלגעמיינע רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם, אין וועלכער זיי זאָלען זיך שטעלען גלייך אלס ווערטהען און זיך פערגלייכען אין דער גרויס פון זייערע ווערטהען. זיי שטעהען איבערהויפּט ניט איינע לגבי די אנדערע אלס סחורות, זאָנדערן נאָר אלס פּראָדוקטען אָדער געברויך־ווערטהען.

אין זייער פערלעגענהייט דענקען אונזערע סחורה־בעזיצער ווי פאוסט: „אים אנפאנג וואר די טהאט.״ איידער זיי האָבען גערעכנט, האָבען זיי שוין געהאנדעלט. די געזעצען פון דער סחורה־נאַטור פערווירקליכען זיך אין דעם נאַטור־אינסטינקט פון די סחורה־בעזיצער. זיי קאָנען ברענגען זייערע סחורות אין בעציהונג איינע מיט די אנדערע אלס ווערטהען, און פאָלגליך אלס סחורות, נאָר ווען זיי ברענגען זיי אין שייכות איינע לגבי די אנדערע מיט א וועלכער עס איז אנדער סחורה אלס אלגעמיינער עקוויוואלענט. דאָס האָבען מיר געזעהן פון דעם אנאַליז פון סחורה. אָבער נאָר א געזעלשאַפטליכע טהאט קאָן מאכען א בעשטימטע סחורה פאר אַן אַלגעמיינעם עקוויוואלענט. דער געזעלשאפטליכער אקט פון אַלע אנדערע סחורות טיילט דעריבער אויס איין בעשטימטע סחורה, אין וועלכער זיי שטעלען אַלע אַרויס זייערע ווערטהען. דורכדעם ווערט די נאַטוראַל־פאָרם פון דער דאָזיגער סחורה די געזעלשאַפט־ליך־גילטיגע עקוויוואלענט־פאָרם. צו זיין דער אלגעמיינער עקווי־וואַלענט ווערט דורך אַט דעם געזעלשאפטליכען פּראָצעס די ספּע־ציפיש־געזעלשאפטליכע פונקציע פון דער אויסגעטיילטער סחורה. אַט אַזוי ווערט זי — געלט. „די דאָזיגע האָבען איין מיינונג און זיי גיבען זייער כח און מאכט דער חיה. און קיינער זאָל ניט קאָנען קויפען אָדער פערקויפען, ווער עס האָט ניט דעם שטעמפּעל מיט דעם נאָמען פון דער חיה אָדער מיט דעם גמטריא פון זיין נאָמען.״ (ענטפּלעקונגען פון יאָהאַן).

דער געלד־קריסטאָל איז א נויטווענדיגער פּראָדוקט פון דעם

אין דעם דירעקטען פּראָדוקטען־אויסטויש איז יערע סחורה דירעקט א טויש־מיטעל פאַר איהר בעזיצער און אַן עקוויוואַלענט פאַר איהר ניט־בעזיצער, אָבער נאָר אַזוי ווייט, ווי זי איז פאַר איהם א געברויך־ווערטה. אויף דער שטופע בעקומט נאָך ניט דער טויש־אַרטיקעל קיין ווערטה־פאָרם, וועלכע איז ניט אָבהענגיק פון זיין אייגענעם געברויך־ווערטה אָדער פון די אינדיווידועלע בעדערפענישען פון די אויסטוישער. די נויטווענדיגקייט פון אַזאַ ווערטה־פאָרם ענטוויקעלט זיך מיט דער וואַקסענדער צאָהל און פערשיידענקייט פון די סחורות, וואָס טרעטען אריין אין דעם אויס־טויש־פּראָצעס. די אויפגאַבע וואַקסט אויס צוזאַמען מיט די מיטלען פון איהר לייזונג. עס קומט קיינמאָל ניט פאָר קיין מסחר־פערקעהר, דורך וועלכען סחורה־בעזיצער טוישען אויס און פער־גלייכען זייערע אייגענע אַרטיקלען אויף פערשיידענע אַנדערע אַר־טיקלען, אוואו פערשיידענע סחורות פון פערשיידענע סחורה־בע־זיצער ווערן ניט אויסגעטוישט און פערגליכען אַלס ווערטה אין דעם דאָזיגען מסחר־פערקעהר מיט איין און דעמזעלביגען דריטען סאָרט סחורה. אַזאַ דריטע סחורה, דערמיט וואָס זי ווערט אַן עקוויוואַלענט פאַר פערשיידענע אַנדערע סחורות, בעקומט דירעקט, הגם בלויז אין ענגע גרעניצען, אַן אַלגעמיינע אָדער געזעלשאַפט־ליכע עקוויוואַלענט־פאָרם. אָט די אַלגעמיינע עקוויוואַלענט־פאָרם ענטשטעהט און פערגעהט מיט דעם מאָמענטאַנעם געזעלשאַפט־ליכען קאָנטאַקט, וועלכער האָט זי אַרויסגערופען אין לעבען. וויי־לענווייז דריקט זי זיך אַמאָל אויס אין איין סחורה, אַמאָל אין אַנאַנדערער. מיט דער ענטוויקלונג אָבער פון דעם סחורה־אויס־טויש בעהעפט זי זיך פעסט צו ספּעציעלע סאָרטען סחורות אויס־שליסליך, אָדער זי קריסטאַליזירט זיך אין דער געלד־פאָרם. דער סאָרט סחורה, צו וועלכען זי קלעבט זיך אָן, איז פון אָנפאַנג אַ צופעליגע זאַך. דאָך זיינען, בכלל געזאָגט, פאַראַן צוויי אומשטענ־דען, וואָס ענטשיידען די זאַך. די געלד־פאָרם קלעבט זיך אָן ענטוועדער צו די וויכטיגסטע טויש־אַרטיקלען פון דער פרעמד, וועלכע זיינען פאַקטיש נאַטירליכע ערשיינונג־פאָרמען פון דעם טויש־ווערטה פון די היימישע פּראָדוקטען, אָדער צו דעם געברויך־אַרטיקעל, וועלכער מאַכט אויס דעם הויפּט־עלעמענט פון דעם היי־מישען בעזיצטום, וואָס לאָזט זיך אָבשפּאָרן פאַר פרעמדע. ווי

וועלכען זיין בעזיצער בענוצט פאר זיינע דירעקטע נויטען. זאכען אן און פאר זיך זיינען דעם מענשען פרעמדע, און קאנען דעריבער ווערן פערפרעמדט [אריבערגעהן אין פרעמדע הענד]. כדי דאס דאזיגע פערפרעמדט ווערן זאל זיין געגענזייטיג, דארפען די מענשען בשתיקה זיך שטעלען איינע לגבי די אנדערע אלס פריוואט־אייגענטימער פון די דאזיגע זאכען, און במילא אלס פערזאנען, וואס זיינען אונאבהענגיק איינע פון די אנדערע. אזא שייכות פון געגענזייטיגער פרעמדקייט [אדער אונאבהענגיקייט] עקזיסטירט אבער ניט פאר די מיטגליעדער פון א פרימיטיווער קאמונאל־געזעלשאפט, סיי זי האט די פארם פון א פאטריארכאלישער פאמיליע, סיי פון אן אלט־אינדישער געמיינדע, אדער פון א אינקא־שטאאט [אין פערו] א.אז.וו. דער סחורה־אויסטויש פאנגט זיך אן, וואו די קאמונאל־געמיינדען ענדיגען זיך—ביי די פונקטען, וואו זיי קומען אין בעריהרונג מיט פרעמדע קאמונאל־געמיינדען אדער מיט די מיטגליעדער פון פרעמדע געמיינדען. אזוי באלד אבער ווי זאכען ווערן איינמאל סחורות אין דעם אויסוועדטיגען לעבען פון די געמיינדען, ווערן זיי שוין דאס אייגענע צוריקווירקענדיג אויך אין דעם אינערליכען געמיינשאפט־לעבען. די פראפארציע, אין וועלכער זיי טוישען זיך אויס, איז פון אנפאנג א גאנץ צופעליגע. אויס־טוישבאר זיינען זיי דורך דעם געגענזייטיגען ווילען פון זייערע בעזיצער, צו לאזען זיי אריבערגעהן אין פרעמדע הענד. דערוויילע פערפעסטיגט זיך ביסלעכווייז אלץ מעהר די בעדערפעניש פאר פרעמדע געברויך־זאכען. די שטענדיגע ווידערהאלונג פון דעם אויסטויש מאכט איהם פאר א רעגעלמעסיגען געזעלשאפטליכען פראצעס. מיט דער צייט מוז דעריבער לכל הפחות איין טייל פון די ארבייט־פראדוקטען אבזיכטליך פראדוצירט ווערן לשם אויסטויש. פון דעם אויגענבליק אן פערפעסטיגט זיך פון איין זייט דער חלוק צווישען דער ניצליכקייט פון א זאך פאר דעם דירעקטען בעדארף און איהר ניצליכקייט פאר דעם צוועק פון אויסטויש. איהר געברויך־ווערטה שיידט זיך אב פון איהר טויש־ווערטה. פון דער אנדער זייט ווערט די קוואנטיטאטיווע שייכות, ד.ה. די פראפארציע, אין וועלכער זיי טוישען זיך אויס, אבהענגיק פון זייער פראדוקציאן גופא. די געוועהנהייט שטעמפעלט זיי אלס ווערטהען פון א בעשטימטער גרויס.

פערקערפערונג פון אבסטראקטער, ד.ה. גלייכער מענשליכער ארביים, קאן זיין נאר אזא מאטעריאל, וואס אלע עקזעמפלארען פון איהם בעזיצען דיזעלביגע גלייכפארמיגע קוואליטעט. פון דער אנדער זייט, אזוי ווי דער אונטערשייד צווישען די פערשיידענע גרויסען פון ווערטהען איז א ריין קוואנטיטאטיווער, מוז אויך די געלד־סחורה זיין בכח ארויסצרווייזען ריין־קוואנטיטאטיווע אונטערשייי־דען, ד.ה. זי מוז זיך לאזען טיילען ווי מען וויל און מוז קאנען צוריק צוזאמענגעשטעלט ווערן פון איהרע טיילען. גאלד און זילבער בעזיצען גראד אט די אייגענשאפטען פון דער נאטור.

דער געברויך־ווערטה פון דער געלד־סחורה פערטאפעלט זיך. א חוץ איהר ספעציעלען געברויך־ווערטה אלס סחורה, ווי צ.ב.ש. גאלד דיענט צו פערפלאמבירן געלעכערטע צייחן אדער אלס רויה־מאטעריאל פון לוקסוס־ארטיקלען, בעקומט זי נאך א פארמאלען געברויך־ווערטה, וואס נעהמט זיך פון איהרע ספעציפישע געזעל־שאפטליכע פונקציאנען.

אזוי ווי אלע אנדערע סחורות זיינען נאר בעזונדערע עקווי־וואלענטען פון דעם געלד און דאס געלד איז זייער אלגעמיינער עקוויוואלענט, פערהאלטען זיי זיך אלס בעזונדערע סחורות צום געלד ווי צו אן אלגעמיינע סחורה.[44]

מיר האבען געזעהן, אז די געלד־פארם איז נאר דער אב־גלאנץ פון די בעציהונגען פון אלע אנדערע סחורות, וואס האלט זיך פעסט אן איין בעשטימטער סחורה. אז געלד איז א סחורה,[45]

---

[44] „דאס געלד איז די אלגעמיינע סחורה.“ (ווערי, „מעדיטאציאני סוללא עקאנאמיא פאליטיקא“, ז. 16.)

[45] „זילבער און גאלד פאר זיך, וועלכע מיר קאנען בעצייכענען מיט דעם אלגעמיינעם נאמען עדעל־מעטאלען, זיינען.... סחורות...., וואס שטייגען אדער פאלען אין ווערטה. מען קאן דאן רעכענען, אז דער עדעל־מעטאל האט א העכערן ווערטה, ווען א קלענערעס געוויכט פון איהם ווערט אויסגעטוישט אויף א גרעסערער מאסע פון די לאנדווירטשאפטליכע אדער אינדוסטריעלע פראדוקטען פון א לאנד א.ז.וו. („א דיסקארס אוו דהי דזשענעראל נאשיאנס אוו מאני עטצ.“ ביי א מערטשאנט, לאנדאן 1695, ז. 7.) „ווען אפילו גאלד און זילבער, געמינצט אדער ניט געמינצט, ווערן געברויכט אלס א מאסשטאב פאר אלע אנדערע זאכען, זיינען זיי פונדעסטוועגען ניט ווייניגער א סחורה, ווי ווייז, אויל, טאבאק, קליידער אדער צייג.“ (א דיסקארס קאנסערנינג טרייד עטצ.“ לאנדאן, 1689 ז. 2) „אלס פערמעגען און רייכטום פונ'ם קיניגרייך

צ.ב.ש. פיה. נאמאדען־פעלקער ענטוויקלען פריהער איידער אנ־דערע די געלד־פארם, ווייל גאר זייער האב און גוטס געפינט זיך אין א בעווענליכער און דעריבער אין א דירעקטער איבערגעבליכער פארם, און אויך ווייל זייער אופן פון לעבען ברענגט זיי שטענדיג אין בעריהרונג מיט פרעמדע געמיינדען און רופט דעריבער ארויס דעם אויסטויש פון פראדוקטען. מענשען האבען אפט געמאכט דעם מענשען אליין, אין דער פארם פון א שקלאף, פאר דעם אור־שפרינגליכען געלד־מאטעריאל, אבער קיינמאל ניט דעם גרונד און באדען. אזא אידעע האט נאר געקאנט ארויסקומען אין דער שוין ענטוויקעלטער בורזשואזנער געזעלשאפט. זי דאטירט פון דעם לעצטען דריטעל פון 17טען יאהרהונדערט, און די ערשטע פראבע זי דורכצופיהרען אויף א נאציאנאלען מאסשטאב איז ערשט גע־מאכט געווארן א הונדערט יאהר שפעטער, אין דער פראנצויזישער בירגערליכער רעוואלוציע.

אין דעם זעלבען ערך, וואס דער סחורה־אויסטויש צערייסט זיינע בלויז לאקאלע בענדער און דער ווערטה פון סחורות ברייטערט זיך פאלגליך אויס אין דער פערקערפערונג פון מענשליכער ארבייט בכלל, נעהט די געלד־פארם אריבער אויף אזוינע סחורות, וועלכע זיינען פון דער נאטור צוגעפאסט פאר דער געזעלשאפטליכער פונקציע פון אן אלגעמיינעם עקוויוואלענט,—אויף די עדעלע מע־טאלען.

דער זאץ: „הגם גאלד און זילבער זיינען פון דער נאטור ניט קיין געלד, איז אבער געלד פון דער נאטור גאלד און זילבער”,[42] צייגט די צוגעפאסטקייט פון זייערע פיזישע אייגענשאפטען צו די פונקציעס פון געלד.[43] ביזאהער אבער וויסען מיר נאר פון איין פונקציע פון געלד, צו דיענען אלס די ערשיינונג־פארם פון דעם סחורה־ווערטה אדער אלס דער מאטעריאל, אין וועלכען די גרויס פונ׳ם ווערטה פון סחורות דריקען זיך געזעלשאפטליך אויס. א ריכטיג־פאסענדע ערשיינונג־פארם פון ווערטה אדער פון דער

---

[42] קארל מארקס. „צור קריטיק דער פאלאטישען עקאנאמיע”, ז. 135. „די ווערטהפולע מעטאלען.... זיינען פון דער נאטור אויס געלד.”

[43] ווענען מעהר איינצעלהייטען פון דעם ענין זעה מיין אקארשט דער־מאנטען ווערק, דעם קאפיטעל „די עדעלע מעטאלען”.

שאַפטליכע כאַראַקטערען, וואָס די זאַכען נעהמען אָן, אָדער די מאַטעריעלע כאַראַקטערען, וואָס די געזעלשאַפטליכע בעשטימונגען פון דער ארבייט נעהמען אָן אויפ׳ן יסוד פון א בעשטימטען אופן פון פּראָדוקציאָן, פאר בלויזע צייכענס, דערקלערט מען זיי דערמיט אין דערזעלביגער צייט פאר אייגענווילליגע פּראָדוקטען פון דעם מענשען׳ס נאָכדענקען, וואָס זיינען סאַנקציאָנירט דורך דער אזוי־צו־זאָגען אַלגעמיינער צושטימונג פון דער מענשהייט. דאָס איז געוועזען די בעליעבטע אויפקלערונגס־מעטאָדע פון 18טען י.ה., כדי אראָבצורייסען ווענינגסטענס פאר דער ווייַלע דעם שלייער פון פרעמדקייט פון די רעטזעלהאפטע געשטאַלטען פון די מענשליכע שייכות׳ן, וועמעס ענטשטעהונגס־פּראָצעס מען האָט נאָך ניט גע־

זי.״ (מאַנטעסקיו, „עספרי דע לוא״, לאָנדאָן ב. II, ז. 2) „דאס געלד איז ניט בלויז א צייכען, ווארים עס איז אליין רייכטום; עס פערטרעט ניט די ווערטהען, עס איז אליין א ווערטהע״ (לע טראָן, „דע ל׳אינטערע סאָסיאַל״, ז. 910) „בעטראכט מען דעם בעגריף פון ווערטה, דאן קוקט מען אויף דער זאך אליין נאר ווי אויף א צייכען, און זי גילט ניט פאר דאס וואס זי איז, נאר פאר דאס, וואס זי איז ווערטה״ (העגעל, „פילאסאפיע דעם רעכטעס״, ז. 100.) א צייט פריהער פאר די עקאנאמען האבען די יוריסטען אריינגעבראכט די אידעע, אז געלד איז בלויז א צייכען און דער ווערטה פון די עדעלע מעטאלען איז נאר אן איינגעבילדעטער. זיי האבען עס געטאן אין זייער לאקייען־דיענסט צו דער קעניגליכער מאכט, שטיצענדיג זייער רעכט צו פעלשען די מינץ אין דער גאנצער צייט פון מיטעלאלטער אויף די טראדיציעס פון דער רוימישער אימ־פעריע און די געלד־בעגריפען פון די פאנדעקטען [דער שלחן ערוך פון רוימישען ציוויל־געזעץ]. קיינער קאן ניט און טאר ניט שטעלען אין ספק״, זאגט זייער בעפאלגטער שילער פיליפ פאן וואלאי [אלס קעניג פון פראנקרייך פיליפ דער זעקסטער] אין א דעקרעט פון יאהר 1346, „אז אונז און אונזער קעניגליכער מאיעסטעט אליין געהערט.... דאס געשעפט, די גיסונג, דער צושטאנד, דער פארראטה און יעדע פעראָרדנונג פון די מינצען צו לאזען זיי אין צירקולאציע און צו בעשטימען זייער ווערטה, ווי עס געפעלט אונז און ווי מיר האלטען פאר גוט.״ עס איז געוועזען א רוימיש געזעץ־דאגמע אז דער קייזער דעקרעטירט דעם ווערטה פון געלד. עס איז געווען אויסדריקליך פערבאטען צו בעהאנדלען דאס געלד ווי א סחורה. „עס זאל קיינעם ניט ערלויבט זיין צו האנדלען מיט געלד, ווארים דאס וואס עס איז בעשטימט פאר דעם עפענטליכען געברויך, טאר ניט ווערן קיין סחורה.״ א גוטע אויפקלערונג וועגען דעם פונקט קאן מען געפינען ביי ג. פ. פאגניני, אין קוסטאדי׳ס זאמלונג, פארטע מאדערנא, באנד II. ספעציעל אין דעם צווייטען טייל פון דעם ווערק פאלעמיזירט פאגניני אנטקעגען די הערען יוריסטען.

איז דעריבער נאָר אַן ענטדעקונג פאַר די, וועלכע פאַנגען אָן פון זיין פאַרטיגער געשטאַלט, כדי צו אַנאַליזירן די סחורה דערנאָך. דער אויסטויש־פּראָצעס גיט דער סחורה, וועלכע ער פערוואַנדעלט אין געלד, ניט איהר ווערטה, נאָר איהר בעזונדערע ווערטה־פאָרם. דאָס צונויפמישען פון אָט דיביידע בעזונדערע בעגריפען האָט געפיהרט דערצו, מען זאָל האַלטען דעם ווערטה פון גאָלד און זילבער פאַר איין איינבילדונג.[46] דער פאַקט וויעדער, וואָס פאַר בעשטימטע פונקציעס קאָן אנשטאָט דעם געלד בענוצט ווערן בלויזע צייכענס פון איהם, האָט געפיהרט צו דעם אנדער טעות, אז געלד איז בלויז אַ צייכען. פון דער אנדער זייט איז אין דעם טעות געלעגען דער געדאנק, אז די געלד־פאָרם פון אַ זאַך איז דער זאַך אליין פרעמד און אויסערליך, און עס איז ניט מעהר ווי אַ פאָרם, אין וועלכער עס ווייזען זיך ארויס די מענשליכע שייכות'ן, וואָס שטעקען הינטער דעם. אין דעם זין וואָלט מען געקאָנט זאָגען, אז יעדע סחורה איז נישט מעהר ווי אַ צייכען, אַ סימבאָל, ווייל אויף וויפיעל זי איז אַ ווערטה, איז זי נישט מעהר ווי די מאַטע־ריעלע שאָהל פון דער מענשליכער ארבייט, וואָס איז אויף איהר אויסגעגעבען געוואָרן.[47] אויב אָבער מען דערקלערט די געזעל־

(ענגלאַנדס) קאָן מ'זן אין ריכטיגען זין ניט בעטראַכטען דאָס גאָלד אליין, אויך קאָן מען ניט אוועקנעהמען פון גאָלד און זילבער זייער כאַראַקטער אלס סחורות." (דהי איסט אינדיע טרייד", לאָנדאָן 1677, ז. 4.)

[46] „גאָלד און זילבער האבען זייער ווערטה אלס מעטאַלען, נאָך איידער זיי זיינען געוואָרן געלד." (גאַליאַני, „דעללא מאָנעטאַ".) לאָקע זאָגט: די אלגעמיינע איינשטימונג פון די מענשען האָט צוגעגעבען דעם זילבער, מחמת זיינע מעלות וואָס מאַכען איהם פּאַסיג אלס געלד, אַן איינגעבילדעטען ווערטה." לאָו, פערקעהרט, זאָגט: ווי אַזוי וואָלטען פערשיידענע פעלקער געקאָנט אַ וועלכער עס איז זאַך געבען אַן איינגעבילדעטען ווערט.... אָדער ווי אַזוי וואָלט אָט דער איינגעבילדעטער ווערטה זיך געקאָנט אויפהאַלטען? ווי וועניג אָבער ער האָט אליין פערשטאַנען וועגען דער זאַך, קאָן מען זעהן פון דאָס, וואָס ער זאָגט הייסער: דאָס זילבער טוישט זיך אויס לויט דעם געברויך־ווערטה, וואָס ער האָט, הייסט עס, לויט זיין ווירקליכען ווערטה, דורך זיין פונקציע אלס געלד בעקומט עס אַ צוגעגעבענעם ווערטה." (זשאָן לאָו „קאָנסי־דעראַסיאָן סיר לע נומערער ע לע קאָממערס".)

[47] „דאָס געלד איז דער צייכען פאַר סחורות" (דע פאָרבאָנע „עלעמענט די קאָממערס", 1766, ב II, ז. 143) „אלס צייכען ווערט עס ארויסגעצויגען פון די סחורות" (דאָרט, ז. 155) „דאָס געלד איז אַ צייכען פאַר אַ זאַך און עס פערטרעט

גרייפען אז געלד איז סחורה, נאר אויסצוגעפינען ווי אזוי, ווארום און דורך וועלכע מעטאלען א סחורה ווערט געלד.[49]

מיר האבען שוין געזעהן, אין דעם איינפאכסטען ווערטה־אויסדרוק, x סחורה $A = y$ סחורה B, אז די זאך, אין וועלכער די גרויס פון דעם ווערטה פון אנאנדער זאך ווערט פארגעשטעלט, שיינט צו בעזיצען איהר עקוויוואלענט־פארם אלס א געזעלשאפטליכע נאטור־אייגענשאפט, אונאבהענגיק פון דער דאזיגער שייכות פון די אנדערע סחורות צו איהר. מיר האבען נאכגעפאלגט די בעפעסטיגונג פון אט דעם פאלשען שיין. ער ווערט פאלשטענדיג, אזויבאלד ווי די אלגעמיינע עקוויוואלענט־פארם ווערט צונויפגעוואקסען מיט דער נאטוראל־פארם פון א בעשטימטען סארט סחורה אדער ווערט קריסטאליזירט אין דער געלד־פארם. וואס עס קומט פאר איז ניט, אז א סחורה ווערט ערשט דעריבער געלד, ווייל די אנדערע סחורות שטעלען אלע פאר זייערע ווערטהען אין איהר, נאר פערקעהרט, זיי אלע שטעלען פאר זייערע ווערטהען אין איהר, ווייל זי איז געלד. די צווישען־טריט פון דעם פראצעס פערשווינדען אין דעם רעזולטאט און לאזען ניט איבער קיין שפור הינטער זיך. די סחורות געפינען זייער ווערטה־געשטאלט פארטיג פארגעשטעלט

[49] נאכדעם ווי דער העדר פראפעסאר ראשער קלערט אונז אויף, אז „די פאלשע דעפיניציאנען פון געלד לאזען זיך איינטיילען אין צוויי הויפט־גרופען: אין אזוינע, וואס האלטען עס פאר מעהר איידער א סחורה און אין אנדערע, וואס האלטען עס פאר וועניגער איידער א סחורה", גיט ער אונז א לאנגען און פערפלאנטערטען קאטאלאג פון שריפטען איבער דעם עצם פון געלד, דורך וועלכען עס זעהט זיך ניט אן ער זאל האבען אפילו די קלענסטע אידעע פון דער ווירקליכער געשיכטע פון דער טעאריע, און דאן די פאלגענדע מאראל: „איבעריגענס קאן מען ניט לייקענען, אז די מייסטע נייערע נאציאנאל־עקאנאמען האבען ניט גענוג געהאלטען אין אויג די אייגענטימליכקייטען, וועלכע אונטערשיידען דאס געלד פון אנדערע סחורות (אלזא דאך מעהר אדער וועניגער אלס סחורה?) אויף אזוי ווייט איז די האלב־מערקאנטיליסטישע רעאקציע פון גאנילה א.א. ניט איננאנצען אונבעגרינדעט." (ווילהעלם ראשער, די גרונדלאגען דער נאציאנאל־עקאנאמיע, 3טע אויפלאגע, 1858, ז. 207 ביז 210). מעהר—וועניגער—ניט גענוג—אויף אזוי ווייט—ניט איננאנצען! וואס פאר א קלארע בעגריף־בעשטימונגען! און אזוינע עקלעקטישע פראפעסארישע קוואטשעריי גיט העדר ראשער עניוות'דיג דעם נאמען „די אנאטאמיש־פיזיאלאגישע מעטאדע" פון דער פאליטישער עקאנאמיע! פאר איין ענטדעקונג אבער מוז מען איהם געבען קרעדיט און דאס איז, וואס ער רופט אז דאס געלד „אן אנגענעהמע סחורה."

קאַנט דערקלערן. אַזוי ווי מען האָט נאָך ניט געוואוסט ווי אויפ־צודעקן דעם אורשפּרונג און די ענטוויקלונג פון די רעטזעלהאַפטע פאָרמען פון די געזעלשאַפטליכע שייכות׳ן, האָט מען געזוכט אוועק־צונעהמען פון זיי דעם וואונדערבאַרן כאַראַקטער דורכדעם, וואָס מען האָט דערקלערט, אַז זיי זיינען אַ מענשליכע ערפינדונג, ניט עפּעס וואָס איז פון הימעל אַרונטערגעפאַלען.

עס איז שוין פריהער בעמערקט געוואָרן, אַז די עקוויוואַלענט־פאָרם פון אַ סחורה שליסט ניט איין די קוואַנטיטאַטיווע בעשטי־מונג פון דער גרויס פון איהר ווערטה. ווען מען וויים, אַז גאָלד איז געלד און קאָן פאָלגליך דירעקט אויסגעטוישט ווערן אויף אַלע אַנדערע סחורות, וויים מען נאָך פונדעסטוועגען ניט, וויפיעל צ.ב.ש. 10 פונט גאָלד איז ווערטה. אַזוי ווי יעדע אַנדערע סחורה, אַזוי קאָן דאָס גאָלד אויסדריקען די גרויס פון זיין אייגענעם ווערטה נאָר רעלאַטיוו אין אַנדערע סחורות. זיין אייגענער ווערטה איז בעשטימט דורך דער אַרבייט־צייט, וואָס פאָדערט זיך צו זיין פּראָ־דוקציאָן, און דריקט זיך אויס אין דער סומע פון יעדער אַנדער סחורה, אין וועלכער עס איז אריינגעטאָן געוואָרן פונקט אַזויפיעל אַרבייט־צייט.[48] אָט די בעשטימונג פון דער רעלאַטיווער גרויס פון זיין ווערטה קומט פאָר אויפ׳ן אָרט וואו עס ווערט פּראָדוצירט אין דירעקטען טויש־האַנדעל. ווען עס טרעט אריין אין צירקולאַציע אַלס געלד, איז זיין ווערטה שוין אַ בעשטימטער. אין די לעצטע יאָהר־צענטען פונ׳ם 17טען י.ה. איז שוין בעוויזען געוואָרן, אַז געלד איז אַ סחורה, אָבער דאָס איז נאָר געווען דער אָנפאַנג פון דעם געלד־אַנאַליז. די שוועריגקייט ליעגט ניט אין דעם, צו בע־

---

[48] „ווען אַ מענש קאָן ברענגען אין לאָנדאָן אַן אונץ זילבער פון די מינען פון פּערו אין דערזעלביגער צייט, וואָס עס דאַרף איהם נעהמען צו פּראָדוצירן אַ בושעל קאָרן, דאַן איז איין זאַך דער נאַטירליכער פּרייז פאַר דער אַנדער זאַך; אויב אָבער ער קאָן אין נייע אָדער לייכטערע מינען אַרויסבעקומען צוויי אונצען זילבער אַזוי גרינג ווי ער האָט פריהער בעקומען איין אונץ, דאַן וועט דער בושעל קאָרן זיין פונקט אַזוי ביליג פאַר דעם פּרייז פון 10 שילינג, ווי ער איז געווען פריהער פאַר 5 שילינג—ווען אַלע אַנדערע אומשטענדען בלייבען דיזעל־בינע.“ (וויליאם פּעטטי, „אַ טריטיז אָן טאַקסעס אַנד קאָנטריבושאַנס“, לאָנדאָן 1667, ז. 31.)

דריטער קאַפּיטעל.

דאָס געלד אָדער די צירקולאַציע פון סחורות.

1. די מאָס פון די ווערטהען.

כדי צו פעראייגפאַכען די זאַך, נעהם איך אומעטום אין דעם ווערק אָן גאָלד אַלס די געלד־סחורה.

די ערשטע פונקציע פון גאָלד בעשטעהט דעריין, צו געבען דער סחורה־וועלט דעם מאַטעריאַל פאַר איהר אויסדרוק פון ווערטה, ד. ה. אויסצודריקען די סחורה־ווערטהען אַלס אייננאָמענדיגע גרויסען, וואָס זיינען קוואַליטאַטיוו גלייכע און קוואַנטיטאַטיוו פערגלייכבאַרע. אָט אזוי פונקציאָנירט עס אַלס אַן אַלגעמיינע מאָס פון ווערטהען, און נאָר דורך אָט דער פונקציע ווערט גאָלד, די ספּעציפישע עקוויוואַלענט־סחורה, צוערשט געלד.

עס איז ניט דאָס געלד, וואָס מאַכט די סחורות קאָמענזוראַבעל [מען זאָל זיי קאָנען מעסטען מיט דער זעלבער מאָס]. פערקעהרט, ווייל אַלע סחורות זיינען אַלס ווערטהען פערקערפּערטע מענשליכע אַרבייט, און בכן אַן און פאַר זיך קאָמענזוראַבעל, קאָנען זיי מעסטען זייערע ווערטהען געמיינשאַפטליך אין דערזעלבינער ספּעציפישער סחורה און דורכדעם פערוואַנדלען די דאָזיגע סחורה אין איהר געמיינשאַפטליכער ווערטה־מאָס אָדער געלד. געלד אַלס מאָס פון ווערטה איז די נויטווענדיגע פאָרם, אין וועלכער די אימאַנענטע ווערטה־מאָס פון סחורות, די אַרבייט־צייט, ווייזט זיך אַרויס.[50]

---

[50] די פראגע, ווארום דאס געלד גופא שטעלט ניט פאר מיט זיך דירעקט ארבייט־צייט, אזוי אז א פאפיר־נאטע צ.ב.ש. זאל פארשטעלען אן ערך צוויי ארבייט־שטונדען, איז אין עצם דאס אייגענע ווי די פראגע, ווארום איז א געזעלשאפט, וואס איז געבויט אויף דעם יסוד פון סחורה־פראדוקציאן, מוזען די ארבייט־פראדוקטען אננעהמען די פארם פון סחורות? עס איז קלאר, אז זייער אננעהמען די פארם פון סחורות שליסט ממילא איין זייער פערטאפלונג אין סחורה און געלד־סחורה. אדער, ווארום קאן ניט די פריוואט־ארבייט קעהאנדעלט

אין אַ סחורה־קערפּער, וועלכער עקזיסטירט אויסער און נעבען זיי. אָט די זאַכען, גאָלד און זילבער, ווי זיי קומען נאָר ארויס פון די אינגעווייד פון דער ערד, זיינען שוין גלייך די דירעקטע פּערקער־פּערונג פון אַלע מענשליכע ארבייטען. דערפון נעהמט זיך דער כשוף פון געלד. דער פאַקט, וואָס די מענשען פיהרן זיך אויף־יעדערער ווי אַ בעזונדערע אַטאָם אין זייער געזעלשאַפטליכען פּראָ־צעס פון פּראָדוקציאָן, און דאָס וואָס זייערע שייכות'ן איינע צו די אנדערע אין דער פּראָדוקציאָן נעהמען אָן אַ מאַטעריעלען כאַ־ראַקטער, וועלכער איז אומאָבהענגיק פון זייער קאָנטראָל און פון זייערע בעוואוסטזיניגע אינדיווידועלע האנדלונגען, בעווייזען זיך צוערשט אין דעם, וואָס זייערע ארבייט־פּראָדוקטען נעהמען אָן אין אַלגעמיין די פאָרם פון סחורות. דאָס רעטעניש פון דעם געלד־פּעטיש איז דעריבער נישט מעהר ווי דאָס קלאָר־געוואָרענע, אויגען־בלענדענדע רעטעניש פון דעם סחורה־פּעטיש.

דאָס געלד זיך בעציהען אויף זיך אַליין, ווי אויף זיין אייגענעם עקוויוואַלענט.

דער פּרייז אָדער די געלד־פאָרם פון סחורות, אַזוי ווי זייער ווערטה־פאָרם איבערהויפּט, איז אַ פאָרם וואָס אונטערשיידט זיך פון זייער ממשות'דיגער, רעעלער קערפּער־פאָרם; עס איז אַלזאָ אַ ריין אידעעלע אָדער פאָרגעשטעלטע פאָרם. דער ווערטה פון אייזען, לייוועגט, ווייץ א.אז.וו. עקזיסטירט, הגם ער זעהט זיך ניט אָן, אין די דאָזיגע זאַכען גופא; ער ווערט פאָרגעשטעלט דורך זייער גלייכהייט מיט גאָלד—אַ שייכות צו גאָלד, וועלכע טרייבט זיך ארום, אַזוי צו זאָגען, נאָר ביי זיי אין קאָפּ. דער סחורה־היטער [דער בעל־הבית] מוז דעריבער אריינשטעקען זיין צונג זיי אין מויל, אָדער אָנהענגען אויף זיי פּאַפּיר־צעטלעך, כדי צו לאָזען וויסען זייער פּרייז פאַר דער וועלט.[51] אַזוי ווי דער אויסדרוק פון די סחורה־ווערטהען אין גאָלד איז נאָר אידעעל [במחשבה], קאָן אָנגעווענדט ווערן פאַר דער דאָזיגער אָפּעראַציאָן אויך נאָר פאָרגעשטעלטעס אָדער אידעעלעס גאָלד. יעדער סחורה־הענדלער ווייס, אַז ער האָט נאָך לאַנג ניט געמאַכט זיין סחורה צו גאָלד, ווען ער האָט איהר ווערטה געגעבען די פאָרם פון אַ פּרייז אָדער אַ פאָרגעשטעלטע גאָלד־פאָרם, און ער ווייס אויך,

[51] דער ווילדער אָדער דער האַלב־ציוויליזירטער געברויכט זיין צונג אויף אַנאַנדער אופן. קאַפּיטאַן פּאַררי דערצעהלט צ.ב.ש. וועגען די איינוואוינער פון דעם מעריב ברעג פון באַפפינ'ס ביי, אַז „אין דעם פאַל (ביים פּראָדוקטען אויסטויש) האָבען זיי עס בעלעקט (די סחורה, וואָס מען האָט זיי אָנגעבאָטען) צוויי מאָל מיט דער צונג; דערמיט האָבען זיי, ווי עס שיינט, געגעבען צו פערשטעהן, אַז דאָס געשעפט איז אָבגעשלאָסען צו זייער צופריעדענהייט.‟ אַזוי אויך ביי די מזרח־עסקימאָזען, זיי בעלעקען יעדעסמאָל דאָס אַרטיקעל, וואָס זיי נעהמען אָן אין אויסטויש. אויב די צונג דיענט אין די צפון־לענדער אַלס דער אָרגאַן פון אָנאייגענונג, איז קיין וואונדער ניט, וואָס דער בויך גילט אין די דרום־לענדער אַלס דער אָרגאַן פון אָנגעזאַמעלטען רייכטום: דער קאַפפער שעצט דעם רייכטום פון אַ מענשען נאָכ'ן פעטען בויך. אַז די קאַפפערן פערשטעהן אַן עסק, קאָן מען זעהן פון דעם, וואָס בעת דער אָפיציעלער בריטישער געזונדהייטסבעריכט פון 1864 בעקלאָגט דעם מאַנגעל אין פעט־פאָרמירענדע שפּייזען ביי אַ גרויסען טייל פון דעם ארבייטער־קלאַס, האָט אין דעמזעלבען יאָהר אַ דאָקטאָר הארוועי (ניט חלילה דער דאָקטאָר הארוועי, וואָס האָט ענטדעקט די צירקולאַציע פון בלוט) געמאַכט אַ פערמעגען דורך מאַרקשרייערישע רעצעפּטען אויף אָבצוטרייבען דעם איבערפליסיגען פעט פון דער בורזשואַזיע און דער אַריסטאָקראַטיע.

דער ווערטה־אויסדרוק פון א סחורה אין גאָלד—x סחורה A = y געלד־סחורה—איז איהר געלד־פאָרם אָדער איהר פרייז. א פערא־יינצעלטע גלייכונג, ווי 1 טאָן אייזען=2 אונצען גאָלד, איז איצט גענוג כדי פאָרצושטעלען דעם ווערטה פון אייזען אויף א געזעלשאפטליך־גילטיגען אופן. עס איז נים נויטיג מעהר, אז די גלייכונג זאָל אויסגעשטעלט ווערן ווי א רינג אין א גאנצער קיים פון גלייכונגען, וואָס דדיקען אוים דעם ווערטה פון די אנדערע סחורות, וואָרים די עקוויוואלענט־סחורה, דאָס גאָלד, האָט שוין איצטער דעם כאראקטער פון געלד. די אלגעמיינע רעלאטיווע ווערטה־פאָרם פון סחורות האָט דעריבער איצט ווידער די גע־שטאלט פון איהר אורשפרינגליכער איינפאכער אָדער איינצעלנער רעלאטיווער ווערטה־פאָרם. פון דער אנדער זייט ווערט דער אויסגעברייטעטער רעלאטיווער ווערטה־אויסדרוק אָדער די ענד־לאָזע סעריע פון רעלאטיווע ווערטה־אויסדרוקען, א ספעציפיש רעלאטיווע ווערטה־פאָרם פון דער געלד־סחורה. אָט די סעריע אָבער איז איצט שוין געזעלשאפטליך אויסגעדריקט אין די סחורה־פרייזען. מען דארף נאָר לעזען די נאָטירונגען פון א פרייז־ליסט ריקווערטס, וועט מען געפינען די ווערט־גרויס פון געלד אויסגע־דריקט אין אלע מעגליכע סחורות. געלד אליין אָבער האָט נים קיין פרייז. כדי צו נעהמען א טייל אין דער דאָזיגער איינהייט־ליכער רעלאטיווער ווערטה־פאָרם פון די אנדערע סחורות, מוז

ווערן אלס איהר היפך, די דירעקטע געזעלשאפטליכע ארבייט? איך האָב אנדערש־וואו אויספיהרליך אונטערזוכט דעם אויבערפלעכליכען אוטאָפּיזם פון „ארבייטס־געלד” אין א געזעלשאפט, וואָס איז געבוים אויף סחורה פראָדוקציאָן. (צור קריטיק דער פאָליטישען עקאָנאָמיע, ז. 61 א. ה.) דאָ וויל איך נאָר בעמערקען, אז אווען'ס „ארבייטס־געלד” צ.ב.ש. איז פונקט אזוי וועניג „געלד”, ווי א שטייגער א טהעאטער־בילעט. אווען בוים דירעקט אויף דער השערה פון פערגעזעלשאפ־טעטע ארבייט, א פאָרם פון פראָדוקציאָן, וועלכע איז דיאמעטראל געגענגעזעצט צו דער סחורה־פראָדוקציאָן. דער ארבייטס־סערטיפיקאט קאָנסטאטירט נאָר דעם אינדיווידועלען אנטייל, וואָס דער פראָדוצירער האָט גענומען אין דער קאָלעקטיווער ארבייט, און זיין אינדיווידועלען אנשפּרוך אויף דעם טייל פון קאָלעקטיווען פראָדוקט, וואָס איז בעשטימט פאר דעם פערברויך. עס פאלט אָבער אווען'ען ניט איין משער צו זיין די סחורה־פראָדוקציאָן און אין דערזעלבער צייט צו וועלען זיך אויסדרעהען פון איהרע נויטווענדיגע בעדינגונגען דורך געלד־שפּיעלערייען.

סחורות מיט בעשטימטע פרייזען שטעלען זיך פאָר אין דער פאָרם: א סחורה $A = x$ גאָלד; ב סחורה $B = z$ גאָלד; ג סחורה $C = y$ גאָלד א.אז.וו., ווען א, ב, ג שטעלען פאָר בע־שטימטע סומען פון די סחורות A, B, C און x, z, y בע־שטימטע סומען גאָלד. די סחורה־ווערטהען ווערן דעריבער פער־וואנדעלט אין פאָרגעשטעלטע געלד־סומען פון פערשיידענער גרויס; הייסט עס, ווי משונה'דיג די פערשיידענהייט פון די סחורות זאָל

פון זילבער, מאַכט אויס אַז אונפערענדערליכען ברוך־טייל פון אַ בעשטימטער מאַסע גאָלד. פון דער רעגירונג פון עדוארד דעם 3טען ביז דער צייט פון דזשאָרדזש דעם 2טען פערלויפט זיך די געשיכטע פון דעם ענגלישען געלד אין איין לאַנגער רייה פון שטערונגען, וואָס זיינען אַרויסגערופען געוואָרן דורך דעם צוזאַמענשטויס צווישען דער געזעצליכער פעסטשטעלונג פון דער ווערטה־שייכות פון גאָלד און זילבער און זייערע ווירקליכע ווערטה־שוואַנקונגען. אין איין צייט איז גאָלד געשאַצט געוואָרן צו־הויך, אַנאַנדערשמאָל זילבער. דער מעטאַל, וואָס איז צו־נידעריג געשאַצט געוואָרן, איז צוריקגעצויגען געוואָרן פון צירקולאַציע, איז איבערגעשמאָלצען און עקספּאָרטירט געוואָרן. די ווערטה־פּראָפּאָרציע פוןביידע מעטאַלען איז דאַן ווידער געזעצליך געענדערט געוואָרן, אָבער דער נייער נאָמינאַל־ווערטה איז באַלד ווידער אַריינגעטראָטען אין דעמזעלבען קאָנפליקט מיט דער ווירקליכער ווערטה־פּראָפּאָרציע, ווי דער אַלטער. —

אין אונזער אייגענער צייט האָט דער זעהר שוואַכער און נים לאַנג דויערנ־דער אַרונטערפאַל אין ווערטה פון גאָלד אין פערגלייך מיט זילבער, וואָס איז געווען אַ פאָלגע פון דער אינדיש־כינעזישער זילבער־נאָכפראַגע, אַרויסגערופען דיזעלבע ערשיינונגען אויף אַ פיעל גרעסערן מאַסשטאַב אין פראַנקרייך: זילבער איז עקספּאָרטירט געוואָרן און פערטריבען פון דער צירקולאַציע דורך גאָלד. אין משך פון די יאָהרען 1855—56 און 57 האָט דער איבערשוס פון דעם אַריינפיהר פון גאָלד אין פראַנקרייך איבער דעם אַרויספיהר פון גאָלד פון פראַנקרייך בעטראָפען 41,580,000 פונט סטערלינג, בעת דער איבערשוס פון דעם אַרויספיהר פון זילבער איבער דעם אַריינפיהר פון זילבער האָט געגרייכט די סומע פון 14,704,000 פונט סט. דער פאַקט איז, אַז אין די לענדער וואו ביידע מעטאַלען זיינען געזעצליכע ווערטה־מאָסען, און ביידע מוזען דעריבער אָנגענומען ווערן אין צאָהלונג, נאָר יעדערער קאָן צאָהלען ווי ער וויל, אין זילבער אָדער אין גאָלד, איז דער מעטאַל, וואָס איז געשטיגען אין ווערטה, אין העכערן קורס, און ווי יעדער אַנדער סחורה מעסט ער זיין פּרייז אין דעם איבער־געשאַצטען מעטאַל, וועלכער גילט אין דער ווירקליכקייט אַלס דער איינציגער מאַסשטאַב פון ווערטה. אַלע געשיכטליכע ערפאַהרונגען אויף דעם געביעט בעווייזען איינפאַך, אַז וואו צוויי סחורות האָבען געזעצליך די פונקציע פון אַ ווערטה־מאָס, פערנעהמט פאַקטיש דעם דאָזיגען פּלאַץ אַלעמאָל נאָר איינער פון זיי." (קאַרל מאַרקס, „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע", ז. 52 און 53.)

אז עס פאָדערט זיך ניט קיין ברעקעל ווירקליכעס גאָלד, כדי אָבצושאַצען מיליאָנען־ווערטח סחורות אין דעם דאָזיגען מעטאַל. אין זיין פונקציע פון א מאָס פון ווערטה דיענט דאָס געלד דעריבער— נאָר אלס פאָרגעשטעלטעס אָדער אידעעלעס געלד. אָט דער אומשטאַנד האָט מיטגעבראַכט די ווילדעסטע טעאָריען.[52] הגם אָבער דאָס געלד, וואָס פעררירכט די פונקציע פון א ווערטה־מאָס, איז נאָר פאָרגעשטעלטעס געלד, הענגט דער פּרייז אָב אינגאַנצען פון דעם רעעלען געלד־מאַטעריאַל. דער ווערטה, דאָס הייסט די סומע מענשליכער ארבייט, וואָס עס ליעגט צ.ב.ש. אין א טאָן אייזען, ווערט אויסגעדריקט אין א פאָרגעשטעלטער סומע פון דער געלד־סחורה, וועלכע ענטהאַלט אויך אזויפיעל ארבייט. לויט דעם אלזאָ צי גאָלד, זילבער אָדער קופּער דיענט אלס ווערטה־מאָס, וועט דער ווערטה פון דעם טאָן אייזען זיך אויסדריקען אין גאַנץ פערשיידענע פּרייזען, אָדער וועט ווערן פאָרגעשטעלט דורך גאַנץ פערשיידענע סומען פון גאָלד, זילבער אָדער קופּער.

אויב דעריבער צוויי פערשיידענע סחורות, דהינו גאָלד און זילבער, דיענען אין דערזעלביגער צייט אלס מאָסען פון ווערטה, האָבען דאַן אַלע סחורות צווייערליי פערשיידענע אויסדרוקען, א גאָלד־פּרייז און א זילבער־פּרייז. זיי עקזיסטירן רוהיג איינע נעבען די אַנדערע, כל זמן די ווערטה־פּראָפּאָרציע פון זילבער צו גאָלד בלייבט אומפערענדערט, צ.ב.ש.=15:1. יעדע פערענדערונג אָבער פון אָט דער ווערטה־פּראָפּאָרציע שטערט די שייכות צווישען די גאָלד־פּרייזען און די זילבער־פּרייזען פון די סחורות, און בעווייזט אויף דעם אופן פאַקטיש, אז א טאָפּעלטער מאָסשטאָב פון ווערטה ווידערשפּרעכט די פונקציע פון א מאָסשטאָב.[53]

---

[52] זעה קאַרל מאַרקס, „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָנאָמיע": „טעאָריען פאָן דער מאַסאיינהייט דעס געלדעס", ז. 53 א.וו.

[53] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאַבע.—„וואו נאָר גאָלד און זילבער בעשטעהען געזעצליך אלס געלד, ד.ה. אלס ווערטה־מאָס איינע נעבען די אַנדערע, האָט מען שטענדיג פּראָבירט, אָבער אָהן ערפאָלג, זיי בעטראַכטען צו בעהאַנדלען אלס איינע און דיזעלביגע מאַטעריע. נעהמט מען אָן, אז דיזעלבע ארבייט־צייט מוז אומפערענדערליך זיך פערקערפּערן אין דערזעלביגער פּראָפּאָרציע פון זילבער און גאָלד, דאַן נעהמט מען פאַקטיש אָן, אז זילבער און גאָלד זיינען דיזעלביגע מאַטעריע, און אז א בעשטימטע מאַסע פון דעם וועניגער ווערטהפולען מעטאַל,

אין פרייזען, אין פארגעשטעלטע גאלד־סומען ; אלס מאסשטאב פון פרייזען מעסט עס די דאזיגע גאלד־סומען. מיט דער מאס פון ווערטהען מעסטען זיך די סחורות אלס ווערטהען ; דאגעגען, דער מאסשטאב פון פרייזען מעסט אוים פערשיידענע סומען גאלד דורך איין סומע גאלד, ניט דעם ווערטה פון איין סומע גאלד דורך דעם געוויכט פון אנאנדער סומע גאלד. פאר דעם מאסשטאב פון פרייזען מוז פעסטגעשטעלט ווערן איין בעשטימטעס גאלד־געוויכט אלס א מאס־איינהייט. אין דעם פאל, ווי אין אלע אנדערע פאלען פון מאס־בעשטימונגען פון איינגאמענדיגע גרויסען, איז די פעסט־שטעלונג פון א אונפערענדערליכער מאס־איינהייט העכסט וויכטיג. דער מאסשטאב פון פרייזען ערפילט דעריבער זיין פונקציע אלץ בעסער, וואס ווענינער דיזעלבינע סומע גאלד אלס מאס־איינהייט איז אונטערוואַרפען צו פערענדערונגען. אבער אלס מאס פון ווערטה קאן גאלד דיענען נאר דעריבער, ווייל עס איז אליין א פראדוקט פון ארבייט און פאלגליך פאטענציעל פערענדערליך אין ווערטה.[56]

עס איז ערשטענס קלאר, אז אן ענדערונג אין דעם ווערטה פון גאלד קאן אויף קיין אופן ניט האבען קיין ווירקונג אויף זיין פונקציע אלס מאסשטאב פון פרייזען. ווי דער ווערטה פון גאלד זאל זיך ניט בייטען, די פערשיידענע סומען גאלד בלייבען שטענדיג אלץ אין דערזעלבינער ווערטה־פראפארציע איינע צו די אנדערע. דער ווערטה פון גאלד מעג פאלען אויף טויזענד פראצענט, וועלען אלץ 12 אונצען גאלד בעזיצען 12 מאל מעהר ווערטה איידער 1 אונץ גאלד ; און ביי פרייזען האנדעלט זיך דאך נאר וועגען דער פראפארציע צווישען פערשיידענע סומען גאלד. אזוי ווי פון דער אנדער זייט ווידער, ווערט מיט דעם פאלען אדער שטייגען אין דעם ווערטה פון אן אונץ גאלד זיין געוויכט בשום אופן ניט פער־ענדערט, אזוי קאן אויך קיין ענדערונג ניט פארקומען אין זיינע אליקוואטע טיילען ; און בכן דיענט דאס גאלד אלס פעסטגעזעצ־טער מאסשטאב פון פרייזען שטענדיג דעמזעלבען צוועק, וויפיעל זיין ווערטה זאל זיך ניט בייטען.

[56] ביי די ענגלישע שרייבער איז די טומלעניש בנוגע דער מאס פון ווערטהען און דעם מאסשטאב פון פרייזען אן אונבעשרייבליכע. די פונקציעס ווי אויך זייערע נעמען ווערן שטענדיג פערביטען.

ניט זיין, ווערן זיי אַלע אויסנעדריקט אין איינגאָמענדיגע גרויסען, אין גאָלד־גרויסען. זיי פערגלייכען זיך און מעסטען זיך איינע מיט די אַנדערע אַלס אַזעלכע פערשיידענע גאָלד־סומען, און עס ענט־וויקעלט זיך טעכניש די נויטווענדיגקייט צו שטעלען זיי אין אַ שייכות מיט אַ געוויסער פעסטגעזעצטער סומע גאָלד, וואָס זאָל דינען פאַר זיי ווי אַ מאָס־איינהייט. אָט די מאָס־איינהייט גופא ווערט שפּעטער ווייטער ענטוויקעלט אַלס דער מאָסשטאַב, דורך אַ ווייטערע איינטיילונג אין אַליקוואָטע * טיילען. נאָך איידער זיי ווערן געלד, בעזיצען שוין גאָלד, זילבער און קופּער אַזעלכע מאָסשטאַבען אין זייערע מעטאַל־געוויכטען; אַזוי צ.ב.ש. בעת 1 פונט דיענט ווי אַ מאָס־איינהייט, לאָזט ער זיך פון איין זייט אָבגעטיילט ווערן אין אונצען, און פון דער אַנדער זייט צוזאַמענ־גע'חבור'ט ווערן אין צענטנער.[54] אין אַלע מעטאַלישע צירקולאַ־ציעס זיינען דעריבער די נעמען פון דעם געלד־מאָסשטאַב אָדער פון דעם מאָסשטאַב פון די פּרייזען לכתחילה גענומען געוואָרן פון די פריהער־עקזיסטירענדע נעמען פון די געוויכט־מאָסשטאַבען.

אַלס מאָס פון ווערטה און אַלס מאָסשטאַב פון פּרייז פערריכט דאָס געלד צוויי גאַנץ פערשיידענע פונקציעס. עס איז אַ מאָס פון ווערטה אַלס די געזעלשאַפטליכע פערקערפּערונג פון מענשליכער אַרבייט, און עס איז דער מאָסשטאַב פון פּרייז אַלס אַ פעסטגע־זעצטעס געוויכט פון מעטאַל. אַלס ווערטה־מאָס דיענט עס צו פערוואַנדלען די ווערטהען פון די אַלערליי פערשיידענע סחורות

---

* „אַליקוואָטע" טיילען מיינט אַזוינע טיילען פון אַ גאַנצעס, אין וועלכע דאָס גאַנצע צוטיילט זיך, ניט איבערלאָזענדיג קיינע אונטיילבאַרע חלקים, ווי צ.ב.ש. 2 און 3 זיינען אַליקוואָטע טיילען פון 6. — איבערזעצער.

[54] דער זאָנדערבאַרער אומשטאַנד, וואָס דער אונץ גאָלד, וועלכער דיענט אין ענגלאַנד אַלס די איינהייט פון דעם געלד־מאָסשטאַב, טיילט זיך ניט איין אין אַליקוואָטע טיילען (דער פונט סטערלינג איז ניט קיין אַליקוואָטער טייל פון דעם דאָזיגען מאָסשטאַב) ערקלערט זיך ווי פאָלגט: „אונזערע מינצען זיינען לכתחילה איינגעפיהרט געוואָרן נאָר פאַר דער בענוצונג פון זילבער, דעריבער קאָן אַ אונץ זילבער אַלעמאָל אויסגעמינצט ווערן אין אַ בעשטימטער, געהע־ריגער צאָהל געלד־שטיקער; אַזוי ווי אָבער גאָלד איז איינגעפיהרט געוואָרן ערשט שפּעטער אַלס מינצען, ווען דער מינץ־באַזיס איז געווען צוגעפּאַסט צו זילבער, קאָן ניט אַ אונץ גאָלד אויסגעמינצט ווערן אין אַ אַליקוואָטע צאָהל געלד־שטיקער. (מאַקלאַרען, „היסטאָרי אָוו דהי קוררענסי", לאָנדאָן 1858, ז. 16.)

פּרייזען בעשטימט דורך דעם חלוק צווישען זייער ענדערונג אין ווערטה און דער ווערטה־ענדערונג פון געלד, א.אז.וו.

לאָמיר זיך איצטער אומקעהרען צו דער בעטראַכטונג פון דער פּרייז־פאָרם.

מיר האָבען געזעהן, אז די על פי מנהג אָנגענומענע נעמען פון דעם געוויכט־מאָסשטאַב און זיינע אונטעראָבטיילונגען זיינען אויך די אורשפּרינגליכע נעמען פון דעם געלד־מאָסשטאַב. ביס־לעכווייז ווערט די פערבינדונג צווישען די געלד־נעמען פון די מעטאַל־געוויכטען און די ווירקליכע געוויכטען, וואָס די דאָזיגע נעמען האָבען אורשפּרינגליך פאָרגעשטעלט, צעריסען מחמת פער־שיידענע טעמים, צווישען וועלכע די פאָלגענדע האָבען געהאַט א היסטאָריש־ענטשיידענדען איינפלוס: 1) די איינפיהרונג פון פרעמדע געלדער ביי מינדער־ענטוויקעלטע פעלקער; ווי צ.ב.ש. אין אַלטען רוים האָבען זילבער און גאָלד־מטבעות פון אָנפאַנג צירקו־לירט אַלס אויסלענדישע סחורות. די נעמען פון די פרעמדע מטבעות זיינען פערשיידען פון די היימישע געוויכט־נעמען. 2) מיט דער ענטוויקלונג פון רייכטום ווערט דער וועניגער־עדעלער מעטאַל ארויסגעשטופּט פון זיין פונקציע אַלס ווערטה־מאָס דורך דעם מעהר־איידעלען—קופּער דורך זילבער, זילבער דורך גאָלד—עס מאַכט ניט אויס, צי אָט דער כסדר'דיגער גאַנג ווידערשפּרעכט די פּאָעטישע כראָנאָלאָגיעס.[56] דער נאָמען פונט צ.ב.ש. איז געווען דער געלד נאָמען פאַר א ווירקליכען פונט זילבער. ווען גאָלד האָט ארויסגעשטופּט דאָס זילבער אַלס ווערטה־מאָס, איז דערזעלביגער נאָמען געבליבען העננגען, לויט דער ווערטה־פּראָפּאָרציע צווישען גאָלד און זילבער, אפשר ניט מעהר ווי אויף $^{1}/_{16}$ פונט. דער פונט אַלס געלד־נאָמען און אַלס געוועהנליכער געוויכט־נאָמען זיינען איצט געוואָרן צוויי פערשיידענע זאכען.[75] 3) די געלד־פעלשונג פון די קעניגע און פירשטען, וואָס איז אָנגעגאַנגען פאַר הונדערטער

---

[56] איבעריגענס האָט אָט דער סדר ניט קיין אַלגעמיינע היסטאָרישע גילטיגקייט.

[57] „יענע געלד־סאָרטען, וואָס זייערע נעמען זיינען איצטער נאָר אידעעל, זיינען ביי אַלע פעלקער די עלטסטע. יעדערע האָט אַמאָל געהאַט א רעאַלען כאַראַקטער (אָט די לעצטע בעמערקונג איז גאַנץ אָפּט ניט ריכטיג. מאַרקס) און טאַקע ווייל זיי האָבען געהאַט א רעאַלען כאַראַקטער, האָבען זיי גערעכנט אַלס רעכען־געלד." (גאַליאַני, „דעללאַ מאָנעטאַ", ז. 153.)

די ווערטה־ענדערונג פון גאָלד שטערט אויך ניט זיין פונקציע אלס ווערטה־מאָס. די ענדערונג טרעפט אלע סחורות אין דער־זעלבער צייט, און דעריבער לאָזט ער, אונטער זאָנסט גלייכע פער־העלטענישען, זייערע רעלאַטיווע ווערטהען צווישען זיך אומפער־ענדערט, אָבוואָהל זיי וועלען זיך איצט אלע אויסדריקען אין העכערע אָדער נידעריגערע גאָלד־פּרייזען ווי פריהער.*[55]

אַזוי ווי ווען מען שאַצט דעם ווערטה פון איין סחורה אין דעם געברויך־ווערטה פון אַ וועלכער עס איז אנדער סחורה, אַזוי אויך ווען מיר שאַצען די סחורות אין גאָלד, זיינען מיר זיך נאָר משער, אַז די פּראָדוקציאָן פון אַ בעשטימטער סומע גאָלד קאָסט אין אַ בעשטימטער פעריאָדע אַ בעשטימטע סומע ארבייט. וואָס איז שייך די שוואַנקונגען פון די סחורה־פּרייזען בכלל, זיינען זיי אונטערוואָרפען די געזעצען פון דעם איינפאַכען רעלאַטיווען ווערטה־אויסדרוק, וועלכע זיינען פריהער אויסגעארבייט געוואָרן.

די פּרייזען פון סחורות קאָנען אין אַלגעמיין שטייגען, ענט־װעדער ווען זייערע ווערטהען שטייגען און דער געלד־ווערטה בלייבט דערזעלביגער; אָדער ווען די סחורה־ווערטהען בלייבען דיזעלביגע און דער געלד־ווערטה פאַלט. פערקעהרט, די סחורה־פּרייזען קאָנען פאַלען, ענטוועדער ווען זייער ווערטה איז געפאַלען און דער געלד־ווערטה בלייבט דערזעלביגער, אָדער ווען די סחורה־ווערטהען בליי־בען דיזעלביגע און דער גאָלד־ווערטה איז געשטיגען. עס איז דע־ריבער בשום אופן ניט געדרונגען, אַז אַ שטייגענדער גאָלד־ווערטה מוז ארויסרופען אַ פּראָפּאָרציאָנעלען פאַלען פון די סחורה־פּרייזען, און אַ פאַלענדער גאָלד־פּרייז מוז ארויסרופען אַ פּראָפּאָרציאָנעלען שטייגען פון די סחורה־פּרייזען. אַזאַ רעזולטאַט וואָלט נאָר געווען ריכטיג פאַר סחורות מיט אַ אומפערענדערטען ווערטה. אַזוינע סחורות צ.ב.ש., וואָס זייער ווערטה שטייגט גלייכמעסיג און גלייכ־צייטיג מיט דעם ווערטה פון געלד, האַלטען אָן דיזעלבע פּרייזען. שטייגט זייער ווערטה לאַנגזאַמער אָדער ראַשיגער איידער דער געלד־ווערטה, דאַן ווערט דאָס פאַלען אָדער דאָס שטייגען פון זייערע

*[55] „דאָס געלד קאָן זיך שטענדיג ענדערן אין זיין ווערטה, און פונדעסט־וועגען פונקט אַזוי גוט דיענען אלס מאַסשטאַב פון ווערטה, ווי ווען עס וואָלט געבליבען פאַלקאָם אונפערענדערט.“ (בעילי „מאָני אַנד איטס וויסיסיטיודס“, לאָנדאָן, 1837, ז. 11.)

געלד־נעמען וואס זיי זיינען ווערטה, און דאס געלד דיענט אלס רעכען־געלד, ווען נאר עס פאדערט זיך צו בעשטימען א זאך אלס א ווערטה אין איהר געלד־פארם.[60]

דער נאמען פון א זאך האט מיט איהר נאטור גאר ניט צו טהאן. איך וויים גארנישט וועגען א מענשען, ווען איך וויים, אז זיין נאמען איז יענקעל. פונקט אזוי פערשווינדט אין דעם געלד־נאמען פונט, טאלער, פראנק, א.אז.וו. יעדער שפור פון ווערטה־שייכות. די טומלעניש איבער דעם געהיימען זין פון אט די קאבאליסטישע צייכענס איז נאך גרעסער דערמיט, וואס די געלד־נעמען דריקען אויס דעם ווערטה פון די סחורות און צוגלייך די אליקוואטע טיילען פון דעם מעטאל־געוויכט, פון דעם געלד־מאס־שטאב.[61] פון דער אנדער זייט איז עס נויטווענדיג, אז דער ווערטה, אין אונטערשייד פון די פערשיידענארטיגע מאטעריעלע פארמען פון דער סחורה־וועלט, זאל זיך ענטוויקלען צו אט דער בעגריפלאזער זאכליכער פארם, וועלכע איז אבער אויך א ריין געזעלשאפטליכע פארם.[62]

---

60 ווען מען האט נעפרעגט ביי אנאכארזיס, צו וואס די העלענען (די גריכען) דארפען האבען געלד, האט ער געענטפערט: צום רעכענען. (אטהענאעאוס: דעיפנאסאפהיסטאי J, IV, 49 אויסגאבע שווייגהויזער 1802.)

61 „דערפאר ווייל גאלד אלס מאסשטאב פון פרייזען ערשיינט אונטער דעמזעלבען רעכען־נאמען ווי די סחורה־פרייזען, אלזא צ.ב.ש. אז אונץ גאלד, אזוי גוט ווי דער ווערטה פון א טאן אייזען, ווערט אויסגעדריקט אין 3 פונט סטערלינג, 17 שילינג 10½ פענס, האט מען אט דעם רעכען־נאמען פון גאלד אנגערופען זיין מינץ־פרייז. דערפון איז ענטשטאנען די מאדנע פארשטעלונג, אזוי ווי דאס גאלד (אדער אויפ׳ן זעלבען אופן זילבער) וואלט געשאצט געווארן אין זיין אייגענעם מאטעריאל, און אין אונטערשייד פון אלע אנדערע סחורות, ווערט זיין פרייז בעשטימט פון דעם שטאאט. מען האט על פי טעות געמיינט, אז די פעסטשטעלונג פון רעכען־נעמען פאר בעשטימטע גאלד־געוויכטען איז דיזעלבע זאך, ווי פעסטשטעלען דעם ווערטה פון די דאזיגע געוויכטען.“ (קארל מארקס, „צור קריטיק דער פאליט. עק.“, ז. 52.)

62 פערגלייכט „טהעאריען פאן דער מאסאיינהייט דעם געלדעס“ אין „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע“ ז. 53 א.וו. די פאנטאזיעס וועגען העכערן אדער נידעריגער מאכען דעם מינץ־פרייז פון געלד, אריבערטראגענדיג פאר שטאאט׳ס צוועקען אויף גרעסערע אדער קלענערע געוויכטען פון גאלד אדער זילבער די געזעצליכע געלד־נעמען, וואס זיינען שוין געזעצליך פעסטגעשטעלט געווארן פאר בעשטימטע געוויכטען פון די דאזיגע מעטאלען, און אויף דעם אופן זאל מען א שטיינער פון ¼ אונץ גאלד אנשטאט 10 שילינג אויסשלאגען

יאָהרען, וועלכע האָט פון דעם אורפּשרינגליכען געוויכט פון די גאָלד־מטבעות פאַקטיש נאָר איבערגעלאָזט דעם נאָמען.[58]

אָט די היסטאָרישע פּראָצעסען מאַכען די אָבזונדערונג פון דעם געלד־נאָמען פון די מעטאַל־געוויכטען פון זייערע געוועהנליכע געוויכט־נעמען פאַר אַ פאָלקס־געוועהנהייט. אַזוי ווי דער געלד־מאָסשטאַב איז פון איין זייט ריין קאָנווענציאָנעל און פון דער אנדער זייט נויטיגט ער זיך אין אַן אַלגעמיינער גילטיגקייט, ווערט ער לסוף געזעצליך רעגולירט. איין בעשטימטער געוויכט־טייל פון דעם ערעלען מעטאַל, צ.ב.ש. איין אונץ גאָלד, ווערט אָפיציעל צו־טיילט אין אַליקוואָטע טיילען, וועלכע בעקומען לעגאַלע נעמען, ווי פונט, טאָלער, א.אז.וו. אַזאַ אַליקוואָטער טייל, וועלכער גילט דאַן אַלס די אייגענטליכע מאָס־איינהייט פון געלד, ווערט ווידער צו־טיילט אין אנדערע אַליקוואָטע טיילען מיט געזעצליכע נעמען, ווי שילינג, פעני, א.אז.וו.[59] נאָכדעם, אַזוי גוט ווי פריהער, בלייבען אַלץ בעשטימטע מעטאַל־געוויכטען דער מאָסשטאַב פון מעטאַל־געלד. וואָס עס האָט זיך געענדערט, איז נאָר די איינטיילונג און די נאָמען־געבונג.

די פּרייזען אָדער די גאָלד־סומען, אין וועלכע די ווערטהען פון די סחורות זיינען אידעעל פערוואַנדעלט, ווערט איצט, הייסט עס, אויסגעדריקט אין די געלד־נעמען אָדער געזעצליך־גילטיגע רעכען־נעמען פון דעם געלד־מאַסשטאַב. אנשטאַט, הייסט עס, צו זאָגען: דאָס פערטעל ווייץ איז גלייך צו אַן אונץ גאָלד, ווערט מען זאָגען אין ענגלאַנד, ער איז גלייך צו 3 פונט סט., 17 שילינג, 10½ פעננים. די סחורות דריקען אויף דעם אויפן אויס אין זייערע

---

[58] אַט אַזוי בעצייכענט דער ענגלישער פונט ווייניגער ווי אַ דריטעל פון זיין אורשפּרינגליכען געוויכט; דער שאָטישער פונט, איידער די פעראייניגונג, ניט מעהר ווי איין זעקס און דרייסיגסטעל; דער פראַנצויזישער ליוור איין פיער און זיבעציגסטעל; דער שפּאַנישער מאַראַוועדי ווייניגער ווי איין טויזענדסטעל, און דער פּאָרטוגעזישער רעי נאָך אַ פיעל קלענערע פּראָפּאָרציע.

[59] דאַוויד אורקהאַרט בעמערקט אין זיין בוך „פאַמיליאַר וואָרדס" וועגען דעם געוואַלט (!), וואָס חיינט איז דער פונט סט., די איינהייט פון דעם ענגלישען געלד־מאַסשטאַב, גלייך צו אַן ערך ¼ אונץ גאָלד: „דאָס הייסט פעלשען אַ מאָס, ניט אויפשטעלען אַ מאַסשטאַב." ער זעהט אין אָט דעם פאַלשען נאָמען פון דעם געוויכט פון גאָלד, ווי אין יעדער אנדער זאַך, די פעלשענדע האַנד פון דער ציוויליזאַציע.

סט. אלס אויסדרוקען פון דער גרויס פון דעם ווערטה פון ווייץ צו־קליין אדער צו־גרויס, אבער זיי זיינען פונדעסטוועגען זיינע פרייזען, ווארים ערשטענס זיינען זיי זיין ווערטה־פארם, געלד, און צווייטענס זיינען זיי די עקספאנענטען פון זיין אויסטויש־פראפארציע מיט געלד. בלייבען די בעדינגונגען פון דער פראדוקציאן אדער די פראדוקטיוו־קראפט פון דער ארבייט דיזעלביגע, מוז אלץ איינס פערווענדעט ווערן פונקט דיזעלביגע געזעלשאפטליכע ארבייט־צייט, כדי ווידער צו פראדוצירן דאס פערטעל ווייץ. אט דער אומשטאנד העננגט ניט אב, ניט פון דעם ווילען פון דעם ווייץ־פראדוצירער, ניט פון דעם ווילען פון די בעזיצער פון אנדערע סחורות.

די גרויס פונ׳ם ווערטה פון א סחורה דריקט אלזא אויס א נויטווענדיגע שייכות—אזעלכע וואס ליעגט אין דער נאטור פון דעם פראצעס פון איהר שאפונג—צו דער געזעלשאפטליכער ארבייט־צייט. וויבאלד די גרויס פון ווערטה ווערט פערוואנדעלט אין פרייז, ערשיינט די דאזיגע נויטווענדיגע שייכות אלס אן אויסטויש־שייכות פון איין סחורה מיט דער געלד־סחורה, וואס עקזיסטירט אויסער איהר. אין אט דער שייכות אבער קאן זיך פונקט אזוי גוט אויסדריקען די גרויס פונ׳ם ווערטה פון דער סחורה, ווי דער פלוס אדער מינוס, פאר וועלכען זי ווערט אונטער געוויסע אומ־שטענדען אוועקגעגעבען. די מעגליכקייט פון א קוואנטיטאטיווער סתירה (אינקאנגרוענץ) צווישען פרייז און ווערטה־גרויס, אדער די מעגליכקייט אז דער פרייז און די ווערטה־גרויס זאלען געהן אין פערשיידענע דרכים, ליעגט, הייסט עס, אין דער פרייז־פארם גופא. דאס איז ניט קיין חסרון פון אט דער פארם, נאר אדרבא, עס מאכט איהר פאר א ריכטיג־צוגעפאסטע פארם פאר אזא אופן פון פראדוקציאן, אין וועלכער דער רעגעל קאן זיך דורכזעצען אלס א בלינד־ווירקענדער דורכשניט־געזעץ פון רעגעללאזיגקייט.

די פרייז־פארם לאזט אבער צו ניט נאר די מעגליכקייט פון א קוואנטיטאטיווער סתירה צווישען דער ווערטה־גרויס און דעם פרייז, ד.ה. צווישען דער ווערטה־גרויס און איהר אייגענעם געלד־אויסדרוק, נאר זי קאן אויך בעהאלטען אין זיך א קוואליטאטיווען ווידערשפרוך, אזוי אז דער פרייז הערט איבערהויפט אויף צו זיין דער אויסדרוק פון ווערטה, הגם געלד איז נישט מעהר ווי די ווערטה־

דער פּרייז איז דער געלד־נאָמען פאַר דער ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין דער סחורה. רעדען ועגען דער עקוויוואַלענץ פון דער סחורה און דעם סכום געלד, וואָס זיין נאָמען איז איהר פּרייז, איז דעריבער אַ טאַוטאָלאָגיע [כפל הדבר במלות שונות: די אייגענע זאַך איבערגעזאָגט נאָך אַמאָל מיט אנדערע ווערטער], [68] וואָרים דער רעלאַטיווער ווערטה־אויסדרוק פון אַ סחורה איז דאָך בכלל שטענדיג דער אויסדרוק פון דער עקוויוואַלענץ פון צווייערליי סחורות. אָבער אויב דער פּרייז, אלס עקספּאָנענט [אָנצייגער] פון דער גרויס פון דעם ווערטה פון אַ סחורה, איז דער עקספּאָנענט פון איהר אויסטויש־פּראָפּאָרציע מיט געלד, פאָלגט נאָך דערפון ניט פערקעהרט, אַז דער עקספּאָנענט פון איהר אויסטויש־פּראָפּאָרציע מיט געלד איז נויטיגערווייז אויך דער עקספּאָנענט פון דער גרויס פון איהר ווערטה. אָנגענומען, למשל, אַז געזעלשאַפט־ליך־נויטווענדיגע ארבייט פון גלייכער גרויס איז פאָרגעשטעלט אין 1 פערטעל ווייץ און אין 2 פונט סטערלינג (אָן ערך ½ אונץ גאָלד). די 2 פונט סט. זיינען דער געלד־אויסדרוק פון דער גרויס פונ'ם ווערטה פון דעם פערטעל ווייץ, אָדער זיין פּרייז. אויב געוויסע אומשטענדען דערלאָזען, אַז דער פּרייז זאָל געהעכערט ווערן ביז 3 פונט סט., אָדער פערקעהרט, זיי צווינגען, דער פּרייז זאָל ארונטערפאַלען ביז 1 פונט. סט., דאַן זיינען 1 פונט אָדער 3 פונט

---

40 שילינג—אַט די פאַנטאַזיעס, אויף ווי ווייט זיי בעצוועקען ניט קיין אומגע־לומפערטע פינאַנץ־אפעראציעס אַנטקעגען שטאַאט'ס־ אדער פּריוואַט־קרעדיטאָרען, נאר עקאַנאָמישע „וואונדער־רפואות", זיינען אזוי גרינדליך בעהאַנדעלט געווארן פון וויליאם פעטטי אין זיין בוך „קוואַנטולומקומק קאַנסערנינג מאַני: טו דהי לאָרד מארקיז אוו האליפאַקס, 1682", אַז אפילו זיינע דירעקטע נאַכפאָלגער, סער דאדלי נארטה און דזשאהן לאָק, שוין ניט צו רעדען וועגען די שפּעטער־דיגע, האָבען זיינע נערענקען נאר געקאַנט פערוואַסערן. „ווען דער רייכטום פון אַ נאציאָן", זאַגט ער צווישען אַנדערעס אין דעם דאָזיגען ווערק, ז. 36, „וואָלט געקאַנט פערצעהנפאַכט ווערן דורך אַ קעניגליכער פּראָקלאַמאַציע, וואָלט עס געווען אַ וואונדער פאר וואָס אונזערע רעגירונגען האָבען שוין לאַנג ניט ארויסגעלאָזט אַזעלכע פּראָקלאַמאַציעס."

[68] „סיידען מען זאָל וועלען זאָגען, אַז איין מיליאָן אין געלד איז ווערטה מעהר איידער דערזעלבער ווערטה אין סחורות" (לע טראָן, „דע ל'אינטערע סאָסיאַל", ז. 922), וואָס דאָס איז אלץ איינס ווי צו זאָגען, אַז „איין ווערטה איז ווערטה מעהר איידער אַ גלייכער ווערטה."

געשטאלט אדער א פארגעשטעלטע גאלד־געשטאלט, אבער זי קאן ניט אין דערזעלביגער צייט זיין אי ווירקליך אייזען, אי ווירקליך גאלד. כדי איהר צו געבען א פרייז, איז גענוג צו שטעלען זי גלייך מיט פארגעשטעלטען גאלד. כדי אבער זי זאל קאנען דיענען איהר בעזיצער אלס אן אלגעמיינער עקוויוואלענט, מוז זי איבערגעביטען ווערן אויף ווירקליכען גאלד. ווען דער בעזיצער פון אייזען צ.ב.ש. וואלט געקומען צו דעם בעזיצער פון אנאנדער סחורה, וואס שטעהט צום פערקויפען, און איהם אנגעוויזען אויף דעם פרייז פון אייזען, וואס איז א געלד־פארם, וואלט איהם יענער געענטפערט ווי סט. פעטער אין הימעל האט געענטפערט דאנטע'ן, בעת ער האט איהם אויסגערעכענט די עיקרים פון דער אמונה: —

„.... וואויל די פראבע אויסגעהאלטען
האט די מינצע אין וואג און ווערטה —
אבער זאג מיר, האסטו זי אין בייטעל גרייט?”
געטליכע קאמעדיע, III, 24, 83—85.

די פרייז־פארם שליסט איין דעם זין, אי אז סחורות קאנען זיך אויסבייטען אויף געלד, אי די נויטווענדיגקייט פון אזא אויס־בייט. פון דער אנדער זייט פונקציאנירט גאלד אלס א אידעעלע ווערטה־מאס נאר דערפאר, ווייל אין דעם פראצעס פון אויסטויש האט עס זיך שוין עטאבעלירט אלס געלד־סחורה. אין דער אי־דעעלער מאס פון די ווערטהען לויערט דעריבער דאס מזומן־געלד.

2. דער צירקולאציאנס־מיטעל.

א) די מעטאמארפאזע פון סחורות.

מיר האבען פריהער געזעהן, אז דער אויסטויש־פראצעס פון סחורות שליסט איין אין זיך ווידערשפרעכענדע און איינע די אנדערע אויסשליסענדע בעציהונגען. די ענטוויקלונג פון דעם דאזיגען פראצעס, וועלכער ברענגט ארויס דעם טאפעלטען כא־ראקטער פון דער סחורה אלס געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה, און פיהרט אריין די אבזונדערונג פון די סחורות אין פשוט'ע סחורות און געלד־סחורה, שאפט ניט אב די דאזיגע ווידערשפרוכען, זי גיט אונז אבער די פארם, אין וועלכער זיי קאנען זיך בעוועגען.

פאָרם פון סחורות. זאכען, וועלכע זיינען אן און פאר זיך ניט קיין סחורות, צ.ב.ש. א מענשענ׳ס געוויסען, עהרע א.אז.וו. קאָנען פון זייערע בעזיצער אָנגעבאָטען ווערן צום פערקויף, און אויף דעם אופן בעקומען דורך זייער פּרייז די פאָרם פון סחורה. א זאך קאָן דעריבער פאָרמעל האָבען א פּרייז, ניט האָבענדיג קיין ווערטה. דער פּרייז־אויסדרוק איז אין דעם פאַל אימאַגינער [וואָס ווערט פאָרגעשטעלט אין דמיון], ווי געוויסע גרויסען אין דער מאטהע־מאטיק. פון דער אנדער זייט קאָן אויך די אימאַגינערע פּרייז־פאָרם, ווי צ.ב.ש. דער פּרייז פון אונקולטיווירטען באָדען, וועלכער האָט ניט קיין ווערטה, ווייל עס איז אין איהם ניט פערקערפּערט קיין מענשליכע ארבייט, האָבען א דירעקטע אָדער אינדירעקטע ווירקליכע ווערטה־שייכות.

דער פּרייז, ווי די רעלאַטיווע ווערטה־פאָרם בכלל, דריקט אויס דעם ווערטה פון א סחורה, צ.ב.ש. א טאָן אייזען, דורכדעם, וואָס א בעשטימטע סומע פון דעם עקוויוואלענט, צ.ב.ש. אן אונץ גאָלד, לאָזט זיך דירעקט אויסטוישען אויף אייזען; דאָס זאָגט אָבער בשום אופן ניט פערקעהרט, אז דאָס אייזען פון זיין זייט לאָזט זיך דירעקט אויסטוישען אויף גאָלד. כדי אלזא פּראקטיש אויס־צואיבען די ווירקונג פון א טויש־ווערטה, מוז די סחורה אראָב־ציהען פון זיך איהר נאטירליכען חומר, זי מוז זיך פערוואנדלען פון פאָרגעשטעלטען גאָלד אין ווירקליכען גאָלד, ווען אפילו אָט די סובסטאנץ־טראנספאָרמירונג מעג איהר אָנקומען שווערער ווי דעם הענעליאַנישען „בעגריף” דער איבערגאַנג פון דער נויטוועני־דיגקייט צו פרייהייט, אָדער ווי דעם ים־קרעבס דאָס איבערבייטען זיין שאָל, אָדער ווי דעם הייליגען הירואָנימוס דאָס בעפרייען זיך פון דעם אלטען אדם.[46] נעבען איהר רעאלער געשטאלט (אייזען צ.ב.ש.) קאָן די סחורה בעזיצען אין פּרייז א אידעעלע ווערטה־

---

[46] היראָנימוס האָט געמוזט קעמפען שווער ניט נאָר אין דער יוגענד מיט דעם פלייש פון גוף, ווי דאָס בעווייזט זיין קאַמף אין דער וויסטעניש מיט שעהנע פרויען־בילדער, נאָר אויך אויף דער עלטער מיט דעם פלייש פון גייסט. „איך האָב געמיינט”, זאָגט ער צום ביישפּיעל, אז „איך בין אין גייסט פאַר דעם ריכטער פון דער וועלט.”—„ווער ביזטו ?” האָט א שטימע געפרעגט.—„איך בין א קריסט”. „דו ליינסט !” האָט געדונערט דער וועלט־ריכטער. „דו ביזט ניט מעהר ווי א נאָכפאָלגער פון ציצעראָן !”

זיינען. אין אַט דעם פּראָצעס געפינען מיר פון איין זייט דאָס גאָלד און פון דער אנדער זייט אַלע אנדערע ברויכבאַרע זאַכען. אויףביידע זייטען געפינען מיר סחורות, איינהייטען פון געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה. אָבער אַט די איינהייט פון אונטער־שיידען ווייזט זיך ארויס אויף יעדען פון די ביידע פּאָליוסען אין אַ פערקעהרטען וועג און ווייזט ארויס דורכדעם אין דערזעלבער צייט זייער געגענזייטיגע בעציהונג. די סחורה איז רעעל געברויך־ווערטה, איהר ווערטה־זיין ערשיינט נאָר אידעעל אין דעם פּרייז, וועלכער בעציהט זי אויף דאָס גאָלד, וואָס שטעהט קעגענאיבער איהר, ווי אויף איהר רעעלער ווערטה־געשטאַלט. פערקעהרט, דאָס גאָלד־מאַטעריאַל גילט נאָר ווי אַ ווערטה־פערקערפּערונג, ווי געלד. דאָס גאָלד איז דעריבער רעעל טוישווערטה. זיין געברויך־ווערטה ערשיינט נאָר אידעעל, אין דער סעריע רעלאַטיווע ווערטה־אויס־דרוקען, אין וועלכע עס בעציהט זיך אויף די סחורות, וואָס שטעהען קעגענאיבער איהם, ווי אויף דעם קרייז פון זיינע רעעלע געברויך־געשטאַלטען. אַט די געגענגעזעצליכע פאָרמען פון סחורות זיינען די ווירקליכע פאָרמען, אין וועלכע זייער אויסטויש־פּראָצעס בע־וועגט זיך.

לאָמיר איצט בעגלייטען וועלכען עס איז סחורה־בעזיצער, אונזער אַלטען בעקאַנטען לייווענט־וועבער, צום ביישפּיעל, צו דער סצענע פון דעם אויסטויש־פּראָצעס, צום סחורה־מאַרק. זיין סחורה, 20 עלען לייווענט, האָט אַ בעשטימטען פּרייז. איהר פּרייז איז 2 פונט סט. סטערלינג. ער טוישט זי אויס אויף 2 פונט סט. און, ווי אַ מענש פון אַלטען שניט, טוישט ער ווידער אויס די 2 פונט סט. אויף אַ גאַנץ חומשים, וואָס האָט דעמזעלבען פּרייז. די לייווענט, וואָס איז פאַר איהם נישט מעהר ווי אַ סחורה, אַ טרעגער פון ווערטה, ווערט אוועקגעגעבען פאַר גאָלד, וואָס איז איהר ווערטה־געשטאַלט, און ער שיידט זיך ווידער מיט אַט דער געשטאַלט פאַר אַנאַנדער סחורה, די חומשים, וועלכע דאַרפען אַלס געברויך־געגענשטאַנד קומען צום וועבער אין הויז און בעפריעדיגען דאָרטען די גייסטיגע בעדערפעגישען. דער אויסטויש־פּראָצעס ווערט אַלזאָ פאָלשטענדיג דורכגעפיהרט אין צוויי אנטקעגענגעזעצטע פערוואַנד־לונגען, וואָס ערגענצען איינע די אנדערע—אַ פערוואַנדלונג פון סחורה אין געלד און אַ פערקעהרטע פערוואַנדלונג פון געלד אין

דאָס איז בכלל די מעטאָדע, דורך וועלכער ווירקליכע ווידערשפּרו־כען ווערן געלייזט. עס איז צום ביישפּיעל אַ ווידערשפּרוך זיך פּאָרצושטעלען, אז איין קערפּער פאַלט שטענדיג צו אַנאַנדער קערפּער, און אז ער פליהט פונקט אַזוי שטענדיג פון איהם אַוועק. דער עלליפּס איז איינער פון די בעוועגונגס־פאָרמען, אין וועלכען דער דאָזיגער ווידערשפּרוך ווערט פערווירקליכט און אין דערזעלבער צייט אויך געלייזט.

אַזוי ווייט ווי דער אויסטויש־פּראָצעס טראָגט אריבער סחורות פון די הענד, אין וועלכע זיי זיינען ניט־געברויך־ווערטהען, אין אנדערע הענד, אין וועלכע זיי זיינען געברויך־ווערטהען, איז ער א געזעלשאַפטליכער שטאָף־איבערבייט. דער פּראָדוקט פון איין פאָרם פון ניצליכער ארבייט פערבייט דעם פּראָדוקט פון אַנאַנדער ניצליכער ארבייט. ווען די סחורה איז איינמאָל אָנגעקומען אויפ׳ן פּלאַץ, וואו זי דיענט אַלס געברויך־ווערטה, פאַלט זי ארוים פון דעם קרייז פון אויסטויש אין דער ספערע פון קאָנזומציאָן אריין. אונז דאַ אינטערעסירט אָבער נאָר דער קרייז פון אויסטויש. מיר האָבען דאָ דעריבער צו בעטראַכטען דעם גאַנצען פּראָצעס פון דער פאָרמעלער זייט, ד.ה. נאָר די פאָרם־ענדערונג אָדער די מעטאַמאָרפאָזע פון סחורות, וועלכע פערמיטעלט דעם געזעלשאַפטליכען שטאָף־איבערבייט.

די זעהר ניט־פאָלשטענדיגע אויפפאַסונג פון אָט דער פאָרם־ענדערונג, אָבגעזעהן פון דער אונקלאָרקייט בנוגע דעם ווערטה־בעגריף גופא, נעהמט זיך פון דעם אומשטאַנד, וואָס יעדע פאָרם־ענדערונג פון א סחורה קומט פאָר אין דעם אויסטויש פון צווייערליי סחורות, פון א פשוט׳ער סחורה און א געלד־סחורה. ווען מיר האַלטען זיך פעסט אָן דעם מאַטעריעלען פאַקט אַליין, דעם אויסטויש פון סחורה אויף גאָלד, פערזעהען מיר גראָד דאָס, וואָס מיר זאָלען זעהען—וואָס עס פּאַסירט מיט דער פאָרם פון דער סחורה. מען פערזעהט, אז גאָלד אַלס בלויז א סחורה, איז ניט געלד, און אז ווען אַנדערע סחורות דריקען אויס זייערע פּרייזען אין גאָלד, איז דאָס גאָלד נאָר די געלד־געשטאַלט פון די סחורות גופא.

די סחורות געהען ערשטענס אריין אין דעם אויסטויש־פּראָצעס ניט־פערגאָלדעט, ניט פערצוקערט, נאָר פשוט ווי זיי

סחורה־בעזיצער אָבער זעהר און זעהר. די געזעלשאַפּטליכע צו־טיילונג פון דער ארבייט מאכט זיין ארבייט פונקט אזוי איינזיי־טיג, ווי זיינע בעדערפעגישען פיעלזייטיג. דערפאר טאקע דיענט איהם זיין פּראָדוקט נאָר ווי א טויש־ווערטה. דער פּראָדוקט קריגט אָבער אַן אַלגעמיינע געזעלשאַפטליך־גילטיגע עקוויוואַלענט־פאָרם נאָר אין דעם געלד, און דאָס געלד געפינט זיך אין א פרעמדענ'ס קעשענע. כדי דאָס ארויסצושלעפען פון דאָרטן, מוז די סחורה קודם זיין א געברויך־ווערטה פאר דעם וואָס בעזיצט דאָס געלד. צוליעב דעם איז נויטיג, אז די ארבייט, וואָס איז אויסגעגעבען געוואָרן אויף איהר, זאָל זיין אויסגעגעבען אין א געזעלשאַפטליך־ניצליכער פאָרם, זאָל זיין ווי א גליעד פון דער געזעלשאַפטליכער צוטיילונג פון דער ארבייט. די צוטיילונג פון דער ארבייט איז אָבער א נאַטור־געוואקסענער פּראָדוקציאָנס־אָר־גאַניזם, וואָס זיינע פעדים האָבען זיך געוועבט און וועבען זיך ווייטער הינטער דעם רוקען פון די פּראָדוצירער. די סחורה, וואָס ער האָט צום אויסטוישען, איז אפשר נאָר דער פּראָדוקט פון א נייעם סאָרט ארבייטס־אופן, וועלכער פּרעטענדירט צו בעפריעדיגען א ניי־אויפגעקומענע בעדערפעניש, אָדער זי וויל ערשט ארויסרופען א בעדערפעניש. אַ געוויסע שטיק ארבייט, וואָס איז נעכטען נאָך געווען איין פונקציע צווישען פיעל אנדערע פונקציעס פון איין און דעמזעלבען סחורה־פּראָדוצירער, האָט זיך אפשר היינט אָבגעריסען פון דעם דאָזיגען צוזאמענהאנג, האָט זיך פערזעלבשטענדיגט און שיקט דעריבער ארויס איהר טייל־פּראָדוקט ווי אַ זעלבשטענדיגע סחורה אויפ'ן מארק. די אומשטענדען קאָנען זיין רייף פאר אזא שיידונג־פּראָצעס, אָדער ניט. היינט בעפריעדיגט דער פּראָדוקט ז געזעלשאַפטליכע בעדערפעניש; מאָרגען קאָן אפשר א עהנליכער זין פּראָדוקט איהם ארויסשטופען אינגאנצען אָדער טיילווייז פון ויין פּלאַץ. און ווען אפילו די ארבייט פון אונזער לייוועגט־וועבער איז אַן אנערקענטער טייל פון דער געזעלשאַפטליכער ארבייט־צו־טיילונג, איז נאָך דערמיט אויף קיין פאַל ניט גאַראַנטירט דער געברויך־ווערטה גראָד פון זיינע 20 עלען לייוועגט. אויב די געזעלשאַפטליכע בעדערפעניש פאר לייוועגט—און די בעדערפעניש האָט איהר מאָס, ווי יעדע אנדער זאַך—איז שוין געזעטיגט דורך אנדערע לייוועגט־וועבער, ווערט אונזער פריינד'ס פּראָדוקט איבער־

סחורה.[65] די פאזען פון דער סחורה־פערוואנדלונג זיינען ביידע גלייך האנדלונגען פון דעם סחורה־בעזיצער—פערקויף, אויסטויש פון סחורה אויף געלד; קויף, אויסטויש פון געלד אויף סחורה, און א איינהייט פון ביידע אקטען: פערקויפען כדי צו קויפען.

ווען דער לייווענט־וועבער בעטראכט דעם ענד־רעזולטאט פון דעם גאנצען מסחר, געפינט ער, אז ער בעזיצט חומשים אנשטאט לייווענט, אנשטאט זיין אורשפרינגליכע סחורה, אנאנדער סחורה פון דעמזעלבען ווערטה, אבער פון א פערשיידענער ניצליכקייט. אויף דעמזעלביגען אופן פערשאפט ער זיך זיינע אנדערע לעבענס־מיטלען און פראדוקציאנס־מיטלען. פון זיין שטאנדפונקט איז דער גאנצער פראצעס נאר פועל דעם אויסטויש פון זיין ארבייט־פראדוקט אויף א פרעמדען ארבייט־פראדוקט—אן אויסטויש פון פראדוקטען.

דער אויסטויש־פראצעס פון סחורה פיהרט זיך אלזא דורך אין דער פאלגענדער פארם־וועקסלונג:

סחורה—געלד—סחורה

ס—ג—ס.

לויט זייער מאטעריעלען אינהאלט איז די בעוועגונג ס—ס, דער אויסטויש פון סחורה אויף סחורה, א מאטעריעלער בייט פון געזעלשאפטליכער ארבייט; און ווען דער רעזולטאט איז דער־גרייכט, איז דער פראצעס געענדיגט.

ס—ג. די ערשטע פערוואנדלונג פון דער סחורה, אדער דער פערקויף. — דאס אריבערשפרינגען פונ'ם סחורה־ווערטה אויס דעם סחורה־קערפער אין דעם געלד־קערפער איז, ווי איך האב עס אנדערשוואו אנגערופען, דער „סאלטא מארטאלע [דער שפרונג אויף טויט און אויף לעבען] פון דער סחורה. פאלט ער דורך, ווערט טאקע די סחורה אליין אפילו ניט געשעדיגט, דער

---

[65] „נאך הערא‎קליט'ן ענטשטעהט אלעס דורך א פערוואנדלונג פון פייער, און פייער קומט ארויס פון אלעס, פונקט אזוי ווי דאס גאלד פערוואנדעלט זיך אין סחורות און די סחורות פערוואנדלען זיך וויעדער אין גאלד.״ (פ. לאססאל, „די פילאזאפיע הערא‎קליטאס דעם דונקעלן״, בערלין 1858, ב. 1, ז. 222). לאססאל'ס נאטע צו אט דער שטעלע ז. 224, בעמערק. 3, בעטראכט דאס געלד ניט ריכטיג ווי בלויז א צייכען פון ווערטה.

געזעלשאַפטליך־נויטווענדיגע ארבייטס־צייט. דאָ קאָן מען זאָגען דאָס גלייכוווערטיל: צוזאמענגעפאנגען, צוזאמענגעהאנגען. די גאַנצע לייוועגט, וואָס איז דאָ אויפ'ן מארק, רעכענט זיך נאָר ווי איין מסחר־ארטיקעל, און יעדעס שטיק רעכענט זיך נאָר ווי איין אליקוואָטער טייל. און דער פאקט איז, אז דער ווערטה פון יעדען איינציגען על לייוועגט איז טאקע ניט מעהר ווי די מאַטע־ריאליזירטע פאָרם פון דערזעלביגער געזעלשאפטליך־בעשטימטער סומע פון גלייכער מענשליכער ארבייט.

מען זעהט, אז די סחורה איז פערליעבט אין געלד, אָבער „די אמת'ע ליבע לויפט ניט אָב אזוי גלאַט." די קוואנטיטאטיווע צוגליעדערונג פון דעם פראָדוקציאָנס־אָרגאניזם, וועלכער שטעלט צונויף זיינע צעוואָרפענע גליעדער אין א סיסטעם פון צוטיילונג פון דער ארבייט, איז פונקט אזוי ספּאָנטאַן און צופעליג ווי די קוואליטאטיווע. אונזערע סחורה־בעזיצער געפינען דעריבער אויס, אז דיזעלביגע צוטיילונג פון דער ארבייט, וועלכע מאכט זיי פאר אונאָבהענגיקע פריוואט־פּראָדוצירער, מאכט אויך דעם געזעלשאפט־ליכען פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס און זייער שייכות צו דעם דאָזיגען פּראָצעס אונאָבהענגיק פון זיי גופא, און אז די אונאָבהענגיקייט פון די פּערזאָנען איינע פון די אנדערע ווערט באלאנסירט דורך א סיסטעם פון אַן אַלזייטיגער אָבהענגיקייט דורך די פּראָדוקטען.

די צוטיילונג פון דער ארבייט פערוואנדעלט דעם ארבייטס־פּראָדוקט אין א סחורה, און מאכט דורכדעם נויטיג, ער זאָל ווייטער פערוואנדעלט ווערן אין געלד. אין דערזעלביגער צייט מאכט זי די דורכפיהרונג פון דער דאָזיגער פערוואנדלונג פאר א צופעליגער זאך. דאָ אָבער האָבען מיר נאָר צו בעטראכטען די ערשיינונג אין איהר ריינער פאָרם, ד.ה. מיר נעהמען אָן איהר נאָרמאלען גאַנג. איבעריגענס, אויב די פערוואנדלונג קומט איבערהויפּט פאָר, ד.ה. אויב די סחורה איז ניט לחלוטין אונפערקויפליך, ווערט איהר פאָרם־איבערבייט שטענדיג פערווירקליכט, הגם דער עצם המעשה —דער פּרייז, וואָס בעקומט זיך—קאָן זיין אבנאָרמאל העכער אָדער נידעריגער איידער דער ווערטה.

איין סחורה־בעזיצער בעקומט גאָלד אנשטאט זיין סחורה, דער אנדערער—סחורה אנשטאט זיין גאָלד. וואָס מען זעהט בחוש איז, אז סחורה און גאָלד, 20 עלען לייוועגט און 2 פונט סט.. האָבען

פליסיג, איבעריג און דערמיט נוצלאָז. א געשענקטען פערד קוקט מען ניט אין די צייהן, אָבער דער וועבער געהט ניט אין מארק צו געבען מתנות.

אָנגענומען אָבער, אז זיין פּראָדוקט ווייזט זיך ארויס צו האָבען א געברויך־ווערטה, און זיין סחורה ציהט געלד. פרעגט זיך איצטער, וויפיעל געלד? דער ענטפער איז שוין טאקע לכתחילה געגעבען אין דעם פּרייז פון דער סחורה, אין דעם עקס־פּאָנענט פון איהר ווערטה־גרויס. מיר רעדען ניט פון א מעגליכען ריין־סוביעקטיווען טעות אין חשבון, וואָס דער סחורה־בעזיצער קאָן מאכען, וועלכער וועט אָבער אויפ'ן מארק אָביעקטיוו גלייך קאָרעגירט ווערן. מיר זיינען זיך משער, אז ער האָט אויסגעגעבען אויף זיין פּראָדוקט ניט מעהר ווי דעם געזעלשאַפטליך־נויטווענ־דיגען דורכשניט פון ארבייטס־צייט. דער פּרייז פון דער סחורה איז אַלזאָ נאָר דער געלד־נאָמען פאר דער סומע געזעלשאַפטליכער ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין איהר. אָבער דער אלט־מאָ־דישער אופן פון לייווענט־וועבעריי איז אָהן אונזער לייווענט־ווע־בער'ס ערלויבניש און הינטער זיין רוקען געענדערט געוואָרן. וואָס נעכטען איז בלי ספק געווען געזעלשאַפטליך־נויטווענדיגע ארבייטס־צייט פאר דער פּראָדוקציאָן פון איין על לייווענט, איז דאָס היינט שוין ניט מעהר, ווי דער געלד־בעזיצער סטארעט זיך צו בעווייזען דורך די פּרייזען, וואָס אונזער פריינד'ס פערשיידענע קאָנקורענטען פערלאַנגען פאר דערזעלבער סחורה. אויף זיין שלים־מזל זיינען פאראַן א סך וועבער אויף דער וועלט.

מיר וועלען אָננעהמען צולעצט, אז יעדעם שטיק לייווענט, וואָס איז פאראַן אויפ'ן מארק, ענטהאלט נאָר געזעלשאַפטליך־נויטווענדיגע ארבייטס־צייט. טראָץ דעם קאָן פונדעסטוועגען די גאַנצע סומע פון די דאָזיגע שטיקער לייווענט ענטהאלטען איבער־פליסיג־אויסגעגעבענע ארבייטס־צייט. אויב דער מארק קאָן ניט פערצעהרן די גאַנצע סומע לייוועגט פאר דעם נאָרמאַל־פּרייז פון 2 שילינג אַן על, איז דאָס א בעוויז, אז עס איז אויסגעגעבען געוואָרן א צו־גרויסער טייל פון דער געזעלשאַפטליכער קאָלעקטיוו־ארבייט־צייט אין דער פאָרם פון לייוועגט־וועבעריי. די ווירקונג איז דיזעלביגע, ווי ווען יעדער איינצעלנער לייוועגט־וועבער וואָלט פערווענדעט אויף זיין אינדיווידועלען פּראָדוקט מעהר איידער די

פונקט. דער דאָזיגער פונקט ליגט ביי זיין פּראָדוקציאָנס־קוואַל, וואו ער טוישט זיך אויס אַלס דירעקטער ארבייטס־פּראָדוקט אויף אַנאַנדער ארבייטס־פּראָדוקט פון דעמזעלבען ווערטה. פון דעם מאָמענט אָן אָבער שטעלט דאָס גאָלד שטענדיג פאַר די רעאַליזירטע סחורה־פרייזען.[67] אָבגעזעהן פון דעם אויסטויש פון גאָלד אויף אַנאַנדער סחורה ביי זיין פּראָדוקציאָנס־קוואַל, איז דאָס גאָלד אין האנד פון יעדען סחורה־בעזיצער די טראַנספאָרמירטע געשטאַלט פון א סחורה, וואָס ער האָט אויסגעגעבען—א פּראָדוקט פון א פערקויף אָדער פון דער ערשטער מעטאַמאָרפאָזע ס—ג.[68]

דאָס גאָלד איז געוואָרן אידעעלעס געלד אָדער א מאָס פון ווערטהען, ווייל אַלע סחורות האָבען אין איהם געמאָסטען זייערע ווערטהען, און האָבען איהם אויף דעם אופן געמאַכט פאַר דעם פאַרגעשטעלטען געגענטייל פון זייערע געברויך־געשטאַלטען, ד.ה. פאַר זייער ווערטה־געשטאַלט. עס איז געוואָרן רעעלעס געלד, ווייל די סחורות דורך זייער אַלזייטיגען איבערגעהן פון האנד צו האנד האָבען עס געמאַכט פאַר זייער ווירקליך־פערוואַנדעלטער געברויך־געשטאַלט און במילא פאַר זייער ווירקליכער ווערטה־גע־שטאַלט. אָננעהמענדיג אָט די ווערטה־געשטאַלט, ווישט די סחורה אָב יעדען שפּור פון איהר נאַטירליכען געברויך־ווערטה און פון דעם בעזונדערן סאָרט ניצליכער ארבייט, וועמען זי האָט צו פערדאַנקען איהר אורשפּרונג, כדי זיך צו פערוואַנדלען אין דער גלייכפאָרמי־גער, געזעלשאַפטליך־אַנערקענטער פערקערפּערונג פון ניט־דיפערענ־צירטער מענשליכער ארבייט. אויפ׳ן געלד זעהט זיך דעריבער ניט אָן וועלכע סחורה עס איז אין איהם פערוואַנדעלט געוואָרן. איין סחורה־אין איהר געלד־פאָרם זעהט פּונקט אַזוי אויס ווי די אַנדערע. געלד קאָן דעריבער זיין בלאָטע, אָבוואָהל בלאָטע איז ניט קיין געלד.

מיר וועלען אָננעהמען, אַז די צוויי גאָלד־שטיקער, פאַר וועלכע אונזער לייווענט־וועבער האָט אָבגעגעבען זיין סחורה, זיינען די

---

[67] „דער פּרייז פון א סחורה קאָן נאָר בעצאָהלט ווערן מיט דעם פּרייז פון אַנאַנדער סחורה.״ (מערסער דע לא ריוויע, „ל׳אָרדער נאַטורעל א.א.וו., ז. 554.)

[68] „כדי צו קומען אין בעזיץ פון דעם דאָזיגען געלד. מוז מען אַפּריהער עפּעס האָבען פערקויפט.״ (דאָרט גופא, ז. 543.)

זיך געביטען הענד אָדער פּלעצער, ד.ה. עס איז פאַרגעקומען אַן אויסטויש. אָבער אויף וואָס טוישט זיך אוים די סחורה? אויף איהר אייגענער אַלגעמיינער ווערטה־געשטאַלט. און אויף וואָס טוישט זיך אוים דאָס גאָלד? אויף איין ספּעציעלער געשטאַלט פון זיין געברויך־ווערטה. פאַרוואָס טרעט גאָלד ארוים קעגענאיבער דער לייוועגט ווי געלד? ווייל איהר פּרייז פון 2 פונט סט., אָדער איהר געלד־נאָמען, האָט איהר שוין געשטעלט אין בעציהונג צו גאָלד אַלס געלד. אַ סחורה וואַרפט אראָב פון זיך איהר אור־שפּרינגליכע סחורה־פאָרם אזוי באַלד ווי זי ווערט אָבגעגעבען, ד.ה. אין דעם אויגענבליק, ווען איהר געברויך־ווערטה ציהט ווירק־ליך צו דאָס גאָלד, וואָס האָט פריהער עקזיסטירט אין איהר פּרייז נאָר ווי פאַרגעשטעלטעם גאָלד. די רעאַליזירונג פון פּרייז, אָדער פון דער בלויז אידעעלער ווערטה־פאָרם פון דער סחורה, איז דערי־בער אין דערזעלבער צייט אויך פערקעהרט אַ רעאַליזירונג פון דעם בלויז אידעעלען געברויך־ווערטה פון דעם געלד: די פערוואַנדלונג פון סחורה אין געלד איז צוגלייך אַ פערוואַנדלונג פון געלד אין סחורה. דער איין פּראָצעס איז אין גרונד גענומען אַ צווייזייטיגער פּראָצעס: פון דער זייט פון סחורה־בעזיצער איז דאָס פ ע ר ק ו י ף, פון דער אנטקעגענדיגער זייט פון דעם געלד־בעזיצער—ק ו י ף. אָדער, אין אנדערע ווערטער, פערקויף איז קויף: ס—ג איז צוגלייך ג—ס.[66]

ביזאהער האָבען מיר בעטראַכט די מענשען בלויז אין איין עקאָנאָמישער שייכות—אַלס בעזיצער פון סחורות; אַ שייכות, אין וועלכער זיי קאָנען זיך אָנאייגענען אַ פרעמדען פּראָדוקט נאָר דורכ־דעם, וואָס זיי פערפרעמדען זייער אייגענעם. אַנטקעגענאיבער איין סחורה־בעזיצער קאָן דעריבער דער אנדערער ארויסטרעטען נאָר אַלס געלד־בעזיצער, ענטוועדער ווייל זיין ארבייט־פּראָדוקט בעזיצט פון נאַטור די פאָרם פון געלד, עס איז, הייסט עס, אַ געלד־מאַטעריאַל, גאָלד א.ד.גל., אָדער ווייל זיין אייגענע סחורה האָט שוין געביטען איהר הויט און האָט אראָבגעוואָרפען פון זיך איהר אורשפּרינגליכע געברויך־פאָרם. כדי צו פונקציאָנירן אַלס געלד מוז, פערשטעהט זיך, דאָס גאָלד אריינטרעטען אין מארק ביי אַ וועלכען עס איז

[66] „יעדער פערקויף איז צוגלייך אַ קויף" (דר. קעניי, „דיאַלאָגען") אָדער ווי ער זאָגט אין זיין „מאַקסים זשענעראַל": „פערקויפען איז קויפען."

ניט קומען. אויב עס שטעלט פאַר פון איין זייט פערקויפטע סחורה, שטעלט עס פון דער אנדער זייט פאַר סחורות, וואָס קאָנען געקויפט ווערן.[70]

ג—ס, דער קויף איז אין דערזעלביגער צייט אַ פערקויף, ס.—ג; די לעצטע מעטאַמאָרפאָזע פון איין סחורה איז דעריבער צוגלייך די ערשטע מעטאַמאָרפאָזע פון אַנאַנדער סחורה. פאַר אונזער לייווענט־וועבער ענדיגט זיך דער לעבענס־לויף פון זיין סחורה מיט דעם גאַנג חומשים, פאַר וועלכען ער האָט צוריק־פערוואַנדעלט די 2 פונט סט. אָבער לאָמיר אָננעהמען, אַז דער חומשים־פערקויפער האָט פערטאָן די 2 פונט סט., וואָס ער האָט געלייזט פון לייוועגט־וועבער, אויף בראַנפען. ג—ס, די שלוס־פאַזע פון ס—ג—ס (לייוועגט—געלד—חומשים), איז צוגלייך ס—ג, די ערשטע פאַזע פון ס—ג—ס (חומשים—געלד—בראַנפען). אַזוי ווי דער סחורה־פּראָדוצירער ליעפערט נאָר איין בעשטימטען פּראָדוקט, פערקויפט ער עס אָפט אין גרעסערע קוואַנטיטעטען, בעת זיינע פיעלפאַכיגע בעדערפענישען צווינגען איהם צו צעברעק־לען נאָכאַנאַנד דעם רעאַליזירטען פּרייז אָדער די געלייזטע געלד־סומע אויף צאָהלרייכע קניות. איין פערקויף פאַלט אַלזאָ פונאַנ־דער אין פיעל קניות פון פערשיידענע סחורות. די שלוס־מעטאַ־מאָרפאָזע פון איין סחורה בילדעט אויף דעם אופן אַ סומע פון ערשטע מעטאַמאָרפאָזען פון אנדערע סחורות.

ווען מיר בעטראַכטען איצטער די גאַנצע מעטאַמאָרפאָזע פון אַ סחורה, צ.ב.ש. פון לייוועגט, זעהען מיר ערשטענס, אַז זי בע־שטעהט פון צוויי אנטקעגענגעזעצטע און איינע די אנדערע ער־גענצענדע בעוועגונגען: ס—ג און ג—ס. אָט די צוויי אנטקע־גענגעזעצטע וואַנדלונגען פון דער סחורה ווערן דורכגעפיהרט אין צוויי אנטקעגענגעזעצטע געזעלשאַפטליכע פּראָצעסען מצד דעם סחורה־בעזיצער און שפּיעגלען זיך אָב אין צוויי אנטקעגענגעזעצטע עקאָנאָמישע כאַראַקטערען פון דעם דאָזיגען סחורה־בעזיצער. אַלס

---

70 „אויב דאָס געלד, וואָס מיר האָבען אין האַנד, שטעלט פאַר די זאַכען, וועלכע מיר ווילען קויפען, שטעלט עס אין דערזעלבער צייט אויך פאַר די זאַכען, וועלכע מיר האָבען פאַר דעם געלד פערקויפט.” (מערסיע דע לאַ ריוויער, „ל'אָרדער נאַטורעל א.אָז.וו.”, ז. 586).

פערוואנדעלטע געשטאלט פון א פערטעל ווייץ. דער פערקויף פון דער לייוועגט, ס—ג, איז אין דערזעלביגער צייט איהר קויף, ג—ס. אבער מיט דעם פ ע ר ק ו י ף פון דער לייוועגט פאנגט זיך אן דער ערשטער אקט פון א פראצעס, וואס ענדיגט זיך מיט זיין געגענטייל, מיט דעם קויף פון די חומשים; פון דער אנדער זייט, מיט דעם ק ו י ף פון דער לייוועגט ענדיגט זיך א בעוועגונג, וועלכע האט זיך אנגעפאנגען מיט זיין געגענטייל, מיט דעם פער־קויף פון דעם ווייץ. ס—ג (לייוועגט—געלד), וועלכע איז די ערשטע פאזע פון ס—ג—ס (לייוועגט—געלד—חומשים), איז אין דערזעלביגער צייט ג—ס (געלד—לייוועגט), די לעצטע פאזע פון אנאנדער בעוועגונג ס—ג—ס (ווייץ—געלד—לייוועגט). די ער־שטע מעטאמארפאזע פון א סחורה, איהר פערוואנדלונג פון דער סחורה־פארם אין געלד, איז שטענדיג אויך א צווייטע אנטקעגענ־געזעצטע מעטאמארפאזע פון אנאנדער סחורה, איהר צוריק־פער־וואנדלונג פון דער געלד־פארם אין סחורה.[69]

ג—ס. די צווייטע אדער שלוס־מעטאמארפאזע פון סחורה: דער קויף. — מחמת געלד איז די פערוואנדעלטע געשטאלט פון אלע אנדערע סחורות אדער דער פראדוקט פון זייער אלגעמיינעם איבערגעהן פון האנד צו האנד, איז עס דעריבער די אבסאלוט־איבערגעננליכע סחורה. עס לעזט אלע פרייזען ריק־ווערטס און שפיגעלט זיך אויף דעם אופן אב אין אלע סחורה־קערפערס, וועלכע באטען איהם אן דעם מאטעריאל, וואס מאכט איהם אליין ווערן א סחורה. אין דערזעלביגער צייט ווייזען אן די פרייזען—די ליעבעס־אויגען, מיט וועלכע די סחורות ווינקען צו איהם—די גרעניצען פון זיין פערוואנדלונגס־פעהיגקייט, און דאס איז, זיין אייגענע קוואנטיטעט. אזוי ווי די סחורה, ווערענדיג געלד, פערשווינדט אלס סחורה, זעהט מען אויף דעם געלד ניט אן, ווי אזוי עס איז אריינגעפאלען אין די הענד פון זיין בעזיצער, אדער וואס פאר א סחורה עס איז פערוואנדעלט געווארן אין איהם. געלד האט ניט קיין שלעכטען גערוך, פון וועלכען קוואל עס זאל

---

[69] ווי שוין פריהער בעמערקט, איז דער גאלד אדער זילבער פראדוצירער אן אויסנאהם צו דעם כלל, דען ער טוישט אוים זיין פראדוקט ניט האבענדיג עס פריהער פערקויפט.

מעטאמארפאזע שטעלען צונויף א קרייז־לויף: סחורה־פארם, ארונ־טערציהונג פון דער סחורה־פארם, צוריקקעהר צו דער סחורה־פארם. יעדענפאלס ערשיינט דא די סחורה גופא אין צוויי געגענגעזעצטע פארמען. ביים אנהויב־פונקט איז זי ניט קיין געברויך־ווערטה פאר איהר בעזיצער, ביים ענד־פונקט יא א געברויך־ווערטה. אזוי אויך ערשיינט דאס געלד אין דער ערשטער פאזע ווי א פעסטער ווערטה־קריסטאל, אין וועלכען די סחורה ווערט פערוואנדעלט, כדי דערנאך צורונען צו ווערן אלס א בלויזע עקוויוואלענט־פארם פון דער סחורה.

די צוויי מעטאמארפאזען, וואס שטעלען צונויף דעם קרייז־לויף פון א סחורה, זיינען אין דערזעלבער צייט די אומגעקעהרטע טייל־וויזע־מעטאמארפאזען פון צוויי אנדערע סחורות. דיזעלבע סחורה (די לייוועגט) עפענט אויף די סעריע פון איהרע אייגענע מעטאמארפאזען און שליסט די אלע מעטאמארפאזען פון אנאנדער סחורה (פון דעם ווייץ). בעת איהר ערשטער וואנדלונג, אין דעם פערקויף, שפיעלט זי די דאזיגע צוויי ראלען אין איהר אייגענער פערזאן. ווען זי ווערט אבער פערביטען אויף געלד און פערענדיגט איהר אייגענע צווייטע מעטאמארפאזע, פיהרט זי אין דערזעלבער צייט דורך די ערשטע מעטאמארפאזע פון א דריטער סחורה. דער קרייז־לויף אלזא, וואס יעדע סחורה מאכט דורך אין דעם סדר פון איהרע מעטאמארפאזען, ווערט אריינגעדרעהט אין א פער־פלאנטערטען קנויל מיט די קרייזען פון אנדערע סחורות. דער סך־הכל פון דעם גאנצען פראצעס שטעלט צונויף די צירקולאציע פון סחורות.

די סחורה־צירקולאציע אונטערשיידט זיך פון דעם דירעקטען אויסטויש פון פראדוקטען ניט נאר אין פארם, נאר אויך אין עצם. מען דארף נאר ווארפען א בליק צוריק אויף דאס, וואס איז פאר־געקומען. דער לייוועגט־וועבער האט פשוט און קלאר אויסגעטוישט לייוועגט אויף דעם גאנג חומשים, זיין אייגענע סחורה אויף א פרעמדער. אבער דער דאזיגער פאקט איז נאר אמת בנוגע איהם אליין. דער מוכר ספרים, וועלכער האלט מעהר פון ביטערן טרא־פען איידער פון זיסע מעשיות, האט פונקט אזוי ווייניג געהאט בדעה אויסצובייטען זיינע חומשים אויף לייוועגט, ווי דער לייוועגט־וועבער האט געוואוסט, אז זיין לייוועגט איז אויסגעביטען געווארן

אגענט פון דעם פערקויף ווערט ער א פערקויפער, אלס אגענט פון דער קניה—א קונה. אזוי ווי אבער אין יעדער וואנדלונג פון א סחורה עקזיסטירן איהרעביידע פארמען, די סחורה־פארם און די געלד־פארם, אין דערזעלביגער צייט, נאר אויף אנטקעגענגעזעצטע זייטען, אזוי אויך שטעהט אנטקעגען דעמזעלביגען סחורה־בעזיצער אלס פערקויפער אנאנדער קויפער און אלס קויפער אנאנדער פערקויפער. פונקט ווי דיזעלביגע סחורה מאכט דורך איינע נאך די אנדערע די צוויי אומגעקעהרטע וואנדלונגען—פון סחורה ווערט געלד און פון געלד סחורה—אזוי אויך בייט דערזעלביגער סחורה־בעזיצער די ראליען פון פערקויפער און קויפער. די כאראקטערען פון קויפער און פערקויפער זיינען אלזא ניט קיין פעסטע, נאר בייטען זיך שטענדיג ביי דער פערזאן, וואס איז עוסק אין דער סחורה־צירקולאציע.

די גאנצע מעטאמארפאזע פון א סחורה, אין איהר איינפאכסטער פארם, שליסט איין פיער עקסטרעמען און דריי „פערזאנע דראמאטיס", דריי האנדלענדע פערזאנען. ערשטענס טרעט דאס געלד ארויס קעגענאיבער דער סחורה, ווי איהר ווערטה־געשטאלט, וועלכע בעזיצט, אויף דער אנדער זייט, אין א פרעמדער קעשענע, א ממשות'דיג־הארטע ווירקליכקייט. א געלד־בעזיצער טרעט אט אזוי ארויס קעגענאיבער א סחורה־בעזיצער. אזוי באלד ווי די סחורה ווערט פערוואנדעלט אין געלד, ווערט דאס געלד איהר צייטווייליגע [וואס פערשווינדט גלייך] עקוויוואלענט־פארם, און דער געברויך־ווערטה אדער אינהאלט פון דער דאזיגער עקוויוואלענט־פארם עקזיסטירט, אויף דער זייט, אין די קערפער פון אנדערע סחורות. דאס געלד אלס ענד־פונקט פון דער ערשטער סחורה־וואנדלונג איז אין דערזעלביגער צייט דער אנפאנג־פונקט פון דער צווייטער וואנדלונג. אזוי ווערט דער פערקויפער אין דעם ערשטען אקט א קויפער אין דעם צווייטען אקט, וואו א דריטער סחורה־בעזיצער טרעט קעגען איהם ארויס ווי א פערקויפער.[71]

די ביידע אומגעקעהרטע בעוועגונג־פאזען פון דער סחורה־

---

[71] „עס זיינען אלזא פאראן פיער ענד־פונקטען און דריי קאנטראהענטען, פון וועלכע איינער טרעט ארויס צוויי מאל." (לע טראן, „דע ל'אינטערע סאסיאל", פאריז 1846, ז. 908).

עס קאָן ניט זיין קינדישער איידער די דאָגמאַ, אַז וויבאַלד יעדער פערקויף איז אַ קויף און פערקעהרט, דעריבער מוז די ציר־קולאַציע פון סחורות נויטיגערוויז איינשליסען אַ גלייכגעוויכט פון די מכירות און קניות. אויב דאָס בעדייט, אַז די צאָהל פון די ווירקליך דורכגעפיהרטע מכירות איז גלייך צו דערזעלביגער צאָהל קניות, דאַן איז עס אַ פּשוט'ע טאַוטאָלאָגיע. אָבער דער מיין איז צו בעווייזען, אַז יעדער פערקויפער ברענגט זיין אייגענעם קויפער מיט זיך אויפ'ן מאַרק. פערקויף און קויף זיינען איין און דער־זעלביגער (אידענטישער) אַקט אַלס אַ געגענזייטיגע בעציהונג צווישען צוויי פּערזאָנען, דעם סחורה־בעזיצער און דעם געלד־בעזיצער, וועלכע זיינען אַנטקעגענגעזעצט ווי די צוויי פּאָליוסען פון אַ מאַגנעט. זיי שטעלען צונויף צוויי פּאָלאַריש אַנטקעגענ־געזעצטע אַקטען אַלס האַנדלונגען פון איין און דערזעלבער פּערזאָן. דער עצם איינהייט (אידענטיטעט) פון פערקויף און קויף שליסט דעריבער איין, אַז די סחורה איז נוצלאָז, אויב נאָכדעם ווי זי איז אריינגעוואָרפען געוואָרן אין דעם אַלכעמישען מיש־שיסעל פון דער צירקולאַציע, קומט זי ניט אַרויס צוריק אין געשטאַלט פון געלד; ד.ה., אויב זי ווערט ניט פערקויפט פונ'ם סחורה־בעזיצער און ממילא ניט געקויפט פון דעם געלד־בעזיצער. די דאָזיגע איינהייט שליסט ווייטער איין, אַז דער פּראָצעס [פון אויסטויש], אויב ער געלינגט, מאַכט אויס אַ רוה־פּונקט, אַן אָבשטעל אין דעם לעבען פון דער סחורה, וועלכער געוועהרט אַ לענגערע אָדער קיר־צערע צייט. אַזוי ווי די ערשטע מעטאַמאָרפאָזע פון אַ סחורה איז אין דערזעלביגער צייט אַ פערקויף און אַ קויף, איז דער דאָ־זיגער טייל פונ'ם גאַנצען פּראָצעס אַ זעלבשטענדיגער פּראָצעס פאַר זיך. דער קויפער האָט די סחורה, דער פערקויפער האָט דאָס געלד, דאָס הייסט ער האָט אַ סחורה, וועלכע האַלט איין אַ ציר־קולאַציאָנס־פעהיגע פאָרם, סיי זי ערשיינט פריהער אָדער שפּעטער ווידער אויפ'ן מאַרק. קיינער קאָן ניט פערקויפען אוואו עס איז ניטאָ אַנאַנדערער וואָס זאָל קויפען. אָבער קיינער מוז ניט דירעקט קויפען, דערפאַר ווייל ער אַליין האָט פערקויפט. די צירקולאַציע

פערזעהן פון די פּאָליטישע עקאָנאָמען, און דערהויפּט פון די וואולגאַרע פריי־הענדלער.

אויף ווייץ א.אז.וו. ב׳ס סחורה פערנעהמט דעם פּלאַץ פון א׳ס סחורה, אָבער א און ב טוישען ניט אויס זייערע סחורות געגענ־זייטיג. עס קאָן טאַקע פּאַקטיש פּאַרקומען, אז א און ב קויפען געגענזייטיג איינע פון די אנדערע, אָבער די אַלגעמיינע פערהעל־טעניש פון דער סחורה־צירקולאַציע מאַכט בשום אופן ניט אַזא ספּעציעלע בעציהונג פאַר א נויטיגען תנאי. פון איין זייט זעהען מיר דאָ ווי דער סחורה־אויסטויש ברעכט דורך די אינדיווידועלע און לאָקאַלע גרעניצען פון דעם דירעקטען פּראָדוקטען־אויסטויש, און ענטוויקעלט דעם שטאָף־אויסבייט פון דער מענשליכער ארבייט. פון דער אנדער זייט ענטוויקעלט זיך א גאנצער קרייז פון געזעל־שאַפטליכע צוזאַמענהאַנגען, וואָס זיינען אויסגעוואַקסען פון זיך און קאָנען ניט קאָנטראָלירט ווערן פון די בעטייליגטע פּערזאָנען. דער וועבער קאָן פערקויפען לייווענט נאָר דערפאַר, ווייל דער פּויער האָט פערקויפט ווייץ, דער טרינקער קאָן פערקויפען די חומשים נאָר דערפאַר, ווייל דער וועבער האָט פערקויפט לייווענט, דער דעסטילאַטאָר קאָן פערקויפען דעם יין שרף, דערפאַר ווייל יענער האָט אַפריהער פערקויפט די „מים חיים״ א.א.וו.

דער פּראָצעס פון דער צירקולאַציע ווערט דעריבער ניט אויס־געלאָשען, ווי דער דירעקטער פּראָדוקטען־אויסטויש, ווען די גע־ברויך־ווערטהען האָבען זיך געביטען הענט און פּלעצער. דאָס געלד פערשווינדעט ניט בעת עס פאַלט שליסליך ארויס פון דעם מעטאַמאָרפאָזען־קרייז פון א סחורה. עס זעצט זיך נאָכאַנאַנד אָב אויף א נייער שטעלע אין דער צירקולאַציע, וואָס איז אָבגע־ראַמט געוואָרן פון די סחורות. צום ביישפּיעל, אין דער פּאָל־שטענדיגער מעטאַמאָרפאָזע פון דער לייווענט: לייווענט—געלד—חומשים, פאַלט צוערשט די לייווענט ארויס פון דער צירקולאַציע, דאָס געלד פערנעהמט איהר פּלאַץ, דאַן פאַלט דער גאַנג חומשים ארויס פון דער צירקולאַציע, דאָס געלד פערנעהמט זיין פּלאַץ. ווען איין סחורה פּילט אויס דעם פּלאַץ פון אַנאַנאַדער סחורה בלייבט די געלד־סחורה אין דערזעלבער צייט שטעקען אין האַנד פון א דריטער פּערזאָן. די צירקולאַציע שוויצט שטענדיג ארויס געלד.[72]

---

[72] קלאָר ווי אָט די ערשיינונג איז, ווערט זי פונדעסטוועגען דאָס רוב

נישען, וועלכע דא, אויפ'ן שטאנדפונקט פון דער איינפאכער סחורה־צירקולאציע, עקזיסטירן נאך גארניט. [78]

אלס פערמיטלער פון דער סחורה־צירקולאציע בעקומט דאס געלד די פונקציע פון א צירקולאציאנס־מיטעל.

דער אומלויף פון געלד.

די פארם־ענדערונג, דורך וועלכער עס ווערט צו שטאנד געבראכט די שטאף־ענדערונג פון די ארבייט־פראדוקטען, ס—ג—ס, איז מחייב, אז דערזעלבער ווערטה פאנגט אן דעם פראצעס אין דער פארם פון א סחורה, און קעהרט זיך צוריק צו דעמזעלבען פונקט אויך אין דער פארם פון א סחורה. אט די בעוועגונג פון סחורות איז דעריבער א קרייז־לויף. פון דער אנדער זייט, שליסט דיזעלביגע פארם אויס דעם קרייז־לויף פון דעם געלד. איהר רעזולטאט איז ניט די צוריקקעהרונג פון דעם געלד צו זיין אנהויב־פונקט, נאר זיין בעשטענדיגע דערווייטערונג פון איהם. כל זמן

[78] זעה מיינע בעמערקונגען איבער דזשיימס מילל אין „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע", ז. 74 ביז 76. צוויי פונקטען זיינען דא כאראקטעריסטיש פאר דער מעטאדע פון דער עקאנאמישער אפאלאגעטיק [וואס פערטיידיגט דאס בעשטעהענדע]. ערשטענס די אידענטיפיצירונג פון סחורה־צירקולאציע און דעם דירעקטען פראדוקטען־אויסטויש דורך דעם איינפאכען וועג פון ניט נעהמען אין בעטראכט זייערע אונטערשיידען. צווייטענס דאס פרובירן אוועקלייקענען די ווידערשפרוכען פון קאפיטאליסטישען פראדוקציאנס־פראצעס, דורכדעם וואס מען רעדוצירט די שייכות'ן צווישען די פערזאנען, וואס זיינען זיך עוסק אין דער פראדוקציאן, צו די איינפאכע שייכות'ן, וואס קומען ארויס דורך דער סחורה־צירקולאציע. סחורה־פראדוקציאן און סחורה־צירקולאציע זיינען אבער ערשיינונגען, וועלכע געהערן צו די פערשיידענסטע פראדוקציאנס־אופנים, ווען אפילו אין א פערשיידענעם ערד און ווירקונג. אויב מיר זיינען בלויז בעקאנט מיט די אבסטראקטע קאטעגאריען פון דער סחורה־צירקולאציע, וועלכע זיינען געמיינשאפטליך פאר אט די אלע אופנים פון פראדוקציאן, קאנען מיר נאך גאר נישט ניט וויסען פון די ספעציפישע חלוקים (דיפערענציא ספעציפיקא) פון די דאזיגע אופנים און קאנען דעריבער ניט ארויסגעבען וועגען זיי קיין אורטייל. אין קיין וויסענשאפט מאכט מען ניט אזא גרויסען ווענען פון פשוט'ע עלעמענטארע טרואיזמען, ווי אין דער פאליטישער עקאנאמיע. צום ביישפיעל זש. ב. סעי שטעלט זיך אוועק ארויפצוגעבען זיין אורטייל וועגען די קריזיסען, ווייל ער וויים—אזא גרויסע זאך!—אז א סחורה איז א פראדוקט.

צעברעכט די צייטליכע, אָרטיגע און אינדיווידועלע צוימען פון דעם [דירעקטען] פּראָדוקטען־אויסטויש פונקט דורכדעם, וואָס זי צעשפּאַלט די דירעקטע אידענטיטעט, וואָס געפינט זיך דאָרט, צווישען דעם אויסטויש פון דעם אייגענעם ארבייט־פּראָדוקט און דעם איינטויש פון דעם פרעמדען, אין דעם געגענזאַץ פון פערקויף און קויף. זאָגען אז די זעלבשטענדיגע פּראָצעסען, וואָס טרעטען ארויס איינע אַנטקעגען די אַנדערע, בילדען אַ אינערליכע איינהייט, הייסט פונקט דאָס אייגענע ווי צו זאָגען, אַז זייער אינערליכע איינהייט בעוועגט זיך אין אויסערליכע געגענזאַצען. ווען די אויסערליכע פערזעלבשטענדיגונג פון די אינערליך אונזעלבשטענדיגע, ווייל זיי זיינען איינע די אנדערע ערגענצענדע [פּראָצעסען], געהט אָן ביז אַ געוויסען פונקט, דאַן זעצט זיך דורך די איינהייט מיט געוואַלט דורך אַ—קריזיס.*

דער געגענזאַץ, וואָס ליעגט אין דער טבע פון סחורה, פון געברויך־ווערטה און ווערטה; פון דעם, וואָס פּריוואַט־ארבייט מוז זיך צוגלייך ארויסשטעלען אלס דירעקט געזעלשאַפטליכע ארבייט; פון דעם, וואָס ספּעציעלע קאָנקרעטע ארבייט גילט אין דערזעלביגער צייט נאָר ווי אבסטראַקט אַלגעמיינע ארבייט; פון דעם, וואָס די זאַכען ווערן פּערזאָניפיצירט און די פּערזאָנען ווערן פאַרגעשטעלט דורך זאַכען—אָט דער בטבע'דיגער (אימאַנענטער) ווידערשפּרוך בעקומט זיינע ענטוויקעלטע בעוועגונגס־פאָרמען אין די געגענזאַצען פון דער מעטאַמאָרפאָזע פון סחורות. די דאָזיגע פאָרמען שליסען דעריבער איין די מעגליכקייט, אָבער אויך ניט מעהר ווי די מעגליכקייט, פון קריזיסען. די ענטוויקלונג פון אָט דער מעגליכקייט ביז צו אַ ווירקליכקייט פאָדערט אַ גאַנצען קרייז פון פערהעלטע־

---

* אַט דער קורצער און שווערער זאַץ ווערט איבערגעגעבען אין דער ענגלישער איבערזעצונג (אונטער דער רעדאַקציע פון פריעדריך ענגעלס) ווי פאָלגט: —„אויב דער צייט־אַבשטעל צווישען די צוויי ערגענצענדע פאַזען פון דער פאָלשטענדיגער מעטאַמאָרפאָזע פון אַ סחורה ווערט צו־גרויס, אויב די שפּאַלטונג צווישען דעם פערקויף און דעם קויף ווערט צו־דייטליך, דאַן זעצט זיך דורך די ענגע פערבינדונג וואָס צווישען זיי, זייער איינהייט, דורכדעם וואָס זי רופט ארויס—אַ קריזיס.״

מיט אַנדערע. פּשוט'ע ווערטער גערעדט: אויב עס זיינען ניטאָ קיין קויפער אויף די פּראָדוצירטע סחורות, ווערט אַ קריזיס. — איבערזעצער.

ווי די זאך וואלט געווען פערקעהרט. די ערשטע מעטאמארפאזע פון דער סחורה לאזט זיך אנזעהן ניט נאר ווי א בעוועגונג פון געלד, נאר ווי איהר אייגענע בעוועגונג, אבער איהר צווייטע מעטאמארפאזע לאזט זיך אנזעהן נאר ווי א בעוועגונג פון געלד. אין דער ערשטער העלפט פון איהר צירקולאציע בייט זיך די סחורה פלעצער מיט'ן געלד. צוגלייך דערמיט פאלט ארויס איהר געברויך־געשטאלט פון דער צירקולאציע און געהט אריבער אין דער קאנזומציאן.[74] אויף איהר ארט טרעט ארויס איהר ווערטה־געשטאלט אדער די געלד־לארווע. די צווייטע העלפט פון איהר צירקולאציע לויפט זי ניט מעהר דורך אין איהר אייגענער נאטוראל־הויט, נאר אין איהר גאלד־הויט. די אנגעהאלטענקייט פון דער בעוועגונג פאלט אויף דעם אופן אינגאנצען אויף דער זייט פון דעם געלד, און דיזעלבע בעוועגונג, וואס מצד דער סחורה בעשטעהט פון צוויי אנטקעגענגעזעצטע פראצעסען, בעשטעהט אלס אייגענע בעוועגונג פון דעם געלד שטענדיג פון דעמזעלבינגען פראצעס—פון זיין שטענדיג זיך בייטען פלעצער מיט אלץ אנדערע סחורות. דער רעזולטאט פון דער סחורה־צירקולאציע—דאס, וואס איין סחורה פערנעהמט דעם פלאץ פון אנאנדער סחורה—ערשיינט דעריבער ניט ווי עס ווערט צושטאנד געבראכט דורך איהר אייגענער פארם־ענדערונג, נאר דורך דער פונקציע פונ'ם געלד אלס צירקולאציאנס־מיטעל, וואס מאכט צירקולירן די סחורות, וועלכע זיינען אן און פאר זיך בעוועגונגסלאז, וואס טראגט זיי איבער פון די הענד וואו זיי זיינען ניט־געברויך־ווערטהען אין די הענד וואו זיי זיינען געברויך־ווערטהען—און שטענדיג אין דער אנטקעגענגעזעצטער ריכטונג צו זיין אייגענעם לויף. דאס געלד ווארפט שטענדיג ארויס די סחורות פון דער ספערע פון דער צירקולאציע, דורכדעם וואס עס טרעט שטענדיג אריין אויף זייער ארט אין דער צירקולאציע און דערווייטערט זיך דערמיט פון זיין אייגענעם אויסגאנג־פונקט. חנם

[74] אפילו ווען די סחורה ווערט ווידער און ווידער פערקויפט—אז ערשיינונג, וואס דא פאר אונז עקזיסטירט נאך ניט—פאלט זי ארויס מיט דעם לעצטען דעפיניטיווען פערקויף פון דער ספערע פון דער צירקולאציע אין דער ספערע פון דער קאנזומציאן, כדי צו דיענען דארט אלס לעבענס־מיטעל אדער אלס מיטעל פון פראדוקציאן.

דער פערקויפער האלט פעסט דאָס געלד, וואָס איז די פערוואַנ־דעלטע געשטאַלט פון זיין סחורה, געפינט זיך די דאָזיגע סחורה אין דער ערשטער פאַזע פון איהר מעטאַמאָרפאָזע און האָט נאָר דורכגעמאַכט די ערשטע העלפט פון איהר צירקולאַציע. ווערט אָבער דער פּראָצעס, פערקויפען כדי צו קויפען, פערפאָלשטענדיגט, דערווייטערט זיך דאָס געלד ווידער פון די הענד פון זיין ערשטען בעזיצער. געוויס, ווען דער לייווענט־וועבער, נאָכדעם ווי ער האָט נעקויפט די חומשים, פערקויפט ווידער לייווענט פון דאָס ניי, קעהרט זיך אום דאָס געלד צוריק אין זיין האַנד. אָבער עס קעהרט זיך ניט אום דורך דער צירקולאַציע פון די ערשטע 20 עלען לייוועגט, דורך וועלכער דאָס דאָזיגע געלד האָט זיך דערווייטערט פון דעם לייוועגט־וועבער'ס הענד אין די הענד פון דעם פערקויפער פון די חומשים. עס קעהרט זיך נאָר צוריק דורך דער בענייאונג אָדער ווידערהאָלונג פון דעמזעלבען צירקולאַציאָנס־פּראָצעס פאַר נייע סחורה, און ענדיגט זיך דאָ ווי פריהער מיט דעמזעלביגען רעזול־טאַט. די בעוועגונג־פאָרם, וואָס ווערט דירעקט געגעבען דעם געלד דורך דער סחורה־צירקולאַציע, איז דעריבער זיין בעשטענדיגע דער־ווייטערונג פון דעם אָנהויב־פּונקט, זיין לויפען פון די הענד פון איין סחורה־בעזיצער אין די הענד פון אַנאַנדער סחורה־בעזיצער, דאָס הייסט זיין אומלויף („קוירענסי" אין ענגליש, די גאַנגבארקייט פון געלד).

דער אומלויף פונ'ם געלד צייגט אַ שטענדיגע, מאָנאָטאָנע ווידערהאָלונג פון דעמזעלבען פּראָצעס. די סחורה שטעהט שטענ־דיג אויף דער זייט פון פערקויפער, דאָס געלד, אלס קויפמיטעל,— שטענדיג אויף דער זייט פון קויפער. עס פונקציאָנירט אלס קויפ־מיטעל דורכדעם, וואָס עס רעאַליזירט דעם פּרייז פון דער סחורה. דורכדעם וואָס עס רעאַליזירט איהם, טראָגט עס אריבער די סחורה פון דער האַנד פונ'ם פערקויפער אין דער האַנד פון קויפער, בעת עס דערווייטערט זיך אליין אין דערזעלבער צייט פון דער האַנד פונ'ם קויפער אין דער האַנד פון פערקויפער, כדי צו ווידערהאָלען דעמזעלבען פּראָצעס מיט אַנאַנדער סחורה. אַז אָט די איינזיי־טיגע פאָרם פון דער געלד־בעוועגונג נעהמט זיך פון דער טאָפּעל־זייטיגער פאָרם־בעוועגונג פון דער סחורה, איז פערבאָרגען. די נאַטור פון דער סחורה־צירקולאַציע גופא מאַכט דעם איינדרוק,

צווייטער פלאץ־איבערבייט דריקט שטענדיג אויס די צווייטע מע־טאמארפאזע פון דער סחורה, איהר צוריק־פארוואנדלונג פון געלד [אין סחורה]. אין דער פיעלמאליגער וויעדערהאלונג פון דעם דאזיגען פלאץ־איבערבייט פון די געלד־שטיקער שפיעגעלט זיך אב ניט נאר די סעריע מעטאמארפאזען פון אן איינציגער סחורה, נאר אויך די פערבינדונג צווישען די צאהללאזע מעטאמארפאזען פון דער סחורה־וועלט בכלל. איבעריגענס, פערשטעהט זיך פון זיך אליין, אז דאס אלעס געהט נאר אויף דער פארם פון איינפאכער סחורה־צירקו־לאציע, וועלכע עס ווערט דא בעטראכט.

יעדע סחורה, בעת זי שטעלט איהר ערשטען טריט אין דער צירקולאציע, בעת איהר ערשטען איבערבייט אין פארם, פאלט ארויס פון דער צירקולאציע, אין וועלכער עס טרעט שטענדיג אריין א נייע סחורה. פערקעהרט, דאס געלד אלס צירקולאציאנס־מיטעל וואוינט שטענדיג אין דער ספערע פון דער צירקולאציע און טרייבט זיך שטענדיג ארום אין איהר. עס שטעלט זיך אלזא די פראגע ווי־פיעל געלד די דאזיגע ספערע ציהט אין זיך שטענדיג אריין.

אין א לאנד קומען יעדען טאג פאר אין דערזעלבער צייט און פאלגליך איינע נעבען די אנדערע אין רוים, צאהלרייכע, איינזיי־טיגע סחורה־מעטאמארפאזען, אדער אין אנדערע ווערטער: בלויז מכירות פון איין זייט, בלויז קניות פון דער אנדער זייט. אין זייערע פרייזען זיינען די סחורות שוין אוועקגעשטעלט גלייך צו בעשטימטע פארגעשטעלטע געלד־סומען. אזוי ווי די דירעקטע צירקולאציאנס־פארם, וואס ווערט דא בעטראכט, שטעלט שטענדיג סחורה און געלד קערפערליך איינע אנטקעגען די אנדערע—איינע אויפ'ן פאליוס פונ'ם פערקויף, די אנדערע אויף דעם אנטקעגענ־דיגען פאליוס פון קויף—איז די נויטיגע מאסע פון צירקולאציאנס־מיטלען [פון געלד] שוין כמעט בעשטימט דורך דער פרייז־סומע פון די סחורות. פאקטיש שטעלט נאר דאס געלד פאר רעעל די געלד־סומע, וואס איז שוין אידעעל אויסגעדריקט אין דער פרייז־סומע פון די סחורות. די גלייכקייט פון די דאזיגע סומען פער־שטעהט זיך דעריבער פון זיך אליין. מיר ווייסען אבער, אז ווען די ווערטהען פון די סחורות בלייבען דיזעלביגע, בייטען זיך זייערע פרייזען לויט דעם ווערטה פון גאלד (דעם געלד־מאטעריאל) גופא. זיי שטייגען פערהעלטניסמעסיג, ווען ער פאלט, און פאלען, ווען

די געלד־בעוועגונג איז נישט מעהר ווי אַן אויסדרוק פון דער סחורה־צירקולאַציע, ערשיינט פונדעסטוועגען פערקעהרט די סחורה־צירקולאַציע נאָר ווי אַ רעזולטאַט פון דער געלד־בעוועגונג.[75]

פון דער אַנדער זייט האָט דאָס געלד נאָר די פונקציע פון אַ צירקולאַציאָנס־מיטעל, ווייל עס איז דער פערזעלבשטענדיגטער ווערטה פון די סחורות. זיין בעוועגונג אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל איז דעריבער פאַקטיש נאָר זייער אייגענע פאָרם־בעוועגונג. זי מוז זיך דעריבער טאַקע אָבשפּינלען בחוש אין דעם אומלויף פונ׳ם געלד. אַזוי צ.ב.ש. בייט ערשטענס די לייוועגט איהר סחורה־פאָרם אויף איהר געלד־פאָרם. דער לעצטער עקסטרעם פון איהר ערשטער מעטאַמאָרפאָזע ס—ג, די געלד־פאָרם, ווערט דאַן דער ערשטער עקסטרעם פון איהר לעצטער מעטאַמאָרפאָזע ג—ס, איהר צוריק־פערוואַנדלונג אין דעם גאַנג חומשים. אָבער יעדערער פון אָט די צוויי פאָרם־בייטען ווערט דורכגעפיהרט דורך אַן אויסטויש צווישען סחורה און געלד, דורך זייער געגענזייטיגען בייטען זיך פון פלעצער. דיזעלבע געלד־שטיקער קומען אריין אין די הענד פונ׳ם פערקויפער אַלס די אויסגעטאָנענע געשטאַלט פון דער סחורה, און פערלאָזען זיי ווידער ווי אַ געשטאַלט, וואָס קאָן אבסאָלוט פערפרעמדט ווערן פון דער סחורה. זיי בייטען דעם פּלאַץ צוויי מאָל. ערשטענס מיט דער לייוועגט און דערנאָך מיט די חומשים. דיזעלביגע צוויי פונט סט., וועלכע האָבען ביים פערקויף פון דער לייוועגט, אריינגעוואַנדערט אין דעם לייוועגט־וועבער׳ס קעשענע פון דער קעשענע פון דעם פויער מיט די ווייץ, וואַנדערן פון איהר ארויס ביי דעם קויף פון די חומשים. די ביידע אַנטקעגענגעזעצטע פאָרם־בייטען פון דערזעלבינער סחורה שפּיעגלען זיך אָט אַזוי ווידער אָב אין דעם צוויי־מאָליגען פּלעצער־בייט פונ׳ם געלד אין אַן אַנטקעגענגעזעצטער ריכטונג.

קומען דאַגעגען פאָר נאָר איינזייטיגע סחורה־מעטאַמאָרפאָזען, בלויז מכירות אָדער בלויז קניות, עס איז קיין חלוק ניט, דאַן בייט דאָסזעלביגע געלד ניט מעהר ווי איין מאָל דעם פּלאַץ. זיין

[75] „עס (דאָס געלד) האָט ניט קיין אַנדער בעוועגונג אַ חוץ די, וואָס ווערט איהם געגעבען פון די פּראָדוקטען.“ (לע טראָז, „דע ל׳אינטערע סאָסיאַל“, פּאַריז 1846, ז. 885.)

געשאַצט אין דעם פּערעלטערטען, שוין אילוזאָריש נעוואָרענעם, ווערטה פון דער ווערטה־מאָס. אָבער דערוויילע שטעקט איין סחורה אָן די אַנדערע דורך דער ווערטה־שייכות, וואָס זי האָט צו איהר; די גאָלד־ אָדער זילבער־פּרייזען פון די סחורות גלייכען זיך ביסלעכווייז אויס אין די פּראָפּאָרציעס, וואָס ווערן בעשטימט דורך זייערע ווערטהען גופא, ביז אַלע סחורה־ווערטהען ווערן ענדליך געשאַצט לויט דעם נייעם ווערטה פון דעם געלד־מעטאַל. אָט דער אויסגלייכונג־פּראָצעס געהט אָן צוזאַמען מיט דער שטענ־דיגער פּערמעהרונג פון די עדעלע מעטאַלען, וועלכע שטראָמען אריין, כדי אויסצוגעבען צו ווערן פאַר די דירעקט אויף זיי אויס־געטוישטע סחורות. אויף וויפיעל דעריבער די נייע פּרייזען פון סחורות ווערן אַלגעמיין איינגעפיהרט, אָדער אויף וויפיעל זייערע ווערטהען ווערן געשאַצט לויט דעם נייעם געפאַלענעם און ביז א געוויסען פונקט ווייטער־פאַלענדען ווערטה פון דעם מעטאַל, אויף אזוויפיעל איז שוין פאַראַנען א פּערמעהרטע מאַסע פון׳ם מעטאַל, וועלכע איז נויטיג פאַר דער רעאַליזירונג פון די דאָזיגע נייע ווער־טהען. אַן איינזייטיגע בעטראַכטונג פון די פאַקטען, וועלכע זיינען איינגעטראָטען נאָך דער ענטדעקונג פון נייע גאָלד־ און זילבער־קוואַלען, האָט אין 17טען און ספּעציעל אין 18טען י.ה. געפיהרט צו דעם פאַלשען שלוס, אז די סחורה־פּרייזען זיינען געשטיגען, ווייל א גרעסערע סומע גאָלד און זילבער האָט אָנגעהויבען פונק־ציאָנירן אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל. אין דער ווייטערדיגער פאָר־שונג ווערט אָנגענומען דער ווערטה פון גאָלד ווי עטוואָס בע־שטימטעס, ווי ער איז פאַקטיש בעשטימט אין דעם מאָמענט פון דער אָבשאַצונג פון׳ם פּרייז.

לויט דער השערה, אַלזאָ, ווערט די מאַסע פון דעם צירקולאַ־ציאָנס־מיטעל בעשטימט דורך דער סומע פון די סחורה־פּרייזען, וועלכע דאַרפען רעאַליזירט ווערן. אויב מיר נעהמען ווייטער אָן, אז דער פּרייז פון יעדען סאָרט סחורה איז בעשטימט, דאַן הענגט גאַנץ קלאָר אָב די פּרייז־סומע פון די סחורות פון דער מאַסע סחורות, וואָס געפינט זיך אין צירקולאַציע. מען דאַרף זיך דאָך ניט פיעל ברעכען דעם קאָפּ צו בעגרייפען, אז אויב 1 פּערטעל ווייץ קאָסט 2 פונט סט., וועלען 100 פּערטעל ווייץ קאָסטען 200 פונט סט., 200 פּערטעל, 400 פונט סט. א.אַז.וו. און פאָלגליך מוז

ער שטייגט. אויב די פּרייז־סומע פון די סחורות שטייגען אָדער פאַלען אויף אַזאַ אופן, מוז די מאַסע פון דאָס צירקולירענדע געלד שטייגען אָדער פאַלען אין דערזעלביגער מאָס. די ענדערונג אין דער מאַסע פון דעם צירקולאַציאָנס־מיטעל נעהמט זיך דאָ גאַנץ געוויס פון דעם געלד גופא, אָבער ניט פון זיין פונקציע אַלס ציר־קולאַציאָנס־מיטעל, נאָר פון זיין פונקציע אַלס מאָס פון ווערטה. פון אָנפאַנג בייט זיך דער פּרייז פון די סחורות אין דער פּער־קעהרטער ריכטונג ווי דער ווערטה פונ'ם געלד, און דערנאָך בייט זיך די מאַסע פון דעם צירקולאַציאָנס־מיטעל דירעקט ווי דער פּרייז פון די סחורות. עס וואָלט פּאַסירט פּונקט דיזעלבע ערשיינונג, ווען צ.ב.ש. עס איז ניט געפאַלען דער ווערטה פון גאָלד, נאָר זילבער האָט פערנומען זיין פּלאַץ אַלס ווערטה־מאָס; אָדער פּער־קעהרט, ווען דער ווערטה פון זילבער איז ניט געשטיגען, נאָר גאָלד האָט עס אַרויסגעשטופּט פון דער פונקציע צו דיענען ווי אַ ווערטה־מאָס. אין דעם ערשטען פאַל וואָלט מעהר זילבער געמוזט ציר־קולירן איידער פריהער גאָלד, אין דעם אַנדער פאַל—ווייניגער גאָלד איידער פריהער זילבער. איןביידע פעלען וואָלט זיך דער ווערטה פונ'ם געלד־מאַטעריאַל געהאַט פערענדערט, דאָס הייסט פון דער סחורה, וועלכע פונקציאָנירט אַלס מאָס פון ווערטהען, בכן וואָלט זיך פערענדערט דער פּרייז־אויסדרוק פון די סחורה־ווערטהען, און פאָלגליך די מאַסע פון דעם צירקולירענדען געלד, וואָס דיענט פאַר דער רעאַליזירונג פון די פּרייזען.

מיר האָבען געזעהן, אַז די צירקולאַציאָנס־ספּערע פון די סחורות האָט אַ לאָך, דורך וועלכער עס טרעט אין איהר אַריין גאָלד (זילבער און בכלל געלד־מאַטעריאַל) אַלס אַ סחורה פון אַ געגעבענעם ווערטה. דער דאָזיגער ווערטה איז אָנגענומען פון פריהער, בעת דאָס געלד טרעט אַריין אין דער פונקציע פון אַ ווערטה־מאָס, און בכן ביי דער פּרייז־בעשטימונג. אויב עס זינקט צ.ב.ש. דער ווערטה פון דער ווערטה־מאָס גופא, ווייזט זיך עס ער־שטענס אַרויס אין דעם פּרייז־איבערבייט פון די סחורות, וועלכע ווערן דירעקט אויסגעטוישט אויף די עדלע מעטאַלען ביי זייערע פּראָדוקציאָנס־קוואַלען, ווי אויף סחורות. אין ווייניגער־ענטוויי־קעלטע צושטאַנדען פון דער בורזשואַזער געזעלשאַפט ווערט טאַקע אַ גרויסער טייל פון די אַנדערע סחורות נאָך אַ לענגערע צייט

פאָרם־בייט פון דער סחורה, איהר בעוועגונג דורך צוויי אנטקעגענגעזעצטע צירקולאַציאָנס־סטאַדיען און די צונויפפלעכטונג פון די מעטאַמאָרפאָזען פון פערשיידענע סחורות.[76] די געגענזעצליכע און איינע די אנדערע ערגענצענדע פאַזען, דורך וועלכע דער דאָזיגער פּראָצעס פערלויפט, קאָנען ניט פאָרקומען רוימליך איינע נעבען די אנדערע, זאָנדערן נאָר צייטליך איינע נ אָ ך די אנדערע. צייט־טיילען מאַכען דעריבער אויס די מאָס פון זיין דויער, אָדער די צאָהל פון די אומלויפען פון דיזעלביגע געלד־שטיקער אין א געגעבענער צייט מעסט די געשווינדקייט פון דעם געלד־אומלויף. דער צירקולאַציאָנס־פּראָצעס פון יענע פיער סחורות דויערן צ.ב.ש. איין טאָג. אויף דעם אופן קומט אויס: די פּריידסומע, וואָס דאַרף רעאַליזירט ווערן, איז 8 פונט סט.; די צאָהל אומלויפען פון די־זעלביגע געלד־שטיקער אין דעם איין טאָג, איז 4, און די מאַסע פון צירקולירענדען געלד איז 2 פונט סט.

דאָס הייסט, פאַר א בעשטימטען טייל־צייט פון צירקולאַציאָנס־פּראָצעס איז די מאַסע פונ'ם געלד, וואָס פונקציאָנירט אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל, גלייך צו דער פּרייז־סומע פון די סחורות, געטיילט דורך די צאָהל אומלויפען פון איינגאָמענדיגע געלד־שטיקער. דאָס דאָזיגע געזעץ איז אַלגעמיין גילטיג.

דער צירקולאַציאָנס־פּראָצעס פון א לאַנד אין א בעשטימטער צייט־אַבטיילונג פאַסט אום פון איין זייט פיעלע צושפּליטערטע גלייכצייטיגע און רוימליך איינע נעבען די אנדערע פאָרקומענדע מכירות (און קניות), אָדער טייל־מעטאַמאָרפאָזען, וואו דיזעלביגע מטבעות בייטען נאָר איינמאָל זייער פּלאַץ אָדער פיהרן דורך נאָר איין אומלויף; פון דער אנדער זייט פאַסט ער אום פיעלע מעהר אָדער ווייניגער גליעדער־רייכע מעטאַמאָרפאָזען־רייהען, טייל־ווייז איינע נעבען די אנדערע לויפענדיגע, טיילווייז איינע אין די אנדערע איינפלעכטענדיגע, וואו דיזעלביגע מטבעות מאַכען דורך

[76] „די פּראָדוקטען זיינען עס, וועלכע טרייבען דאָס געלד אין בעוועגונג און לאָזען עס צירקולירן. . . . די געשווינדקייט פון זיין אומלויף פערנעהמט דעם פּלאַץ פון זיין צאָהל. אין פאַל פון א נויט גליטשט ער זיך פון איין האַנד אין דער אנדערער. ניט אבשטעלענדיג זיך אויף איין רגע.‟ (לע טראָן, „דע ל'אינטערע סאָסיאַל‟, פּאַריז 1846, ז. 915 און ווייטער.)

מיט דער מאָס פון ווייץ אויך וואַקסען די מאָס פון געלד, וועלכע בייט זיך מיט איהם פלעצער ביים פערקויף.

נעהמט מען אָן די סחורה־מאַסע אלס א בעשטימטע, העבט זיך אָדער פאַלט די מאַסע פון דעם צירקולירענדען געלד צוזאַמען מיט די שוואַנקונגען אין דעם פרייז פון די סחורות. זי שטייגט און פאַלט, ווייל די סומע פרייזען פון די סחורות ווערט גרעסער אָדער קלענער אלס רעזולטאַט פון זייער פרייז־ענדערונג. דערצו איז בשום אופן ניט נויטיג, אז די פרייזען פון אלע סחורות זאָלען גלייכצייטיג שטייגען אָדער פאַלען. דאָס שטייגען אין פרייז פון א געוויסער צאָהל הויפּט־אַרטיקלען אין איין פאַל, אָדער זייער זינקען אין פרייז אין אנאַנדער פאַל, איז גענוג צו העבען אָדער אַרונטער־וואַרפען די פרייז־סומע, וואָס פאָדערט זיך צו רעאַליזירן א ל ע צירקולירענדע סחורות—צו לאָזען, הייסט עס, אין צירקולאַציע מעהר אָדער ווייניגער געלד. צי די ענדערונג אין פרייז פון די סחורות שפּיעגעלט אָב ווירקליכע ענדערונגען אין ווערטה, אָדער זיי זיינען בלויז שוואַנקונגען פון די מאַרק־פּרייזען—די ווירקונג אויף דער מאַסע פון די צירקולאַציאָנס־מיטלען בלייבט דיזעלביגע.

אָנגענומען אז מיר האָבען א געוויסע צאָהל אָבגעזונדערטע, גלייכצייטיגע און בכן רוימליך איינע נעבען די אַנדערע לויפענדע מכירות אָדער טייל־מעטאַמאָרפאָזען, צ.ב.ש. פון א פערטעל ווייץ, 20 עלען לייווענט, 1 גאַנג חומשים, 4 גאַלאָנען בראַנפען. אויב דער פרייז פון יעדען אַרטיקעל איז 2 פונט סט. און די פרייז־סומע, וואָס דאַרף רעאַליזירט ווערן איז דעריבער 8 פונט סט., דאַן מוז אין דער צירקולאַציע אריינגעהן א געלד־מאַסע פון 8 פונט סט. פערקעהרט אָבער, ווען דיזעלביגע סחורות שטעלען צונויף די גליע־דער פון אונזער בעקאַנטער מעטאַמאָרפאָזען־שורה: 1 פערטעל ווייץ—2 פונט סט.—20 עלען לייווענט—2 פונט סט.—1 גאַנג חומשים—2 פונט סט.—4 גאַלאָנען בראַנפען—2 פונט סט., דאַן ברענגען דיזעלביגע 2 פונט סט. אין צירקולאַציע אָט די אלע סחורות איינע נאָך דער אַנדערער, און רעאַליזירענדיג כסדר זייערע פרייזען, רעאַליזירן זיי אַלזאָ א פרייז־סומע פון 8 פונט סט., כדי ענדליך צו בלייבען ליעגען אין די הענד פון דעם שענקער. זיי פיהרן דורך פיער אומלויפען. דער דאָזיגער ווידערהאָלטער שנוי מקום פון דיזעלביגע געלד־שטיקער שטעלט פאָר דעם טאָפּעלטען

די פליסיגע איינהייט פון די אנטקעגנגעזעצטע און זיך ערגענצענדע פאזען—די פערוואנדלונג פון דער געברויך־געשטאלט אין ווערטה־געשטאלט און די צוריק־פערוואנדלונג פון ווערטה־געשטאלט אין געברויך־געשטאלט, אדער די איינהייט פון דיביידע פראצעסען פון פערקויף און קויף. פערקעהרט, אין דער לאנגזאמקייט פון דעם געלד־אומלויף ערשיינט די טרענונג און געגענזעצליכע פערזעלבשטענדיגונג פון די דאזיגע פראצעסען, דאס אויפהערן פון דעם פארם־איבערבייט און במילא פון דעם שטאף־איבערבייט. פון וואנען דער אויפהער נעהמט זיך, קאן מען נאטירליך אין דער צירקולאציע גופא ניט איינזעהן. זי ציינט נאר ארויס בלויז דעם פאקט אליין. פאר דער פאפולערער אנשויאונג, וועלכע זעהט, אז מיט דעם לאנגזאמערן געלד־אומלויף ערשיינט און פערשווינדט דאס געלד אלץ זעלטענער אויף אלע פונקטען פון דער פעריפעריע פון דער צירקולאציע, איז גאנץ נאטירליך צו דערקלערן, אז די דאזיגע ערשיינונג נעהמט זיך פון דעם דוחק אין די מיטלען פון צירקולאציע.[77]

[77] „אזוי ווי געלד איז די געוועהנליכע מאס פון קויף און פערקויף, מיינט גלייך יעדער איינער, וואס האט עפעס צו פערקויפען און געפינט ניט קיין קונים, אז דער דוחק אין בארעס געלד איז קענינגרייך אדער אין לאנד איז די אורזאך דערפון, וואס זיין סחורה בלייבט ביי איהם ליגען; און אזוי איז „דער דוחק אין געלד" די אלגעמיינע קלאגע. דאס איז אבער א גרויסער טעות. וואס דארפען באמת האבען אט די מענשען, וועלכע שרייען נאך מעהר געלד?... דער פארמער קלאגט זיך.... ער דענקט, אז ער וואלט געקאנט פערקויפען זיינע פראדוקטען פאר גוטע פרייזען, ווען עס וואלט נאר געווען מעהר געלד אין לאנד.... עס שיינט, אלזא, אז עס איז ניט געלד, וואס ער ברויכט, נאר א גוטען פרייז פאר זיין תבואה און זיין פיה, וועלכע ער וואלט פערקויפען, נאר ער קאן ניט.... פארוואס קאן ער ניט בעקומען א גוטען פרייז? ערשטענס, ענטוועדער ווייל עס איז איבערהויפט פאראן אין לאנד צופיעל תבואה און פיה, אזוי אז די מעהרסטע, וואס קומען אויפ'ן מארק, האבען נויטיג צו פערקויפען פונקט ווי ער און נאר ווענינ מענשען האבען נויטיג צו קויפען; אדער צווייטענס, דער ארויספיהר אין אנדערע לענדער דורך טראנספארט האט זיך אבגעהאלטען.... אדער דריטענס, עס איז געווארן קלענער דער קאנזום, ווי צ.ב.ש. ווען די בעפעלקערונג איז פערארימט געווארן און זי קאן ניט אויסגעבען אויף איהרע הצטרכות אזויפיעל ווי פריהער. עס איז אלזא ניט די פערמעהרונג פון מזומן געלד, וואס עס וואלט געהאלפען דעם פערקויף פון דעם פארמער'ס פראדוקטען, נאר די בעזייטיגונג פון איינער פון די דריי אורזאכען, וועלכע דריקען אויף אן אמת ארונטער דעם מארק. דער סוחר און דער קרעמער ברויכען

מעהר אָדער וועניגער, צאָהלרייכע אומלויפען. די גאַנצע צאָהל
אומלויפען פון אַלע איינגאָמענדינגע מטבעות, וואָס געפינען זיך
אין צירקולאַציע, גיט אָבער די דורכשניט־צאָהל פון די אומלויפען
פון א איינצעלנער מטבע אָדער די דורכשניט־געשווינדקייט פון
דעם געלד־אומלויף. די געלד־מאַסע, וועלכע ווערט אין אָנפאַנג
צ.ב.ש. פון דעם טעגליכען צירקולאַציאָנס־פּראָצעס אין איהם אריינ־
געוואָרפען, ווערט נאַטירליך בעשטימט דורך דער פּרייז־סומע פון
די גלייכצייטיגע און רוימליך איינע נעבען די אַנדערע צירקולי־
רענדע סחורות. אין דעם פּראָצעס אָבער ווערט איין מטבע אַזוי
צו זאָגען פעראַנטוואָרטליך געמאַכט פאַר דער אַנדערער. אויב
איינע פערגרעסערט איהר אומלויף־געשווינדקייט, ווערט די אַנדערע
לאַנגזאַמער אָדער זי פליהט אינגאַנצען ארויס פון דער צירקולאַ־
ציאָנס־ספערע—חיות ווי די דאָזיגע ספערע קאָן איינשלינגען נאָר
אַזאַ גאָלד־מאַסע, וועלכע איז גלייך צו דער פּרייז־סומע, וואָס דאַרף
רעאַליזירט ווערן, גע׳כפל׳ט אויף דער דורכשניטליכער צאָהל אומ־
לויפען פון איהר איינצעלנעם עלעמענט. פאָלגליך, אויב עס וואַקסט
די צאָהל אומלויפען פון די מטבעות, ווערט זייער צירקולירענדע
מאַסע קלענער. ווערט די צאָהל פון זייערע אומלויפען קלענער,
וואַקסט זייער מאַסע. דערפאַר ווייל די מאַסע געלד, וועלכע קאָן
פונקציאָנירן אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל, איז ביי א געוויסער דורכ־
שניטס־געשווינדקייט א בעשטימטע, דאַרף מען נאָר צ.ב.ש. אריינ־
וואַרפען אין דער צירקולאַציע א בעשטימטע סומע אַסיגנאַציעס,
כדי צו קאָנען פון איהר ארויסציהען פּונקט אַזויפיעל גאָלד—א
קונץ־שטיק, וואָס איז גוט בעקאַנט אַלע באַנקען.

אַזוי ווי אין דעם געלד־אומלויף בכלל ערשיינט נאָר דער
צירקולאַציאָנס־פּראָצעס פון די סחורות—ד.ה. זייער קרייז־לויף
דורך אַנטקעגענגעזעצטע מעטאַמאָרפאָזען—אַזוי אויך בעווייזט זיך
אין דער געשווינדקייט פון דעם געלד־אומלויף די געשווינדקייט,
מיט וועלכער די סחורות בייטען זייערע פאָרמען, דאָס שטענדיגע
אריינפלעכטען זיך פון די מעטאַמאָרפאָזען־רייהען, די האַסטיגקייט
פון דעם שטאָף־איבערבייט, דאָס שנעלע פערשווינדען פון די סחורות
פון דער צירקולאַציאָנס־ספערע און דאָס פּונקט אַזאַ שנעלע אריינ־
טרעטען פון אַנדערע סחורות צו פערנעהמען זייער פּלאַץ. אין
דער געשווינדקייט פון דעם געלד־אומלויף ערשיינט, הייסט עס,

צוליעב א צוזאמענווירקונג פוןביידען. פון דער אנדער זייט קאן די מאסע פונ'ם צירקולאציאנס־מיטעל ווערן קלענער, ווען די צאהל סחורות ווערט קלענער אדער די געשווינדקייט פון זייער צירקולאציע ווערט גרעסער.

ביי אלגעמיין־שטייגענדע סחורה־פרייזען קאן די מאסע פונ'ם צירקולאציאנס־מיטעל בלייבען דיזעלביגע, ווען די מאסע פון די צירקולירענדע סחורות ווערט קלענער אין דערזעלבער פראפארציע, וואס איהר פרייז איז גרעסער געווארן; אדער ווען די אומלויף־געשווינדקייט פונ'ם געלד פערגרעסערט זיך פונקט אזוי שנעל, ווי די העכערונג פון די פרייזען, בעת די מאסע צירקולירענדע סחורות בלייבט דיזעלביגע. די מאסע פונ'ם צירקולאציאנס־מיטעל קאן פאלען, ווען די סחורה־מאסע ווערט שנעלער קלענער אדער די אומלויף־געשווינדקייט ווערט שנעלער גרעסער, איידער דאס שטייגען פון די פרייזען.

ביי אלגעמיין־פאלענדע סחורה־פרייזען קאן די מאסע פונ'ם צירקולאציאנס־מיטעל בלייבען דיזעלביגע, ווען די סחורה־מאסע וואקסט אין דעמזעלבען ערך וואס איהר פרייז פאלט, אדער די אומלויף־געשווינדקייט פונ'ם געלד ווערט קלענער אין דערזעלביגער פראפארציע ווי די פרייזען. פערקעהרט, די מאסע פונ'ם צירקולאציאנס־מיטעל קאן וואקסען, אויב די סחורה־מאסע ווערט שנעלער גרעסער אדער איהר צירקולאציאנס־געשווינדקייט ווערט שנעלער קלענער איידער דאס פאלען פון די סחורה־פרייזען.

די וואריאציעס פון די פערשיידענע פאקטארען קאנען זיך געגענזייטיג באלאנסירען אזוי, אז ניט קוקענדיג אויף זייער אלע־מאליגער אונבעשטענדיגקייט, בלייבט די אלגעמיינע סומע פון די סחורה־פרייזען, וואס דארף רעאליזירט ווערן, און בכן די צירקולירענדע געלד־מאסע, אלץ דיזעלביגע. מען געפינט דעריבער, דער־הויפט בעטראכטענדיג עטוואס לענגערע פעריאדען, א פיעל־בע־שטענדיגערן דורכשניט־גראד פון דער צירקולירענדער געלד־מאסע אין יעדען לאנד, איידער מען וואלט עס אין פלוג געקאנט דער־ווארטען—מיט דער אויסנאהם, פערשטעהט זיך, פון שטארקע שטע־רונגען, וועלכע קומען פעריאדיש דורך די פראדוקציאן־ און האנ־דעלס־קריזיסען, אדער זעלטענער פון א ענדערונג אין דעם ווערטה נופא.

דער גאַנצער סכום פון דעם געלד, וואָס פונקציאָנירט אין יעדער פּעריאָדע אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל, ווערט בעשטימט פון איין זייט דורך דער סומע פּרייזען פון אַלע צירקולירענדע סחורות, און פון דער אַנדער זייט פון דעם לאַנגזאַמערן אָדער שנעלערן פלוס פון זייערע אַנטקעגענגעזעצטע צירקולאַציאָנס־פּראָצעסן, פון וואָס עס הענגט אָב דער וויפעלטער טייל פון דער דאָזיגער פּרייז־סומע קאָן רעאַליזירט ווערן דורך דיזעלביגע מטבעות. די פּרייז־סומע פון סחורות הענגט אָבער אָב סונקט אַזויפיעל פון דער מאַסע [דעם סכום], ווי פון די פּרייזען פון יעדען סאָרט סחורה. די דריי פאַקטאָרען: די פּרייז־בעוועגונג, די צירקולירענדע מאַסע סחורות און ענדליך די אומלויף־געשווינדקייט פון דעם געלד, קאָנען זיך אָבער בייטען אין אַ פערשיידענער ריכטונג און אין פערשיידענע פּראָפּאָרציעס. די פּרייז־סומע, וואָס דאַרף אַלזאָ רעאַליזירט ווערן, און ממילא די מאַסע פון די צירקולאַציאָנס־מיטלען, וואָס ווערט בעדינגט דורך איהר, מוזען דורכמאַכען זעהר צאָהלרייכע קאָמבינאַציעס. מיר וועלען דאָ אויסרעכענען נאָר די קאָמבינאַ־ציעס, וועלכע זיינען געוועזען די וויכטיגסטע אין דער געשיכטע פון די סחורה־פּרייזען.

ווען די סחורה־פּרייזען בלייבען דיזעלביגע, קאָן די מאַסע [דער סכום] פון׳ם צירקולאַציאָנס־מיטעל וואַקסען—מחמת די מאַסע [די צאָהל] פון די צירקולירענדע סחורות ווערט גרעסער, אָדער די אומלויף־געשווינדקייט פון׳ם געלד ווערט קלענער, אָדער

געלד אויף דעם זעלבען אופן, ר.ה. עס פעהלט זיי אן אבזאַץ פאַר די סחורות, מיט וועלכע זיי האנדלען, ווייל די מערק זיינען שוואך.... אַ פאָלק געדייהט אם בעסטען, ווען די רייכטימער בייטען זיך הענד אם שנעלסטען.״ (סער דאדלעי נארטה, „דיסקארסעס אפאן טרייד״, לאנדאן, 1691, ז. 11—15 און ווייטער.) העררענשוואנד׳ס שווינדעל־טעאריען פיהרן אלע צו דעם פונקט, אז די ווידער־שפּרוכען, וועלכע שטאמען פון דער נאטור פון די סחורות און ווייזען זיך פאלגליך ארויס אין דער סחורה־צירקולאציע, קאנען אבגעשאפט ווערן פערמעהרענדיג דעם צירקולאציאנס־מיטעל. אויב אבער פון איין זייט איז עס אַ פאפולערע איינ־בילדונג, וואס שרייבט צו דעם אבשטעל אין דעם פראצעס פון פראדוקציאן און צירקולאציאן צו א דוחק אין צירקולאציאנס־מיטלען, פאלגט בשום אופן ניט פון דעם אויף דער אנדער זייט, אז א ווירקליכער דוחק אין די צירקולאציאנס־מיטלען, ווי צ.ב.ש. ווען עס ווערט אפיציעל געפּושערט מיט דעם „רעגולירן פון דאס אומלויף־געלד״, קאן ניט ארויסרופען אזוינע אבשטעלען.

אויסגעדריקט ווערן ווי פֿאָלגט: ביי אַ געגעבענער סומע פון דעם ווערטה פון די סחורות און אַ געגעבענער דורכשניט־געשווינדקייט פון זייערע מעטאַמאָרפאָזען, הענגט אָב דער סכום פון דעם אומ־לויפענדען געלד, אָדער פון דעם געלד־מאַטעריאַל, פון זיין אייגענעם ווערטה. די אילוזיע, אַז פערקעהרט די סחורה־פרייזען ווערן בע־שטימט דורך דער מאַסע [דעם סכום] פון די צירקולאַציאָנס־מיטלען, און די לעצטע, פון איהר זייט, ווערט בעשטימט דורך דער מאַסע פון דעם געלד־מאַטעריאַל, וואָס געפינט זיך אין אַ לאַנד,[79] נעהמט זיך ביי איהרע אורשפּרינגליכע פערטרעטער פון דער משונה־דיגער היפּאָטעזע, אַז די סחורות טרעטען לכתחילה אריין אין דעם צירקולאַציאָנס־פּראָצעס אָהן אַ פּרייז און דאָס געלד אָהן אַ ווערטה, און אַז ערשט אין דעם דאָזיגען פּראָצעס ווערט אַ בעשטימטער טייל פון דער סחורה־מאַסע אויסגעטוישט אויף אַ בעשטימטען טייל פונ׳ם מעטאַל.[80]

האָלט ער אָפּטמאָל די קריטיקען איבער דער צוטיילונג פון דער אַרבייט, וועלכע זיין לעהרער א. פערגוסאָן האָט געשריבען.

[79] „די פרייזען פון סחורות וועלען זיכער שטייגען ביי יעדער נאַציאָן, אַזוי־באַלד ווי עס ווערט פערמעהרט דאָס גאָלד און זילבער ביים פאָלק; און פאָלגליך, וואו דאָס גאָלד און זילבער ווערט וועניגער ביי אַ נאַציאָן, מוזען די פרייזען אַרונטערפאַלען אין דעם ערך פון דעם אַרונטערפאַל פונ׳ם געלד.” (דזשייקאָב וואַנדערלינט, „מאַני אַנסערס אָלל טהינגס”, לאָנדאָן 1734, ז. 5.) אַ נענויע פערגלייכונג צווישען אַ דעם בוך מיט היום׳ס „עססייס” לאָזט ביי מיר ניט איבער דעם קלענסטען ספק, אַז היום האָט געוואוסט פון וואַנדערלינט׳ס זאַנסט וויכטיגע שריפט און האָט עס בענוצט. די מיינונג, אַז די מאַסע פון די ציר־קולאַציאָנס־מיטלען בעשטימט די פרייזען, קאָן מען געפינען אויך ביי באַרבאָן און נאָך פיעל עלטערע שריפטשטעלער. „אונגעשטערטער האַנדעל”, זאָגט וואַנ־דערלינט, „קאָן קיין שאָדען ניט ברענגען, נאָר אדרבא גרויסע נוצען.... וואָרים אויב דורכדעם ווערט דאָס מזומן־געלד פון דער נאַציאָן קלענער, וואָס אייגענטליך די מאָריפען און איינפוהר־פערבאָטען זוכען ניט צו דערלאָזען, וועלען יענע פעלקער, וועלכע קריגען אַריין דאָס מזומן־געלד, באַלד אויסגעפינען, אַז אַלע פרייזען שטייגען.... פון דער אַנדער זייט וועלען אונזערע מאַנופאַקטור־פּראָדוקטען און אַלע אַנדערע סחורות באַלד אַזויפיעל פאַלען אין פרייז, אַז דער האַנדעלס־באַלאַנס וועט זיך ווידער נייגען צו אונזער גונסטען, און מיר וועלען דורכדעם צוריק אַריינקריגען דאָס געלד.” (דאָרט גופא, ז. 44.)

[80] אַז דער פּרייז פון יעדען איינצעלנעם סאָרט סחורה מאַכט אויס אַ טייל פון דער סומע פון די פרייזען פון אַלע צירקולירענדע סחורות, איז זעלבסטפער־

דאָס געזעץ, אַז דער סכום פון די צירקולאַציאָנס־מיטלען ווערט בעשטימט דורך דער פּרייז־סומע פון די צירקולירענדע סחורות און דער דורכשניט־געשווינדקייט פון דעם געלד־אומלויף,[78] קאָן אויך

[78] „עס איז פאַראַן אַ בעשטימטע מאָס און פּראָפּאָרציע פון דעם געלד, וואָס פאָדערט זיך אַנצוטרייבן דעם האַנדעל פון אַ פאָלק, און מעהר אָדער ווענינער ווי דאָס וואָלט פאַר איהם געווען אַ שטערונג. פּונקט ווי עס איז פאַראַן אַ בעשטימטע פּראָפּאָרציע פון גראָשען־מטבעות, וואָס איז נויטיג אין אַ קליין קרעמעל, כדי צו געבען אויסגאַב פון זילבערנע מטבעות און אויסגלייכען אַזוינע חשבונות, וועלכע קאָנען ניט אויסגעגליכען ווערן מיט די קלענסטע זילבערנע מטבעות.... אַלזאָ, אַזוי ווי די פּראָפּאָרציע פון דער צאָהל גראָשען־מטבעות, וואָס פאָדערט זיך אין האַנדעל, העננט אַב פון דער צאָהל פון די קונים, פון דעם ווי אָפט די קניות קומען פאָר, ווי אויך און דערהויפּט פון דעם ווערטה פון די קלענסטע זילבער־מטבעות, אַזוי איז אויך אויף דעמזעלבען אופן די פּראָפּאָרציע פון דעם מעטאַל־געלד (די געמינצטע גאָלד און זילבער), וואָס פאָדערט זיך אַנ־צופיהרען אונזער האַנדעל, אַבהענגיק פון דעם ווי אָפט די טויש־אַקטען קומען פאָר און ווי גרויס די איינצעלנע צאָהלונגען זיינען.“ (וויליאַם פּעטטי, „אַ טריטיז אָן טאַקסעס אַנד קאָנטריביושענס“, לאָנדאָן, 1667, ז. 17.) היום׳ס טעאָריע איז פערטיידיגט געוואָרן אַנטקעגען די אַטאַקען פון דזש. סטואַרט א.אַ. דורך א. יאַנג אין זיין „פּאָליטיקאַל אַריטהמעטיק“, לאָנדאָן 1774, וואו עס געפינט זיך אַ ספּעציעלער קאַפּיטעל אונטער׳ן נאָמען „פּרייסעס דעפּענד אָן קוואַנטיטי אָוו מאָני“, ז. 122 און ווייטער. אין מיין בוך „צור קריטיק דער פּאָליטישען עקאָ־נאָמיע“, ז. 149, בעמערק איך: „אַדאַם סמיטה מאַכט אָוועק שטילערהייט די פראַגע וועגען דעם סכום פון די צירקולירענדע מטבעות דערמיט, וואָס ער בעהאַנדעלט דאָס געלד גאַנץ פאַלש אַלס אַ בלויזע סחורה.“ די בעמערקונג גילט נאָר אויף אַזוי ווייט ווי אַדאַם סמיטה בעהאַנדעלט דאָס געלד עקס אָפּיציאָ (ד.ה. פערפליכטעט דערצו דורך דעם פּלאַן פון זיין ווערק). ביי געלעגענהייט אָבער, ווי צ.ב.ש. אין זיין קריטיק פון די פריהערדיגע סיסטעמען פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, זאָגט ער אַרויס די ריכטיגע מיינונג. „דער סכום פון געלד־מטבעות אין יעדען לאַנד איז רעגולירט דורך דעם ווערטה פון די סחורות, וואָס דאַרפען צירקולירט ווערן.... דער ווערטה פון די סחורות, וואָס ווערן יעהרליך גע־קויפט און פערקויפט אין יעדען לאַנד פאָדערט אַ געוויסען סכום געלד, כדי זיי צו צירקולירן און פערטיילען צווישען זייערע אייגענטליכע פערברויכער: מעהר ווי דאָס קאָן ניט פערווענדט ווערן. דער קאַנאַל פון דער צירקולאַציע ציהט צו זיך נויטיגערווייזע אַ סומע, וואָס איז גענוג איהם אַנצופילען, אָבער מעהר ווי דאָס לאָזט ער ניט צו.“ („וועלטה אָוו ניישאַנס“, בוך 4, קאַפּיטעל 1.)

אויף דעמזעלבען אופן פאַנגט אַדאַם סמיטה אַן זיין ווערק עקס אָפּיציאָ מיט אַ פערהערליכונג פון דער צוטיילונג פון דער אַרבייט. דערנאָך שפּעטער, אין דעם לעצטען בוך וועגען די קוועלען פון די הכנסות פון׳ם שטאַאַט, וויעדער־

נאציאָנאַלע ספערען פון דער סחורה־צירקולאציע און זייער אלגע־מיינער ספערע פון וועלט־מארק.

גאָלד־מטבעות און גאָלד אין שטיקער אונטערשיידען זיך לכתחילה נאָר דורך זייער געשטאַלט, און גאָלד קאָן שטענדיג פער־וואנדעלט ווערן פון איין פאָרם אין דער אנדערער.[81] דער וועג

עקלעקטישער לאגיק, קעהרט זיך איין צו האלטען זיין פאטער׳ס, דזשיימס מילל׳ס מיינונג און אין דערזעלבער צייט אויך די נעגענגעזעצטע מיינונג. ווען מען פערגלייכט דעם טעקסט פון זיין בוך „פרינסיפּלס אוו פּאָליטיקאל עקאנאמי” מיט דער פאררעדע (צו דער ערשטער אויסגאבע), וואו ער שטעלט זיך אליין ארויס פאר דעם אדאם סמיטה פון זיין צייט, ווייס מען ניט וואס צו בעוואונדערן מעהר, די נאאיוויטעט פון דעם מענשען אדער פון דעם פובליקום, וואס האט איהם געגלויבט אויף נאמנות און איהם טאקע געהאלטען פאר אַ אדאם סמיטה, צו וועמען ער קאן זיך אַזוי פערגלייכען, ווי למשל גענעראל וויליאמס פון קארס צו דעם הערצאג פון וועלינגטאָן. די אריגינעלע פארשונגען פון הערן דזשאהן סטוארט מילל אויף דעם געביט פון פּאָליטישער עקאנאמיע, וועלכע זיינען ניט רייך, ניט אין אומפאנג, ניט אין אינהאלט, קאן מען געפינען אויסגעשטעלט אַלעס מיט אנאנדער אין זיין קליין ביכעל „סאם אונסעטלד קוועסטיאנס אוו פּאָליטיקאל עקאנאמי”, וואס איז ערשיענען אין 1844. לאָק זאגט זיך דירעקט ארויס וועגען דעם צוזאמענהאנג צווישען דער ווערטהלאזיגקייט פון גאָלד און זילבער און דער בעשטימונג פון זייער ווערטה דורך דער קוואנטיטעט. „אַזוי ווי מען איז געקומען צו אַן איינשטימונג אריינצולעגען אַן איינגעבילדעטען ווערטה אין גאָלד און זילבער... איז דער אינערליכער ווערטה, וואס ווערט בעטראכט אין די דאָזיגע מעטאלען, מעהר גארנישט אחוץ זייער קוואנטיטעט.” („סאם קאנסידערייששאנס אַן דהי קאנסעקווענסעס אוו דהי לאָוערינג אוו אינטע־רעסט” 1691, ווערק, אויסגאבע 1777, ב. II, ז. 15.)

[81] עס פערשטעהט זיך, אַז עס ליעגט ניט אין מיין צוועק צו בעהאנדלען אַזעלכע פּרטים ווי די אבצאהלונגען פאר אויסשלאגען מטבעות א.ד.ג. אנט־קעגען דעם ראמאנטישען טעלער־לעקער אדאם מיללער אבער, וועלכער בעוואונדערט די „גרויסארטיגע ליבעראליטעט”, מיט וועלכער „די ענגלישע רעגירונג שלאגט אויס מטבעות אונענטגעלטליך” איז גענוג צו ברענגען דעם פאלגענדען אורטייל פון סער דודלעי נארטה:—„זילבער און גאָלד האבען פּונקט ווי אנדערע סחורות זייער עבּע און פלוס. ווען עס קומען אַן מאסען זילבער און גאָלד פון שפּאַניען... ווערן זיי געבראכט אין דעם טאוער און אויסגעשלאגען אין מטבעות. אַ קורצע צייט דערנאך קומט פאר, אַז מען דארף האבען גאָלד און זילבער אין שטיקער פאר די צוועקען פון עקספּאָרט. וויבאלד אבער אַז קיין שטיקער זיינען ניטאָ, נאר עס איז איינגאנצען אויסגעשלאגען געווארן, איז וואס טהוט מען? מען מוז דאס ווידער צושמעלצען. דער אייגענטימער ליידט דערביי ניט קיין שאדען, ווארים די אויסשלאגונג קאסט איהם גארנישט. דאס פאלק אבער האט דערביי

ג) ד י מ ט ב ע ו ת. ד י צ י י כ ע נ ס פ ו ן ו ו ע ר ט ה.

די מטבע־געשטאלט פון געלר נעהמט זיך פון זיין פונקציע אלס צירקולאציאנס־מיטעל. דער געוויכט־טייל גאלד, וואס איז פארגעשטעלט אין דעם פרייז אדער געלד־נאמען פון די סחורות, מוז ארויסטרעטען לגבי זיי אין דער צירקולאציע ווי א גאלד־שטיק אדער מטבע פון דעמזעלבען נאמען. דער עסק פון אויסשלאגען מטבעות, אזוי גוט ווי די פעסטשטעלונג פון דעם מאסשטאב פון די פרייזען, פאלט אויס אויפ'ן שטאאט. אין די פערשיידענע נאציאנאל־מונדירען, וואס גאלד און זילבער טראגען אלס מטבעות, און וועלכע זיי טהוען אבער אויס ווען זיי קומען אויפ'ן וועלט־מארק, בעווייזט זיך די צושיידונג צווישען די אינערליכע אדער

שטענדליך. ווי אזוי אבער געברויך־ווערטהען, וועלכע זיינען אונפערגלייכבאר איינע מיט די אנדערע, זאלען זיך אגולנע אויסטוישען אויף דער גאנצער מאסע גאלד און זילבער, וואס געפינט זיך אין א לאנד, איז לגמרי אונבעגרייפליך. ווען מיר זאלען פארשטעלען אין דמיון די גאנצע סחורה־וועלט ווי איין־איינציגע קאלעקטיוו־סחורה, פון וועלכער יעדע סחורה מאכט אויס נאר א בעשטימטען טייל, וועט זיך בעקומען דער פאלגענדער שעהנער חשבון: די קאלעקטיוו־סחורה איז גלייך צו א געוויסען געוויכט גאלד. אן איינצעלנע סחורה A איז א בעשטימטער טייל פון דער קאלעקטיוו־סחורה, זי איז דעריבער גלייך צו דעמזעלבינען בעשטימטען טייל פון יענעם געוויכט גאלד. דאס קומט טאקע בתמימות ארויס ביי מאנטעסקיו. ער זאגט: „ווען מען פערגלייכט די מאסע גאלד און זילבער, וואס געפינט זיך אין דער וועלט, מיט דער עקזיסטירענדער סומע סחורות, דאן איז קלאר, אז יעדער איינצעלנער פראדוקט און יעדע איינצעלנע סחורה קאן פערגליכען ווערן מיט א בעשטימטען טייל פון דער מאסע ערדעלמעטאלען. לאמיר אננעהמען, אז עס איז פאראן נאר איין איינציגע סחורה אויף דער וועלט, אדער אז נאר איין איינציגע סחורה ווערט געבראכט צום פערקויף, און אז זי לאזט זיך טיילען אין דערזעלביגער פראפארציע ווי דאס געלד. דאן וואלט א בעשטימטער טייל פון דער סחורה געוועזן גלייך צו פונקט אזא טייל פון דעם געלד־אוצר, די העלפט פון דער קאלעקטיוו־סחורה—צו א העלפט פון דעם געלד־אוצר א.אז.וו.... די בעשטימונג פון די פרייזען פון סחורות העננט אין גרונד שטענדיג אב פון דער פראפארציע, אין וועלכער דער סך הכל פון די סחורות שטעהט צו דעם סך הכל פון די געלד־צייכענס.” (מאנטעסקיו, „עספרי דע לוא”, ווערק, לאנדאן 1767, ב. 3, ז. 12 און 13.) וועגען דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון דער דאזיגער טעאריע דורך ריקארדא און זיינע שילער דזשיימס מילל, לארד אווערסטאון א.א. זעה „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע”, ז. 140 ביז 146 און ז. 150. דזשאהן סטוארט מילל, מיט זיין געוועהנליכער

וואָס אין אָנפאַנג האָבען די נידעריגערע מעטאַלען געדיענט אַנשטאט די איידעלערע—זילבער אנשטאט גאָלד, קופּער אנשטאט זילבער—פאַר א מאָס פון ווערטהען און האָבען צירקולירט אַלס געלד אין דער צייט ווען דער עדעלערער מעטאַל האָט זיי ארונטערגעזעצט פון ביינקעל, דערקלערן היסטאָריש די ראָליע, וואָס קופּער און זילבער־צייכענס פערנעהמען דעם פּלאַץ פון די גאָלד־מטבעות. זיי פערנעהמען דעם פּלאַץ פון גאָלד אין די קרייזען פון סחורה־צירקולאַציע, וואו די מטבעות צירקולירן אם שנעלסטען און נוצען זיך דעריבער אָב אם שנעלסטען, ד.ה. וואו די קניות און מכירות ווידערהאָלען זיך אָהן אַן אויפהער אין די קלענסטע מאָסשטאַבען. כדי צו שטערן די דאָזיגע חברים זיי זאָלען זיך ניט איינזעצען פעסט אויף דעם אָרט פונ׳ם גאָלד גופא, ווערן געזעצליך בעשטימט די זעהר נידעריגע פּראָפּאָרציעס, אין וועלכע זיי מוזען אָנגענומען ווערן אין צאָהלונגען אנשטאט גאָלד. די בעזונדערע קרייזען, אין וועלכע עס לויפען ארום פערשיידענע סאָרטען מטבעות, פאַלען נאַטירליך אריין איינע אין די אנדערע. די קליין־געלד בעוויזט זיך נעבען דעם גאָלד אויף צו צאָהלען נאָך קלענערע טיילען איידער די קלענסטע גאָלד־מטבע; דאָס גאָלד קומט שטענדיג אריין אין דער העקער (ריטייל)־צירקולאַציע, עס ווערט אָבער פונקט אזוי שטענדיג ארויסגעוואָרפען פון דאָרטן דורכדעם וואָס עס ווערט אויסגעוועקסעלט אויף קליין־געלד.[82]

---

[82] „ווען דאָס זילבער־געלד שטייגט ניט אריבער די סומע, וואָס איז נויטיג פאַר די קלענערע צאָהלונגען, קאָן עס זיך ניט אָנקלייבען אין אזוינע סומען, וואָס זאָל זיין גענוג פאַר די גרויסע אָבצאָהלונגען.... דער געברויך פון גאָלד פאַר די גרויסע צאָהלונגען שליסט נויטיגערווייז אויך איין זיין געברויך אין דעם העקער־האַנדעל. די בעזיצער פון גאָלד־מטבעות בעצאָהלען מיט זיי אויך פאַר די קלענערע קניות און בעקומען צוזאַמען מיט דער געקויפטער סחורה דעם אויסגאָב פון פּרייז צוריק אין זילבער. אויף דעם אופן ווערט דער העקער־האַנדעל לויז פון איבעריגע זילבער, וואָס וואָלט איהם געמאַכט שווער, און עס ווערט צוריק אַריינגעגעבען אין דער אַלגעמיינער צירקולאַציע. ווען אָבער עס איז פאַראַן אזויפיעל זילבער, אז עס לאָזט זיך סלוק׳ן די קליינע צאָהלונגען ניט בענוצענדיג קיין גאָלד, בעקומט דער העקער־האַנדעל זילבער פאַר זיינע קליינע פערקויפונגען, און אזוי מוז זיך נויטינערווייז ביי איהם אָנקלייבען א סך זילבער אויף די הענד.״ (דייוויד בוכאַנאַן, „ענקוויירי אינטו טאַקסיישאַן אַנד קאַמערשיאַל פּאַליסי אוו גרייט בריטיין״, עדינבורג, 1844, ז. 248, 249.)

פון דער מינט [דער אָרט וואו די מטבעות ווערן אויסגעגאָסען] איז אָבער אין דערזעלבער צייט דער גאַנג צום שמעלץ־טיגעל. דען אין זייער אומלויף רייבען זיך די געלד־מטבעות אָב, איינינע מעהר, אנדערע ווייניגער. דער גאָלד־טיטעל און די גאָלד־סובסטאַנץ, דער נאָמינעלער אינהאַלט און דער רעאַלער אינהאַלט הויבען אָן זייער פּראָצעס פון צושיידונג. גאָלד־מטבעות פון דעמזעלבען נאָמען ווערן פערשיידען אין זייער ווערטה, ווייל זיי זיינען ניט גלייך אין געוויכט. דאָס גאָלד אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל וויכט אָב פון דעם גאָלד אַלס מאָסשטאַב פון די פּרייזען און הערט דערמיט אויך אויף צו זיין א ווירקליכער עקוויוואַלענט פון די סחורות, וועמעס פּרייזען ער רעאַליזירט. די געשיכטע פון די מינצען פון מיטעל־אַלטער און פון דער נייער צייט ביז אין דעם 18טען י.ה. אריין איז די געשיכטע פון אָט אזוינע פערווירונגען. די נאַטירליכע טענדענץ פון דעם צירקולאַציאָנס־פּראָצעס צו פערוואַנדלען דעם גאָלד־עצם פון דער מטבע אין א גאָלד־דמיון, ד.ה. מאַכען פון די מטבעות בלויז א סימבאָל פון דעם אָפיציעלען מעטאַל־געוויכט, וואָס זיי דאַרפען ענטהאַלטען, איז אפילו אָנערקענט דורך די מאָדערנסטע געזעצען בנוגע דעם ערך פון מעטאַל־פערלוסט, וואָס מאַכט א גאָלד־מטבע פערלירן איהר קורס אָדער ווערן דעמאָנעטיזירט.

אויב דער געלד־אומלויף גופא טיילט אָב דעם רעאַלען אינהאַלט פון דער מטבע פון איהר נאָמינעלען אינהאַלט—איהר עקזיסטענץ אַלס מעטאַל פון איהר פונקציאָנעלער עקזיסטענץ—האַלט ער דערמיט שוין אין זיך פערבאָרגען די מעגליכקייט צו פערבייטען דאָס מעטאַל־געלד אין זיין פונקציע פון מטבעות דורך צייכענס פון א וועלכען עס איז אנדער מאַטעריאַל אָדער פשוט דורך סימבאָלען. די טעכנישע שוועריגקייטען אויצוגיסען מטבעות פון גאַנץ קליינע געוויכט־טיילען פון גאָלד אָדער זילבער, און דער אומשטאַנד

א היזק, ווארים עס מוז דאך בעצאהלען פאר דער אומזיסטער ארבייט—[בדרך מליצה:] פאר דעם פלעכטען פון שטרוי, וואס מען ניט דערנאך די עזלען צו פרעסען. ווען דער סוחר וואלט געדארפט בעצאהלען פאר'ן אויסשלאגען אין מטבעות (נארטה איז אליין געווען איינער פון די גרעסטע סוחרים אין טשארלס דעם צווייטען'ס צייט), וואלט ער ניט געשיקט זיין זילבער אין טאוער אהן א גוטען גרונד, און געמינצט געלד וואלט שטענדיג געהאט א העכערן ווערט איידער זילבער אין שטיקער." (נאָרטה, „דיסקאָרסעס אפאן טרייד". לאנדאן, 1691, ז. 18.)

פּאַפּיער־צעטלעך, אויף וועלכע עס איז אויפגעדרוקט די געלד־נעמען 1 פונט סט., 5 פונט סט. א. אז.וו. ווערן פון דרויסען אַריינגעוואָרפען אין דעם צירקולאַציאָנס־פּראָצעס דורך דעם שטאַאט. אַזוי ווייט ווי זיי פערנעהמען ווירקליך דעם פּלאַץ פון אַ גלייכער גאָלד־סומע, שפּיעגלען זיך אָב אין זייער בעוועגונג נישט מעהר ווי די געזעצען פון דער געלד־צירקולאַציע גופא. אַ ספּעציפישער געזעץ פון דער פּאַפּיער־געלד־צירקולאַציע קאָן נאָר אַרויסוואַקסען פון דער פּראָפּאָרציע, אין וועלכער דאָס פּאַפּיער־געלד פערטרעט גאָלד. און אַזאַ געזעץ איז פשוט אָט דער: די אויסגאַבע פון פּאַפּיער־געלד דאַרף זיין בעשרענקט אויף אַזאַ סומע, אין וועלכער דאָס גאָלד (אָדער זילבער), וואָס פּאַפּיער שטעלט סימבאָליש פאָר, וואָלט ווירקליך געמוזט צירקולירן. אמת, דער סכום גאָלד, וועלכען די ספערע פון דער צירקולאַציע קאָן איינזויגען אין זיך, שוואַנקט כסדר, אַמאָל אַריבער און אַמאָל אַרונטער אַ געוויסען דורכשניטס־גראַד. פונדעסטוועגען פאַלט די מאַסע פון דעם צירקולירענדען מיטעל קיינמאָל ניט אונטער אַ געוויסען מינימום, וואָס ווערט פעסטגעשטעלט דורך ערפאַהרונג, אין יעדען געגעבענעם לאַנד. דער פאַקט, וואָס אָט די מינימאַל־מאַסע בייט כסדר איהרע בעשטאַנד־טיילען, ד.ה. וואָס זי בעשטעהט פון שטענדיג אַנדערע מטבעות, ענדערט נאַטירליך גאָרנישט אין פּרט פון איהר אומפאַנג אָדער אין דער בעשטענדיגקייט פון איהר אומלויף אין דער צירקולאַציאָנס־ספערע. איהר פּלאַץ קאָן דעריבער פערנומען ווערן דורך פּאַפּיער־סימבאָלען. פון דער אנדער זייט ווידער, אויב אַלע קאַנאַלען פון דער צירקולאַציע וואָלטען היינט אָנגעפילט געוואָרן מיט פּאַפּיער־געלד אויף וויפיעל זיי קאָנען נאָר אין זיך אַריינזויגען, וואָלטען זיי געקאָנט מאָרגען זיין איבערפול אַלס אַ פאָלגע פון די שוואַנקונגען אין דער צירקולאַציע פון סחורות. עס וואָלט דאַן פערלאָרן געגאַנגען יעדע מאָס. ווען דאָס פּאַפּיער־

פון דעם „הויז אוו לאָרדס" (בנוגע באַנק־געזעצען) ווי פאָלגט: יעדעס יאָהר ווערט אַ פרישער קלאַס פון סואווערענען (ניט אין פּאָליטישען זין, נאָר אין דער בעדייטונג פון „סאָווערין", דער נאָמען פון אַ פונט סטערלינג) צו לייכט. דער קלאַס, וואָס געהט דורך איין יאָהר ווי אַ פול־געוויכטיגער, פערלירט אַזוי־פיעל דורך אָבניצונג, אַז דעם נעקסטען יאָהר בויגט זיך אַרונטער די וואָגשאָל אַנטקעגען איהם." (הויז אוו לאָרדס קאָמיטע, 1848, נ. 429.)

דאָס געוויכט פון'ם מעטאַל אין די זילבער־ אָדער קופער־צייכענס בעשטימט דאָס געזעץ ווי עס וויל. אין אומלויף ווערן זיי נאָך שנעלער אָבגענוצט ווי די גאָלד־מטבעות. זייער פונקציע אַלס מטבעות ווערט דעריבער פאַקטיש אינגאַנצען אונאָבהענגיק פון זייער געוויכט, ד.ה. פון יעדען ווערטה. דער מטבע־קיום פון גאָלד טיילט זיך פאָלשטענדיג אָב פון זיין עצם־ווערטה. זאַכען וואָס האָבען פערהעלטניסמעסיג גאָר קיין ווערטה ניט, דהינו פאַפיער־צעטלעך, קאָנען אָט אַזוי פונקציאָנירן אנשטאט איהם אַלס מטבעות. אין די מעטאַלישע געלד־צייכענס איז נאָך דער ריין־סימבאָלישער כאַראַקטער אייניגערמאסען פערדעקט. אין דעם פאַפיער־געלד טרעט ער ארויס פון אויבען־אויף. ווי מען זעהט, איז נאָר דער ערשטער טריט שווער.

מיר האָבען דאָ אין אונז נאָר די שטאַאטס־פאַפיער געלד מיט א געצוואונגענעם קורס. דאָס וואַקסט ארויס דירעקט פון דער מעטאַלישער צירקולאַציע. פערקעהרט, קרעדיט־געלד שטעלט פאָר אַזוינע פערהעלטענישען, וועלכע זיינען פאַר אונז דערווייל, פון שטאַנדפונקט פון דער איינפאַכער סחורה־צירקולאַציע, נאָך אינגאַנצען אונבעקאַנט. מען קאָן אָבער פערבייגעהענדיג דאָ בעמערקען, אַז אַזוי ווי דאָס אייגענטליכע פאַפיער־געלד שטאַמט אָב פון דער פונקציע פון געלד אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל, אַזוי שטעקט דער נאַטירליכער וואָרצעל פון קרעדיט־געלד אין דער פונקציע פון געלד אַלס צאָהלונגס־מיטעל.[83]

---

[83] דער פינאַנץ־מאַנדאַריז וואַן־מאַא־אין האָט זיך ערלויבט דערלאַנגען דעם זון פון הימעל א פראָיעקט, וועלכער האָט געהאַט דעם ציעל צו פערוואַנדלען אין א פערמאַסקירטער פאָרם די כינעזישע רייך־אַסיגנאַציעס אין אומגאַנגבאַרע באַנק־נאָטען. אין דעם בעריכט פון דעם אַסיגנאַטען־קאָמיטעט פון אַפּריל 1854 קריגט ער געוואַשען דעם קאָפּ ווי עס דאַרף צו זיין. צי ער האָט אויך געקריגען די נויטיגע בעארבייטונג מיט די באַמבו־שטעקענער ווערט ניט געמעלדעט. „דער קאָמיטעט", ווערט געזאָגט צום סוף פון בעריכט, „האָט זיין פראָיעקט אויפמערקזאַם בעטראַכט און געפינט, אַז אַלץ איז אין איהם לטובת פון די סוחרים און נאַרנישט לטובת פון דער מלוכה." (די ארבייטען פון דער קייזערליך־רוסישען געזאַנדשאַפט צו פעקינג איבער כינאַ. אויס דעם רוסישען איבערזעצט פון דר. ק. אבעל און פ. א. מעקלענבורג. בערלין 1858, ב. 1, ז. 47.) וועגען דער שטענדיגער מעטאַל־פערלוסט פון די גאָלד־מטבעות דורך זייער אומלויף זאָגט א „גאָווערנאָר" פון דער באַנק און ענגלאַנד, אַלס עדות פאַר א קאָמיטעט

עס פרעגט זיך סוף כל סוף, פאַרוואָס קאָן דער פּלאַץ פון גאָלד פערנומען ווערן דורך בלויזע צייכענס פון איהם אַליין, וועלכע האָבען קיין ווערטה ניט? ווי מיר האָבען אָבער געזעהן, קאָן זיין פּלאַץ אַזוי פערנומען ווערן נאָר אויף וויפיעל עס ווערט אָבגעזונדערט און פערזעלבשטענדיגט אין זיין פונקציע צו דיענען אַלס געלד־מטבעות אָדער אַלס מיטעל פון צירקולאַציע. יאָ, די פערזעלבשטענדיגונג פון דער דאָזיגער פונקציע קומט טאַקע ניט פאַר בנוגע די איינצעלנע גאָלד־מטבעות, הגם זי בעווזט זיך אין דעם ווייטער־צירקולירען פון די אָבגעריבענע גלאָד־שטיקער. בלויזע מטבעות אָדער צירקולאַציאָנס־מיטלען זיינען די גאָלד־שטיקער נאָר דאַן, כל זמן זיי געפינען זיך ווירקליך אין אומלויף. אָבער דאָס, וואָס גילט ניט פאַר די איינצעלנע גאָלד־מטבעות, גילט פאַר דער מינימאַל־סומע גאָלד, וואָס איהר פּלאַץ קאָן פערנומען ווערן פון פּאַפּיער־געלד. זי געפינט זיך שטענדיג אין דער צירקולאַציאָנס־ספערע, זי פונקציאָנירט נאָכאַנאַנד אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל און עקזיסטירט דעריבער אויסשליסליך אַלס טרעגער פון דער דאָזיגער פונקציע. איהר בעוועגונג שטעלט דעריבער נאָר פאָר די שטענדיגע ענדערונגען איינע אויף די אַנדערע פון די אַנטקעגענגעזעצטע פּראָצעסען פון דער סחורה־מעטאַמאָרפאָזע ס—ג—ס, אין וועלכער איהר ווערטה־געשטאַלט [די געלד־פאָרם] טרעט ארויס געגענאיבער דער סחורה, כדי צו פערשווינדען גלייך ווידער. די זעלבשטענדיגע פאָרשטעלונג פון דעם טויש־ווערטה פון דער סחורה איז דאָ נישט מעהר ווי אַן איבערגעהענדער מאָמענט. באַלד ווערט איהר פּלאַץ פערנומען ווידער פון אַנאַנדער סחורה. דעריבער איז די בלויז סימבאָלישע עקזיסטענץ פון געלד אויך גענוג אין אַ פּראָצעס, וועלכער דערווייטערט שטענדיג דאָס געלד פון איין האַנד אין דער אַנדערער. זיין פונקציאָנעלער קיום פערשלינגט אַזוי צו זאָגען זיין מאַטעריעלען קיום. אַזוי ווי דאָס געלד איז אַ פערשווינדענדע אָביעקטיווירטע אָבשפּיעגלונג פון די סחורה־פּרייזען, פונקציאָנירט

אין די געהעריגע גרעניצען." (פּוללארטאַן, „רעגולייששאַן אוו קוירענסיעס", 2טע אויפלאַגע, לאָנדאָן 1845, ז. 24.) אַלזאָ, וויבאַלד דער פּלאַץ פון דער געלד־סחורה קאָן פערנומען ווערן אין דער צירקולאַציע דורך בלויזע ווערטה־צייכענס, דאַרף מען זי גאָרניט האָבען פאַר אַ מאָס פון ווערטהען און אַ מאַסשטאַב פון פּרייזען!

געלד טרעט אבער אריבער זיין מאס, ד.ה. די סומע פון גאלד־מטבעות פון דיזעלבע נעמען, וועלכע וואלט געקאנט צירקולירן, דאן וואלט עס פארגעשטעלט אין דער סחורה־וועלט—אבגעזעהן פון דער געפאהר פון אן אלגעמיינער דיסקרעדיטירונג—אלץ ניט מעהר איידער אזא סומע גאלד, וואס איז בעשטימט לויט די אי־מאנענטע געזעצן פון דער דאזיגער סחורה־וועלט, אלזא נאר אזוי־פיעל, וויפיעל עס קאן רעפרעזענטירט ווערן דורך פאפיער־געלד. אויב די מאסע פאפיער־צעטלעך וואלט צ.ב.ש. פארגעשטעלט אין נאמען 2 אונצען גאלד, ווען אין דער ווירקליכקייט פערנעהמט זי דעם פלאץ בלויז פון 1 אונץ, דאן וואלט פאקטיש 1 פונט סט. געווארן דער געלד־נאמען, לאמיר זאגען אן ערך פון $\frac{1}{8}$ אונץ אנ־שטאט פון $\frac{1}{4}$ אונץ גאלד. די ווירקונג איז דיזעלביגע ווי ווען עס וואלט געווארן א פערענדערונג אין דער פונקציע פון גאלד אלס א מאס פון פרייזען. דיזעלבע ווערטהען, וועלכע האבען זיך פריהער אויסגעדרוקט אין דעם פרייז פון 1 פונט סט., וואלטען זיך איצטער אויסגעדריקט אין דעם פרייז פון 2 פונט סטערלינג.

פאפיער־געלד איז א גאלד־צייכען אדער געלד־צייכען. זיין שייכות צו די ווערטהען פון סחורות בעשטעהט נאר דעריין, וואס זיי זיינען אויסגעדריקט אין דיזעלביגע גאלד־סומען, וועלכע ווערן סימבאליש פארגעשטעלט בחוש דורך דעם פאפיער. נאר אזוי ווייט ווי דאס פאפיער־געלד רעפרעזענטירט סכום'ען גאלד, וועלכע ענטהאלטען ווערטה ווי אלע אנדערע סחורות, איז עס א צייכען פון ווערטה.[84]

---

[84] ווי אונקלאר אפילו די בעסטע שרייבער ווענען דעם עניין געלד פאסען אויף די פערשיידענע פונקציעס פון געלד, בעווייזט צום ביישפיעל די פאלגענדע שטעלע ביי פוללארטאן: „אויף וויפיעל עס איז שייך דעם אינלאנדישען פער־קעהר, קאנען אלע געלד־פונקציעס, וועלכע ווערן ערפילט בדרך כלל דורך גאלד־און זילבער מטבעות, מיט דערזעלביגער ווירקזאמקייט ערפילט ווערן דורך דעם אומלויף פון ניט־איינקאסירבארע נאטען, וועלכע האבען גיט קיין אנדער ווערטה אחוץ דעם קינסטליך־געמאכטען און קאנווענציאנעלען ווערטה, וואס דאס געזעץ גיט זיי. דאס איז א פאקט, וועלכער קאן נאך מיין מיינונג ניט אבגעלייקענט ווערן. אזא מין ווערטה וואלט געקאנט זיין גענוג פאר אלע בעדערפענישען, וועלכע ווערן היינט בעזארגט דורך פול־ווערטהיגע מטבעות; נאך מעהר, ער וואלט אפילו געקאנט איבערנעהמען די פונקציע פון א מאסשטאב פון ווערטהען און פרייזען, ווען די סומע פון אזוינע נאטען־אויסגאבעס וואלט געהאלטען געווארן

פאַראַן איין פונקציע, וועלכע ער קאָן דורכפיהרן ענטוועדער אין זיין אייגענער פּערזאָן, אָדער דורך שטעל־פּערטרעטער, און דאָס איז—וואו ער טרעט אַרויס קעגענאיבער אַלע אַנדערע סחורות אין זייער פאָרם פון בלויז געברויך־ווערטהען אַלס די איינציגע געגויע (אַרעקוואַטע) עקזיסטענץ־פאָרם פון זייער טויש־ווערטה, אָדער אַלס די איינציגע ווערטה־געשטאַלט. אין אָט די אַלע פעלען זאָגען מיר, אַז ער פונקציאָנירט אַלס געלד אין דעם אייגענטליכען זין, אין גע־גענזאַץ צו זיינע פונקציעס אַלס ווערטה־מאָס און אַלס מטבעות.

א) קלייבען אוצרות.

דער אונאויפהערליכער קרייז־לויף פון די צוויי אנטקעגענגע־זעצטע סחורה־מעטאַמאָרפאָזען, אָדער דער שטענדיגער אומבייט פון פערקויף און קויף, ווייזט זיך אַרויס אין דעם רוהלאָזען אומלויף פון געלד, אָדער אין זיין פונקציע צו זיין דער „פערפעטואום מאָ־בילע” [אייביג־ווירקענדער מעכאַניזם] פון דער צירקולאַציע. ווי־באַלד אָבער די מעטאַמאָרפאָזען־רייה ווערט אָבגעשטעלט, וויבאַלד נאָר דער פערקויף ווערט ניט ערגענצט דורך אַ דערנאָך־קומענדען קויף, ווערט דאָס געלד איממאָביליזירט אָדער פערוואַנדעלט זיך, ווי בּאַגילבער זאָגט, פון אַ בעוועגליכען אין אַ אונבעוועגליכען, פון מטבעות אין געלד.

שוין גלייך מיט דער ערשטער ענטוויקלונג פון דער סחורה־צירקולאַציע ענטוויקעלט זיך די נויטוועגדיגקייט און די ליידענ־שאַפט פעסט צו האַלטען דעם פּראָדוקט פון דער ערשטער מעטאַ־מאָרפאָזע [דאָס געלד], די פערוואַנדעלטע געשטאַלט פון דער סחורה אָדער איהר גאָלד־פּופּע.[86] סחורה ווערט פערקויפט, ניט כדי צו קויפען סחורה, נאָר כדי צו פערבייטען די סחורה־פאָרם אויף דער געלד־פאָרם. פון בלויז אַ פערמיטלונג פאַר דעם איבער־בייט פון שטאָפען ווערט דער דאָזיגער פאָרם־איבערבייט אַ צוועק

[86] „רייכטום אין געלד איז קיין אַנדער זאַך ניט... ווי נאָר רייכטום אין פּראָדוקטען, וועלכע זיינען פערוואַנדעלט געוואָרן אין געלד.” (מערסיע דע לאַ ריוויע, 1טער טייל, ז. 557.) „אַ ווערטה־סומע וואָס איז אויסגעדריקט אין פּראָדוקטען, האָט נאָר געביטען די פאָרם.” (דאָרט גופא, ז. 486.)

עס נאָר ווי אַ צייכען פון זיך אַליין און קאָן דעריבער אויך פערביטען ווערן דורך צייכענס.[85] דער צייכען פון געלד מוז אָבער האָבען זיין אייגענע אָביעקטיוו־געזעלשאַפטליכע גילטיגקייט, און דאָס בעקומט טאַקע דער פּאַפּיער־סימבאָל דורך דעם צוואַנג־קורס. אָט דער שטאַאט־צוואַנג גילט נאָר אין דער אינערער ספערע פון דער צירקולאַציע, וואָס געפינט זיך אין די גרעניצען פון דער מלוכה, אָבער אויך נאָר דאָ לעזט זיך דאָס געלד פאָלשטענדיג אויף אין זיין פונקציע אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל אָדער מטבעות, און פאָלגליך קאָן עס בעקומען אין דעם פּאַפּיער־געלד אַן אופן פון עקזיסטענץ, וואָס איז אויסערליך אָבגעזונדערט פון זיין מעטאַל־סובסטאַנץ און איז בלויז פונקציאָנעל.

3. געלד.

ביז אהער האָבען מיר בעטראַכט דעם עדעלען מעטאַל אין זיין טאָפּעלטער אייגענשאַפט — אַלס ווערטה־מאָס און אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל. די ערשטע פונקציע ערפילט ער אַלס אידעעלעס, פאָרגעשטעלטעס געלד, אין דער צווייטער קאָן ער פערביטען ווערן דורך געלד־צייכענס. עס זיינען אָבער פאַראַן פונקציעס, אין וועלכע ער מוז ערשיינען אין זיין גאָלדענער (אָדער זילבערנער) קערפּערליכקייט, פאָלגליך אַלס געלד־סחורה — הייסט עס, ניט בלויז אידעעל, ווי אין דער ווערטה־מאָס, און אויך ניט פערטרעטונגס־פעהיג, ווי אין דעם צירקולאַציאָנס־מיטעל. פון דער אַנדער זייט איז

---

[85] דערפון, וואָס גאָלד און זילבער אַלס מטבעות, אָדער אין דער אויסשליסליכער פונקציע אַלס צירקולאַציאָנס־מיטלען, ווערן צייכענס פון זיך אַליין, פיהרט ניקאָלאַס באַרבאָן אַרויס דאָס רעכט פון די רעגירונגען „טו רייז מאָני“ [צו העכערן דעם ווערטה פון מטבעות], ד.ה. צום ביישפּיעל, אַ סכום זילבער, וואָס האָט געהייסען אַ גראָשען, צו געבען דעם נאָמען פון אַ גרעסערן סכום זילבער, ווי אַ טאַלער, און אויף דעם אופן צאָהלען די קרעדיטאָרען גראָשענס אַנשטאַט טאַלערס. „געלד נוצט זיך אָב און ווערט לייכטער, ווען עס געהט דורך אַ סך הענד... ביים האַנדעל קוקט מען אויף דעם נאָמען, וואָס איז אויסגעשלאָגען אויף דער מטבע, ניט אויף דעם געוויכט פון זילבער.... די אויטאָריטעט פון דער רעגירונג איז עס, וואָס מאַכט דאָס שטיק מעטאַל זאָל זיין געלד.“ (נ. באַרבאָן, „אַ דיסקאָרס אָן קאָינינג דהי ניו מאָני לייטער עטצ.“, לאָנדאָן, 1696, זז. 29, 30, 45).

האַנד־משכון״. [88] זיינע בערערפענישען בענייען זיך אָהן אָן אויפ־הער און נויטען צו קויפען נאָכאַנאַנד פּרעמדע סחורה, בעת די פּראָדוקציאָן און דער פערקויף פון זיין אייגענער סחורה קאָסטען צייט און הענגען אָב פון צופאַלען. כדי צו קויפען, נים פערקוי־פענדיג, מוז ער אפריהער האָבען פערקויפט נים קויפענדיג. אָט די אָפּעראַציע, ווען זי זאָל אויסגעפיהרט ווערן אויף אַן אַלגעמיי־נעם מאַסשטאַב, זעהט אויס צו ווידערשפּרעכען זיך אַליין. די עדעלע מעטאַלען אָבער, אויפ׳ן אָרט וואו זיי ווערן פּראָדוצירט, טוישען זיך דירעקט אויס אויף אַנדערע סחורות. עס קומט דאָ פאָר אַ פערקויף (מצד די סחורה־בעזיצער) אָהן אַ קויף (מצד די גאָלד־ און זילבער־בעזיצער). [89] און די שפּעטערדיגע מכירות, נאָך וועלכע עס פאָלגען נים קיין קניות, פערמיטלען בלויז די ווייטערע פערטיילונג פון די עדעלע מעטאַלען צווישען אַלע סחורה־בעזיצער. אָט אַזוי ענטשטעהען גאָלד און זילבער אוצרות פון פערשיידענ־סטער גרויס אויף אַלע פּונקטען פון דעם פערקעהר. צוזאַמען מיט דער מעגליכקייט פעסט צו האַלטען די סחורה אַלס טויש־ווערטה אָדער דעם טויש־ווערטה אַלס סחורה, דערוועקט זיך די תשוקה נאָך גאָלד. מיט דער פערברייטערונג פון דער סחורה־צירקולאַציע וואַקסט די מאַכט פון דעם געלד, פון דער שטענדיג גרייטער, אַב־סאָלוט־געזעלשאַפטליכער פאָרם פון רייכטום. „גאָלד איז אַ וואונ־דערבאַרע זאַך! דער וואָס בעזיצט עס, איז דער האַרר פון אַלץ וואָס ער וויל. דורך גאָלד קאָן מען אפילו די נשמות אַריינקריגען אין גן עדן.״ (קאָלומבוס, אין דעם בריעף פון יאַמאַיקאַ, אין יאָהר 1503).

אַזוי ווי מען קאָן אויפ׳ן געלד נים אָנזעהן וואָס עס איז אין איהם פערוואַנדעלט געוואָרן, פערוואַנדעלט זיך אַלץ, סיי סחורה, סיי נים קיין סחורה, אין געלד. אַלץ לאָזט זיך פערקויפען און קויפען. די צירקולאַציע ווערט די גרויסע געזעלשאַפטליכע מיש־

---

[88] „געלד איז אַ משכון.״ (דזשאָהן בעללערס, „עססייס אַבאוט דהי פּור עטצ.״, לאָנדאָן 1699, ז. 13.)

[89] אַ קניה אין דעם קאַטעגאָרישען זין שליסט איין די השערה, אַז גאָלד און זילבער זיינען שוין די פערוואַנדעלטע געשטאַלט פון סחורות, אָדער דער פּראָדוקט פון אַ פערקויף.

פאַר זיך. די פערפערעמדערטע געשטאַלט פון דער סחורה ווערט געשטערט צו פונקציאָנירען ווי איהר אבסאָלוט פערפרעמדליכע געשטאַלט אָדער ווי איהר בלויז־פערשווינדענדע געלד־פאָרם. דאָס געלד ווערט דערמיט פערשטיינערט אין אַן אוצר, און דער סחורה־פערקויפער ווערט אַן אוצר־קלייבער.

גראָד אין די אָנפאַנג־פעריאָדען פון דער סחורה־צירקולאַציע פערוואַנדעלט זיך נאָר דער איבערפלוס פון געברויך־ווערטהען אין געלד. גאָלד און זילבער ווערען אַט אזוי פון זיך אליין די געזעלשאַפטליכע אויסדרוקען פון דעם איבערפלוס אָדער פון רייכטום. אַט די נאַאיווע פאָרם פון אוצרות־קלייבען פעראייביגט זיך ביי פעלקער, וואו אַ פעסט־אָבגעשלאָסענער קרייז פון בעדערפענישען איז צוגעפאַסט צו דעם טראַדיציאָנעלען פראָדוקציאָנס־אופן, וואָס ארבייט נאָר פאַר׳ן זעלבסט־בעדאַרף. די צירקולאַציע איז קליין, די מענגע פון אוצרות איז גרויס. אזוי איז עס ביי די אזיאַטען, בעזונדערס ביי די אינדיער. וואַנדערלינט, וועלכער האָט זיך איינגעבילדעט, אַז די סחורה־פרייזען אין אַ לאַנד זיינען בעשטימט דורך דער מאַסע פון גאָלד און זילבער, וואָס געפינט זיך אין יענעם לאַנד, פרעגט זיך, פאַרוואָס די אינדישע סחורות זיינען אזוי וואָלוועל? דער תירוץ איז, ווייל די אינדיער פערגראָבען דאָס געלד. פון 1602 ביז 1734, בעמערקט ער, האָבען זיי פערגראָבען 150 מיליאָן פונט סט. זילבער, וועלכע זיינען אורשפרינגליך געקומען נאָך אייראָפּא פון אמעריקא.[87] פון 1856 ביז 1866, אין 10 יאָהר הייסט עס, האָט ענגלאַנד עקספּאָרטירט נאָך אינדיע און כינא (דער מעטאַל, וואָס ווערט עקספּאָרטירט אין כינא, פליעסט אין גרעסטען טייל ווידער אין אינדיע) 120 מיליאָן פונט סט. אין זילבער, וואָס איז פריהער אויסגעביטען געוואָרען אויף אוסטראַליער גאָלד.

אין אַ מעהר ענטוויקעלטער פראָדוקציאָן פון סחורות מוז יעדער סחורה־פּראָדוצירער זיך בעזאָרגען מיט דעם „נערוואוס רערום״ [דעם נערוו פון אַלע זאַכען], דעם „געזעלשאַפטליכען

---

[87] „דורך אַט דעם אויספיהר האַלטען זיי די פרייזען פון אַלע זייערע גיטער און סחורות אזוי נידעריג.״ (וואַנדערלינט, „מאַני אַנסערס אַלל טהינגס״, לאָנדאָן 1734, ז. 95—96.)

ריבער אָנגעקלאָגט ווי אַ צושטערער פון איהר עקאָנאָמישער און מאָראַלער אָרדנונג.[92] די מאָדערנע געזעלשאַפט, וועלכע האָט שוין אין איהרע קינדער־יאָהרען ארויסגעצויגען פּלוטוס'ן [דעם גאָט פון רייכטום] פאַר די האָאר פון די איינגעווייד פון דער ערד,[93] בעגריסט אין דעם גאָלד־זאַמד די גלענצענדע פערקערפּערונג פון איהר סאַמע אייגענעם לעבענס־פּרינציפּ.

די סחורה אַלס געברויך־ווערטה בעפריעדיגט אַ בעזונדערע בעדערפעניש און מאַכט אויס אַ בעזונדערן עלעמענט פון מאַטעריעלען רייכטום. אָבער דער ווערטה פון דער סחורה מעסט דעם גראַד פון איהר אָנציהונגס־קראַפט פאַר אַלע עלעמענטען פון מאַטעריעלען רייכטום, פאָלגליך מעסט ער דעם געזעלשאַפטליכען רייכטום פון איהר בעזיצער. פאַר דעם באַרבאַריש־איינפאַכען סחורה־בעזיצער, און אפילו פאַר דעם מערב־אייראָפּעאישען פּויער, שיידט זיך ניט אונטער דער ווערטה פון דער ווערטה־פאָרם: די פערמעהרונג פון דעם גאָלד־ און זילבער־אוצר איז דעריבער פאַר איהם אַ פערמעהרונג פון ווערטה. אמת, דער ווערטה פון געלד בייט זיך, סיי מחמת עס ענדערט זיך זיין אייגענער ווערטה, סיי צוליעב אַן ענדערונג אין דעם ווערטה פון די סחורות. אָבער דאָס שטערט ניט פון איין זייט דעם פּונקט, אַז 200 אונצען גאָלד זאָל אַלץ ענטהאַלטען מעהר ווערטה איידער 100 אונצען, 300 מעהר איידער 200 א.אַ.וו., און עס שטערט אויך ניט פון דער אַנדער זייט, אַז די מעטאַלענע נאַטוראַל־פאָרם פון דער דאָזיגער זאַך זאָל אַלץ בלייבען די אַלגעמיינע עקוויוואַלענט־פאָרם פון אַלע סחורות און די דירעקטע געזעלשאַפטליכע פערקערפּערונג פון אַלע מענשליכע ארבייטען. דער

---

[92] דען קיין ערגערע זאַך ווי געלד איז
פון מענשען'ס גייסט ניט אויסגעקלערט געוואָרן.
שטעדט מאַכט עס חרוב און פערטרייבט די מענשען
פון זייערע וואָהנונגען. עס פערדרעהט דעם מענשען'ס שכל
מיט שלעכטע לעהרען, און דער גוטער טהוט נאָך דעם רשע.
עס פערפיהרט די מענשען צו אַל דאָס בייז און מאַכט זיי
בעקאַנט מיט יעדער גאָט־פערגעסענער טהאַט.
(סאָפאָקלעס, אַנטיגאָנע, V, 295 ביז 301.)

[93] „די גייציגקייט האָפּט צו קאָנען פּלוטוס'ן אַליין ארויסציהען פון אינעווענינג פון דער ערד.“ (אַטהענעאוס, דעיפּנאָס").

שיסעל, אין וועלכער אַלץ גיסט זיך אַריין, כדי ווידער אַרויסצו־קומען ווי אַ גאָלד־קריסטאַל. ניט צומאָל די ביינער פון די הייליגע און נאָך ווייניגער די איידעלערע הייליגטימער, וואָס שטעהען מחוץ דעם מענשליכען האַנדעל, קאָנען זיך שטעלען אַנטקעגען דער דאָזיגער אַלכעמיע.[90] אַזוי ווי אין דעם געלד איז אויסגעלאָשען יעדער קוואַליטאַטיווער אונטערשייד פון סחורות, אַזוי לעשט אויס דאָס געלד פון זיין זייט, ווי אַ ראַדיקאַלער אויסגלייכער, אַלע אונטערשיידען.[91] דאָס געלד איז אָבער אַליין אַ סחורה, אַן אויסערליכע זאַך, וואָס קאָן ווערן יעדען איינעמס פּריוואַט אייגענטום. די געזעלשאַפטליכע מאַכט ווערט אויף דעם אופן אַ פּריוואַט־מאַכט פון אַ פּריוואַט־פּערזאָן. די פאַרצייטיגע געזעלשאַפט האָט עס דע־

---

[90] העינריך דער 3טער, דער העכסט־קריסטליכער קעניג פון פראַנקרייך, האָט בערויבט די קלויסטערס א.ד.ג. פון זייערע רעליקוויען, כדי צו פערוואַנדלען זיי אין זילבער. מען וויים וואָס פאַר אַ ראָליע עס האָט געשפּיעלט אין דער גריכישער געשיכטע די בערויבונג פון די דעלפישע טעמפּעל־אוצרות דורך די פאָקעאַנער. די טעמפּלען האָבען ביי די אַלטע פעלקער געדיענט פאַר דעם וואוין־פּלאַץ פון דעם גאָט פון סחורות. זיי זיינען געווען „הייליגע באַנקען". די פעניציער, אַ האַנדעלס־פאָלק פּאַר עקסעלאַנץ, האָבען בעטראַכט דאָס געלד אַלס די איבערגעטראַגענע געשטאַלט פון אַלע זאַכען. עס איז דעריבער געווען גאַנץ נאַטירליך, וואָס די יונג־פרויען, וועלכע האָבען זיך איבערגעגעבען צו די פרעמדע אין די פייערטעג פון דער געטין פון ליעבע, האָבען געאָפּפערט צו דער געטין די געלד־שטיקער, וואָס זיי האָבען בעקומען אַלס זייער לוין.

[91] גאָלד! געלב, פינקלענדיג, קאָסטבאַרעס גאָלד. . . .
'זוי פיעל דערפון מאַכט שוואַרץ וויים, העסליך שעהן,
שלעכט גוט, געמיין עדעל, פיינג מוטהיג.
איהר געטער! פאַרוואָס? וואָרום אַזוי, אָה געטער?
עס וועט פון אייך דעם דיענער און דעם גלח רויב'ן,
די קיסען פון שטאַרקען מאַן'ס צוקאָפּען רייסען:
דער געלער שקלאַף, ער וועט
אמונות שאַפען און צערשטערן, דעם רשע בענשן,
פון קרעץ אַ ציערונג מאַכן, גנבים כבוד געבן,
געבויגטע קניע, טיטולן און זעצן מיט סענאַטאָרן.
ס'איז ער, וואָס דער פערוועלקטער וויטווע ברייננגט אַ נייעם זיווג.
. . . . אהער, פערדאַמטע ערד,
געמיינע הור פון מענשען־מין, דו
וואָס רייצט דעם האַס צווישען פעלקער־סטאַדעס. . . . .
(שעקספּיער, „טימאָן פון אַטהען", אַקט 4, סצענע 3.)

רייך״ (דידרא). אויף דעם אופן ענטוויקעלט זיך פון איין זייט א שטענדיג־פערגרעסערטער מארק פאר גאלד און זילבער, אונאב־הענגיק פון זייערע געלד־פונקציעס, און פון דער אנדער זייט א בעהאלטענער קוואל פון געלד, פון וועלכען מען שעפט דערהויפט אין געזעלשאפטליכע שטורם־פעריאדען.

די אוצרות־זאמלונג ערפילט פערשיידענע פונקציעס אין דער עקאנאמיע פון דער מעטאלישער צירקולאציע. די נעהענטסטע פונקציע נעהמט זיך פון די בעדינגונגען, אונטער וועלכע דער אומלויף פון גאלד־ און זילבער־מטבעות איז אונטערוואָרפען. מיר האבען געזעהן, ווי צוזאמען מיט די שוואנקונגען אין אומפאנג, פרייזען און געשווינדקייט פון דער סחורה־צירקולאציע, קומט צו און פאלט אב אהן אן אויפהער די אומלויף־מאסע פונ׳ם געלד. די דאזיגע מאסע מוז דעריבער זיין ביכולת זיך צונויפציהען און אויסשפרייטען. אין איין צייט מוז דאס געלד אין דער פארם פון מטבעות צוגעצויגען ווערען און אריינטרעטען אין דער צירקולאציע, אין אנאנדער צייט מוזען די מטבעות אלס געלד אבגעשטויסען ווערען און ארויסטרעטען פון דער צירקולאציע. כדי די געלד־מאסע, וואס איז אין ווירקליכען אומלויף, זאל קאנען ביז צו זאט אנפילען די ספערע פון דער צירקולאציע, מוז דער סכום פון גאלד און זילבער אין לאנד זיין גרעסער איידער די סומע, וואס איז פער־נומען אין דער פונקציע פון מטבעות. אט דער תנאי ווערט דער־פילט דורך דעם אוצר־פארם פון דעם געלד. די אויצרות־רעזער־ווואַרען דיענען אין דערזעלביגער צייט אי ווי אבפיהר־, אי ווי צופיהר־קאנאלען פון דעם צירקולירענדען געלד, וואס צוליעב דעם ווערען זיינע אומלויף־קאנאלען קיינמאל ניט איבערפילט.[95]

---

[95] „כדי צו קאנען אנפיהרן דעם נעשעפטס־פערקעהר פון יעדען פאלק, איז נויטווענדינג צו האבען א בעשטימטע סומע מעטאל־נעלד, וועלכע וויעגט זיך און שטעהט העכער אדער נידעריגער, ווי עס פאדערט זיך יעדעס מאל לויט די אומשטענדען.... די דאזינע שוואנקונגען, די דאזינע „עבבע און פלוט״ פון נעלד, פאסען זיך צו, אהן דער אריינמישונג פון דער רעגירונג, צו די זיך ענדע־רענדע סיטואציאנען.... די צוויי עמער ארבייטען ארויף און אראב: איז נעלד וועניג, ווערן די מעטאל־שטיקער אויסנעגאסען אין מטבעות; זיינען מעטאל־שטיקער וועניג, ווערן מטבעות צושמאלצען.״ (סער ד. נארטה, „דיסקארסעס אפאן טרייד״, לאנדאן 1691, ז. 22.) דושאהן סטוארט מילל, א לאנגע צייט א

טריעב פון קלייבען אוצרות האָט לויט זיין נאַטור גאָר קיין מאָס ניט. קוואַליטאַטיוו אָדער לויט זיין פאָרם נאָך האָט דאָס געלד קיינע גרעניצען ניט, ד.ה. עס איז אַן אַלגעמיינער פּערטרעטער פון מאַטעריעלען רייכטום, ווייל עס קאָן דירעקט אומגעביטען ווערן אויף יעדער אַנדער סחורה. אין דערזעלבער צייט אָבער איז יעדע ווירקליכע געלד־סומע קוואַנטיטאַטיוו בעשרענקט, און דעריבער האָט עס אַלס קויף־מיטעל נאָר אַ בעשרענקטע ווירקונג. אָט דער ווידער־שפּרוך צווישען דעם קוואַנטיטאַטיווען גרעניץ און דער קוואַליטאַטי־ווער גרעניצלאָזיגקייט פון געלד טרייבט דעם אוצר־קלייבער צו דער סיזיפוס־אַרבייט [די אַרבייט אָנצוהויבען ווידער פון דאָס ניי, ווי סיזיפוס מיט׳ן שטיין, אַרויף און אַראָב באַרג] פון קלייבען און זאַמלען. עס געהט איהם ווי דעם וועלט־עראָבערער, וועלכער ער־אָבערט אַ נייע גרעניץ מיט יעדען לאַנד, וואָס ער נעהמט איין.

כדי איינצוהאַלטען דאָס גאָלד אַלס געלד און פאָלגליך אַלס עלעמענט פון אוצרות־זאַמלונג, טאָר מען עס ניט דערלאָזען צו צירקולירן אָדער אויפצולייזען זיך ווי אַ זאַך, מיט וואָס מען קאָן קויפען גענוסמיטלען. דער אוצרות־זאַמלער אָפּפערט דעריבער צום גאָלד־געץ די תאוות פון זיין גוף. ער נעהמט אָן אין ערנסט דאָס עוואַנגעליום פון אָבזאָגען זיך. פון דער אַנדער זייט קאָן ער פון דער צירקולאַציע אָבציהען אין געלד נאָר דאָס, וואָס ער גיט איהר אין סחורה. וואָס מעהר ער פּראָדוצירט, אַלץ מעהר קאָן ער פער־קויפען. אַרבייטזאַמקייט, שפּאָרזאַמקייט און גייציגקייט זיינען דעריבער זיינע הויפּט מעשים טובים, פיעל פערקויפען, ווייניג קויפען—דער סך הכל פון זיין פּאָליטישער עקאָנאָמיע.[94]

נעבען דער דירעקטער גראָבער פאָרם פון גאָלד־אוצר קומט פאָר זיין עסטעטישע פאָרם—דער בעזיץ פון גאָלד־ און זילבער־סחורות. דער דאָזיגער בעזיץ וואַקסט מיט דעם רייכטום פון דער בירגערליכער געזעלשאַפט. „זיינען מיר רייך אָדער שיינען מיר

---

[94] „די צאָהל פון די פערקויפער פון יעדער סחורה ווי ווייט מעגליך צו פערגרעסערן, די צאָהל קויפער ווי ווייט מעגליך צו פערקלענערן—דאָס זיינען די קרוקעס, אַרום וועלכע עס דרעהען זיך אַלע תקנות פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע.״ (ווערי, „מעדיטאַציאָני סוללאַ עקאָנאָמיקאַ פּאָליטיקאַ״ פּאַרטע מאָדערנאַ, ב. 15, ז. 52.)

די בעדינגונגען פון זייער פּראָדוקציאָן. פון דער אַנדער זייט ווערט די בענוצונג פון געוויסע סאָרטען סחורות, צום ביישפּיעל פון א הויז, פערקויפט אויף א בעשטימטער צייט. ערשט יעמאָלט ווען ס'איז אויסגעגאַנגען דער טערמין, האָט דער קויפער ווירקליך בעקומען דעם געברויך־ווערטה פון דער סחורה. ער קויפט זי דעריבער איידער ער צאָהלט פאַר איהר. איין סחורה־בעזיצער פערקויפט א פאַראַנענע סחורה, דער אַנדערער קויפט [ניט מיט פאַראַנענע געלד,] נאָר בלויז אַלס רעפּרעזענטאַנט פון געלד אָדער אַלס רעפּרעזענטאַנט פון צוקינפטיגען געלד. דער פערקויפער ווערט א קרעדיטאָר, דער קויפער—א בעל חוב. אַזוי ווי די מעטאַמאָרפאָזע פון דער סחורה אָדער די ענטוויקלונג פון איהר ווערטה־פאָרם האָט זיך דאָ פערענדערט, בעקומט אויך דאָס געלד אַנאַנדער פונקציע. עס ווערט א צאָהלונג־מיטעל.[96]

דער כאַראַקטער פון קרעדיטאָר אָדער בעל חוב נעהמט זיך דאָ פון דער איינפאַכער סחורה־צירקולאַציע. איהר פאָרם־פערענדערונג דריקט אַרויף אָט דעם נייעם שטעמפּעל אויף דעם פערקויפער און קויפער. פון אָנפאַנג, אַלזאָ, זיינען עס פונקט אַזוינע פערשווינדענדע ־אָליען, וואָס ווערן געשפּיעלט זיך אָבבייטענדיג פון דיזעלביגע צירקולאַציאָנס־אַגענטען, ווי די ראָליען פון פערקויפער און קויפער. אָבער דער געגענזאַץ זעהט לכתחילה איצט אויס וועניגער געמיטליך און איז פעהיג אויף א גרעסערער קריסטאַליזאַציע.[97] דיזעלביגע כאַראַקטערען קאָנען אָבער אויך אַרויסקומען אונאָבהענגיק פון דער סחורה־צירקולאַציע. דער קלאַסענקאַמף פון דער אַלטער וועלט, צום ביישפּיעל, בעוועגט זיך הויפּטזעכליך אין דער פאָרם פון א קאַמף צווישען קרעדיטאָרען און בעלי

---

[96] לוטהער מאַכט א חלוק צווישען געלד אַלס קויף־מיטעל און אַלס צאַהלונג־מיטעל. „מאַכעסט מיט איינען צוויילינג אויס דעם שאַדעוואַכט, דאס איך היע ניכט בעצאַלען אונד דאָרט ניכט קאָופען קאַנן.“ (מאַרטין לוטהער, „אַן די פּפאַרהעררן, ווידער דען וואוכער צו פּרעדיגען“, וויטענבערג, 1540.)

[97] וועגען די בעציהונגען צווישען לוה און מלוה, ביי די ענגלישע האַנדעלסלייט אין אַנפאַנג פון 18טען יאַהרהונדערט: „דאַ אין ענגלאַנד הערשט צווישען די סוחרים אַזאַ גייסט פון גרויזאַמקייט, וואָס מען קאָן ניט געפינען אין קיין אַנדער קלאַס פון דער געזעלשאַפט און אין קיין אַנדער לאַנד אויף דער וועלט.“
An Essay on Credit and the Bankrupt Act, London, 1907, p. ?.

ב) צאהלונג־מיטלען.

אין דער דירעקטער פארם פון סחורה־צירקולאציע, וואס מיר האבען ביז אהער בעטראכט, איז דיזעלביגע ווערטה־גרויס אונז שטענדיג פארגעקומען אין א טאפעלטער געשטאלט—אלס סחורה אויף איין פאליוס, אלס גאלד אויף דעם אנטקעגענדיגען פאליוס. די סחורה־בעזיצער זיינען פאלגליך געקומען אין בעריהרונג נאר אלס רעפרעזענטאנטען פון געגענזייטיג פאראנענע עקוויוואלענטען. מיט דער ענטוויקלונג פון דער סחורה־צירקולאציע ענטוויקלען זיך אבער אזוינע פערהעלטענישען, דורך וועלכע די איבערגעבונג פון דער סחורה איז אבגעטיילט פון דער רעאליזירונג פון איהר פרייז דורך אן אבשטעל אין צייט. עס וועט זיין גענוג אנצודייטען דא אויף די איינפאכסטע פון די דאזיגע פערהעלטענישען. איין סארט סחורה פאדערט א לענגערע צייט, דער אנדער סארט א קירצערע צייט צו ווערן פראדוצירט. די פראדוקציאן פון פערשיידענע סחורות הענגט אב פון די פערשיידענע צייטען פון יאהר. איין סחורה ווערט געבארן אויף דעם פלאץ וואו איהר מארק איז, אן־אנדער סחורה מוז פאהרן אויף א ווייטען מארק. איין סחורה־בעזיצער קאן דעריבער אויפטרעטען אלס פערקויפער פריהער איידער דער אנדערער אלס קויפער. ווען דיזעלביגע געשעפטען ווידערהאלען זיך שטענדיג צווישען דיזעלביגע פערזאנען, ווערן די בעדינגונגען פון דעם פערקויף פון די סחורות רעגולירט לויט

בעאמטער אין דער אסט־אינדישער קאמפאניע, בעשטעטיגט, אז אין אינדיע פונקציאנירט נאך אלץ די זילבער־ציערונג אלס א געלד־אוצר. די „זילבערנע ציערונג־זאכען ווערן געשיקט אין מינץ־קאמער, אזוי באלד ווי די צינזען־ראטע שטעהט הויך; זיי וואנדערן צוריק, ווי נאר די צינז־ראטע פאלט.״ (דזש. סט. מילל׳ס „עווידענס״—רעפארטס אן באנק אקטס, 1857, נ. 2084.) לויט א פארלאמענטארישען דאקומענט פון יאהר 1864 וועגען דעם גאלד און זילבער אימפארט און עקספארט אין אינדיען, האט אין 1863 דער אימפארט פון גאלד און זילבער איבערגעשטיגען דעם עקספארט אויף 19,367,764 פונט סט. אין די לעצטע אכט יאהר פאר 1864 האט דער איבערשוס פון דעם אימפארט איבער׳ן עקספארט פון די עדעלע מעטאלען בעטראפען 109,652,917 פונט סט. אין משך פון דעם יאהר־הונדערט זיינען אין אינדיע אויסגעשלאגען געווארן מטבעות אויף א סומע ווייט אריבער 200 מיליאן פונט סטערלינג.

צו בעפריעדיגען אַ בעדערפעניש; דער אוצרות־זאמלער—כדי צו קאָנזערווירן די סחורה אין אַ געלד־פאָרם; דער פערשולדיגטער קויפער—כדי צו קאָנען צאָהלען. אויב ער צאָהלט ניט, ווערט זיין האָב און גוטס פערקויפט דורך צוואַנג.

די פערוואנדלונג פון דער סחורה אין איהר ווערטה־געשטאַלט, אין געלד, ווערט אַלזאָ איצטער אַ געזעלשאַפטליכע נויטווענדיג־קייט, וועלכע צווינגט זיך ארויף אויף דעם סחורה־פּראָדוצירער, אונאָבהענגיק פון זיינע בעדערפענישען און זיינע פּערזענליכע געשמאַקען. אָט די נויטווענדיגקייט קומט ארויס פון די פּער־העלטענישען פון דעם צירקולאַציאָנס־פּראָצעס גופא.

לאָמיר אָננעהמען, אז דער פּויער קויפט ביים לייווענט־וועבער 20 עלען לייווענט צום פּרייז פון 2 פונט סט., אָבער בעצאָהלט ניט. ער בעזיצט ניט די נויטיגע 2 פונט סט., וואָרים ער האָט נאָך ניט פערקויפט זיין ווייץ. דער פּרייז פון אַ פערטעלע ווייץ, לאָמיר זאָגען, איז אויך 2 פונט סט. דער פּויער פערוואנדעלט זיין ווייץ אין לייוועגט, איידער ער האָט איהם פערוואנדעלט אין געלד. ער פיהרט אַלזאָ דורך די צווייטע סחורה־מעטאַמאָרפאָזע פריהער פאַר דער ערשטער. דאַן פערקויפט ער דעם ווייץ פאַר די 2 פונט סט., וועלכע ער גיט אָב דעם וועבער צום אָבגעמאַכטען טערמין. דאָס ווירקליכע געלד דיענט ניט מעהר דעם פּויער אַלס פערמיטלער פון דעם אויסבייט פון ווייץ אויף לייוועגט. דאָס איז שוין געשעהן פריהער. דאָס געלד מאַכט אוים פאַר איהם ריכטיגער דעם אָבשלום פון דעם מסחר, ווייל דאָס געלד איז די אבסאָלוטע פאָרם פון דעם ווערטה, וועלכען ער מוז ליפערן, די אַלגעמיינע סחורה. וואָס איז שייך דעם וועבער, האָט זיין סחורה צירקולירט און רעאַליזירט איהר פּרייז, אָבער נאָר אין אַ געזעצ־ליך־גילטיגער [פּריוואַט־רעכטליכער] תביעה אויף געלד. זי האָט אריינגעטראָטען אין אנאנדערנס פערברויך, האָט זיך פערוואנדעלט אין אַ געברויך־ווערטה, פריהער איידער זי האָט זיך פערוואנדעלט אין געלד. די ערשטע מעטאַמאָרפאָזע פון זיין לייוועגט איז אַלזאָ אָבגעלעגט געוואָרן און ערשט שפּעטער דורכגעפיהרט געוואָרן, צום טערמין, ווען דעם פּויער'ס חוב איז געוואָרן פעליג.[98]

---

[98] מען קאָן זעהן פון דעם פאָלגענדען ציטאַט פון מיין בוך, וואָס איז

חובות, און ענדיגט זיך מיט דעם אונטערגאנג פון דעם פלעביי־אישען בעל חוב, וועמעס פלאץ עס פערנעהמט דער שקלאף. אין מיטעלאלטער ענדיגט זיך דער קאמף מיט דעם אונטערגאנג פונ׳ם פעאדאלען בעל חוב, וועלכער האט פערלארן זיין פאליטישע מאכט צוזאמען מיט׳ן עקאנאמישען באזיס, אויף וועלכען זי איז געווען געבוים. אין גרונד אבער שפיעגעלט נאר אב די געלד־פארם— און די שייכות צווישען קרעדיטאר און בעל חוב בעזיצט די פארם פון א געלד־שייכות—דעם געגענזאץ פון טיעפערע עקאנאמישע לעבענס־בעדינגונגען.

לאמיר זיך אומקעהרען צו דער ספערע פון דער סחורה־ציר־קולאציע. די ערשיינונג פון די עקוויוואלענטען סחורה און געלד אויף דיביידע פאליוסען פון דעם פערקויף־פראצעס האט אויפ־געהערט צו זיין גלייכצייטיג. דאס געלד פונקציאנירט איצט ער־שטענס ווי א ווערטה־מאס אין דער בעשטימונג פון דעם פרייז פון דער פערקויפטער סחורה. איהר פרייז, וואס איז פעסטגעזעצט געווארן על פי קאנטראקט, מעסט די התחייבות פון דעם קויפער, ד.ה. די געלד־סומע, וועלכע ער ווערט שולדיג אין א בעשטימטען צייט־טערמין. צווייטענס פונקציאנירט עס ווי א אידעעלער קויף־מיטעל. אבוואויל עס עקזיסטירט נאר אין דעם קויפער׳ס פער־שפרעכען אבצוצאהלען געלד, מאכט עס פונדעסטוועגען, אז די סחורה זאל איבערגעהן פון האנד אין האנד. ערשט ווען דער צאהלונג־טערמין ווערט פעליג, טרעט דער צאהלונג־מיטעל ווירקליך אריין אין צירקולאציע, ד.ה. געהט אריבער פון דעם קויפער׳ס האנד אין דעם פערקויפער׳ס. דער צירקולאציאנס־מיטעל האט זיך פערוואנדעלט אין אן אוצר, ווייל דער צירקולאציאנס־פראצעס האט זיך אבגעשטעלט ביי דער ערשטער פאזע; ד.ה. די פערוואנ־דעלטע געשטאלט פון דער סחורה [דאס געלד] איז אבגעצויגען געווארן פון דער צירקולאציע. דער צאהלונג־מיטעל טרעט איצט אריין אין דער צירקולאציע, אבער נאכדעם ווי די סחורה איז שוין ארויסגעטראטען פון איהר. דאס געלד איז שוין ניט מעהר דער פערמיטלער פון דעם פראצעס. עס ברענגט איהם זעלבשטענדיג צו א שלוס, אריינטרעטענדיג אלס די אבסאלוטע עקזיסטענץ־פארם פון טוישווערטה, אדער אלס די אלגעמיינע סחורה. דער פער־קויפער האט פערוואנדעלט סחורה אין געלד, כדי דורך דעם געלד

פונ׳ם אומלויף. פּערקעהרט, דאָס ברענגט אריין אַ נייע הויב־קראַפט אין דער עקאָנאָמיע פון די צאָהלונג־מיטלען. דערמיט וואָס די צאָהלונגען זיינען קאָנצענטרירט אין דעמזעלבען פּלאַץ, ענטוויקלען זיך אויף אַ נאַטירליכען אופן ספּעציעלע אנשטאַלטען און מעטאָדען פאַר זייער אויסגלייכונג. אַזוי צום ביישפּיעל האָבען זיך ענטוויקעלט אין מיטעלאַלטער די **Virements** אין ליאָן. די חובות, וואָס אַ איז שולדיג צו ב, ב צו ג, ג צו אַ א.אז.וו. דאַרפען נאָר אוועקגעשטעלט ווערן איינע אנטקעגען די אנדערע, כדי צו סלוק׳ן זיך געגענזייטיג ביז אַ געוויסען ערך, ווי פּאָזיטיווע און נעגאַטיווע קוואַנטיטעטען. אויף דעם אופן בלייבט נאָר אויסצוגלייכען איין שולד־באַלאַנס. וואָס מעהר מאַסענהאַפט עס איז די קאָנצענטראַציע פון די צאָהלונגען, אַלץ קלענער לפי ערך איז דער באַלאַנס, און בכן אויך אַלץ קלענער די מאַסע פון דעם צירקולירענדען צאָהלונגס־מיטעל.

די פונקציע פון געלד אַלס צאָהלונגס־מיטעל שליסט איין אַ דירעקטען ווידערשפּרוך. אַזוי ווייט ווי די צאָהלונגען באַלאַנסירן איינע די אנדערע, פונקציאָנירט דאָס געלד נאָר אידעעל, אַלס רעכען־געלד אָדער מאָס פון די ווערטהען. אַזוי ווייט ווי עס האָט צו מאַכען ווירקליכע צאָהלונגען, טרעט עס ארויס ניט ווי אַ צירקולאַציאָנס־מיטעל, ניט ווי בלויז אַ פערשווינדענדע און פערמיטלענדע פאָרם פון דעם אויסבייט פון פּראָדוקטען, זאָנדערן ווי די אינדיווידועלע פערקערפּערונג פון דער געזעלשאַפטליכער ארבייט, ווי די זעלבשטענדיגע עקזיסטענץ־פאָרם פון דעם טויש־ווערטה, ווי אַן אבסאָלוטע [אוניווערזאַלע] סחורה. דער דאָזיגער ווידערשפּרוך קומט צום שפּיץ אין דעם מאָמענט פון די פּראָדוקציאָן־ און האַנדעל־קריזיסען, וואָס רופט זיך אָן געלד־קריזיס.[89] אַזאַ קריזיס

---

[89] דער געלד־קריזיס, וואָס ווערט בעטראַכט אין טעקסט ווי אַ בעזונדערע פאַזע פון יעדען אַלגעמיינעם פּראָדוקציאָן־ און האַנדעל־קריזיס, מוז אונטערשיידט ווערן פון דעם ספּעציעלען סאָרט קריזיס, וואָס מען רופט אויך געלד־קריזיס, וועלכער אָבער קאָן ארויסטרעטען זעלבשטענדיג און ווירקט נאָר כלאחר יד אויף דער אינדוסטריע און דעם האַנדעל. דאָס זיינען קריזיסען, וואָס דער צענטער פון זייער בעוועגונג איז דאָס געלד־קאַפּיטאַל, און פאָלגליך זיינען באַנק, בערזע און פינאַנץ זייער דירעקטע ספערע.

די התחייבות'ן, וואָס ווערן פעליג אין יעדען בעשטימטען צייט־אָבטייל פון דעם צירקולאַציאָנס־פּראָצעס, רעפּרעזענטירן די פּרייז־סומע פון די סחורות, וועמעס פערקויף זי האָט ארויסגע־רופען. די געלד־מאַסע, וואָס איז נויטיג צו רעאַליזירן די דאָזיגע פּרייז־סומע, העננגט קודם אָב פון דער אומלויף־געשווינדקייט פון דעם צאָהלונג־מיטעל. זי ווערט בעשטימט דורך צוויי אומשטענ־דען: ערשטענס, דורך דער פערקעטלונג פון די שייכות'ן צווישען די קרעדיטאָרען און בעלי חובות, וואָס עס קומט אויס, אז א, וועלכער בעקומט געלד פון זיין בעל חוב ב, צאָהלט דערמיט אָב זיין קרעדיטאָר ג א.אז.וו.; צווייטענס, דורך דער צייט־לענג צווישען די פערשיידענע צאָהלונג־טערמינען. די קייט פון כסדר־דיגע צאָהלונגען, אָדער פערשפּעטיגטע ערשטע מעטאַמאָרפאָזען, איז גרינדליך פערשיידען פון דער פערפלעכטונג פון די מעטאַ־מאָרפאָזען־רייהען, וואָס זיינען פריהער בעטראַכט געוואָרן. אין אומלויף פון דעם צירקולאַציאָנס־מיטעל ווערט דער צוזאמענהאנג צווישען פערקויפער און קויפער ניט נאָר אויסגעדריקט. דער צוזאמענהאנג גופא ענטשטעהט ערשט אין דעם געלד־אומלויף און דורך איהם. די בעוועגונג פון דעם צאָהלונג־מיטעל דאגעגען דריקט אויס אַ געזעלשאַפטליכען צוזאמענהאנג, וואָס איז געווען פערטיג שוין לאַנג פאַר איהר.

דער פאַקט, וואָס די מכירות און קניות קומען פאַר גלייכ־צייטיג און איינע נעבען די אנדערע, בעשרענקט דעם ערזאַץ [פּריי־שען צופלוס] פון דער מטבעות־מאַסע דורך דער געשווינדקייט

ערשיענען אין 1859, ווארום איך לאָז אויס אין טעקסט די בעטראַכטונג פון אַ פערקעהרטער פאָרם:—„פערקעהרט, אין דעם פּראָצעס ג—ס קאָן דאָס געלד אויס־געגעבען ווערן ווי אַ ווירקליכער קויפמיטעל און דער פרייז פון דער סחורה קאָן אויף דעם אופן רעאַליזירט ווערן, איידער דער געברויך־ווערטה פונ'ם געלד ווערט רעאַליזירט אדער די סחורה ווערט איבערגעגעבען. דאָס קומט צ.ב.ש. פאָר אין דער אַלטעגליכער פאָרם פון פאָראויס־צאָהלונג. אָדער אין דער פאָרם, ווי די ענגלישע רעגירונג קויפט דעם אָפּיום פון די ריאָטען (לאַנד־פּעכטער) אין אינדיע.... אין די פעלען אבער ווירקט דאָס געלד אין דער שוין־בעקאַנטער פאָרם פון אַ קויפמיטעל.... קאַפּיטאַל ווערט נאַטירליך אויך אַוואַנסירט אין דער פאָרם פון געלד... אָט דער שטאַנדפּונקט געהט אבער ניט אריין אין דעם האָריזאָנט פון דער איינפאַכער צירקולאַציע.” („צור קריטיק עטצ.”, בערלין 1859, ז. 119 און 120).

ווען מיר בעטראַכטען דעם סך הכל פון דער סומע געלד, וואָס ציִרקולירט אין אַ געגעבענער פּעריאָדע, געפינען מיר, אַז ביי אַן אַנגעגעבענער אומלויף־געשווינדקייט פון די צירקולאַציע־ און צאָה־לונג־מיטלען, איז עס גלייך צו דער סומע פון די סחורה־פּרייזען, וואָס דאַרפען רעאַליזירט ווערן, פּלוס די סומע פון די פעליגע צאָה־לונגען, מינוס די צאָהלונגען וואָס באַלאַנסירען איינע די אַנדערע, און ענדליך מינוס די צאָהל קרייזען, אין וועלכע דיזעלביגע געלד־מטבע פונקציאָנירט אַמאָל ווי אַ צירקולאַציאָנס־מיטעל און אַמאָל ווי אַ צאָהלונג־מיטעל. צום ביישפּיעל, דער פּויער האָט פערקויפט זיין תבואה פאַר 2 פונט סט., וועלכע דיענען אויף דעם אופן אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל. ער בענוצט זיי צו דעקען אַ חוב, וואָס ווערט פעליג פאַר לייוועגט, וועלכע דער וועבער האָט איהם גע־ליפערט. דיזעלביגע 2 פונט סט. פונקציאָנירן איצט אַלס צאָה־לונגס־מיטעל. דער וועבער קויפט איצט דערמיט אַ גאַנג חומשים פאַר מזומן—זיי פונקציאָנירן ווייעדער אַלס צירקולאַציאָנס־מיטעל, א.אז.וו.

פאָלגליך, אפילו ווען די פּרייזען, די געשווינדקייט פונ׳ם געלד־אומלויף און די עקאָנאָמיע פון די צאָהלונגען זיינען אַנגעגעבען, דעקען פונדעסטוועגען די אומלויפענדע געלד־מאַסע און די צירקו־לירענדע סחורה־מאַסע אין משך פון אַ פּעריאָדע, למשל איין טאָג, ניט מעהר, איינע די אַנדערע. געלד, וואָס רעפּרעזענטירט סחורה, וועלכע איז שוין לאַנג אַרויסגעצויגען געוואָרן פון צירקולאַציע, איז נאָך אַלץ אין אומלויף. סחורות צירקולירן אַרום, פאַר וועלכע זייער געלד־עקוויוואַלענט וועט ערשט ערשיינען אין דער צוקונפט. פון דער אַנדער זייט ווייערער, זיינען די קאָנטראַקטען צו צאָהלען,

---

באַנק־נאָטען, און געזאָגט דערביי מיט אָפענער שמחה, אַז דאָס זיינען 600,000 פונט סט. אין נאָטען, וועלכע ער האָלט ביי זיך, בכדי אַרויסצורופען אַ נויט אין געלד. נאָך 3 אוהר דעמזעלבען טאָג וועט ער זיי אַרויסלאָזען אויפ׳ן מאַרק.״ („טהעאָרי אוו עקסטשיינדזש״, לאָנדאָן 1864, ז. 81.) דער האַלב־אָפיציעלער אָרגאַן „דהי אבזערוועאר״ בעמערקט דעם 24טען אַפּריל 1864, ווי פאָלגט: זעהר זאָנדערבאַרע קלאַנגען געהען אַרום וועגען די מיטלען, וואָס ווערן אַנגעווענדט אַרויסצורופען אַ דוחק אין באַנק־נאָטען.... ווי שווער עס איז אַנצונעהמען, אַז אַזוינע שפּיצלעך זאָלען קאָנען אַנגעווענדט ווערן, זיינען אָבער די בעריכטען וועגען זיי אַזוי פערשפּרייט, אַז זיי פערדיענען דערמאָנט צו ווערן.

קומט נאָר פאָר, וואו די ניט־אונטערבראָכענע קייט פון כסדר'דיגע צאָהלונגען און אַ קינסטליכער סיסטעם ווי זיי צו באַלאַנסירן זיינען פאָלשטענדיג ענטוויקעלט. ווען עס מאַכען זיך מעהר אַלגעמיינע שטערונגען פון דעם דאָזיגען מעכאַניזם, קיין חלוק פון וואַנען זיי זאָלען זיך ניט נעהמען, ווערט דאָס געלד פּלוצלינג און דירעקט פערוואַנדעלט פון דער נאָר אידעעלער געשטאַלט פון רעכען־געלד אין האַרטע מזומנים. די פּשוט'ע סחורות קאָנען איצט זיין פּלאַץ ניט פערנעהמען. דער געברויך־ווערטה פון דער סחורה פערלירט זיין ווערטה און דער ווערטה פון דער סחורה פערשווינדט אין גע־זיכט פון זיין אייגענער ווערטה־פאָרם. אָקאָרשט ערשט האָט דער בורזשואַ, אַ פער'שכור'טער פון די גוטע צייטען, דערקלערט מיט גדלות, אַז דאָס געלד איז אַ פּוסטע איינבילדונג: „נאָר סחורה איז געלד". „נאָר געלד איז סחורה"! קלינגט עס איצטער אויפ'ן וועלט־מאַרק. ווי דער הירש לעכצט נאָך פרישען וואַסער, אַזוי לעכצט זיין האַרץ נאָך געלד, דעם איינציגען רייכטום.[100] אין דעם קריזיס וואַקסט אויס דער געגענזאַץ צווישען דער סחורה און איהר ווערטה־געשטאַלט, דאָס געלד, ביז צו אַן אַבסאָלוטען ווידערשפּרוך. דאָ איז דעריבער קיין נפקא מינה ניט אין וואָסער פאָרם דאָס געלד בעוויייזט זיך. דער געלד־הונגער בלייבט דערזעלביגער, סיי די צאָהלונגען מוזען געמאַכט ווערן אין גאָלד, סיי אין קרעדיט־געלד, למשל באַנק־נאָטען.[101]

---

[100] „דער דאָזיגער פּלוצימדיגער איבערגאַנג פון דעם קרעדיט־סיסטעם אין דעם מאָנעטאַר־סיסטעם גיט נאָך צו אַ טעאָרעטישען שרעק צו דער פּראַקטישער פּאַניק: און די צירקולאַציאָנס־אַגענטען שוידערן אין געזיכט פון דעם ניט־דורכדרינגליכען סוד פון זייערע אייגענע שייכות'ן." „צור קריטיק עטצ." ז. 126) „די אָרימע זיינען אַרבייטסלאָז, ווייל די רייכע האָבען ניט קיין געלד זיי צו בעשעפטיגען, אָבוואויל זיי בעזיצען דערמעזעלביגען גרונד און באָדען און דיזעלביגע אַרבייטס־קרעפטען ווי פריהער, כדי צו פּראָדוצירן לעבענסמיטעל און קליידער. אין דעריין אָבער בעשטעהט דער אמת'ער רייכטום פון אַ פאָלק, און ניט אין געלד." (דזשאָהן בעללערס „פּראָפּאָזאַלס פאָר רייזינג אַ קאָללעדזש און אינדוסטרי", לאָנדאָן 1696, ז. 3.)

[101] ווי אַזוי אַזעלכע מאָמענטען ווערן אויסגענוצט פון די „אַמי דע קאָמערס" —די פריינד פון האַנדעל, קאָן מען זעהן פון דאָס פאָלגענדע: „ביי אַ געוויסער געלעגענהייט (1839) האָט אַן אַלטער גייציגער באַנקיער (אין סיטי) אויפגעעפענט דאָס טויש־קעסטעל פון זיין פּולט אין קאַנטאָר און געצייגט זיין פריינד פּעקלאַך

ווען די סחורה־פּראָדוקציאָן האָט געגרייכט אַ געוויסען גראַד פון הויך און אומפאַנג, כאַפּט ארום די פונקציע פון געלד אלס צאָהלונג־מיטעל אַ ווייטערע ספערע איידער די סחורה־צירקולאַציע. עס ווערט די אַלגעמיינע סחורה פון אַלערליי קאָנטראַקטען.[104] רענטען, שטייערן א.ז.וו. פערוואנדלען זיך פון נאַטוראַל־ליפערונגען אין געלד־צאָהלונגען. וויפיעל די דאָזיגע אומוואנדלונג הענגט אָב פון דער אַלגעמיינער געשטאַלט פון פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, בע־ווייזט צום ביישפּיעל דער פאַקט, וואָס די רוימישע אימפּעריע איז צוויי מאָל דורכגעפאַלען אין איהר פּראָבע אויפצומאָהנען אַלע שטייער־צאָהלונגען אין געלד. די שרעקליך־עלענדע לאַגע פון דעם פראַנצויזישען לאַנד־פאָלק אונטער לודוויג דעם 14טען, וואָס בואַ־גילבער, מאַרשאַל, וואַבאַן א.א. האָבען אַזוי שאַרף געבראַנדמאַרקט, האָט געהאַט צו פערדאַנקען ניט נאָר די הויכע שטייערן, נאָר אויך דער פערוואַנדלונג פון נאַטוראַל־שטייער אין געלד־שטייער.[05] פון

אײַננאַחמען.	פונט סט.
וועקסלען פון באַנקירען און	
סוחרים, צאָהלבאַר נאָך דאַטום	533,596
טשעקס פון באַנקירען און אַנד.	
צאָהלבאַר גלייך — — — —	357,715
לאַנדבאַנק נאָטען — — — — — —	9,627
נאָטען פון באַנק און ענגלאַנד —	68,554
גאָלד — — — — — — — — —	28,089
זילבער און קופּער — — — —	1,486
פּאָסט־געלד אַנווייזונגען— — —	933
סך הכל — —	1,000,000

אויסגאָבען	פונט סט.
וועקסלען צאָהלבאַר נאָך	
דאַטום — — — — —	302,674
טשעקס אויף לאַנדאָנער	
באַנקירען— — — —	663,672
נאָטען פון באַנק און	
ענגלאַנד — — — —	22,743
גאָלד — — — — — — —	9,427
זילבער און קופּער — —	1,484
סך הכל — —	1,000,000

(רעפּאָרט פראָם דהי סעלעקט קאָמיטע אָן דהי באַנק אַקטס, יולי 1858, ז. 71.)

104 „דער כאַראַקטער פון דעם געשעפט־פערקעהר האָט זיך אָט אַזוי געענדערט, אַז אַנשטאָט דעם אויסטויש פון גיטער אויף גיטער, אָדער ליפערן און אָבנעהמען, איז איצטער פאַראַן נאָר איין שייכות פון פערקויפען און בעצאָהלען. אַלערליי סאָרטען פון פערקעהר.... האָבען זיך פאַלגליך אויסגעגלייזט אין ריינע געלד־געשעפטען.” („אַן עססיי אָפּאָן פּאַבליק קרעדיט”, 3טע אויפלאַגע, לאָנדאָן 1710 ז. 8.)

105 „דאָס געלד איז געוואָרן דער הענקער פון אַלצדינג.” די פינאַנץ־קונסט איז די „כעמישע שיסעל, אין וועלכער אַ שרעקליכע מאַסע פון גיטער און סחורות

וואָס ווערן געשלאָסען יערען טאָג, און די צאָהלונגען, וואָס ווערן פעליג דעמזעלבען טאָג, סכום׳ען וואָס קאָנען לחלוטין ניט געמאָסטען ווערן איינע אויף די אנדערע (אינקאָמענזוראבל).[102]

דאָס קרעדיט־געלד שטאַמט דירעקט פון דער פונקציע פון געלד אַלס צאָהלונגס־מיטעל, והראיה שטר־חובות פאַר פערקויפטע סחורות צירקולירן ווייטער אַרום מיט׳ן צוועק אריבערצוטראָגען די חובות אויף אַנדערע. פון דער אַנדער זייט, אין דעם ערך וואָס דער קרעדיט־סיסטעם ווערט אויסגעשפּרייט, שפּרייט זיך אויך אויס די פונקציע פון געלד אַלס צאָהלונגס־מיטעל. אַלס אַזעלכע בעקומט דאָס געלד אייגענע עקזיסטענץ־פאָרמען און פיהלט זיך ווי אין דער היים אין דער ספערע פון די גרויסע האַנדעלס־געשעפטען, בעת די גאָלד און זילבער מטבעות ווערן פערשטופּט הויפּטזעכליך אין דער ספערע פון קליין־האַנדעל.[103]

---

[102] „דער בעטראַג פון די קניות און אַבגעמאַכטע קאָנטראַקטען, וואָס קומען צושטאַנד אין אַ געוויסען טאָג, האָבען קיין איינפלוס ניט אויף דעם סכום געלד, וואָס איז יענעם זעלבען טאָג אין צירקולאַציע; אין דער גרעסטער צאָהל פעלע דריקען זיי זיך גיכער אויס אין די פערשיידענערליי וועקסלען, אויסגעשטעלט אויף געלד־סומען, וועלכע וועלען ערשט אין שפּעטערע צייטען זיין אין צירקולאַציע. . . . די היינטיגע אויסגעשטעלטע וועקסלען און געעפענטע קרעדיטען מוזען ניט האָבען קיין שום עהנליכקייט מיט די וועקסלען און קרעדיטען פון מאָרגען אָדער איבער־מאָרגען סיי אין סך הכל, סיי אין הויך פון די איינצעלנע בעטראַגען, אָדער אין דעם צייט־משך; גיכער גלייכען זיך אויס די היינט־אויסגעשטעלטע וועקסלען און פערצייכענטע בוך־קרעדיטען ווען זיי ווערן פעליג מיט אַ מאַסע התחייבות׳ן, וואָס פערטיילען זיך דורך אַ גאַנצער רייהע פון פריהערדיגע טערמינען. אָפט טרעפען זיך צוזאַמען וועקסלען, וואָס זיינען אויסגעשטעלט אויף 12, 6, 3 אָדער 1 מאָנאַט, גראַד אין איין בעשטימטען טאָג און דערהויבען אויף דעם אופן די מאַסע התחייבות׳ן, וואָס ווערן פעליג דעם דאָזיגען טאָג.” („דהי קוירענסי קוועסטשען רעוויוד עטצ. ביי אַ באַנקער אין ענגלאַנד”. עדינבורג 1845, ז. 29—30 און ווייטער.)

[103] אַלס ביישפּיעל ווי ווייניגווירקליכעס געלד עס נעהמט אַריין אין די איינענטליכע האַנדעלס־אָפּעראַציעס, ווערט דאָ געגעבען אַ טאַבעלע פון איינעם פון די גרעסטע לאָנדאָנער האַנדעלס־הייזער (מאָרריסאָן, דיללאָן און קאָ.) וועגען זיינע יעהרליכע געלד־איינגאָהמען און צאָהלונגען. זיינע מסחרים, וועלכע האָבען בע־טראָפען אין יאָהר 1856 פיעלע מיליאָנען פונט סט., זיינען דאָ פערקלענערט לפי ערך פון 1 מיליאָן: —

וועגען דער אומלויף־געשווינדקייט פון די צאָהלונג־מיטלען פאָלגט, אז די מאַסע פון די צאָהלונג־מיטלען, וואָס איז נויטיג פאַר אַלע פעריאָדישע צאָהלונגען, פון וועלכען קוואַל זי זאָל זיך ניט נעהמען, שטעהט אין אַ דירעקטער * פּראָפּאָרציע צו דער לענג פון די צאָה־לונג־פּעריאָדען.[107]

געהאַט אין קאַסע. מיר האָבען געשיקט צו איין באַנק נאָך דעם אַנדערן באַרגען וויפיעל עס איז, מיר האָבען אָבער קיין איינע ניט געקאָנט קריגען, און פיעלע טראַנזאַקציעס האָבען נאָר געקאָנט פערצייכענט ווערן דורך „סליפּס און פּייפּער" [ניט־פאָרמעלע באַנק־אַנווייזונגען]. אום 3 אוהר נאָכמיטאָג האָבען זיך אַלע נאָטען צוריקגעקעהרט אין די באַנקען, פון וועלכע זיי זיינען ארויסגעגעבען געוואָרן! עס איז געווען בלויז אַ איבערטראָג פון איין האַנד אין דער אַנדערער." הגם די עפעקטיווע דורכשניטס־צירקולאַציע פון באַנק־נאָטען אין שאָטלאַנד בעטרעפט וועניגער ווי 3 מיליאָן פונט סט., פונדעסטוועגען ווערט אין די פערשיידענע צאָהלונג־טערמינען אין יאָהר יעדע נאָטע, וואָס די באַנקירען בעזיצען,—אַלעס און אַלעמען אומגעפעהר 1 מיליאָן פונט סט.—אַרויסגערופען אין אַקטיוויטעט. ביי אַט די געלעגענהייטען האָבען די נאָטען צו ערפילען איין איינציגע און ספּעציפישע פונקציע, און אַזויבאַלד ווי זי איז ערפילט, פליסען זיי צוריק אריין אין די באַנקען, פון וועלכע זיי זיינען ארויסגעגעבען געוואָרן. (זעה דזשאָהן פוללאַרטאָן, „רעגולייישאָן אוו קוירענסיס", 2טע אויפלאַגע, לאָנדאָן 1845, ז. 86 נ.) אַלס ערקלערונג דאַרף מען צולעגען, אַז אין דער צייט, ווען פוללאַרטאָן האָט געשריבען, זיינען אין שאָטלאַנד ניט ארויסגעגעבען געוואָרן פאַר די דעפּאָזיטען קיין טשעקס, נאָר נאָטען.

* אין אַלע אַנדערע אויסגאַבען פון „קאַפּיטאַל" שטעהט אין אַ „פערקעהרטער", וואָס עס איז זיכער אַ טעות אין פּשט, ווי קאַוטסקי מאַכט אויף דעם אויפמערקזאַם אין זיין איינלייטונג.

[107] אויף דער פראַגע, „צי ריזעלביגע 6 מיליאָן (גאָלד) וועלען זיין גענוג פאַר דער צירקולאַציע, אויב עס דאַרפען אומגעזעצט ווערן אין געשעפטס־פּער־קעהר 40 מיליאָן יעהרליך", ענטפערט פּעטטי אויף זיין געוועהנליך מייסטער־האַפטען אופן: „איך ענטפער מיט יאָ; ווארים אויב דער אומזאַץ ווערט געמאַכט ווערן אין אַזעלכע קליינע טערמינען, ד.ה. וועכענטליך, ווי אין דעם פערקעהר צווישען אַרימע האַנדווערקער און לוינאַרבייטער, ביי וועלכע יעדער שבת איז צאָהלטאָג, דאַן וועלען $^{40}/_{52}$ מיליאָנען זיין גענוג פאַר דעם בעדאַרף אין מזומן געלד פון אַ אומזאַץ פון 40 מיליאָן. ווען אָבער דער אומזאַץ קומט פערטעל־יעהרליך, ווי עס ווערן ביי אונז געצאָהלט די פּאַכט־צינזען [רענט] און שטייערן, דאַן זייגען נויטיג 10 מיליאָן. פאָלגליך, אויב מיר נעהמען אָן, אַז אין אַלגעמיין זיינען די אומזאַץ־צייטען צווישען 1 וואָך און 13 וואָכען, דאַן מוז מען נעהמען די מיטען־צאָהל און מאַכען אַ חבור פון 10 מיליאָן און $^{40}/_{52}$ מיליאָנען, און דערפון נעהמען אַ העלפט, וואָס עס מאַכט אויס אַן ערך 5½ מיליאָן. אַזאַ סומע ווערט

דער אַנדער זייט, אויב די נאַטוראַל־פאָרם פון דער גרונד־רענטע אין אזיע, וואו עס איז אויך דער הויפּט־עלעמענט פון די שטאַאַט־שטייערן, רוהט אויף פּראָדוקציאָנס־פערהעלטענישען, וועלכע רע־פּראָדוצירן זיך מיט דער רעגעלמעסיגקייט פון נאַטור־פערהעלטעני־שען, איז, ווירקענדיג צוריק, האַלט אויף די דאָזיגע צאָהלונג־פאָרם די אַלטע פּראָדוקציאָן־פאָרם. זי דערקלערט איינעם פון די סודות פון דער זעלבסט־דערהאַלטונג פון דער טערקישער אימפּעריע. ווען דער אויסלענדישער האַנדעל, וואָס אייראָפּא האָט אַרויפגעצוואונגען אויף יאַפּאַן, זאָל דאָרט מיטברענגען מיט זיך די פערוואַנדלונג פון נאַטוראַל־רענטע אויף אַ געלד־רענטע, דאַן איז אַ סוף צו דער מוסטערהאַפטער אַגריקולטור פון יענעם לאַנד. איהרע ענגע עקאָ־נאָמישע עקזיסטענץ־בעדינגונגען וועלען זיך אויפלייזען.

אין יעדען לאַנד ווערן פעסטגעזעצט געוויסע אַלגעמיינע צאָה־לונג־טערמינען. זיי זיינען געבויט טיילווייז—אָבגעזעהן פון אַנ־דערע צירקעל־בעוועגונגען פון דער רעפּראָדוקציאָן—אויף די נאַטור־בעדינגונגען פון דער פּראָדוקציאָן, וואָס זיינען פערבונדען מיט דעם בייטען זיך פון די צייטען פון יאָהר. זיי רעגולירן אויך די צאָה־לונגען, וועלכע שטאַמען ניט אָב דירעקט פון דער סחורה־צירקו־לאַציע, ווי שטייערן, רענטען א.אז.וו. די געלד־מאַסע, וואָס פאָ־דערט זיך פאַר אָט די, איבער דער גאַנצער אויבערפלאַך פון דער געזעלשאַפט פערשפּרייטע, צאָהלונגען אין געוויסע טעג פון יאָהר, פעראורזאַכט פּעריאָדישע אָבער גאַנץ אויבערפלעכליכע שטערונגען אין דער עקאָנאָמיע פון די צאָהלונג־מיטלען.[106] פון דעם געזעץ

ווערט פערוואַנדעלט אין דאַמף, כדי צו געווינען דעם דאָזיגען פאַטאַלען אבזאַץ (דאָס געלד) אויפ׳ן דעק." „דאָס געלד ערקלערט קריעג דעם גאַנצען מענשען־געשלעכט." (בואַגילבער, „דיסערטאַציע איבער דער נאַטור פון רייכטום, פון געלד און אבצאהלונגען", פּאַריז 1843, ב. 1, ז. 413.

[106] „אין וועהיטסונטייד [די וואָך וואָס פאַנגט זיך אָן מיט׳ן „ווייסען זונטאַג": נאָך דער איצטיגער רעכענונג דער 15טער מאַי, לויט דעם אַלטען סטיל דער 26טער מאַי; אַ צאָהלונג־טערמין אין שאָטלאַנד. אין דייטש: „פינגסטמאָנטאָג.] פון יאָהר 1424", דערצעהלט מר. קרעיג דעם פּאַרלאַמענטאַרישען אונטערזוכונגס־קאָ־מיטעט פון 1826, „איז געווען אַזאַ אונגעהויערע נאָכפראַגע אויף באַנק־נאָטען אין עדינבורג, אַז אום 11 אוהר האָבען מיר שוין קיין איינציגע נאָטע מעהר ניט

דאס וועלט־געלד פונקציאנירט ווי אן אלגעמיינער צאהלונג־מיטעל, אן אלגעמיינער קויפמיטעל און אבסאלוט געזעלשאפטליכע

טישען עקאנאמיע", ז. 136. צוזאץ צו דער צווייטער אויסגאבע: סער ראבערט פיל האט אין זיין באנק־אקט פון 1844 געזוכט צו פערבעסערן די לאגע דורכדעם, וואס ער האט ערלויבט די באנק און ענגלאנד ארויסצוגעבען נאטען געגען זילבער־בוליאן [זילבער אין שטאבעס], בתנאי אבער אז דער זילבער־רעזערוו זאל קיינ־מאל ניט איבערשטייגען מעהר ווי ¼ פון דעם געלד־רעזערוו. דער זילבער־ווערטה ווערט דערביי געשאצט נאך זיין מארק־פרייז (אין געלד) אויף דער לאנדאנער מארק.

אין דער פערטער אויפלאגע בעמערקט דערצו ענגעלס ווי פאלגט: מיר גע־פינען זיך ווידער אין א עפאכע פון א שטארקער רעלאטיווער ווערטה־ענדערונג פון געלד און זילבער. אן ערך 25 יאהר צוריק איז די ווערטה־פראפארציע פון געלד צו זילבער געווען 15½ צו 1, איצט (אין יאהר 1890) איז עס אונגעפעהר 22 צו 1 און זילבער פאלט נאך אנטקעגען געלד נאכאנאנד. דאס איז אין גרונד א פועל יוצא פון אן איבערקעהרעניש אין דעם פראדוקציאנס־אופן פון דיביידע מעטאלען. פריהער האט מען בעקומען דאס געלד כמעט נאר אויסוואשענדיג די געלד־האלטיגע אלואוויאל־שיכטען, די פראדוקטען פון צופאלענע געלד־האלטיגע מינעראלען. איצט טויג שוין מעהר ניט אט די מעטאדע און זי איז פערשטופט געווארן אין הינטערגרונד דורך דער בעארבייטונג פון די געלד־האלטיגע קווארץ־אדערן גופא, וועלכע מען האט פריהער בעארבייט נאר אין דער צווייטער ליניע, הגם די אלטע (דיאדאר III, 12 ביז 14) האבען שוין גוט געוואוסט וועגען דעם. פון דער אנדער זייט זיינען ניט נאר ענטדעקט געווארן נייע זילבער־לאגערן אין די מערב־אמעריקאנישע פעלזען־בערג, נאר א דאנק די אייזענבאהנען איז דער צוטריט צו זיי און צו די מעקסיקאנישע זילבער־גרובען געווארן פיעל לייכטער, מען האט געקאנט צופיהרען מאדערנע מאשינעריע און קויהלען, און דאס האט געמאכט מעגליך ארויסצוקריגען דעם זילבער אויפ'ן גרעסטען מאסשטאב און מיט וועניגער קאסטען. עס איז אבער דא א גרויסער אונטערשייד אין דעם אופן ווי די ביידע מעטאלען קומען פאר אין די מינעראל־אדערן. דאס געלד איז מעהרסטענטייל ריין, אבער דערפאר צושפרייט אין גאר קליינע מאסען אין דעם קווארץ: די גאנצע מינעראל־מאסע מוז צופולווערט ווערן און דאס געלד אויס־געוואשען אדער ארויסגעצויגען ווערן דורך קוועקזילבער. אין א מיליאן גראם קווארץ געפינט זיך אפטמאל קוים פון 1 ביז 3 גראם, זעהר זעלטען פון 30 ביז 60 גראם געלד. זילבער קומט זעלטען ריין, דערפאר אבער אין בעזונדערע מינעראלען, פון וואנען מען קאן איהם לייכט ארויסנעהמען און וועלכע ענטהאלטען דאס רוב פון 40 ביז 90 פראצענט זילבער; אדער ער געפינט זיך אין קליינע סומען, געמישט מיט קופער, בליי א.אז.וו., וואס עס לוינט זיך צו בעארבייטען אויך פון זייערטוועגען. מען קאן זעהן דערפון אליין, אז בעת די ארבייט צו פראדוצירן געלד האט זיך גיכער פערמעהרט, איז די ארבייט צו פראדוצירן זילבער ענטשידען קלענער געווארן. דאס פאלען אין ווערטה פון זילבער ערקלערט

די ענטוויקלונג פון געלד אלס צאָהלונג־מיטעל מאַכט עס זאָלען זיין געלד־אָנזאַמלונגען פאַר די צאָהל־טערמינען פון די שול־דיגע סומען. בעת די אוצר־זאַמלונג אלס א זעלבשטענדיגע בע־רייכערונג־פאָרם פערשווינדט מיט דעם פאָרטשריט פון דער בור־זשואזער געזעלשאַפט, וואַקסט זי אויס מיט דעמזעלביגען פאָרט־שריט פערקעהרט אין דער פאָרם פון רעזערוו־פאָרמען פון די צאָהלונג־מיטלען.

ג) וועלט־געלד.

ווען דאָס געלד טרעט ארויס פון דער אינערליכער ספערע פון צירקולאציע, ווארפט עס פון זיך וויעדער אראָב די אָנגעוואַקסענע לאָקאַלע פאָרמען, פון מאַסשטאַב פון פרייזען, פון מטבעות, קליינ־געלד און ווערטה־צייכענס, און פאַלט צוריק אריין אין דער אור־שפּרינגליכער פאָרם פון ערעלע מעטאַל־שטאַבעס. אין וועלט־האַנדעל וויקלען די סחורות פאַנאַנדער זייער ווערטה אין א אוני־ווערזעלען אויסדרוק. זייער זעלבשטענדיגע ווערטה־געשטאַלט [דאָס געלד] טרעט דאָ דעריבער געגען זיי ארויס טאַקע אויך ווי וועלט־געלד. ערשט אויפ'ן וועלט־מאַרק פונקציאָנירט דאָס געלד אין זיין גאַנצען פערנעהם אלס די סחורה, וואָס איהר נאַטוראַל־פאָרם איז צוגלייך די דירעקט־געזעלשאַפטליכע פערווירקליכונגס־פאָרם פון מענשליכער ארבייט אין אבסטראַקט. דער אופן פון זיין קיום ווערט צוגעפּאַסט (אדעקוואַט) צו זיין בעגריף.

אין דער אינערליכער ספערע פון צירקולאציע קאָן נאָר איין סחורה דיענען ווי א ווערטה־מאָס און דעריבער אלס געלד. אויפ'ן וועלט־מאַרק הערשט א טאָפּעלטע ווערטה־מאָס, גאָלד און זילבער. [108]

אלזא זיין נענוג." (וויליאם פעטטי, „פאליטיקאל אנאטאמי אוו איירלאנד", 1672, לאנדאן אויסגאבע 1691, ז. 13 און 14.)

[108] דערפון איז קלאר די אונזיניגקייט פון יעדער געזעצגעבונג, וואס שרייבט פאר די נאציאנאל־באנקען צו רעזערווירן נאר דעם דאזיגען עדעלען מעטאל, וועלכער פונקציאנירט אלס געלד אין אינלאנד. די „ליעבע שטערונגען" [Pleasant Difficulites], וואס די באנק אוו ענגלאנד האט זיך אליין געשאפען, זיינען בעקאנט. וועגען די גרויסע היסטארישע עפאכען פון די ענדערונגען אין דעם רעלאטיווען ווערטה פון גאלד און זילבער, זעה ק. מארקס „קריטיק דער פאלי־

נאציאנאלער קויפמיטעל הויפטזעכליך אזוי אפט, ווי דאס געוועהנ־ליכע גלייכגעוויכט אין דעם אויסטויש פון פראדוקטען צווישען די פערשיידענע נאציאנען ווערט פלוצלינג צושטערט. זיי דיענען ענדליך אלס אבסאלוט געזעלשאפטליכע פערקערפערונג פון רייכ־טום, וואו די פראגע איז ניט וועגען קויף אדער וועגען צאהלונג, נאר וועגען אריבערטראגען רייכטום פון איין לאנד אין דעם אנדערן, און וואו דאס דאזיגע אריבערטראגען אין דער פארם פון סחורה איז אויסגעשלאסען, ענטוועדער דורך ספעציעלע אומשטענדען פון סחורה־מארק, אדער ווייל דער צוועק פון איבערטראגען רייכטום גופא פאדערט עס זאל געשעהן אין דער פארם פון געלד.[110]

פונקט אזוי ווי יערעס לאנד דארף האבען א רעזערוו־פאנד פאר זיין אינערליכע צירקולאציע, אזוי מוז עס אויך האבען אזא פאנד פאר דער צירקולאציע פון וועלט־מארק. די פונקציעס פון אוצרות נעהמען זיך אלזא טיילווייז פון דער פונקציע פונ׳ם געלד אלס אינלענדישער צירקולאציאנס־ און צאהלונג־מיטעל, און טייל־ווייז פון זיין פונקציע אלס וועלט־געלד.[110*] פאר דער לעצטער ראליע

וואס געלד ווערט עקספארטירט פונ׳ם לאנד. דער דאזיגער עקספארט איז גיכער די פאלגע פון דעם חלוק אינ׳ם ווערטה פון די איידעלע מעטאלען אין די פער־שיידענע לענדער.״ (נ בארבאן, „א דיסקארס אן קאינינג דהי ניו מאני לייטער.״ לאנדאן 1696, ז .59, 50.) מאקקולאך אין „דהי ליטעראטור און פאליטיקאל עקאנאמי, א קלאסיפייד קאטאלאג, לאנדאן 1845״ לויבט בארבאן׳ען פאר אויס־כאפען אפריהער ריקארדא׳ס לעהרע, מיידט אבער קלוג אויס אפילו נאר צו דערמאנען די נאאיווע פארמען, אין וועלכע די אבסורדע השערות פון דעם „קוירענסי פרינסיפל״ ווערן אויסגעדריקט ביי בארבאן׳ען. די קריטיקלאזיגקייט און אפילו אונעהרליכקייט פון דעם דאזיגען קאטאלאג גרייכט דעם העכסטען פונקט אין די טיילען וועגען דער געשיכטע פון דער געלד־טעאריע, ווייל אין דעם טייל לעקט ער זיך מיט חניפות צו לארד אווערסטאון (עקס־באנקיער לאיד), וועמען ער רופט אן „דער אמת׳ער פרינץ פון באנקיערען״.

[110] צוםביישפיעל אין פאל פון סובסידיען, געלד־אנלייהען אויף צו פיהרן קריעג אדער אויף צו מאכען מעגליך פאר די באנקען ווידער אנפאנגען צו צאהלען אין מזומן א.אז.וו. קאן נאר די געלד־פארם פון ווערטה זיין נויטיג.

[110*] נאטע צו דער צווייטער אויסגאבע. — „איך וואלט זיך ניט געקאנט ווינשען צו האבען א מעהר איבערצייגענדען בעווייז וועגען דער פעהיגקייט, וואס די מאשינעריע אנצוזאמלען אוצרות אין די מעטאל־געלד צאהלענדע לענדער בע־זיצען אויף נאכצוקומען יעדע פאדערונג פון אינטערנאציאנאלע אויסגלייכונגען, אהן וועלכער עס איז ממשות׳דיגער שטיצע פון דעם אלגעמיינעם צירקולאציאנס־

פערקערפערונג פון רייכטום איבערהויפט (אין ענגליש: „יוניווערסאל וועלטה”). די פונקציע אלס צאהלונג־מיטעל, אויף אוסצוגלייכען די אינטערנאציאנאלע באלאנסען, איז די הויפט־פונקציע. דערפון נעהמט זיך דער לאזונג פון דעם מערקאנטיל־סיסטעם— האנדעלס־באלאנס![109] גאלד און זילבער דיענען ווי א אינטער־

זיך אלזא גאנץ נאטירליך. דער דאזיגער געפאלענער ווערטה וואלט זיך געהאט אויסגעדריקט אין נאך א גרעסערן פאל אין פרייז, ווען דער זילבער־פרייז וואלט אפילו איצטער ניט אויפגעהאלטען געווארן הויך מיט קינסטליכע מיטלען. די זילבער־אוצרות פון אמעריקא זיינען אבער ערשט נאך ניט אינגאנצען צוגענגליך, און עס זיינען פאראן אלע אויסזיכטען, אז דער זילבער־ווערטה וועט נאך א לענגערע צייט פאלען. דערצו מוז נאך ביישטראגען דער פאקט, וואס עס ווערט איצט בענוצט וועניגער זילבער פאר געברויך און לוקסוס־זאכען צוליעב דעם געברויך פון פלאטירטע זאכען, אלומיניום א.אז.וו. דערפון איז קלאר דער גאנצער אוטאפיזם פון דער בימעטאלישער פארשטעלונג, אז אן אינטערנאציאנאלער צוואנג־אקט וועט דעם ווערטה פון זילבער וויעדער ארויפשרויפען צו דער אלטער פראפארציע פון 1 צו 15½. זיכער וועט זילבער אפילו אויפ'ן וועלט־מארק אלץ מעהר און מעהר פערלירן זיין געלד־אייגענשאפט.” — אט די ערווארטונג, וואס ענגעלס האט ארויסגעזאגט אין 1890, איז אלץ מעהר מקוים געווארן, הגם די געלד־בעקומונג איז זינט יעמאלט אויך רעוואלוציאנירט געווארן דורך דעם ציאניד־פראצעס, און מען קאן שוין מעהר ניט זאגען, אז „די ארבייט צו בעקומען גאלד איז פערמעהרט געווארן.” די ווערטה־פראפארציע צווישען זילבער און גאלד, וואס ענגעלס האט אנגעגעבען אלס 1 צו 22, איז שוין אין 1902 געווארן 1 צו 39, איז ביז 1906 געפאלען צו 30 און אין 1909 וויעדער געשטיגען צו 39,7. — קאוטסקי.

[109] די געגנער פון דעם מערקאנטיל־סיסטעם, וואס האט בעטראכט די אויסגלייכונג דורך גאלד און זילבער פון דעם אריבערגעוועגענעם האנדעלס־באלאנס פאר דעם צוועק פון וועלט־האנדעל, האבען פון זייער זייט אינגאנצען פערזעהן די פונקציע פונ'ם וועלט־געלד. ווי אזוי די פאלשע אויפפאסונג פון די געזעצען, וועלכע רעגולירן די מאסע פון די צירקולאציאנס־מיטלען, שפיגלען זיך נאר אב אין דער פאלשער אויפפאסונג פון דער אינטערנאציאנאלער בעוועגונג פון די עדעלע מעטאלען, האב איך אויספיהרליך בעוויזען מיט א ביישפיעל פון ריקארדא. („צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע”, ז. 150.) זיין פאלשע דאגמע: „אן אונגינסטיגער האנדעלס־באלאנס איז שטענדיג נאר די פאלגע פון אן איבערפולקייט פון צירקולאציאנס־מיטלען.... דער ארויספיהר פון מזומן־געלד ווערט פעראורזאכט דורך זיין געפאלענעם ווערטה. ער איז ניט די ווירקונג, נאר די אורזאך פון אן אונגינסטיגען באלאנס”, (ריקארדא, „דהי היי פרייס אוו בולליאן, עטצ.” ז. 11, 12 און 14) געפינט מען שוין ביי בארבאן: „די אויסגלייכונג פון האנדעלס־באלאנס, ווען דאס קומט איבערהויפט פאר, איז ניט די אורזאך דערפון,

הין און הער צווישען די פערשיידענע נאציאנאלע צירקולאציאנס־ספערען—א בעוועגונג, וועלכע געהט נאך די אונאויפהערליכע שוואנקונגען פון דעם וועקסעל־קורס.[112]

לענדער, אין וועלכע עס איז ענטוויקעלט די בורזשואזע פארם פון פראדוקציאן, בעשרענקען די אוצרות, וואס זיינען מאסענהאפט קאנצענטרירט אין די באנק־קאסעס, ביז אויף דעם מינימום, וואס פאדערט זיך פאר זייערע ספעציפישע פונקציעס.[113] ווען די דאזיגע אנזאמלונג פון אוצרות אין זייערע קאסעס איז בעמערקליך פולער איידער דער דורכשניט־גראד, צייגט עס מיט א געוויסער אויסנאהם ענטווערער אן אבשטעל פון דער סחורה־צירקולאציע, אדער אן אונטערבראכענעם פלוס פון די סחורה־מעטאמארפאזען.[114]

---

[112] „די וועקסעל־קורסען שטייגען און פאלען יעדע וואך; איז א וועלכער עס איז צייט פון יאהר שטעהען זיי הויך קעגען א געוויסער נאציאן, און אין אנאנדער צייט שטעהען זיי הויך אויף דער פערקעהרטער זייט.” (נ. בארבאן, „א דיסקארס עטצ.”, ז. 39.)

[113] אט די פערשיידענע פונקציעס קאנען קומען אין א געפעהרליכען קאנפליקט צווישען זיך, אזויבאלד ווי עס קומט נאך צו די פונקציע צו דיענען ווי א פאנד אויף אויסצובייטען די באנק־נאטען.

[114] „וויפיעל עס איז פאראן מעהר געלד איידער עס פאדערט זיך אומבעדינגט פאר דעם אינלענדישען פערקעהר איז א טויטער זאפאס און ברענגט נים קיין געווינס דעם לאנד וואס בעזיצט עס, אויסער אויף וויפיעל עס ווערט ארויסגעפיהרט אדער אריינגעפיהרט אין מסחר.” (דזשאהן בעללער, „עססייס אבאוט דהי פור”, לאנדאן 1669, ז. 12.) „וואס דארף מען טהאן ווען מיר האבען צופיעל אויסגעגאסענע געלד־מטבעות? מיר קאנען צושמעלצען די שווערסטע שטיקער און אויסארבייטען פון דעם ציערליכע טיש־געשיר, געפעס אדער כלים פון גאלד אדער זילבער, אדער מיר קאנען עס ארויספיהרען ווי א סחורה דארט וואו עס איז פאראן א נויט און א נאכפראגע אויף דעם, אדער מיר קאנען עס אויסלייהען אויף צינזען, וואו די צינז־ראטע איז הויך.” (פעטטי, „קוואנטולומקונג”, 1682, ז. 39.) „געלד איז נאר דאס פעטס פון דעם שטאאטס־קערפער. צופיעל דערפון שטערט פונקט אזוי אפט זיין בעוועגליכקייט, ווי צו־וועניג מאכט איהם קראנק.... אזוי ווי פעטס מאכט לייכט די בעוועגליכקייט פון די מוסקולען, שטעלט־צו דעם קערפער נאהרונג, ווען עס זיינען ניטא קיין לעבענס־מיטלען, פילט אויס די גריבער און פערשענערט דעם גאנצען קערפער, אזוי מאכט דאס געלד לייכטער פאר'ן שטאאט זיך צו בעוועגען, עס ברענגט אריין לעבענסמיטלען פון אויסלאנד, ווען עס איז אין לאנד ניטא גענוג, עס גלייכט אויס די קאנטאס... און פערשענערט דאס גאנצע; גאנץ געוויס—לענט ער צו איראניש צום סוף—פריהער פאר אלעמען די יעניגע, וועלכע האבען א רעכט ביסעל דערפון.” (וו. פעטטי, „פאליטיקאל אנאטאמיע אוו איירלאנד”, לאנדאן 1691, ז. 14.)

פאַרערט זיך דיווירקליכע געלד־סחורה, אמת'ע גאָלד און זילבער. צוליעב דעם האָט דזשיימס סטואַרט כאַראַקטעריזירט גאָלד און זילבער, אין אונטערשייד פון זייערע בלויז לאָקאַלע שטעלפערטרע־טער, אויסדריקליך אַלס „מאַני אָוו דהי וואָרלד"—וועלט־געלד.

די בעוועגונג פון דעם שטראָם פון גאָלד און זילבער איז אַ טאָפּעלטע. פון איין זייט גיסט ער זיך פאַנאַנדער פון זיינע קוואַלען איבער דעם גאַנצען וועלט־מאַרק, פון וואַנען די פערשיי־דענע נאַציאָנאַלע צירקולאַציאָנס־ספערען ציהען איהם אָב אין אַ פערשיידענעם ערך, כדי איהם אריינצופיהרען אין זייערע אינער־ליכע אומלויף־קאַנאַלען, ממלא צו זיין דעם פּלאַץ פון די אָבגע־ריבענע גאָלד־ און זילבער־מטבעות, צו ליפערן דעם מאַטעריאַל פאַר לוקסוס־אַרטיקלען און צו פערגליווערן איהם אין אוצרות.[111] די דאָזיגע ערשטע בעוועגונג ווערט דורכגעפיהרט דורך אַ דירעק־טען אויסטויש פון די נאַציאָנאַלע אַרבייטען, וואָס זיינען רעאַ־ליזירט אין סחורות, מיט דער אַרבייט פון די גאָלד און זילבער פּראָדוצירענדע לענדער, וואָס איז רעאַליזירט אין די עדעלע מע־טאַלען. פון דער אַנדער זייט לויפען גאָלד און זילבער נאָכאַנאַנד

פאַנד, איידער די לייכטקייט, מיט וועלכער פראַנקרייך איז געווען אימשטאַנד צוזאַמענצוברענגען אין משך פון גענויע 27 מאָנאַט, אַקאָרשט קומענדיג צו זיך נאָך די קלעפּ פון אַ פערניכטענדען איבערפאַל פון פיינדליכע אַרמעען, די סומע פון כמעט 20 מיליאָן פונט סט. אַלס קריעגס־קאָנטריבוציע צו די פעראייניגטע מעכטע. דערצו האָט זי נאָך אַ בעדייטענדען טייל געצאָהלט אין מעטאַל־געלד, און פונדעסטוועגען איז דער געלד־אומלויף אין אינלאַנד ניט איינגעשרענקט אָדער געשטערט געוואָרן אויף אַ מערקליכען אופן, און איהרע וועקסעל־קורסען האָבען אפילו ניט געליטען קיינע שוואַנקונגען, וואָס זאָלען אַרויסרופען וועלכע עס איז אַנגסטליכקייטען." (פוללאַרטאָן, רעגולייש‍אָן אָוו קוירענסיס, 2טע אויס־גאַבע, לאָנדאָן 1845, ז. 191) צו דער 4טער אויפלאַגע איז ענגעלס דערצו מוסיף: „מיר האָבען נאָך אַ מעהר שלאָגענדען ביישפּיעל אין דער לייכטקייט, מיט וועלכער דאָסזעלביגע פראַנקרייך, אין 30 מאָנאַט, פון 1871 ביז 1873, איז געווען אימשטאַנד אָוועקצוגעבען מעהר ווי אַ צעהנפאַך גרעסערע קריעג־קאָנטרי־בוציע, און אויך אַ בעדייטענדען טייל אין מעטאַל־געלד."

[111] „דאָס געלד פערטיילט זיך צווישען די פעלקער אין דער פּראָפּאָרציע פון זייער בעדאַרף.... שטענדיג צוגעצויגען דורך די סחורות." (לע טראָן, דע ל'אינטערע סאָסיאַל", ז. 916) „די מינען, וועלכע גיבען נאָכאַנאַנד אַרויס גאָלד און זילבער, ליפערן גענוג צו קאָנען איינטיילען יעדען פאָלק די דאָזיגע נויטיגע מאָס." (וואַנדערלינט, „מאַני אַנסערס אָלל טהינגס", לאָנדאָן 1734, ז. 40.)

פערטער קאַפּיטעל.

די פערוואַנדלונג פון געלד אין קאַפּיטאַל.

1. די אַלגעמיינע פאָרמולע פון קאַפּיטאַל.

די צירקולאַציע פון סחורות איז דער אָנהויב־פּונקט פון קאַ־פּיטאַל. ער בעווייזט זיך נאָר דאָרטן, וואו די פּראָדוקציאָן פון סחורות, און אַן ענטוויקעלטע סחורה־צירקולאַציע—האַנדעל—האָבען דערגרייכט אַ געוויסע הויך פון ענטוויקלונג. דער וועלט־האַנדעל און דער וועלט־מאַרק האָבען אין 16טען י.ה. אויפגעעפענט די מאָדערנע לעבענס־געשיכטע פונ'ם קאַפּיטאַל.

ווען מיר לאָזען אָן אַ זייט דעם מאַטעריעלען אינהאַלט פון דער סחורה־צירקולאַציע, דעם אויסטויש פון די פערשיידענע גע־ברויך־ווערטהען, און מיר בעטראַכטען נאָר די עקאָנאָמישע פאָרמען, וואָס דער דאָזיגער פּראָצעס בעשאַפט, געפינען מיר, אַז דאָס געלד שטעלט פאָר זיין לעצטען פּראָדוקט. דער דאָזיגער לעצטער פּראָ־דוקט פון דער סחורה־צירקולאַציע איז די ערשטע פאָרם, אין וועלכער דער קאַפּיטאַל ערשיינט.

היסטאָריש טרעט אומעטום דער קאַפּיטאַל ארויס אנטקעגענ־איבער דעם גרונד־אייגענטום צוערשט אין דער פאָרם פון געלד—אַלס געלד־פערמעגען, סוחר'ישער קאַפּיטאַל און וואוכער־קאַפּיטאַל.[1] מען דאַרף אָבער אפילו ניט נאָכזוכען די געשיכטע ווי אַזוי דער קאַפּיטאַל איז ענטשטאַנען, כדי איינצוזעהן, אַז דאָס געלד איז די ערשטע פאָרם פון זיין ערשיינונג. דיזעלבּיגע געשיכטע שפּיעלט זיך אָב טעגליך פאַר אונזערע אויגען. יעדער נייער קאַפּיטאַל

[1] דער געגענזאַץ צווישען דער מאַכט פון גרונד־אייגענטום, וואָס האַלט זיך אויף פּערזענליכע בעציהונגען פון הערשאַפט און קנעכטשאַפט, און דער אונ־פּערזענליכער מאַכט פון געלד, איז קלאָר אויפגעפאַסט אין די צוויי פראַנצויזישע שפּריכווערטער: „ניל טער סאַן סינער" (ניטאָ קיין שטיק ערד אָהן אַ האַרר) און „ל'אַרזשאַן נ'אַ פּאַ דע מעטר" (געלד האָט ניט קיין האַררן).

צווייטער אבטייל.

די פערוואנדלונג פון געלד אין קאפיטאל.

וואלט געווען פשוט אן אונזין און אהן אן אינהאלט, ווען מען וואלט דורכדעם געוואלט אויסטוישען איין געלד־ווערטה אויף דעמזעלביגען געלד־ווערטה, כדומה למשל 100 פונט סט. אויף 100 פונט סט. א סך איינפאכער און זיכערער וואלט שוין געווען די מעטאדע פון דעם אוצר־קלייבער, וועלכער האלט זיינע 100 פונט סט, פער־שלאסען, אנשטאט זיי אויסצוזעצען צו די געפאהרען פון דער צירקולאציע. פון דער אנדער זייט, ווען דער סוחר פערקויפט די באוועל, וואס ער האט געקויפט פאר 100 פונט סט., און קריגט דערפאר 110 פונט סט. אדער ניט מעהר ווי 100 פונט סט., און אפילו אויב ער מוז עס אוועקגעבען פאר 50 פונט סט., האט זיין געלד אונטער אלע אומשטענדען דורכגעמאכט אן אייגענטימליכע און אריגינעלע בעוועגונג, דורכאויס פון אנאנדער סארט ווי אין דער איינפאכער סחורה־צירקולאציע, צ.ב.ש. אין די הענד פונ'ם פויער, וועלכער פערקויפט קארן און קויפט פאר דעם געלייזטען געלד קליידער. קודם, הייסט עס, מוז מען געבען א כאראקטע־ריסטיק פון די אונטערשיידען אין פארם צווישען דעם קרייזלויף ג—ס—ג און ס—ג—ס. דערמיט וועט זיך אויך ארויסווייזען דער אונטערשייד אין אינהאלט, וואס לויערט הינטער די דאזיגע אונטערשיידען אין פארם.

לאמיר קודם זעהן וואס איז דא געמיינזאמעס אין די דאזיגע ביידע פארמען.

ביידע קרייז־לויפען צעפאלען זיך אויף דיזעלביגע צוויי גע־גענגעזעצטע פאזען: ס—ג, פערקויף, און ג—ס, קויף. אין יע־דערער פון די ביידע פאזען שטעהן דיזעלביגע צוויי זאכליכע עלע־מענטען איינער קעגענאיבער דעם אנדערן, סחורה און געלד, און אויך צוויי פערזאנען אין דיזעלביגע עקאנאמישע כאראקטער־מאס־קען, א קויפער און א פערקויפער. יעדער קרייז־לויף פון אט די ביידע שטעלט מיט זיך פאר די איינהייט פון דיזעלביגע קעגענגע־זעצטע פאזען, און ביידע מאל ווערט די דאזיגע איינהייט דורכגע־פיהרט דורך דעם ארויסטרעטען פון דריי קאנטראהענטען, פון וועלכע איינער פערקויפט נאר, דער אנדערער קויפט נאר, דער דריטער אבער קויפט און פערקויפט.

דער חלוק אבער, וואס שיידט אב די ביידע קרייז־לויפען ס—ג און ג—ס—ג גלייך פון אנהויב, איז דער אומגעקעהרטער

בעטראַכט אין ערשטער אינסטאַנציע די ביהנע, ד.ה. דעם מאַרק: דעם סחורה־מאַרק, דעם אַרבייט־מאַרק אָדער דעם געלד־מאַרק, אַלעמאָל אין דער פאָרם פון געלד—פון געלד, וועלכעס דאַרף זיך דורך בעשטימטע פּראָצעסען פערוואַנדלען אין קאַפּיטאַל.

געלד אַלס געלד און געלד אַלס קאַפּיטאַל אונטערשיידען זיך קודם נאָר דורך זייער פערשיידענער פאָרם פון צירקולאַציע.

די דירעקטע פאָרם פון דער סחורה־צירקולאַציע איז ס—ג—ס, די פערוואַנדלונג פון סחורה אין געלד און די צוריקפערוואַנדלונג פון געלד אין סחורה—פערקויפען כדי צו קויפען. נעבען אָט דער פאָרם געפינען מיר אָבער אַ צווייטע, ספּעציפיש אונטערשיידענע פאָרם, די פאָרם ג—ס—ג, די פערוואַנדלונג פון געלד אין סחורה און די צוריק־פערוואַנדלונג פון סחורה אין געלד—קויפען כדי צו פערקויפען. געלד, וואָס בעשרייבט אין זיין בעוועגונג אָט די לעצטע צירקולאַציע, פערוואַנדעלט זיך אין קאַפּיטאַל, ווערט קאַ־פּיטאַל און איז שוין לויט זיין בעשטימונג נאָך קאַפּיטאַל.

לאָמיר זיך נעהענטער צוקוקען צו דער צירקולאַציע ג—ס—ג. זי לויפט דורך, גלייך ווי די איינפאַכע סחורה־צירקולאַציע, צוויי אַנטקעגענגעזעצטע פאַזען. אין דער ערשטער פאַזע, ג—ס, קויף, ווערט דאָס געלד פערוואַנדעלט אין סחורה. אין דער צווייטער פאַזע, ס—ג, פערקויף, ווערט די סחורה צוריק־פערוואַנדעלט אין געלד. די איינהייט אָבער פון דיביידע פאַזען איז די גאַנצע בעוועגונג, וועלכע טוישט אויס געלד אויף סחורה און דיזעלביגע סחורה ווידער אויף געלד, קויפט סחורה כדי צו פערקויפען; אָדער, ניט קוקענדיג אויף די פאָרמעלע חלוקים צווישען קויף און פערקויף, קויפט מיט דעם געלד סחורה און מיט דער סחורה געלד.[2] דער רעזולטאַט, מיט וואָס דער גאַנצער פּראָצעס ענדיגט זיך, איז אַן אויסטויש פון געלד אויף געלד. ווען איך קויף פאַר 100 פונט סט. 2000 פונט באַוואָל און פערקויף די 2000 פונט באַוואָל ווידער פאַר 110 פונט סט., האָב איך סוף כל סוף אויסגעטוישט 100 פונט סט. אויף 110 פונט סט.—געלד אויף געלד.

עס איז דאָך קלאָר, אַז דער צירקולאַציאָנס־פּראָצעס ג—ס—ג

---

[2] „מיט געלד קויפט מען סחורה און מיט סחורה קויפט מען געלד". (מערסיע דע לאַ ריוויער, „ל'אָרדער נאַטורעל עטב.", ז. 543.)

זעלביגער מטבע פועל איהר ענדליכען איבערגאנג פון איין האנד אין דער אנדערער, אזוי איז דא דער צוויי־מאליגער פלעצער־אי־בערבייט פון דערזעלבינער סחורה פועל דעם צוריקגאנג פונ׳ם געלד צו זיין ערשטען אנהויב־פונקט.

דער צוריקגאנג פונ׳ם געלד צו זיין אנהויב־פונקט העננט ניט אב פון דעם, צי די סחורה ווערט פערקויפט טייערער איידער זי איז געקויפט געווארן. דער אומשטאנד בעאיינפלוסט נאר די גרויס פון דער צוריקקעהרענדער סומע. די ערשיינונג גופא פון דעם צוריקגאנג קומט פאר אזויבאלד ווי די געקויפטע סחורה ווערט ווידער פערקויפט, ד.ה. וויבאלד נאר דער קרייז־לויף ג—ס—ג ווערט פאלשטענדיג דורכגעמאכט.

דער קרייז־לויף ס—ג—ס איז פאלשטענדיג דורכגעמאכט, אזויבאלד ווי דער פערקויף פון א סחורה ברענגט געלד, וואס דער קויף פון אנאנדער סחורה נעהמט עס ווידער אב. אויב עס פאלגט רעננאך א צוריקגאנג פונ׳ם געלד צו זיין אנהויב־פונקט, קאן עס נאר פאסירן דורך דער בענייאונג אדער ווידערהאלונג פון דעם גאנצען פראצעס. ווען איך פערקויף א פערטעלע קארן פאר 3 פונט סט. און קויף פאר די דאזיגע 3 פונט סט. קליידער, זיינען פאר מיר די 3 פונט סט. דעפיניטיוו אויסגעגעבען. איך האב מיט זיי מעהר גארנישט צו טהאן. זיי געהערן צו דעם קליידער־הענד־לער. פערקויף איך איצט נאך א פערטעלע קארן, פליסט געלד צוריק צו מיר, אבער ניט אלס א פאלגע פון דער ערשטער טראנס־אקציע, זאנדערן נאר אלס א פאלגע פון איהר ווידערהאלונג. דאס געלד דערווייטערט זיך ווידער פון מיר, אזויבאלד ווי איך דערפיהר די צווייטע טראנסאקציע צו איהר סוף און קויף פון דאס ניי. אין דער צירקולאציע ס—ג—ס האט, הייסט עס, דאס אויס־געבען פונ׳ם געלד גארנישט צו טהאן מיט זיין צוריק־פלוס. אין ג—ס—ג דאגעגען קומט דער צוריק־פלוס פונ׳ם געלד ווי א בעדינג פון דעם אופן פון זיין ווערן אויסגעגעבען גופא. אהן דעם דא־זיגען צוריק־פלוס האט די אפעראציע פערפעהלט איהר צוועק, אדער דער פראצעס איז אונטערבראכען געווארן און איז נאך ניט פערטיג, ווייל עס פעהלט זיין צווייטע פאזע, דער פערקויף, וואס ערגענצט און פערענדיגט דעם קויף.

דער קרייז־לויף ס—ג—ס געהט ארויס פון דעם עקסטרעם

סדר פון די געגענגעזעצטע צירקולאַציאָנס־פאַזען. די איינפאַכע סחורה־צירקולאַציע פאַנגט זיך אָן מיט דעם פערקויף און ענדיגט זיך מיט דעם קויף, די צירקולאַציע פון געלד אַלס קאַפּיטאַל הויבט אָן מיט דעם קויף און ענדיגט זיך מיט דעם פערקויף. דאָרט איז די סחורה דער אָנהויב און אויסלאָז־פּונקט פון דער בעוועגונג, דאָ איז עס דאָס געלד. אין דער ערשטער פאָרם איז דאָס געלד דער פערמיטלער פון גאַנצען פּראָצעס, אין דער אַנדער פאָרם איז פערקעהרט די סחורה דער פערמיטלער.

אין דער צירקולאַציע ס—ג—ס ווערט דאָס געלד ענדליך פערוואַנדעלט אין סחורה, וועלכע דיענט אַלס געברויך־ווערטה. דאָס געלד איז אַלזאָ אויסגעגעבען איינמאָל פאַר אַלע מאָל. אין דער פערקעהרטער פאָרם ג—ס—ג גיט דער קויפער אויס געלד, כדי אַלס פערקויפער אריינצונעהמען געלד. קויפענדיג די סחורה וואַרפט ער דאָס געלד אריין אין דער צירקולאַציע, כדי עס ארויסצונעהמען ווידער דורך דעם פערקויף פון דערזעלביגער סחורה. ער לאָזט דאָס געלד ארויס פון די הענד נאָר מיט דער פערבאָרגענער כונה ווידער צו ווערן דער בעזיצער דערפון. דאָס געלד, הייסט עס, ווערט נאָר געגעבען אין אוואַנס.[8]

אין דער פאָרם ס—ג—ס בייט דיזעלביגע מטבע איהר אָרט צוויי מאָל. דער פערקויפער בעקומט עס פון'ם קויפער און צאָהלט עס אוועק צו אַנאַנדער פערקויפער. דער גאַנצער פּראָצעס, וואָס פאַנגט זיך אָן מיט דעם אריינגנעהמען פון געלד פאַר סחורה, ענדיגט זיך מיט דעם אוועקגעבען פון געלד פאַר סחורה. עס איז פערקעהרט אין דער פאָרם ג—ס—ג. ניט דיזעלביגע מטבע בייט דאָ צוויי מאָל איהר אָרט, נאָר דיזעלבינע סחורה. דער קויפער בעקומט זי פון די הענד פון'ם פערקויפער און גיט זי אוועק אין די הענד פון אַנאַנדער קויפער. אַזוי ווי אין דער איינפאַכער סחורה־צירקולאַציע איז דער צוויי־מאָליגער פּלעצער־איבערבייט פון דער־

[8] „ווען אַ זאַך ווערט געקויפט כדי ווידער פערקויפט צו ווערן, הייסט די סומע, וואָס ווערט פערווענדעט דערויף, געלד געגעבען אין אוואַנס; ווען זי ווערט געקויפט ניט כדי פערקויפט צו ווערן, קאָן מען זאָגען, אַז זי איז אויסגעגעבען געוואָרן." (דזשיימס סטואַרט, ווערק, 1801, ב. I. ז. 274.)

אונטערשיידען פון אנאנדער געלד־סומע איבערהויפט נאר דורך זייער גרויס. דער אינהאלט פון דעם פראצעס ג—ס—ג בעשטעהט דעריבער ניט אין א קוואליטאטיווען אונטערשייד פון זיינע עקסטרעמען, ווארים זיי זיינען דאך ביידע געלד, נאר אין א קוואנטיטאטיווער פערשיידענהייט. דער רעזולטאט פון דעם פראצעס איז, אז עס ווערט צום סוף ארויסגענומען פון דער צירקולאציע מעהר געלד, איידער עס איז אין אנפאנג אין איהר אריינגעטאן געווארן. די באוועל, וואס איז געקויפט געווארן פאר 100 פונט סט., ווערט צ.ב.ש. ווידער פערקויפט פאר 100+10 פונט סט. אדער 110 פונט סט. די פאלשטענדיגע פארם פון דעם דאזיגען פראצעס איז דעריבער ג—ס—ג', וואו ג'=ג+Δג, ד.ה. עס איז גלייך צו דער אורשפרינגליך אוואנסירטער סומע פלוס עפעס א צו־וואקס. אט דעם צו־וואקס אדער די הוספה אריבער דעם אורשפרינגליכען ווערטה רוף איך אן — מ ע ה ר ו ו ע ר ט ה. דער אורשפרינגליך־אוואנסירטער ווערטה בלייבט דעריבער ניט נאר

פארטייל (פאר דעם מסחר?) נעהמט זיך אקוראט פון אט דער פערשיידענהייט. אויסטוישען א פונט ברויט אויף א פונט ברויט, וואלט ניט געבראכט דעם קלענסטען פארטייל... דערפון נעהמט זיך דער פארטייל־האפטער קאנטראסט צווישען האנדעל און שפיעלען, וואס איז נאר אן אויסטויש פון געלד אויף געלד." (טה. קארבעט, „אן אינקווייררי אינטו דהי קאזעס אנד מאודס אוו דהי וועלטה אוו אינדיווידואלס", לאנדאן 1841, ז. 5.) אבוואהל קארבעט זעהט ניט, אז ג—ג, אויסטוישען געלד אויף געלד איז די כאראקטעריסטישע צירקולאציאנס־פארם ניט נאר פון דעם האנדעל־קאפיטאל, נאר פון יעדען קאפיטאל, גיט ער ווענigסטענס צו, אז אט די פארם פון איין סארט האנדעל, פון דער ספעקולאציע, האט געמיינשאפטליכעס מיט שפיעלען [געמבלינג]; אבער דאן קומט מאקקולאך און געפינט, אז בכלל קויפען כדי צו פערקויפען איז ספעקולירן, און בכן פאלט אוועק דער אונטערשייד צווישען ספעקולאציע און האנדעל. „יעדער געשעפט, וואו ווער עס איז קויפט א פראדוקט כדי איהם ווידער צו פערקויפען, איז אין דער ווירקליכקייט א ספעקולאציע." (מאקקולאך, „א דיקשיאנארי פראקטיקאל עטצ. אוו קאמערס", לאנדאן 1847, ז. 1058.) פיעל נאאיווער איז פונטא, דער פינדאר פון דער אמסטערדאמער בערזע, וועלכער זאגט: „דער האנדעל איז א שפיעל (דעם זאץ האט ער גענומען פון לאק) און פון בעטלער קאן מען גארנישט געווינען. ווען מען וואלט א לענגערע צייט נאכאנאנד אלץ אבגעוואונען פון אלע שפיעלער, וואלט מען דעם גרעסטענטייל פון דעם געווין פרייוויליג זיי געמוזט צוריקגעבען, אויב מען וואלט געוואלט אנפאנגען דאס שפיעל פון דאס ניי." (פינטא, „טרייטע דע לא סירקולאסיאן ע די קרעדי", אמסטערדאם 1771, ז. 231.)

פון איין סחורה און ענדיגט מיט דעם עקסטרעם פון אנאנדער סחורה, וועלכע פאלט ארויס פון דער צירקולאציע און פאלט אריין אין דער קאנסומציאן. די קאנסומציאן, בעפריעדיגונג פון בעדערפעענישען, מיט איין ווארט, געברויך־ווערטה—דאס איז פאלג־ליך זיין ענד־צוועק. דער קרייז־לויף ג—ס—ג געהט דאגעגען ארויס פון דעם עקסטרעם פונ׳ם געלד און קעהרט זיך לסוף אום צוריק צו דעמזעלביגען עקסטרעם. זיין מאטיוו, וואס טרייבט איהם, און דער צוועק, וואס בעשטימט איהם, איז דעריבער דער טוישווערטה גופא.

אין דער איינפאכער סחורה־צירקולאציע האבען ביידע עקס־טרעמען דיזעלביגע עקאנאמישע פארם. זיי זיינען ביידע סחורה. זיי זיינען אויך סחורות פון איין און דעמעלביגען ווערטה. אבער זיי זיינען קוואליטאטיוו פערשיידענע געברויך־ווערטהען, צ.ב.ש. קארן און קליידער. דער אויסטויש פון פראדוקטען, דער אויסבייט פון די פערשיידענע שטאפען, אין וועלכע די געזעלשאפטליכע ארבייט איז פארגעשטעלט, מאכט דא אויס דעם אינהאלט פון דער בעוועגונג. אין דער צירקולאציע ג—ס—ג איז די זאך אנדערש. אויפ׳ן ערשטען בליק דוכט זיך, אז זי איז אהן א אינהאלט, ווייל זי איז טאוטאלאגיש: איהר ענד־פונקט איז נישט מעהר ווי א ווידערהאלונג פון איהר אנהויב־פונקט. ביידע עקס־טרעמען האבען דיזעלביגע עקאנאמישע פארם. זיי זיינען ביידע געלד, הייסט עס, ניט קיין קוואליטאטיוו־פערשיידענע געברויך־ווערטהען, ווארים געלד איז אקוראט די פערוואנדעלטע געשטאלט פון סחורות, אין וועלכער זייערע בעזונדערע געברויך־ווערטהען זיינען אויסגעלאשען געווארן. פריהער אויסטוישען 100 פונט סט. אויף באוועל, דערנאך ווידער דיזעלבע באוועל אויסטוישען אויף 100 פונט סט., אלזא בייטען אויף א ניט־דירעקטען אופן געלד אויף געלד, דיזעלביגע אויף דיזעלביגע, זעהט זיך אן אן עסק, וואס איז פונקט אזוי צוועקלאז ווי אונזיניג.[4] איין געלד־סומע קאן זיך

---

[4] „מען טוישט ניט געלד אויף געלד”, שרייט אויס מערסיע דע לא ריוויע צו די מערקאנטיליסטען. אין א ווערק, וואו עס האנדעלט זיך אויסדריקליך וועגען „מסחר” און „ספעקולאציע” לעזען מיר ווי פאלגט: „דער גאנצער מסחר בעשטעהט אין דעם אויסטויש פון זאכען פון פערשיידענע סארטען; און דער

דיזעלביגע פאָדערונג צו פערוּוערטהען די 110 פונט סט. פונקט ווי די 100 פונט סט.: אזוי ווי זיי זיינען ביידע בעשרענקטע אויסדריקען פון טוישוּוערטה, האָבען זיי אלזאָ ביידע דעמזעלבען בערוף צו דערנעהנטערן זיך צום אבסאָלוטען רייכטום דורך א פערמעהרונג פון זייער גרויס. אמת, פאַר איין אויגענבליק אונ־טערשיידט זיך דער אָריגינעל־אריינגעלעגטער ווערטה פון 100 פונט סט. פון די 10 פונט סט. מעהרוּוערטה, וואָס איז צוגעוואַק־סען צו איהם אין דער צירקולאציע, אָבער דער דאָזיגער אונטער־שייד ווערט גלייך ווידער צורונען. עס קומט ניט ארויס צום סוף פון דעם פראָצעס אויף איין זייט דער אָריגינאל־ווערטה פון 100 פונט סט. און אויף דער אנדער זייט דער מעהרוּוערטה פון 10 פונט סט. וואָס עס קומט יאָ ארויס, איז א ווערטה פון 110 פונט סט., וועלכער געפינט זיך אקוראט אין דערזעלבער פאָרם אויף אָנצופאנגען דעם פערוּוערטהונגס־פראָצעס, ווי די אורשפּרינג־ליכע 100 פונט סט. געלד קומט ארויס צום סוף פון דער בע־וועגונג, ווי אין איהר אָנפאנג.[5] דער סוף פון יעדען איינצעלנעם קרייז־לויף, אין וועלכען עס פיהרט זיך דורך דער קויף צוליעב'ן פערקויף, פאָרמירט פאָלגליך פון זיך אליין דעם אָנפאנג פון א נייעם קרייז־לויף. די איינפאכע סחורה־צירקולאציע—דער פער־קויף צוליעב'ן קויף—דיענט ווי א מיטעל צו א צוועק, וואָס ליעגט אויסערהאלב פון דער צירקולאציע: די אָנאייגענונג פון געברויך־ווערטהען, די בעפריעדיגונג פון בעדערפענישען. פערקעהרט, די צירקולאציע פון געלד אלס קאפיטאל איז א צוועק פאַר זיך, וואָרים די פערמעהרונג [פערוּוערטהונג] פונ'ם ווערטה עקזיסטירט נאָר אין אָט דער שטענדיג־בענייעטער בעוועגונג. די בעוועגונג פון קאפיטאל איז פאָלגליך אָהן א מאָס.[6]

---

[5] „דאס קאפיטאל טיילט זיך איין... אין דעם אורשפּרינגליכען קאפיטאל און אין דעם פראפיט, דעם צרוּואַקס פון קאפיטאל... הגם אין דער פראַקטיקע ווערט דער דאָזיגער פראפיט גלייך פערוואנדעלט אין קאפיטאל און ווערט גע־טריבען אין איין פלוס מיט איהם.” (פ. ענגעלס, „אומריסע צו איינער קריטיק דער נאציאנאל־עקאנאמיע” אין דייטש־פראנצויזישע יאהרביכער, ארויסגעגעבען פון ארנאלד רוגע און קארל מארקס, פאריז 1844, ז. 99.) [געזאמעלטע שריפטען פון קארל מארקס און פריעדריך ענגעלס, שטוטגארט 1902, ב. 1, ז. 445.)

[6] אריסטאטעל שטעלט די עקאנאמיק אנטקעגען דער כרעמאטיסטיק [רייכטום־

גאַנץ אין דער צירקולאַציע, נאָר ער פערענדערט אויך אין איהר זיין גרויס אין ווערטה, ער לעגט צו א מעהרווערטה אָדער מאַכט זיך ווערטה מעהר. און אָט די בעוועגונג פערוואַנדעלט איהם אין קאַפּיטאַל.

עס איז, אמת, אויך מעגליך, אז אין דער פאָרם ס—ג—ס זאָלען דיביידע עקסטרעמען ס, ס, צ.ב.ש. קאָרן און קליידער, זיין קוואַנטיטאַטיוו פערשיידען אין גרויס פון ווערטה. דער פויער קאָן פערקויפען זיין קאָרן איבער דעם ווערטה אָדער קויפען די קליידער אונטער זייער ווערטה. פון דער אנדער זייט קאָן ער פערקעהרט ווערן אָבגענאַרט פון דעם קליידער־הענדלער. אָבער אזעלכע ווערטה־חלוקים בלייבען פאר אָט דער צירקולאַציאָן־פאָרם גופא ריין צופעליגע. זי פערלירט ניט שיער דעם זין און פער־שטאַנד, ווי דער פראָצעס ג—ס—ג, ווען איהרע ביידע עקסטרע־מען, צ.ב.ש. קאָרן און קליידער, זיינען עקוויוואַלענטען. אדרבא, זייער גלייך־ווערטה איז דאָ די נוטיגע בעדינגונג פון דעם נאָר־מאַלען גאַנג פון דעם פראָצעס.

די ווידערהאָלונג אָדער בענייאונג פון דעם פערקויפען כדי צו קויפען, אזוי ווי דער פראָצעס גופא, געפינט זיין מאָס און ציעל אין א ענד־צוועק, וואָס ליעגט פון דרויסען פון איהם, אין דער קאָנסומציאָן, אין דער בעפריעדיגונג פון בעשטימטע בעדערפע־נישען. דאַגעגען אין דעם קויפען כדי צו פערקויפען איז דער אָנפאַנג און דער סוף דאָסזעלביגע—געלד, טוישווערטה, און שוין דורכדעם אליין איז די בעוועגונג ענדלאָז. גאַנץ געוויס איז פון ג געוואָרן ג+Δג, ד.ה. פון 100 פונט סט. איז געוואָרן 10+100. אָבער בעטראַכט מען עס בלויז קוואַליטאַטיוו, זיינען 110 פונט סט. דאָסזעלביגע ווי 100 פונט סט., נעמליך—געלד. און ווען מען בעטראַכט עס קוואַנטיטאַטיוו זיינען 110 פונט סט. א בע־שרענקטע ווערטה־סומע, אזוי ווי 100 פונט סט. ווען די 110 פונט סט. זאָלען אויסגעגעבען ווערן אלס געלד, דאַן פאַלען זיי ארויס פון זייער ראָליע. זיי הערן אויף צו זיין קאַפּיטאַל. ציהט מען זיי ארויס פון דער צירקולאַציע, ווערן זיי פערשטיינערט אלס אוצר און קיין פעניג וועט אויף זיי ניט אָנוואַקסען, ווען זיי זאָלען דאָרט ליעגען אפילו אייביג. פאָלגליך, האַנדעלט זיך איינמאָל וועגען פערווערטהונג [צו־וואוקס] פון דעם ווערטה, דאַן איז פאראַן

געלד געהט ארויס און צו וועלכען עס קעהרט זיך אום צוריק. דער אביעקטיווער אינהאלט פון יענער צירקולאציע—די פערווער־טהונג פון ווערטה—איז זיין סוביעקטיווער צוועק, און נאר אויף אזוי ווייט, ווי דער איינציגער טרייבענדער מאטיוו פון זיינע אפע־ראציעס איז די אנאייגענונג פון אלץ מעהר און מעהר אבסטראק־טען רייכטום, פונקציאנירט ער אלס קאפיטאליסט אדער אלס קאפיטאל, וואס איז פערזאניפיצירט און בעגאבט מיט א ווילען און בעוואוסטזיין. דער געברויך־ווערטה מוז אלזא קיינמאל ניט בעהאנדעלט ווערן אלס דער דירעקטער צוועק פון דעם קאפיטא־ליסט.[7] אויך ניט דער איינצעלנער פראפיט, זאנדערן נאר די אונאויפהערליכע בעוועגונג פון פראפיטען־מאכען.[8] די דאזיגע אב־סאלוטע שטרעבונג צו ווערן אלץ רייכער,[9] אט דער ליידענשאפט־ליכער געיעג צו כאפען וואס מעהר ווערטהען, איז גלייך ביי דעם קאפיטאליסט ווי ביי דעם געלד־גייץ, מיט דעם אונטערשייד נאר וואס בעת דער געלד־גייץ איז א מטורפ'דיגער קאפיטאליסט, איז דער קאפיטאליסט א ראציאנאלער געלד־גייץ. די אונאויפהער־ליכע פערמעהרונג פון ווערטהען, נאך וואס דער גייציגער אוצרות־זאמלער שטרעבט, דורכדעם וואס ער זוכט ארויסצוראטעווען[10]

---

[7] „גיטער (ווערט דא געברויכט אין זין פון געברויך־ווערטהען) זיינען נים דער ענד־צוועק פון דעם אינדוסטריעלען קאפיטאליסט... געלד איז זיין ענד־צוועק." (טה. טשאלמערס, „אן פאליטיקאל עקאנאמי עטצ.", לאנדאן 1832, ז. 166.)

[8] „דער סוחר איז טאקע אפילו ניט מבטל אינגאנצען דעם פראפיט, וואס ער האט שוין כמעט אין האנד, אבער זיין בליק איז דאך שטענדיג געציעלט אויף דער צוקונפט." (א. געגאוועסי, אויסגאבע דער איטאליענישען עקאנאמען פאן קוסטאדי, פארטע מאדערנא, ב. 8, ז. 139.)

[9] „די ליידענשאפט נאך פראפיטען, וואס קאן ניט אויסלאשען ווערן, די „אורי סאקרא פאמיס", וועט שטענדיג בעשטימען דעם וועג פון די קאפיטאליס־טען." (מעקקולאך, „דהי פרינסיפלס אוו פאליטיקאל עקאנאמי", לאנדאן 1830, ז. 179.) אט די מיינונג שטערט נאטירליך ניט דעמזעלביגען מעקקולאך און נאך אזוינע ווי ער, ווען זיי געפינען זיך אין א טעארעטישער פערלעגענהייט, צ.ב.ש. ביי דער בעהאנדלונג פון איבער־פראדוקציאן, צו פערוואנדלען דעמ־זעלביגען קאפיטאליסט אין א גוטען בירגער, וועלכער אינטערעסירט זיך נאר מיט געברויך־ווערטהען און ענטוויקעלט זאגאר אן אמת'ן וועלפישען הונגער פאר שטיוועל, הים, אייער, קאטונען און אנדערע העכסט־בעקאנטע סארטען געברויך־ווערטהען.

[10] איינער פון די כאראקטעריסטישע אויסדרוקען אין גריכיש פאר אוצרות־

אלס בעוואוסטזיניגער טרעגער פון דער דאזיגער בעוועגונג ווערט דער געלד־בעזיצער א קאפיטאליסט. זיין פערזאן, אדער ריכטיגער געזאגט זיין בייטעל, איז דער פונקט, פון וועלכען דאס

זאמלונג]. ער געהט ארויס פונ'ם שטאנדפונקט פון דער עקאנאמיק. אויף וויפיעל זי שטעלט פאר די קונסט פון ערווערבונג, בעשרענקט זי זיך אויף דער פער־שאפונג פון דאס, וואס איז נויטיג צום לעבען און פון די גימער, וואס זיינען ניצליך פאר'ן הויז אדער פאר'ן שטאאט. „דער אמת'ער רייכטום בעשטעהט פון אזוינע געברויך־ווערטהען; ווארים די מאס פון דעם סארט בעזיץ, וואס איז גענוג פאר א גוטען לעבען, איז ניט אונבעגרענצט. עס איז אבער פאראן א צווייטער סארט פון דער קונסט פון ערווערבונג, וועלכע הייסט ספעציעל און מיט רעכט כרעמאטיסטיק, און פאר איהר, ווי עס שיינט, עקזיסטירט ניט קיין גרעניץ פון רייכטום און בעזיץ. דער סחורה־האנדעל (הייסט ווערטליך קראם־האנדעל, און אריסטאטעל נעהמט אט די פארם, ווייל אין איהר איז דער געברויך־ווערטה מעהר בולט) געהערט ניט לויט זיין נאטור צו דער כרעמאטיסטיק, ווארים דא בעציהט זיך דער אויסטויש נאר אויף דאס, וואס איז נויטיג פאר זיי אליין (פאר דעם קויפער און פערקויפער)." דעריבער, בעווייזט ער ווייטער, איז טאקע די אורשפרינגליכע פארם פון סחורה־האנדעל געווען דער טויש־האנדעל, אבער מיט זיין ענטוויקלונג איז נויטיגערווייז ענטשטאנען דאס געלד. מיט דער ערפינדונג פון געלד האט זיך דער טויש־האנדעל נויטיגערווייז געמוזט ענט־וויקלען אין סחורה־האנדעל און להיפך צו זיין אורשפרינגליכער טענדענץ האט דער סחורה־האנדעל זיך אויסגעבילדעט אין דער כרעמאטיסטיק, ד.ה. אין דער קונסט פון געלד מאכען. די כרעמאטיסטיק, הייסט עס, אונטערשיידט זיך פון דער עקאנאמיק דורכדעם, וואס פאר איהר איז די צירקולאציע דער קוואל פון רייכטום". און עס זעהט אויס, אז זי דרעהט זיך ארום דאס געלד, דען דאס געלד איז דער אנהויב און דער סוף פון דעם סארט אויסטויש. דעריבער טאקע איז דער רייכטום, צו וועלכען די כרעמאטיסטיק שטרעבט, אונבעגרעניצט. אזוי ווי יעדע קונסט ,וועלכע איז ניט א מיטעל צו א צוועק, נאר א צוועק פאר זיך, איז ניט בעגרעניצט אין איהר שטרעבען, ווארים זי זוכט רק צוצוקומען נעהענטער און נעהענטער צו דעם דאזיגען צוועק, בעת די קונסטען, וועלכע זיינען נאר מיטלען צו א צוועק, זיינען ניט אונבעגרעניצט, היות ווי דער צוועק גופא שטעלט פאר זיי אוועק די גרעניץ—אזוי איז אויך פאר דער דאזיגער כרעמאטיסטיק ניטא קיין גרעניצען צו איהר ציעל, זאנדערן איהר ציעל איז די אבסאלוטע בעררייכערונג. די עקאנאמיק האט א גרעניץ, ניט די כרעמאטיסטיק... די ערשטע בעצוועקט עפעס אנדערש איידער געלד, די אנדערע בעצוועקט די פער־מעהרונג פון געלד.... דורכדעם וואס מען פערבייט די דאזיגע צוויי פארמען, וועלכע זיינען מסיג גבול איינע די אנדערע, האבען אייניגע גענומען בעטראכטען די אויפהאלטונג און פערמעהרונג פון געלד עד לאין סוף פאר דעם ענדציעל פון דער עקאנאמיק." (אריסטאטעל, „דע רעפובליקא", עדיט. בעקקער, בוך 1, 8 און 9.)

גער ווערטה, מיט איין וואָרט, ער פערוועטהעט זיך אליין. וואָרים די בעוועגונג, אין וועלכער ער איז מוסיף מעהר ווערטה, איז זיין אייגענע בעוועגונג, זיין פערוועטהונג איז פאָלגליך אַ זעלבסט־פערוועטהונג. ער האָט בעקומען דעם כח הנסתר, די פערבאָר־גענע קראַפט, צו שאַפען ווערטה, מחמת ער איז ווערטה. ער וואַרפט אַרויס פון זיך לעבעדיגע קינדער, אָדער וועניגסטענס לעגט גאָלדענע אייער.

דער ווערטה אַלס אַקטיווער פאַקטאָר (איבערגרייפענדער סוביעקט) פון אַזאַ פּראָצעס, אין וועלכען אָט נעהמט ער אָן אַ געלד־פאָרם און סחורה־פאָרם און אָט וואַרפט ער זיי אַראָב, אָבער האַלט זיך אויף און שפּרייט זיך אויס אין די אַלע בייטענישען— דער ווערטה דאַרף האָבען פריהער פאַר אַלץ אַ זעלבשטענדיגע פאָרם, דורך וועלכער עס זאָל קאָנסטאַטירט ווערן זיין אידענטיטעט מיט זיך אליין. און אָט די פאָרם בעזיצט ער נאָר אין׳ם געלד. דאָס געלד מאַכט דעריבער אויס דעם אָנהויב־פּונקט און שלוס־פּונקט פון יעדען פערוועטהונג־פּראָצעס. ער איז געווען 100 פונט סט., ער איז איצט 110 פונט סט. א.אז.וו. אָבער דאָס געלד גופא גילט דאָ נאָר אַלס איין פאָרם פון ווערטה, וואָרים ער האָט זיי צוויי. אויב ער נעהמט ניט אָן די סחורה־פאָרם ווערט דאָס געלד ניט קיין קאַפּיטאַל. דאָס געלד טרעט אַלזאָ דאָ ניט אַרויס פּאָלעמיש [מיט התנגדות] לגבי דער סחורה, ווי ביי דער אוצר־זאַמלונג. דער קאַפּיטאַליסט ווייס, אַז אַלע סחורות, ווי לומפּיג זיי זאָלען ניט אויסזעהן און ווי שלעכט זיי זאָלען ניט שמעקען, זיינען „אין וואַרהייט און אין גלויבען" געלד, אינערליך גע׳מל׳טע אידען, און דערצו נאָך וואונדער־שאַפענדע מיטלען אויף צו מאַכען פון געלד מעהר געלד.

אויב אין דער איינפאַכער צירקולאַציע בעקומט דער ווערטה פון די סחורות, אין געגענזאַץ צו זייער געברויך־ווערטה, העכס־טענס די זעלבשטענדיגע פאָרם פון געלד, שטעלט ער זיך אָבער דאָ פּלוצלינג אַרויס ווי אַ פאָרווערטס־געהענדע (פּראָצעסירענדע), זיך אליין בעוועגענדע סובסטאַנץ, פאַר וועלכער אי סחורה, אי געלד זיינען בלויזע פאָרמען. און נאָך מעהר ווי דאָס. אַנשטאַט פאַרצושטעלען מיט זיך די שייכות׳ן פון סחורות, טרעט ער איצט אַרויס אַזוי־צו־זאָגען אין אַ פּריוואַט־שייכות צו זיך אליין. ער

דאָס געלד פון דער צירקולאַציע, דערגרייכט עס דער קליגערער קאַפּיטאַליסט דורכדעם, וואָס ער שפּאָרט שטענדיג דאָס געלד ווידער אין דער צירקולאַציע אַריין.*[10]

די זעלבשטענדיגע פאָרמען, ד.ה. די געלד־פאָרמען, וועלכע דער ווערטה פון סחורות אין דער איינפאַכער צירקולאַציע נעהמט אָן, האָבען נאָר דעם צוועק, וואָס זיי פערמיטלען דעם סחורה־אויסטויש, און פערשווינדען אין דעם ענד־רעזולטאַט פון דער בעוועגונג. פערקעהרט אין דער צירקולאַציע ג—ס—ג פונקציאָנירען ביידע, די סחורה און דאָס געלד, נאָר אַלס פערשיידענע עקזיסטענץ־אופנים פון דער ווערטה גופא—דאָס געלד אַלס זיין אַלגעמיינער עקזיסטענץ־אופן, די סחורה אַלס זיין ספּעציעלער און אַזוי צו זאָגען נאָר פערקליידטער עקזיסטענץ־אופן.[11] ער געהט שטענדיג אַריבער פון איין פאָרם אין דער אַנדערער, ניט פערלירענדיג זיך אין דער דאָזיגער בעוועגונג, און ער פערוואַנדעלט זיך אויף דעם אופן אין אַן אויטאָמאַטישען סוביעקט [אין א וועזען, וואָס האָט אַן אייגענע בעוועגונג]. שטעלט מען זיך אָב אויף אָט די בעזונדערע ערשיינונג־פאָרמען, וועלכע דער זיך־פערמעהרענדער ווערטה נעהמט בייטענדיג אָן אין דעם קרייז־לויף פון זיין לעבען, דאַן בעקומט מען די ערקלערונגען: קאַפּיטאַל איז געלד, קאַפּיטאַל איז סחורה.[12] אין דער אמת׳ן אָבער ווערט דאָ דער ווערטה דער סוביעקט [דער טרעגער] פון א פּראָצעס, אין וועלכען ער ענדערט, בייטענדיג שטענדיג זיינע פאָרמען פון געלד און סחורה, זיין גרויס גופא, וואַרפט אָב א מעהרווערטה פון זיך אַליין אַלס לכתחילה׳די־

זאַמלען „סאַדזיין״ בעטייט ווערטליך „ראַטעווען״. אַזוי בעטייט אויך דאָס ענגלישע וואָרט „סייוו״ אי ראַטעוועו אי שפּאָרען.

*[10] „דאָס אונענדליכע, וואָס ליעגט ניט אין דעם פאָרווערטס־גאַנג פון זאַכען, ליעגט אין זייער קרייז־לויף.״ (גאַליאַני.)

[11] „עס איז ניט דער שטאָף, וואָס מאַכט אויס דעם קאַפּיטאַל, נאָר דער ווערטה פון דעם דאָזיגען שטאָף.״ (זש. ב. סעי „טרעיטע ד׳עקאָנאָמיע פּאָליטיק״, פּאַריז 1817, ב. 1, ז. 428.)

[12] „דאָס אומלויפענדע געלד (קוירענסי I), פערוועגדעט אויף פּראָדוקטיווע צוועקען איז קאַפּיטאַל.״ (מעקליוד, „דהי טהיאָרי אַנד פּראַקטיס אָוו בייגקינג״, לאָנדאָן 1855, ב. 1, קאַפּיטעל 1.) „קאַפּיטאַל איז סחורה.״ (דזשיימס מילל, „עלעמענטס אָוו פּאָליטיקאַל עקאָנאָמי״,

פאקטיש אלזא איז ג—ס—ג' די אלגעמיינע פארמולע פון קאפיטאל, ווי ער בעוויזט זיך אונמיטעלבאר אין דער ספערע פון דער צירקולאציאן.

2. די ווידערשפרוכען פון דער אלגעמיינער פארמולע.

די צירקולאציאנס־פארם, אין וועלכער דאס געלד ווערט פערענדערט אין קאפיטאל, ווידערשפרעכט אלע פריהער ענטוויקעלטע געזעצען וועגען דער נאטור פון סחורה, פון ווערטה, פון געלד און פון דער צירקולאציע גופא. דער גאנצער חלוק צווישען איהר און דער איינפאכער סחורה־צירקולאציע איז דער אומגעקעהרטער סדר פון דיזעלביגע צוויי אנטקעגענגעזעצטע פראצעסען, דער פערקויף און דער קויף. איז ווי אזוי זאל אזא ריין־פארמעלער אונטערשייד איבערמאכען ווי דורך א כשוף די נאטור פון אט די פראצעסען?

נאך מעהר. אט די אומקעהרונג עקזיסטירט נאר פאר איינעם פון די דריי געשעפטס־פריינד, וועלכע האנדלען איינע מיט די אנדערע. אלס קאפיטאליסט קויף איך סחורה פון א און פערקויף זי ווידער צו ב, בעת אלס איינפאכער סחורה־בעזיצער פערקויף איך סחורה צו ב און דאן קויף איך סחורה פון א. פאר די געשעפטס־פריינד א און ב עקזיסטירט ניט דער דאזיגער אונטערשייד. זיי טרעטען נאר ארויס אלס קויפער און פערקויפער פון סחורות. איך אליין שטעה קעגענאיבער זיי יעדעס מאל אלס איינפאכער געלד־בעזיצער אדער סחורה־בעזיצער, אלס קויפער אדער פערקויפער; דערצו טרעט איך ארויס אין די ביידע מסחרים קעגענאיבער איין פערזאן נאר אלס קויפער און קעגען דעם אנדערן נאר אלס פערקויפער, אנטקעגען איינעם נאר אלס געלד, אנטקעגען דעם אנדערן נאר אלס סחורה, אבער אנטקעגען קיינעם ניט פון די ביידע אלס קאפיטאל אדער קאפיטאליסט אדער רעפרעזענטאנט פון וועלכער עס איז זאך, וואס איז מעהר איידער געלד אדער סחורה, אדער וואס קאן אויסאיבען אנאנדער ווירקונג אויסער דער ווירקונג פון געלד אדער סחורה. פאר מיר איז דער קויף פון א און דער פערקויף צו ב א בסדר'דיגער אקט. אבער דער צוזאמענהאנג פון די ביידע אקטען עקזיסטירט נאר פאר מיר. א קימערט זיך ניט וועגען מיין מסחר מיט ב און ב קימערט זיך ניט

אונטערשיידט זיך אלס לכתחילה'דיגער ווערטה פון זיך אליין אלס מעהרווערטה, אזוי ווי גאט דער פאטער אונטערשיידט זיך פון זיך אליין אלס גאט דער זון, און ביידע זיינען פון דעמזעלבען עלטער, און שטעלען צונויף אין דער ווירקליכקייט נאר איין פער־זאן. וואָרים נאר דורך דעם מעהרווערטה פון 10 פונט סט. ווערן די אויסגעלעגטע 100 פונט סט. קאפיטאל, און אזוי שנעל ווי זיי זיינען דאס געוואָרן, אזוי באלד ווי דער זון איז בעשאפען געוואָרן, און דורכ'ן זון דער פאטער, פערשווינדט ווידער זייער אונטער־שייד און זיינען ביידע איינס 110 פונט סט.

דער ווערטה, אלזא, ווערט א פראצעסירענדער ווערטה, פראָ־צעסירענדעס געלד, און אלס אזוינס—קאפיטאל. עס קומט ארוים פון דער צירקולאציע, געהט ווידער אין איהר אריין, האלט זיך אויף און פערפיעלפאכט זיך אין איהר, קעהרט זיך אום פערגרע־סערט פון איהר צוריק, און הויבט אן דעמזעלביגען קרייז־לויף שטענדיג ווידער פון דאס ניי.[18] ג—ג', געלד וואס געבעהרט געלד—money which begets money—אט אזוי קלינגט די בע־שרייבונג פון קאפיטאל פון די מיילער פון זיינע ערשטע מפרשים, די מערקאנטיליסטען.

קויפען כדי צו פערקויפען, אדער פאלשטענדיגער, קויפען כדי טייערער צו פערקויפען, ג—ס—ג', איז אויפ'ן ערשטען בליק נאר איין מין קאפיטאל, די אייגענטימליכע פארם פון דעם סוחר'ישען קאפיטאל. אבער אפילו דער אינדוסטריעלער קאפיטאל איז אויך געלד, וואס פערוואנדעלט זיך אין סחורה, און דורך דעם פער־קויף פון דער סחורה ווערט עס צוריק פערוואנדעלט אין מעהר געלד. פאסירונגען, וואס קענען פארקומען אויסערהאלב פון דער צירקו־לאציאנס־ספערע, צווישען דעם קויף און פערקויף, מאכען קיין חלוק ניט אין דער דאזיגער פארם פון בעוועגונג. ענדליך אין דעם צינזען־טראגענדען קאפיטאל שטעלט זיך ארוים די צירקולאציע ג—ס—ג' אין אן אבגעקירצטער פארם; זי בעווייזט זיך אין איהר רעזולטאט אהן דער פערמיטלונג, אזוי־צו־זאגען אין דעם לאפידאר־סטיל, אלס ג—ג', געלד, וואס איז גלייך צו מעהר געלד, ווערטה, וואס איז גרעסער ווי ער איז גופא.

---

18 „קאפיטאל... א פערמאנענטער, זיך פערפיעלפאכענדער ווערטה" (זיסמאנדי, „נואווא פרינסיפל ד' עקאנאמי פאליטיק", ב. 1, ז. 90.)

וועלכע זיי בעדאַרפן פאַר זייער געברויך. און דער נוץ קאָן זיין איז נאָך ניט דער איינציגער. א, וועלכער פערקויפט ווייץ און קויפט תבואה, פּראָדוצירט אפשר מעהר ווייץ איידער דער תבואה־פּויער וואָלט געקאָנט פּראָדוצירן אין דערזעלביגער ארבייט־צייט, און דער תבואה־פּויער ב קאָן אפשר פּראָדוצירן מעהר תבואה אין דערזעלביגער ארבייט־צייט איידער דער וויין־מאַכער. א בעקומט אלזאָ מעהר תבואה פאַר דעמזעלביגען טויש־ווערטה און ב בעקומט מעהר וויין איידער זיי ביידע וואָלטען געהאַט, ווען יעדערער פון זיי, אָהן דעם אויסטויש, וואָלט געמוזט פּראָ־דוצירן פאַר זיך אליין אי וויין, אי תבואה. בנוגע, הייסט עס, צום געברויך־ווערטה קאָן מען זאָגען, אז „דער אויסטויש איז אזא טראַנסאַקציע, אין וועלכער ביידע זייטען געווינען."[14] מיט דעם טוישווערטה איז עס אנדערש. „אַ מענש, וואָס האָט א סך וויין און גאָר ניט קיין תבואה, האַנדעלט מיט א מענשען, וואָס האָט א סך תבואה און גאָרניט קיין וויין, און צווישען זיי ווערט אויס־געטוישט ווייץ אין ווערט פון 50 אויף וויין, וואָס האָט א ווערטה פון 50. דער דאָזיגער אויסטויש איז ניט קיין פערמעהרונג פונ'ם טוישווערטה, ניט פאַר איינעם, ניט פאַר דעם אנדערן; וואָרים פאַר דעם אויסטויש האָט שוין יעדערער פון זיי געהאַט א ווערטה, וואָס איז געווען גלייך צו דעם, וואָס ער האָט זיך פערשאַפט דורך אָט דער אָפּעראַציע."[15] עס מאַכט קיין ענדערונג ניט אין דער זאַך ווען דאָס געלד טרעט אריין אלס צירקולאַציאָנס־מיטעל צווישען די סחורות און צי די אַקטען פון קויף און פערקויף ווערן בחוש אָפּ־געטיילט איינער פונ'ם אנדערן.[16] דער ווערטה פון די סחורות איז אויסגעדריקט אין זייערע פּרייזען בעפאָר זיי טרעטען אריין

---

[14] „דער טויש איז א וואונדערבאַרע געשעהעניש, ביי וועלכער די ביידע צדדים, וואָס שליסען דעם אבמאַך געווינען, און טאַקע שטענדיג (!)" (דעסטוטט דע טראַסי, „טרייטע דע לאַ וואָלאַנטע ע דע סע זעפעט", פּאַריז 1826, ז. 68) דאָסזעלבע בוך איז ערשיענען שפּעטער אלס „טרייטע ד'עקאָנאָמיע פּאָליטיק".

[15] מערסיע דע לאַ ריוויערע, ל'אָרדער נאַטורעל", ז. 544.

[16] „עס איז פאַר זיך פאַלקאָם גלייכגילטיג, צי איינער פון אָט די ביידע ווערטהען בעשטעהט אין געלד, צי זיי זיינען ביידע געוועהנליכע סחורות." דאָרט גופא, ז. 543.

װעגען מײַן מסחר מיט א. װען איך װאָלט א שטײגער זײ גע־װאָלט קלאָר מאַכען, װאָס פאַר א גוטע זאַך איך טהו אויף מיט דעם דאָזיגען הפוך הסדר, װאָלטען זײ מיר בעװיזען, אז איך האָב גאָר א טעות אין דעם סדר גופא, און אז די גאַנצע טראַנסאַקציע האָט זיך נאַרניט אָנגעפאַנגען מיט א קויף און געענדיגט מיט א פערקויף, נאָר פערקעהרט עס האָט אָנגעפאַנגען מיט א פערקויף און זיך אויסגעלאָזט מיט א קויף. אין פאַקט, מײַן ערשטער אקט, דער קויף, איז פון א׳ס שטאַנדפּונקט געװען א פערקויף, און מײַן צװײ־טער אקט, דער פערקויף, איז פון ב׳ס שטאַנדפּונקט געװען א קויף. נאָך ניט צופריעדען דערמיט, װעלען א און ב דערקלערן, אז דער דאָזיגער גאַנצער סדר איז אַן איבעריגע מעשה און פּשוט א האָקוס־פּאָקוס. א האָט געקאָנט פערקויפען די סחורה דירעקט צו ב און ב האָט געקאָנט דירעקט קויפען פון א. דערמיט װאָלט די גאַנצע טראַנסאַקציע אײַנגעשרומפּט געװאָרן אין אײן אײנזײַטיגען אקט פון דער געװעהנליכער סחורה־צירקולאַציע: פון א׳ס שטאַנדפּונקט בלויז א פערקויף און פון ב׳ס שטאַנדפּונקט בלויז א קויף. דורך די אומקעהרונג פון דעם סדר זײַנען מיר אלזאָ ניט ארויסגעקומען װײַטער אײדער די ספערע פון דער אײנפאַכער סחורה־צירקולאַציע, און מיר מוזען בעסער זיך צוקוקען, צי די דאָזיגע אײנפאַכע ציר־קולאַציע דערלאָזט לויט איהר נאַטור נאָך א פערמעהרונג [פער־װערטהונג] פון די װערטהען, װאָס געהען אין איהר ארײַן, און פאָלגליך אַן אויסבילדונג פון מעהרװערטה.

לאָמיר נעהמען דעם פּראָצעס פון דער צירקולאַציע אין דער פאָרם, אין װעלכער ער שטעלט זיך ארויס בלויז װי א סחורה־אויסטויש. דאָס איז שטענדיג דער פאַל, װען בײדע סחורה־בע־זיצער קויפען סחורות אײנער פון דעם אנדערן און דער באַלאַנס פון זײערע נעגענזײַטיגע געלד־שולדען גלײַכט זיך אויס אין דעם צאָהלונג־טערמין. דאָס געלד דיענט דאָ װי חשבון־געלד, כדי אויסצודריקען אין זײערע פּרײַזען די װערטהען פון די סחורות, עס טרעט אָבער ניט ארויס זאַכליך קעגענאיבער די סחורות גופא. אויף װי װײַט דאָ האַנדעלט זיך װעגען דעם געברויך־װערטה [פון די סחורות] איז קלאָר, אז די בײדע אויסטוישער קאָנען דערבײַ געװינען. בײדע פּטר׳ן ארויס סחורות, װעלכע זײַנען פאַר זײ נוצלאָז אלס געברויך־װערטהען, און בעקומען אנדערע סחורות,

משער, ווען נאָר זי וויל אויף איהר שטייגער בעטראַכטען די ער־שיינונג ריין אָהן אַנדערע אריינמישונגגען, אַז די נאָכפראַגע און דער אָנבאָט דעקען זיך, ד.ה. אַז זייער ווירקונג הערט איבערהויפּט אויף. פאָלגליך, אויב בנוגע דעם געברויך־ווערטה קאָנען ביידע אויסטוישער געווינען, קאָנען זיי ביידע ניט געווינען אין טויש־ווערטה. דאָ הייסט עס ריכטיגער: „וואו עס איז דאָ גלייכהייט, איז ניטאָ קיין פּראָפיט."[18] סחורות קאָנען טאַקע פערקויפט ווערן מיט פּרייזען, וואָס שטימען ניט מיט זייער ווערטה, אָבער די ניט־שטימונג קומט פאָר ווי אַ פערלעצונג פון דעם געזעץ פון סחורה־אויסטויש.[19] אין זייער ריינער געשטאַלט איז דער אויס־טויש אַן אויסטויש פון עקוויוואַלענטען, און בכן ניט קיין מיטעל זיך צו מאַכען רייכער אין ווערטה.[20]

הינטער די בעמיהונגען ארויסצושטעלען די סחורה־צירקולאַ־ציע אַלס דער קוואַל פון מעהרווערטה, לויערט דעריבער מעהרסטענ־טיילס אַ קוויד־פּראָ־קוואָ, ד.ה. אַ פערוועקסלונג פון געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה. אַזוי צום ביישפּיעל זאָגט קאָנדיליאַק: „עס איז פאַלש, אַז אין דעם סחורה־אויסטויש טוישט מען אויס אַ גלייכען ווערטה אויף אַ גלייכען ווערטה. פערקעהרט. יעדערער פון די ביידע צדדים גיט אַלעמאָל אַ קלענערן ווערטה פאַר אַ גרעסערן.... ווען מען וואָלט אין דער ווירקליכקייט אַלעמאָל אויסגעטוישט גלייכע ווערטהען, וואָלט פאַר קיין איינעם פון די צדדים קיין פּראָפיט דעריין ניט געוועזן. אָבער זיי ביידע געווינען יאָ, אָדער דאַרפען דאָך געווינען. וואָרום? דער ווערטה פון זאַכען

---

[18] נאליאני, „דעללא מאנעטא", אין קוסטאדי: פארטע מאדערנא, ב. 4, ז. 244.

[19] „דער אויסטויש ווערט ניט־פארטיילהאפט פאר איינעם פון די ביידע צדדים, ווען אויסערליכע אומשטענדען זעצען אראב אדער שרויפען אויף דעם פרייז: די גלייכהייט איז דאן פערלעצט; אבער אט די פערלעצונג נעהמט זיך פון יענע אומשטענדען, און ניט פון דעם אויסטויש גופא." (לע טראן, „דע ל'אינטערע סאסיאל", פאריז 1846, ז. 904.)

[20] „דער אויסטויש איז לויט זיין טבע אן אבמאך, וואס רוהט אויף גלייכהייט און קומט ארויס צווישען גלייכע ווערטהען. ער איז דעריבער ניט קיין מיטעל פון בערייכערונג, היות ווי מען ניט אוועק פונקט אזויפיעל, ווי מען בעקומט." (דארט גופא, ז. 903.)

אין דער צירקולאַציע, הייסט עס, אַז ער איז אַ פּאַראויסזעצונג און ניט דער רעזולטאַט פון דער צירקולאַציע.[17]

ווען מען בעטראַכט דעם פּראָצעס אין אַבסטראַקט, ד.ה. אָב־געזעהן פון צופעליגע אומשטענדען, וועלכע פליעסען ניט אַרויס פון די אימאַנענטע געזעצען פון דער איינפאַכער סחורה־צירקולאַציע, איז אַ חוץ וואָס איין געברויך־ווערטה פערנעהמט דעם פּלאַץ פון אַנאַנדער געברויך־ווערטה, קומט אין דער דאָזיגער צירקולאַציע מעהר גאָרנישט פאָר ווי אַ מעטאַמאָרפאָזע, בלויז אַן איבערבייט אין דער פאָרם פון דער סחורה. דערזעלביגער ווערטה, ד.ה. דער־זעלביגער סכום פון פערקערפּערטער געזעלשאַפטליכער אַרבייט, פערבלייבט אין האַנד פון דעמזעלביגען סחורה־בעזיצער צוערשט אין געשטאַלט פון זיין סחורה, דערנאָך אין געשטאַלט פונ׳ם געלד, און וואָס זי פערוואַנדעלט זיך, און צום סוף אין דער סחורה, אין וועלכער דאָס דאָזיגע געלד ווערט צוריק־פערוואַנדעלט. דער דאָ־זיגער איבערבייט פון דער פאָרם שליסט ניט איין קיין ענדערונג אין דער גרויס פון ווערטה. דער איבערבייט אָבער, וואָס דער ווערטה פון דער סחורה גופא מאַכט דורך אין דעם דאָזיגען פּראָ־צעס, בעשרענקט זיך אויף אַן איבערבייט פון זיין געלד־פאָרם. זי עקזיסטירט צוערשט אַלס פּרייז פון דער סחורה, וואָס ווערט אָנגעבאָטען צום פערקויף, דערנאָך אַלס אַ געלד־סומע, וועלכע איז שוין אָנגעגעבן אויסגעדריקט אין דעם פּרייז, און צום סוף אַלס דער פּרייז פון אַן עקוויוואַלענטער סחורה. דער דאָזיגער פאָרם־אי־בערבייט אַן און פאַר זיך שליסט פּונקט אַזוי ווייניג איין אַן ענ־דערונג פון דער גרויס פון ווערטה, ווי דאָס אויסבייטען פון אַ פינף־פונט־נאָטע אויף פיער סאָווערינס, אַ האַלבען סאָווערין און צעהן שילינג. אַלזאָ, אויף ווי ווייט די צירקולאַציע פון סחורה פיהרט צו אַ פאָרם־איבערבייט פון איהר ווערטה, פיהרט זי, אויב עס מישען זיך ניט אַריין קיין אַנדערע קאָמפּליקאַציעס, צו אַן אויסטויש פון עקוויוואַלענטען. אפילו די וואולגאַרע עקאָנאָמיע, ווי ווייניג זי בעגרייפט וואָס דער ווערטה איז, איז דעריבער אויך

---

[17] „די צדדים, וואָס שליסען דעם אָבמאַך, ענטשיידען ניט דעם ווערטה, אדרבא ער שטעהט שוין פעסט איידער דער געשעפט איז געשלאָסען געוואָרן.״ (לע טראָן, „דע ל׳ינטערע סאָסיאַל״, פּאַריז 1846, ז. 906).

עקאָנאָמען, דערהויפּט ווען עס פּאָדערט זיך ארויסצושטעלען די ענטוויקעלטע געשטאַלט פונ׳ם סחורה־אויסטויש, דעם האנדעל, אלס דעם מקור פון מעהר ווערטה. „דער האנדעל״, ווערט צ.ב.ש. געזאָגט, „איז מוסיף ווערטה צו די פּראָדוקטען, וואָרים דיזעלבע פּראָדוקטען האָבען מעהר ווערטה אין די הענד פון דעם פערברויכער, איידער אין די הענד פון דעם פּראָדוצירער, און ער מוז דעריבער ווערטליך (סטריקטלי) בעטראַכט ווערן ווי אַן אַקט פון פּראָדוקציאָן.״[23] מען צאָהלט אָבער ניט פאַר סחורה טאָפּעלט, איינמאָל פאַר איהר געברויך־ווערטה און נאָך אמאָל פאַר איהר ווערטה. און אויב דער געברויך־ווערטה פון דער סחורה איז ניצליכער פאַר דעם קויפער איידער פאַר דעם פערקויפער, איז איהר געלד־פאָרם ניצליכער דעם פערקויפער איידער דעם קויפער. וואָרים אויב אז ניט, וואָלט ער זי דען פערקויפט? און דעריבער וואָלט מען פונקט אזוי גוט געקאָנט זאָגען, אז דער קויפער איז ווערטליך (סטריקטלי) מקיים א „פּראָדוקציאָנס־אַקט״, דערמיט וואָס ער פערוואַנדעלט למשל דעם סוחר׳ס זאַקען אין געלד.

ווען עס ווערן אויסגעטוישט סחורות אָדער סחורות און געלד פון גלייכען טוישווערטה, פון עקוויוואַלענטען הייסט עס, דאַן איז קלאָר, אז קיינער ציהט ניט ארויס מעהר ווערטה פון דער צירקולאַציע וויפיעל ער האָט אין איהר אריינגעוואָרפען. עס קומט דעמאָלט ניט פאָר קיין שאַפונג פון מעהרווערטה. דער צירקולאַציאָנס־פּראָצעס פון סחורות אין זיין ריינער פאָרם איז געבויט אויף אַן אויסטויש פון עקוויוואַלענטען. אין דער ווירקליכקייט אָבער געהען די זאַכען ניט צו אין א ריינער פאָרם. לאָמיר דעריבער משער זיין אַן אויסטויש פון ניט־עקוויוואַלענטען.

על כל פנים שטעהט אויפ׳ן סחורה־מארק נאָר א סחורה־בעזיצער אנטקעגען א סחורה־בעזיצער, און די מאַכט, וואָס אָט די פּערזאָנען איבען איינע אויס איינע אויף די אנדערע, איז נאָר די מאַכט פון זייערע סחורות. די מאַטעריעלע פערשיידענהייט פון די סחורות איז דער מאַטעריעלער מאָטיוו פונ׳ם אויסטויש און דאָס מאַכט די סחורה־בעזיצער אָבהענגיק איינער פון אנדערן,

---

[23] פּ. פּ. ניומאַן, „עלעמענטס אוו פּאָליטיקאל עקאנאמי״, ניו יאָרק 1835, ז. 175.

בעשטעהט בלויז אין זייער שייכות צו אונזערע בערערפעגישען. וואס פאר איינם איז מעהר, איז פאר דעם אנדערן וועניגער, און פערקעהרט.... מען קאן דאך ניט משער זיין, אז מיר באטען אן צו פערקויפען אזוינע זאכען, וואס מיר קאנען אהן זיי ניט אויס־קומען פאר אונזער אייגענעם פערברויך.... מיר ווילען אוועק־געבען א זאך, וואס איז פאר אונז נוצלאז, כדי צו בעקומען אנ־אנדער זאך, וואס איז פאר אונז נויטווענדיג; מיר ווילען געבען וועניגער פאר מעהרער.... עס איז נאטירליך צו אורטיילען, אז מען גיט אוועק אין דעם אויסטויש א גלייכען ווערטה פאר א גלייכען ווערטה, אזוי אפט ווי יעדערע פון די אויסגעטוישטע זאכען איז אין פרט פון ווערטה גלייך צו דעמזעלביגען סכום געלד.... מען מוז אבער אריינגעהמען אין חשבון נאך אנאנדער בעטראכ־טונג; עס פרעגט זיך, צי טוישען מיר ניטביידע אויס אן איבער־פלוס אויף עפעס נויטווענדיגעס.״[21] מען זעהט ווי קאנדיליאק מישט צוזאמען ניט נאר געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה, נאר ער רוקט אונטער אויף אן אמת קינדישען אופן אין א געזעלשאפט מיט אן ענטוויקעלטער סחורה־פראדוקציאן א צושטאנד, וואו דער פראדוצירער פראדוצירט אליין זיינע לעבענסמיטלען און ווארפט אריין אין צירקולאציע נאר דעם עודף, דעם איבערפלוס, וואס עס בלייבט איהם אריבער דעם אייגענעם בעדארף.[22] פונדעסטוועגען ווערט קאנדיליאק'ס ארגומענט אפט ווידערהאלט ביי די מאדערנע

---

[21] קאנדיליאק, „לע קאממערס ע לע גוא ווערנמאן״ (1776) אויסגאבע דעיר ע מאלינארי אין, מעלאנזשע ד'עקאנאמיע פאליטיק״, פאריז 1847, ז. 267.

[22] לע טראן ענטפערט דעריבער זיין פריינד קאנדיליאק זעהר ריכטיג: „די בעשטעהענדע געזעלשאפט ווייס איבערהויפט ניט פון איבערפליסיגעס.״ צו דערזעלבער צייט מאכט ער שפאס פון איהם מיט דער בעמערקונג, אז „אויב ביידע אויסטוישער בעקומען גלייך פיעל מעהר פאר גלייך פיעל וועניגער, בע־קומען זיי דאך ביידע גלייך פיעל.״ אזוי ווי קאנדיליאק האט נאך ניט די קלענסטע אהנונג וועגען דעם כאראקטער פון טוישווערטה, איז ער דער פאסענדער וועג־ווייזער פון העררן פראפעסאר ווילהעלם ראשער פאר זיינע אייגענע קינדישע בעגריפען. זעה ראשער'ס „די גרונדלאגען דער נאציאנאל עקאנאמיע״, 3טע אויפ־לאגע, 1858. — [אזוי ציטירט ער צ.ב.ש. מיט צושטימונג דארט אין § 107 דעם פאלגענדען חכמה'דיגען שפרוך פון קאנדיליאק: „א זאך האט ניט א ווערטה, ווייל עס קאסט עפעס, נאר עס קאסט (ארבייט ארער געלד) ווייל עס האט ווערטה.״ קאוטסקי.]

לאָמיר זיך משער זיין פערקעהרט, אז עס איז דעם קויפער׳ס פּריווילעגיע צו קויפען די סחורות אונטער זייער ווערטה. דאָ איז עס צומאָל ניט נויטיג צו דערמאָנען, אז דער קויפער ווערט ווידער א פערקויפער. ער איז געווען א פערקויפער איידער ער איז געווען א קויפער. ער האָט שוין פערלאָרען 10 פּראָצענט אלס פערקויפער, איידער ער געווינט 10 פּראָצענט אלס קויפער.[25] עס בלייבט ווידער אלץ ווי געווען.

אלזאָ, די שאפונג פון מעהרווערטה און פאָלגליך די פערוואנד־לונג פון געלד אין קאַפּיטאל קאָן ניט דערקלערט ווערן, ניט דורכ־רעם וואָס די פערקויפער פערקויפען זייערע סחורות איבער זייער ווערטה, און ניט דורכדעם וואָס די קויפער קויפען זיי אונטער זייער ווערטה.[26]

דאָס פּראָבלעם ווערט בשום אופן ניט איינפאכער, דורכדעם וואָס מען שמוגעלט דאָ אריין פרעמדע בעציהונגען און מען זאָגט א שטייגער צוזאמען מיט קוירנעל טאָררענס: „די ווירקזאמע [עפפעקטואל] נאָכפראגע בעשטעהט אין די כחות און נייגונגען (!) פון די פערברויכער [קאָנזומענטען] צו געבען פאר סחורות, סיי דורך א דירעקטען, סיי דורך א אינדירעקטען אויסטויש, א גרע־סערן טייל... קאַפּיטאל, וויפיעל עס קאָסט זיי צו פּראָדוצירן.״[27] אין דער צירקולאציע שטעהען די פּראָדוצירער און פערברויכער איינע אנטקעגנען די אנדערע נאָר אלס פערקויפער און קויפער. מאכען די בעהויפּטונג, אז דער מעהרווערטה, וואָס דער פּראָדו־

---

[25] „ווען מען איז געצוואונגען אוועקצוגעבען א צאהל פּראָדוקטען פאר 18 ליוור, וואָס איז אייגענטליך ווערט 24, ווען מען פאר די 18 ליוור פונקט אזוי־פיעל בעקומען קויפענדיג, פאר וויפיעל מען וואלט זאָנסט געמוזט בעצאהלען 24.״ (לע טראָן, דע ל׳ינטערע סאָסיאל״, ז. 897.)

[26] „קיין פערקויפער קאָן ניט שטענדיג מאכען טייערער זיינע סחורות, אוואו ער זאָל ניט פונקט אזוי שטענדיג מוזען בעצאהלען טייערער פאר די סחורות פון אנדערע פערקויפער; און מחמת דעמזעלבען טעם קאָן קיין פערברויכער שטענדיג ניט איינקויפען ביליגער, אוואו ער זאָל ניט פונקט אזוי שטענדיג מוזען אבגעבען ביליגער די סחורות, וואָס ער פערקויפט.״ (מערסיער דע לאַ ריוויער, „ל׳אָרדער נאטורעל״ עטצ., 2טע טייל, ז. 555.)

[27] ר. טאָררענס, „אַן עססיי אָן דהי פּראָדאקשאָן אוו וועלטה״, לאָנדאָן 1821, ז. 349.

דערמיט וואָס קיינער פון זיי האָלט ניט אין זיין האַנד דעם גע־גענשטאַנד פון זיין אייגענער בערערפעניש און יעדערער פון זיי האָלט אין האַנד דעם געגענשטאַנד פון דעם אַנדערנס בעדערפעניש. אַ חוץ אָט דער מאַטעריעלער פערשיידענהייט פון זייערע געברויך־ווערטהען, געפינט זיך נאָר נאָך איין אונטערשייד צווישען די סחורות—דער אונטערשייד צווישען זייער נאַטוראַל־פאָרם און זייער פערוואַנדעלטער פאָרם, צווישען סחורה און געלד. און אזוי אונ־טערשיידען זיך די סחורה־בעזיצער נאָר אַלס פערקויפער, בעזיצער פון סחורה, און אַלס קויפער, בעזיצער פון געלד.

לאָמיר איצט אָננעהמען, אז דער פערקויפער האָט דורך אַ וועלכער עס איז אונדערקלערליכער פריווילעגיע אַ מעגליכקייט צו פערקויפען די סחורה איבער איהר ווערטה, למשל פאַר 110, ווען זי איז ווערטה 100, אלזאָ מיט אַ נאָמינעלען פרייז־צוגאַב פון 10 פראָצענט. דער פערקויפער קאַסירט אלזאָ אריין אַ מעהרווערטה פון 10. אָבער נאָכדעם ווי ער איז געווען אַ פערקויפער, ווערט ער אַ קויפער. אַ דריטער סחורה־בעזיצער בעגעגענט איהם איצט אַלס פערקויפער און געניעסט פון זיין זייט די פריווילעגיע צו פערקויפען די סחורה מיט 10 פּראָצענט צו־טייער. אונזער מאַן האָט געוואונען 10 אַלס פערקויפער, כדי צו פערלירן 10 אַלס קויפער.[24] די גאַנצע זאַך פיהרט פאַקטיש דערצו, אז אַלע סחורה־בעזיצער פערקויפען זייערע סחורות איינע צו די אַנדערע מיט 10 פראָצענט איבער'ן ווערטה, וואָס עס איז דורכאויס דיזעלביגע זאַך, ווי זיי וואָלטען פערקויפט זייערע סחורות פאַר זייער ריכטיגען ווערטה. אַזאַ אַלגעמיינע נאָמינעלע פרייז־העכערונג פון סחורות ברענגט אַרויס דיזעלביגע ווירקונג, ווי ווען די סחורה־ווערטהען זאָלען צ.ב.ש. געשאַצט ווערן אין זילבער אַנשטאָט אין גאָלד. די געלד־נעמען, דאָס הייסט די פּרייזען פון די סחורות, וואָלטען גע־שטיגען, אָבער זייערע ווערטה־שייכות'ן וואָלטען געבליבען ניט־פערענדערט.

---

[24] „די העכערונג פון דעם נאָמינעלען ווערטה פון די פּראָדוקטען... גיט די פערקויפער קיין פאָרטייל ניט... ווארים וואָס זיי געווינען אַלס פערקויפער, פערלירן זיי אין דערזעלבינער מאָס אַלס קויפער." („דהי עסענשעל פּרינציפּלס אָוו דהי וועלטה אָוו נייששאָנס עטצ.", לאָנדאָן 1787, ז. 66.)

א יעהרליכען געלד־טריבוט צו דעם אלטען רוים. מיט דעם געלד האט רוים געקויפט פון זיי סחורה און בעצאהלט פאר איהר צו־טייער. די קליין־אזיאטען האבען בעשווינדעלט די רוימער, ווארים זיי האבען אויסגענארט פון זייערע עראבערער א טייל פון דעם טריבוט אויפ'ן וועג פון מסחר. אבער נאך אלעם דעם זיינען די קליין־אזיאטען געבליבען די בעשווינדעלטע. פאר זייערע סחורות האט מען זיי אלץ געצאהלט מיט זייער אייגענעם געלד. דאס איז ניט קיין מעטאדע ווי צו ווערן רייך אדער צו שאפען מעהר ווערטה.

לאמיר זיך אלזא האלטען אין די גרעניצען פון דעם סחורה־אויסטויש, וואו די פערקויפער זיינען אויך קויפער און די קויפער זיינען פערקויפער. אפשר שטאמט אונזער פערלעגענהייט דערפון, וואס מיר האבען אויפגעפאסט די פערזאנען נאר ווי פערזאניפי־צירטע קאטעגאריען, און ניט אינדיווידועל.

דער סחורה־בעזיצער א קאן זיין אזוי כיטרע, אז ער דרעהט זיינע קאלעגען ב אדער ג אראב דעם קאפ, בעת זיי קאנען ביי זייער בעסטען ווילען ניט נעהמען פון איהם קיין נקמה. א פער־קויפט צו ב ווייו אין ווערטה פון 40 פונט סט. און בעקומט אין אויסטויש פון איהם תבואה אין ווערטה פון 50 פונט סט. א האט פערוואנדעלט זיינע 40 פונט סט. אין 50 פונט סט., האט געמאכט מעהר געלד פון ווענינער געלד און האט זיין סחורה פערוואנדעלט אין קאפיטאל. לאמיר זיך נעהענטער צוקוקען צו דעם. פאר דעם אויסטויש האבען מיר געהאט פאר 40 פונט סט. ווייו אין די הענד פון א און פאר 50 פונט סט. תבואה אין די הענד פון ב, א סך־הכל פון 90 פונט סט. דער צירקולירענדער ווערטה האט זיך ניט פער־גרעסערט אויף א האר, נאר זיין פערטיילונג צווישען א און ב האט זיך געענדערט. אויף איין זייט ווייזט זיך ארוים אלס מעהר־ווערטה דאס, וואס אויף דער אנדער זייט איז מינדער־ווערטה,

איהם דאן הערר מאלטוס געבען אן עצה, ער זאל געבען איינעם געלד, כדי יענער זאל ביי איהם אבקויפען די סחורה?" פרעגט אן אויפגעבראכטער ריקארדיאנער מאלטוס'ן, וועלכער, פונקט ווי זיין תלמיד, דער גלח טשאלמערס, האט עקאנאמיש גלאריפיצירט דעם קלאס בלויז־קויפער אדער פערברויכער. זעה „אן אינקווייררי אינטו דהי פרינסיפלס רעספעקטיוו דהי נייטור אוו דעמאנד, לייטלי אדוואקייטעד ביי מר. מאלטוס, עטצ", לאנדאן, 1821, ז. 55.

צירער בעקומט, נעהמט זיך דערפון, וואס די קאנזומענטען בע־צאהלען פאר דער סחורה אריבער דעם ווערטה, מיינט נאר פער־מאסקירן דעם פשוט'ן זאץ : דער סחורה־בעזיצער אלס פערקויפער בעזיצט די פריווילעגיע צו פערקויפען צו־טייער. דער פערקויפער האט די סחורה אליין פראדוצירט אדער ער פערטרעט איהרע פראָ־דוצירער, אבער דער קויפער האט ניט וועניגער אליין פראדוצירט אדער ער פערטרעט די פראדוצירער פון דער סחורה, וואס איז פארגעשטעלט אין זיין געלד. פאלגליך שטעהט דא א פראדו־צירער אנטקעגען א פראדוצירער. וואס עס אונטערשיידט זיי, איז נאר דאס, וואס דער איינער קויפט און דער אנדערער פערקויפט. דער פאקט וואס דער סחורה־בעזיצער אונטער'ן נאמען פראדוצירער פערקויפט די סחורה איבער איהר ווערטה און אונטער'ן נאמען פערברויכער בעצאהלט ער פאר איהר צו־טייער, ברייננט אונז ניט איין טריט ווייטער.[28]

די קאנזעקווענטע פערטרעטער פון דער אילוזיע, אז דער מעהרווערטה נעהמט זיך פון א נאמינעלען צוגאב צום פרייז, אדער פון דעם פערקויפער'ס פריווילעגיע צו פערקויפען צו־טייער, מוזען דעריבער משער זיין א קלאס, וואס קויפט נאר און פערקויפט קיינמאל ניט, אלזא אזעלכער, וואס קאנזומירט נאר און פראדו־צירט קיינמאל ניט. די עקזיסטענץ פון אזא קלאס לאזט זיך פון דעם שטאנדפונקט, וואס מיר האבען ביז אהער געגרייכט—דעם שטאנדפונקט פון דער איינפאכער צירקולאציע—דערווייל נאך ניט דערקלערן. לאמיר אבער פערלויפען אפריהער. דאס געלד, מיט וואס אזא קלאס קויפט שטענדיג, מוז שטענדיג אנקומען צו איהם אהן אויסטויש, אומזיסט, אויפ'ן גרונד פון א ועלכען עס איז רעכט אדער געוואלט־טיטעל, פון די סחורה־בעזיצער גופא. פער־קויפען די סחורות צו דעם קלאס אריבער דעם ווערטה, הייסט נאר, טיילווייז זיך ארייַנשווינדלען צוריק דאס אומזיסט־אוועקגעגעבענע געלד.[29] אזוי צ.ב.ש. האבען די שטעדט פון קליין־אזיע געצאהלט

[28] די פארשטעלונג, אז די פראפיטען ווערן געצויגען פון די קאנזומענטען, איז אודאי גאנץ אונזיניג. ווער זיינען די קאנזומענטען? (ג. ראנסיי, „אן עססיי אן דהי דיסטריבושאן אוו וועלטה", עדינבורג 1836, ז. 184.)

[29] „אויב ווער עס איז געפינט ניט קיין אבזאץ פאר זיינע סחורות, וועט

קיין ווערטה.[32] מען קאָן דערפון פערשטעהן, וואָרום אין אונזער אנאַליז פון דער גרונד־פאָרם פון קאַפּיטאַל, פון דער פאָרם, וועלכע בעשטימט מיט זיך די עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציע פון דער מאָדער־נער געזעלשאַפט, לאָזען מיר קודם איינגאַנצען אונבעמערקט זיינע פּאָפּולערע און אזו־צו־זאָגען פאַר'ן־מבול'דיגע געשטאַלטען—דעם האנדעל־קאַפּיטאַל און וואוכער־קאַפּיטאַל.

אין דעם ריכטיגען האנדעל־קאַפּיטאַל ערשיינט די פאָרם ג—ס—ג', קויפען כדי צו פערקויפען טייערער, אויפ'ן ריינסטען אופן. פון דער אנדער זייט אָבער קומט זיין גאַנצע בעוועגונג פאָר אין די גרעניצען פון דער צירקולאַציאָנס־ספערע. און ווי עס איז אָבער אונמעגליך צו דערקלערן די פערוואַנדלונג פון געלד אין קאַפּיטאַל, די שאַפונג פון מעהרווערטה, דורך דער צירקולאַציע אליין, קומט אויס אז דער האנדעל־קאַפּיטאַל איז אַן אונמעגליכ־קייט, וויבאַלד עס ווערן אויסגעטוישט עקוויוואַלענטען;[33] און אז ער קאָן דעריבער נאָר אָבשטאַמען פון דעם טאָפּעלטען פּאָרטייל, וואָס דער פּאַראַזיטישער סוחר, וועלכער רוקט זיך אריין צווישען די קויפענדע און פערקויפענדע סחורה־פּראָדוצירער, כיטרעוועט אויס פון זיי ביידען. אין אָט דעם זין זאָגט פראַנקלין: קריעג איז רויב, האנדעל איז רמאות".[34] ווען מען זאָל וועלען דערקלערן די פערווערטהונג [דאָס ווערן מעהרווערטה] פון האנדעל־קאַפּיטאַל ניט דורך בלויזע רמאות, וואָלט געוועזן נויטיג צו ברענגען אַ לאַנגע רייה פון מיטען־רינגען, וועלכע פעהלען דאָ נאָך גאָר אינגאַנצען,

---

[32] „דער אויסטויש ניט כלל ניט צו קיין ווערטה צו די פּראָדוקטען." (פ. ווייַלאַנד, „דהי עלעמענטס אוו פּאָליטיקאַל עקאָנאָמיע", באָסטאָן 1853, ז. 168.)

[33] „אונטער דער הערשאַפט פון ניט־פערענדערליכע עקוויוואַלענטען וואָלט דער האנדעל געוועזן אונמעגליך." (ג. אָפּדייק, „טריטיז אָן פּאָליטיקאַל עקאָנאָ־מיע", ניו־יאָרק 1851, ז. 69.) „דער אונטערשייד צווישען רעאַל־ווערטה און טויש־ווערטה איז געבויט אויף דעם פאַקט, וואָס דער ווערטה פון אַ זאַך איז פערשיידען פון דעם זאָגענאַנטען עקוויוואַלענט, וואָס מען גיט פאַר איהר אין האנדעל; ד.ה. אז דער דאָזיגער עקוויוואַלענט איז קיין עקוויוואַלענט ניט." (פ. ענגעלס, „אומריסע צו איינער קריטיק דער נאַציאָנאַל עקאָנאָמיע" אין „דייטש־פראַנצויזישע יאהרביכער", פּאַריז 1844, ז. 95) [פערגל. געזאַמעלטע שריפטען פון ק. מאַרקס און פ. ענגעלס, שטוטגאַרט 190, ב. 1, ז. 442.]

[34] בעניאַמין פראַנקלין, וואָירקס, ב. 2, אין „פּאָזישענס טו בי עקזאַמינד קאָנסערנינג נאַשיאָנאַל וועלטה".

אויף איין זייט ווייזט זיך ארויס ווי א פּליוס, דאָס וואָס אויף דער אנדער זייט בעווייזט זיך ווי א מינוס. דיזעלבע ענדערונג וואָלט זיך געמאַכט, ווען א וואָלט פּשוט, אָהן דער פערדעקטער פאָרם פון אויסטויש, דירעקט גע'גנב'עט 10 פונט סט. פון ב. די סומע פון די צירקולירענדע ווערטהען קאָן גאַנץ קלאָר ניט פערמעהרט ווערן דורך קיין ענדערונג אין זייער פערטיילונג—פּונקט אזוי ווענינ ווי א איד, וואָס פערקויפט א פאַרדינג (א פעניג) פון קווין אַנן'ס צייט פאַר א גינע (א גאָלד־מטבע), פערמעהרט ניט דורכ־דעם די סומע פון די ערדלע מעטאַלען, וואָס געפינט זיך אין לאַנד. דער קאַפּיטאַליסטען־קלאַס פון א לאַנד אינגאַנצען גענומען קאָן זיך אליין ניט אריבערכיטרעווען.[80]

מען מעג זיך אלזאָ דרעהען און קעהרען ווי מען וויל, דער רעזולטאַט בלייבט דערזעלביגער. ווען עקוויוואַלענטען ווערן אויס־געטוישט, קומט ניט ארויס קיין מעהרווערטה, און ווען ניט־עקווי־וואַלענטען ווערן אויסגעטוישט, קומט אויך קיין מעהרווערטה ניט ארויס.[81] די צירקולאַציע אָדער דער סחורה־אויסטויש שאַפט ניט

---

[80] דעסטוט דע טראַסי, הגם ער איז געווען—און אפשר גראָד דערפאַר—א מיטגליעד פון אינסטיטוט דע פראַנס, האָט געהאַלטען די פערקעהרטע מיינונג: די אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען, זאָגט ער, מאַכען זייערע פּראָפיטען דערפון, וואָס „זיי פערקויפען אלעס טייערער ווי עס האָט זיי געקאָסט צו פּראָדוצירן. און צו וועמען פערקויפען זיי? ערשטענס, איינע צו די אַנדערע.” (דאָרט אויבען, ז. 239.)

[81] „דער אויסטויש פון גלייכע ווערטהען פערמעהרט ניט און פערמינדערט ניט דעם סכום ווערטהען, וואָס איז פאַראַן אין דער געזעלשאַפט. דער אויסטויש פון ניט־גלייכע ווערטהען ענדערט אויך גאַרנישט אין דער סומע פון די געזעל־שאַפטליכע ווערטהען, ווען אפילו ער פערגרעסערט דעם פערמעגען פון איין טייל, פּונקט אזויפיעל, אויף וויפיעל ער נעהמט אָב פון דעם אַנדערן.” (זש. ב. סעי, „טרייטע ד'עקאָנאָמיע פּאָליטיק”, פּאַריז 1817, ב. 1, ז. 434 און 435.) סעי, נאַטירליך ניט קימערענדיג זיך וועגען די קאָנזעקווענצען פון דעם דאָזיגען זאַץ, נעהמט איהם כמעט ווערטליך ביי די פיזיאָקראַטען. דעם אופן ווי אזוי ער האָט אויסגענוצט זייערע שריפטען, וועלכע זיינען געווען אין זיין צייט אזוי גוט ווי פערגעסען, ציינט דער פאָלגענדער ביישפּיעל. מאָנסיע סעי'ס „בעריהמטעס־טער” זאַץ: „מען קויפט פּראָדוקטען נאָר מיט פּראָדוקטען” (דאָרט גופא, ב. 2, ז. 438) לויטעט אין פיזיאָקראַטישען אָריגינאַל: „די פּראָדוקטען לאָזען זיך נאָר בעצאָהלען מיט פּראָדוקטען” (לע טראָן, „דע ל'ינטערע סאָסיאַל”, פּאַריז 1846, ז. 899.)

עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז דער מעהרווערטה קאָן זיך ניט נעהמען פון דער צירקולאַציע, הייסט עס, אז כדי ער זאָל געשאפען ווערן, מוז עפּעס פּאָרקומען הינטער איהר רוקען, וואָס אין איהר אליין זעהט זיך עס ניט אָן.[36] קאָן אָבער דער מעהרווערטה זיך נעהמען פון ערגעץ אנדערשוואו ווי פון דער צירקולאַציע? די צירקולאַציע איז די סומע פון אלע געגענזייטיגע בעציהונגען פון די סחורה־בעזיצער, אויף ווי ווייט די דאָזיגע בעציהונגען ווערן בעשטימט דורך זייערע סחורות. א חוץ זיי שטעהט נאָך דער סחורה־בעזיצער נאָר אין בעציהונג צו זיין אייגענער סחורה. וואָס איז נוגע איהר ווערטה, בעשרענקט זיך די שייכות דערויף, וואָס זי ענטהאלט א סכום פון זיין אייגענער ארבייט, וועלכע מעסט זיך לויט בעשטימטע געזעלשאפטליכע געזעצען. דער דאָזיגער סכום ארבייט דריקט זיך אויס אין דער ווערטה־גרויס פון זיין סחורה, און אזוי ווי די ווערטה־גרויס שטעלט זיך פאָר אין רעכען־געלד, דריקט זיך עס אויס אין דעם פרייז, למשל, פון 10 פונט סט. אָבער זיין ארבייט שטעלט זיך נאָר פאָר אין דעם ווערטה פון דער סחורה פלוס א הוספה אריבער איהר אייגענעם ווערטה: ניט אין א פרייז פון 10, וואָס איז אין דערזעלבער צייט א פרייז פון 11; ד.ה. ניט אין א ווערטה, וועלכער איז גרעסער פאַר זיך אליין. דער סחורה־בעזיצער קאָן שאפען ווערטהען דורך זיין ארבייט, אָבער ניט קיין זיך־פערמעהרענדע ווערטהען. ער קאָן אויפהויבען דעם ווערטה פון א סחורה, דורכדעם וואָס ער גיט צו א נייעם ווערטה צו דעם פאַראנענעם ווערטה דורך נייע ארבייט, צ.ב.ש. ווען ער מאַכט פון לעדער שטיוועל. דערזעלבער שטאָף האָט איצט מעהר ווערטה, ווייל ער ענטהאלט א גרעסערן סכום ארבייט. דער שטיוועל האָט דעריבער מעהר ווערטה איידער דאָס לעדער, אָבער דער ווערטה פון דעם לעדער איז געבליבען, וואָס ער איז געווען. ער האָט זיך ניט פערמעהרט, ער האָט ניט צוגענומען קיין מעהרווערטה בעת דער שטיוועל־פאבריקאציע. עס

---

[36] „אין דעם געוועהנליכען צושטאנד פון מארק קאן דער פראפיט ניט געגרייכט ווערן דורכ׳ן אויסטויש. אויב ער וואָלט ניט געווען פאר׳ן אויסטויש, וואָלט ער אויך נאָכדעם ניט געקאָנט צו־שטאנד קומען.״ (ראמסיי, „דיסטרי־ביושאן אוו וועלטה״, עדינבורג 1836, ז. 184.)

היות ווי אונזער איינציגע פּאַראויסזעצונג איז דערווייל נאָר די סחורה־צירקולאַציע און איהרע איינפאַכע מאָמענטען.

וואָס עס איז געזאָגט געוואָרן וועגען האַנדעל־קאַפּיטאַל פּאַסט זיך נאָך מעהר אויף דעם וואוכער־קאַפּיטאַל. אין דעם האַנדעל־קאַפּיטאַל ווערן די עקסטרעמען, דאָס געלד, געוואָרפען אויפ׳ן מאַרק, און דאָס פערמעהרטע געלד, וואָס ווערט אַרויסגעשלעפּט פון מאַרק, איז וועניגסטענס פערמיטעלט דורך קויף און פערקויף, דורך דער בעוועגונג פון דער צירקולאַציע. אין דעם וואוכער־קאַפּיטאַל איז די פאָרם ג—ס—ג׳ אָבגעקירצט און עס בלייבען נאָר די עקסטרעמען ג—ג׳, געלד וואָס ווערט אויסגעטוישט אויף מעהר געלד—אַ פאָרם, וואָס ווידערשפּרעכט די נאַטור פונ׳ם געלד און איז דעריבער פונ׳ם שטאַנדפּונקט פון סחורה־אויסטויש ניט דער־קלערליך. דערפאַר זאָגט אַריסטאָטעל: „אַזוי ווי די כרעמאַ־טיסטיק איז אַ טאָפּעלטע וויסענשאַפט, איין טייל געהערט צום האַנדעל און דער אַנדער טייל צו דער עקאָנאָמיק, די לעצטע איז נויטוועגדיג און לויבענסווערטה, די ערשטע איז געגרינדעט אויף דער צירקולאַציע און מיט רעכט געטאַדעלט (וואָרים זי בערוהט ניט אויף דער נאַטור, זאָנדערן אויף געגענזייטיגע רמאות), דע־ריבער איז דער וואוכער מיט׳ן פולסטען רעכט פערהאַסט, ווייל דאָס געלד אַליין איז דאָ דער קוואַל פון פערדיענסט און ווערט ניט געברויכט פאַר דעם צוועק, צו וואָס עס איז ערפונדען געוואָרן. וואָרים דאָס געלד איז ענטשטאַנען פאַר דעם סחורה־אויסטויש, די צינזען אָבער מאַכען פון געלד מעהר געלד. דערפון נעהמט זיך אויך זיין נאָמען (טאָקאָס—צינז און געבוירן) וואָרים די געבוירענע זיינען עהנליך צו די וואָס האָבען זיי געבוירן. דער צינז אָבער איז געלד פון געלד, אַזוי אַז פון אַלע וועגען ווי צו פערדיענען איז ער אַם מייסטען געגען דער נאַטור.״[35]

אין פערלויף פון אונזער אונטערזוכונג וועלען מיר אויסגע־פינען, אַז אי דער האַנדעל־קאַפּיטאַל, אי דער פּראָצענטען־טראָ־גענדער קאַפּיטאַל זיינען ביידע אָבגעשטאַמטע פאָרמען, און מיר וועלען אין דערזעלבער צייט אויך זעהן, וואָרום זיי ערשיינען היסטאָריש פריהער פאַר דער מאָדערנער גרונד־פאָרם פון קאַפּיטאַל.

---

[35] אַריסטאָטעל, „דע רעפּובליקאַ״, ליבר 1, ק. 10.

וועלכער שטעלט דערוויילע נאָר פאַר א קאפיטאליסט אין ווערן, מוז די סחורה קויפען לויט זייער ווערטה, פערקויפען לויט זייער ווערטה, און פונדעסטוועגען צום סוף פון פראָצעס ארויסציהען מעהר ווערטה וויפיעל ער האָט אריינגעלעגט. זיין ווערן אַן אויס־געוואקסענער קאפיטאליסט מוז פאָרקומען אין דער ספערע פון דער צירקולאציע און מוז ניט פאָרקומען אין דער ספערע פון דער צירקולאציע. אָט דאָס זיינען די בעדינגונגען פון דעם פראָבלעם.

Hic Rhodus, hic Salta! [איצט צייג וואָס דו קאָנסט!]

3. קויף און פערקויף פון ארבייטסקראַפט.

דאָס וואקסען פונ׳ם ווערטה, דורך וואָס דאָס געלד דאַרף זיך פערוואנדלען אין קאפיטאל, קאָן ניט פאָרקומען אין דעם דאָזיגען געלד גופא. דיענט עס אלס קויף־מיטעל אָדער אלס צאָהלונג־מיטעל, דאן רעאליזירט עס נאָר דעם פרייז פון די סחורות, וואָס עס קויפט אָדער פאר וועלכע עס צאָהלט. בלייבט עס, וואָס עס איז געוועז, ד.ה. אויב עס האלט זיך אויף אין זיין אייגענער פאָרם, דאן ווערט עס פערגליווערט אויפ׳ן זעלביגען אופן אין א פערשטיי־נערטען ווערטה פון א גלייך־בלייבענדער גרויס.[88]

די ווערטה־פערענדערונג, וועלכע ווערט אויסגעדריקט אין דער פאָרמולע ג—ס—ג׳ ד. ה. אין דער פערוואנדלונג פון געלד אין סחורה און די צוריקפערוואנדלונג פון סחורה אין מעהר געלד, מוז אלזאָ זיך נעהמען פון דער סחורה. זי קאָן אָבער ניט פאָרקומען אין דעם צווייטען אקט פון דער צירקולאציע, אין דעם ווידער־פערקויף פון דער סחורה, ס—ג׳, וואָרים דער דאָזיגער אקט פער־וואנדעלט בלויז די סחורה פון איהר נאטוראל־פאָרם צוריק אין דער געלד־פאָרם. בעטראכטען מיר ווידער דעם ערשטען אקט ג—ס, דעם קויף פון דער סחורה, דאן געפינען מיר, אז ער איז אַן אויסטויש פון עקוויוואלענטען; פאר דער סחורה ווערט בעצאָהלט

די דורכשניט־פרייזען פאלען ניט צוזאמען דירעקט מיט דער ווערטה־גרויס פון די סחורות, ווי עס גלויבען אדאם סמיטה, ריקאַרדאָ, א.אז.וו.

[88] „אין דער נעשטאלט פון געלד... פראדוצירט ניט דער קאפיטאל קיין פראפיט.“ (ריקאַרדאָ, „פאליטיקאל עקאנאמי“, לאנדאן 1827, ז. 267.)

איז אלזאָ ניט מעגליך, אז דער סחורה־פּראָדוצירער זאָל דעם ווערטה פערמעהרן און פאָלגליך געלד אָדער סחורה פערוואַנדלען אין קאַ־פּיטאַל אויסערהאַלב דער ספערע פון דער צירקולאַציע, ניט קו־מענדיג אין בעריהרונג מיט אַנדערע סחורה־בעזיצער.

אַלזאָ, קאַפּיטאַל קאָן ניט ארויסקומען פון דער צירקולאַציע און פּונקט אזוי ווענינ קאָן עס אַרויסקומען אויסער דער ציר־קולאַציע. ער מוז אין דערזעלבער צייט ארויסקומען אין איהר און ניט אין איהר.

עס האָט זיך אויף דעם אופן בעקומען אַ דאָפּעלטער רעזולטאַט.

די פערוואַנדלונג פון געלד אין קאַפּיטאַל מוז זיך פאַנאַנדער־וויקלען אויף דער גרונדלאַגע פון די אימאַנענטע געזעצען פון סחורה־אויסטויש, אזוי אַז דער אויסטויש פון עקוויוואַלענטען מוז דיענען פאַר דעם אויסגאַנגס־פּונקט.[37] אונזער געלד־בעזיצער,

[37] פון דאַס, וואַס איז אויבען ערקלערט געוואָרן, פערשטעהט דער לעזער, אז דאַס קאָן מיינען נאָר איין זאַך: די שאַפונג פון קאַפּיטאַל מוז זיין מעגליך אפילו ווען דער סחורה־פּרייז איז גלייך צו דעם סחורה־ווערטה. זי קאָן ניט דערקלערט ווערן דורכדעם, וואָס די סחורה־פּרייזען וויכען אַב פון די סחורה־ווערטהען. ווען די פּרייזען וויכען ווירקליך אַב פון די ווערטהען, מוז מען זיי קודם צוריקפיהרן צו די לעצטע; ד.ה. מען מוז אַט דעם אומשטאַנד אויס־לאָזען פון אויג אלס אַ צופעליגקייט, כדי צו האָבען די ערשיינונג פון קאַפּיטאַל־פאָרמירונג אויפ׳ן באַזיס פון סחורה־אויסטויש ריין פאַר די אויגען און ניט צו ווערן פערווירט בעת דער בעאָבאַכטונג דורך שטערענדע נעבען־אומשטענדען, וואָס זיינען פרעמד דעם אייגענטליכען פערלויף פון דער זאַך. איבעריגענס ווייס מען, אז אַט די צוריקפיהרונג איז בשום אופן ניט אַ בלויז וויסענשאַפטליכע האַנדלונג. די בעשטענדיגע שוואַנקונגען פון די מאַרק־פּרייזען, זייער שטייגען און פאַלען, קאָמפּענסירן זיך, שאַפען זיך נעגענזייטיג אַב און רעדוצירן זיך אליין צו דעם דורכשניט־פּרייז אלס זייער אינערליכער רעגעל. אַט דער רעגעל דיענט צ.ב.ש. ווי אַ לייטענדער שטערן פאַר דעם סוחר אָדער דעם פאַבריקאַנט אין יעדער אונטערנעהמונג, וואָס נעהמט ארום אַ לענגערן צייט־משך. ער ווייס אלזאָ, אז ווען מען נעהמט אין בעטראַכט אַ לענגערע פּעריאָדע בכלל, ווערן די סחורות פאַקטיש פערקויפט ניט אונטער דעם פּרייז, ניט אריבער, נאָר לויט זייער דורכשניט־פּרייז. ווען דאָס ניט־פּראַאינטערעסירטע דענקען וואָלט איבער־הויפּט געלעגען אין זיין אינטערעס, וואָלט ער געמוזט זיך שטעלען די פּראָבלעם פון קאַפּיטאַל־פאָרמירונג אַט אזוי: ווי קאָן ענטשטעהן קאַפּיטאַל על פּי רעגו־לירונג פון די פּרייזען דורך דעם דורכשניט־פּרייז, ד.ה. אין לעצטער אינסטאַנץ דורך דעם ווערטה פון דער סחורה? איך זאָג „אין לעצטער אינסטאַנץ", ווייל

געגענען זיך אויפ'ן מארק און טרעטען אריין אין א שייכות איינער צום אנדערען ווי גלייך־בערעכטיגטע סחורה־בעזיצער, מיט דעם איינציגען אונטערשייד נאר צווישען זיי, וואס איינער איז א קויפער און דער אנדערער א פערקויפער; יורידיש, הייסט עס, זיינען זיי ביידע גלייכע פערזאנען. די דויערהאפטיגקייט פון דער דאזיגער שייכות פאדערט, אז דער אייגענטימער פון דער ארבייטס־קראפט זאל זי אלעמאל פערקויפען נאר אויף א בעשטימטער צייט, ווארים אויב ער וואלט זי פערקויפען מיט האק און פאק, איינמאל פאר אלע מאל, דאן וואלט ער זיך אליין פערקויפט, ער וואלט זיך פערוואנדעלט פון א פרייען מענשען אין א שקלאף, פון א סחורה־בעזיצער אין א סחורה. ער אלס פערזאן מוז זיך שטענדיג פער־האלטען צו זיין ארבייטס־קראפט ווי צו זיין אייגענטום, ווי צו זיין אייגענער סחורה, און דאס קאן ער נאר טהאן, ווען ער שטעלט זי אין רשות פון קויפער, לאזט זי איבער צום פערברויכען, נאר צייט־ווייליג, אויף א בעשטימטען טערמין; ד.ה. ווען ער זאגט זיך ניט אב דורך איהר איבערגעבונג פון זיין אייגענטום־רעכט אויף איהר.[40]

וויקעלט, „א חוץ וואס עס זיינען ניט געוועזן קיין פרייע ארבייטער און קיין קרעדיט־סיסטעם." אפילו העררר מאמזען אין זיין „רוימישער געשיכטע" בעגעהט איין קוויד־פרא־קווא נאך דעם אנדערן.

[40] פערשיידענע געזעצגעבונגען בעשטימען דעריבער א מאקסימום־טערמין פאר דעם ארבייטס־קאנטראקט. ביי אלע פעלקער, וואו עס עקזיסטירט פרייע ארבייט, ווערן דורכ'ן געזעץ רעגולירט די תנאים פון קינדיגען דעם קאנטראקט. אין פערשיידענע לענדער, דערהויפט אין מעקסיקא (פאר דעם אמעריקאנער בירגערקריעג אויך אין די טעריטאריעס, וואס זיינען אבגענומען געווארן פון מעקסיקא, און לויט דעם עצם פון דער זאך אויך אין די דונאי־פראווינצען ביז דער רעוואלוציע, וואס קוזא האט געמאכט), איז די שקלאווערייי פערשטעלט אונטער דער פארם פון פ ע א נ א ז ש [שולד־שקלאווערייי פון די טעג־ארביי־טער, די פעאנס]. דורך אוואנסען, וואס זיי דארפען אבצאהלען מיט ארבייט, און וועלכע ציהען זיך פון דור צו דור, ווערט ניט נאר דער איינצעלנער אר־בייטער, נאר פאקטיש זיין גאנצע פאמיליע דאס אייגענטום פון אנדערע פער־זאנען און זייערע פאמיליען. זשוארעץ האט אבגעשאפט די פעאנאזש. דער זאגענאנטער קייזער מאקסימיליאן האט עס צוריק איינגעפיהרט דורך א דעקרעט, וועלכער איז ריכטיג געבראנדמארקט געווארען אין רעפרעזענטאנטען־הויז פון וואשינגטאן אלס א דעקרעט וויעדער איינצופיהרן שקלאווערייי אין מעקסיקא. —„איך קאן אבגעבען אנאנדערן אויף א בעשרענקטער צייט דעם געברויך פון מיינע בעזונדערע קערפערליכע פעהיגקייטען און מעגליכקייטען פון

לויט איהר ווערטה, זי האָט ניט מעהר ווערטה איידער דאָס געלד, וואָס איז אין איהר פערוואַנדעלט. עס בלייבט נאָר, אַלזאָ, נאָך איבער די מעגליכקייט, אַז די ווערטה־פערענדערונג נעהמט זיך פון דעם געברויך־ווערטה פון דער סחורה, ד.ה. פון איהר פערברויך. כדי צו קאָנען ארויסציהען ווערטה פון דעם פערברויך פון אַ סחורה, האָט אונזער געלד־בעזיצער געמוזט האָבען אַזאַ גליק צו ענטדעקען אַזאַ סחורה אין דער צירקולאַציאָנס־ספערע, אויפ׳ן מארק, וואָס איהר געברויך־ווערטה גופא בעזיצט די בעזונדערע אייגענשאַפט צו זיין אַ קוואַל פון ווערטה—אַ סחורה, וואָס איהר פאַקטישער פער־ברויך איז גופא אַ פערקערפּערונג פון ארבייט און ממילא פון ווערטהשאַפונג. און דער געלד־בעזיצער געפינט אויפ׳ן מארק אַט אַזאַ אייגענאַרטיגע סחורה—די ארבייטס־פעהיגקייט (Arbeits-vermoegen) אָדער די ארבייטס־קראַפט.

אונטער ארבייטס־קראַפט אָדער ארבייטס־פעהיגקייט פער־שטעהען מיר דעם סך הכל פון אַלע פיזישע און גייסטיגע פעהיג־קייטען, וואָס עקזיסטירן אין דער קערפּערליכקייט, אין דער לעבע־דיגער פערזענליכקייט פון אַ מענשען, און וועלכע ער ברענגט אין בעוועגונג יעדעס מאָל, וואָס ער פּראָדוצירט געברויך־ווערטהען פון פון וועלכען עס איז סאָרט.

כדי אָבער דער געלד־בעזיצער זאָל קאָנען געפינען אויפ׳ן מארק די ארבייטס־קראַפט אַלס סחורה, מוזען ערפילט ווערן פער־שיידענע בעדינגונגען. דער אויסטויש פון סחורות אַן און פאַר זיך שליסט ניט איין קיין אַנדערע שייכות׳ן פון אָבהענגיגקייט אַ חוץ די וואָס קומען ארויס פון זיין אייגענער נאַטור. לויט אָט דער השערה קאָן די ארבייטס־קראַפט ערשיינען אויפ׳ן מארק אַלס סחורה נאָר אַזוי ווייט און נאָר ווייל זי ווערט אָנגעבאָטען אָדער פערקויפט אַלס סחורה פון איהר אייגענעם בעזיצער, ד.ה. פון דער פּערזאָן, וועמעס ארבייטס־קראַפט זי איז. כדי איהר בעזיצער זאָל זי קאָנען פערקויפען אַלס סחורה, מוז ער קאָנען טהאָן מיט איהר וואָס ער וויל, ד.ה. ער מוז זיין אַ פרייער אייגענטימער פון זיין ארבייטס־פעהיגקייט, פון זיין פּערזאָן.[39] ער און דער געלד־בעזיצער בע־

---

[39] אין די ענציקלאָפּעדיעס פון קלאַסישען אַלטערטום קאָן מען לעזען אַזאַ אונזין, אַז אין דער אַלטער וועלט איז דער קאַפּיטאַל געווען פאָלשטענדיג ענט־

לעדיג [נקי מנכסיו] פון אלע זאכען, וואס זיינען נויטיג פאר דער פערווירקליכונג פון זיין ארבייטס־קאַרפּער.

די פראגע, ווארום אט דער פרייער ארבייטער קומט איהם ארויס אנטקעגען אין דער צירקולאַציאָנס־ספערע, אינטערעסירט ניט דעם געלד־בעזיצער, וועלכער געפינט אנגעגרייט דעם ארבייט־מארק אלס א בעזונדער אבטיילונג פון דעם סחורה־מארק. און פונקט אזוי ווייניג אינטערעסירט פארלויפיג די פראגע אויך אונז. מיר האלטען זיך פעסט אן דעם פאקט טעאָרעטיש, פונקט ווי דער געלד־בעזיצער פראקטיש. איין זאך איז אבער קלאר. די נאטור פראָדוצירט ניט אויף איין זייט געלד־ אדער סחורה־בעזיצער און אויף דער אנדער זייט בלויז בעזיצער פון די אייגענע ארבייטס־קרעפטען. אט די שייכות איז ניט קיין נאטור־געשיכט־ליכע און פונקט אזוי ווייניג א געזעלשאפטליכע, וועלכע וואלט זיין גלייך פאר אלע פעריאדען פון דער געשיכטע. מען זעהט קלאר, אז זי איז א רעזולטאט פון א פריהער־פארגעקומענער היסטאָרישער ענטוויקלונג, א פראָדוקט פון פיעלע עקאָנאָמישע רעוואָלוציעס, פון דעם אונטערגאנג פון א גאנצער רייה עלטערע פארמאציאָנען פון דער געזעלשאפטליכער פראָדוקציאָן.

די עקאָנאָמישע קאטעגאָריען, וועלכע מיר האבען פריהער בעטראכט, טראגען אויך זייערע געשיכטליכע שפורען. כדי דער פראָדוקט זאָל ווערן א סחורה, מוזען ערפילט ווערן בעשטימטע היסטאָרישע בעדינגונגען. כל זמן, צ.ב.ש. מען פראָדוצירט כדי צו בעפריעדיגען די בעדערפענישען פונ'ם פראָדוצירער, ווערט עס ניט קיין סחורה. ווען מיר וואלטען געפאָרשט ווייטער און גע־פרעגט: אונטער וועלכע אומשטענדען נעהמען אן אלע, אדער אפילו נאר דאס רוב פון די פראָדוקטען די פארם פון סחורה, וואלט זיך ארויסגעוויזען, אז דאס קומט נאר פאר אויפ'ן יסוד פון א גאנץ בעזונדערן, דעם קאפּיטאליסטישען, פראָדוקציאָנס־אופן. אזא אונטערזוכונג האט אבער ניט געהאט צו טהאן מיט דעם אנאליז פון סחורה. סחורה־פראָדוקציאָן און סחורה־צירקולאציע קאָנען פאָרקומען, ווען אפילו דער גרעסטער טייל פון דער פראָ־דוקטען־מאסע ווערט דירעקט געשאפען פאר'ן אייגענעם פערברויך, ווערט ניט פערוואנדעלט אין סחורה, און ווען דער געזעלשאפטליכער פראָדוקציאָנס־פראָצעס איז אלזא נאך לאנג ניט בעהערשט אין

די צווייטע עצם־נויטיגע בעדינגונג, כדי דער געלד־בעזיצער זאָל געפינען די ארבייטס־קראַפט אויפ׳ן מאַרק ווי אַ סחורה, איז די, אז איהר בעזיצער זאָל אנשטאַט צו קאָנען פערקויפען סחורות, אין וועלכע זיין ארבייט איז פערקערפּערט געוואָרן, מוזען אַנבאָטען דוקא זיין ארבייטס־קראַפט גופא, וועלכע עקזיסטירט נאָר אין זיין לעבעדיגער פערזענליכקייט.

כדי איינער זאָל קאָנען פערקויפען אַנדערע סחורות איידער זיין ארבייטס־קראַפט, מוז ער נאַטירליך בעזיצען פּראָדוקציאָנס־מיטלען, ווי צום ביישפּיעל רויה־שטאָפען, ארבייטס־אינסטרומענטען א.אז.וו. ער קאָן ניט מאַכען קיין שטיוועל אָהן לעדער. אויסערדעם בעדאַרף ער האָבען לעבענסמיטלען. קיין איינער, אפילו ניט אַ „צוקונפטס־מוזיקאַנט״, קאָן ניט לעבען אויף די פּראָדוקטען פון דער צוקונפט, ממילא אויך ניט אויף געברויך־ווערטהען, וואָס זייער פּראָדוקציאָן איז נאָך ניט פערטיג, און אזוי ווי אין דעם ערשטען טאָג פון זיין ערשיינונג אויף דער ערד, אזוי מוז נאָך דער מענש יעדען טאָג קאָנזומירען, אי אפריהער, אי בעת ער פּראָדוצירט. אויב די פּראָדוקטען ווערן פּראָדוצירט אלס סחורות, מוזען זיי פערקויפט ווערן, נאָכדעם ווי זיי זיינען פּראָדוצירט געוואָרן, און ערשט נאָכ׳ן פערקויף קאָנען זיי בעפריעדיגען די בעדערפעגישען פון דעם פּראָדוצירער. צו דער צייט, וואָס פאָדערט זיך פאַר דער פּראָדוקציאָן, קומט נאָך צו די צייט, וואָס איז נויטיג פאַר׳ן פערקויף.

פאַר דער פערוואַנדלונג פון געלד אין קאַפּיטאַל מוז אלזאָ דער געלד־בעזיצער געפינען דעם פרייען ארבייטער אויפ׳ן סחורה־מאַרק: פריי אין דעם טאָפּעלטען זין, ערשטענס אלס פרייע פערזאָן, וואָס קאָן טהאָן וואָס ער וויל מיט זיין ארבייט אלס זיין סחורה, און צווייטענס אזעלכער וואָס האָט ניט קיינע אַנדערע סחורות צו פערקויפען, וואָס איז פריי [אין דעם זין פון] לויז און

טהעטיגקייט, ווייל מחמת דער דאזיגער בעשרענקונג האבען זיי נאָר אַ אויסער־ליכע שייכות צו מיין גאַנצקייט און אַלגעמיינקייט. ווען איך גיב אבער אָב מיין גאַנצע צייט, וואָס דריקט זיך קאָנקרעט אויס דורך דער ארבייט, און די טאָטאַליטעט פון מיין פּראָדוקציאָן, מאַך איך דעם עצם פון דער דאזיגער ארבייט, מיין אַלגעמיינע טהעטיגקייט און ווירקליכקייט, מיין פערזענליכקייט, פאַר דעם איינגענטום פון אַנאַנדערען.״ (העגעל, „פילאזאָפיע דעס רעכטס״, בערלין 1840, ז. 104, § 67.)

איצט נעהענטער בעטראכטען. גלייך ווי אלע אנדערע סחורות האט זי א ווערטה.[42] ווי אזוי ווערט דער דאזיגער ווערטה בע־שטימט?

דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט, פונקט ווי דער ווערטה פון יעדער אנדער סחורה, ווערט בעשטימט דורך דער ארבייט־צייט, וואס איז נויטיג צו פראדוצירן, און ממילא אויך צו רעפראדוצירן, אט דעם ספעציעלען ארטיקעל. אויף ווי ווייט זי איז א ווערטה, רעפרעזענטירט די ארבייטס־קראפט גופא נישט מעהר ווי א בע־שטימטען סכום פון געזעלשאפטליכער דורכשניטס־ארבייט, וואס איז פערקערפערט אין איהר. די ארבייטס־קראפט עקזיסטירט נאר אלס א פעהיגקייט [אנלאגע] פון דעם לעבעדיגען אינדיווידום. איהר פראדוקציאן איז דעריבער אפריהער משער זיין עקזיסטענץ. נעהמט מען אן די עקזיסטענץ פון דעם אינדיווידום, בעשטעהט די פראדוקציאן פון דער ארבייטס־קראפט אין זיין אייגענער רע־פראדוקציאן אדער דערהאלטונג. פאר זיין דערהאלטונג בעדארף דער לעבעדיגער אינדיווידום א געוויסע סומע לעבענסמיטלען. די נויטווענדיגע ארבייט־צייט פאר דער פראדוקציאן פון דער ארבייטס־קראפט לייזט זיך דעריבער אויף אין דער ארבייט־צייט, וואס איז נויטיג צו פראדוצירן די דאזיגע לעבענסמיטלען; אדער דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט איז דער ווערטה פון די לעבענסמיטלען, וואס זיינען נויטווענדיג פאר דער דערהאלטונג פון איהר בעזיצער. די ארבייטס־קראפט פערווירקליכט זיך אבער נאר דורך איהר ארויסגעבען זיך, זי ווייזט זיך ארויס פאקטיש נאר אין דער ארבייט. דורך איהר פאקטישען ארויסווייזען זיך, דורך ארבייט, ווערט אבער אויסגעגעבען א בעשטימטער סכום פון מענשליכע מוסקולען, נער־ווען, געהירן א.אז.וו., וועלכער מוז ווידער צוריקגעבראכט ווערן. אט די פערגרעסערטע אויסגאבע מאכט נויטיג א פערגרעסערטע איינגאהמע.[43] דער אייגענטימער פון דער ארבייטס־קראפט, וועל־

[42] „דער ווערטה אדער די אבשאצונג פון א מענשען איז, אקוראט ווי פון אלע אנדערע זאכען, זיין פרייז—ד.ה. אזויפיעל וויפיעל מען וואלט געגעבען פאר דעם געברויך פון זיין קראפט.“ (טה. האבבס, ווערקע, לאנדאן 1839, ב. 3, ז. 76.)

[43] דער אלט־רוימישער וויליקוס, וועלכער האט געדיענט ווי אן אויפזעהער איבער די אקערבוי־שקלאווען, האט געקריגען „א קנאפערע מאס נאהרונג איידער

זיין גאַנצער ברייט און טיעף פון דעם טוישוווערטה. די פאַר־שטעלונג פון דעם פּראָדוקט אלס סחורה פאָדערט ווי א תנאי קודם אזא ווייט־ענטוויקעלטע צוטיילונג פון דער ארבייט אין דער גע־זעלשאפט, אז די פאנאנדערטיילונג צווישען געברויך־ווערטה און טויש־ווערטה, וועלכע פאנגט זיך ערשט אָן אין דעם דירעקטען טויש־האנדעל, זאָל דאָ שוין זיין פאָלשטענדיג דורכגעפיהרט. אָבער אזא ענטוויקלונג־שטופע קאָן מען געפינען אין די היסטאָריש־פער־שיידענסטע עקאָנאָמיש־געזעלשאפטליכע פאָרמאציאָנען.

אָדער ווען מיר נעהמען בעטראַכטען דאָס געלד, איז עס אויך משער א געוויסע פריהערדיגע ענטוויקלונג פון דעם סחורה־אויס־טויש. די בעזונדערע געלד־פאָרמען—פּשוט'ער סחורה־עקוויוואַ־לענט, צירקולאציאָנס־מיטעל אָדער צאָהלונג־מיטעל, אוצר־געלד און וועלט־געלד—וויזען אָן, לויט דעם פערשיידענעם פערנעהם און דעם רעלאַטיווען איבערגעוויכט פון איינער אָדער דער אנדערער פונקציע, אויף זעהר פערשיידענע שטופען פון דעם געזעלשאפטלי־כען פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס. פונדעסטוועגען איז, ווי מיר זעהען פון ערפאהרונג, א פערהעלטניסמעסיג שוואך־ענטוויקעלטע סחורה־צירקולאציע גענוג פאר דער אויסבילדונג פון אָט די אַלע פאָרמען. ניט אזוי אָבער מיט דעם קאפּיטאל. די היסטאָרישע בעדינגונגען פון זיין עקזיסטענץ זיינען אפילו מיט דער סחורה־ און געלד־צירקולאציע נאָך לגמרי ניטאָ. ער ענטשטעהט נאָר דאַן, ווען דער בעזיצער פון די פּראָדוקציאָן־ און לעבענס־מיטלען טרעפט אָן אויפ'ן מארק דעם פרייען ארבייטער אלס פערקויפער פון זיין ארבייטס־קראפט; און אָט די איינע היסטאָרישע בעדינגונג נעהמט מיט זיך ארום א גאנצע וועלט־געשיכטע. דער קאפּיטאל זאָגט דעריבער אָן גלייך אין אָנהויב דאָס אָנקומען פון א נייער עפּאָכע אין דעם גע־זעלשאפטליכען פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס.[41]

אָט די אייגענטימליכע סחורה, די ארבייטס־קראפט, מוז מען

---

[41] וואס עס כאראקטעריזירט אלזא די קאפּיטאליסטישע עפּאכע איז דאָס, וואס די ארבייטס־קראפט בעקומט פאר'ן ארבייטער אליין די פאָרם פון א סחורה, וועלכע געהערט צו איהם, און זיין ארבייט קריגט דעריבער די פאָרם פון לוין־ארבייט. פון דער אנדער זייט ווערט ערשט פון אָט דעם מאמענט אָן די סחורה־פאָרם כאראקטעריסטיש פאר אַלע ארבייטס־פּראָדוקטען בכלל.

צאָהל נייע אַרבייטס־קרעפטען. די סומע לעבענסמיטלען, וואָס איז נויטיג צו פּראָדוצירן די אַרבייטס־קראַפט, שליסט אַלזאָ איין אויך די לעבענסמיטלען פון די ממלאי מקומים, ד.ה. פון די קינדער פון די אַרבייטער, אַזוי אַז אָט די ראַסע פון אייגענטימליכע סחורה־בעזיצער זאָל קאָנען זיך פּעראייביגען אויף דעם סחורה־מאַרק.[46]

כדי אַזוי צו געשטאַלטען די אַלגעמיינע מענשליכע נאַטור, אַז זי זאָל בעקומען געשיקטקייט און ערפאַהרונג אין איין בע־שטימטען אַרבייט־צווייג, עס זאָל ווערן אַן ענטוויקעלטע און איי־גענאַרטיגע אַרבייטס־קראַפט, פּאָדערט זיך אַ בעשטימטע בילדונג אָדער ערציהונג, וועלכע קאָסט ווידער אַ גרעסערע אָדער קלענערע סומע סחורה־עקוויוואַלענטען. די קאָסטען פון אַזאַ בילדונג זיינען פערשיידען לויט דעם מעהר אָדער וועניגער קאָמפּליצירטען כאַ־ראַקטער פון דער אַרבייטס־קראַפט. די דאָזיגע הוצאות פון אויס־לערנען זיך, וועלכע זיינען אונבעמערקליך קליין פאַר דער געוועהנ־ליכער אַרבייטס־קראַפט, געהען אַלזאָ אַריין אין דעם פּרייז פון די ווערטהען, וואָס ווערן אויסגעגעבען פאַר איהר פּראָדוקציאָן.

דער ווערטה פון דער אַרבייטס־קראַפט לייזט זיך אויף אין דעם ווערטה פון אַ בעשטימטער סומע לעבענסמיטלען. ער בייט זיך דעריבער אויך מיט דעם ווערטה פון די דאָזיגע לעבענסמיטלען, ד.ה. מיט דער גרויס פון דער אַרבייט־צייט, וואָס פּאָדערט זיך פאַר זייער פּראָדוקציאָן.

איין טייל פון די לעבענס־מיטלען, צ.ב.ש. נאַהרונגס־מיטעל, בעהייצונגס־מיטעל א.ד.ג. ווערן פערצעהרט יעדען טאָג און מוזען דעריבער טעגליך צוגעשטעלט ווערן פון דאָס ניי. אַנדערע לע־בענס־מיטלען, ווי קליידער, מעבעל, א.אז.וו. ווערן פערברויכט אין אַ לענגערן צייט־משך און זייער פּלאַץ דאַרף פערנומען ווערן פון אַנדערע ערשט נאָך אַ לענגערן משך פון צייט. איין מין סחורה

---

[46] איהר (פון דער אַרבייט) נאַטירליכער פּרייז ... בעשטעהט אין אַזאַ סומע לעבענסמיטלען און גענוס־מיטלען, ווי זיי זיינען נויטווענדיג לויט דעם קלימאַט און די לעבענסגעוועהנהייטען פון דעם לאַנד, כדי צו דערהאַלטען דעם אַרבייטער און איהם געבען די מעגליכקייט אויפצוהאָדעווען אַ פאַמיליע, וועלכע האַלט אויף אַ ניט־געמינערטען אַנבאָט פון אַרבייט אויפ'ן מאַרק.״ (ר. טאָררענס, „עססיי אָן עקסטערנאַל קאָרן טרייד״, לאָנדאָן 1815, ז. 62.) דאָס וואָרט אַרבייט שטעהט דאָ ניט ריכטיג אַנשטאָט אַרבייטס־קראַפט.

כער האָט היינט געאַרבייט, מוז האָבען די מעגליכקייט צו ווידער־האָלען דעמזעלבינען פּראָצעס מאָרגען, אונטער דיזעלבע בעדינגונגען פון קראַפט און געזונדהייט. די סומע לעבענסמיטלען מוז, הייסט עס, קלעקען צו דערהאַלטען דעם אַרבייטענדען אינדיווידום אַלס אַן אַרבייטענדען אינדיווידום אין זיין נאָרמאַלען לעבענס־צושטאַנד. די נאַטירליכע בעדערפענישען גופא, ווי נאַהרונג, קליידונג, בעהייצונג, וואוינונג א.אז.וו. זיינען פערשיידען לויט די קלימאַטישע און אַנדערע נאַטירליכע אייגענטימליכקייטען פון יעדען לאַנד. פון דער אַנדער זייט איז דער אומפאַנג פון די אַזויגערופענע נויטווענדיגע בעדערפענישען, ווי אויך דער אופן פון זייער בעפריעדיגונג, אַליין אַ היסטאָרישער פּראָדוקט און הענגט דעריבער גרעסטענטיילס אָב פון דער קולטור־שטופע פון לאַנד, צווישען אַנדערע אויך גרינדליך פון דעם, אונטער וועלכע בעדינגונגען און פאָלגליך מיט וועלכע געוואוינהייטען און לעבענס־אַנשפּרוכען דער קלאַס פרייע אַרבייטער איז אויסגעוואַקסען.[44] די בעשטימונג פון דעם ווערטה פון דער אַרבייטס־קראַפט ענטהאַלט אַלזאָ, אין געגענזאַץ צו דעם ווערטה פון אַלע אַנדערע סחורות, אַ היסטאָרישען און מאָראַלען עלעמענט. דאָך אָבער איז פאַר אַ בעשטימטען לאַנד און אין אַ בעשטימטער פּעריאָדע דער דורכשניט־סכום פון די נויטווענדיגע לעבענס־מיטלען אַ פּראַקטיש־בעשטימטע סומע.

די איינענטימער פון דער אַרבייטס־קראַפט זיינען שטערבליך, כדי מען זאָל טראָץ דעם געפינען אַזעלכע אייגענטימער אַלעמאָל אויפ'ן מאַרק, ווי דאָס פאָדערט זיך פאַר דער שטענדיג־נייער פערוואַנדלונג פון געלד אין קאַפּיטאַל, מוזען די פערקויפער פון דער אַרבייטס־קראַפט זיך פעראייביגען, „ווי יעדער לעבעדיגער אינדיווידום פעראייביגט זיך דורך פאָרטפּלאַנצונג.”[45] דער פּלאַץ פון די אַרבייטס־קרעפטען, וואָס ווערן אָבגעצויגען פון מאַרק דורך אָבניצונג און טויט, מוז פערנומען ווערן לכל הפחות פון אַ גלייכער

די אַרבייטענדע קנעכט, ווייל זיין אַרבייט איז געווען אַ לייכטערע ווי זייערע.” (טה. מאָמזען, „רוימישע געשיכטע”, 1856, ז. 810).

[44] וו. ט. טהאָרנטאָן גיט דערצו אינטערעסאַנטע דאַטען אין זיין שריפט „אָווערפּאָפּולײשאָן אַנד איטס רעמעדי”, לאָנדאָן 1846.

[45] פּעטטי.

דער פרייז פון דער ארבייטס־קראפט זינקט ארונטער צו אט דעם מינימום, דאן זינקט ער אונטער איהר ווערטה, ווארים אויף דעם אופן קאן זי זיך אויפהאלטען און ענטוויקלען נאר אין א קרענק־ליכער פארם. דער ווערטה אבער פון יעדער סחורה ווערט בע־שטימט דורך דער ארבייט־צייט, וואס פאדערט זיך זי ארויסצו־געבען אין א נארמאלער קוואליטע.

עס איז א זעהר ביליגע סענטימענטאליטעט צו דערקלערן, אז אט די מעטאדע ווי צו בעשטימען דעם ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט, וועלכע פליעסט ארויס פון דער נאטור פון דער זאך גופא, איז צו־ברוטאל און דערביי זיך צוויאמערן אשטייגער ווי ראססי, וועלכער זאגט: „בעגרייפען די ארבייטס־פעהיגקייט, ניט נעה־מענדיג אין בעטראכט די לעבענסמיטלען פון דער ארבייט בעת דעם פראצעס פון פראדוקציאן, הייסט בעגרייפען א דמיון־בילד. ווער עס זאגט „ארבייט", ווער עס זאגט „ארבייטס־פעהיגקייט", זאגט אין דערזעלבער צייט ארבייטער און לעבענס־מיטלען, ארבייטער און ארבייטס־לוין."[47] דער וואס זאגט ארבייטס־פעהיגקייט, זאגט ניט ארבייט, פונקט אזוי ווי ווי דער וואס זאגט פער־דייאונגס־פעהיגקייט, זאגט פערדייאונג. פאר אט דעם פראצעס [פון פערדייען] פאדערט זיך, ווי עס איז בעקאנט, עפעס מעהר ווי א גוטער מאגען. דער וואס זאגט ארבייטס־פעהיגקייט, לאזט ניט אויס פון בעטראכט די לעבענס־מיטלען, וואס זיינען נויטיג פאר איהר דערהאלטונג. אדרבה, זייער ווערטה דריקט זיך אויס אין איהר ווערטה. אויב זיין ארבייטס־פעהיגקייט ווערט ניט פערקויפט, נוצט זי דעם ארבייטער אויף גארנישט, נאר פער־קעהרט ער פיהלט עס אלס א גרויזאמע נויטווענדיגקייט פון דער נאטור, וואס זיין ארבייטס־פעהיגקייט האט געפאדערט פאר איהר פראדוקציאן א בעשטימטען סכום לעבענסמיטלען און פאדערט דאסזעלביגע שטענדיג פון דאס ניי. ער ענטדעקט דאן צוזאמען מיט זיסמאנדי, אז: „די ארבייטס־פעהיגקייט... איז גארנישט, ווען זי ווערט נישט פערקויפט."[48]

די אייגענטימליכע נאטור פון דער ראזיגער אייגנארטיגער

---

[47] ראססי, „קור ד'עקאנאמיע פאליטיק", בריסעל 1842, ז. 370.

[48] זיסמאנדי, „נאוווא פרינסיפ ד'עקאנאמיע פאליטיק. ב. 1. ז. 112

ווערט געקויפט און בעצאָהלט טעגליך, אנדערע סאָרטען—וועכענט־ליך, פערטעל־יעהרליך א.אז.וו. אויף וועלכען אופן אָבער די סומע פון די דאָזיגע אויסגאַבען זאָל זיך ניט פערטיילען אין משך צ.ב.ש. פון א יאָהר, מוז זי דאָך געדעקט ווערן דורך דער דורכשניט־איינ־נאהמע טאָג־איין, טאָג־אויס. אויב די מאסע סחורות, וואָס פאָ־דערן זיך טעגליך צו פראָדוצירן די ארבייטס־קראפט=A, די וואָס פאָדערן זיך וועכענטליך=B די וואָס פאָדערן זיך פערטעל־יעהר־ליך=C א.אז.וו., דאַן וואָלט דער טעגליכער דורכשניט פון די דאָזינע סחורות געווען

$$= \frac{365A + 52B + 4C + etc.}{365}$$

אָנגענומען אז אין דער דאָזיגער מאסע סחורות, וואָס זיינען נויטיג פאר א דורכשניטס־טאָג, שטעקען 6 שטונדען געזעלשאפטליכע ארבייט, דאַן פערקערפערט זיך טעגליך אין דער ארבייטס־קראפט ½ טאָג געזעלשאפטליכע דורכשניט־ארבייט, אָדער א העלפט פון דעם ארבייטס־טאָג פאָדערט זיך פאר דער טעגליכער פראָדוקציאָן פון דער ארבייטס־קראפט. דער דאָזיגער סכום ארבייט, וואָס פאָדערט זיך צו פראָדוצירן די טעגליכע ארבייטס־קראפט, מאכט אויס איהר טאָג־ווערטה, אָדער דעם ווערטה פון דער טעגליך־רע־פראָדוצירטער ארבייטס־קראפט. אויב א האלבער טאָג פון גע־זעלשאפטליכער דורכשניט־ארבייט דריקט זיך אויך אויס אין א גאָלד־מאסע פון 3 שילינג אָדער 1 טאלער, דאַן איז 1 טאלער דער פרייז, וואָס שטימט מיט דעם טאָג־ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט. אויב דער בעזיצער פון דער ארבייטס־קראפט באָט זי אָן פאר א טאלער א טאָג, דאַן איז איהר פערקויף־פרייז גלייך צו איהר ווערטה, און לויט אונזער השערה, צאָהלט דער געלד־בעזיצער, וואָס איז להוט צו פערוואנדלען זיין טאלער אין קאפיטאל, אָט דעם ווערטה.

דער לעצטער גרעניץ אָדער מינימאל־גרעניץ פון דעם ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט ווערט פאָרמירט דורך דעם ווערטה פון א סומע סחורות, וואָס אויב זיי ווערן ניט צוגעשטעלט יעדען טאָג, קאָן דער טרעגער פון דער ארבייטס־קראפט, דער מענש, ניט בע־נייען זיין לעבענס־פראָצעס; ד.ה. דורך דעם ווערטה פון די פי־זישע לעבענס־מיטלען, אָהן וועלכע מען קאָן ניט אויסקומען. אויב

לוין אין פאל ווען דער קאפיטאליסט באנקראטירט,[60] נאר אויך א גאנצע רייה פון מעהר אנהאלטענדע ווירקונגען.[61] דאך אין דער

---

[60] „דער ארבייטער קרעדיטירט זיין פלייסיגקייט", אבער לענט צו שטארך גנב'יש: „ער ריזיקירט גארנישט א חוץ צו פערלירן זיין לוין.... ווארים דער ארבייטער לענט מאטעריעל גארנישט ארײן." (שטארך, „קור ד'עקאנאמיע פאליטיק", פעטערסבורג 1815, ב. 2, ז. 37.)

[61] איין ביישפיעל. אין לאנדאן עקזיסטירען צווייערליי סארטען בעקער, די „פול פרייזד", וואס פערקויפען דאס ברויט צום פולען ווערטה, און די „אנדערסעלערס", די וואס פערקויפען עס אונטער'ן ווערטה. דער לעצטער קלאס מאכט אויס אריבער דריי פערטעל פון דער גאנצער צאהל בעקער (ז. XXII. אין דעם רעפארט פון דעם רעגירונג־קאמיסאר ה. ס. טרעמענהעער איבער די „גריוועגסעס קאמפלייגר אוו ביי דהי רשוורנימען בייקערס עטצ.", לאנדאן 1862.) אט די אנדערסעלערס פערקויפען א ברויט, וואס איז כמעט אהן אויסנאהמע געפעלשט דורך א צומישונג פון אלום, זייף, קאלי קארבאניקום, קאלך, דערבישייר שטיינמעהל און נאך אזוינע אנגענעהמע, נאהראפטע און געזונדע זאכען. (זעה דעם אויבען ציטירטען בלוי־בוך, ווי אויך דעם בעריכט פון דער „קאמיטע אוו 1855 „אן דהי אדאלטעריישאן אוו ברעד" און דר. האססאלס בוך: „אדאלטעריישאנס רעטעקטער", 2טע אויסגאבע, לאנדאן 1862.) סער דזשאהן גארדאן האט ערקלערט פאר דער קאמיטע פון 1855, אז „אלס רעזולטאט פון אט די פעלשונגען קריגט איצט דער ארימאן, וועלכער לעבט אויף צוויי פונט ברויט א טאג, אפילו ניט א פערטעל טייל נאהרונגסשטאף, שוין ניט צו רעדען פון די שעדליכע ווירקונגען אויף זיין געזונד פון די דאזיגע צוגעמישטע שטאפען." אלס ערקלערונג, ווארום „א זעהר גרויסער טייל פון דעם ארבייטער־קלאס", הגם זיי ווייסען גאנץ גוט וועגען די פעלשונגען, קויפען פונדעסטוועגען אזא ברויט מיט אלום, שטיינמעהל א.אז.וו., גיט טרעמענהעערע אן (אין דעם פריהערדערמאנטען בעריכט) דעם גרונד, ווייל עס איז פאר זיי „א זאך פון נויט צו נעהמען ביי די בעקער אדער קרעמער אזא ברויט, וואס מען גיט זיי." אזוי ווי זיי קריגען ערשט בעצאהלט צום סוף פון דער ארבייטס־וואך, „קאנען זיי צאהלען פאר דעם ברויט, וואס זייער פאמיליע פערצעהרט דורך דער וואך, ערשט צום סוף וואך"; און טרעמענהעערע לעגט נאך צו, ברענגענדיג דערויף עדות: „עס איז אלגעמיין בעקאנט, אז דאס דאזיגע געפעלשטע ברויט ווערט ספעציעל געמאכט פאר אט דעם סארט קונדען." „אין פיעלע ענגלישע אגריקולטור־דיסטריקטען (און נאך מעהר אין די שאטישע) ווערט דער ארבייטס־לוין געצאהלט אלע 14 טעג אדער נאר אלע חודש. ביי אזוינע לאנגע צאהלונגס־טערמינען מוז דער אגריקולטור־ארבייטער קויפען זיינע סחורות אויף קרעדיט.... ער מוז צאהלען העכערע פרייזען און איז פאקטיש געבונדען צום קרעמער, וועלכער רייסט פון איהם וויפיעל ער קאן. אזוי צ.ב.ש. קאסט איהם אין הארנינגשא, ווילטס, וואו די לוינונג איז מאנאטליך, דאסזעלבע מעהל 2 שילינג 4 פענס פער שטיין (14 פונט), וואס ער קריגט אנדערשוואו מיט 1 שילינג 10 פענס." (6טער

סחורה, פון דער ארבייטס־קראפט, ברענגט מיט, וואָס מיט דער אָבשליסונג פונ׳ם אָבמאַך צווישען דעם קויפער און פערקויפער איז אין דער ווירקליכקייט איהר געברויך־ווערטה נאָך ניט איבערגע־גאַנגען אין די הענד פונ׳ם קויפער. איהר ווערטה, גלייך ווי דער ווערטה פון יעדער אנדער סחורה, איז געווען בעשטימט איידער זי איז אריינגעטראָטען אין דער צירקולאציע, וואָרים פאַר דער פראָ־דוקציאָן פון דער ארבייטס־קראפט איז אויסגעגעבען געוואָרן א בעשטימטער סכום פון געזעלשאפטליכער ארבייט; אָבער איהר געברויך־ווערטה בעשטעהט ערשט אין דער שפּעטערדיגער קראַפט־אויסאיבונג. די אוועקגעבונג פון דער קראפט און איהר ווירקליכע אויסאיבונג, ד.ה. איהר דאזיין אלס געברויך־ווערטה, קומען אויף דעם אופן זיך ניט צוזאמען אין צייט. ביי אזעלכע סחורות אָבער, וואו די פאָרמעלע אוועקגעבונג פונ׳ם געברויך־ווערטה דורכ׳ן פער־קויף קומט ניט פאַר אין איין צייט מיט דער ווירקליכער איבער־ליפערונג פון דעם דאָזיגען געברויך־ווערטה צום פערקויפער, פונק־ציאָנירט דעם קויפער׳ס געלד מייסטענס אלס צאָהלונג־מיטעל.[49] אין אלע לענדער פון דעם קאפיטאליסטישען פראָדוקציאָנס־אופן ווערט די ארבייטס־קראפט בעצאָהלט ערשט נאָכדעם ווי זי האָט שוין פונקציאָנירט דורכ׳ן טערמין, וואָס איז פעסטגעזעצט אין דעם קויף־קאָנטראקט, צום ביישפּיעל צום סוף פון יעדער וואָך. אומע־טום אוואנסירט אויף דעם אופן דער ארבייטער דעם קאפיטאליסט דעם געברויך־ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט; ער לאָזט זי פערצעהרט ווערן פון קויפער, איידער ער האָט געקריגען בעצאָהלט איהר פרייז: אומעטום קרעדיטירט דעריבער דער ארבייטער דעם קאפיטאליסט. אז אָט די קרעדיטירונג איז ניט קיין פּוסטע איינ־בילדונג, צייגט ניט נאָר דער פערלוסט פון דעם קרעדיטירטען

[49] „יעדע ארבייט ווערט ערשט בעצאהלט נאכדעם ווי זי האט שוין אויפ־געהערט" („אַן אינקוויירי אינטו דאוז פּרינסיפּלס רעספּעקטינג דהי נייטור אוו דעמאנד עטצ.", לאנדאן 1821, ז. 104.) „דער סוחר׳ישער קרעדיט האט זיך געמוזט אנהויבען אין יענעם מאמענט, ווען דער ארבייטער, דער ערשטער שאפער פון דער פּראדוקציאן, איז דורך זיינע אבשפּארונגען אימשטאנד געווען צו ווארטען אויף דער בעלוינונג פון זיין ארבייט א וואך, 14 טעג, א מאנאט אדער א פערטעל יאהר." (ש. גאנליה, „דע סיסטעם דע ל׳עקאנאמיע פּאליטיק", פּאריז 1821, ב. 2, ז. 150.

זומציאָנס־פּראָצעס פון דער ארבייטס־קראפט איז אין דערזעלבער צייט דער פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס פון סחורה און פון מעהר ווערטה. די קאָנזומציאָן פון דער ארבייטס־קראפט, גלייך ווי די קאָנזומציאָן פון יעדער אנדער סחורה, ווערט דורכגעפיהרט אויסערהאַלב דעם מארק אָדער פון דער צירקולאציאָנס־ספערע. מיר פערלאָזען דע־ריבער אָט די טומעלדיגע ספערע, וואָס ליעגט אויף דער אויבער־פלעך און אַלע קאָנען זי זעהען, אייננאיינעם מיט דעם בעזיצער פונ'ם געלד און דעם בעזיצער פון די ארבייטס־קראפט, כדי זיי ביידען נאָכצופאָלגען אין די פערבאָרגענע פלעצער פון דער פּראָ־דוקציאָן, איבער די טירען פון וועלכע עס שטעהט אויפגעשריבען: „נאָ אדמיטטאנס, עקסעפּט אָן ביזנעס" (דער אריינטריט איז ערלויבט נאָר פאר די, וואָס זיינען דאָ בע־שעפטיגט). דאָ וועט זיך ארויסצייגען ניט נאָר ווי דער קאפּיטאַל פּראָדוצירט, נאָר אויך ווי מען פּראָדוצירט איהם, דעם קאפּיטאַל, גופא. דער סוד פון דער פּלוס־מאכעריי (ווי מען מאכט מעהר געלד) מוז זיך דאָ ענדליך אויפדעקען.

די ספערע פון דער צירקולאציע אָדער פון דעם סחורה־אויס־טויש, אין וועלכער עס בעוועגט זיך דער קויף און פערקויף פון דער ארבייטס־קראפט, איז אין דער ווירקליכקייט אַן אמת'ער גן־עדן פון די מיטגעבוירענע מענשען־רעכט. דאָס איינציגע, וואָס דאָ הערשט, איז פרייהייט, גלייכהייט, אייגענטום און בענטהאַם.* פּ ר י י ה י י ט ! דען דער קויפער און דער פערקויפער פון דער סחורה, צ.ב.ש. פון דער ארבייטס־קראפט, זיינען אונטערוואָרפען נאָר אונטער זייער אייגענעם פרייען ווילען. זיי שליסען קאָנ־טראַקטען אַלס פרייע, יורידיש גלייכבערעכטיגטע פערזאָנען. דער

* דער ענגלישער פילאזאף בענטהאם (1748—1832), וועלכער האט געלערנט די זאגענאנטע ניצליכקייט־פילאזאפיע (אוטיליטאריזמוס). לויט איהם נאך איז דער פערזענליכער אינטערעס די טרייב־קראפט פון אלע האנדלונגען. אבער אלע אינטערעסען, ווען מען פערשטעהט זיי ריכטיג, שטעהען אין א אינערליכער הארמאניע. דער ריכטיג־פערשטאנענער אינטערעס פון דעם איינצעלנעם איז אויך דער אינטערעס פון דער געזעלשאפט. דער ענגלישער ליבעראליזם איז בעהערשט געווארן פון אט דער לעהרע, פונקט ווי פון דעם „וואולגארען" פריי־האנדעל, ד.ה. פון דער פערפלאכטער טעאריע, וואס איז געשאפען געווארן פאר די בע־דערפעגישען פון דעם בירגערליכען המון. — קאוטסקי.

נאטור פון דעם סחורה־אויסטויש גופא מאכט עס קיין ענדערונג ניט, צי דאָס געלד פונקציאָנירט אלס קויפמיטעל אָדער אלס צאָה־לונג־מיטעל. דער פרייז פון דער ארבייטס־קראַפט איז פעסטגע־שטעלט על פי קאָנטראַקט, הגם ער ווערט רעאליזירט ערשט א צייט שפּעטער, ווי די דירה־געלד פון א הויז. די ארבייטס־קראַפט איז פערקויפט, ווען אפילו מען בעצאָהלט פאַר איהר שפּעטער. דאָך אָבער איז ניצליך, צוליעב דער ריינער אויפפאַסונג פון דער שייכות, אָנצונעהמען פאַר דער ווייל'ע, אז דער בעזיצער פון דער ארבייטס־קראַפט בעקומט יעדעס מאָל דעם על פי קאָנטראַקט אויסגעמאַכטען פרייז אזוי גלייך ווי ער פערקויפט זי.

מיר האָבען זיך שוין איצט בעקענט מיט דעם אופן פון דער בעשטימונג פון דעם ווערטה, וואָס דער געלד־בעזיצער צאָהלט דעם בעזיצער פון דער דאָזיגער אייגענטימליכער סחורה, די ארבייטס־קראַפט. דער געברויך־ווערטה, וואָס דער געלד־בעזיצער פון זיין זייט קריגט אין אויסטויש, צייגט זיך ערשט ארויס אין דעם ווירק־ליכען פערברויך, אין דעם קאָנזומציאָנס־פּראָצעס פון דער ארבייטס־קראַפט. אלע זאכען, וואָס זיינע' נויטיג פאַר דעם דאָזיגען פּראָ־צעס, ווי רויה־מאַטעריאל א.ד.ג. קויפט דער געלד־בעזיצער אויפ'ן סחורה־מאַרק און צאָהלט פאַר זיי דעם פולען פרייז. דער קאָנ־

רעפּאָרט „אָן פּובליק העלטה ביי דהי מעדיקאל אפּיסער אוו דהי פּריווי קאונסיל עטצ., 1864, ז. 264.) „די קאטון־האנדדרוקער פון פּייזלי און קילמאַנראָק (וועסט־שאטלאנד) האָבען געוואונען אין 1853 דורך א סטרייק, אז דער צאָהלונג־טערמין זאָל זיין אלע 14 טעג אנשטאט יעדען מאָנאַט.” (רעפּאָרט אוו אינספּעקטארס אוו פּעקטאָרים פאַר 31סט אוו אקטאבער 1853, ז. 34.) אלס א ווייטערע ענטוויקלונג פון דעם קרעדים, וואָס דער ארבייטער גיט דעם קאַפּיטאַליסט, קאָן מען בע־טראַכטען די מעטאָדע פון פיעלע ענגלישע בעזיצער פון קויהלען־מינען, לויט וועלכער זיי צאָהלען ערשט צום סוף פון מאָנאַט און גיבען אין צווישענצייט אוואַנסען, אָפט אין סחורות, פאַר וועלכע דער ארבייטער מוז צאָהלען אריבער דעם מאַרק־פּרייז [טראַק־סיסטעם, א סיסטעם צו צאָהלען די שכירות אין סחורה, אנשטאט אין באָרעס געלד — ק.] „עס איז אַן אלגעמיינער איינפיהר אין די קויהלען־מינען אויסצוצאָהלען דעם לוין איינמאָל אין מאָנאַט. אין דער צווישענ־צייט גיבען זיי אוואַנסען סוף יעדער וואָך. די אוואַנסען ווערען געגעבען אין קראָם (ד.ה. אין דעם טאָממי־שאָפּ, אָדער אין קראָם, וואָס געהערט צום מייסטער גופא); די ארבייטער נעהמען זיי מיט איין האַנד אריין און גיבען עס מיט דער אנדער האַנד גלייך אויס” (טשילדרען'ס עמפּלאָימענט קאָממישיאָן, 3טער רעפּאָרט, לאָנדאָן 1864, ז. 38.)

דריטער אבטייל.

די פּראָדוקציאָן פון דעם אַבסאָלוטען מעהרווערטה.

קאָנטראַקט איז דער ענד־רעזולטאַט, אין וועלכען זייערע ווילענס געפינען אַן אַלגעמיין רעכטליכען אויסדרוק. גלייכהייט! וואָרים זיי בעציהען זיך איינע צו די אַנדערע נאָר אַלס סחורה־בעזיצער און טוישען עקוויוואַלענט אויף עקוויוואַלענט. אייגענטום! וואָרים יעדערער זאָגט נאָר אַ דעה אויף דאָס זייניגע. בענטהאם! ווייל יעדערער זאָרגט זיך נאָר וועגען זיך אַליין. די איינציגע מאַכט, וואָס ברענגט זיי צוזאַמען און האַלט זיי אין איין שייכות, איז די מאַכט פון זייער אייגעננוצען, פון זייער בעזונדערן געווינס, פון זייערע פּריוואַט־אינטערעסען. און טאַקע אַזוי, ווייל יעדערער זאָרגט נאָר פאַר זיך און קיינער ניט פאַר דעם אַנדערן, פיהרען זיי אַלע דורך, לויט אַ פריהער־בעשטימטער האַרמאָניע פון אַלע זאַכען, אָדער אונטער דער לייטונג פון אַ העכסט־פּיפיגער השגחה, נאָר די אַרבייט פון זייער גענענ־זייטיגען געווינס, פון זייערע אַלגעמיינע נוצען, פון זייער אַלע־מענס אינטערעס.

נעהמענדיג אָבשייד פון אָט דער ספערע פון דער איינפאַכער צירקולאַציע אָדער סחורה־אויסטויש, פון וועלכער דער „פריי־הענד־לער וואולגאַרים" שעפּט זיינע אַנשויאונגען, בעגריפען און דעם מאָסשטאַב פאַר זיין אורטייל איבער דער געזעלשאַפט פון קאַ־פּיטאַל און לוין־אַרבייט — זיך צושיידענדיג מיט דער ספערע, שיינט אונז, אַז עס ווערט עפּעס אַן ענדערונג אין דער פיזיאָגנאָמיע פון די פיגורען פון אונזער דראַמא. דער פריהערדיגער געלד־בעזיצער געהט ברייטליך פאָרא ים אַלס קאַפּיטאַליסט, דער אַרבייטס־קראַפט בעזיצער געהט איהם נאָך אַלס זיין אַרבייטער; איינער מיט אַ חשוב'ער מינע, אונטערשמייכלענדיג און פערטאָן אין געשעפט, דער אַנדערער שרעקענדיג, צוריקגעהאַלטען, ווי איינער וואָס האָט געבראַכט אויפ'ן מאַרק זיין אייגענע הויט און האָט מעהר גאָר־נישט צו דערוואַרטען אַ חוץ די — הויט־שינדעריי.

צו מאכען דעם נאטור־שטאף פאר זיין אייגענס אין אזא פארם, וואס ער זאל קאנען געברויכען פאר זיין אייגענעם לעבען. בעת ער ווירקט דורך אט דער בעוועגונג אויף דער אויסערליכער נאטור און פערענדערט זי, פערענדערט ער אין דערזעלבער צייט אויך זיין אייגענע נאטור. ער ענטוויקעלט איהרע איינגעשלאפענע כחות (פאטענצען) און אונטערוואַרפט זיי אונטער זיין אייגענער ממשלה. מיר האבען דא ניט צו טהאן מיט די ערשטע אינ־סטינקט־מעסיגע פארמען פון דער ארבייט, א שטייגער ווי די ארבייט פון חיות. אין פערגלייך מיט דעם צושטאנד, אין וועלכען דער ארבייטער טרעט ארויס אויפ'ן סחורה־מארק ווי א פערקויפער פון זיין אייגענער ארבייטס־קראפט, ליעגט יענער צושטאנד, ווען די מענשליכע ארבייט האט נאך ניט אראבגעוואָרפען פון זיך די ערשטע אינסטינקטיווע פארם, פערדוקט אין דעם אוראלטען הינ־טערגרונד. מיר נעהמען אן די ארבייט אין אזא פארם, אין וועלכער זי געהערט אויסשליסליך דעם מענשען. די שפין פיהרט דורך אפעראציעס, וואס פערגלייכען זיך מיט די אפעראציעס פון דעם וועבער, און די ביהן פערשעמט מיט דעם בוי פון איהרע וואקס־צעלען ניט איינעם פון די מענשליכע ארכיטעקטען. וואס עס צייכענט אבער פון אנהויב אן אויס דעם ערגסטען ארכיטעקט פון דער בעסטער ביהן איז דאס, וואס ער האט געבויט די צעל אין זיין קאפ איידער ער בויט זי אין דעם וואקס. ביים סוף פון דעם ארבייט־פראצעס בעקומט זיך א רעזולטאט, וועלכער איז שוין אין זיין אנפאנג געוועזן אין דעם ארבייטער'ס פארשטעלונג, ד.ה. האט זיך שוין געפונען אידעעל. עס איז ניט נאר דאס, וואס ער פיהרט דורך אן ענדערונג אין דער פארם פון עפעס א נאטור־זאך; ער פערווירקליכט אין דער נאטור־זאך צו דערזעל־בינגער צייט זיין בעוואוסטזיניגען צוועק, וועלכער בעשטימט די ארט און וועיז פון זיין טהאן ווי א געזעץ און צו וועלכען ער מוז אונטערוואַרפען זיין ווילען. און די דאזיגע אונטערוואַרפונג איז ניט קיין פעראיינצעלטער אקט. א חוץ דער אנשטרענגונג פון די ארגאנען, וועלכע ארבייטען, פאדערט זיך א צוועקמעסיגער ווילען, וואס דריקט זיך אויס אלס אויפמערקזאמקייט, די גאנצע צייט וואס די ארבייט געדויערט; און די אויפמערקזאמקייט פא־דערט זיך אלץ מעהר, וואס וועניגער די ארבייט, דורך איהר איי־

פינפטער קאַפּיטעל.

דער אַרבייט־פּראָצעס און דער פערוועראונג־פּראָצעס.

1. דער אַרבייט־פּראָצעס אָדער די פּראָדוקציאָן פון געברויך־ווערטהען.

דער געברויך פון דער אַרבייטס־קראַפט איז די אַרבייט גופא. דער קויפער פון דער אַרבייטס־קראַפט פערצעהרט זי דערמיט, וואָס ער שטעלט איהר פערקויפער אַרבייטען. דער לעצטער [דער פערקויפער] ווערט דורכדעם בפּועל (אקטו) אַן אַרבייטס־קראַפט, וואָס פערווירקליכט זיך, אַן אַרבייטער, בעת פריהער איז ער געוועזען אַזעלכער נאָר בכח (פּאָטענציא). כדי אַרויסצושטעלען זיין אַרבייט אין סחורות, מוז ער זי קודם אַרויסשטעלען אין געברויך־ווערטהען, אין זאכען, וועלכע ריענען צו דער בעפריעדיגונג פון וועלכע עס איז בעדערפענישען. פאָלגליך שטעלט דער קאַפּיטאַליסט אַוועק דעם אַרביימער צו פערפערטיגען אַ בעזונדערן געברויך־ווערטה, אַ בעשטימטען אַרטיקעל. די פּראָדוקציאָן פון געברויך־ווערטהען אָדער גיטער ענדערט ניט איהר אַלגעמיינע נאַטור דורכדעם, וואָס זי ווערט געטאָן פאַר דעם קאַפּיטאַליסט און שטעהט אונטער זיין קאָנטראָל. מען דאַרף דעריבער קודם בעטראַכטען דעם אַרבייט־פּראָצעס אונאָבהענגיק פון יעדער בעשטימטער געזעלשאַפטליכער פאָרם.

די אַרבייט איז קודם אַ פּראָצעס, וואָס קומט פאָר צווישען מענשען און דער נאַטור—אַ פּראָצעס, אין וועלכען דער מענש דורך זיין אייגענער טהאַט ברענגט צושטאַנד, רעגולירט און קאָנטראָלירט די וועקסלונג פון שטאָפען צווישען זיך און דער נאַטור. ער טרעט אַרויס ווי אַ נאַטור־מאַכט אַנטקעגען דעם נאַטור־שטאָף גופא. ער ברענגט אין בעוועגונג די נאַטור־קרעפטען, וואָס געהערען זיין קערפּער, די אָרעמס און פּיס, דעם קאָפּ און די הענד, כדי

צווישען זיך און דעם ארבייט־געגענשטאַנד, און וועלכער דיענט איהם ווי אַ פיהרער פון זיין טהעטיגקייט אויף דעם דאָזיגען געגענשטאַנד. ער בענוצט די מעכאַנישע, פיזישע און כעמישע אייגענשאַפטען פון די זאַכען, כדי זיי צו לאָזען ווירקען ווי קראַפט־מיטלען אויף אַנדערע זאַכען לויט זיין אייגענעם צוועק.[2] דער געגענשטאַנד, וועלכען דער ארבייטער בעהערשט דירעקט,—ניט רעכנענדיג דאָס נעהמען אין בעזיץ די פאַרטיגע לעבענסמיטלען, צ.ב.ש. פרוכטען, וואו זיינע אייגענע קערפּערליכע אָרגאַנען אליין דיענען ווי ארבייט־מיטלען—איז ניט דער ארבייט־געגענשטאַנד, נאָר דער ארבייט־מיטעל. אַזוי פערוואַנדעלט ער זאַכען פון זיין אומגעבונג אין אָרגאַנען פון זיין טהעטיגקייט, אָרגאַנען וועלכע ער לעגט צו צו זיינע אייגענע קערפּערליכע אָרגאַנען, פערלענגערענדיג דורכדעם זיין נאַטירליכע געשטאַלט, להיפּך צו דער ביבעל. אַזוי ווי די ערד איז זיין ערשטע פּראָוויאַנט־קאַמער, אזוי איז זי אויך זיין ערשטער ארסענאַל פון ארבייט־געצייג. זי ליווערט איהם צום ביישפּיעל דעם שטיין, וועלכען ער וואַרפט און מיט וועלכען ער רייבט, דריקט, שניידט א.אז.וו. די ערד גופא ווערט אַן ארבייט־מיטעל, איהר פונקציע אָבער אַלס ארבייט־מיטעל אין דער אַגריקולטור זעצט פאָראויס אַ גאַנצע רייהע פון אַנדערע ארבייטס־מיטלען און לפי ערך שוין אַ הויכע ענטוויקלונג פון דער ארבייטס־קראַפט.[3] ווי נאָר דער ארבייט־פּראָצעס ווערט בכלל וויפיעל־ניט־איז ענטוויקעלט, פאָדערט ער שוין אויסגעאַרבייטעטע ארבייטס־מיטלען. אין די הייהלען פון די אוראַלטע מענשען געפינען מיר שטיינערנע געצייג און שטיינערנע וואַפען. צוזאַמען מיט אויס־

---

[2] „די פערנונפט איז פונקט אַזוי כיטרע, ווי מעכטיג. די כיטרעקייט בעשטעהט איבערהויפּט אין דער אינדירעקטער טהעטיגקייט, וועלכע דערמיט וואָס זי לאָזט די זאַכען ווירקען לויט זייער אייגענער נאַטור איינע אויף די אַנדערע און ווערן בעאַרבייט איינע דורך די אַנדערע, דירעקט זיך גאַר ניט אריינמישענדיג אין דעם דאָזיגען פּראָצעס, פיהרט זי פונדעסטוועגען נאָר דורך איהר אייגענעם צוועק." (העגעל, ענציקלאָפּעדיע, ערשטער טייל, די לאָגיק, בערלין 1840, ז. 382.)

[3] גאַנילה, אין זיין זאָנסט ניכטסווירדיגער שריפט „טהעאָריע דע ל'עקאָנאָמיע פּאָליטיק" (פּאַריז, 1815) רעכענט אויס, פּאָלעמיזירענדיג אַנטקעגען די פיזיאָקראַטען, אַ גרויסע רייהע פון אַרבייט־פּראָצעסען, וואָס מוזען עקזיסטירן איידער די ריכטיגע אַגריקולטור קאָן זיך אָנהויבען.

גענעם אינהאַלט און דורכ'ן אופן פון איהר אויספיהרונג, אינטע־רעסירט דעם ארבייטער, וואָס וועניגער, הייסט עס, ער גענייעסט די אַרבייט אַלס אַ צושפּיעלען־זיך פון זיינע אייגענע קערפּערליכע און גייסטיגע כחות.

די איינפאַכע מאָמענטען פון דעם ארבייט־פּראָצעס זיינען 1) די צוועקמעסיגע טהעטיגקייט אָדער די ארבייט גופא; 2) דער געגענשטאַנד, א ו י ף וועלכען זי ווירקט און 3) דער מיטעל ד ו ר ך וועלכען זי ווירקט.

די ערד (וואָס שליסט אויך איין, אין דעם עקאָנאָמישען זין, דאָס וואַסער), ווי זי בעזאָרגט דעם מענשען אורשפּרינגליך מיט שפּייז און פאַרטיגע לעבענס־מיטלען,[1] עקזיסטירט אָהן זיין מיט־ווירקונג אַלס דער אַלגעמיינער געגענשטאַנד פון מענשליכער אַר־בייט. אַלע זאַכען, וועלכע די ארבייט רייסט נאָר ארויס פון זייער דירעקטען צוזאַמענהאַנג מיט דער ערד, זיינען פון דער נאַטור אָנ־געגרייטע ארבייט־געגענשטאַנדען. אַזוי צ.ב.ש. די פיש, וועלכע ווערן ארויסגעריסען, געפאַנגען, פון זייער לעבענס־עלעמענט, דעם וואַסער, דאָס האָלץ, וואָס ווערט אויסגעהאַקט פון דעם פּרימיטי־ווען וואַלד, די מעטאַלען, וואָס ווערן אויסגעגראָבען פון זייערע אָדערען. אויב פערקעהרט דער ארבייט־געגענשטאַנד איז שוין אַזוי צו זאָגען פילטרירט געוואָרען, דורכגעגאַנגען, דורך פריהער־דיגער ארבייט, דאַן רופען מיר איהם אָן רויה־מאַטעריאַל. צום ביישפּיעל דער אויסגעגראָבענער מעטאַל, וועלכער דאַרף איצט אויסגעוואַשען ווערן. יעדער רויה־מאַטעריאַל איז אַן ארבייט־גע־געגענשטאַנד, אָבער ניט יעדער ארבייט־געגענשטאַנד איז רויה־מאַ־טעריאַל. נאָר דער ארבייט־געגענשטאַנד איז רויה־מאַטעריאַל, ווען ער איז שוין דורכגעגאַנגען אַ פערענדערונג דורך ארבייט.

אַן ארבייטס־מאַטעריאַל איז אַ זאַך אָדער אַ קאָמפּלעקס [אַ צונויפשטעלונג] פון זאַכען, וועלכען דער ארבייטער שטעלט אוועק

[1] „די פּרייוויליגע שאַפונגען פון דער ערד זיינען וועניגלאַך און גאַנץ אומ־אָבהענגיק פון דעם מענשען. עס זעהט אויס דעריבער ווי זיי וואָלטען געגעבען געוואָרען פון דער נאַטור מיט דערזעלבער כונה, ווי ווען מען גיט אַ יונגען מאַן אַ קליינע סומע געלד, כדי איהם צו שטעלען אין דער לאַגע צו קאָנען אָנהויבען אַרבייטען פאַר זיך און זיך ערווערבען אַ פערמעגען.” (דזשיימס סטואַרט, „פּרינציפּלס אוו פּאָליטיקאַל עקאָנאָמי”, דובלין 1770, ב. 1, ז. 116.)

קריג א.אז.וו. ערשט אין דער כעמישער פאבריקאציע שפיעלען **זיי א בעדייטענדע ראָליע.***[5]

א חוץ די זאכען, וועלכע פערמיטלען די ווירקונג פון דער ארבייט אויף איהר געגענשטאנד, און וועלכע דיענען דעריבער אויף איין אופן אָדער אנאנדערן אלס די דורכפיהרער פון דער טהעטיג־קייט, געהערן צו דעם ארבייט־פּראָצעס אין א ברייטערן זין אלע מאטעריעלע בעדינגונגען, וועלכע זיינען נויטיג, כדי דער פּראָצעס זאָל איבערהויפּט קאָנען פאָרקומען. זיי געהען אין איהם ניט אריין דירעקט, אָבער אָהן זיי קאָן ער ענטוועדער גאָרניט פאָר־קומען, אָדער נאָר אויף א ניט־פאָלקאָמענעם אופן. דער אלגע־מיינער ארבייטס־מיטעל פון דעם סאָרט איז ווידער אמאָל די ערד גופא; וואָרים זי גיט דעם ארבייטער די גרונדלאגע, אויף וועלכער ער שטעהט, און דעם פּראָצעס זיינעם—דעם רוים פאר זיין ווירקונג (פיעלד אוו עמפּלאָימענט). ארבייטס־מיטלען פון דעם סאָרט, וואָס זיינען שוין געשאפען געוואָרן דורך ארבייט, זיינען צ.ב.ש. ארבייטס־געביידען, קאנאלען, גאסען א.אז.וו.

די טהעטיגקייט פונ'ם מענשען מיט דער הילף פון דעם אר־בייטס־מיטעל פיהרט, הייסט עס, דורך אין דעם ארבייט־פּראָצעס א פון פריהער בעצוועקטע פערענדערונג פון דעם ארבייט־געגענ־שטאנד. דער פּראָצעס ווערט אויסגעלאָשען אין דעם פּראָדוקט. זיין פּראָדוקט איז א געברויך־ווערטה, א נאטור־שטאָף, וואָס ווערט צוגעפּאסט צו די מענשליכע בעדערפענישען דורך א פערענדערונג אין דער פאָרם פון דעם שטאָף. די ארבייט האָט זיך פערבונדען מיט איהר געגענשטאנד. זי איז פערקערפּערט געוואָרן אין דעם געגענשטאנד און דער געגענשטאנד איז פעראַרבייט געוואָרן. וואָס מצד דעם ארבייטער האָט זיך פאָרגעשטעלט אין דער פאָרם פון אונרוה [בעוועגונג], בעווייזט זיך איצטער מצד דעם פּראָדוקט

*[5] נאָטע צו דער 2טער אויסגאבע. ווי וועניג די ביזאהעריגע לעהרע פון געשיכטע קען די ענטוויקלונג פון דער מאטעריעלער פּראָדוקציאָן, פאָלגליך די גרונדלאגע פון גאנצען געזעלשאפטליכען לעבען און ממילא די גאנצע ווירקליכע געשיכטע, ראַד האָט מען וועניגסטענס די פאַר־היסטאָרישע צייט אבגעטיילט, אויפ'ן גרונד פון נאטור־וויסענשאפטליכע פאָרשונגען, ניט פון די אזוי־גערופענע היסטאָרישע פאָרשונגען, אין דעם שטיין־אלטער, בראָנז־אלטער און אייזען־אלטער, לויט דעם מאטעריאָל פון די ווערקצייג און די וואפען.

געארבייטע שטיינער, האָלץ, ביינער און ים־שאָלען, אין אָנפאַנג פון דער מענשליכער געשיכטע, שפּיעלען די הויפּט־ראָליע אלס ארבייט־מיטלען די נעצוימטע טהיערען, ד.ה. די וואָס זיינען שוין דורך ארבייט פערענדערט און אויסגעהאָדעוועט געוואָרן.[4] דער געברויך און די בעשאַפונג פון ארבייט־מיטלען, הגם אָן אָנהויב דערפון געפינט מען שוין ביי געוויסע מינים חיות, כאראקטעריזירן דעם ספּעציפיש־מענשליכען ארבייט־פּראָצעס, און פראנקלין האָט דעריבער דעפינירט דעם מענשען אלס א „טולמייקינג אנימאל"— א חיה, וואָס פאבריצירט געצייג. דיזעלבע וויכטיגקייט, וואָס די אלטע, געבליבענע ביינער האָבען פאר דער פאָרשונג פון דער אָר־גאניזאציע פון אויסגעשטאָרבענע מינים חיות, האָבען די אלטע, געבליבענע ארבייטס־מיטלען פאר דער בעטראַכטונג פון די אונ־טערגעגאנגענע עקאָנאָמישע געזעלשאפט־פאָרמען. די עקאָנאָמישע עפּאָכען אונטערשיידען זיך ניט דורכדעם, וואָס עס ווערט געמאַכט אין יעדער עפּאָכע, נאָר ווי אַזוי, מיט וועלכע ארבייטס־מיטלען דאָס ווערט געמאַכט.[5] די ארבייטס־מיטלען זיינען ניט נאָר די מאָס פון דעם ענטוויקלונג־גראַד פון דער מענש־ליכער ארבייטס־קראַפט, נאָר אויך דער אָנצייגער פון די געזעל־שאפטליכע שייכות'ן, אונטער וועלכע עס ווערט געארבייט. צווי־שען די ארבייטס־מיטלען גופא זיינען די מעכאנישע ארבייטס־מיטלען, וועלכע צוזאמענגענומען קאָנען אָנגערופען ווערן דער ביי־נער־ און מוסקול־סיסטעם פון דער פּראָדוקציאָן, פיעל מעהר ענט־שיידענדע כאראקטער־צייכענס פון א געזעלשאפטליכער פּראָדוק־ציאָנס־עפּאָכע איידער אזוינע ארבייטס־מיטלען, וועלכע דיענען נאָר צו האלטען אין זיך דעם ארבייט־געגענשטאנד, און וועלכע צוזאמענגענומען קאָנען בכלל בעצייכענט ווערן, ווי דער געפעס־סיסטעם פון דער פּראָדוקציאָן, ווי למשל רעהרען, פעסער, קערב,

---

[4] טורגאָ, אין זיינע „בעטראַכטונגען וועגען דער אויסבילדונג און פערטיילונג פון רייכטום" (פראנצ.) ענטוויקעלט גוט די וויכטיגקייט פון די געצוימטע טהיערען פאר די אָנהויבען פון דער קולטור.

[5] פון אלע סחורות האָבען די אייגענטליכע לוקסוס־סחורות די קלענסטע בע־דייטונג פאר דעם טעכנאָלאָגישען פערגלייך פון די פערשיידענע פּראָדוקציאָנס־עפּאָכען.

ליכער קאָנטראָל און דורך דער מענשליכער ארבייט. וואָס איז שייך אָבער די ארבייטס־מיטלען בעזונדערס, בעוויייזט די גרעסטע מעהרצאָהל פון זיי פון אויבען־אויף די שפורען פון פערגאנגענער ארבייט.

דער רויה־מאטעריאל קאָן זיין די הויפּט־סובסטאנץ פון א פּראָדוקט, אָדער ער קאָן אריינגעהן אין זיין פּראָדוקציאָן נאָר ווי א הילף־שטאָף. דער הילף־שטאָף קאָן פערצעהרט ווערן פון דעם ארבייטס־מיטעל, ווי קויהלען פון דער דאמף־מאשין, אויל פון דעם ראָד, היי פון דעם צוג־פערד; אָדער ער קאָן צוגעזעצט ווערן צום רויה־מאטעריאל, כדי אריינצוברענגען אין איהם א מאטע־ריעלע ענדערונג, ווי כלאָר צו דעם אונגעבלייכטען לייווענט, קויה־לען צו דעם אייזען, פארב צו דער וואָל; אָדער ער העלפט מיט דער ארבייט גופא, ווי צ.ב.ש. די מאטעריאלען, וואָס ווערן פער־ווענדט צו בעהייצען אָדער בעלייכטען דעם ארבייט־פּלאַץ. דער אונטערשייד צווישען הויפּט־שטאָף און הילף־שטאָף פערשווינדט אין דער ריכטיגער כעמישער פאבריקאציע, ווייל קיינער פון די געברויכטע רויה־מאטעריאלען קומט ניט ארויס צוריק אלס די סובסטאנץ פון דעם פּראָדוקט.[8]

אזוי ווי יעדע זאך האָט פיעלערליי אייגענשאפטען און האָט דעריבער בכח אָנגעווענדעט צו ווערן צו פערשיידענע נוצען, קאָן דערזעלביגער פּראָדוקט זיין דער רויה־מאטעריאל פאר זעהר פער־שיידענע ארבייט־פּראָצעסען. קאָרן צ.ב.ש. איז רויה־מאטעריאל פאר דעם מילנער, דעם קראָכמאל־פאבריקאנט, דעם בראנפען־טרייבער, דעם פיה־ציכטער א.אז.וו. אלס זריעה איז ער רויה־מאטעריאל פאר דער פּראָדוקציאָן פון זיך אליין. אזוי קומען ארויס קויהלען פון דער מינען־אינדוסטריע אלס פּראָדוקט און געהען אריין אין דערזעלביגער אינדוסטריע אלס פּראָדוקציאָנס־מיטעל.

דערזעלבער פּראָדוקט קאָן אין דעמזעלביגען ארבייטס־פּראָצעס דיענען ווי אַן ארבייטס־מיטעל און ווי רויה־מאטעריאל. ביים

8 שטאָרך אונטערשיידט דעם ריכטיגען רויה־מאטעריאל אלס „מאטיער" פון דעם הילף־שטאָף אלס „מאטעריא"; שערבולע בעצייכענט די הילף־שטאָפען אלס „מאטיער אינסטרומענטאל".

ווי אַ רוהענדע אייגענשאַפט אין דער פאָרם פון זיין [עקזיסטענץ]. דער אַרבייטער האָט געוועבט און דער פּראָדוקט איז אַ געוועב.

בעטראַכט מען דעם גאַנצען פּראָצעס פונ'ם שטאַנדפּונקט פון זיין רעזולטאַט, פון דעם פּראָדוקט, בעווייזען זיך ביידע, דער אַרבייטס־מיטעל און דער אַרבייטס־געגענשטאַנד, ווי פּראָדוקציאָנס־מיטלען,[6] און די אַרבייט גופא ווי אַ פּראָדוקטיווע אַרבייט.[7]

ווען עס קומט אַרויס אַ געברויך־ווערטה אַלס פּראָדוקט פון דעם אַרבייטס־פּראָצעס, געהען אין איהם אַריין אַנדערע געברויך־ווערטהען, די פּראָדוקטען פון פריהערדיגע אַרבייטס־פּראָצעסען, אַלס פּראָדוקציאָנס־מיטלען. דערזעלביגער געברויך־ווערטה, וואָס מאַכט אויס דעם פּראָדוקט פון אָט דער אַרבייט, מאַכט אויס דעם פּראָדוקציאָנס־מיטעל פון אַנאַנדער אַרבייט. פּראָדוקטען זיינען דעריבער ניט נאָר דער רעזולטאַט, נאָר אין דערזעלבער צייט אויך דער בעדינגג פון דעם אַרבייטס־פּראָצעס.

מיט דער אויסנאַהם פון דער עקסטראַקטיווער אינדוסטריע, וועלכע ציהט אַרויס איהר אַרבייט־געגענשטאַנד פון דער נאַטור, ווי מינען־אַרבייט, געיעג, פיש־פאַנג א.אז.וו. (דער אַקערבוי נאָר אַזוי ווייט ווי ער ברעכט אויף אין ערשטער אינסטאַנץ די יונג־פרויליכע ערד גופא)—בעהאַנדלען אַלע אינדוסטריע־צווייגען אַ געגענשטאַנד, וועלכער איז רויה־מאַטעריאַל, ד.ה. אַזעלכען, וואָס איז שוין דורכגעגאַנגען דורך אַרבייט, וואָס איז שוין אַליין אַן אַרבייטס־פּראָדוקט. אַזוי צ.ב.ש. די זריעה אין דער אַגריקולטור. טהיערען און פלאַנצען, וועלכע מען פלעגט בעטראַכטען אַלס נאַטור־פּראָדוקטען, זיינען אודאי ניט נאָר פּראָדוקטען פון דער אַרבייט פון פאַריגען יאָהר, נאָר זיי זיינען אין זייערע איצטיגע פאָרמען אויך פּראָדוקטען פון נאָכאַנאַנדיגע אומוואַנדלונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין משך פון פיעלע דורות, אונטער דער מענש־

---

[6] עס קומט אויס ווי אַ פּאַראַדאָקס אַנצורופען צ.ב.ש. דעם פיש, וועלכער איז נאָך ניט געפאַנגען, אַ פּראָדוקציאָן־מיטעל פאַר דעם פיש־פאַנג. עס איז אָבער דערווייל נאָך ניט אויסגעפונען געוואָרן די קונסט צו כאַפּען פיש אין וואַסערן, וואו עס געפינען זיך ניט קיין פיש.

[7] אָט די בעשטימונג פון פּראָדוקטיווער אַרבייט, וואָס עס בעקומט זיך פון דעם שטאַנדפּונקט פון דעם איינפאַכען אַרבייט־פּראָצעס, דעקט אויף קיין פאַל ניט דעם קאַפּיטאַליסטישען פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס.

דוקט פון די פערגאנגענע ארבייטען פון דעם פויער, דעם מילנער, דעם בעקער א.אז.וו. פערקעהרט. ווען די פראָדוקציאָנס־מיטלען ווייזען אין דעם ארבייטס־פראָצעס בולט ארויס זייער כאראקטער אַלס פראָדוקטען פון פערגאנגענער ארבייט, ווייזען זיי עס ארויס נאָר דורך זייערע חסרונות. א מעסער וואָס שניידט ניט, וואָל־פעדים וואָס רייסען זיך נאָכאנאנד א.אז.וו. דערמאָנען שטארק דעם מעסער־שמיעד א און דעם שפינער ב. אין דעם געלונגענעם פראָדוקט איז דער אומשטאנד, וואָס ער האָט בעקומען זיינע גע־ברויך־איינגענשאפטען דורך פערגאנגענער ארבייט, אויסגעלאָשען.

א מאשין, וואָס דיענט ניט אין דעם ארבייט־פראָצעס, איז נוצלאָז. א חוץ דעם ווערט זי אונטערוואָרפען דער צערשטע־רענדער מאכט פון דער נאטירליכער שטאָף־ענדערונג. דאָס אייזען ווערט פערראָסט, דאָס האָלץ ווערט פערפוילט. פאָדים, וואָס ווערט ניט פערברויכט אין וועבען אָדער שטריקען, איז פערדאָר־בענע באוועל. די לעבעדיגע ארבייט מוז די דאָזיגע זאכען אויפ־כאַפּען, זי מוז זיי דערוועקען פון די טויטע, זי מוז זיי פערוואנדלען פון בלויז־מעגליכע געברויך־ווערטהען אין ווירקליכע און ווירקענדע געברויך־ווערטהען. ארומגעכאפט פונ׳ם פייער פון דער ארבייט, אסימילירט ווי זיי וואָלטען געווען איהרע קערפערס, גערופען אין דעם פראָצעס צו פערריכטען די פונקציעס, וואָס ליעגען אין זייער בעגריף און בעשטימונג—ווערן זיי טאקע אפילו אויך פערצעהרט, אָבער צוועקמעסיג, אלס עלעמענטען צו שאפען נייע געברויך־ווערטהען, נייע פראָדוקטען, וועלכע האָבען בכח אריינצוגעהן אין דעם אינדיווידועלען קאָנזום אלס לעבענסמיטלען, אָדער אין א נייעם ארבייט־פראָצעס אלס פראָדוקציאָנס־מיטלען.

אויב, אלזאָ, די פאראנענע פראָדוקטען זיינען ניט נאָר רע־זולטאטען, נאָר אויך עקזיסטענץ־בעדינגונגען פון דעם ארבייט־פראָצעס, איז פון דער אנדער זייט זייער אריינוואָרפען זיך אין דעם ארבייט־פראָצעס, ד.ה. זייער בעריהרונג מיט לעבעדיגער אר־בייט, דער איינציגער מיטעל ווי אזוי די דאָזיגע פראָדוקטען פון פערגאנגענער ארבייט אויפצוהאלטען און פערווירקליכען אלס גע־ברויך־ווערטהען.

די ארבייט פערברויכט איהרע מאטעריעלע עלעמענטען—איהר גענענשטאנד און איהר מיטעל—זי עסט זיי אויף, און איז

אבקארמענען בהמות צ.ב.ש. זיינען די בהמות דער רויה־מאטע־ריאל, וואס ווערט בעארבייט און אין דערזועלביגער צייט זיינען זיי דער מיטעל צו מאכען בעמיסטיגונג.

א פראדוקט וואס עקזיסטירט אין א פארטיגער פארם פאר׳ן געברויך, קאן ווייעדער ווערן א רויה־מאטעריאל פון אנאנדער פרא־דוקט, ווי די וויינטרויבען ווערן א רויה־מאטעריאל פון דעם וויין. אדער די ארבייט לאזט ארויס איהר פראדוקט אין אזא פארם, אין וועלכער ער קאן נאר געברויכט ווערן אלס רויה־מאטעריאל. א רויה־מאטעריאל אין אט דעם צושטאנד הייסט א האלב־פאברי־קאט, ווי צ.ב.ש. באוועל, פאדים, וואל א.אז.וו. אפילו ווען ער איז שוין אליין א פראדוקט, קאן דער ערשטער רויה־מאטעריאל דארפען דורכגעהן א גאנצע רייה פון פערשיידענע פראצעסען, אין וועלכע ער פונקציאנירט שטענדיג פון דאס ניי אלס רויה־מאטע־ריאל אין שטענדיג פערענדערטע געשטאלטען, ביז צום לעצטען ארבייט־פראצעס, וועלכען ער פערלאזט שוין ווי א פארטיגער לעבענס־מיטעל אדער ווי א פארטיגער ארבייטס־מיטעל.

מען זעהט דערפון, אז צי א געברויך־ווערטה קומט פאר אלס רויה־מאטעריאל, ארבייטס־מיטעל אדער פראדוקט, העננט אינ־גאנצען אב פון זיין בעשטימטער פונקציע אין דעם ארבייט־פרא־צעס, פון דער שטעלע, וואס ער נעהמט אין איהם; און מיט דעם איבערבייט פון דער שטעלע, בייטען זיך יענע בעשטימונגען.

די פראדוקטען פערלירן דעריבער, דורך זייער אריינטרעטען אין נייע ארבייט־פראצעסען אלס פראדוקציאנס־מיטלען, דעם כא־ראקטער פון א פראדוקט. זיי פונקציאנירן נאך בלויז ווי מאטע־ריעלע פאקטארען פון דער לעבעדיגער ארבייט. דער שפינער בע־האנדעלט די שפינדעל נאר ווי א מיטעל, מיט וועלכען ער שפינט, דעם פלאקס—נאר ווי א געגענשטאנד, וועלכען ער שפינט. גאנץ געווייס קאן מען ניט שפינען אהן שפין־מאטעריאל און אהן א שפינדעל. עס ווערט דעריבער אנגענומען אין פאראויס, אז די דאזיגע פראדוקטען זיינען פארהאן ביים אנהויבען שפינען. דער אומשטאנד אבער, וואס דער פלאקס און די שפינדעל זיינען פרא־דוקטען פון א פערגאנגענער ארבייט, איז פאר אט דעם פראצעס גופא פונקט אזוי גלייכגילטיג, ווי פאר דעם אקט פון דערנעהרונג איז גאנץ עגאל דער אומשטאנד, וואס דאס ברויט איז דער פרא־

פראָצעס, אונטער וועלכע בעדינגונגען ער קומט פאַר, צי אונטער דעם ברוטאַלען בייטש פון דעם שקלאַווען־אויפזעהער, אָדער אונטער די אויסגערעכענטע אויגען פון דעם קאַפּיטאַליסט, צי צינציגאַטוס פיהרט אָן די ארבייט אויף זיינע פּאָר אַקער לאַנד, אָדער דער ווילדער, וואָס דער׳הרג׳עט א חיה מיט א שטיין.[9]

2. דער פערוויערטונג־פראָצעס אָדער די פראָדוקציאָן פון מעהר־ווערטה.

לאָמיר זיך אומקעהרן צוריק צו אונזער קאַפּיטאַליסט, וואָס האַלט איצט אין ווערן. מיר האָבען איהם פערלאָזען נאָכדעם ווי ער האָט געקויפט אויפ׳ן סחורה־מאַרק די אַלע נויטיגע פאַקטאָרען פאַר דעם ארבייט־פּראָצעס—די מאַטעריעלע פאַקטאָרען אָדער די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, דעם פּערזענליכען פאַקטאָר אָדער די ארבייטס־קראַפט. מיט דעם שלויען בליק פון א מבין האָט ער זיך אויסגעקליבען די פּראָדוקציאָנס־מיטלען און די ארבייטס־קרעפטען, וואָס פּאַסען זיך פאַר זיין ספּעציעלען געשעפט, שפּינעריי, שטיוועל־פאַבריקאַציע א.אז.וו. אונזער קאַפּיטאַליסט נעהמט זיך פאַר דער ארבייט צו קאָנזומירן די סחורה—די ארבייטס־קראַפט—וואָס ער האָט געקויפט; ד.ה. ער שטעלט אוועק דעם טרעגער פון דער ארבייטס־קראַפט, דעם ארבייטער, ער זאָל קאָנזומירן די פּראָדוקציאָנס־מיטלען דורך זיין ארבייט. פערשטעהט זיך, די אַלגעמיינע נאַטור פון דעם ארבייט־פּראָצעס ענדערט זיך ניט דורכדעם, וואָס דער ארבייטער פיהרט אָן דעם פּראָצעס פאַר דעם קאַפּיטאַליסט, אנשטאַט פאַר זיך אליין. אָבער אזוי אויך קאָן זיך מיט אמאָל

[9] אויף אָט דעם העכסט־לאָגישען גרונד האָט טאָקע דער אפיציער טאָררענס ענטדעקט אין דעם שטיין פון דעם ווילדען—דעם אורשפּרונג פון קאַפּיטאַל. „אין דעם ערשטען שטיין, וואָס דער ווילדער וואַרפט אויף דער חיה, וועלכע ער פערפאָלגט, אין דעם ערשטען שטאָק, וואָס ער כאַפּט אָן, כדי אַרונטערצושלעפּען די פרוכט פון בוים, וועלכע ער קאָן ניט דערלאַנגען מיט די הענד, זעהען מיר די אָנאייגענונג פון איין ארטיקעל מיט דעם צוועק צו ערווערבען אַנאַנדער ארטיקעל, און מיר ענטדעקען אויף דעם אופן—דעם אורשפּרונג פון קאַפּיטאַל.” (ר. טאָררענס, „אַן עססיי אָן די פּראָדאַקשאָן אָוו וועלטה עטצ.”, עדינבורג 1836, ז. 70, 71.) פון יענעם ערשטען שטאָק קאָן מען הפּנים אויך דערקלערן, פאַרוואָס „סטאָק” אין ענגליש האָט דיזעלבינע בעדייטונג ווי קאַפּיטאַל.

דעריבער אַ קאָנזומציאָנס־פּראָצעס. אַט די פּראָדוקטיווע קאָנ־זומציאָן אונטערשיידט זיך פון דער אינדיווידועלער קאָנזומציאָן דערמיט, וואָס די לעצטע פערצעהרט די פּראָדוקטען אַלס לעבענס־מיטעל פון דעם לעבעדיגען אינדיווידום, בעת די ערשטע פערצעהרט זיי אַלס לעבענסמיטעל פון דער ארבייט, פון דעם אינדיווידום׳ס זיך־פּערזווירקליכענדע ארבייטס־קראַפט. דער פּראָדוקט פון דער אינדיווידועלער קאָנזומציאָן איז דעריבער דער קאָנזומענט אַליין; דער רעזולטאַט פון דער פּראָדוקטיווער קאָנזומציאָן איז אַ פּראָ־דוקט, וואָס אונטערשיידט זיך פון דעם קאָנזומענט.

אויף וויפיעל איהר מיטעל און איהר געגענשטאַנד גופא זיינען שוין פּראָדוקטען, פערצעהרט די ארבייט פּראָדוקטען, כדי צו שאַפען פּראָדוקטען, אָדער זי פערנוצט פּראָדוקטען אַלס פּראָ־דוקציאָנס־מיטלען פון פּראָדוקטען. אָבער פּונקט ווי דער ארבייט־פּראָצעס קומט אורשפּרינגליך פאָר צווישען דעם מענשען און דער ערד, וואָס עקזיסטירט אָהן זיין מיטווירקונג, אַזוי דיענען אין דעם ארבייט־פּראָצעס נאָך איצטער אויך אַזוינע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וואָס זיינען געגעבען פון דער נאַטור, וואָס שטעלען ניט פאָר קיין פערבינדונג צווישען דעם נאַטור־שטאָף און דער מענשליכער אַרבייט.

דער ארבייט־פּראָצעס, ווי מיר האָבען איהם דאָ בעשריבען אין זיינע איינפאַכע און אבסטראַקטע מאָמענטען, איז אַ צוועק־מעסיגע טהעטיגקייט כדי צו שאַפען געברויך־ווערטהען, אַ אָנאייגענונג פון דעם נאַטירליכען מאַטעריאַל פאַר מענשליכע בעדער־פעניסען, אַן אַלגעמיינער בעדינג פון דער שטאָף־וועקסלונג צווי־שען דעם מענשען און דער נאַטור, אַן אייביגער נאַטור־בעדינג פון דעם מענשליכען לעבען און דעריבער אַזוינס, וואָס איז אונאָב־העגגיק פון יעדער פאָרם פון דעם דאָזיגען לעבען, נאָר אדרבא געמיינשאַפטליך פאַר אַלע זיינע געזעלשאַפט־פאָרמען גלייך. מיר האָבען דעריבער ניט געהאַט נויטיג צו בעטראַכטען דעם אַרבייטער אין זיין שייכות צו אנדערע ארבייטער. עס איז געווען גענוג פאָרצושטעלען דעם מענשען און זיין ארבייט אויף איין זייט, די נאַטור און איהרע מאַטעריאַלען אויף דער אנדער זייט. אַזוי ווי מען קאָן ניט זאָגען נאָכ׳ן געשמאַק פונ׳ם ווייץ ווער עס האָט אויף איהם געאַרבייט, אַזוי קאָן מען ניט אָנזעהן אויף דעם ארבייט־

בייט גופא אלס א לעבעדיגען פערמענט אין די טויטע עלעמענטען, וואס שטעלען צונויף דעם פראדוקט, וועלכע געהערען אויך צו איהם. פון זיין שטאנדפונקט איז דער ארבייט־פראצעס בלויז דער פערברויך פון דער סחורה ארבייטס־קראפט, וואס ער האט געקויפט, און וועלכע ער קאן אבער נאר פערברויכען, ווען ער גיט צו צו איהר פראדוקציאנס־מיטלען. דער ארבייט־פראצעס איז א פראצעס צווישען זאכען, וועלכע דער קאפיטאליסט האט געקויפט—צווישען זאכען, וואס געהערען צו איהם. דער פראדוקט פון דעם ראזיגען פראצעס געהערט דעריבער איגגאנצען צו איהם, פונקט אזויפיעל ווי דער פראדוקט פונ׳ם איהרן־פראצעס אין זיין וויין־קעלער.[10]

דער פראדוקט—דעם קאפיטאליסט׳ס אייגענטום—איז א גע־ברויך־ווערטה, דהינו וואל־פעדים, שטיוועל א.אז.וו. אבער הגם שטיוועל, צום ביישפיעל, בילדען געוויסערמאסען דעם באזיס פון דעם געזעלשאפטליכען פראגרעס—און אונזער קאפיטאליסט איז א שטארקער פראגרעסיסט—פונדעסטוועגען פאבריצירט ער ניט די

---

[10] „די פראדוקטען זיינען אנגעאייגענט איידער זיי ווערן פערוואנדעלט אין קאפיטאל; די פערוואנדלונג ציהט זיי ניט אב פון דער דאזיגער אנאייגנונג.״ (שערבוליע. „ריש אז פאוור״, פאריז 1841, ז. 53, 54.) „דורכדעם וואס דער פראלעטאריער פערקויפט זיין ארבייט פאר א בעשטימטען סכום לעבענס־מיטלען, זאגט ער זיך פאלשטענדיג אב פון יעדען אנטייל אין דעם פראדוקט. די אנאיי־גענונג פון די פראדוקטען בלייבט דיזעלביגע ווי פריהער; זי איז בשום אופן ניט פערענדערט געווארן דורך דעם דערמאנטען אבמאך. דער פראדוקט געהערט אויסשליסליך דעם קאפיטאליסט, וועלכער האט צוגעשטעלט די רויה־מאטעריאלען און די לעבענס־מיטלען. דאס איז דער שטרענגער אויספיהר פון דעם געזעץ פון אפראפריאציע, וועמעס גרונד־פרינציפ איז פריהער געווען אקוראט דער היפך, ד.ה. אז יעדער ארבייטער האט געהאט דאס אויסשליסליכע אייגענטום־רעכט אויף זייע פראדוקט.״ (דארט גופא, ז. 58.) — „ווען די ארבייטער ארבייטען פאר אן ארבייטס־לוין, איז דער קאפיטאליסט דער אייגענטימער ניט נאר פון דעם קא־פיטאל (מען מיינט דא די פראדוקציאנס־מיטלען), נאר אויך פון דער ארבייט. אויב אין דעם בעגריף פון קאפיטאל ווערט איינגעשלאסען, ווי די געוועגהייט איז, אויך דאס, וואס ווערט אויסגעצאהלט אלס ארבייטס־לוין, דאן האט קיין טעם ניט צו רעדען וועגען דער ארבייט ווי פון עפעס, וואס איז אבגעזונדערט פונ׳ם קאפיטאל. דאס ווארט קאפיטאל אין אט דעם זין שליסט איין ביידען, קאפיטאל און ארבייט.״ (דזשיימס מילל, „עלעמענטס אוו פאליטיקאל עקאנאמיע עטצ.״, לאנדאן 1821. ז. 70, 71.)

ניט ענדערן דער בעשטימטער אופן ווי מען מאכט שטיוועל אָדער ווי מען שפינט וואָל צוליעב דעם, וואָס דער קאפיטאליסט איז דאָ אריינגעטראָטען אין דער מיט. ער מוז קודם נעהמען די ארבייטס־קראפט ווי ער געפינט זי אויפ'ן מארק, און פאָלגליך אויך איהר ארבייט, ווי זי איז ארויסגעוואקסען אין א פעריאָדע, ווען עס זיינען נאָך קיין קאפיטאליסטען ניט געווען. די פערוואנדלונג פון דעם פראָדוקציאָנס־אופן גופא, דורכדעם וואָס די ארבייט איז געשטעלט געוואָרן אונטער דעם קאפיטאל, קאָן ערשט שפעטער פארקומען, און דעריבער וועט עס ערשט שפעטער מוזען בעטראכט ווערן.

דער ארבייטס־פראָצעס, ווי ער קומט פאר אלס א פראָצעס פון פערברויכען די ארבייטס־קראפט דורך דעם קאפיטאליסט, צייגט ארויס צוויי אייגענטימליכע ערשיינונגען.

דער ארבייטער ארבייט אונטער דעם קאָנטראָל פון דעם קאַ־פיטאליסט, צו וועמען זיין ארבייט געהערט. דער קאפיטאליסט פאסט אויף, אז די ארבייט זאָל געהן ווי געהעריג איז און די פראָ־דוקציאָנס־מיטלען זאָלען אוועקמעסיג פערווענדעט ווערן; דער רויה־מאטעריאל זאָל ניט געהן אין ניוועץ און דער ארבייט־אינסטרו־מענט זאָל בענוצט ווערן פאָרזיכטיג, ד.ה. ער זאָל נאָר אזויפיעל אָבגענוצט ווערן, וויפיעל ער מוז דורך זיין געברויך אין דער ארבייט.

און צווייטענס: דער פראָדוקט איז דאָס אייגענטום פון דעם קאפיטאליסט, ניט פון דעם דירעקטען פראָדוצירער, דעם ארביי־טער. דער קאפיטאליסט צאָהלט צ.ב.ש. דעם טאָג־ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט. דער געברויך פון דער ארבייטס־קראפט, ווי דער געברויך פון יעדער אנדער סחורה, צ.ב.ש. פון א פערד, וואָס ער האָט געדונגען פאר א טאָג, געהערט, הייסט עס, צו איהם פאר דעם טאָג. דעם קויפער פון דער סחורה געהערט דער געברויך פון דער סחורה, און דער בעזיצער פון דער ארבייטס־קראפט, אוועקגעבענדיג זיין ארבייט, גיט נאָר פאקטיש אוועק דעם גע־ברויך־ווערטה, וואָס ער האָט פערקויפט. פון דער מינוט אָן, וואָס ער איז אריינגעטראָטען אין דעם קאפיטאליסט'ס פאבריק, געהערט דער געברויך־ווערטה פון זיין ארבייטס־קראפט—ד.ה. איהר גע־ברויך, די ארבייט—דעם קאפיטאליסט. דורך דעם קויף פון דער ארבייטס־קראפט האָט דער קאפיטאליסט אינקאָרפּאָרירט די אר־

האבען זייער רויה־מאטעריאל, צ.ב.ש. 10 פונט באוועל. וואס איז דער ווערטה פון דער באוועל דארפען מיר דא אפריהער גיט אונ־טערזוכען, ווארים דער קאפיטאליסט האט עס געקויפט אויפ'ן מארק לויט איהר ווערטה, צ.ב.ש. פאר 10 שילינג. אין דעם פרייז פון דער באוועל האט זיך שוין אויסגעדריקט די ארבייט, וואס איז געוועזן נויטיג זי צו פראדוצירען, אלס אלגעמיין־געזעלשאפטליכע ארבייט. מיר וועלען אננעהמען ווייטער, אז די פערצעהרטע שפין־מאשינעריע דורך דער אויסארבייטונג פון דער באוועל, וואס רע־פרעזענטירט פאר אונז אלע אנדערע פערברויכטע ארבייטס־מיט־לען, האט א ווערטה פון 2 שילינג. אויב א סומע גאלד פון 12 שילינג איז דער פראדוקט פון 24 ארבייט־שטונדען אדער פון צוויי ארבייטס־טעג, פאלגט דערפון, אז אין די פאדים זיינען פערקער־פערט צוויי ארבייטס־טעג.

דער אומשטאנד, וואס די באוועל האט פערענדערט איהר פארם און וואס דער אבגענוצטער טייל פון די שפינדלען איז אינ־גאנצען פערשוואונדען, טאר אונז ניט פערפיהרן. אויב צ.ב.ש. דער ווערטה פון 40 פונט פאדים איז גלייך צו דעם ווערטה פון 40 פונט באוועל פלוס דעם ווערטה פון גאנצען שפינדעל, ד.ה. אויב עס פאדערט זיך דיזעלבע ארבייטס־צייט, כדי צו פראדוצירן דיביידע זייטען פון אט דער גלייכונג, דאן זיינען, לויט דעם אלגעמיינעם ווערטה־געזעץ, 10 פונט פעדים אן עקוויוואלענט פאר 10 פונט באוועל און איין פערטיל שפינדעל. אין אט דעם פאל איז דיזעלבע ארבייטס־צייט איין מאל ארייננגעטאן אין דעם גע־ברויך־ווערטה פעדים, און אנאנדערשט מאל אין די געברויך־ווער־טהען באוועל און שפינדעל. פאר דעם ווערטה, הייסט עס, איז קיין חלוק ניט, צי ער בעווייזט זיך אין פעדים, שפינדעל אדער באוועל. דאס, וואס דער שפינדעל און די באוועל, אנשטאט צו ליעגען רוהיג איינע נעבען די אנדערע, מאכען דורך א פערבינדונג אין דעם פראצעס פון שפינען, וועלכע פערענדערט זייערע געברויך־פארמען און פערוואנדעלט זיי אין פעדים, ריהרט פונקט אזוי ווענינ אן זייער ווערטה, ווי ווען זיי וואלטען אויסגעביטען געווארן דורך אן איינפאכען אויסטויש אויף אן עקוויוואלענט פון פעדים.

די ארבייטס־צייט, וואס פאדערט זיך צו פראדוצירן די באוועל, איז א טייל פון דער ארבייטס־צייט, וואס פאדערט זיך צו פראדו־

שטיוועל פון זייערטווועגען גופא. אין דער סחורה־פּראָדוקציאָן איז דער געברויך־ווערטה איבערהויפּט ניט די זאך, וועלכע „מען האָט ליעב אליין פון איהרטוועגען.“ געברויך־ווערטהען ווערן דאָ איבערהויפּט נאָר פּראָדוצירט, ווייל זיי זיינען, און אין דעם ערך וואָס זיי זיינען, די מאַטעריעלע יסודות, די טרעגער פון דעם טויש־ווערטה. ביי אונזער קאַפּיטאַליסט האַנדעלט זיך דאָ וועגען צוויי זאכען. ערשטענס וויל ער פּראָדוצירן אַ געברויך־ווערטה, וואָס האָט אַ טויש־ווערטה—אַן ארטיקעל, וואָס איז בעשטימט צום פערקויפען, אַ סחורה. און צווייטענס וויל ער פּראָדוצירן אַ סחורה, וואָס זאָל האָבען אַ העכערן ווערטה איידער די ווערטה־סומע פון די סחורות—די פּראָדוקציאָנס־מיטלען און די ארבייטס־קראַפט—וואָס זיינען נויטיג זי צו פּראָדוצירן, פאַר וועלכע ער האָט אויסגעלעגט זיין גוטעם געלד אויף דעם סחורה־מאַרק. ער וויל ניט פּראָדוצירן בלויז אַ געברויך־ווערטה, נאָר אַ סחורה; ניט בלויז אַ געברויך־ווערטה, נאָר ווערטה; און ניט נאָר ווערטה, נאָר אויך מ ע ה ר ו ו ע ר ט ה.

אין דער אמת'ן, אזוי ווי דאָ האַנדעלט זיך וועגען סחורה־פּראָדוקציאָן, האָבען מיר, ווי מען זעהט, בעטראַכט נאָר איין זייט פון דעם פּראָצעס. אזוי ווי די סחורה גופא איז אַ איינהייט פון געברויך־ווערטה און ווערטה, אזוי מוז אויך איהר פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס זיין אַ איינהייט פון ארבייטס־פּראָצעס און דעם פּראָצעס פון ווערטה־שאַפונג.

לאָמיר איצט בעטראַכטען דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס אויך אלס פּראָצעס פון ווערטה־שאַפונג.

מיר ווייסען, אז דער ווערטה פון יעדער סחורה ווערט בעשטימט דורך דעם סכום ארבייט, וואָס איז מאַטעריאַליזירט אין איהר געברויך־ווערטה, דורך דער ארבייטס־צייט, וואָס איז געזעלשאַפטליך נויטווענדיג זי צו פּראָדוצירן. דאָס איז אויך ריכטיג בנוגע דעם פּראָדוקט, וואָס אונזער קאַפּיטאַליסט בעקומט אלס רעזולטאַט פון דעם ארבייט־פּראָצעס. הייסט עס, אז מען דאַרף קודם בערעכענען די ארבייט, וואָס איז אריינגעטאָן (פערגעגענשטענדליכט) אין דעם דאָזיגען פּראָדוקט.

לאָז עס זיין צום ביישפּיעל פאָדים.

כדי צו פּראָדוצירן די פאָדים האָט מען צוערשט געדאַרפט

בעטראכט ווערן, ווי זי וואָלט אויסגעגעבען געוואָרן אויף א פרי־העררינגער שטופע פון שפין־פראָצעס, פאר דער ארבייט, וואס איז צולעצט צוגעגעבען געוואָרן אונטער דער פאָרם פון שפינען.

די ווערטהען פון די פראָדוקציאָנס־מיטלען, פון דער באוועל און די שפינדלען, אויסגעדריקט אין דעם פרייז פון 12 שילינג, שטעלען, אלזאָ, צוזאמען די טיילען פון דעם ווערטה פון די פעדים, אָדער פון דעם ווערטה פון דעם פראָדוקט.

דערביי אָבער מוזען ערפילט ווערן צוויי בעדינגונגען. ער־שטענס מוזען די באוועל און די שפינדלען ווירקליך האָבען גע־דיענט פאר דער פראָדוקציאָן פון א געברויך־ווערטה. אין אונזער פאל האט געמוזט פון זיי ווערן פעדים. פאר דעם ווערטה איז גאנץ עגאל וועלכער געברויך־ווערטה עס טראָגט איהם, אָבער א געברויך־ווערטה מוז איהם טראָגען. צווייטענס ווערט אָנגענומען, אז עס איז אויף דעם פערוועגדעט געוואָרן נאר די ארבייטס־צייט, וואס איז נויטווענדיג אונטער די געגעבענע געזעלשאפטליכע בע־דינגונגען פון דער פראָדוקציאָן. ווען עס וואָלט נויטיג געווען נאר 1 פונט באוועל, כדי אויסצושפינען 1 פונט פעדים, מוז אין דעם שאפען פון 1 פונט פעדים זיין פערצעהרט נישט מעהר ווי 1 פונט באוועל. פונקט אזוי האלט עס אויך מיט די שפינדלען. ווען דעם קאפיטאליסט וואָלט איינגעפאלען א שגעון צו בענוצען גאָלדענע שפינדלען אנשטאט אייזערנע, וואָלט אין דעם ווערטה פון די פעדים זיך אלץ גערעכענט נאָר די געזעלשאפטליך־נויט־ווענדיגע ארבייט, דאס הייסט די ארבייטס־צייט, וואס איז נויט־ווענדיג צו פראָדוצירן אייזערנע שפינדלען.

מיר ווייסען שוין, וועלכען טייל פון דעם ווערטה פון די פעדים עס מאכען אויס די פראָדוקציאָנס־מיטלען, די באוועל און די שפינדלען. ער איז גלייך צו 12 שילינג אָדער צו דער מאטע־ריאליזאציע פון צוויי ארבייטס־טעג. איצטער האנדעלט זיך אלזאָ וועגען דעם טייל ווערטה, וואס דעם שפינער'ס ארבייט אליין איז מוסיף צו דער באוועל.

מיר דארפען איצטער בעטראכטען אט די ארבייט פון א גאנץ אנדער שטאנדפונקט איידער דעם, וואס מיר האָבען גענומען בעת דעם ארבייטס־פראָצעס. דאָרט האָט זיך געהאנדעלט וועגען דער צוועקמעסיגער טהעטיגקייט צו פערוואנדלען באוועל אין פעדים.

צירן די פעדים, ווענעם רויה־מאטעריאל זי איז, און דעריבער אי־ זי איינגעשלאָסען אין די פעדים. פונקט אזוי שטעהט עס מיט דער ארבייטס־צייט, וואָס פאָדערט זיך צו פראָדוצירן די שפינדלען וואָס אָהן זייער אָבניצונג אָדער פערצעהרונג קאָן די באוועל ניט אויסגעשפונען ווערן.[11]

ווען עס קומט דעריבער צו בעטראכטען דעם ווערטה פון די פעדים, אָדער די נויטיגע ארבייטס־צייט זיי צו פראָדוצירן, קאָנען די פערשיידענע בעזונדערע ארבייטס־פראָצעסען, וואָס האָבען גע־ מוזט אָנגעהן אין פערשיידענע צייטען און בעזונדערע פלעצער, ערשטענס צו פראָדוצירן די באוועל אליין און די פערניצטע שפינ־ דלען, און דאן פון דער באוועל און די שפינדלען צו מאכען פעדים, בעטראכט ווערן ווי פערשיידענע, כסדר־פאָלגענדע פאזען פון איין און דעמזעלבען ארבייטס־פראָצעס. אלע ארבייט, וואָס איז ענט־ האלטען אין די פעדים, איז פערגאנגענע ארבייט. דער אומ־ שטאנד, וואָס די ארבייטס־צייט, וועלכע איז געווען נויטיג צו פראָדוצירן די עלעמענטען פון די פעדים, איז שוין פריהער פער־ גאנגען און געהערט צו דער לאנג־פערגאנגענער צייט (פלוס־קוואם־ פערפעקטום), בעת די ארבייט, וואָס ווערט דירעקט פערווענדט אויף דעם שלוס־פראָצעס, דעם שפינען, שטעהט נעהענטער צו דער געגענוואַרט, געהערט צו דער אָקאָרשט־פערגאנגענער צייט (פערפעקטום), האָט אויסדריקליך קיין בעדייטונג ניט. אויב א בעשטימטע סומע ארבייט, צ.ב.ש. 30 ארבייטס־טעג, איז נויטיג אויף צו בויען א הויז, ווערט דער גאנצער סכום ארבייט, וואָס איז אריינגעלעגט אין הויז, ניט געענדערט דורך דעם פאקט, וואָס דער דרייסיגסטער ארבייטס־טאָג איז אריינגעגאנגען אין דער פראָ־ דוקציאָן מיט 29 טעג שפעטער איידער דער ערשטער ארבייטס־ טאָג. און דעריבער קאָן די ארבייטס־צייט, וואָס ליעגט אין דעם ארבייטס־מאטעריאל און אין די ארבייטס־מיטלען, פונקט אזוי

---

[11] „ניט נאר די ארבייט, וואָס ווערט דירעקט פערווענדט אויף די סחורות, נאר אויך די ארבייט, וואָס ווערט פערווענדט אויף די כלים, ווערקצייג און גע־ביידעז, דורך וועלכע די ארבייט ווערט דורכגעפיהרט, האָט א בעשטימענדע ווירקונג אויף זייער ווערטה.” (ריקארדא, „דהי פרינסיפּלס אָוו פּאָליטיקאַל עקאנאמיע” דריטע אויפלאגע, לאנדאָן 1821, ז, 16.)

ווארים די שפין־ארבייט גילט דא נאר אין דעם ערך וואס זי איז א פערוועגדונג פון ארבייטס־קראפט, נים אויף וויפיעל זי איז די ספעציפישע ארבייט פון שפינען.

עס איז דעריבער פאזיטיוו וויכטיג, אז אין משך פון דעם פראצעס, ד.ה. אין משך פון דער פערוואנדלונג פון באוועל אין פעדים, ווערט פערצעהרט נאר די געזעלשאפטליך־נויטווענדיגע ארבייטס־צייט. אויב אונטער נארמאלע, ד. ה. דורשניטליכע געזעלשאפטליכע פראדוקציאנס־בעדינגונגען, מוז א פונט און א האלב באוועל פערוואנדעלט ווערן אין משך פון 1 שעה אין א פונט און א האלב פעדים,[12] דאן רעכענט זיך נאר דער ארבייטס־טאג ווי אן ארבייטס־טאג פון 12 שטונדען, וועלכער פערוואנדעלט 12 מאל 1½ פונט באוועל אין 12 מאל 1½ פונט פעדים. ווארים נאר די געזעלשאפטליך־נויטווענדיגע ארבייטס־צייט רעכענט זיך אלס ווערטה־שאפענד.

אזוי ווי די ארבייט גופא, אזוי ערשיינט דא אויך דער רויה־מאטעריאל און דער פראדוקט אין א גאנץ אנדער ליכט, איידער פון שטאנדפונקט פון דעם אייגענטליכען ארבייטס־פראצעס. דער רויה־מאטעריאל גילט דא נאר ווי עפעס, וואס האט איינגעזויגען א בעשטימטען סכום ארבייט. דורך דעם דאזיגען איינזויגען פערוואנדעלט ער זיך ווירקליך אין פעדים, ווייל די ארבייטס־קראפט איז אויסגעגעבען און צוגעלעגט געווארן צו איהם אין דער פארם פון שפינעריי. דער פראדוקט אבער, די פעדים, דיענט איצט נאר ווי א מאס פון דעם גראד ארבייט, וואס די באוועל האט איינגעזויגען. אויב אין א שטונדע ווערט א פונט מיט דריי פערטעל באוועל אויסגעשפונען אדער פערוואנדעלט אין א פונט מיט דריי פערטעל פעדים, בעווייזען 10 פונט פעדים 6 איינ־געזויגענע ארבייטס־שטונדען. בעשטימטע און ערפאהרונגסמעסיג פעסטגעשטעלטע סומען פראדוקטען שטעלען איצט פאר נאר בע־שטימטע סומען ארבייט, בעשטימטע מאסען פערגליווערטער אר־בייטס־צייט. זיי זיינען נאר מאטעריאליזאציעס פון איין שטונדע, צוויי שטונדען, א טאג געזעלשאפטליכער ארבייט.

דער אומשטאנד, וואס די ארבייט איז גראד שפין־ארבייט,

---

[12] די צאהלען זיינען דא גענומען נאר בדרך משל.

אָנגענומען, אז אלע אנדערע אומשטענדן בלייבן דיזעלבינע, אין וואָס צוועקמעסיגער די ארבייט, אלץ בעסער זיינען די פעדים. דעם שפּינער׳ס ארבייט איז געווען ספּעציפיש פערשיידען פון אנדערע פּראָדוקטיווע ארבייטען, און די פערשיידענקייט האָט זיך ארויסגעוויזען סובּיעקטיוו און אָביעקטיוו אין דעם בעזונדערן צוועק פון דעם שפּינען, אין דעם בעזונדערן אופן פון זיין אָפּע־ראציע, דעם בעזונדערן כאראקטער פון זיינע פּראָדוקציאָנס־מיטלען און אין דעם בעזונדערן געברויך־ווערטה פון זיין פּראָדוקט. באוועל און שפּינדלען דיענען אלס לעבענס־מיטלען פון דער שפּין־ארבייט, מען קאָן אָבער מיט זיי ניט מאכען קיין געבויערטע קאַנאָנען. פערקעהרט, אויף וויפיעל דעם שפּינער׳ס ארבייט איז ווערטה־שאַפענד, דאָס הייסט איז א קוואל פון ווערטה, איז זי דורכאויס ניט פערשיידען פון דער ארבייט פון דעם קאַנאָנען־בויערער, אָדער וואָס ליעגט אין דעם פאל נעהענטער צו אונז, פון די ארבייטען פון דעם באוועל־פלאנצער און שפּינדעל־מאכער, וועלכע זיינען פערווירקליכט אין די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פון די פעדים. נאָר מחמת אָט דער אידענטיטעט קאָנען באוועל־פלאנצען, שפּינדעל־מאכען און שפּינען צונויפשטעלען בלויז קוואנטיטאטיוו־פערשיי־דענע טיילען פון דעמזעלבען קאָלעקטיוו־ווערטה, דעם ווערטה פון די פעדים. דאָ האנדעלט זיך שוין ניט מעהר וועגען דער קוואַ־ליטעט, דער אייגענשאַפט און דעם אינהאלט פון דער ארבייט, נאָר בלויז וועגען איהר קוואנטיטעט. און מען קאָן זי איינפאך אויסרעכענען. מיר נעהמען אָן, אז די שפּין־ארבייט איז איינ־פאכע ארבייט, געזעלשאַפטליכע דורכשניט־ארבייט. שפּעטער וועלען מיר זעהען, אז די פערקעהרטע השערה ברענגט קיין ענ־דערונג ניט אריין אין דער זאך.

בעת דעם ארבייט־פּראָצעס געהט די ארבייט שטענדיג איבער פון דער פאָרם פון אונרוה אין דער פאָרם פון זיין, פון דער פאָרם פון בעוועגונג אין דער פאָרם פון א זאך (געגענשטענדליכקייט). צום סוף פון א שטונדע ווייזט זיך ארויס די בעוועגונג פון שפּינען אין א געוויסען סכום פעדים; הייסט עס, א בעשטימטער סכום ארבייט, אן ארבייטס־שטונדע, איז פערקערפּערט געוואָרן אין דער באוועל. מיר זאָגען אן ארבייטס־שטונדע, ד.ה. די פערווענדונג פון דעם שפּינער׳ס ארבייטס־קראַפט אין משך פון א שטונדע,

ווערטה, געלד, הייסט עס, האָט זיך ניט פערוואַנדעלט אין קאַפּיטאַל. דער פּרייז פון די 10 פונט פעדים איז 15 שילינג, און 15 שילינג זיינען אויסגעגעבען געוואָרן אויפ׳ן סחורה־מאַרק פאַר די עלע־מענטען, וואָס שאַפען דעם פּראָדוקט, אָדער וואָס איז דיזעלבע זאַך, אויף די פאַקטאָרען פון דעם ארבייטס־פּראָצעס: 10 שילינג פאַר באַוועל, 2 שילינג פאַר די פערצעהרטע שפּינדלען און 3 שילינג פאַר ארבייטס־קראַפט. דער אָנגעוואַקסענער ווערטה פון די פעדים העלפט דאָ גאָרנישט, וואָרים זיין ווערטה איז נאָר דער סך הכל פון די פריהער־פערטיילטע ווערטהען אויף באַוועל, שפּינ־דלען און ארבייטס־קראַפט, און פון אַזוינע ווערטהען, וואָס גע־פינען זיך נאָר על פּי פשוט׳ן חבור, קאָן זיך ניט נעהמען, ניט איצטער און קיינמאָל ניט, קיין מעהרווערטה.[13] אַט די אַלע ווערטהען זיינען איצט קאָנצענטרירט אין איין זאַך, אָבער אַזוי זיינען זיי אויך געווען אין דער געלד־סומע פון די 15 שילינג, איידער די דאָזיגע סומע איז צושפּליטערט געוואָרן דורך דריי סחורה־קניות.

אָן און פאַר זיך איז אָט דער רעזולטאַט גאָר קיין חדוש ניט. דער ווערטה פון 1 פונט פעדים איז 1 שילינג מיט 6 פּענס, פאַר 10 פונט פעדים מוז דעריבער אונזער קאַפּיטאַליסט בעצאָהלען אויפ׳ן סחורה־מאַרק 15 שילינג. סיי ער קויפט אַ פאַרטיג הויז פאַר זיך אויפ׳ן מאַרק, סיי ער לאָזט עס אַליין בויען, וועט קיינע

---

[13] דאָס איז דער גרונדזאַץ, אויף וועלכען עס איז געבויט די לעהרע פון די פיזיאָקראַטען וועגען דער אונפּראָדוקטיוויטעט פון אַלע ניט־אַגריקולטורעלע ארבייטען, און ער איז פעלזען־פעסט פאַר דעם—פּראָפעסיאָנעלען עקאָנאָם. „אָט די מעטאָדע צוצורעכענען צו איין סחורה דעם ווערטה פון פערשיידענע אַנדערע סחורות (צום ביישפּיעל צורעכענען צו דער לייווענט די לעבענס־מיטלען, וואָס דער וועבער פערברויכט), אָדער אַרויפלעגען, אַזוי צו זאָגען, שיכט פאַר שיכט פערשיידענע ווערטהען אויף איין איינציגען ווערטה, הייסט געבען אַט דעם איינעם אויף אַזויפיעל אַ געשוואָלענעם ווערטה... דער אויסדרוק חבור גיט איבער זעהר טרעפענד דעם אויפן ווי אַזוי עס פאָרמירט זיך דער פּרייז פון די ארבייטס־פּראָדוקטען. דער דאָזיגער פּרייז איז נאָר די סומע פון די פער־ברויכטע און צונויפגעצעהלטע ווערטהען; אָבער אַדדיערן איז ניט מולטיפּליצירן [חבור׳ן איז ניט כפל׳ען].״ (מערסיע דע לאַ ריוויער: ל׳אָרדער נאַטורעל עטצ. 2טער בייל. ז. 599).

איהר מאַטעריאַל איז באַוועל און איהר פּראָדוקט איז פעדים, איז פּונקט אַזוי ניט וויכטיג, ווי דאָס וואָס דער ארבייטס־געגענשטאַנד גופא איז שוין אַ פּראָדוקט, אַלזאָ אַ רויה־מאַטעריאַל. ווען דער ארבייטער וואָלט אנשטאַט אין דער שפּינעריי געווען בעשעפטיגט אין אַ קויהלען־מינע, וואָלט דער ארבייט־געגענשטאַנד, די קויהלען, געווען אַ זאַך, וואָס איז פאַראַנען אין דער נאַטור. פונדעסטוועגען וואָלט אַ בעשטימטער סכום אויסגעגראָבענע קויהלען פון דער מינע, למשל אַ טאָן, פאָרגעשטעלט אַ בעשטימטען סכום אריינגעזויגענער ארבייט.

ביים פערקויף פון דער ארבייטס־קראַפט איז אָנגענומען גע־וואָרן, אַז איהר טאָג־ווערטה איז גלייך צו 3 שילינג, און אַז אין די דאָזיגע 3 שילינג זיינען פערקערפּערט 6 ארבייטס־שטונדען— דער דאָזיגער סכום ארבייט, הייסט עס, איז נויטיג כדי צו פּראָ־דוציען די דורכשניטס־סומע פון דעם ארבייטער׳ס טעגליכע לע־בענס־מיטלען. ווען אונזער שפּינער פערוואַנדעלט אין משך פון איין ארבייטס־שטונדע 1 פונט מיט צוויי דריטעל באַוועל אין 1 פונט מיט צוויי דריטעל פעדים, פערוואַנדעלט ער אין 6 שטונדען 10 פונט באַוועל אין 10 פונט פעדים. אין דער צייט וואָס דער פּראָצעס פון שפּינען געדויערט, זויגט אַלזאָ די באַוועל אריין 6 ארבייטס־שטונדען. דיזעלבע ארבייטס־צייט שטעלט זיך פאָר אין אַ גאָלד־סומע פון 3 שילינג. דורכ׳ן שפּינען ווערט אַלזאָ צוגע־געבען צו דער באַוועל אַ ווערטה פון 3 שילינג.

לאָמיר איצט אַ קוק טהאָן אויף דעם גאַנצען ווערטה פון דעם פּראָדוקט, די 10 פונט פעדים. אין זיי זיינען פערקערפּערט 2½ ארבייטס־טעג—2 טעג ליעגען אין דער באַוועל און די שפּינ־דלען, אַ האַלבער טאָג ארבייט איז אריינגעזויגט געוואָרן בעת דעם פּראָצעס פון שפּינען. די דאָזיגע ארבייטס־צייט שטעלט זיך פאָר אין אַ גאָלד־סומע פון 15 שילינג. דער פּרייז, וואָס ענטשפּרעכט דעם ווערטה פון די 10 פונט פעדים, בעטרעפט דריבער 15 שילינג, דער פּרייז פון 1 פונט פעדים—1 שילינג מיט 6 פּענס.

אונזער קאַפּיטאַליסט איז אין אַ פערלעגענהייט. דער ווערטה פון דעם פּראָדוקט איז גלייך צו דעם ווערטה פון דעם אויסגע־לעגטען קאַפּיטאַל. דער אויסגעלעגטער ווערטה האָט זיך ניט פערווערטהעט [פערגרעסערט], האָט ניט געשאַפען קיין מעהר־

גו, איז זאל ער עס פערקויפען; אדער נאך איינפאכער, זאל ער אויף ווייטער פראדוצירן נאר אזוינע זאכען, וואס ער דארף האבען פאר זיין איינגענעם געברויך—א רעצעפט, וואס זיין הויז־דאקטאר מאקקולאך האט איהם שוין פערשריבען, ווי אן אויספרובירטער מיטעל אנטקעגען דער עפידעמיע פון איבערפראדוקציאן. דער קאפיטאליסט שטעלט זיך אבער אויף פער׳עקשנ׳ט אויף די הינ־טערשטע פיס. צי קאן דען דער ארבייטער מיט זיינע הוילע הענד שאפען ארבייט אין דער לופטען, פראדוצירן סחורה פון גאר־נישט? האט ער איהם דען ניט געגעבען דעם מאטעריאל, מיט וואס צו ארבייטען און אין וואס צו פערקערפערן זיין ארבייט? און היות ווי דער גרעסטער טייל פון דער געזעלשאפט בעשטעהט פון אזוינע האבע־ניכטסן, האט ער דען ניט געטאן דער געזעל־שאפט א געוואלדיגע טובה דורך זיינע פראדוקציאנס־מיטלען, דורך זיין באוועל און זיינע שפינדלען? איז עס אפשר ניט קיין טובה דעם ארבייטער, וועלכען ער האט נאך א חוץ דעם בעזארגט מיט לעבענס־מיטלען? און דארף מען איהם דערפאר ניט מכיר טובה זיין?—האט אבער דען דער ארבייטער איהם ניט געלייסטעט א געגען־דיענסט, דערמיט וואס ער האט די באוועל און די שפינדלען פערוואנדעלט אין פערדים? א חוץ דעם, עס האנדעלט זיך דא ניט אום טובות.[16] א דיענסט־לייסטונג איז מעהר גארנישט ווי די ניצליכע ווירקונג פון א געברויך־ווערטה, סיי עס איז פון א סחורה,

---

[16] „בעריהם זיך, לאז זיך ציערן און פוצען... ווער אבער עס נעהמט מעהר אדער בעסערס (איידער ער גיט), דער איז א פראצענטניק, און דאס הייסט, אז ער האט ניט געטאן א דיענסט זיין נעקסטען, נאר א שאדען, דאס אייגענע ווי עס פאסירט מיט גנבה און גזלה. ניט אלץ איז א דיענסט און א טובה דעם נעקסטען, וואס מען רופט אן א דיענסט און א טובה. א ריטער טהוט דעם מערדער און אונטערצינדער א גרויסע ריטער־דיענסט, ווען ער העלפט איהם רויבען אויף דער גאס, אנפאלען אויף לאנד און מענשען. די פאפיסטען טהוען אונזערע מענשען א גרויסע דיענסט, וואס ניט אלעמען דערטרינקען זיי, פערברענען, ערמארדען, לאזען פערפוילען אין געפענגעניש, נאר זיי לאזען דאך עטליכע לעבען, און פער־יאגען זיי אדער זיי נעהמען ביי זיי צו וואס זיי האבען. דער טייוועל אליין טהוט זיינע דיענער גרויסע דיענסטען ניט משער צו זיין... קורץ, די וועלט איז פול מיט גרויסע, פארטרעפליכע אלטעגליכע דיענסטען און טובות.” (מארטין לוטהער, „אן די פפאר־העררען, ווידער דען וואוכער צו פרעדיגען א.אז.וו.”, וויטענבערג 1540).

פון אַט די אָפּעראַציעס ניט פערמעהרן דאָס געלד, וואָס איז אויס־געלעגט געוואָרן זיך איינצושאַפען דאָס הויז.

דער קאַפּיטאַליסט, וועלכער האָט עפּעס אַ ידיעה אין דער וואולגאַר־עקאָנאָמיע, קאָן אפשר זאָגען, אז ער האָט אויסגעלעגט זיין געלד מיט דער כונה צו מאַכען דערפון מעהר געלד. אָבער „דער וועג צום גיהנום איז אויסגעפלאַסטערט מיט גוטע כונות", און ער האָט פונקט אַזוי נוט געקאָנט האָבען בכונה, צו מאַכען געלד נאָר ניט פּראָדוצירענדיג.[14] ער סטראַשעט. אַ צווייטען מאָל וועט מען איהם שוין ניט כאַפּען. אין דער צוקונפט וועט ער קויפען די סחורה אַ פארטיגע אויפ'ן מארק, אנשטאַט צו פּראָ־דוצירן זי אליין. ווען אַלע זיינע ברידער־קאַפּיטאַליסטען ועלען אָבער טהאָן דאָס אייגענע, איז וואו וועט ער געפינען סחורה אויפ'ן מארק? און עסען געלד קאָן ער נים. הויבט ער אָן טענה'ן מיט גוטען. מען דאַרף נעהמען אין בעטראַכט זיין צו־ריק־האַלטען זיך. ער האָט געקאָנט פערשווענדען זיינע 15 שילינג. אנשטאַט דעם האָט ער זיי קאָנזומירט פּראָדוקטיוו און דערפון געמאַכט פעדים. אָבער דערפאַר בעזיצט ער דאָך איצט פעדים אנשטאַט געוויסענסביסען. ער טאָר חיות ניט צוריקפאַלען אין דער ראָליע פון דעם אוצר־זאַמלער, וועלכער האָט אונז געוויזען וואָס עס קומט אַרויס פון דעם אסקעטיזם. אויסער דעם, וואו עס איז גאָרנישט נימאָ, דאָרט פערלירט אויך דער קיסר זיין רעכט. ווי גרויס עס זאָל נים זיין דאָס פערדיענסט פון זיין ענטזאגען זיך, איז אָבער גאָרנישט ניטאָ, מיט וואָס עקסטרא צו בעצאָהלען דערפאַר, היות ווי דער ווערטה פון דעם פּראָדוקט, וואָס קומט אַרויס פון דעם פּראָצעס, איז נאָר גלייך צו דער סומע פון דעם סחורה־ווערטה, וואָס איז אריינגעטאָן געוואָרן. זאָל ער זיך בערוהיגען דערמיט, וואָס דער שכר פון דער טוגענד איז די טוגענד אַליין. אנשטאַט דעם ווערט ער גאָר צודרינגליך. צו־וואָס טויגען איהם די פעדים. ער האָט דאָס פּראָדוצירט אויף צו פערקויפען.

[14] אַזוי האָט ער צום ביישפּיעל, פון 1844 ביז 1847, ארויסגעצויגען אַ טייל פון זיין קאַפּיטאַל פון די פּראָדוקטיווע געשעפטען, כדי צו פערספּעקולירן עס אין אייזענבאַהן־אַקציעס. אַזוי האָט ער, אין דער צייט פון דעם אַמעריקאַנער בירגער־קריעג, געשלאָסען די פאַבריק און ארויסגעוואָרפען דעם פאַבריק־ארבייטער אויפ'ן גאַס, כדי צו שפּיעלען אויף דער ליווערפולער באַוועל־בערזע.

איהר טויש־ווערטה, די אנדערע שטעלט צונויף איהר געברויך־ווערטה. דער פאקט, וואס א האלבער ארבייטס־טאג איז נויטיג, כדי איהם צו דערהאלטען ביים לעבען גאנצע 24 שטונדען, שטערט אויף קיין פאל ניט דעם ארבייטער צו ארבייטען א גאנצען טאג. דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט און איהר פערווערטהונג אין דעם ארבייטס־פראצעס זיינען אלזא צוויי פערשיידענע גרויסען. אט דעם ווערטה־דיפערענץ האט דער קאפיטאליסט געהאט אין אויג, ווען ער האט געקויפט די ארבייטס־קראפט. די ניצליכע אייגענשאפט, וואס זי האט, צו מאכען פעדים אדער שטיוועל, דאס איז, פערשטעהט זיך, געווען א תנאי קודם, וואָרים ארבייט מוז אויסגעגעבען ווערן אין א ניצליכער פאָרם, כדי צו שאפען ווערטה. אבער אן ענטשיידענע בעדייטונג האט געהאט דער בעזונדערער געברויך־ווערטה פון אט דער סחורה, צו זיין א קוואל פון ווערטה, און פון מעהר ווערטה וויפיעל זי האט אליין. אט דאס איז דאס ספעציעלע דיענסט, וואס דער קאפיטאליסט דערוואַרט פון איהר. און ער פיהרט זיך דערביי לויט די אייביגע געזעצען פון דעם סחורה־אויסטויש. אין דער ווירקליכקייט, דער פערקויפער פון דער ארבייטס־קראפט, אזוי ווי דער פערקויפער פון יעדער אנדער סחורה, רעאליזירט איהר טויש־ווערטה און גיט אוועק איהר געברויך־ווערטה. ער קאן ניט בעקומען די איינע, וואו ער גיט ניט אוועק די אנדערע. דער געברויך־ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט, די ארבייט גופא, געהערט פונקט אזוי ווענינ איהר פערקויפער, ווי דער געברויך־ווערטה פון דעם פערקויפטען אויל געהערט דעם אויל־הענדלער. דער געלד־בעזיצער האט בעצאהלט דעם טאג־ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט; צו איהם געהערט דעריבער דער געברויך פאר דעם טאג, דער גאנצער טאג ארבייט. דער אומשטאנד, וואס דער טעגליכער אויסהאלט פון דער ארבייטס־קראפט קאסט נאר א האלבען ארבייטס־טאג, הגם די ארבייטס־קראפט קאן ווירקען, ארבייטען, א גאנצען טאג,—וואס דער ווערטה, וועלכען איהר געברויך אין משך פון טאג שאפט, איז דעריבער נאך אמאל די גרויס ווי איהר אייגענער טאג־ווערטה—דאס איז א בעזונדער גליק פאר דעם קויפער, אבער עס איז דורכאויס ניט קיין אונרעכט אנטקעגען דעם פערקויפער.

סיי עס איז פון ארבייט.[16] דא אבער האנדעלט זיך וועגען טויש־ווערטה. ער צאהלט דעם ארבייטער דעם ווערטה פון 3 שילינג. דער ארבייטער האט איהם געגעבען א נעניועז עקוויוואלענט צוריק אין דעם ווערטה פון 3 שילינג, וואס איז צוגעלעגט געווארן צו דער באוועל. א ווערט פאר א ווערטה. אונזער פריינד, וועלכער איז נאך אקארשט געוועזן אזוי קאפיטאליסטיש שטאלץ ביי זיך, שטעלט זיך פלוצלינג אוועק אויף דער בעשיידענער פאזיציע פון זיין אייגענעם ארבייטער. צי האט ער דען ניט אליין געארבייט? האט ער דען ניט נעטאן די ארבייט פון אויפפאסונג, פון אויבער־אויפזיכט אויף דעם שפינער? שאפט אט די ארבייט זיינע גאר קיין ווערטה ניט? זיין אייגענער אויפזעהער און זיין דירעקטאר קוועטשען אויף דעם מיט די פלייצעס. דערווייליע אבער האט ער שוין מיט א מונטערן געלעכטערל ווידער אנגענומען זיין אלטע פיזיאנאמיע. דאס האט ער גלאט אזוי נעדרעהט א מוח מיט די אלע טענות. ער גיט קיין ציבעלע ניט דערפאר. די אלע פוילע דריידלעך און פוסטע פלפולים לאזט ער איבער צו די ספעציעל דערפאר בעצאהלטע פראפעסארען פון פאליטישער עקאנאמיע. ער אליין איז א פראקטישער מענש, וועלכער דענקט טאקע ניט איבער אלעמאל, וואס ער זאגט אויסערהאלב דעם געשעפט, אבער אין געשעפט ווייס ער שטענדיג וואס ער טהוט.

לאמיר זיך צוקוקען נעהענטער. דער טאג־ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט האט בעטראפען 3 שילינג, ווייל אין דער ארבייטס־קראפט גופא איז פערקערפערט א האלבער ארבייטס־טאג; ד.ה. ווייל די לעבענסמיטלען, וואס זיינען טעגליך נויטיג צו פראדוצירן די ארבייטס־קראפט, קאסטען א האלבען ארבייטס־טאג. אבער די פערגאנגענע ארבייט, וואס שטעקט אין דער ארבייטס־קראפט, און די לעבעדיגע ארבייט, וואס זי קאן לייסטען—איהרע טעגליכע אויסהאלט־קאסטען און וואס זי גיט טעגליך ארויס—זיינען צוויי גאנץ פערשיידענע גרויסען. די ערשטע בעשטימט

[16] וועגען דעם בעמערקט איך אין „צור קריטיק דער פאליטישען עקאנאמיע", ז. 14, צווישען אנדערעס: „מען קאן זיך פארשטעלען וואס פאר א „דיענסט" די קאטעגאריע „דיענסט" מוז לייסטען אזא סארט עקאנאמען ווי זש. ב. סעי און פ. באסטיא."

בייטער, נאָר פון דעם קאַפּיטאַליסט. אַ ווייטערער תנאי איז דער נאָרמאַלער כאַראַקטער פון דער ארבייטס־קראַפט גופא. אין דעם פאַך, ביי וועלכען זי ווערט פערווענדעט, מוז זי בעזיצען די הערשענדע דורכשניט־מאָס פון פעהיגקייט, פאַרטיגקייט און שנעל־קייט. אונזער קאַפּיטאַליסט האָט אויף'ן ארבייט־מאַרק געקויפט ארבייט־קראַפט פון אַ נאָרמאַלער קוואַליטעט. אָט די קראַפט מוז אויסגעגעבען ווערן אין דער געוועהנליכער דורכשניט־מאָס פון אַנשטרענגונג, מיט דעם געזעלשאַפטליך־געוועהנליכען גראַד פון אינטענסיוויטעט. דער קאַפּיטאַליסט פּאַסט דעריבער אויף אַזוי גענוי אויף דעם, ווי אויף דעם פּונקט, עס זאָל ניט צוריבען ווערן קיין צייט אָהן ארבייט. ער האָט געקויפט די ארבייטס־קראַפט אויף אַ בעשטימטען צייט־משך. ער וויל קריגען וואָס איהם קומט. ער וויל ניט, מען זאָל איהם בע'גנב'ענען. לעצטענס— און אויף דעם האָט דער דאָזיגער הארר אַן אייגענעם שטראָף־געזעץ—טאָר ניט פאָרקומען קיין צוועקלאָזער פערברויך פון רויה־מאַטעריאַל אָדער ארבייט־מיטלען, וואָרים פערשווענדעטער מאַ־טעריאַל אָדער ארבייטס־מיטלען שטעלען פאָר איבעריג־אויסגע־געבענע סומען פון פערקערפּערטער ארבייט, ממילא רעכענען זיי זיך ניט און געהען ניט אריין אין דעם פּראָדוקט פון ווערטה־שאַפונג.[17]

[17] דאָס איז איינער פון די אומשטענדען, וועלכע מאַכען טייערער די פּראָ־דוקציאָן, וואָס איז געגרינדעט אויף שקלאַווערייי. דער ארבייטער אונטערשיידט זיך דאָ, ווי די אַלטע האָבען עס צוטרעפענד אויסגעדריקט, נאָר ווי אַ „אינסטרו־מענטום וואָקאַלע" (אַ שפּראַך־בעגאַבטער ווערקצייג) פון דער חיה אַלס „אינסטרו־מענטום סעמי־וואָקאַלע" (אַ שטים־בעגאַבטער ווערקצייג) און פון דעם טויטען ארבייט־געצייג אַלס „אינסטרומענטום מוטום" (אַ שטומער ווערקצייג). ער אַליין לאָזט פיהלען דער חיה און דעם ארבייטס־געצייג, אַז ער איז ניט זייער גלייכען, נאָר אַז ער איז אַ מענש. ער פערשאַפט זיך דאָס זעלבסט־געפיהל, אַז ער איז אַנדערש ווי זיי, דורכדעם וואָס ער בעהאַנדעלט זיי שלעכט און מאַכט זיי חרוב מיט אַן אמת'ער הנאה. ביי אַט דעם פּראָדוקציאָנס־אופן גילט דעריבער ווי אַן עקאָנאָמישער פּרינציפּ אַנצו־ווענדען די גרעבסטע און אומגעלומפּערסטע ארבייט־אינסטרומענטען, וועלכע עס איז שווער חרוב צו מאַכען טאָקע מחמת זייער משונה'דיגער אומגעלומפּערטקייט. אין די שקלאַווען־שטאַאטען, וואָס ליגען בייב ים־בוזען פון מעקסיקאָ, האָט מען דעריבער געפונען, איידער עס האָט אויס־געבראָכען דער בירגער־קריעג, אַקער־אייזענס פון אַן אַלט־כינעזישער קאָנסטרוק־

דער ווערטה־שאפונג־פראצעס האלט אן לענגער איידער אט דעם פונקט, ווערט ער א פערווערטונג־פראצעס.

ווען מיר פערגלייכען ווייטער דעם פראצעס פון ווערטה־שאפונג מיט דעם ארבייטס־פראצעס, זעהען מיר אז דער לעצטער בעשטעהט אין דער ספעציעלער ניצליכער ארבייט, וואס פראדו־ציט געברויך־ווערטהען. די בעוועגונג ווערט דא בעטראכט קוואליטאטיוו, פונ׳ם שטאנדפונקט פון איהר בעזונדער ארט און ווייזע, פון איהר צוועק און אינהאלט. אין דעם פראצעס פון ווערטה־שאפונג שטעלט זיך ארויס דערזעלביגער ארבייט־פראצעס נאר פון זיין קוואנטיטאטיווער זייט. דא האנדעלט זיך נאר וועגען דער צייט, וואס די ארבייט האט נויטיג פאר איהר אפעראציע, אדער וועגען דעם משך, אין פערלויף פון וועלכען די ארבייט ווערט אויסגעגעבען. די פראדוקציאנס־מיטלען ווירקען דא ווי איינפאכע מיטלען פון אריינזויגען ארבייט, און זיי אליין שטעלען אויך מעהר נישט פאר ווי דעם סכום ארבייט, וואס איז אין זיי פערקערפערט. זיי רעכנען זיך נאך בלויז ווי בעשטימטע סכום׳ען פערקערפערטער ארבייט. און די ארבייט, סיי זי איז ענטהאלטען אין די פראדוקציאנס־מיטלען, סיי זי ווערט צוגעגעבען דורך דער ארבייטס־קראפט, רעכענט זיך נאר נאך איהר צייט־מאס. זי בעטרעפט אזויפיעל שטונדען, טעג א.אז.וו.

זי רעכענט זיך אבער נאר, אויף וויפיעל די צייט, וואס ווערט פערברויכט צו פראדוצירן א געברויך־ווערטה, איז געזעלשאפטליך נויטווענדיג. דאס פאסט אום פערשיידענע פונקטען. די ארבייטס־קראפט מוז פונקציאנירן אונטער נארמאלע בעדינגונגען. אויב די שפין־מאשין איז דער געזעלשאפטליך־הערשענדער ארבייטס־מיטעל פאר דער שפינעריי, מוז מען דעם ארבייטער ניט שטעלען דרעהען א שפין־ראד. אנשטאט באוועל פון א נארמאלער גוטער קוואליטע, טאר מען איהם ניט געבען קיין שונד, וואס רייסט זיך יעדען אויגענבליק. אין אט דיביידע פעלען וואלט ער פערברויכט אויף צו פראדוצירן א פונט פעדים מעהר איידער די געזעלשאפטליך־נויטווענדיגע ארבייט־צייט, אדער די דאזיגע איבעריגע צייט וואלט ניט געשאפען קיין ווערטה אדער געלד. דער נארמאלער כאראקטער אבער פון די זאכען, וואס דיענען אלס פאקטארען פון דער ארבייט, העננגט ניט אב פון דעם אר־

פון ווערטה־פערמעהרונג איז אלץ איינס, צי די ארבייט, וואס דער קאפיטאליסט נעהמט צו פאר זיך, איז איינפאכע, געזעלשאפט־ליכע דורכשניט־ארבייט, אדער עס איז מעהר קאמפליצירטע אר־בייט, ארבייט פון א העכערן ספעציפישען געוויכט. די ארבייט, וועלכע רעכענט זיך אלס העכערע, קאמפליצירטע ארבייט קעגענ־איבער דער געזעלשאפטליכער דורכשניט־ארבייט, ווייזט ארויס אן ארבייטס־קראפט, אין וועלכער עס געהען אריין העכערע ביל־דונגס־קאסטען, וואס איהר פראדוקציאן קאסט מעהר ארבייט־צייט, און וועלכע האט דעריבער א העכערן ווערטה איידער די איינפאכע ארבייטס־קראפט. וויבאלד דער ווערטה פון אט דער קראפט איז א העכערער, דעריבער ווייזט זי זיך אויך ארויס אין העכערער ארבייט און פערקערפערט זיך, אין רעמזועלבען משך פון צייט, אין לפי ערך העכערע ווערטהען. אבער וואס פאר אן אונטערשייד אין גראד עס זאל ניט זיין צווישען דער ארבייט פון א שפינער און דער ארבייט פון א יואוועליר, דער חלק ארבייט, דורך וועלכען דער יואוועליר איז נאר ממלא דעם ווערטה פון זיין איינענער ארבייטס־קראפט, אונטערשיידט זיך נים קוואליטאטיוו אויף קיין אופן פון דעם צוגעלעגטען חלק ארבייט, דורך וועלכען ער שאפט מעהר־ווערטה. אלץ איינס קומט ארויס דער מעהר־ווערטה נאר דורך א קוואנטיטאטיווער איבערמאס פון ארבייט, דורך דעם פערלענגערטען צייט־דויער פון רעמזועלבינגען ארבייט־פראצעס: אין איין פאל פון דעם פראצעס פון פערים־פראדוק־ציאן, אין דעם אנדער פאל—פון פראצעס פון דער יואוועליר־פראדוקציאן.[18]

---

[18] דער אונטערשייד צווישען העכערער און איינפאכער ארבייט—„סקילד" און „אונסקילד לייבאר"—איז טיילווייז געבויט אויף פשוט'ע אילוזיעס, אדער ווענינסטענס אויף אונטערשיידען, וועלכע האבען שוין לאנג אויפגעהערט צו זיין רעעל, און לעבען נאך בלויז אין דעם טראדיציאנעלען מנהג; טיילווייז אויף דער מעהר־אינבעהאלפענער לאגע פון געוויסע טיילען פונ'ם ארבייטער־קלאס, וועלכע האבען ווענינער מעגליכקייט איידער אנדערע אויסצוקעמפען דעם ווערטה פון זייער ארבייט־קראפט. צופעליגע אומשטענדען שפיעלען דערביי אזא גרויסע ראליע, אז עס בייט זיך די לאגע פון דיזעלבע סארטען ארבייט. צום ביישפיעל, וואו די קערפערליכע קראפט פון דעם ארבייטער־קלאס איז אבגעשוואכט און פערהעלטניסמעסיג ערשעפט, ווי עס איז דער פאל אין אלע

מען זעהט דערפון, אז דער אונטערשייד, וואס האט זיך פריהער בעקומען פון דעם אנאליז פון סחורה, צווישען דער ארבייט, אין דעם ערך וואס זי שאפט געברויך־ווערטה, און דער־זעלביגער ארבייט, אין דעם ערך וואס זי שאפט ווערטה—טרעט איצטער ארויס ווי אן אונטערשייד צווישען די פערשיידענע זייטען פון דעם פראָדוקציאָנס־פראָצעס.

דער פראָדוקציאָנס־פראָצעס, אלס איינהייט פון ארבייט־פראָצעס און ווערטה־שאפונג־פראָצעס, איז א פראָדוקציאָנס־פראָצעס פון סחורות; אלס איינהייט פון ארבייט־פראָצעס און ווערטה־פערמעהרונג־ (פערוווערטונג־) פראָצעס איז ער א קאפי־טאליסטישער פראָדוקציאָנס־פראָצעס, א קאפיטאליסטישע פאָרם פון סחורה־פראָדוקציאָן.

עס איז פריהער בעמערקט געוואָרן, אז פאר דעם פראָצעס

ציע, וועלכע צוריהען דעם באָרען ווי א חזיר אדער א קראט, אבער רייסען איהם ניט אויף און קעהרן איהם ניט איבער . זעה דזש. סי קיירנס, „דהי סלייוו פאוער", לאָנדאָן 1862, ז. 46 און ווייטער. — אלמסטעד אין זיין בוך „סי באָרד סלייוו סטייטס", דערצעהלט צווישען אנדערעס : „מען האט מיר דא געוויזען ווערקצייג, וואס קיין מענש מיט א געזונדען פערשטאנד וואלט ביי אונז ניט ארויפגעוואָרפען אויף אן ארביימער, וועלכען ער דארף צאהלען א לוין; זייער שרעקליכעס געוויכט און אומגעלומפערטקייט מוזען שווערער מאכען צו ארבייטען מיט זיי, דענק איך, וועניגסטענס אויף 10 פראָצענט, איידער מיט אונזערע ווערק־צייג. מען האט מיר אבער פערזיכערט, אז צוליעב דעם ניט־פארזיכטיגען און גראָבען אופן ווי די שקלאַווען בענוצען זיי, איז עפעס לייכטערעס און איידעלע־רעס זיי אונמעגליך אין האנד צו געבען. אזוינע געצייג, ווי מיר גיבען שטענדיג, און מיט נוצען, אונזערע ארבייטער, וואלטען אויף די קארן־פעלדער פון וויר־דזשיניע ניט אויסגעהאלטען איין טאג, אבוואויל יענע פעלדער לאזען זיך לייכטער אקערן און האבען וועניגער שטיינער איידער אונזערע פעלדער. ווען איך האב געפרעגט, פארוואס מען בענוצט כסדר אויף די פערמען מויל־עזלען אנשטאט פערד, האט מען מיר גלייך געענטפערט, אז פערד וואלטען ניט אויסגעהאלטען די גראבע בעהאנדלונג, וועלכע די נעגערס ווענדען אן. די פערד פערמאטערן זיי אדער זיי מאכען זיי פאר קאליקעס, די מויל־עזלען האלטען אויס קלעפ און ניט־רעגעלמעסיגען פיטערן, ניט ליידענדיג קיין שאדען, און זיי פערקיהלען זיך ניט און ווערן ניט קראנק, אפילו ווען זיי ווערן פערנאכלעסיגט און איבערגע־שטרענגט. דאָך איך דארף נאר צוגעהן צום פענסטער פון צימער וואו איך ארביים, כדי צו זעהן, ווי די פיה ווערן בעהאנדעלט אויף אזא אופן, אז ווען אונזערער א פארמער דערזעהט עס, וואלט ער גלייך ארויסגעטריבען דעם בע־טרעפענדען ארבייטער."

דער וועלט. אומעטום ווערן די ווערטהען פון די פערשיידענסטע סחורות אהן אונטערשייד אויסגעדריקט אין געלד, דאס הייסט אין א בעשטימטען סכום פון גאלד אדער זילבער. דורכדעם אליין ווערן שוין די פערשיידענע ארטען פון דער ארבייט, וועלכע ווערן פארגעשטעלט דורך אט די ווערטהען, רעדוצירט צו בעשטימטע סומען פון איין און דעמזעלביגען סארט געוועהנליכער ארבייט— פון דער ארבייט, וואס פראדוצירט גאלד אדער זילבער. מיר וועלען פאלגליך איינשפארן אן איבעריגע אפעראציע און וועלען פערמיינפאכען דעם אנאליז, ווען מיר נעהמען אן, אז דער ארבייטער, וואס ווערט בענוצט פון קאפיטאל, טהוט איינפאכע, געזעלשאפט־ליכע דורכשניט־ארבייט.

פון דער אַנדער זייט מוז אין יעדן פּראָצעס פון ווערטה־שאַפונג די העכערע אַרבייט שטענדיג רעדוצירט ווערן צו דער געזעלשאַפטליכער דורכשניט־אַרבייט: אַ שטיינער 1 טאָג העכע־רער אַרבייט ווערט צוריקגעפיהרט צום ביישפּיעל צו 2 טעג פּראָסטע אַרבייט.[19] ווען בעריהמטע עקאָנאָמען ווערן אויפגע־בראַכט אַנטקעגען אַזאַ „ווילקירליכע בעהויפּטונג", מעג מען טאַקע זאָגען, אַז זיי זעהען ניט דעם וואַלד צוליעב די ביימער. דאָס, וואָס זיי ווייזט זיך אויס ווי טעאָרעטישע פּלפּולים, איז איינפאַך אַ מעשה, וואָס ווידערהאָלט זיך טאָג־טעגליך אין אַלע עקען פון

לענדער פון אַ ענטוויקעלטער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציאָן, פערנעהמען די ברוטאַלע אַרבייטען בכלל, וועלכע פאָדערן אַ סך מוסקול־קראַפט, אַ העכערע שטופע איידער פיעל עדעלערע אַרבייטען, וועלכע זינקען אַרונטער צו דער מדרגה פון פּראָסטער אַרבייט: אַזוי, למשל, פערנעהמט אין ענגלאַנד די אַרבייט פון אַ „בריק־לייער" (אַ מויערער) אַ פיעל העכערע שטופע איידער די אַרבייט פון אַ דאַמאַסק־וועבער. פון דער אַנדער זייט, רעכענט זיך די אַרבייט פון אַ מאַשעסט־ (אַ גראַבער באַוועלנער צייג) שערער, כאָטשע זי קאָסט פיעל קערפּערליכע אַנשטרענגונג, און איז נאָך אַ חוץ דעם זעהר אומגעזונד, פאַר אַן „איינפאַכע" אַרבייט. איבעריגענס, דאַרף מען זיך ניט איינבילדען, אַז די זאָגענאַנטע „סקילד לייבאָר" פערנעהמט לויט איהר סכום אַ גרויסען אומפאַנג אין דער נאַציאָנאַל־אַרבייט. ל י י נ ג רעכענט, אַז די עקזיסטענץ פון איבער 11 מיליאָן, אין ענגלאַנד (און ווײַלס), האַלט זיך אויף איינפאַכער אַרבייט. אַרונטערציהענדיג פון די 18 מיליאָן, וואָס די בעפעלקערונג האָט געצעהלט אין דער צייט פון זיין שריפט, 1 מיליאָן אַריסטאָקראַטען און אַנדערהאַלב מיליאָן פּאַופּערס, וואַגאַבונדען, פערברעכער, פּראָסטיטוטען א.ד.ג., בלייבט אַ מיטעל קלאַסע פון 4 מיליאָן מיט צוויי דריטעל, אַרייַנרעכענדיג די קלענערע רענטיעס, בעאַמטע, שריפטשטעלער, קינסטלער, לעהרער א.אַז.וו. כדי צו בע־קומען אָט די 4 מיט צוויי דריטעל מיליאָן, רעכענט ער צו דעם אַרבייטענדען טייל פון דעם מיטעל־קלאַס, אויסער באַנקירען א.אַז.וו. אַלע בעסער־בעצאַהלטע „פאַבריק־אַרבייטער"! אפילו די מויערער פעהלען ניט אין דער רשימה פון „קוואַליפיצירטע אַרבייטער". נאָך דעם בלייבען איהם די דערמאָנטע 11 מיליאָן. (ס. לייננ „נאַשיאָנאַל דיסטרעס", לאָנדאָן 1844.) „דער גרויסער קלאַס, וועלכער קאָן גאָרנישט אַנבאָטען פאַר זיין חיונה אַ חוץ פּראָסטע אַרבייט, שטעלט צונויף די גרויסע מאַסע פון פאָלק." (דזשיימס מילל אין דעם אַר־טיקעל „קאָלאָני", סופּפּלעמענט טו דהי ענציקלאָפּעדיאַ בריטאַניקאַ, 1831.)

[19] „וואו מען רעדט פון אַרבייט אַלס אַ מאַסשטאַב פון ווערטה, מיינט מען נויטיגערווייז אַרבייט פון אַ בעשטימטען סאָרט.... די שייכות, אין וועלכער די אַנדערע אַרבייטען שטעהען צו איהם, איז דאָן לייכט צו בעשטימען." (אוטליינס און פּאָליטיקאַל עקאָנאָמיע, לאָנדאָן 1832, ז. 22 און 23.)

אין דעם פּראָדוקט זיינען צוויי גאַנץ פערשיידענע רעזולטאַטען, וועלכע דער ארבייטער ברענגט ארויס אין דערזעלביגער צייט, הגם ער ארבייט נאָר איינמאָל אין דערזעלביגער צייט, איז קלאָר, אַז אַט די טאָפּעלזייטיגקייט פון דעם רעזולטאַט קאָן דערקלערט ווערן נאָר דורך דער טאָפּעלזייטיגקייט פון זיין ארבייט גופא. אין דעמזעלבען צייט־פּונקט מוז די ארבייט אין איין אייגענשאַפט איהרער שאַפען ווערטה, און אין אַנאַנדער אייגענשאַפט איהרער אויפהאַלטען אָדער אריבערטראָגען ווערטה.

ווי אַזוי לעגט־צו יעדער ארבייטער ארבייט־צייט און פאָלגליך ווערטה? אַלעמאָל נאָר אין זיין אייגענטימליכען אופן פון פּראָדוקטיווער ארבייט. דער שפּינער לעגט צו ארבייט־צייט, דורכדעם וואָס ער שפּינט, דער וועבער, דורכדעם וואָס ער וועבט, דער שמיד, דורכדעם וואָס ער שמידט. דורך דער צוועק־בעשטימטער פאָרם אָבער, אין וועלכער זיי לעגען בכלל צו ארבייט און פאָלגליך נייעם ווערטה, דורך דעם שפּינען, וועבען און שמידען, ווערן די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, באַוועל און שפּינדלען, פעדים און וועב־שטוהל, אייזען און קאָוואדלע, די צונויפשטעלענדע עלעמענטען פון א פּראָדוקט, פון א נייעם געברויך־ווערטה.[20] די אַלטע פאָרם פון זייער געברויך־ווערטה פערשווינדט, אָבער נאָר כדי ארויסצוקומען אין א נייער פאָרם פון געברויך־ווערטה. מיר האָבען אָבער געזעהן, בעטראַכטענדיג דעם פּראָצעס פון ווערטה־שאַפונג, אַז אויף וויפיעל דער געברויך־ווערטה ווערט צוועקמעסיג פערנוצט פאַר דער פּראָדוקציאָן פון א נייעם געברויך־ווערטה, מאַכט אויס די נויטיגע ארבייט־צייט, וואָס איז אַוועקגעגאַנגען צו שאַפען דעם פערנוצטען געברויך־ווערטה, א טייל פון דער נויטיגער ארבייט־צייט, וואָס געהט אוועק צו שאַפען דעם נייעם געברויך־ווערטה; פאָלגליך איז עס ארבייט־צייט, וואָס ווערט אריבערגעטראָגען פון דעם פערנוצטען פּראָדוקציאָן־מיטעל אויף דעם נייעם פּראָדוקט. אַלזאָ, דער ארבייטער האַלט אויף די ווערטהען פון די פערנוצטע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, אָדער ער טראָגט זיי

[20] „ארבייט זעצט ניי־בעשאַפענעם אויפ'ן ארט פון דאָס, וואָס זי האָט פערניכטעט." (אן עססיי אן דהי פּאָליטיקאל עקאָנאָמיע אוו ניישאַנס", לאָנדאָן 1821, ז. 13.

זעקסטער קאפיטעל.

בעשטענדיגער קאפיטאל און פערענדערליכער קאפיטאל.

די פערשיידענע פאקטארען פון דעם ארבייטס־פראצעס נעה־מען א פערשיידענעם אנטייל אין דער שאפונג פון דעם ווערטה פון פראדוקט.

דער ארבייטער גיט צו א נייעם ווערטה צו דעם ארבייט־געגענשטאנד דורכדעם וואס ער גיט צו א בעשטימטען סכום ארבייט—ניט נעהמענדיג אין בעטראכט דעם בעשטימטען אינ־האלט, צוועק און טעכנישען כאראקטער פון זיין ארבייט. פון דער אנדער זייט געפינען מיר ווידער די ווערטהען פון די פער־צעהרטע פראדוקציאנס־מיטלען אלס בעשטאנד־טיילען פון דעם ווערטה פון פראדוקט, צום ביישפיעל די ווערטהען פון באוועל און שפינדלען געפינען זיך אין דעם ווערטה פון די פעדים. דער ווערטה פון די פראדוקציאנס־מיטלען, הייסט עס, ווערט אויפגע־האלטען, דורכדעם וואס ער טראגט זיך אריבער אויף דעם פרא־דוקט. די דאזיגע איבערטראגונג קומט פאר בעת די פראדוק־ציאנס־מיטלען ווערן פערוואנדעלט אין פראדוקט, אין דעם אר־בייט־פראצעס. דאס קומט צושטאנד דורך דער ארבייט. אבער ווי אזוי?

דער ארבייטער ארבייט ניט טאפעלט אין דערזעלבינער צייט: איין מאל כדי דורך זיין ארבייט צוצוגעבען א ווערטה דער באוועל, און דאס אנדער מאל כדי אויפצוהאלטען איהר אלטען ווערטה; אדער, וואס איז דיזעלבינע זאך, כדי אריבערצוטראגען דער ווערטה פון דער באוועל, וואס ער פערארבייט, און פון די שפינדלען, מיט וואס ער ארבייט, אויף דעם פראדוקט, ד.ה. די פעדים. ער האלט אויף דעם אלטען ווערטה נאר דורכדעם וואס ער לעגט צו א נייעם ווערטה. אבער אזוי ווי דער צוגאב פון דעם נייעם ווערטה צום ארבייטס־געגענשטאנד און די אויפהאלטונג פון דעם אלטען ווערטה

ציאָנס־מיטלען אויפגעהאַלטען אין דעם פּראָדוקט. אַט די טאָפּעל־זייטיגע ווירקונג פון דערזעלביגער ארבייט מחמת איהר טאָפּעל־זייטיגען כאראקטער צייגט זיך ארויס בחוש אין פערשיידענע ערשיינונגען.

לאָמיר אָננעהמען, אז א וועלכע עס איז ערפינדונג גיט דעם שפּינער די מעגליכקייט אויסצושפּינען אין 6 שטונדען אזויפיעל באוועל וויפיעל ער האָט פריהער געקאָנט אויסשפּינען אין 36 שטונדען. אַלס צוועקמעסיג־ניצליכע, פּראָדוקטיווע טהעטיגקייט האָט זיין ארבייט פערגרעסערט איהר קראפט 6 מאָל אזויפיעל. איהר פּראָדוקט איז א זעקספאכיגער: 36 אנשטאט 6 פונט פעדים. אָבער די 36 פונט באוועל זויגען איצט אריין נאָר אזויפיעל אר־בייט־צייט וויפיעל פריהער 6 פונט. יעדען פונט ווערט צוגעגעבען 6 מאָל ווייניגער נייער ארבייט איידער מיט דער אַלטער מעטאָדע, בכן ניט מעהר ווי א זעקסטעל פון דעם פריהערדיגען ווערטה. פון דער אנדער זייט געפינט זיך איצטער אין דעם פּראָדוקט, אין די 36 פונט פעדים, 6 מאָל אזויפיעל ווערטה פון באוועל. אין די 6 שטונדען פון שפּינען ווערט אויפגעהאַלטען און אריבער־געטראָגען אויפ׳ן פּראָדוקט א 6 מאָל גרעסערער ווערטה פון רויה־מאטעריאַל, אָבוואויל דעמזעלביגען רויה־מאטעריאַל ווערט צוגע־געבען א 6 מאָל קלענערער נייער ווערטה. דאָס בעווייזט, ווי די אייגענשאפט פון דער ארבייט, דורך וועלכער אין דעם משך פון דעמזעלבען ניט־צוטיילבארען פּראָצעס זי האַלט־אויף ווערטהען, אונטערשיידט זיך בעצם פון דער אייגענשאפט, דורך וועלכער זי שאפט ווערטה. וואָס מעהר עס געהט אוועק נויטווענדיגע ארבייט־צייט בעת דער אָפּעראציע פון שפּינען אויף דעמזעלביגען סכום באוועל, אַלץ גרעסער איז דער נייער ווערטה, וואָס ווערט צוגע־געבען דער באוועל; אָבער וואָס מעהר פונטען באוועל עס ווערן אויסגעשפּונען אין דערזעלביגער ארבייט־צייט, אַלץ גרעסער איז דער אַלטער ווערטה, וואָס ווערט אויפגעהאַלטען אין דעם פּראָדוקט.

לאָמיר אָננעהמען פערקעהרט, אז די פּראָדוקטיוויטעט פון דער שפּינעריי־ארבייט איז געבליבען אומפערענדערט און דער שפּינער פערברויכט אַזוי ווי פריהער פונקט דיזעלביגע צייט, כדי צו פערוואַנדלען א פונט באוועל אין פעדים, אָבער דער טויש־ווערטה גופא פון דער באוועל האָט זיך געביטען: א פונט באוועל

אריבער אלס בעשטאנד־טיילען פון ווערטה אויף דעם פּראָדוקט, ניט דורכדעם וואָס ער לעגט צו ארבייט בכלל, נאָר דורך דעם בעזונדערס ניצליכען כאראקטער פון דער דאָזיגער צוגעלעגטער ארבייט, דורך איהר ספּעציפיש־פּראָדוקטיווער פאָרם. אַלס אַט אזא צוועקמעסיג־פּראָדוקטיווע טהעטיגקייט — שפּינען, וועבען, שמידען — וועקט אויף די ארבייט, דורך איהר בלויזער בעריהרונג, די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פון צווישען די טויטע, זי בלאָזט אין זיי אריין א לעבענס־גייסט, וואָס מאכט זיי פאר פאקטאָרען פון דעם ארבייט־פּראָצעס, און פערבינדט זיך מיט זיי אין פּראָדוקטען.

ווען די ספּעציפישע פּראָדוקטיווע ארבייט פון דעם ארבייטער וואָלט ניט געווען שפּינען, וואָלט ער די באוועל ניט פערוואנדעלט אין פעדים, בכן וואָלט ער אויך ניט אריבערגעטראָגען די ווערטהען פון באוועל און שפּינדלען אויף די פעדים. פערקעהרט, אויב דער־זעלבער ארבייטער בייט איבער זיין אומנות און ווערט א סטאָליער, וועט ער נאָך אַלץ ווי פריהער צוגעבען א ווערטה אין איין ארבייטס־טאָג צו דעם מאטעריאל, אויף וועלכען ער ארבייט. הייסט עס, ער לעגט צו דעם ווערטה דורך זיין ארבייט, ניט אויף וויפיעל עס איז שפּינייעריי־ארבייט אָדער סטאָלעריי, נאָר אויף וויפיעל זי איז אבסטראקטע, געזעלשאפטליכע ארבייט בכלל; און ער לעגט צו א בעשטימטע ווערטה־גרויס, ניט ווייל זיין ארבייט האָט א בעזונדערן ניצליכען אינהאלט, נאָר ווייל זי געדויערט א בע־שטימטע צייט. דעם שפּינער'ס ארבייט, אלזאָ, אין איהר אב־סטראקטער, אלגעמיינער אייגענשאפט, אלס א פערוועגדונג פון מענשליכער ארבייטס־קראפט, איז מוסיף צו די ווערטהען פון באוועל און שפּינדלען א נייעם ווערטה, און אין איהר קאָנקרעטער, בעזונדערער, ניצליכער אייגענשאפט אלס א פּראָצעס פון שפּינען, טראָגט זי אריבער דעם ווערטה פון די דאָזיגע פּראָדוקציאָנס־מיטלען אויף דעם פּראָדוקט און האלט אויף דעם אופן אויף זייער ווערטה אין דעם פּראָדוקט. דערפון נעהמט זיך די טאָפּעלזיי־טיגקייט פון איהר רעזולטאט אין דעמזעלבען צייט־פּונקט.

דורך דער בלויזער קוואנטיטאטיווער הוספה פון ארבייט ווערט צוגעגעבען א נייער ווערטה, דורך דער קוואליטעט פון דער צוגעגעבענער ארבייט ווערען די אלטע ווערטהען פון די פּראָדוק־

איז פון 2 שילינג געשטיגען אויף 3 שילינג, אדער עס איז געפאלען אויף 1 שילינג, האלט ער אלץ אויף אין דעם פראדוקט פון איין שטונדע א העלפט פון דעם באוועל־ווערטה—וויפיעל דער דאזיגער באוועל־ווערטה זאל זיך ניט בייטען—איידער אין דעם פראדוקט פון צוויי שטונדען. בייט זיך וויעדער די פראדוקטיוויטעט פון זיין אייגענער ארבייט—סיי זי שטייגט, סיי זי פאלט—דאן וועט ער אין איין ארבייט־שטונדע צ.ב.ש. אויסשפינען מעהר אדער ווע־ניגער באוועל ווי פריהער, און לויט דעם נאך וועט ער אויפהאלטען מעהר אדער וועניגער באוועל־ווערטה אין דעם פראדוקט פון איין ארבייט־שטונדע. אבער מיט אלעם דעם וועט ער אין צוויי אר־בייט־שטונדען אויפהאלטען מעהר ווערטה, ווי אין איין ארבייט־שטונדע.

ווערטה—אבגעזעהן פון זיין בלויז־סימבאלישע פארשטעלונג אין דעם ווערטה־צייכען—עקזיסטירט נאר אין א געברויך־ווערטה, אין א זאך. (דער מענש גופא, ווען מען בעטראכט איהם בלויז ווי א יש, וואס בעזיצט ארבייטס־קראפט, איז א נאטור־געגענ־שטאנד, א זאך, הגם א לעבעדיגע, א זעלבסט־בעוואוסטע זאך, און די ארבייט גופא איז א זאכליכע אויסערונג פון דער דאזיגער קראפט.) פאלגליך אויב דער געברויך־ווערטה געהט פערלארן, געהט אויך פערלארן דער ווערטה. די פראדוקציאנס־מיטלען פער־לירן ניט זייער ווערטה אין דערזעלבער צייט, וואס זייער געברויך־ווערטה געהט פערלארן, ווייל אין אמת'ן פערלירן זיי דורך דעם ארבייט־פראצעס נאר די לכתחילה'דיגע געשטאלט פון זייער גע־ברויך־ווערטה, כדי צו געווינען אין דעם פראדוקט די געשטאלט פון אנאנדער געברויך־ווערטה. אבער ווי וויכטיג עס איז פאר דעם ווערטה צו עקזיסטירן אין א וועלכען עס איז געברויך־ווערטה, אזוי איז עס איהם אלץ איינס אין וואסער געברויך־ווערטה ער עקזיסטירט, ווי דאס בעווייזט די מעטאמארפאזע פון סחורות. דערפון פאלגט, אז דער ווערטה געהט אריבער אין דעם ארבייט־פראצעס פון דעם פראדוקציאנס־מיטעל אויף דעם פראדוקט נאר אין דעם ערך, אויף וויפיעל דער פראדוקציאנס־מיטעל פערלירט צוזאמען מיט זיין זעלבשטענדיגען געברויך־ווערטה אויך זיין טויש־ווערטה. ער גיט נאר אב דעם פראדוקט יענעם ווערטה, וועלכען ער פערלירט אלס פראדוקציאנס־מיטעל. די ממשות'דיגע (געגענ־

איז געשטיגען אָדער געפאַלען אויף זעקס מאָל פון זיין פּרייז. אין ביידע פעלען גיט צו דער שפּינער דיזעלביגע ארבייט־צייט צו דעמזעלביגען סכום באַוועל, הייסט עס דעמזעלביגען ווערטה, און אין ביידע פעלען פּראָדוצירט ער אין דערזעלביגער צייט די־זעלביגע צאָהל פעדים. פונדעסטוועגען איז דער ווערטה, וואָס ער טראָגט איבער פון דער באַוועל אויף די פעדים, ד.ה. אויפ'ן פּראָדוקט, אין איין פאַל זעקס מאָל קלענער, אין דעם אנדער פאַל זעקס מאָל גרעסער ווי פריהער. פונקט אזוי איז אויך, ווען די ארבייטס־מיטלען ווערן טייערער אָדער וועלוועלער, אָבער לייסטען דאָסזעלבע דיענסט אין דעם ארבייט־פּראָצעס.

ווען די טעכנישע בעדינגונגען פון דעם שפּינען־פּראָצעס בלייבען אומפערענדערט, און עס קומט אויך ניט פאָר קיין ווערטה־ענדערונג אין זיינע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, דאַן פערברויכט דער שפּינער אזוי ווי פריהער דיזעלביגע סכום'ען רויה־מאטעריאַל און מאשינעריע פון דעמזעלביגען ווערטה אין דיזעלביגע ארבייט־צייטען. דער ווערטה, וועלכען ער האלט אויף אין דעם פּראָדוקט, שטעהט דאַן אין א דירעקטער פּראָפּאָרציע צו דעם נייעם ווערטה, וואָס ער לעגט צו. אין צוויי וואָכען גיט ער צו צוויי מאָל מעהר ארבייט, ווי אין איין וואָך, הייסט עס צוויי מאָל מעהר ווערטה; צוגלייך פערנוצט ער צוויי מאָל מעהר מאטעריאַל פון צוויי מאָל מעהר ווערטה און נוצט אָב צוויי מאָל מאשינעריע פון צוויי מאָל מעהר ווערטה, הייסט עס אז ער האלט אויף אין דעם פּראָדוקט פון צוויי וואָכען צוויי מאָל מעהר ווערטה איידער אין דעם פּראָ־דוקט פון איין וואָך. אונטער געוויסע אומפערענדערטע פּראָדוק־ציאָנס־בעדינגונגען האלט דער ארבייטער אזויפיעל מעהר ווערטה, וויפיעל מעהר ווערטה ער גיט צו, אָבער ער האלט ניט אויף מעהר ווערטה, ד ע ר פ א ר ו ו י י ל ער גיט צו מעהר ווערטה, נאָר דערפאַר ווייל ער גיט צו דעם ווערטה אונטער אומ־פערענדערטע בעדינגונגען, וועלכע הענגען ניט אָב פון זיין איי־גענער ארבייט.

געוויס קאָן מען זאָגען אין א רעלאַטיווען זין, אז דער אר־בייטער האלט שטענדיג אויף אלטע ווערטהען אין דערזעלביגער פּראָפּאָרציע, אין וועלכער ער גיט צו נייע ווערטהען. צי די באַוועל

אָבער געגוי ניט אָן אויף קיין מענשען וויפיעל טעג ער איז שוין אָבגעשטאָרבען. פונדעסטוועגען שטערט עס ניט די לעבענספער־זיכערונגס־געזעלשאפטען צו ציהען פון דעם מענשען'ס דורכשניטס־לעבען זעהר זיכערע, און וואָס איז נאָך פיעל וויכטיגער, זעהר פּראָפיטליכע שלוסען. אזוי איז אויך מיט דעם ארבייטס־מיטעל. מען וויים פון דער ערפאהרונג, ווי לאנג אן ארבייטס־מיטעל, צום ביישפיעל א מאשין פון א געוויסען סאָרט, וועט דורכשניטליך אויסהאלטען. אָנגענומען, אז זיין געברויך־ווערטה וועט גערויערן אין דעם ארבייט־פּראָצעס ניט מעהר ווי 6 טעג. דאן פערלירט ער אין דורכשניט יעדען ארבייטס־טאָג א זעקסטעל פון זיין גע־ברויך־ווערטה און גיט פאָלגליך אָב א זעקסטעל פון זיין ווערטה דעם טעגליכען פּראָדוקט. אויף דעם אופן ווערט אויסגערעכענט דער אָבנוץ פון אלע ארבייטס־מיטלען, ד.ה. וואָס זיי פערלירן טעגליך פון זייער געברויך־ווערטה און לויט דעם ערך נאָך וויפיעל ווערטה זיי גיבען טעגליך אָב דעם פּראָדוקט.

מען זעהט דערפון אזוי קלאָר, אז א פּראָדוקציאָנס־מיטעל גיט קיינמאָל ניט אָב דעם פּראָדוקט מעהר ווערטה, וויפיעל ער פערלירט אין דעם ארבייט־פּראָצעס דורך דער פערניכטונג פון זיין אייגענעם געברויך־ווערטה. וואָלט ער ניט געהאט קיין ווערטה וואָס צו פערלירן, ד.ה. ווען ער וואָלט אליין ניט געווען קיין פּראָדוקט פון מענשליכער ארבייט, וואָלט ער ניט אָבגעגעבען קיין ווערטה דעם פּראָדוקט. ער וואָלט גערינט ווי א שאפער פון געברויך־ווערטהען, ניט דיענענדיג אלס א שאפער פון טויש־ווערטה. דאָס איז פאָלג־ליך דער פאל מיט אלע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וועלכע זיינען פאַ־ראַנען פון דער נאַטור, אָהן דעם מענשען'ס מיט־ווירקונג: מיט ערד, ווינד, וואַסער מיט אייזען אין די מינען, מיט דעם האָלץ פון אוראַלטען וואַלד א.אז.וו.

דאָ טרעט אַרויס פאַר אונז אַן אַנדער אינטערעסאַנטע ער־שיינונג. א מאַשין למשל איז ווערטה 1000 פונט סט. און זי נוצט זיך אָב אין 1000 טעג. אין דעם פאַל געהט טעגליך אריבער א טויזענדעל פון דעם ווערטה פון דער מאַשין אויף איהר טעג־ליכען פּראָדוקט. אין דערזעלבער צייט ווירקט שטענדיג די גאַנצע מאַשין אין דעם ארבייט־פּראָצעס, הגם וואָס ווייטער מיט א קלענערער לעבענס־קראַפט. עס ווייזט זיך אויף דעם אופן אַרויס,

שטענדליכע) פאַקטאָרען פון דעם ארבייט־פּראָצעס פערהאַלטען זיך אָבער אין אַט דער הינזיכט פערשיידען.

די קויהלען, מיט וואָס מען הייצט די מאַשין, פערשווינדט און לאָזט קיין שפור ניט נאָך זיך; אַזוי אויך דאָס אויל, מיט וואָס מען שמירט די אַקס פון ראָד א.אז.וו. פאַרב און אַנדערע הילף־שטאָפפען פערשווינדען, זיי ציינען זיך אָבער ארויס אין די אייגענשאַפטען פון דעם פּראָדוקט. דער רויה־מאַטעריאַל שטעלט צונויף די סובסטאַנץ פון דעם פּראָדוקט, ער ענדערט אָבער זיין פאָרם. דער רויה־מאַטעריאַל און די הילף־שטאָפפען פערלירן אַלזאָ די זעלבשטענדיגע געשטאַלט, מיט וועלכער זיי זיינען אריינגע־טראָטען אין דעם ארבייט־פּראָצעס אַלס געברויך־ווערטהען. מיט די ריכטיגע ארבייטס־מיטלען שטעהט די זאַך אַנדערש. אַן אינ־סטרומענט, אַ מאַשין, אַ פאַבריק־געביידע, אַ פאַס א.אז.וו. דיענען אין דעם ארבייט־פּראָצעס אין דערזעלבער פאָרם ווי געסטערן. אַזוי ווי זיי האַלטען אויף זייער זעלבשטענדיגע געשטאַלט לגבי דעם פּראָדוקט בעת זייער לעבען, דעם לעבען פון ארבייט־פּראָ־צעס, אַזוי בלייבען זיי אויך נאָך זייער טויט. די טויטע גופים פון די מאַשינען, ווערקצייג, ארבייט־געביידען א.אז.וו. עקזיסטירן נאָך אַלץ אָבגעזונדערט פון די פּראָדוקטען, וועלכע זיי האָבען גע־האָלפען שאַפפען. ווען מיר בעטראַכטען די גאַנצע פעריאָדע, וואָס אַזאַ ארבייטס־מיטעל דיענט, פון דעם טאָג, וואָס ער איז אריינ־געטראָטען אין דער פאַבריק, ביז דעם טאָג, ווען מען האָט איהם ארויסגעוואָרפען אין קאַמער פון אַלטוואַרג, געפינען מיר, אַז זיין געברויך־ווערטה איז אין משך פון דער גאַנצער פעריאָדע פאָל־שטענדיג פערצעהרט געוואָרן פון דער ארבייט, און זיין טויש־ווערטה איז פאָלגליך פאָלשטענדיג אריבערגעגאַנגען אויף דעם פּראָדוקט. ווען אַ שפּין־מאַשין צ.ב.ש. האָט זיך אויסגעלעבט אין 10 יאָהר, הייסט עס, אַז אין משך פון דעם 10־יאָהריגען ארבייט־פּראָצעס איז איהר גאַנצער ווערטה אריבערגעגאַנגען אויף דעם 10־יאָהריגען פּראָדוקט. די לעבענס־פעריאָדע פון אַן אַר־בייטס־מיטעל כאַפּט אַלזאָ ארום אַ גרעסערע אָדער קלענערע צאָהל פון דאָס ניי שטענדיג ווידערהאָלטע ארבייט־פּראָצעסען. דעם ארבייטס־מיטעל פּאַסירט דאָסזעלבע ווי דעם מענשען. יעדער מענש שטאַרבט אָב יעדען טאָג אויף 24 שטונדען. מען זעהט

פון דער אנדער זייט קאָן א פראָדוקציאָנס־מיטעל פערקעהרט אינגאנצען אריינגעהן אין דעם פראָצעס פון ווערטה־שאפונג, אָב־וואויל ער געהט נאָר אריין שטיקלעכווייז אין דעם ארבייט־פראָצעס. לאָמיר אָננעהמען, אז אויסשפינענדיג די באוועל געהן פערלאָרן טעגליך אויף יעדע 115 פונט 15 פונט, וועלכע שאפען ניט קיין פעדים, נאָר אן אָבפאל, וואָס הייסט וואָל־שטויב. פונדעסטוועגען, אויב אָט דער אָבפאל פון 15 פראָצענט איז נאָרמאל, וואָס קאָן ניט אָבגעטיילט ווערן פון דער דורכשניטליכער אויסארבייטונג פון דער באוועל, געהט אריין דער ווערטה פון די 15 פונט באוועל, וואָס בילדען ניט קיין עלעמענט פון די פעדים, פונקט אזויפיעל אין דעם ווערטה פון די פעדים, ווי דער ווערטה פון די 100 פונט, וועלכע שטעלען צוזאמען די סובסטאנץ פון די פעדים. דער גע־ברויך־ווערטה פון 15 פונט באוועל מוז ווערן צו שטויב, כדי צו מאכען 100 פונט פעדים. דאָס געהן לאיבוד פון אָט דער באוועל איז אלזאָ א פראָדוקציאָן־תנאי פון די פעדים. פונקט דעריבער גיט זי אָב איהר ווערטה די פעדים. דאָס איז ריכטיג בנוגע אלע אָבפאלען פון דעם ארבייט־פראָצעס, וועניגסטענס אין דעם גראד, אויף וויפיעל די דאָזיגע אָבפאלען פארמירן ניט ווידער קיין נייע פראָדוקציאָנס־מיטלען און ממילא קיין נייע זעלבשטענדיגע גע־ברויך־ווערטהען. אזוי זעהט מען אין די גרויסע מאשינען־פאב־ריקען אין מאנטשעסטער, ווי מען פיהרט ארוים יעדען אבענד פון פאבריק אויף גרויסע וואָגענס די אייזען־אָבפאלען, וואָס די משונה'דיגע מאשינען שעהלען אָב פונקט ווי הובעל־שפענער, אין די אייזענגיסעריי אריין, כדי אויף מאָרגען זיי צוריקצוברענגען פון דער אייזענגיסעריי אין פאבריק אלס מאסיווע אייזען־שטאבעס.

נאָר אין דעם ערך, וואָס פראָדוקציאָנס־מיטלען פערלירן ווערטה בעת דעם ארבייט־פראָצעס אין דער געשטאלט פון זייער אלטען געברויך־ווערטה, טראָגען זיי אריבער ווערטה אויף דער נייער גע־שטאלט פון דעם פראָדוקט. דער מאקסימום ווערטה, וואָס זיי קאָנען פערלירן אין דעם ארבייט־פראָצעס, איז פערשטעהט זיך בעשרענקט דורך דער אורשפּרינגליכער גרויס פון ווערטה, מיט וועלכער זיי טרעטען אריין אין דעם ארבייט־פראָצעס, אָדער דורך דער נויטיגער ארבייט־צייט, וואָס פאָדערט זיך פאר זייער איי־גענער פראָדוקציאָן. פראָדוקציאָנס־מיטלען קאָנען פאָלגליך ניט

אז איין פאקטאר פון דעם ארבייט־פראצעס, איין פראדוקציאנס־מיטעל, געהט אינגאנצען אריין אין דעם ארבייט־פראצעס, אבער נאר טיילווייז אין דעם פראצעס פון ווערטה־שאפונג. דער אונטערשייד פון דעם ארבייט־פראצעס און דעם ווערטה־שאפונג פראצעס שפיגעלט זיך דא אב אויף זייערע ממשות'דיגע פאקטארען, דערמיט וואס דערזעלביגער פראדוקציאנס־מיטעל געהט אלס עלעמענט פון ארבייט־פראצעס אריין איגאנצען און אלס עלעמענט פון ווערטה־שאפונג אין דעמזעלביגען פראדוקציאנס־פראצעס געהט ער נאר אריין שטיקלעכווייז.[21]

---

[21] דא האנדעלט זיך ניט וועגען די רעפאראטורען פון די ארבייטס־מיטלען, ווי מאשינען, געביידען א.אז.וו. א מאשין, וואס ווערט רעפארירט, פונקציאנירט ניט אלס ארבייטס־מיטעל, נאר אלס ארבייטס־מאטעריאל. עס ווערט ניט געארבייט מ י ט איהר, נאר זי אליין ווערט בעארבייט, כדי צו פעררעכטען איהר געברויך־ווערטה. אזעלכע רעפאראטור־ארבייט קאנען מיר פאר אונזער צוועק אימער בעטראכטען אלס ארבייט, וואס פאדערט זיך פאר דער פראדוקציאן פון דעם ארבייטס־מיטעל. אויבען אין טעקסט האנדעלט זיך וועגען דער אבנוצונג, וואס קיין דאקטאר קאן דערצו ניט העלפען, און וואס פיהרט ביסלעכווייז נעהענטער צום טויט—וועגען „יענעם סארט אבנוצונג, וועלכע מען קאן ניט פעררעכטען פון צייט צו צייט, און וועלכע ברענגט צ.ב.ש. א מעסער צו אזא צושטאנד, ווען דער מעסער־שמיעד זאגט, אז עס לוינט זיך ניט מעהר איהם צו פעררעכטען.” אין טעקסט האבען מיר געזעהן, אז א מאשין צ.ב.ש. געהט אריין אינגאנצען אין יעדען איינצעלנעם ארבייט־פראצעס, אבער נאר שטיקלעכווייז אין דעם גלייכצייטיגען פראצעס פון ווערטה־שאפונג. נאך דעם קאנען מיר אבשאצען די פאלגענדע בעגריף־פערוועקסלונג: „ריקארדא רעדט פון דער סומע ארבייט, וואס דער מאשין־מאכער האט פערווענדעט ביים בויען א זאקען־מאשין”, אז דאס ליעגט צ.ב.ש. אין דעם ווערטה פון א פאר זאקען. „אבער די גאנצע ארבייט, וואס ברענגט ארויס יעדע איינצעלנע פאר זאקען ... ענטהאלט אויך אין זיך די גאנצע ארבייט פון דעם מאשין־מאכער, ניט בלויז א טייל; ווארים א מאשין פראדוצירט טאקע א סך פאר, אבער קיין איינציגע פאר וואלט ניט געקאנט פראדוצירט ווערן אהן דער גאנצער מאשין.” Observations on certain verbal disputes in Poltical Economy, particularly relating to Value, Demand and Supply. לאנדאן 1821, ז. 54.) דער פערפאסער, אז אונגעוועהנליכער פעדאנט, וואס האלט פון זיך פיעל, האט אין זיין טומלעניש און פאלגליך אין זיין פאלעמיק נאר אויף אזויפיעל רעכט, וואס ניט ריקארדא און ניט קיין אנדער עקאנאם פאר איהם און נאך איהם האט קיינמאל ניט געמאכט קיין חלוק צווישען די ביידע זייטען פון דער ארבייט, און ממילא נאך ווייניגער אנאליזירט איהר פערשיידענע ראליע אין דער שאפונג פון ווערטה.

אין דער צייט וואָס די פּראָדוקטיווע אַרבייט פערוואַנדעלט די פּראָדוקציאָנס־מיטלען אין עלעמענטען, וואָס שאַפען אַ נייעם פּראָדוקט, קומט פאַר מיט זייער ווערטה אַ נייער גלגול נשמות (זעעלען־וואַנדערונג). ער ווערט מגולגל פון דעם פערצעהרטען קערפּער אין דעם ניי־פאָרמירטען קערפּער. אָבער אָט דער גלגול נשמות פּאַסירט אַזוי צו זאָגען הינטער'ן רוקען פון דער ווירקליכער אַרבייט. דער אַרבייטער קאָן ניט צוגעבען קיין נייע אַרבייט און ממילא ניט שאַפען קיין נייעם ווערטה, אוואו ער האַלט ניט אויף די אַלטע ווערטהען, וואָרים ער מוז אַלעמאָל צוגעבען די אַרבייט אין אַ בעשטימטער ניצליכער פאָרם, און ער קאָן זי ניט צוגעבען אין אַ ניצליכער פאָרם, סיידען ער מאַכט פּראָדוקטען פאַר די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פון אַ נייעם פּראָדוקט און טראָגט דורכדעם אַריבער זייער ווערטה אויף דעם נייעם פּראָדוקט. עס איז אַלזאָ אַ נאַטור־איינגענשאַפט פון דער אַקטיווער אַרבייטס־קראַפט, פון דער לעבעדיגער אַרבייט, אויפצוהאַלטען דעם ווערטה אין דערזעלבער צייט בעת זי גיט־צו ווערטה—אַ מתנה פון דער נאַטור, וואָס קאָסט דעם אַרבייטער גאָרנישט אָבער ברענגט פיעל אין דעם קאַפּיטאַליסט, דערמיט וואָס זי האַלט אויף דעם פאַראַנענעם קאַפּיטאַל־ווערטה.*[22] כל זמן דאָס געשעפט געהט גוט, איז דער קאַפּיטאַליסט צופיעל פערטיעפט אין דער פּראָפיט־מאַכעריי, איינצוזעהן אָט די אומזיסטע מתנה פון דער אַרבייט. ווען עס קומען געוואַלטיגע אונטערברעכונגען פון דעם אַרבייט־פּראָצעס,

---

אַרויסברענגונג (?) און (? ?) אויפהאַלטונג פון דעם (פון וואָס?): נעמליך (? ! ?) דאָס אָבהאַלטען זיך פון דעם אייגענעם גענוס, פאַר וואָס צום ביישפּיעל ! !) ער פערלאַנגט ציגזען." (דאָרט גופא.) ווי „קלוג"! דאָס איז אָט די „אַנאַטאָמיש־פיזיאָלאָגישע" מעטאָדע פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, וועלכע ענטוויקעלט „ווערטה" פון דעם פּשוט'ן פערלאַנגען.

*22 „פון אַלע אַרבייטס־מיטלען אין דער לאַנד־ווירטשאַפט... איז די מענשליכע אַרבייט די דאָזיגע, אויף וועלכער דער פאַכטער איז צום מעהרסטען אַנגעוויזען, כדי צו בעקומען צוריק זיין קאַפּיטאַל. די אַנדערע זאַכען—די אַרבייטס־פיה און.... די וועגענער, אַקער־אייזענס, גראַב־אייזענס א.אז.וו. זיינען גאָרנישט אָהן אַ בעשטימטער סומע פון דער ערשטער [דער אַרבייט]." עדמונד בורק Thoughts and Details on Scarcify, originally Presented to the fight Hon. W. Pitt, in the month of Novemter 1965, London, 1800 p. 10

צוגעבען דעם פּראָדוקט מעהר ווערטה איידער זיי בעזיצען אונאָב־העגגיק פון דעם ארבייט־פּראָצעס, וועלכען זיי דיענען. ווי ניצליך אַן ארבייט־מאַטעריאַל, אַ מאַשין, אַ פּראָדוקציאָנס־מיטעל זאָל ניט זיין—אויב ער קאָסט 150 פונט סט., לאָמיר זאָגען 500 ארבייטס־טעג, גיט ער צו צו דעם גאַנצען פּראָדוקט, וועלכען ער דיענט צו שאַפען, קיינמאָל ניט מעהר ווי 150 פונט סט. זיין ווערטה איז בעשטימט ניט דורך דעם ארבייט־פּראָצעס, אין וועלכען ער געהט אריין אַלס פּראָדוקציאָנס־מיטעל, נאָר דורך דעם אר־בייט־פּראָצעס, פון וועלכען ער קומט ארויס אַלס פּראָדוקט. אין דעם ארבייט־פּראָצעס דיענט ער נאָר ווי אַ געברויך־ווערטה, ווי אַ זאַך מיט ניצליכע אייגענשאַפטען, און וואָלט פאָלגליך ניט גע־קאָנט אָבגעבען קיין ווערטה דעם פּראָדוקט, ווען ער וואָלט ניט בעזיצט קיין ווערטה פריהער פאַר זיין אריינטרעטען אין דעם פּראָצעס.[22]

---

[22] פון דעם קאַן מען בעגרייפען די שטות׳עריי פון דעם אויסגעוועפּטען ז׳ש. ב. סעי, וועלכער וויל ארויסדרינגען דעם מעהרווערטה (צינז, פּראָפיט, רענטע) פון די „סערוויז פּראָדוקטיף״ [די פּראָדוקטיווע דיענסט־לייסטונגען], וואָס די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, ערד, אינסטרומענטען, לעדער א.ד.ג. לייסטען דורך זייער געברויך־ווערטה אין דעם ארבייט־פּראָצעס. הערר ווילהעלם ראָשער, באַנד 1, קאַפּיטעל 4) בעמערקט זעהר ריכטיג, אַז דער ווערטה, וואָס ווערט ארויסגעבראַכט דורך אַן אויל־מיהל, נאָכדעם ווי מען ציהט אָב אַלע קאָסטען, איז דאָך עטוואָס נייעס, וואָס איז בעצם פערשיידען פון דער ארבייט, דורך וועלכער די אויל־מיהל אליין איז געשאַפען געוואָרן.״ (די גרונדלאַגען דער נאַציאָנאַל־עקאָנאָמיע, 3טע אויפלאַגע, 1858, ז. 82, נאָטע.) זעהר ריכטיג! דער „אויל״, וואָס די אויל־מיהל ברענגט ארויס, איז עטוואָס זעהר פערשיידענעס פון דער ארבייט, וואָס האָט געקאָסט אויפצובויען די מיהל. און אונטער „ווערטה״ פערשטעהט הערר ראָשער אַזאַ זאַך ווי „אויל״, וואָרים „אויל״ האָט אַ ווערטה; אָבער אַזוי ווי „אין דער נאַטור״ געפינט זיך שטיין־אויל, הגם לפי ערך ניט „זעהר פיעל״, מאַכט ער וועגען דעם אַנאַנדער בעמערקונג: „זי (די נאַטור!) ברענגט כמעט גאָר ניט ארויס קיין טויש־ווערטהען.״ ביי דער ראָשער׳סער נאַטור קומט פאָר מיט דעם טויש־ווערטה דאָס אייגענע, וואָס ביי יענער בענאַרעשטער מיידעל מיט דעם קינד: „זי האָט טאַקע געהאַט אַ קינד, עס איז אָבער געווען אַ גאַנץ קליינציגס״... דערזעלביגער געלעהרטער בע־מערקט נאָך ביי דער אויבען־דערמאָנטער געלעגענהייט: „ריקאַרדאָ׳ס שולע נעהמט געוועהנליך דאָס קאַפּיטאַל אויך אריין אונטער דעם בעגריף ארבייט אַלס „אָבגעשפּאַרטע ארבייט״. דאָס איז אומגעלומפּערט (!), ווייל (!) דער קאַפּיטאַל־בעזיצער (!) האָט דאָך (!) מעהר געטאָן (!) איידער די בלויזע (?!)

אַנדערש שטעהט די זאַך מיט דעם פערזענליכען פאַקטאָר פון דעם ארבייט־פּראָצעס, מיט דער אַקטיווער ארבייטס־קראַפט. בעת די ארבייט, דורך איהר צוועקמעסיגער פאָרם, טראָגט אריבער און האַלט־אויף דעם ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען אויף דעם פּראָדוקט, שאַפט יעדע מינוט פון איהר בעוועגונג אַ צוגעגעבענעם ווערטה, נייעם ווערטה. אָנגענומען אַז דער פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס שטעלט זיך אָב ביי דעם פּונקט, ווען דער ארבייטער האָט פּראָדוצירט אַן עקוויוואַלענט פאַר דעם ווערטה פון זיין אייגענער ארבייטס־קראַפט, צום ביישפּיעל, ווען ער האָט דורך 6 שטונדיגער ארבייט צוגעגעבען אַ ווערטה פון 3 שילינג. אָט דער ווערטה שטעלט פאַר די פּערגרעסערונג פון דעם ווערטה פון פּראָדוקט אריבער זיינע בעשטאַנד־טיילען, וואָס נעהמען זיך פון דעם ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען. ער איז דער איינציגער אָריגינאַל־ווערטה, וואָס איז ענטשטאַנען אינערהאַלב פון אָט דעם פּראָצעס— דער איינציגער חלק ווערטה פונ׳ם פּראָדוקט, וואָס ווערט פּראָדו־

דאָס קאַפּיטאַל ווייזט זיך ווידער אַרויס.״ נאָר אַ ברייטליכען אַרומרעדען און אויסרעכענען פון די אַלע מעגליכע פּראָדוקציאָנס־עלעמענטען, וואָס זייער ווערטה בעווייזט זיך אַרויס פון דאָס ניי אין פּראָדוקט, ווערט צום שלוס אויסגעפיהרט אַזוי: „די פערשיידענע סאָרטען נאַהרונגס־מיטלען, קליידער און וואוינונג, וועלכע זיינען נויטיג פאַר דער עקזיסטענץ און בעקוועמליכקייט פונ׳ם מענשען, מאַכען אויך דורך אַ פערענדערונג. זיי ווערען פערצעהרט פון צייט צו צייט, און זייער ווערטה ערשיינט ווידער אין דער נייער קראַפט, וואָס זיי גיבען דעם קערפּער און דעם גייסט, און ער בעשאַפט אויף דעם אופן אַ נייעם קאַ־פּיטאַל פאַר אַ פרישער אַנווענדונג אין דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס.״ (פ. וויילאַנד, „דהי עלעמענטס אָוו פּאָליטיקאַל עקאָנאָמיע, באָסטאָן 1853, ז. 31 און 32.) שוין ניט צו רעדען וועגען אַלע אַנדערע חדושים, קאָן מען בעמערקען, אַז עס איז ניט דער פּ ר י י ז פון ברויט צ.ב.ש., וואָס בעווייזט זיך ווידער אין דער בע־נייטער קראַפט, נאָר עס איז זיינע סובסטאַנצען, וואָס שאַפען בלוט. פּערקעהרט, וואָס עס ערשיינט ווידער אַלס ווערטה פון דער קראַפט, איז ניט די לעבענס־מיטלען, נאָר זייער ו ו ע ר ט ה. ווען דיזעלבע לעבענס־מיטלען וואָלטען נאָר געקאָסט אַ העלפט, וואָלטען זיי אַלץ פּראָדוצירט פּונקט אַזויפיעל מוסקולען, ביינער א.אַ.וו. קורץ—דיזעלבע קראַפט, אָבער ניט קראַפט פון דעמזעלבען ווערטה. די דאָזיגע אומענדערונג פון „ווערטה״ אין „קראַפט״ (הגם עס איז גאַנץ ריכטיג צו רעדען פערקעהרט וועגען אַן אומענדערונג פון „קראַפט״ אין „ווערטה״) און די גאַנצע היפּאָקריטישע אונבעשטימטקייט פערדעקען—פערשטעהט זיך אומזיסט— דעם פערלאַנג אַרויסצופּשט׳לען אַ מעהר־ווערטה פון דעם פּשוט׳ן ווידער־ער־שיינען פון די אויבנגעלעגטע ווערטהען.

קריזיסן, דאָן בעמערקט ער עס מיט גרויסער עמפּינדליכקייט.[23]

וואָס עס ווערט דערהויפּט פּערצעהרט פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען איז זייער געברויך־ווערטה, און דורך אָט דער פּערצעהרונג שאַפּט די אַרבייט פּראָדוקטען. זייער ווערטה ווערט פּאַקטיש ניט פּערברויכט,[24] און דעריבער קאָן עס אויך ניט רעפּראָדוצירט ווערן. ער ווערט אויפגעהאַלטען, אָבער ניט דערפּאַר ווייל עס קומט פּאָר מיט איהם אַליין אַן אָפּעראַציע אין דעם אַרבייט־פּראָצעס, נאָר דערפּאַר ווייל דער געברויך־ווערטה, אין וועלכען ער עקזיסטירט לכתחילה, פערשווינדט טאַקע, אָבער ער פערשווינדט נאָר אין אַנאַנדער געברויך־ווערטה. דער ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען ערשיינט דעריבער ווידער אין דעם ווערטה פון פּראָדוקט, אָבער ער ווערט ניט, נענוי גערעדט, רעפּראָדוצירט. וואָס עס ווערט פּראָדוצירט, איז דער נייער געברויך־ווערטה, אין וועלכען דער אַלטער טויש־ווערטה ערשיינט פון דאָס ניי.[25]

---

[23] אין דער "Times" פון 26טען נאָוועמבער 1862 יאָמערט אַ פּאַבריקאַנט, וואָס זיין שפּינעריי בעשעפטיגט 800 אַרבייטער און פּערצעהרט דורכשניטליך יעדע וואָך 150 באַלען אָסט־אינדישע באַוועל אָדער אַן ערך פון 130 באַלען אַמעריקאַנער באַוועל, וועגען די יעהרליכע קאָסטען פון דעם וואָס זיין פּאַבריק שטעהט לעדיג. ער רעכענט צוזאַמען אַ היזק פון 6000 פונט סט. אין די קאָסטען געפינען זיך פיעלע פּונקטען, וועלכע געהען דאָ אונז ניט אַן, ווי גרונד־רענטע, שטייערן, פּערזיכערונגס־פּרעמיען, געהאַלטען פאַר אַרבייטער, וואָס זיינען ענגאַזשירט פון יאָהר—אַ דירעקטאָר, אַ בוכהאַלטער, אינזשעניר א.אַז.וו. דאָן אָבער בערעכענט ער קויהלען פאַר 150 פונט סט., כדי אָנצו־וואַרעמען פון צייט צו צייט די פאַבריק און לאָזען געהן די דאַמף־מאַשין; אויסערדעם שכירות פאַר אַרבייטער, וועלכע האַלטען „גרייט" די מאַשינעריע דורך געלעגענטליכע אַרבייט. ענדליך 1200 פונט סט. פאַר דער אָבנוצונג פון די מאַשינען, וואָרים „דער וועטער און די נאַטירליכע צערשטערענדע איינפלוסען הערן ניט אויף זייער ווירקונג דערפאַר וואָס די דאַמף־מאַשין האָט זיך אויפגעהערט צו דרעהען." ער בעמערקט אויסדריקליך, אַז ער רעכענט אַזאַ קליינע סומע ווי 120 פונט סט. ווייל די מאַשינען געפינען זיך סיי ווי אין אַ זעהר אָבגענוצטען צושטאַנד.

[24] „פּראָדוקטיווע קאָנזומציאָן: ווען די קאָנזומציאָן פון אַ סחורה מאַכט אויס אַ טייל פון דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס. . . . אין די דאָזיגע פעלען קומט ניט פאָר קיין קאָנזומציאָן פון ווערטה." (פּ. ס. ניומאַן, „עלעמענטס אָוו פּאָלי־טיקאַל עקאָנאָמיע", ניו יאָרק 1835, ז. 296.)

[25] אין אַ נאָרד־אַמעריקאַנישען לעהרבוך, וואָס האָט דערלעבט אפשר 20 אויפלאַגען, לעזען מיר ווי פאָלגט: „עס איז קיין חלוק ניט אין וועלכער פאָרם

לכתחילה אָנגענומען, אראָבוואַרפענדיג פון זיך זיין געלד־פאָרם און פערוואַנדלענדיג זיך אין די פאַקטאָרען פון דעם ארבייט־פּראָצעס.

דער טייל, הייסט עס, פון דעם קאַפּיטאַל, וועלכער פערוואַנ־דעלט זיך אין פּראָדוקציאָנס־מיטלען, ד.ה. אין רויה־מאַטעריאַל, הילף־שטאָפען און ארבייטס־מיטלען, פערענדערט ניט די גרויס פון זיין ווערטה אין דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס. איך רוף איהם דעריבער אַן דער קאָנסטאַנטער (אומפערענדערליכער) טייל קאַ־פּיטאַל, אָדער בקיצור: קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל.

פערקעהרט, דער טייל קאַפּיטאַל, וואָס פערוואַנדעלט זיך אין ארבייטס־קראַפט, פערענדערט יאָ זיין ווערטה אין דעם פּראָדוק־ציאָנס־פּראָצעס. ער רעפּראָדוצירט זיין אייגענעם עקוויוואַלענט און אַן איבעריגען טייל (אַן איבערשוס) אריבער דעם,—מעהר־ווערטה,—וועלכער טייל קאַן זיך גופא בייטען, זיין גרעסער אָדער קלענער. פון אַ שטענדיגער (קאָנסטאַנטער) גרויס פערוואַנדעלט זיך נאָכאַנאַנד אָט דער טייל פון קאַפּיטאַל אין אַ פערענדערליכער (וואַריאַבלער) גרויס. איך רוף איהם דעריבער אַן וואַריאַבלער טייל קאַפּיטאַל, אָדער בקיצור: וואַריאַבלער קאַפּיטאַל. דיזעלבע בעשטאַנד־טיילען פון קאַפּיטאַל, וועלכע אונטערשיידען זיך פון שטאַנדפּונקט פונ'ם ארבייטס־פּראָצעס אַלס אָביעקטיווע און סוביעקטיווע פאַקטאָרען, אַלס פּראָדוקציאָנס־מיטלען און אר־בייטס־קראַפט, אונטערשיידען זיך פון שטאַנדפּונקט פונ'ם ווערטה־פערמעהרונג־פּראָצעס אַלס קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל און וואַריאַב־לער קאַפּיטאַל.

דער בעגריף פון אַ קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל שליסט בשום אופן ניט אויס אַ רעוואָלוציע אין דעם ווערטה פון זיינע בעשטאַנד־טיילען. לאָמיר אָננעהמען, אז אַ פונט באַוועל קאָסט היינט 1 שילינג, און אז ער שטייגט מאָרגען אויף 2 שילינג, מחמת אַ פער־קלענערונג פון דער באַוועל־גערעטעניש. די אַלטע באַוועל, וואָס ווערט נאָכאַנאַנד פערטאָן אין דער ארבייט, איז געקויפט געוואָרן לויט'ן ווערטה פון 1 שילינג, איצט אָבער גיט זי צו צו דעם פּראָ־דוקט אַ ווערטה־טייל פון 2 שילינג. אויך די פערטיג־אויסגעשפּו־נענע באַוועל, וואָס צירקולירט שוין אפשר אויפ'ן מארק ווי פעדים, גיט אויך צו צו דעם פּראָדוקט דאָס טאָפּעלטע פון איהר פריהער־דיגען ווערטה. מען זעהט אָבער, אז אָט די ווערטה־ענדערונגען

צירט דורך דעם פּראָצעס גופא. גאַנץ געוויס צאָהלט אָט דער ווערטה נאָר אָב דאָס געלד, וואָס איז אויסגעלעגט געוואָרן פונ'ם קאפּיטאַליסט ביים קויפען די ארבייטס־קראַפט, און וואָס דער אר־בייטער גופא האָט אויסגעגעבען אויף לעבענסמיטלען. בנוגע צו די אויסגעגעבענע 3 שילינג ערשיינט אָט דער נייער ווערטה פון 3 שילינג נאָר ווי א רעפּראָדוקציאָן. אָבער ער ווערט ווירקליך רעפּראָדוצירט, ניט נאָר לפנים, ווי דער ווערטה פון די פּראָדוק־ציאָנס־מיטלען. דער בייט (ערזאַץ) פון איין ווערטה דורך אנאַנ־דערן ווערט דאָ דורכגעפיהרט דורך א נייער ווערטה־שאַפונג.

מיר ווייסען שוין אָבער, אז דער ארבייט־פּראָצעס האַלט אָן לענגער ווי ביז צו דעם פּונקט, ווען עס ווערט רעפּראָדוצירט בלויז אַן עקוויוואַלענט פאר דעם ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט און צוגעגעבען צו דעם ארבייט־געגענשטאַנד. אנשטאַט די 6 שטונדען, וואָס זיינען דערויף גענוג, געוועהרט דער פּראָצעס צ.ב.ש. 12 שטונדען. דורך דער טהעטיגקייט פון דער ארבייטס־קראַפט ווערט פאָלגליך ניט נאָר איהר אייגענער ווערטה רעפּראָדוצירט, נאָר עס ווערט אויך פּראָדוצירט אַן איבעריגער ווערטה. דער דאָזיגער מעהרווערטה מאַכט אויס דעם פערגרעסערטען ווערטה פון פּראָ־דוקט אריבער דעם ווערטה פון די פערצעהרטע עלעמענטען פון פּראָדוקט, דאָס הייסט פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען און דער אר־בייטס־קראַפט.

פאָרשטעלענדיג די פערשיידענע ראָליען, וואָס די פערשיידענע פאַקטאָרען פון ארבייט־פּראָצעס שפּיעלען אין דער צונויפשטעלונג פון דעם ווערטה פונ'ם פּראָדוקט, האָבען מיר פאַקטיש כאראַקטע־ריזירט די פונקציעס פון די פערשיידענע בעשטאַנד־טיילען פון קאַפּיטאַל אין ז'עם פּראָצעס פון זיין אייגענער ווערטה־פערמעהרונג. דער איבעריגער חלק פון דעם ג א נ צ ע ן ווערטה פון פּראָדוקט, וואָס איז מעהר איידער די ווערטה־סומע פון די עלעמענטען, וואָס שטעלען איהם צוזאַמען, איז דער איבעריגער חלק פון דעם פער־מעהרטען קאַפּיטאַל אריבער דער סומע, וואָס דער לכתחילה־אויס־געלעגטער קאַפּיטאַל איז געוועזן ווערטה. די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פון איין זייט און די ארבייטס־קראַפט פון דער אַנדער זייט זיינען נאָר די פערשיידענע עקזיסטענץ־פאָרמען, וואָס דער קאַפּיטאַל האָט

קאָן זיך בייטען פּונקט אַזוי ווי דער ווערטה פון דעם רויה־מאַ־טעריאַל. אויב צ.ב.ש. דער זעלבער סאָרט מאַשינעריע קאָן רע־פּראָדוצירט ווערן, אַ דאַנק אַ נייער ערפינדונג, מיט אַ פערמינ־דערטער פערוועגדונג פון ארבייט, ווערט די אַלטע מאַשינעריע מעהר אָדער ווענינער קלענער אין ווערטה און טראָגט פּאָלגליך אַריבער לפי ערך ווענינער ווערטה אויף דעם פּראָדוקט. אָבער דאָ אויך נעהמט זיך די ווערטה־ענדערונג אויסערהאַלב דעם פּראָ־דוקציאָנס־פּראָצעס, אין וועלכען די מאַשין פונקציאָנירט אַלס פּראָדוקציאָנס־מיטעל. אין דעם דאָזיגען פּראָצעס גיט זי קיינ־מאָל ניט אָב מעהרער ווערטה איידער זי בעזיצט אונאָבהענגיק פון דעם דאָזיגען פּראָצעס.

אַזוי ווי אַן ענדערונג אין דעם ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, אפילו ווען די ווירקונג איז אויף צוריק, נאָכדעם ווי זיי זיינען שוין אריינגעטראָטען אין דעם פּראָצעס, ענדערט ניט זייער כאַראַקטער אַלס קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל, פּונקט אַזוי ווענינ ריהרט אָן אַן ענדערונג אין דער פּראָפּאָרציע צווישען קאָנסטאַנטען און וואַריאַבלען קאַפּיטאַל זייער פונקציאָנעלען אונטערשייד [דעם אונ־טערשייד אין די אופנים פון זייער טהעטיגקייט אין דעם פּראָצעס פון ווערטהשאַפונג]. די טעכנישע בעדינגונגען פון דעם ארבייט־פּראָצעס קאָנען צ.ב.ש. אַזוי איבערגעאַנדערשט ווערן, אַז דאָרטן וואו פריהער האָבען 10 ארבייטער מיט 10 אינסטרומענטען פון קנאַפּען ווערטה בעארבייט אַ פערהעלטניסמעסיג קליינע מאַסע רויה־מאַטעריאַל, בעאַרבייט איצט 1 ארבייטער מיט איין טייערער מאַשין הונדערטמאָל אַזויפיעל רויה־מאַטעריאַל. אין אָט דעם פאַל וואָלט דער קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל, ד.ה. די ווערטה־מאַסע פון די אָנגעווענדעטע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, זעהר געוואַקסען, און דער וואַריאַבלער טייל פון קאַפּיטאַל, דער טייל וואָס איז אויס־געלעגט געוואָרן אין ארבייטס־קראַפט, וואָלט זעהר געפאַלען. אָט דער איבערבייט אָבער ענדערט נאָר די גרויס־שייכות צווישען דעם קאָנסטאַנטען און וואַריאַבלען קאַפּיטאַל, אָדער די פּראָפּאָרציע, אין וועלכער דער גאַנצער קאַפּיטאַל צופאַלט אויף קאָנסטאַנטע און וואַריאַבלע בעשטאַנד־טיילען, ער בעריהרט אָבער ניט דאָגענען דעם אונטערשייד פון קאָנסטאַנט און וואַריאַבעל.

הענגען ניט אָב פון דער ווערטה־פערמעהרונג פון דער באַוועל אין דעם פּראָצעס פון שפּינען גופא. ווען די אַלטע באַוועל וואָלט נאָך גאָרניט אריינגעגאנגען אין דעם ארבייט־פּראָצעס, וואָלט זי איצט געקאָנט ווידער פערקויפט ווערן פאר 2 שילינג דעם פונט אנשטאט פאר 1 שילינג. אדרבא פערקעהרט: וואָס ווייניגער ארבייט־פּראָצעסען זי האָט דורכגעמאכט, אלץ זיכערער איז דער דאָזיגער רעזולטאַט. עס איז דעריבער א גע‌זעץ פון ספּעקולאַציע ביי אזוינע ווערטה־רעוואָלוציעס צו ספּעקולירן אויף דעם רויה־מאַטעריאַל אין זיין וואָס־ווייניגער בעאַרבייטעטער פאָרם, ד.ה. גיכער אויף פעדים איידער אויף געוועב און גיכער אויף די באַוועל אליין איידער אויף די פעדים. די ווערטה־ענדערונג ענטשטעהט דאָ אין דעם פּראָצעס, וואָס פּראָדוצירט באַוועל, ניט אין דעם פּראָצעס, וואו זי פונקציאָנירט אלס פּראָדוקציאָנס־מיטעל און ממילא אלס קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל. דער ווערטה פון א סחורה ווערט טאַקע אפילו בעשטימט דורך דעם סכום ארבייט, וואָס ליעגט אין איהר; דער דאָזיגער סכום גופא ווערט אָבער בעשטימט געזעלשאַפטליך. אויב די ארבייט־צייט, וואָס איז געזעלשאַפטליך נויטיג פאר איהר פּראָדוקציאָן, האָט זיך פערענדערט—און דערזעלבער סכום באַוועל צ.ב.ש. שטעלט מיט זיך פאָר ביי שלעכטע גערעטענישען א גרעסערן סכום ארבייט איידער ביי גוטע גערעטענישען—דאַן האָט עס א צוריק־ווירקונג אויף דער אַלטער סחורה, וועלכע גילט אימער נאָר ווי אַן איינצעלנער עקזעמפּלאַר פון איהר מין,[26] וואָס זיין ווערטה מעסט זיך אַלעמאָל דורך דער געזעלשאַפטליך נויטווענדיגער ארבייט, בכן, הייסט עס, שטענדיג דורך דער ארבייט, וואָס איז נויטווענדיג אונטער די געגענווערטיגע געזעלשאַפטליכע בעדינגונגען.

דער ווערטה פון די ארבייטס־מיטלען, וואָס דיענען שוין אין דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, פון די מאַשינעריע א.א.וו. און פאָלגליך אויך דער טייל ווערטה, וואָס זיי גיבען אָב דעם פּראָדוקט,

[26] „אלע פּראָדוקטען פון א בעשטימטען סאָרט שטעלען אייגענטליך צוזאַמען נאָר איין מאַסע, וועמעס פרייז ווערט בעשטימט אין אלגעמיין און ניט קוקענדיג אויף די נעהענטערע אומשטענדען פון דעם איינצעל־פאַל." (לע טראָן, „דע ל'אינטערע סאָסיאַל", פאריז 1846, ז. 893.)

געלעגטען קאַפּיטאַל, אָדער אין אַנדערע ווערטער, איז גלייך צו דעם פּראָדוצירטען מעהרווערטה.

די דאָזיגע טאַוטאָלאָגיע פאָדערט פונדעסטוועגען אַ גענויערע בעשטימונג. וואָס מיר האָבען פערגליכען מיט דעם ווערטה פון פּראָדוקט, איז געווען דער ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־עלעמענטען, וואָס זיינען פערצעהרט געוואָרן, כדי איהם צו שאַפען. מיר האָבען אָבער פריהער געזעהן, אַז דער טייל פון׳ם אַנגעווענדעטען קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל, וואָס בעשטעהט פון ארבייטס־מיטלען, גיט אָב דעם פּראָדוקט נאָר איין שטיק פון זיין ווערטה, בעת אַנאַנדער שטיק פון איהם פערבלייבט אין זיין אַלטער עקזיסטענץ־פאָרם. נאָר אַזוי ווי אָט דער אַנדער שטיק שפּיעלט ניט קיין ראָליע אין דער ווערטה־שאַפונג, קאָן מען איהם דאָ אויסלאָזען פון בעטראַכט. ווען מען זאָל איהם אריינגעהמען אין חשבון, וועט ער גאַרנישט ניט ענדערן. לאָמיר אָננעהמען, אַז דער קאָנ־סטאַנטער קאַפּיטאַל c, אין בעטרעף פון 410 פונט סט., בעשטעהט פון רויה־מאַטעריאַל פאַר 312 פונט סט., הילף־שטאָפען פאַר 44 פונט סט. און פון אָבגענוצטער מאַשינעריע בעת׳ן ארבייט־פּראָ־צעס פאַר 54 פונט סט., דער ווערטה אָבער פון דער ווירקליך אָנגעווענדעטער מאַשינעריע בעטרעפט 1054 פונט סט. מיר רע־כענען אַלס אויסגעלעגט פאַר דער שאַפונג פון׳ם ווערטה פון פּראָדוקט נאָר דעם ווערטה פון 54 פונט סט., וואָס די מאַשינעריע פערלירט דורך איהר פונקציע און גיט עס דעריבער אָב דעם פּראָ־דוקט. וואָלטען מיר מיטגערעכענט די 1000 פונט סט., וועלכע בלייבען ווייטער עקזיסטירן אין זייער אַלטער פאָרם פון דאַמף־מאַשינען א.אז.וו., דאַן וואָלטען מיר זיי געמוזט מיטרעכענען אויף ביידע זייטען—אויף דער זייט פון אויסגעלעגטען ווערטה און אויף דער זייט פון׳ם ווערטה פון פּראָדוקט,*[26] און וואָלטען בעקומען דאָ 1500 פונט סט. און דאָרט 1590 פונט סט. דער דיפערענץ אָדער דער מעהרווערטה וואָלט אַלץ געווען ווי פריהער 90 פונט סט.

*[26] „אויב מיר רעכענען דעם ווערטה פון דעם בענוצטען שטעהענדיגען קאַפּיטאַל צו די קאַפּיטאַל־אויסלאַגען, דאַן מוזען מיר צורעכענען דעם ווערטה פון דעם דאָזיגען קאַפּיטאַל, וואָס איז פערבליבען צום סוף יאָהר, צו די איינ־נאָהמען פון יאָהר. (מאַלטהוס, „פּרינסיפּלס אָוו פּאָליטיקאַל עקאָנאָמיע", 2טע אויסגאַבע, לאָנדאָן 1836, ז. 269.)

זיבעטער קאַפּיטעל.

די ראַטע פון דעם מעהרווערטה.

1. דער גראַד־עקספּלואַטאַציע פון דער אַרבייט־קראַפט.

דער מעהרווערטה, וואָס דער אויסגעלעגטער קאַפּיטאַל, וועלכען מיר וועלען אַנרופען ק, האָט ארויסגעבראַכט אין דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, אָדער מיט אַנדערע ווערטער: די פערמעהרונג פון דעם אויסגעלעגטען קאַפּיטאַל־ווערטה ק, שטעלט זיך קודם ארויס אַלס עודף (איבערשוס) פון דעם ווערטה פונ'ם פּראָדוקט אריבער דער ווערטה־סומע פון זיינע פּראָדוקציאָנס־עלעמענטען.

דער קאַפּיטאַל ק צופאַלט אין צוויי טיילען: א געלד־סומע ק, וועלכע ווערט אויסגעגעבען אויף פּראָדוקציאָנס־מיטלען, און אַנ־אַנדערע געלד־סומע וו, וועלכע ווערט אויסגעגעבען אויף אַרבייטס־קראַפט; ק שטעלט פאָר דעם ווערטה־טייל, וואָס איז פערוואַנדעלט אין קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל, וו—דעם ווערטה־טייל, וואָס איז פערוואַנדעלט אין וואַריאַבלען קאַפּיטאַל. לכתחילה, הייסט עס, איז ק=ק+וו; צום ביישפּיעל דער אויסגעלעגטער קאַפּיטאַל האָט בעטראָפען 500 פונט סט., איז דערפון געוועזן 410 פונט סט. קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל (ק) און 90 פונט סט. וואַריאַבלער קאַפּיטאַל (וו). צום סוף פון פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס קומט ארויס סחורה, וואָס איהר ווערטה איז גלייך צו (ק+וו)+מ, מ איז מעהרווערטה: צום ביישפּיעל, 410 פונט סט. (ק)+90 פונט סט. וו+90 פונט סט. (מ). דער לכתחילה'דיגער קאַפּיטאַל ק האָט זיך פערוואַנדעלט אין ק': פון 500 פונט סט. אין 590 פונט סט. דער דיפערענץ צווישען ביידען איז=מ, א מעהרווערטה פון 90. אַזוי ווי דער ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־עלעמענטען איז גלייך צו דעם ווערטה פונ'ם אויסגעלעגטען קאַפּיטאַל, איז עס פאַקטיש א טאַוטאָלאָגיע [אַן איבעריגע בעהויפּטונג], אַז דער עודף פון דעם ווערטה פונ'ם פּראָדוקט אריבער דעם ווערטה פון זיינע פּראָדוקציאָנס־עלעמענטען איז גלייך צו דער פערמעהרונג פון דעם אויס־

פּראָדוצירט נישט מעהר ווי איהר עקוויוואַלענט, וואָלט ק געווען =ק+וו, און ק' (דער ווערטה פון פּראָדוקט) וואָלט געווען= (ק+וו)+0, און בכן ק=ק'. דער אויסגעלעגטער קאַפּיטאַל וואָלט זיך ניט פערמעהרט.

אין דער אמת'ן ווייסען מיר שוין, אז דער מעהרווערטה איז בלויז א פאַלגע פון דער פערענדערונג אין דעם ווערטה פון וו, ד.ה. פון דעם טייל קאַפּיטאַל, וואָס פערוואַנדעלט זיך אין ארבייטס־קראַפט; בכן הייסט עס, אז וו+מ=וו+וו', דער וו' שטעלט דאַ פאָר א צו־וואוקס פון וו. אָבער די ווירקליכע ווערטה־פערענדערונג און די שייכות, אין וועלכער דער ווערטה ענדערט זיך, ווערן פער־דונקעלט דורך דעם פאַקט, וואָס צוליעב דעם וואַקסען פון זיין וואַריאַבלען בעשטאַנד־טייל וואַקסט אויך דער גאַנצער אויסגע־לעגטער קאַפּיטאַל. עס איז געווען 500 און ווערט 590. דער ריינער אנאַליז פון דעם פּראָצעס פאָדערט דעריבער, מען זאָל אינגאַנצען אויסלאָזען פון בעטראַכט דעם טייל פּונ'ם ווערטה פון פּראָדוקט, אין וועלכען דער קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל־ווערטה בע־ווייזט זיך נאָר ווידער ארויס, ד.ה. מען זאָל דעם קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל ק שטעלען גלייך נול. דאָס איז אן אָנווענדונג פון א מאַטעמאַטישען געזעץ, וואָס ווערט געברויכט וואו מען אָפּערירט מיט קאָנסטאַנטע און וואַריאַבלע גרויסען, און די קאָנסטאַנטע גרויס איז פערבונדען נאָר דורך חבור אָדער חסור מיט דער וואַ־ריאַבלער גרויס.

נאָך אן אנדער שוועריגקייט נעהמט זיך פון דער אורשפּרינג־ליכער פאָרם פון דעם וואַריאַבלען קאַפּיטאַל. אין דעם פאָריגען ביישפּיעל איז ק'=410 פונט סט. קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל+90 פונט סטערלינג וואַריאַבלער קאַפּיטאַל + 90 פונט סטערלינג מעהרווערטה. די 90 פונט סטערלינג זיינען אָבער א בעשטימ־טע און בכן א קאָנסטאַנטע גרויס, און עס זעהט דעריבער אויס אונזיניג זי צו בעהאַנדלען ווי א וואַריאַבלע גרויס. אין דער אמת'ן אָבער איז דאָ דער נאָמען 90 פונט סט. וואַריאַבלער קאַ־פּיטאַל ניט מעהר ווי א סימבאָל פאַר דעם פּראָצעס, וואָס אָט דער ווערטה מאַכט דורך. דער טייל פון קאַפּיטאַל, וואָס ווערט אויסגעלעגט אין דעם איינקויפען ארבייטס־קראַפט, איז א בע־שטימטער סכום פון מאַטעריאַליזירטער ארבייט, פאָלגליך איז עס

אונטער דעם קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל, וואָס ווערט אויסגעלעגט פאַר דער פּראָדוקציאָן פון ווערטה, פערשטעהען מיר שטענדיג,— סיידען עס איז קלאָר דורך דעם צוזאַמענהאַנג, אַז מען מיינט דעם היפּך,—נאָר דעם ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וואָס ווערן פערצעהרט אין דער פּראָדוקציאָן.

נאָכדעם ווי דער פּונקט איז קלאָר, ווענלען מיר זיך אומקעהרן צו דער פאָרמולע ק=ק+וו, וועלכע פערוואַנדעלט זיך אין ק׳= (ק+וו)+מ, און ממילא ק אין ק׳. מיר ווייסען, אַז דער ווערטה פון דעם קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל ווייזט זיך נאָר ווידער ארויס אין דעם פּראָדוקט [ד.ה. ער ווערט ניט געשאַפען אין דעם פּראָצעס]. דער נייער ווערטה, וואָס ווערט ווירקליך געשאַפען אין דעם פּראָצעס, [דער פּראָדוצירטער ווערטה אָדער ווערטה־פּראָדוקט], איז אַלזאָ פערשיידען פון דעם [גאַנצען] פּראָדוקט־ווערטה, וואָס בעקומט זיך דורך דעם פּראָצעס; עס איז דעריבער ניט (ק+וו)+מ אָדער 410 ק+90 מ, ווי עס שיינט אויפ׳ן ערשטען בליק, נאָר עס איז וו+מ אָדער 90 וו+90 מ. דער ניי־געשאַפענער ווערטה־פּראָדוקט איז פאָלגליך ניט 590 פונט סט., נאָר 180 פונט סט. ווען ק, דער קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל, וואָלט געווען גלייך נול; אין אנדערע ווערטער, ווען עס וואָלט געווען אַזאַ אינ־דוסטריע צווייג, וואו דער קאַפּיטאַליסט וואָלט ניט געדאַרפט אריינטאָן ניט קיין פּראָדוצירטע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, ניט קיין רויה־מאַטעריאַל, הילף־שטאָפען און ארבייט־אינסטרומענטען, נאָר בלויז פון דער נאַטור געגעבענע שטאָפען און ארבייטס־קראַפט, דאַן וואָלט ניט געווען קיין קאָנסטאַנטער טייל־ווערטה, וואָס ארי־בערצוטראָגען אויפ׳ן פּראָדוקט. אָט דער עלעמענט פונ׳ם ווערטה פון פּראָדוקט, די 410 פונט סט. פון אונזער ביישפּיעל, וואָלט אַבגעפאַלען, אָבער דער [ניי־געשאַפענער] ווערטה פון 180 פונט סט., וואָס ענטהאַלט 90 פונט סט. מעהרווערטה, וואָלט געבליבען פּונקט אַזוי גרויס, ווי ווען ק וואָלט פאָרגעשטעלט די גרעסטע ווערטה־סומע. מיר וואָלטען דאַן געהאַט ק=0+וו=וו, און ק׳ דער פערמעהרטער קאַפּיטאַל, וואָלט געווען 0+וו+מ. ק׳—ק וואָלט אַלזאָ געווען ווי פריהער=מ. פערקעהרט, ווען מ וואָלט געווען=0, אין אנדערע ווערטער, אויב די ארבייטס־קראַפט, וואָס איהר ווערטה ווערט אויסגעלעגט אין וואַריאַבלען קאַפּיטאַל, וואָלט

טען טעכנישען כאראקטער פון דעם ארבייט־פראָצעס. דער אומשטאנד אָבער, וואָס ביי א כעמישען פראָצעס געברויכט מען רעטאָרטען און אנדערע כלים, שטערט ניט פונדעסטוועגען בעת'ן אנאַליז אויסצולאָזען די דאָזיגע כלים גופא פון בעטראכט. אויף וויפיעל די ווערטה־שאפונג און ווערטה־פערענדערונג ווערט בעטראכט פאר זיך אליין, ד.ה. אין איהר ריינער פאָרם, גיבען אונז די פראָדוקציאָנס־מיטלען—אָט די מאטעריעלע געשטאלטען פון דעם קאָנסטאנטען קאפיטאל—בלויז דעם שטאָף, אין וואָס די פליסיגע, ווערטה־שאפענדע קראפט זאָל ווערן פיקסירט. עס איז אויך אלץ איינס, וואָס פאר א ווערטה דער שטאָף האָט. ער מוז זיך נאָר געפינען אין א גענוג־גרויסער מאסע, כדי צו קאָנען איינזויגען דעם גאנצען סכום ארבייט, וואָס דארף אויסגעגעבען ווערן בעת דעם פראָצעס פון דער פראָדוקציאָן. איינמאָל איז די מאסע געגעבען, מעג איהר ווערטה שטייגען אָדער פאלען, אָדער זי מעג גאָר קיין ווערטה ניט האָבען, ווי די ערד און דער ים—וועט דער פראָצעס פון ווערטה־שאפונג און ווערטה־פערענדערונג דערפון ניט אָנגעריהרט ווערן.[27]

מיר שטעלען, אלזאָ, ערשטענס דעם קאָנסטאנטען קאפיטאל גלייך צו נול. דער אויסגעלעגטער קאפיטאל רעדוצירט זיך דעריבער פון ק+וו צו וו, און דער פראָדוקט־ווערטה (ק+וו)+מ צו דעם ווערטה־פראָדוקט וו+מ. אָנגענומען, אז דער ווערטה־פראָדוקט, אין וואָס עס שטעלט זיך פאָר די פליסענדע ארבייט פאר דער גאנצער צייט וואָס עס דויערט דער פראָדוקציאָנס־פראָצעס, איז=180 פונט סט., דארפען מיר נאָר אראָבציהען דעם ווערטה פונ'ם וואריאבלען קאפיטאל=90 פונט סט., כדי צו בעקומען דעם מעהרווערטה=90 פונט סט. די צאָהל 90 פונט סט. =מ דריקט דאָ אויס די אבסאָלוטע גרויס פון דעם פראדוצירטען מעהרווערטה. עס איז קלאָר אָבער, אז זיין פראָפּאָרציאָנעלע

---

[27] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאבע. עס פערשטעהט זיך אליין, ווי לוקרעציוס זאָגט „ניל פּאָססע קרעארי דע ניהילאָ": פון גאָרנישט ווערט גאָרנישט. „ווערטה־שאפונג" איז די פערוואנדלונג פון ארבייטס־קראפט אין ארבייט. די ארבייטס־קראפט פון איהר זייט איז קודם כל דער פערוואנדעלטער נאטור־שטאָף אין מענשליכען ארגאניזם.

א קאָנסטאַנטע ווערטה־גרויס, ווי דער ווערטה פון דער געקויפטער ארבייטס־קראַפט. אָבער אין דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס גופא טרעט ארויס אנשטאט די אויסגעלעגטע 90 פונט סט. די טהעטיגע ארבייטס־קראַפט, אנשטאט די טויטע טרעט ארויס לעבעדיגע אר־בייט, אויף דעם אָרט פון א אונבעוועגליכער—א פליסיגע גרויס, אויף דעם אָרט פון א קאָנסטאַנטער—א וואריאבלע. דער רע־זולטאט איז די רעפּראָדוקציאָן פון וו, פערמעהרט מיט א צו־וואוקס. פון שטאַנדפּונקט פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוק־ציאָן איז אָט דער גאַנצער פּראָצעס א זעלבסט־בעוועגונג פון דעם אורשפּרינגליך קאָנסטאַנטען ווערטה, וואָס איז פערוואַנדעלט גע־וואָרן אין ארבייטס־קראַפט. צו איהם ווערט צוגעשריבען דער גאַנצער פּראָצעס מיט זיין רעזולטאַט. אויב די פאָרמולע 90 פונט סט. וואַריאַבלער קאַפּיטאַל, אָדער ווערטה וואָס פערמעהרט זיך, זעהט זיך אָן צו זיין ווידערשפּרעכענד, דריקט זי נאָר אויס א ווידערשפּרוך, וואָס ליעגט בטבע (אימאַנענט) אין דער קאַפּי־טאַליסטישער פּראָדוקציאָן.

דאָס שטעלען דעם קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל גלייך צו נול מאַכט אויפ'ן ערשטען בליק א מאָדנעם איינדרוק. דאָך ווערט עס נאָכאַנאַנד געטאָן אין אַלטעגליכען לעבען. ווען מען וויל צ.ב.ש. בערעכענען דעם פּראָפיט, וואָס ענגלאַנד מאַכט פון דער באַוועל־אינדוסטריע, רעכענט מען קודם כל ארונטער דעם פּרייז פון באַוועל, וואָס מען צאָהלט אויס די פעראייניגטע שטאַאטען, אינדיען, עגיפּ־טען א.אז.וו. ; ד.ה. מען שטעלט דעם קאַפּיטאַל, וואָס ערשיינט נאָר ווידער אין דעם ווערטה פון פּראָדוקט, גלייך נול.

געוויס האָט די שייכות פון מעהרווערטה, ניט נאָר צו דעם טייל קאַפּיטאַל, פון וועלכען ער שטאַמט דירעקט אָב און שטעלט פאָר זיין ווערטה־פערענדערונג, נאָר אפילו צו דעם גאַנצען אויס־געלעגטען קאַפּיטאַל, איהר גרויסע עקאָנאָמישע בעדייטונג. מיר בעהאַנדלען דעריבער די דאָזיגע שייכות אויספיהרליך אין דריטען בוך. כדי צו פערמעהרן איין טייל פון קאַפּיטאַל פערבייטענדיג איהם אויף ארבייטס־קראַפט, מוז אנאַנדער טייל פון קאַפּיטאַל פערוואַנדעלט ווערן אין פּראָדוקציאָנס־מיטלען. כדי דער וואַריאַב־לער קאַפּיטאַל זאָל פונקציאָנירן, מוז אויסגעלעגט ווערן קאָנסטאַנ־טער קאַפּיטאַל אין די געהעריגע פּראָפּאָרציעס, לויט דעם בעשטימ־

וועלכען אַליקוואָטען טייל פון טאָג, כדי צו פּראָדוצירן דעם ווערטה פון זיין ארבייטס־קראַפט און געווינען דורכדעם די לעבענס־מיט־לען, וואָס זיינען נויטיג פאר זיין אייגענעם אויפהאַלט אָדער שטענדיגער רעפּראָדוקציאָן. אַזוי ווי אָבער אין דעם טייל פון ארבייטס־טאָג, אין וועלכען ער פּראָדוצירט דעם טאָג־ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט, לאָמיר זאָגען 3 שילינג, פּראָדוצירט ער נישט מעהר ווי אַן עקוויוואַלענט פאר זייער ווערטה, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט שוין אָבגעצאָהלט,*[28]—ער איז, הייסט עס, נאָר ממלא דורך דעם ניי־געשאַפענעם ווערטה דעם אויסגעלעגטען וואַריאַבלען קאַפּיטאַל־ווערטה,—בעווייזט זיך אָט די פּראָדוקציאָן פון ווערטה בלויז ווי אַ רעפּראָדוקציאָן. דעם טייל פונ'ם ארבייטס־טאָג, אין וועלכען די דאָזיגע רעפּראָדוקציאָן געהט פאָר, רוף איז אַלזאָ אָן נויטווענדיגע ארבייט־צייט און די ארבייט, וואָס ווערט אויסגעגעבען אין משך פון דער צייט— נויטוועדיגע ארבייט.[29] נויטוועדיג פאר דעם ארבייטער, ווייל זי העננגט ניט אָב פון דער געזעלשאַפטליכער פאָרם פון זיין ארבייט. נויטוועדיג פאר'ן קאַפּיטאַל און זיין וועלט, ווייל די שטענדיגע עקזיסטענץ פון דעם ארבייטער איז דער באַזיס פון דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט.

די צווייטע פּעריאָדע פון דעם ארבייט־פּראָצעס, אין וועלכער דער ארבייטער שלאָגט זיך ארויס פון די כחות איבער די גרעניצען פון דער נויטוועדיגער ארבייט, קאָסט איהם טאַקע אפילו ארבייט,

---

*[28] אין דער דריטער אויפלאַגע בעמערקט דערצו ענגעלס: „דער פערפאַסער נעברויכט דאַ די געוועהנליכע עקאָנאָמישע שפּראַך. מען קאַן זיך ערינערן, אַז אויף זייט 264 איז בעוויזען געוואָרן, ווי אין דער ווירקליכקייט לעגט ניט אויס דער קאַפּיטאַליסט פאר דעם ארבייטער, נאָר דער ארבייטער לעגט אויס פאַר'ן קאַפּיטאַליסט—דעם נעברויך־ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט.

[29] ביז אַהער האָבען מיר אין דעם ווערק בענוצט דעם אויסדרוק „נויטוועני־דיגע ארבייט־צייט" פאר דער געזעלשאַפטליכער ארבייט־צייט, וואָס איז נויט־וועדיג צו פּראָדוצירן אַ סחורה בכלל. פון איצט און ווייטער געברויכען מיר דעם אויסדרוק אויך פאר דער ארבייט־צייט, וואָס איז נויטוועדיג צו פּראָדוצירן די ספּעציפישע סחורה ארבייטס־קראַפט. דער געברויך פון דעמזעלבען טעכנישען טערמין אין אַ פערשיידענעם זין איז ניט בעקוועם, מען קאַן עס אָבער אין קיין וויסענשאַפט ניט אויסמיידען אין גאַנצען. פערגלייכט צ.ב.ש. די העכערע און נידעריגערע טיילען פון דער מאַטעמאַטיק.

גרויס, ד.ה. דער ערך, אין וועלכען דער וואריאבלער קאפיטאל האט זיך פערמעהרט, ווערט בעשטימט דורך דעם ערך, אין וועלכען דער מעהרווערטה פערהאלט זיך צום וואריאבלען קאפיטאל, אדער ער ווערט אויסגעדריקט אין דער תשברת $\frac{\text{מ}}{\text{וו}}$. אין דעם פאריגען ביישפיעל הייסט עס אין $\frac{90}{90}=100$ פראצענט. אט די פערהעלט־ניסמעסיגע פערמעהרונג פון דעם וואריאבלען קאפיטאל, אדער די לפי ערך'דיגע גרויס פון דעם מעהרווערטה, רוף איך אן די **ראטע פון מעהרווערטה**.[28]

מיר האבען געזעהן, אז דער ארבייטער פראדוצירט אין משך פון איין אבטייל פונ'ם ארבייט־פראצעס בלויז דעם ווערטה פון זיין ארבייטס־קראפט; ד.ה. דעם ווערטה פון זיינע נויטווענדיגע לעבענס־מיטלען. אזוי ווי ער פראדוצירט אין א צושטאנד, וואס איז געבויט אויף א געזעלשאפטליכער טיילונג פון דער ארבייט, פראדוצירט ער ניט זיינע לעבענס־מיטלען דירעקט, נאר ער פראדוצירט אין דער פארם פון א ספעציעלער סחורה, פון פעדים צ.ב.ש., א ווערטה, וואס איז גלייך צו דעם ווערטה פון זיינע לעבענס־מיטלען, אדער צו דעם געלד, מיט וואס ער קויפט זיי. דער טייל פון זיין ארבייטס־טאג, וואס ער פערברויכט אויף דעם, איז גרעסער אדער קלענער לויט דעם ווערטה פון זיינע דורכשניט־ליכע טעגליכע לעבענס־מיטלען, הייסט עס לויט דער דורכשניט־ליכער טעגליכער ארבייטס־צייט, וואס פאדערט זיך זיי צו פראַ־דוצירן. ווען דער ווערטה פון זיינע טעגליכע לעבענס־מיטלען שטעלט דורכשניטליך פאר 6 מאטעריאליזירטע ארבייטס־שטונ־דען, מוז דער ארבייטער דורכשניטליך ארבייטען 6 שטונדען טעג־ליך, כדי צו פראדוצירן דעם דאזיגען ווערטה. ווען ער ארבייט ניט פאר דעם קאפיטאליסט, נאר פאר זיך אליין, אונאבהענגיק, וואלט ער געמוזט, ווען אלע איבעריגע אומשטענדען בלייבען די־זעלביגע, פונקט אזוי ווי פריהער ארבייטען דורכשניטליך דעמ־

[28] אויפ'ן זעלבען אופן ווי דער ענגלישער געברויכט דעם אויסדרוק "Rate of Profits" אדער "Rate of Interest". מען וועט זעהן פון דעם דריטען בוך, אז עס איז לייכט צו בעגרייפען די פראפיט־ראטע, וויבאלד מען ווייס די געזעצען פון מעהרווערטה. אויף דעם אומגעקעהרטען אופן בעגרייפט מען ניט די, ניט יענע.

בעשטימט דעם נויטיגען טייל פון אַרבייטס־טאָג, בעת דער מעהר־ווערטה איז בעשטימט דורך דעם איבערפליסיגען טייל פון אַר־בייטס טאָג, פאָלגט דערפון אַז: דער מעהרווערטה פערהאַלט זיך צום וואַריאַבלען קאַפּיטאַל, ווי די מעהר־אַרבייט צו דער נויטווענדיגער אַרבייט, אָדער די ראַטע פון מעהרווערטה איז $\frac{\text{מ}}{\text{וו}} = \frac{\text{מעהראַרבייט}}{\text{נויטווענדיגע אַרבייט}}$.ביידע פּראָפּאָרציעס דריקען אויס די־זעלבע פערהעלטעניש אין אַ פערשיידענער פאָרם—איינמאָל אין דער פאָרם פון מאַטעריאַליזירטער אַרבייט, דאָס אַנדערע מאָל אין דער פאָרם פון פליסיגער אַרבייט.

די ראַטע פון מעהרווערטה איז דעריבער דער פּינקטליכער אויסדרוק פאַר דעם גראַד עקספּלואַטאַציע פון דער אַרבייטס־קראַפט דורך דעם קאַפּיטאַל, אָדער פון דעם אַרבייטער דורך דעם קאַפּיטאַליסט.*[80]

לויט אונזער השערה איז געווען דער ווערטה פון פּראָדוקט =410 פונט סט. ק+90 פונט סט. וו+90 פונט סט. מ, און דער אויסגעלעגטער קאַפּיטאַל=500 פונט סט. אַזוי ווי דער מעהר־ווערטה איז 90 און דער אויסגעלעגטער קאַפּיטאַל=500, וואָלט מען געקאָנט אויף דעם געוועהנליכען אופן פון רעכענען אַרויסבע־קומען, אַז די ראַטע פון מעהרווערטה (וועלכע מען פערבייט מיט דער פּראָפיט־ראַטע) איז 18 פּראָצענט—אַזאַ נידעריגער צאָהל לפי ערך, וואָס וואָלט אַרויסגערופען מיטלייד ביי דעם הערר קאַרי און אַנדערע האַרמאָניסטען. אין דער ווירקליכקייט אָבער איז די ראַטע פון מעהרווערטה ניט $=\frac{\text{מ}}{\text{ק}}$ אָדער $\frac{\text{מ}}{\text{ק+וו}}$, נאָר $=\frac{\text{מ}}{\text{וו}}$, אַלזאָ, ניט $\frac{90}{500}$, נאָר $\frac{90}{90}$=100 פּראָצענט: מעהר ווי פינף מאָל אַזויפיעל

---

*[80] נאָטע צו דער 2טער אויסגאַבע. הגם די ראַטע פון מעהרווערטה איז אַ פּינקטליכער אויסדרוק פאַר דעם גראַד עקספּלואַטאַציע פון דער אַרבייטס־קראַפט, איז עס אָבער ניט קיין אויסדרוק פאַר דער אַבסאָלוטער גרויס פון דער עקספּלואַטאַציע. צום ביישפּיעל, ווען די נויטווענדיגע אַרבייט איז=5 שטונדען און די מעהראַרבייט איז=5 שטונדען, איז דער גראַד פון דער עקספּלואַטאַציע =100 פּראָצענט. די גרויס פון דער עקספּלואַטאַציע ווערט דאַ געמאָסטען דורך 5 שטונדען. ווען אָבער די נויטווענדיגע אַרבייט איז=6 שטונדען און די מעהר־אַרבייט=6 שטונדען, בלייבט דער גראַד עקספּלואַטאַציע פון 100 פּראָצענט ניט פערענדערט, בעת די גרויס פון דער עקספּלואַטאַציע איז געוואַקסען אויף 20 פּראָצענט, פון 5 אויף 6 שטונדען.

פערוועגדונג פון ארבייטס־קראפט, זי מאכט אָבער ניט אויס פאר איהם קיין ווערטה. זי מאכט אויס מעהרווערטה, וועלכער האָט פאר'ן קאפיטאליסט דעם גאנצען חן פון א יש מאין־בעשאפונג. אָט דעם טייל פון ארבייטס־טאָג רוף איך אָן סורפלוס־ארבייטצייט און די ארבייט, וואָס ווערט אין איהר אויסגעגעבען — מעהר־ארבייט (Surplus labor). אזוי ווי עס איז אבסאָלוט וויכטיג (ענטשיידענד) פאר דער ערקענטעניש פון דעם ווערטה בכלל צו בעגרייפען איהם ווי א פשוט'ע פערגליווערונג פון ארבייטס־צייט, אזוי איז אויך אבסאָלוט וויכטיג פאר דער ערקענטעניש פון דעם מעהרווערטה צו בעגרייפען איהם ווי א פשוט'ע פערגליווערונג פון סורפלוס־ארבייטצייט, ווי בלויז מאטעריאליזירטע מעהר־ארבייט. נאָר די פאָרם, אין וועלכער די דאָזיגע מעהר־ארבייט ווערט ארויסגעפרעסט פון דעם דירעקטען פראָדוצירער, דעם ארבייטער, אונטערשיידט די עקאָנאָמישע פאָרמאציעס פון דער געזעלשאפט, צום ביישפיעל די געזעלשאפט, וואָס איז געבויט אויף שקלאפעריי, פון דער לוין־ארבייט געזעלשאפט.[80]

היות ווי דער ווערטה פון דעם וואריאבלען קאפיטאל איז גלייך צו דעם ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט, וואָס ער האָט געקויפט, און אזוי ווי דער ווערטה פון אָט דער ארבייטס־קראפט

---

[80] הערר ווילהעלם טהוקידידעס ראשער מאכט די קאמישע ענטדעקונג, אז אויב די שאפונג פון מעהרווערטה אדער מעהר־פראדוקט, צוזאמען מיט דער אקומולאציע, וואס איז דערמיט פערבונדען, האט היינטיגען טאג צו פערדאנקען דער „שפארזאמקייט" פון דעם קאפיטאליסט, וועלכער „פערלאנגט צ.ב.ש. א פראצענט" דערפאר, זיינען פערקעהרט, „אויף די נידעריגסטע קולטור־שטופען .... די שוואכערע געצוואונגען געווארן צו פראקטיצירן שפארזאמקייט דורך די שטארקערע." („די גרונדלאגען דער נאציאנאל־עקאנאמיע", 3טע אויפלאגע. 1858, ז. 78.) אבצושפארן ארביים? אדער די ניט־עקזיסטירענדע איבעריגע פראדוקטען? א חוץ פשוט'ער אונוויסענהייט איז עס די אפאלאגעטישע מורא פאר א געוויסענהאפטען אנאליז פון ווערטה און מעהרווערטה, און אויך די מורא טאמער וועט זיך דערפון בעקומען א פאליציי־פערבאטענער רעזולטאט, וואס עס צווינגט א ראשער'ן און זיינע חברים צו פערדרעהען די מעהר אדער ווייניגער קלארע רעכטפערטיגונג־טעמים פון דעם קאפיטאליסט פאר זיין צונעהמען די פאראנענע מעהרווערטהען, וואס ער געפינט אין די גרונדען פון דעם ענטשטעהען פון מעהרווערטה.

אַמעריקאַנער באַוועל, און פּראָדוצירט 1 פונט פעדים אויף יעדען שפּינדעל אַ וואָך. דער אָבפּאַל איז 6 פּראָצענט. הייסט עס, אַז 10,600 פונט באַוועל ווערן אויסגעאַרבייט וועכענטליך אין 10,000 פונט פעדים, מיט אַן אָבפּאַל פון 600 פונט. אין אַפּריל 1871 האָט די דאָזיגע באַוועל געקאָסט 7¾ פּענס אַ פונט; אַלזאָ פאַר 10,600 פונט, אין רונדע ציפער, 342 פונט סט. די 10,000 שפּינדלען, צורעכענדיג די מאַשינעריע, וואָס גרייט צו צום שפּינען, און די דאַמף־מאַשין, קאָסטען 1 פונט סט. פּער שפּינדעל, אַלזאָ 10,000 פונט סט. זייער יעהרליכע אָבנוצונג בעטרעפט 10 פּראָצענט, הייסט עס 1000 פונט סט. אָדער 20 פונט סט. אַ וואָך. דירה־געלד פאַר דער פאַבריק איז 300 פונט סט. אָדער 6 פונט סט. פּער וואָך. קויהלען (4 פונט פּער שטונדע און פערד־קראַפט [לויט'ן אינדיקאַטאָר] און 60 שטונדען אַ וואָך, אַריינגערעכענט בעהייצונג פון דער געביידע) 11 טאָן אַ וואָך, אויף 8 שילינג 6 פּענס אַ טאָן, קאָסטען אין רונדע ציפער 4½ פונט סט. אַ וואָך; גאַז 1 פונט סט. אַ וואָך, אויל 4½ פונט סט. אַ וואָך, אַלזאָ אַלע הילף־שטאָפען 10 פונט סט. אַ וואָך. דער אַרבייטס־לוין בעטרעפט 52 פונט סט. אַ וואָך. דער קאָנסטאַנטער און וואַריאַבלער קאַפּיטאַל צוזאַמען מאַכען אַלזאָ אויס 378+52=430 פונט סט. אַ וואָך.

דער פּרייז פון פעדים איז 12¼ פּענס אַ פונט, הייסט עס פאַר 10,000 פונד—510 פונט סט. כדי צו געפינען דעם מעהרווערטה, מוזען מיר אַראָבציהען פון די 510 פונט סט., ד.ה. דעם ווערטה פון גאַנצען פּראָדוקט, דעם אויסגעגעבענעם קאָנסטאַנטען און וואַריאַבלען קאַפּיטאַל, די 430 פונט סט. מיר בעקומען דאַן אַלס מעהרווערטה 80 פונט סט. דעם קאָנסטאַנטען טייל ווערטה, וואָס בעטרעפט 378 פונט סט., שטעלען מיר גלייך נול, אַזוי ווי ער נעהמט נים קיין טייל אין דער וועכענטליכער ווערטה־שאַפונג. ער ווערט נים געשאַפען פון דאָס ניי, נאָר ער ווערט בלויז אַריבערגעטראָגען. בלייבט דער וועכענטליכער ווערטה־פּראָדוקט פון 132=52 פונט סט. וואַריאַבלער קאַפּיטאַל+80 פונט סט. מעהרווערטה. די ראַטע פון מעהרווערטה איז אַלזאָ $=\frac{80}{52}=153\frac{11}{13}$ פּראָצענט. ביי אַ צעהן־שטונדיגען דורכשניטליכען אַרבייטס־טאָג

איידער דער גראַד עקספּלואַטאַציע, וואָס זעהט זיך אָן פון אויבען־אויף. אָבוואויל אין דעם געגעבענעם פאַל ווייסען מיר נאָך דער־ווײַלע ניט די אַבסאָלוטע גרויס פון דעם ארבייטס־טאָג, אויך ניט די פעריאָדע פון דעם ארבייט־פּראָצעס (א טאָג, א וואָך א.אז.וו.), און מיר ווייסען אויך ענדליך ניט די צאָהל פון די ארבייטער, וועלכע לאָזען גלייכצייטיג אין בעוועגונג דעם וואַריאַבלען קאַפּי־טאַל פון 90 פונט סט., פונדעסטוועגען בעווייזט אונז די ראַטע פונ'ם מעהרווערטה $\frac{\text{מ}}{\text{וו}}$, דורך דער מעגליכקייט פון איהר אומ־וואַנדלונג אין $\frac{\text{מעהראַרבייט}}{\text{נויטווענדיגע אַרבייט}}$, גענוי די פערהעלטעניש פון די צוויי בעשטאַנדטיילען איינער צום אנדערן. עס איז 100 פּראָ־צענט. פאָלגליך קומט אויס, אַז דער ארבייטער ארבייט איין העלפט פון טאָג פאַר זיך און די אַנדערע העלפט פאַר דעם קאַ־פּיטאַליסט.

די מעטאָדע ווי צו בערעכענען די ראַטע פון מעהרווערטה איז בקיצור אָט די: מיר נעהמען דעם גאַנצען ווערטה פון פּראָ־דוקט און שטעלען דעם טייל פון קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל־ווערטה, וואָס בעווייזט זיך בלויז אין איהם [דעם פּראָדוקט] ווידער, גלייך נול. די איבערגעבליבענע ווערטה־סומע איז דער איינצי־גער ווערטה־פּראָדוקט, וואָס איז ווירקליך ארויסגעבראַכט געוואָרען אין דעם שאַפונג־פּראָצעס פון דער סחורה. אויב דער מעהר־ווערטה איז א בעוואוסטע סומע, ציהען מיר איהם אַראָב פון דעם דאָזיגען ווערטה־פּראָדוקט, כדי אויסצוגעפינען דעם וואַריאַבלען קאַפּיטאַל. איז דער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל א בעוואוסטע סומע און מיר זוכען דעם מעהרווערטה, טהוען מיר פערקעהרט. אויב ביידע סומען זיינען בעוואוסט, דאַן דאַרף מען נאָר מאַכען די שלוס־אָפּעראַציע: בערעכענען די פערהעלטעניש פון דעם מעהר־ווערטה צום וואַריאַבלען קאַפּיטאַל $\frac{\text{מ}}{\text{וו}}$.

הגם די מעטאָדע איז אַזוי איינפאַך, פונדעסטוועגען שיינט צו זיין כדאי איינצואיבען דעם לעזער דורך איניגע ביישפּיעלען אין דעם אופן פון אנשויאונג, וואָס איז פאַר איהם פרעמד, און וועלכער ליעגט אין גרונד פון דער מעטאָדע.

קודם וועלען מיר נעהמען דעם ביישפּיעל פון א שפּינעריי מיט 10,000 מול־שפּינדלען, וועלכע שפּינט נומער 32 פעדים פון

צו פּראָדוצירן אַ מעהרווערטה, וועלכען פערשיידענע פּערזאָנען פערטיילען איהם צווישען זיך אונטער פערשיידענע אויסרעדען.*[81]

2. דער אויסדרוק פונ'ם ווערטה פון פּראָדוקט אין פּראָפּאָרציאָנעלע טיילען פון פּראָדוקט.

מיר ווע‏לען איצט זיך אומקעהרן צוריק צו דעם ביישפּיעל, וואָס האָט אונז בעוויזען, ווי דער קאַפּיטאַליסט מאַכט פון געלד קאַפּיטאַל. די נויטווענדיגע ארבייט פון זיין שפּינער האָט בעטראָפען 6 שטונדען, די מעהראַרבייט דאָסגלייכען, פאָלגליך איז דער גראַד עקספּלואַטאַציע פון דער אַרבייטס־קראַפט 100 פּראָצענט.

דער פּראָדוקט פון דעם 12־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג זיינען 20 פונט פעדים, ווערטה 30 שילינג. ניט וועניגער ווי $^8/_{10}$ פון אָט דעם ווערטה (24 שילינג) ווערן פאָרמירט דורך דעם ווערטה פון די פערצעהרטע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וואָס בעווייזט זיך בלויז ווידער אין דעם פּראָדוקט (20 פונט באַוועל פאַר 20 שילינג, שפּינדלען א.אַז.וו. פאַר 4 שילינג), אָדער זיי בעשטעהען פון קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל. די איבעריגע $^2/_{10}$ זיינען דער נייער ווערטה פון 6 שילינג, וואָס איז ענטשטאַנען בעת דעם פּראָצעס פון שפּינען—אַ העלפט פון דעם דעקט דעם אויסגעלעגטען טאָג־ווערטה פון דער אַרבייטס־קראַפט, און די אַנדער העלפט מאַכט אויס דעם מעהרווערטה פון 3 שילינג. דער גאַנצער ווערטה פון די 20 פונט פעדים איז אַלזאָ צוזאַמענגעשטעלט ווי פאָלגט: דער פעדים־ווערטה פון 30 שילינג=24 שילינג קאָנסטאַנטער קאַפּיטאַל+3 שילינג וואַריאַבלער קאַפּיטאַל+3 שילינג מעהרווערטה.

אַזוי ווי אָט דער גאַנצער ווערטה איז פאָרגעשטעלט אין דעם גאַנצען פּראָדוקט פון 20 פונט פעדים, מוזען אויך די פערשיידענע עלעמענטען פון דעם ווערטה זיך לאָזען פאָרשטעלען אין פּראָפּאָרציאָנעלע טיילען פון דעם פּראָדוקט.

---

*[81] די געגעבענע בעכענונגען גילטען נאָר ווי אילוסטראַציעס. די השערה איז, אַז די פּרייזען זיינען גלייך צו די ווערטהען. מיר וועלען זעהן אין דריטען בוך, אַז אָט די גלייכשטעלונג מאַכט זיך נאָר ניט אויף אַזאַ איינפאַכען אופן, אפילו פאַר די דורכשניטס פּרייזען.

בעקומט זיך : נויטווענדיגע ארבייט=$3\frac{31}{33}$ שטונדען און מעהר־ארבייט=$6\frac{2}{33}$ שטונדען.[31]

יאַקאָב מאַכט א חשבון פאַר דעם יאָהר 1815, אָנגעהמענדיג א פּרייז פון ווייץ אויף 80 שילינג דאָס פערטעל און א דורכשניט־ערטראַג פון 22 בושעל פּער אַקער, אַזוי אַז דער אַקער ברענגט אריין 11 פונט סט., (דער חשבון ליידט פון דעם חסרון, וואָס איינציגע פּרטים פון הוצאה און הכנסה זיינען שוין פון פריהער גערעקט, דאָך אָבער גענוגענד פאַר אונזער צוועק), ווי פאָלגט :—

ווערטה־פּראָדוקציאָן פּער אַקער.

זריעה (ווייץ)	1 פונט סט. 9 שילינג	שטייערן, מעשר אָב־צאַהלונגען	1 פונט סט. 1 שילינג
בעמיסטיגונג	2 ״ 10 ״	רענטע	1 ״ 8 ״
ארבייט־לוין	3 ״ 10 ״	פאַכטער'ס פּראָ־פיט און צינז	1 ״ 2 ״
סך הכל	7 פונט סט. 9 שילינג	סך הכל	3 פונט סט. 11 שילינג

דער מעהרווערטה, שטענדיג אָנגעהמענדיג, אַז דער פּרייז פון פּראָדוקט איז גלייך צו זיין ווערטה, ווערט דאָ פערטיילט אונטער די פערשיידענע רובריקען פּראָפיט, צינז, מעשר־אָבצאָה־לונגען א.אז.וו. אָט די רובריקען אינטערעסירן אונז ניט. מיר לעגען זיי צוזאַמען און בעקומען א מעהרווערטה פון 3 פונט סט. 11 שילינג. די 3 פונט 19 פאַר זריעה און בעמיסטיגונג שטעלען מיר, אַלס קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל גלייך נול. בלייבט דער אויס־געלעגטער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל פון 3 פונט 10, וואָס אנשטאַט איהם איז פּראָדוצירט געוואָרן 3 פונט 10+3 פונט 11. בכן בעטרעפט מ/וו = 3 פונט 11 / 3 פונט 10, מעהר איידער 100 פּראָצענט. דער אַרבייטער פערווענדט מעהר ווי א העלפט פון זיין אַרבייטס־טאָג

[31] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאַבע. דער ביישפּיעל, וואָס איז געגעבען געוואָרן איז דער ערשטער אויסגאַבע פון א שפּינעריי פאַר דעם יאָהר 1860, האָט ענטהאַלטען איינציגע פאַקטישע טעות'ן. די דאַטען, וואָס זיינען געגעבען דאָ אין טעקסט, האָב איך בעקריגען פון א מאַנטשעסטער פאַבריקאַנט. — מען דאַרף בעמערקען, אַז אין ענגלאַנד איז די אַלטע פערד־קראַפט בערעכענט געוואָרן לויט דעם דורכשניט פון צילינדער : די נייע ווערט געצעהלט לויט דער ווירק־ליכער קראַפט, וואָס דער אינדיקאַטאָר צייגט אָן.

ווארן בעת'ן פּראָצעס פון שפּינען גופא. עס קומט אויס, אזוי ווי זיי וואָלטען זיך גאָר אָהן שפּינען פערוואנדעלט אין פעדים, און אזוי ווי זייער פעדים־געשטאלט וואָלט געווען א ריינער שקר וכזב. אין דער ווירקליכקייט, ווען דער קאפּיטאליסט פערקויפט זיי פאר 24 שילינג און קויפט דערמיט צוריק זיינע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, ציינט זיך ארויס, אז די 16 פונט פעדים זיינען נאָר פערקליידטע באוועל, שפּינדלען, קויהלען א.אז.וו.

פערקעהרט, די איבערגעבליבענע צוויי צעהנטעל פון פּראָדוקט, אָדער די 4 פונט פעדים, שטעלען קיין אנדער זאך ניט פאָר א חוץ דעם נייעם ווערטה פון 6 שילינג, וואָס זיינען פּראָדוצירט געוואָרן אין דעם 12־שטונדיגען שפּינען־פּראָצעס. וואָס עס האָט געשטעקט אין זיי פון דעם ווערטה פון די פערנוצטע רויה־מאטעריאלען און ארבייטס־מיטלען, איז שוין ארויסגעריינינגט פון זיי און פערקערפּערט געוואָרן אין די ערשטע 16 פונט פעדים. די שפּינעריי־ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין 20 פונט פעדים, איז קאָנצענטרירט אין 2/10 פון דעם פּראָדוקט, עס קומט אויס, ווי דער שפּינער וואָלט אויסגעארבייט 4 פונט פעדים פון דער לופט, אָדער פון באוועל און שפּינדלען, וואָס האָבען זיך גענומען פון זיך אליין, אָהן דער מיטווירקונג פון מענשליכער ארבייט, און גיבען ניט צו דעם פּראָדוקט קיין ווערטה.

פון די 4 פונט פעדים, אין וועלכע עס געפינט זיך אויף דעם אופן דער גאנצער ווערטה־פּראָדוקט פון דעם טעגליכען פּראָצעס פון שפּינען, שטעלט פאָר איין העלפט נאָר דעם צוריקקעהר פון דער פערנוצטער ארבייטס־קראפט, ד.ה. דעם ווארשאבלען קאפּיטאל פון 3 שילינג; די אנדערע 2 פונט פעדים—נאָר דעם מעהרווערטה פון 3 שילינג.

אזוי ווי דעם שפּינער'ס 12 ארבייט־שטונדען פערקערפּערן זיך אין 6 שילינג, זיינען אין 30 שילינג ווערטה פון פעדים פערקערפּערט 60 ארבייט־שטונדען. זיי עקזיסטירן אין 20 פונט פעדים, פון וועלכע 8/10 אָדער 16 פונט זיינען די פערקערפּערונג פון 48 ארבייט־שטונדען, וואָס זיינען פערגאנגען איידער דעם פּראָצעס פון שפּינען, ד.ה. אין דער ארבייט, וואָס איז פערקערפּערט אין די פּראָדוקציאָנס־מיטלען פון די פעדים; און 2/10 אָדער 4 פונט זיינען די פערקערפּערונג פון 12 ארבייטסשטונדען,

אויב אין 20 פונט פעדים געפינט זיך א פעדים־ווערטה פון 30 שילינג, מוז זיך דאך $^{8}/_{10}$ פון דעם ווערטה, אדער דער קאנסטאנטער טייל פון 24 שילינג, געפינען אין $^{8}/_{10}$ פון פראדוקט, אדער אין 16 פונט פעדים. פון אט די 16 שטעלען פאר 13⅓ פונט דעם ווערטה פון דעם רויה־מאטעריאל, פון די אויסגעשפונענע באוועל פאר 20 שילינג, און 2⅔ פונט שטעלען פאר די פערצעהרטע הילף־שטאפען און ארבייטס־מיטלען, די שפינדלען א.אז.וו. פאר 4 שילינג.

13⅓ פונט פעדים שטעלען אלזא פאר גאר די אויסגעשפונענע באוועל אין דעם גאנצען פראדוקט פון די 20 פונט פעדים, דעם רויה־מאטעריאל פון גאנצען פראדוקט, אבער מעהר גארנישט. אמת טאקע, אז אין זיי, אין די 13⅓ פונט פעדים, שטעקען ניט מעהר ווי 13⅓ פונט באוועל אין ווערטה פון 13⅓ שילינג, אבער זייער צוגעגעבענער ווערט פון 6⅔ שילינג מאכט אויס אן עקוויוואלענט פאר דעם באוועל, וואס איז פערשפונען געווארן אין די אנדערע 6⅔ פונט פעדים. עס קומט אויס אזוי ווי די באוועל־האר פון די דאזיגע 6⅔ פונט פעדים איז איינגאנצען אויסגעצופט געווארן און די גאנצע באוועל פון גאנצען פראדוקט איז צוזאמענגעקוועטשט געווארען אין די 13⅓ פונט פעדים. אבער דערפאר ענטהאלטען זיי איצט ניט קיין אטאם פון דעם ווערטה פון די פערברויכטע הילף־שטאפען און ארבייטס־מיטלען און גארנישט פון דעם נייעם ווערטה, וואס איז געשאפען געווארן אין פראצעס פון שפינען.

אזוי אויך שטעלען פאר די אנדערע 2⅔ פונט פעדים, אין וועלכע עס שטעקט דאס איבעריגע פון דעם קאנסטאנטען קאפיטאל (=4 שילינג), מעהר גארנישט אויסער דעם ווערטה פון די הילף־שטאפען און ארבייט־מיטלען, וואס זיינען פערנוצט געווארן אין דעם גאנצען פראדוקט פון 20 פונט פעדים.

אכט צעהנטעל פון דעם פראדוקט, אדער 16 פונט פעדים, ווען מען זאל זיי בעטראכטען קערפערליך ווי א געברויך־ווערטה, ווי פעדים, זיינען פונקט אזוי פיעל א געשאף פון דער שפינערייארבייט, ווי די איבעריגע פראדוקט־טיילען; דאך אבער, בעטראכטענדיג זיי אין אונזער צוזאמענהאנג, ענטהאלטען זיי ניט קיין שפינעריי־ארבייט, קיין ארבייט, וואס איז איינגעזויגט גע־

דעריבער פאַר דעם ווערטה פון די אַרבייטס־מיטלען, וואָס זיינען פערנוצט געוואָרן אין משך פון די 12 אַרבייט־שטונדען. אזוי אויך אין דער נעקסטער שטונדע און 12 מינוט פּראָדוצירט דער שפּינער 2 פונט פעדים=3 שילינג, אַ פּראָדוקטען־ווערטה, וואָס איז גלייך צו דעם גאַנצען ווערטה פונ'ם פּראָדוקט, וואָס ער שאַפט אין 6 שטונדען נויטוועגדיגער אַרבייט. ענדליך פּראָדוצירט ער אין די לעצטע $^6/_5$ שטונדען אויך אזוי 2 פונט פעדים, וואָס זייער ווערטה איז גלייך צו דעם מעהרווערטה, וועלכער איז געשאַפען געוואָרן דורך זיין האַלב־טאָגיקער מעהר־אַרבייט. אָט דער מין רעכענונג דיענקט דעם ענגלישען פאַבריקאַנט פאַר זיין טעגליכען געברויך, און ער קאָן זאָגען צ.ב.ש., אז אין די ערשטע 8 שטונדען אָדער ⅔ פון אַרבייטס־טאָג שלאָגט ער אַרויס זיין באַוועל א.אז.וו. מען זעהט, אז די פאָרמולע איז אַ ריכטיגע, אז עס איז פאַקטיש די ערשטע פאָרמולע, נאָר אַנשטאַט וואָס מען האָט פריהער בע־טראַכט די טיילען פון פּראָדוקט ליעגענדיג פאַרטיגע איינע נעבען די אַנדערע אין רוים, בעטראַכט מען זיי איצטער, ווי זיי קומען איינע נאָך די אַנדערע אין צייט. די פאָרמולע ;קאָן אָבער אויך געהן צוזאַמען מיט זעהר באַרבאַרישע פאָרשטעלונגען, דערהויפּט אין קעפּ, וועלכע זיינען פונקט אזויפיעל פעראינטערעסירט פּראַק־טיש אין דעם פּראָצעס פון ווערטה־פערמעהרונג, ווי זיי זיינען פעראינטערעסירט איהם שלעכט צו פערשטעהן טעאָרעטיש. מען קאָן זיך אויף דעם אופן איינבילדען ,אז אונזער שפּינער צ.ב.ש. פּראָדוצירט אין די ערשטע 8 שטונדען פון זיין אַרבייטס־טאָג דעם ווערטה פון דער באַוועל, אין דער נעקסטער שטונדע און 36 מינוט דעם ווערטה פון די פערצעהרטע לעבענס־מיטלען, אין דער פאָלגענדער שטונדע און 12 מינוט דעם ווערטה פון דעם אַרבייטס־לוין, און נאָר די פיעל־בעריהמטע „לעצטע שטונדע" ווערט געווידמעט דעם פאַבריק־הערן, ד. ה. דער פּראָדוקציאָן פון מעהרווערטה. אויפ'ן שפּינער ווערט אָט אזוי אַרויפגעלעגט די לאַסט אָבצוטאָן אַ טאָפּעלטען וואונדער: צו פּראָדוצירן באַוועל, שפּינדלען, דאַמף־מאַשין, קויהלען, אויל א.אז.וו. אין דעמזעלבען אויגענבליק וואָס ער שפּינט מיט זיי, און פון איין אַרבייטס־טאָג פון אַ געוויסען גראַד אינטענסיוויטעט צו מאַכען פינף אַזעלכע טעג. אין אונזער פאַל פאָדערט טאַקע

וואָס זיינען אויסגעגעבען געוואָרן אין דעם פּראָצעס פון שפּינען נופא.

פריהער האָבען מיר געזעהן, אז דער ווערטה פון די פעדים איז גלייך צו דער סומע פון דעם נייעם ווערטה, וואָס איז געשאפען געוואָרן אין זיין פּראָדוקציאָן, פּלוס דעם ווערטה, וואָס בעשטעהט שוין פון פריהער אין זיינע פּראָדוקציאָנס־מיטלען. איצטער ציינט זיך ארוים, אז די פערשיידענע בעשטאנד־טיילען פון דעם ווערטה פון פּראָדוקט, וואָס זיינען פערשיידען לויט זייערע פונקציעס אָדער אין בעגריף פון דער זאך, לאָזען זיך פאַרשטעלען אין פּראָפּאָרציאָנעלע טיילען פון דעם פּראָדוקט אליין.

אָט די פערוואנדלונג פונ'ם פּראָדוקט—פון דעם רעזולטאט פון פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס—אויף איין סכום פּראָדוקט, וואָס שטעלט פאָר נאָר די ארבייט, וועלכע ליעגט אין די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, אָדער דעם קאָנסטאנטען קאפּיטאל; אויף אנאנדער סכום, וואָס שטעלט פאָר די צוגעגעבענע נויטווענדיגע ארבייט בעת דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, אָדער דעם וואריאבלען קאפּיטאל; און אויף א לעצטען סכום פּראָדוקט, וואָס שטעלט פאָר נאָר די מעהרארבייט, וואָס איז צוגעגעבען געוואָרן אין דעמזעלביגען פּראָצעס, אָדער דעם מעהרווערטה — אָט די פאנאנדערטיילונג איז פּונקט אזוי אייגפאך ווי וויכטיג, ווי איהר אָנווענדונג אויף די פערוויקעלטע און נאָך ניט געלייזטע פּראָבלעמען וועט שפּעטער בעווייזען.

מיר האָבען אָקאָרשט בעטראכט דעם גאנצען פּראָדוקט אלס א פארטיגען רעזולטאט פון דעם 12־שטונדיגען ארבייטס־טאָג, מיר וואָלטען אָבער אויך געקאָנט איהם בעטראכטען אין דעם פּראָצעס פון זיין ענטשטעהען און אלץ פאָרשטעלען די טייל־פּראָדוקטען ווי פּראָדוקט־טיילען, וואָס זיינען פערשיידען לויט זייערע פונקציעס.

דער שפּינער פּראָדוצירט אין 12 שטונדען 20 פונט פעדים, פאָלגליך אין איין שטונדע $1\frac{2}{3}$ און אין 8 שעה $13\frac{1}{3}$ פונט, הייסט עס א טייל פּראָדוקט, וואָס זיין ווערטה איז גלייך צו דער גאַנצער, וועלכע ווערט אויסגעשפּונען אין משך פון גאנצען ארבייטס־טאָג. אויפ'ן זעלבען אופן איז דער טייל פּראָדוקט פון דער פאָלגענדער שטונדע מיט 36 מינוט גלייך צו $2\frac{2}{3}$ פונט פעדים, און שטעלט

גאנצער פערדיענסט פון דער לעצטער שטונדע. א פאבריקאנט לעגט אויס 100,000 פונט סט.—80,000 פונט סט. אין פאבריק־געביידען און מאשינען, 20,000 אין רויה־מאטעריאלען און אר־בייטס־לוין. אנגענומען אז דער קאפיטאל דרעהט זיך אום איין מאל א יאהר, און אז דער ברוטא־ריוח בעטרעפט 15 פראצענט, מוז דער יעהרליכער אומזאץ פון סחורה אין דער פאבריק בע־טרעפען 115,000 פונט סט.... פון אט די 115,000 פונט סט. פראדוצירט יעדע פון די 23 האלבע שטונדען פון ארבייטס־טאג $^{5}/_{115}$ אדער $^{1}/_{23}$. פון אט די $^{23}/_{23}$, וועלכע מאכען אויס דאס גאנצע פון די 115,000 פונט סט. (Constituting the whole 115.000) קעהרען אום $^{20}/_{23}$, ד.ה. 100,000 פון די 115,000 בלויז דעם קא־פיטאל ; $^{1}/_{23}$ אדער 5000 פונט סט. פון די 15,000 ברוטא־ריוח (!) קעהרען אום די אבנוצונג פון דער פאבריק און מאשי־נעריע. די איבערגעבליבענע $^{2}/_{23}$, ד.ה. דיביידע לעצטע האלבע שטונדען פון יעדען טאג פראדוצירן דעם ריינעם ריוח פון 10 פראצענט. פאלגליך, ווען די פאבריק וואלט געמענט ארבייטען 13 שטונדען אנשטאט 11½, וואלט, ביי דיזעלבע פרייזען, צו־לעגענדיג אן ערך 2,600 פונט סט. צום צירקולירענדען קאפיטאל, דער ריינער ריוח מעהר ווי פערטאפעלט געווארן. פערקעהרט, ווען די ארביים־שטונדען וואלטען טעגליך פערקלענערט געווארן מיט איין שטונדע, וואלט דער ריינער ריוח אינגאנצען פער־שווינדען, און ווען עס וואלט פערקירצט געווארן מיט אנדער־האלבען שטונדען, וואלט אויך דער ברוטא־ריוח פערשווינדען.״ [32]

---

[32] סיניאר אין דער אויבען־דערמאנטער שריפט, ז. 12 און 13. מיר שטעלען זיך נים אב אויף די קוריאזען, וועלכע זיינען גלייכגילטיג פאר אונזער צוועס : צום ביישפיעל די בעהויפטונג, אז די פאבריקאנטען רעכענען דעם אומקעהר פאר דער אבנענוצטער מאשינעריע א.אז.וו. ד.ה. א בעשטאנד־טייל פון קאפיטאל, אלס א ריוח—ברוטא אדער נעטא, א שמוציגער אדער א ריינער ריוח. מיר שטעלען זיך אויך נים אב אויף דער ריכטיגקיים אדער פאלשקיים פון די אנגעגעבענע צאהלען. אז זיי זיינען נים מעהר ווערטה איידער דער זאגענאנטער „אנאליז״, האט בעוויזען לעאנר־הארד הארנער אין „א לעטטער טו מר. סיניאר עטצ.״, לאנדאן 1837. לעאנהארד הארנער, איינער פון דער קאמיסיע צו אונטערזוכען די פאבריק־פערהעלטעניסע פון 1833 און א פאבריק־אינספעקטאר—פאקטיש א פאבריק־צענזאר—ביז 1859, האט דעם ענגלישען ארבייטער־קלאס געלייסטעט אונשטערבליכע פערדיענסטען. דעם גאנצען לעבען האט ער געפיהרט א קאמף

די פראדוקציאן פונ'ם רויה־מאטעריאל און פון די ארבייטס־מיטלען 4 צוועלף־שטונדינגע ארבייטס־טעג און זייער פערוואנד־לונג אין פעדים נאך א 12־שטונדינגען ארבייטס־טאג. אז די לוסט נאך רויב גלויבט אזעלכע וואונדער און עס פעהלט איהר קיינמאל ניט קיין היפאקריטישער טעארעטיקער זיי צו דערקלערן, בעווייזט א ביישפיעל, וואס האט זיך ערווארבען א היסטארישע בעריהמטקייט.

3. סיניאר'ס „לעצטע שטונדע".

איין שעהנעם פריהמארגען, אין יאהר 1836, איז נאססאו וו. סיניאר, א מאן מיט א גרויסען נאמען וועגען זיין עקאנא־מישער וויסענשאפט און שעהנעם סטיל—א מין שעהן־גייסט צווישען די ענגלישע עקאנאמען—גערופען געווארן פון אקספארד נאך מאנטשעסטער, כדי דא צו לערנען זיך פאליטישע עקאנאמיע, אנשטאט דארטן צו לערנען אנדערע. די פאבריקאנטען האבען איהם אויסגעקליבען פאר א פרייז־פעכטער אנטקעגען דעם אונ־לעננסט ארויסגעגעבענעם פאבריק־געזעץ און אנטקעגען דער נאך מעהר געפעהרליכער אגיטאציע פאר א 10 שטונדיגען ארבייטס־טאג. זיי האבען איינגעזעהן מיט זייער געאיבטער פראקטישער שארפזיניגקייט, אז דער הערר פראפעסאר „וואנטעד א גוד דיעל אוו פינישינג" [אז עס פעהלט איהם נאך דער לעצטער שליף]. זיי האבען איהם דעריבער אויסגעשריבען קיין מאנטשעסטער. דער הערר פראפעסאר פון זיין זייט האט איבערגעגעבען אין זיין שעהנעם סטיל די לעקציע, וואס ער האט בעקומען פון די פאברי־קאנטען אין מאנטשעסטער, אין א קליין ביכעל: "Letters on the Factory Act, as it affects the Cotton Manufacture, London, 1837. דא קאן מען געפינען צווישען אנדערעם די פאל־גענדע מחיה'דיגע שטעלען:

„אונטער דעם איצטיגען געזעץ קאן קיין פאבריק, וועלכע בעשעפטיגט ארבייטער אונטער 18 יאהר, ניט ארבייטען לענגער ווי 11½ שטונדען טעגליך; דאס הייסט 12 שטונדען א טאג די ערשטע 5 טעג און 9 שטונדען שבת. דער פאלגענדער אנא־ליז (!) בעווייזט אבער, אז אין אזא פאבריק נעהמט זיך דער

אויפ'ן וואָרט, נאָר האָט געזעהן, אלס זאכפערשטענדיגער, אז מען דארף דאָ האָבען אן אנאליז, האָט ער דאָך אין אזא פראגע, וואו עס דרעהט זיך אויסשליסליך ארום דער פערהעלטעניש פון דעם ריינעם ריוח צו דער גרויס פונ'ם ארבייטס־טאָג, קודם כל געמוזט בעטען די הערען פאבריקאנטען, זיי זאָלען ניט צונויפמישען אין איין קאשע די מאשינעריע און די פאבריק־געביידען, דעם רויה־מאטעריאל און די ארבייט, נאָר זיי זאָלען אזוי גוט זיין אוועקשטעלען דעם קאָנסטאנטען קאפיטאל, וואָס ליעגט אין די פאבריק־געביידען, מאשינעריע, רויה־מאטעריאל א.אז.וו., אויף איין זייט, און דעם קאפיטאל, וואָס איז אויסגעלעגט אין ארבייטסלוין, שטעלען אויף דער אנדער זייט. ווען עס וואָלט זיך דאַן ארויס־געוויזען א שטייגער, אז לויט דעם פאבריקאנט'ס רעכענונג רע־פראָדוצירט אָדער קעהרט אום דער ארבייטער אין $^{2}/_{\circ}$, אָדער אין 1 שטונדע, דעם ארבייטסלוין, וואָלט דער אנאליטיקער געדארפט פאָרטזעצען אזוי צו זאָגען:

נאָך אייער חשבון פראָדוצירט דער ארבייטער אין דער פאָר־לעצטער שטונדע זיין ארבייטס־לוין און אין דער לעצטער שטונדע אייער מעהרווערטה אָדער דעם ריינעם ריוח. אזוי ווי דער אר־בייטער פראָדוצירט אין איינע און דיזעלביגע צייטען איינע און דיזעלביגע ווערטהען, האָט דער פראָדוקט פון דער פאָר־לעצטער שטונדע דעמזעלביגען ווערטה ווי דער פראָדוקט פון דער לעצטער שטונדע. ווייטער, דער ארבייטער פראָדוצירט ווערטהען נאָר אזוי ווייט ווי ער גיט אויס ארבייט, און דער סכום פון זיין ארבייט ווערט געמאָסטען דורך זיין ארבייט־צייט. אָט די ארבייט־צייט בעטרעפט לויט אייער חשבון 11½ שטונדען א טאָג. איין טייל פון אָט די 11½ שטונדען פערברויכט ער צו פראָדוצירען אָדער צוריקצוקעהרען זיין ארבייטס־לוין, דעם אנדער טייל צו פראָדוצירען אייער ריינעם ריוח. ווייטער טהוט ער גאָרנישט אין משך פון ארבייטס־טאָג. אזוי ווי אָבער לויט אייער בעהויפטונג זיינען זיין לוין און דער מעהרווערטה, וואָס ער ברענגט, גלייך־גרויסע ווערטהען, איז קלאָר אז ער פראָדוצירט זיין ארבייטס־לוין אין 5¾ שטונדען און אייער ריינעם ריוח אין די אנדערע 5¾ שטונ־דען. היינט ווייטער, אזוי ווי דער ווערטה פון די פעדים, וואָס ער פראָדוצירט אין 2 שטונדען, איז גלייך צו דער ווערטה־סומע

און דאס רופט אן דער הערר פראפעסאר אן „אנאליז״! האט ער געגלויבט דעם יאמער פון די פאבריקאנטען, אז די ארבייטער פערגיידען די בעסטע צייט פון טאג אויף דער פראדוקציאן, און בכן אויף דער רעפראדוקציאן, אדער אויף אומצוקעהרן דעם ווערטה, פון די געביידען, מאשינען, באוועל, קויהלען א.אז.וו., דאן איז דאך דער גאנצער אנאליז געוועזן איבעריג. ער האט זיי פשוט געראפט ענטפערן: מיינע העררען! ווען איהר לאזט ארבייטען 10 שטונדען אנשטאט 11½, וועט דער טעגליכער פערברויך פון באוועל, מאשינעריע א.אז.וו., ווען די אומשטענדען בלייבען זאנסט דיזעלביגע, זיין וועניגער אויף 1½ שטונדען. איהר געווינט אלזא פונקט אזויפיעל, וויפיעל איהר פערלירט. אייערע ארבייטער וועלען אין דער צוקונפט פערגיידען 1½ שטונדען וועניגער אויף צו רעפראדוצירן אדער אומצוקעהרן דעם אויסגעלעגטען קאפיטאל־ווערטה. האט ער זיי, וויעדער ניט געגלויבט

ניט נאר מיט די פערביטערטע פאבריקאנטען, נאר אויך מיט די מיניסטארען, פאר וועלכע עס איז געוועזן אזויפיעל וויכטיגער צו צעהלען די שטימען פון די פאבריק־בעלי־בתים אין האוז אוו קאמאנס איידער די ארבייט־שטונדען פון די „הענט״ אין פאבריק.

צוגאב צו דער נאטע 32. — סיניאר׳ס דערקלערונג איז א פערדרעהטע, א חוץ וואס איהר אינהאלט איז פאלש. וואס ער האט אייגענטליך געוואלט זאגען, איז דאס: דער פאבריקאנט בעשעפטיגט די ארבייטער טעגליך 11½ אדער $^{23}/_{2}$ שטונדען. אזוי ווי דער איינצעלנער ארבייטס־טאג, אזוי בעשטעהט אויך די יאהר־ארבייט פון 11½ אדער $^{23}/_{2}$ שטונדען (געכפל׳ט אויף דער צאהל ארבייטס־טעג דורכ׳ן יאהר). אויף דער השערה פראדוצירן די $^{23}/_{2}$ ארבייט־שטונדען דעם יעהרליכען פראדוקט פון 115,000 פונט סט.; ½ ארבייט־שטונדע פראדוצירט $115{,}000 \times {}^{1}/_{23}$ פונט סט.; $^{20}/_{2}$ פראדוצירן $115{,}000 \times {}^{20}/_{23}$ פונט סט.$=100{,}000$ פונט סט., ד. ה. זיי קעהרן נאר אום דעם אויסגעלעגטען קאפיטאל. בלייבען ⅜ ארבייט־שטונדען, וועלכע פראדוצירן $115{,}000 \times {}^{3}/_{23}$ פונט סט.$=15{,}000$, ד.ה. דער ברוטא־ריוח. פון אט די $^{3}/_{2}$ ארבייט־שטונדען פראדוצירט ½ ארבייט־שטונדע $15{,}000 \times {}^{1}/_{23}$ פונט סט. $=5000$ פונט סט., ד.ה. זי פראדוצירט נאר וויפיעל עס קעהרט אום פאר דעם אבניץ פון דער פאבריק און פון דער מאשינעריע. די לעצטע צוויי האלבע ארבייט־שטונדען, ד.ה. די לעצטע ארבייט־שטונדע, פראדוצירט $115.000 \times {}^{2}/_{23}$ פונט סט.$=10{,}000$ פונט סט. דאס הייסט דעם נעט ריוח. סיניאר אין זיין טעקסט פערוואנדעלט די לעצטע $^{2}/_{23}$ פון פראדוקט אין חלקים פון ארבייטס־טעג גופא.

פראָדוצירט אין דער פאָרלעצטער שטונדע דעם ווערטה פון זיין ארבייטס־לוין און אין דער לעצטער שטונדע דעם ריינעם ריוח, מיינט מעהר גאָרנישט, ווי אז אין דעם פעדים־פראָדוקט פון 2 שטונדען פון זיין ארבייטס־טאָג—סיי זיי שטעהען פון פאָרענט, סיי פון הינטען—זיינען פערקערפערט 11½ ארבייט־שטונדען, אקוראט אזויפיעל שטונדען, וויפיעל זיין גאנצער ארבייטס־טאָג האָט. און דער אויסדרוק, אז אין די ערשטע 5¾ ארבייט־שטונדען פראָדוצירט ער זיין ארבייטס־לוין און אין די לעצטע 5¾ שטונדען אייער ריינעם פראָפיט, מיינט מעהר גאָרנישט, ווי אז פאר די ערשטע 5¾ שטונדען צאָהלט איהר און פאר די לעצטע 5¾ שטונדען צאָהלט איהר ניט. איך זאָג, איהר צאָהלט פאר דער ארבייט, אנשטאט צו זאָגען, איהר צאָהלט פאר דער ארבייטס־קראפט, נאָר כדי צו רעדען אויף אייער אייגענעם זשארגאָן. פערגלייכט איצט, איהר הערען, דעם ערך פון דער ארבייט־צייט, פאר וועלכער איהר צאָהלט, צו דער ארבייט־צייט, פאר וועלכער איהר צאָהלט ניט, וועט איהר געפינען, אז עס איז העלפט אויף העלפט, ד.ה. 100 פראָצענט, וואָס איז אודאי א גאנץ שעהנער פראָצענט. עס ליעגט אויך ניט אונטער דעם קלענסטען צווייפעל, אז ווען איהר וואָלט אויסגענוצט אייערע „הענד" 13 שטונדען אנשטאט 11½—וואָס עס לאָזט זיך אויף אייך לייכט גלויבען—און וואָלט די איבעריגע 1½ שטונדען צוגעלעגט אינגאנצען צו דער מעהר־ארבייט, וואָלט די מעהר־ארבייט געוואקסען פון 5¾ אויף 7¼ שטונדען און די ראטע פון מעהרווערטה—פון 100 פצט. אויף 126 ²/₂₃ פראָצענט. אָבער איהר זייט שוין גאָר צו־היציגע קעפ, אויב איהר האָפט, אז צוגעבענדיג 1½ שטונדען וועט די ראטע שטייגען פון 100 אויף 200 אָדער נאָך מעהר ווי 200 פראָצענט, ד.ה. זיך „מעהר ווי פערטאָפּלען". פון דער אנדער זייט—דעם מענשענ'ס הארץ איז א וואונדערליכע זאך, דערהויפט ווען דער מענש טראָגט זיין הארץ אין בייטעל—זייט איהר צופיעל פערטרויערטע פעסימיסטען, אויב איהר האָט מורא, אז פערקלענערענדיג דעם ארבייטס־טאָג פון 11½ אויף 10½ שטונדען וועט אייער גאנצער ריינער ריוח צערריבען ווערן. עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. אָנגענומען אז אלע אנדערע אומשטענדען בלייבען די־זעלביגע, וועט די מעהר־ארבייט ארונטערפאלען פון 5¾ אויף

פון זיין ארבייטס־לוין פלוס אייער ריינעם ריוח, מוז אט דער ווערטה פון די פעדים זיך מעסטען דורך 11½ ארבייט־שטונדען: דער פראדוקט פון דער פארלעצטער שטונדע דורך 5⅔ ארבייט־שטונדען, דער פראדוקט פון דער לעצטער שטונדע—דאסגלייכען. איצט קומען מיר צו אן ערעלען פונקט. אלזא אויפגעפאסט! די פארלעצטע ארבייט־שטונדע איז א געוועהנליכע ארבייט־שטונדע, אזוי ווי די ערשטע. ניט מעהר און ניט ווענינער. איז ווי אזוי קאן דער שפינער פראדוצירן אין 1 ארבייט־שטונדע א ווערטה פון פעדים, וועלכער שטעלט פאר 5¾ ארבייט־שטונדען? אין דער ווירקליכקייט טהוט ער טאקע גארניט אזא וואונדער. דער געברויך־ווערטה, וואס ער פראדוצירט אין איין שטונדע, איז א בעשטימטער סכום פעדים. דער ווערטה פון אט די פעדים ווערט געמאסטען דורך 5 ¾ ארבייט־שטונדען, פון וועלכע 4¾ געפינען זיך שוין אהן זיין מיטווירקונג אין די פראדוקציאנס־מיטלען, וואס ער פערצעהרט יעדע שטונדע, ד.ה. אין די באוועל, מאשינעריע א.ז.וו., און ¼ אדער 1 שטונדע איז צוגעגעבען פון איהם אליין. איז דעריבער, אזוי ווי זיין ארבייטס־לוין ווערט פראדוצירט אין 5⅔ שטונדען און דער פעדים פראדוקט פון איין שפין־שטונדע האלט אויך איין 5¾ ארבייט־שטונדען, שטעקט לחלוטין גאר קיין כשוף ניט אין דעם, וואס דער ווערטה־פראדוקט פון זיינע 5¾ שפין־שטונדען איז גלייך צו דעם פראדוקט־ווערטה פון 1 שפין־שטונדע. איהר זיינט אבער לגמרי אויף א פאלשען וועג, אויב איהר מיינט, אז ער פערלירט איין אייניציגען אטאם צייט פון זיין ארבייטס־טאג אויף צו רעפראדוצירן אדער „צוריקקעהרן" די ווערטהען פון באוועל, מאשינעריע א.אז.וו. דורכדעם וואס זיין ארבייט מאכט פעדים פון באוועל און שפינדלען, דורכדעם וואס ער שפינט, געהט שוין פון זיך אליין אריבער דער ווערטה פון די באוועל און שפינדלען אויף די פעדים. דאס קומט פון דער קוואליטעט פון זיין ארבייט, ניט פון איהר קוואנטיטעט. אודאי וועט ער אין א שטונדע אריבערטראגען מעהר ווערטה פון באוועל א.אז.וו. אויף די פעדים איידער אין א האלבער שטונדע, אבער דאס איז נאר דערפאר, ווייל ער שפינט אוים מעהר באוועל אין א שטונדע איידער אין א האלבער שטונדע.

איהר בעגרייפט אלזא: אייער אויסדרוק. אז דער ארבייטער

ווען אייער „לעצטע שעה" וועט אמאָל אויף אן אמת שלאָגען, זאָלט איהר האָבען אין זין דעם פּראָפעסאָר פון אָקספאָרד. און

וואַלקענס פלאַקס־שטויב, פון וועלכע איהר קאַנט זיך ניט ראַטעווען. די ארבייט גופא, מחמת דער פיבערהאַפטער שנעלקייט פון די מאַשינען, פאָדערט א אונ־אויפהערליכע אַנשטרענגונג פון פלינקייט און בעוועגונג, אונטער דער קאָנטראָל פון אַן אויפפּאַסונג, וואָס ווערט קיינמאָל ניט מיעד; און עס זעהט אויס אַביסעל האַרט־הערציג צו לאָזען די עלטערן אַנווענדען דעם אויסדרוק „פוילענצעריי" אויף די אייגענע קינדער, וועלכע, אַראָבציהענדיג די עסען־צייט, זיינען צו־געשמידט 10 פולע שטונדען צו אַט אַזאַ בעשעפטיגונג, אין אַט אַזאַ אַטמאָ־ספערע..... אַט די קינדער ארבייטען לענגער איידער די אַקער־קנעכט אין די ארומיגע דערפער.... אַזעלכע הארצלאָזע מוסר־רייד וועגען „פוילקייט און זינד" מוז געבראַנדמאַרקט ווערן ווי די ריינסטע צבוע'יאַצטווע און די אונפער־שעהמטסטע היפּאָקריטסטווע.... דער טייל פון פּובליקום, וועלכער איז אַן ערך 12 יאָהר צוריק ערשטוינט געוואָרן פון דער זיכערקייט, מיט וועלכער מען האָט עפענטליך און אויף א העכסט־ערנסטען אופן פּראָקלאַמירט, אונטער דער סאַנקציע פון א גרויסער אויטאָריטעט, אַז דער גאַנצער ריינער ריוח פון דעם פאַבריקאַנט פליעסט ארויס פון דער ארבייט פון דער „לעצטער שטונדע", און אַז דערי בער וואָלט א פערקלענערונג פון דעם ארבייטס־טאָג אויף איין שטונדע פערניכטעט דעם גאַנצען פּראָפיט; אַט דער טייל פון פּובליקום, זאָגען מיר, וועט קוים געטרויען זיינע אויגען, ווען ער וועט איצטער אויסגעפינען, אַז די אָריגינעלע ענטדעקונג וועגען די טוגענדען פון דער „לעצטער שטונדע" איז אַזויפיעל אויס־געבעסערט געוואָרן, אַז זי נעהמט אריין די „מאָראַל" אַזוי גוט ווי דעם „פּראָ־פיט"; אַזוי אַז אויב די צייט פון דער קינדער־ארבייט זאָל ארונטערגעזעצט ווערן ביז ניט מעהר ווי פולע 10 שטונדען, וועט אויך די מאָראַל פון די קינדער פערשווינדען צוזאַמען מיט דעם נעט פּראָפיט פון זייערע ארבייט־געבער, היות ווי ביידע זאַכען הענגען אַב פון אַט דער לעצטער, פון אַט דער פאַטאַלער שטונדע." Report of Inspection of Factories for 31st of Oct., 1848, p. 101. דערזעלבער פאַבריק־ראַפּאָרט גיט דאַן אייניגע ביישפּיעלען פון דער „מאָראַל" און דער „טוגענד" פון די דאָזיגע הערערן פאַבריקאַנטען, פון די קונצען, שפּיצלעך, איינרעדענישען, דראָהונגען, פעלשונגען א.אז.וו., וואָס זיי האָבען אַנגעווענדט, כדי צו צווינגען אייניגע אונבעהאָלפענע ארבייטער זיך אונטערצו־שרייבען אויף אַזוינע פּעטיציעס, און דערנאָך ארויפוואַרפען זיי אויפ'ן פאַר־לאַמענט ווי פּעטיציעס פון א גאַנצען אינדוסטריע־צווייג, אָדער פון דעם גאַנצען לאַנד. — עס איז העכסט כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם היינטיגען צושטאַנד פון דער אַזויגערופענער עקאָנאָמישער „וויסענשאַפט", אַז ניט סיניאָר אַליין, וועלכער —דאָס מעג געזאָגט ווערן צו זיין עהרע—איז שפּעטער ענערגיש ארויסגעטראָטען פאַר די פאַבריק־געזעצען, און ניט זיינע ערשטע און שפּעטערע געגנער האָבען פערשטאַנען אויפצוקלערן די פאַלשע שלוסען פון דער דאָזיגער „אָריגינעלער ענטדעקונג". זיי האָבען אַפּעלירט צו דער פאַקטישער ערפאַהרונג, אָבער דער „פאַרוואָס" און „ווי אַזוי" איז געבליבען א סוד.

$4\frac{3}{4}$ שטונדען, וואָס גיט נאָך אַלץ אַ גאַנץ ניש־קשה׳דיגע ראַטע פון מעהרווערטה, דהיינו $82\frac{14}{28}$ פּראָצענט. די פּאַטאַלע „לעצטע שטונדע" אָבער, וועגען וועלכער איהר האָט אָנגעדערצעהלט מעהר מעשיות ווי די כיליאַסטען וועגען דעם אונטערגאַנג פון דער וועלט, איז פּוסטע באָבע־מעשיות. איהר פערלוסט וועט אייך נים קאָסטען אייער „ריינעם ריוח" און עס וועט ניט צונעהמען ביי די קינדער פון ביידע געשלעכטער, וועלכע איהר אַרבייט אויס, „די ריינקייט פון זייער נשמה". *82

*82 ווען סיניאָר האָט בעוויזען, אַז פון דער „לעצטער אַרבייט־שטונדע" הענגט אָב דער ריינער ריוח פון די פאַבריקאַנטען, די עקזיסטענץ פון דער ענג־לישער באַוועל־אינדוסטריע און ענגלאַנד׳ס גרויסקייט אויפ׳ן וועלט־מאַרק, האָט אַ חוץ דעם נאָך בעוויזען דר. אַנדריו אורע, אַז פאַבריק־קינדער און יונגע לייט אונטער 18 יאָהר, וועלכע מען האַלט ניט איינגעשפּאַרט גאַנצע 12 שטונדען אין דער וואַרעמער און ריינער מאָראַל־לופט פון דער פאַבריק, נאָר מען טרייבט זיי אַרויס „איין שטונדע" פריהער אין דער קאַלטער און פערשייטער דרויסען־וועלט, וועט דאָס ליידיג־געהן און זינדיגקייט אַוועקרויבען פון זיי דאָס גאַנצע חיות פון זייער נשמה. זינט דעם יאָהר 1848 הערן די פאַבריק־אינספּעקטאָרען ניט אויף, אין זייערע האַלב־יעהרליכע ראַפּאָרטען, צו מאַכען חוזק פון די פאַב־ריקאַנטען וועגען דער „לעצטער", דער „פּאַטאַלער שטונדע". אַזוי זאָגט צ.ב.ש. הערר האָועל, אין זיין פאַבריק־ראַפּאָרט פון דעם 31טען מאַי 1855 : „ווען דער דאָזיגער שאַרפזיניגער חשבון (ער ציטירט סיניאָר׳ן) וואָלט געווען ריכטיג, וואָלט יעדע באַוועל־פאַבריק אין גאַנץ ענגלאַנד געאַרבייט מיט פערלוסט פון דעם 1850טען יאָהר אַז Report of the Inspection of Factories for the half year ending Ap. 30, 1855, p. 19-20. ווען דער צעהן־שטונדען געזעץ איז אין 1848 דורכגעגאַנגען דורכ׳ן פּאַרלאַמענט, האָבען די פאַבריקאַנטען געצוואונגען איינינגע אַרבייטער אין די דאָר־פישע פלאַקס־שפּינערייען, וואָס ליגען צעוואָרפען צווישען די „קאַונטיס" (גראַפ־שאַפטען) דאָרסעט און סאָמערסעט, צו דערלאַנגען אַ פּעטיציע, אין וועלכער עס האָט זיך געזאָגט צווישען אַנדערעס : „מיר עלטערן, וואָס בעטען אייך, גלויבען, אַז די צוגעגעבענע לעדיגע שטונדע קאָן ניט האָבען קיין אַנדער רעזולטאַט אַ חוץ די דעמאָראַליזאַציע פון אונזערע קינדער, ווארים דאָס לעדיג־געהן איז די מוטער פון אַלע זינד." דערצו בעמערקט דער פאַבריק־ראַפּאָרט פון 31טען אָקטאָבער 1848 : „די אַטמאָספערע פון די פלאַקס־שפּינערייען, וואו די קינדער פון די דאָזיגע מאָראַליש־צערטליכע עלטערן אַרבייטען, איז אַזוי געדיכט מיט שטויב און האָר־ברעקלעך פון דעם רויה־מאַטעריאַל, אַז עס איז געפעהרליך־אומאַנגענעהם צו פערברענגען אין אַ שפּין־צימער אפילו נישט מעהר ווי 10 מינוט, ווארים אין דער קורצער ווייל קריגט איהר דעם שמערצליכסטען געפיהל פון דעם, וואָס די אויגען, די אויערן, די נאָזלעכער און דאָס מויל ווערן שנעל אָנגעפילט מיט

סאלוטער גרויס פון פראדוקט, נאר דורך דער רעלאטיווער גרויס פון דעם מעהר־פראדוקט.[34]

די סומע פון דער נויטווענדינגער ארבייט און דער מעהר־ארבייט,—די צייט־איינטיילונגען, אין וועלכע דער ארבייטער פראדוצירט דעם ווערטה, וואס צאהלט אב פאר זיין ארבייטס־קראפט, און דעם מעהרווערטה—שטעלט צוזאמען די אבסאלוטע גרויס פון זיין ארבייט־צייט—דעם ארבייטס־טאג (וואָרקינג דעי).

---

[34] „פאר אן אינדיווידום מיט א קאפיטאל פון 20 טויזענד פונט סט., וועלכע ברענגען איהם אריין יעהרליך א פראפיט פון 2000 פונט סט., וואלט געוועזן לגמרי אלץ איינס צי זיין קאפיטאל בעשעפטיגט 100 אדער 1000 ארבייטער, צי די פראדוצירטע סחורות פערקויפען זיך פאר 10 טויזענד אדער פאר 20 טויזענד פונט סט.—אנגענומען, פערשטעהט זיך, אז זיינע פראפיטען זיינען אין אלע פעלען ניט וועניגער ווי 2000 פונט סט. איז דען ניט דער ווירקליכער אינטערעס פון א פאלק דערזעלביגער? אנגענומען אז זיין ווירקליכע נעט הכנסה, זיינע רענטען און פראפיטען בלייבען דיזעלביגע, איז עס גארניט וויכטיג צי דאס פאלק בעשטעהט פון 10 אדער 12 מיליאן איינוואוינער." (ריקארדא, „דהי פרינסיפלס אוו פאליטיקאל עקאנאמי", 3טע אויסגאבע, לאנדאן 1821, ז. 416.) לאנג פאר ריקארדא'ן האט ארטהור יאנג, דער פאנאטיקער פון מעהר־פראדוקט, וועלכער איז איבעריגענס געוועזן א פוסטער קוואטשער, א שרייבער אהן א קריטישען הויז, און זיין רעפוטאציע שטעהט אין א אומגעקעהרטער פערהעלטניש צו זיין פערדיענסט,—געזאגט צווישען אנדערעס ווי פאלגט: „פון וואס פאר א נוצען וואלט געווען אין א מאדערנעם קעניגרייך א גאנצע פראווינץ, וואס ווערט בעארבייט אויפ'ן אלט־רוימישען שטייגער פון קליינע, אונאבהענגיגע פויערים, און זאל אפילו זיין מי יודע ווי גוט בעארבייט? פון וועלכען צוועק אויסער דעם איינציגען—אויסצוהאדעווען מענשען וואס איז אן און פאר זיך גאר קיין צוועק ניט "the mere purpose of breeding men is a most useless purpose" (ארטהור יאנג, „פאליטיקאל אריטהמעטיק עטצ." לאנדאן 1774, ז. 47.)

הוספה צו דער נאטע 34. — האפקינס מאכט די ריכטיגע בעמערקונג: „עס איז זאנדערבאר, ווי שטארק מען איז נוטה ארויסצושטעלען דעם איבערשוס פון רייכטום (net wealth) אלס נינסטיג פאר דעם ארבייטער־קלאס, ווייל ער ערלויבט איהם צו ארבייטען. אבער עס איז קלאר, אז ווען ער האט אזא ווירקונג, איז עס ניט דערפאר, ווייל ער מאכט אויס אן איבערשוס." (טה. האפקינס, „אן רענט אוו לאנד", לאנדאן 1823, ז. 126.)

איצט, מיינע העררען: אויף וויערערזעהן אין א בעסערער וועלט. דערוויילע אדדיא! ..[88] דער סיגנאל פון דער „לעצטער שטונדע“, וואס סיניאר האט ענטדעקט אין 1836, איז ווידער געגעבען געװארן דעם 15טען אפריל 1848 פון דזשיימס ווילסאן, — איינער פון די עקאנאמישע הויפט־מאנדארינען — אין זיין פאלעמיק, אין דעם „לאנדאן עקאנאמיסט“ אנטקעגען דעם צעהן־שטונדען־געזעץ.

4. דער מעהר־פראדוקט.

דעם טייל פון פראדוקט ($^1/_{10}$ פון 20 פונט פעדים, אדער די 2 פונט פעדים אין דעם ביישפיעל פון פאראגראף 2), אין וועלכען עס ליעגט דער מעהרווערטה, רופען מיר אן מ ע ה ר ־ פ ר א ד ו ק ט (סוירפלוס פראדיום). אזוי ווי די ראטע פון מעהרווערטה ווערט בעשטימט ניט דורך זיין פערהעלטניש צו דער גאנצער סומע, נאר בלויז צו דעם וואריאבלען בעשטאנד־טייל פון קאפיטאל, אזוי ווערט אויך בעשטימט די הויך פון דעם מעהר־פראדוקט דורך זיין פערהעלטניש ניט צו דאס איבעריגע פון גאנצען פראדוקט, נאר בלויז צו דעם טייל פראדוקט, אין וועלכען די נויטווענדיגע ארבייט איז פערקערפערט. אזוי ווי די שאפונג פון מעהרווערטה איז דער בעשטימענדער צוועק פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן, אזוי מעסט זיך דער הויך־גראד פון רייכטום ניט דורך דער אב־

---

[88] פונדעסטוועגען האט דער הערר פראפעסאר דאך עטוואס פראפיטירט פון זיין נסיעה קיין מאנטשעסטער! אין די „לעטטערס און דהי פאקטארי אקט“ הענגט אב דער גאנצער ריינער ריוח, „פראפיט“ און „צינז“, און נאך „עטוואס מעהר“ פון דעם ארבייטער׳ס ניט־בעצאהלטער ארבייט־שטונדע! איין יאהר פריהער, אין זיין בוך „אוטליינס אוו פאליטיקאל עקאנאמיע“, פערפאסט צום וואויל און בעסטען פון זיינע אקספארדער סטודענטען און געבילדעטע פיליסטער, האט ער נאך געהאט „ענטדעקט“, אנטקעגען ריקארדא׳ס בעשטימונג פון דעם ווערטה דורך דער ארבייטצייט, אז דער פראפיט נעהמט זיך פון דעם קאפיטאליסט׳ס ארבייט און דער צינז — פון זיין אסקעטיק [ממאס זיין די תענוגי עולם הזה] און זיין „אבסטינענץ“ [אבהאלטען זיך פון תענוגים]. די חכמה אליין איז געוועזן אן אלטע, אבער דאס ווארט „אבסטינענץ“ איז געוועזן ניי. הערר ראשער האט עס ריכטיג פערדייטשט דורך דעם ווארט „ענטהאלטונג“. זיינע קאמפאטריאטען, וועלכע זיינען וועניגער בעהאווענט אין לאטיין, די ווירט׳ס, שולצע׳ס און אנדערע מיכעלס, האבען אריינגעגעבען דעריין א זין פון פרישות און עס איבערזעצט: „ענטזאגונג“.

בייטס־טאָג $3\ {}^6/_6$. און אַזוי ווי, ווייטער, די פּראָפּאָרציע (מעהר־ארבייט־צייט / נויטיגע ארבייט־צייט) בעשטימט די ראַטע פון מעהרווערטה, איז אָט די ראַטע אַ געגעבענע גרויס, ווייבאַלד די פערהעלטעניש פון יענע ליניען איז בעוואוסט. זי בעטרעפט אין די דריי פערשיידענע ארבייטס־טעג כסדר $16\frac{2}{3}$, 50 און 100 פּראָצענט. פערקעהרט, די ראַטע פון מעהרווערטה אליין וואָלט אונז ניט געגעבען די גרויס פון דעם ארבייטס־טאָג. ווען זי וואָלט צום ביישפּיעל געווען גלייך 100 פּראָצענט, וואָלט דער ארבייטס־טאָג געקאָנט זיין אַן אכט־, צעהן־, צוועלף־שטונדיגער א.אז.וו. זי וואָלט אָנגעצייגט, אַז די צוויי בעשטאַנד־טיילען פון דעם ארבייטס־טאָג, די נויטווענדיגע ארבייט און די מעהר־ארבייט, זיינען גלייך גרויס, אָבער ניט ווי גרויס עס איז יעדערער פון אָט די טיילען.

דער ארבייטס־טאָג איז אַלזאָ ניט קיין קאָנסטאַנטע גרויס, נאָר אַ וואַריאַבלע. איינער פון זיינע טיילען איז טאַקע אפילו בעשטימט דורך דער ארבייט־צייט, וואָס פאָדערט זיך פאַר דער בעשטענדיגער רעפּראָדוקציאָן פון דעם ארבייטער גופא, זיין גאַנצע גרויס אָבער בייט זיך מיט דער לענג אָדער דעם משך פון דער מעהר־ארבייט. דער ארבייטס־טאָג לאָזט זיך דעריבער בעשטימען, אָבער איז אַן און פאַר זיך אונבעשטימט.[35]

הגם, הייסט עס, דער ארבייטס־טאָג איז ניט קיין פעסטע גרויס, נאָר אַ פליעסענדע, קאָן ער פון דער אנדער זייט נאָר וואַריאירען [זיך ענדערן] אינערהאַלב געוויסע גרעניצען. זיין מינימאַל־גרעניץ לאָזט זיך אָבער ניט בעשטימען. עס פערשטעהט זיך, ווען מיר זאָלען שטעלען די פערלענגערונגס־ליניע ב ג, אָדער די מעהר־ארבייט, גלייך צו נול, וואָלטען מיר בעקומען אַ מינימאַל־גרעניץ, ד.ה. דעם טייל פון טאָג, וואָס דער ארבייטער מוז אַרבייטען, כדי צו שאַפען דאָס נויטיגע פאַר זיין זעלבסט־ערהאַלטונג. אויפ'ן יסוד אָבער פון דעם קאַפּיטאַליסטישען פּראָדוקציאָנס־אופן קאָן די נויטווענדיגע ארבייט אַלעמאַל נאָר אויסמאַכען איין טייל פון דעם ארבייטס־טאָג; ביז צו אָט דעם מינימום קאָן, הייסט עס,

---

[35] „ארבייטס־טאָג איז אַן אונבעשטימטע בעצייכענונג, ער קאָן זיין לאַנג אָדער קורץ." An Essay on Trade and Commerce, containing Observations on Taxation etc. London, 1770, p. 73.

אכטער קאפּיטעל.

דער אַרבייטס־טאָג.

1. די גרעניצען פון דעם ארבייטס־טאָג.

מיר האָבען אָנגעהויבען מיט דער השערה, אז די ארבייט־קראפט ווערט געקויפט און פערקויפט לויט איהר ווערטה. איהר ווערטה, פונקט ווי דער ווערטה פון יעדער אנדער סחורה, ווערט בעשטימט דורך דער ארבייט־צייט, וואָס איז נויטיג פאר איהר פּראָדוקציאָן. אויב אלזאָ די פּראָדוקציאָן פון דעם ארבייטער'ס דורכשניטליכע טעגליכע לעבענס־מיטלען פאָדערט 6 שטונדען, דאַן מוז ער דורכשניטליך ארבייטען 6 שטונדען א טאָג, כדי צו פּראָדוצירן טעגליך זיין ארבייטס־קראפט, אָדער צו רעפּראָדוצירן דעם ווערטה, וואָס ער האָט בעקומען בעת ער האָט זי פערקויפט. דער נויטוועגדיגער טייל פון זיין ארבייטס־טאָג בעטרעפט דאַן 6 שטונדען, און איז דעריבער, ווען די אומשטענדען בלייבען זאָנסט דיזעלביגע, א געגעבענע [בעשטימטע] גרויס. אָבער דערמיט איז די גרויס פון דעם ארבייטס־טאָג גופא נאָך ניט געגעבען.

לאָמיר אָננעהמען, אז די ליניע א——————ב שטעלט פאָר דעם משך אָדער די לענג פון דער נויטוועגדיגער ארבייט־צייט, זאָגען מיר 6 שטונדען. לויט דעם ווי די אַרבייט ווערט פערלענגערט אַריבער די גרעניצען א ב אויף 1, 3 אָדער 6 שטונדען א.ז.וו., בעקומען מיר די דריי פערשיידענע ליניען

ארבייטס־טאָג 1: א ——————— ב ——— ג

ארבייטס־טאָג 2: א ——————— ב ——— ——— ג

ארבייטס־טאָג 3: א ——————— ב ——————— ג,

וועלכע שטעלען פאָר דריי פערשיידענע ארבייטס־טעג פון 7, 9 און 12 שטונדען. די פערלענגערונג־ליניע ב ג שטעלט פאָר די לענג פון דער מעהר־אַרבייט. אזוי ווי דער ארבייטס־טאָג=א ב+ב ג אָדער א ג, בייט ער זיך צוזאַמען מיט דער וואַריאַבלער גרויס ב ג. אַזוי ווי א ב איז א בעשטימטע גרויס, קאָן דער ערך פון ב ג צו א ב שטענדיג ווערן געמאָסטען. אין ארבייטס־טאָג 1 בעטרעפט עס $^1/_6$ פון א ב, אין ארבייטס־טאָג 2 $^3/_6$ און אין אר־

טאג. אלס קאפיטאליסט איז ער נאר פערזאניפיצירטער קאפיטאל. זיין נשמה איז נאר די נשמה פון קאפיטאל. קאפיטאל האט נאר איין איינציגען לעבענס־טריעב, דעם טריעב זיך צו פערווערטהען [פערמעהרן אין ווערטה], צו שאפען מעהרווערטה, אריינצוזויגען מיט זיין קאנסטאנטען טייל—די פראדוקציאנס־מיטלען—די מעג־ליך־גרעסטע סומע מעהר ארבייט.[37] קאפיטאל איז אבגעשטאר־בענע ארבייט, וועלכע לעבט וויעדער אב נאר ווען זי זויגט אריין ווי א וואמפיר לעבעדיגע ארבייט, און וואס מעהר זי זויגט דערפון אריין, אלץ מעהר לעבט זי. די צייט, וואס דער ארבייטער ארבייט, איז די צייט, ווען דער קאפיטאליסט קאנזומירט די ארבייטס־קראפט, וואס ער האט געקויפט.[38] אויב דער ארבייטער קאנזו־מירט די צייט, וואס ליעגט אין זיין רשות, פאר זיך אליין, בע־גנב'עט ער דעם קאפיטאליסט.[39]

דער קאפיטאליסט, הייסט עס, בערופט זיך אויפ'ן געזעץ פון סחורה־אויסטויש. ער, ווי יעדער אנדער קויפער, זוכט ארויס־צושלאגען דעם מעגליכסט־גרעסטען נוצען פון דעם געברויך־ווערטה פון זיין סחורה. פלוצלינג אבער הערט זיך אויף דעם ארבייטער'ס שטימע, וועלכע איז געווען פערשטומט אין דעם שטורם און דראנג פון דעם פראדוקציאנס־פראצעס: —

די סחורה, וואס איך האב דיר פערקויפט, אונטערשיידט זיך פון דעם המון אנדערע סחורות דערמיט, וואס איהר געברויך שאפט

---

[37] „עס איז דעם קאפיטאליסט'ס אויפגאבע ארויסצושלאגען מיט דעם אויס־געגעבענעם קאפיטאל די מעגליכסט גרעסטע סומע ארבייט." (זש. ג. קורסעל־סעניל, „טעארעטישע און פראקטישע שטריכען פון די אינדוסטריעלע אונטער־נעהמונגען" (פראנצ.), פאריז 1857, ז. 63).

[38] „דער פערלוסט פון איין ארבייט־שטונדע א טאג בעטייט אן אונגעהויערן שאדען פאר א האנדעלס־שטאאט." צווישען די ארבייטענדע ארימע לייט פון דעם לאנד קאן מען בעמערקען א זעהר גרויסען קאנזום פון לוקסוס־ארטיקלען, ספעציעל צווישען דעם פאבריק־פעבעל; דערביי פערברויכען זיי אויך זייער צייט, און דאס איז די געפעהרליכסטע פערשווענדונג." („עססעי אן טרייד אנד קאמערס", לאנדאן 1770, ז. 47, 153.)

[39] „ווען דער פרייער ארבייטער פערגינט זיך איין אויגענבליק רוה, בע־הויפטעט די געמיינע עקאנאמיע, וועלכע פערפאלגט איהם מיט בייזע בליקען, אז דאס איז גנבה." (נ. לינגווע, „טעאריע דע לוא סיוויל עטצ.", לאנדאן 1767, ב. 2, ז. 466.

דער ארבייטס־טאָג זיך קיינמאָל ניט פערקירצען. פערקעהרט, א מאקסימאל־גרעניץ האָט דער ארבייטס־טאָג יאָ. ער קאָן ניט פער־לענגערט ווערן אריבער א געוויסער גרעניץ. אָט די מאקסימאל־גרעניץ ווערט בעשטימט צווייפאכיג. איינמאָל דורך דער פיזישער גרעניץ פון דער ארבייטס־קראפט. א מענש קאָן אין משך פון דעם נאטירליכען טאָג פון 24 שטונדען ארויסגעבען נאָר א בע־שטימטען סכום לעבענס־קראפט. א פערד צ.ב.ש. קאָן ארבייטען טאָג אויס, טאָג איין נישט מעהר ווי 8 שטונדען. איין טייל פון טאָג מוז די קראפט רוהען, שלאָפען; אין פערלויף פון אנאנדער טייל מוז דער מענש בעפריעדיגען אנדערע פיזישע בעדערפענישען, עסען, זיך האלטען ריין, זיך קליידען א.אז.וו. א חוץ אָט דער ריין־פיזישער גרעניץ שטויסט זיך אָן די פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג אויף מאָראלע גרעניצען. דער ארבייטער דארף האָבען צייט אויף צו בעפריעדיגען גייסטיגע און סאָציאלע בע־דערפענישען, וואָס זייער אומפאנג און זייער צאָהל ווערן בע־שטימט דורך דעם אלגעמיינעם קולטור־צושטאנד. די ענדערונג אין דער גרויס פון ארבייטס־טאָג בעוועגט זיך דעריבער אינער־האלב פון פיזישע און סאָציאלע גרעניצען. ביידע גרעניצען אָבער זיינען זעהר עלאסטיש און דערלאָזען דעם גרעסטען שפיעל־רוים. אזוי געפינען מיר ארבייט־טעג פון 8, 10, 12, 14, 16 און 18 שטונדען, אלזאָ פון דער פערשיידענסטער לענג.

דער קאפיטאליסט האָט געקויפט די ארבייטס־קראפט לויט איהר טאָג־ווערטה. איהם געהערט דער געברויך־ווערטה אין משך פון איין ארבייטס־טאָג. ער האָט, הייסט עס, בעקומען דאָס רעכט צו לאָזען דעם ארבייטער ארבייטען פאר איהם אין פערלויף פון איין ארבייטס־טאָג. אָבער וואָס איז אַן ארבייטס־טאָג?[36] על כל פנים ווייניגער איידער א נאטירליכער לעבענסטאָג. אויף וויפיעל ווייניגער? דער קאפיטאליסט האָט זיין אייגענעם קוק וועגען אָט דעם אולטימא טהולע, די נויטווענדיגע גרעניץ פון דעם ארבייטס־

[36] אט די פראגע איז אונענדליך וויכטיגער איידער סער ראבערט פיל'ס בעריהמטע פראגע צו דער בירמינגהאמער האנדעלס־קאמער: „וואס איז א פונט סטערלינג?" — א פראגע וואס האט געקאנט געשטעלט ווערן נאר דערפאר, ווייל פיל איז געווען פונקט אזויפיעל ניט־קלאר וועגען דער נאטור פון געלד, ווי די „ליטל שילינג מען" [די קליינע שילינג־לייט] פון בירמינגהאם.

טעגליך ⅔ פון דעם ווערטה פון מיין סחורה. דו צאָהלסט מיר פאַר א איינטאָגיקער ארבייטס־קראַפט, בעת דו פערברויכסט א דרייטאָגיקע. דאָס געהט דערווידער צו אונזער אָבמאַך און דעם געזעץ פון סחורה־אויסטויש. איך פערלאַנג אלזאָ אן ארבייטס־טאָג פון נאָרמאלער לענג, און איך פערלאַנג עס ניט אַפּעלירענדיג צו דיין הארצען; ווארים אין געלד־זאכען איז ניטאָ קיין גוט־הערציגקייט. דו מעגסט זיך זיין א חשוב'ער בירגער, אפשר גאָר א מיטגליעדער פון דער חברה צער בעלי חיים און אפשר נאָך האָבען א שם פון א ירא שמים, אָבער אין דער זאך, וואָס דו רעפּרעזענ־טירסט קעגענאיבער מיר, קלאַפּט ניט קיין הארץ אין בוזים. אויב עס דאכט זיך, אז דאָרט פּאָכט וואָס עס איז, איז עס דאָס קלאַפּען פון מיין אייגענעם הארצען. איך פערלאנג דעם נאָרמאל ארבייטס־טאָג, ווייל איך פערלאנג דעם ווערטה פון מיין סחורה, ווי יעדער אנדער פערקויפער.[40]

מען זעהט דערפון, אז ניט רעדענדיג וועגען די גאַנץ עלאַס־טישע גרעניצען, גיט די נאַטור פון דעם סחורה־אויסטויש גופא קיין גרעניץ ניט פון דעם ארבייטס־טאָג, הייסט עס אויך ניט קיין גרעניץ פון דער מעהר־ארבייט. דער קאַפּיטאַליסט בעהויפּטעט זיין רעכט אלס קויפער, ווען ער זוכט צו מאכען דעם ארבייטס־טאָג אזוי לאנג ווי מעגליך, און וואו נאָר מעגליך צו מאכען פון איין ארבייטס־טאָג צוויי. פון דער אַנדער זייט שליסט איין די ספּעציפישע נאַטור פון דער פערקויפטער סחורה א גרעניץ צו איהר פערברויך דורך דעם קויפער, און דער ארבייטער בעהויפּטעט זיין רעכט אלס פערקויפער, ווען ער וויל בעגרעניצען דעם אר־בייטס־טאָג ביז צו א בעשטימטער נאָרמאלער גרויס. דאָ קומט אלזאָ פאָר אן א נ ט י נ אָ מ י ע [א קאַמף פון געזעצען], רעכט אנטקעגען רעכט, אוןביידע זיינען אויף א גלייכען אופן בעפעס־

[40] בעת דעם גרויסען סטרייק פון די לאָנדאָנער בוי־ארבייטער, אין 1860־61, פאַר דער פערקירצונג פונ'ם ארבייטס־טאָג אויף 9 שטונדען, האָט זייער קאָמיטעט ארויסגעגעבען אן ערקלערונג, וועלכע ענטהאַלט כמעט די טענות פון אונזער ארבייטער. די ערקלערונג ברענגט ארויס האַלב־איראָניש דעם פאַקט, אז דער פּראָפיטען־גייציגסטער פון די בוימייסטער — א געוויסער סער מ. פּעטאָ — האָט א „ריח פון הייליגקייט". (דערזעלבער פּעטאָ איז שפּעטער בעריהמט געוואָרן דורך זיין ריעזיגען באַנקראָט.)

ווערטה, און טאקע א גרעסערן ווערטה, איידער זי אליין קאָסט. דאָס איז געווען דער גרונד ווארום דו האָסט זי געקויפט. וואָס אויף דיין זייט קומט ארויס אלס פערוווערטונג פון קאפיטאל, איז אויף מיין זייט אן איבערפליסיגע אויסגעבונג פון ארבייטס־קראפט. דו און איך ווייסען נאָר פון איין געזעץ אויפ׳ן מארק—דאָס געזעץ פון סחורה־אויסטויש. און דער פערברויך פון דער סחורה געהערט ניט דעם פערקויפער, וועלכער גיט זי אָב א פרעמדען, נאָר דעם קויפער, וועלכער בעקומט זי. דיר געהערט דעריבער דער געברויך פון מיין טעגליכער ארבייטס־קראפט. אָבער איך מוז זי, מיט דער הילף פון איהר טעגליכען פערקויף־פרייז, טעגליך רעפראָדוצירן און פאָלגליך קאָנען פון דאָס ניי פערקויפען. שוין ניט צו רעדען פון דער נאטירליכער פערמינדערונג, וואָס קומט דורך עלטער א.אז.וו., מוז איך האָבען בכח צו ארבייטען מאָרגען מיט דעמזעלבען נאָר־מאל־צושטאנד פון קראפט, געזונדהייט און פרישקייט, ווי היינט. דו פרעדיגסט מיר שטענדיג די תורה פון „שפּאָרזאמקייט" און „צוריקהאלטונג". גאנץ גוט! איך וויל ווי א פערנינפטיגער, שפּאָרזאמער בעל־הבית פערהיטען מיין איינציג פערמעגען, די אר־בייטס־קראפט, און זיך צוריקהאלטען פון יעדער אונזיניגער פער־שווענדונג פון דער דאָזיגער ארבייטס־קראפט. איך וויל יעדען טאָג מאכען פליסיג, טרייבען אין בעוועגונג און פערוואנדלען אין ארבייט נאָר אזויפיעל פון איהר, וויפיעל עס פערטראָגט זיך מיט איהר נאָרמאלען דויער און געזונטער ענטוויקלונג. פערלענגע־רענדיג אָהן א שיעור דעם ארבייטס־טאָג קאָנסט דו מאכען פליסיג א גרעסערן סכום פון מיין ארבייטס־קראפט, איידער איך קאָן עס ממלא זיין אין דריי טעג. וואָס דו געווינסט אויף דעם אופן אין ארבייט, פערליר איך אין ארבייט־סובסטאנץ. בענוצען מיין אר־בייטס־קראפט און בערויבען זי זיינען גאנץ פערשיידענע זאכען. אויב די דורכשניט־פעריאָדע, וואָס א דורכשניטס־ארבייטער קאָן לעבען לויט א פערנינפטיגער מאָס פון ארבייט, גרייכט 30 יאָהר, איז דער ווערטה פון מיין ארבייט־קראפט, פאר וועלכער דו צאָהלסט מיר פון איין טאָג אויף דעם אנדערן, $\frac{1}{365\times30}$ אָדער $\frac{1}{10.950}$ פון איהר גאנצען ווערטה. אויב דו פערצעהרסט זי אָבער אין 10 יאָהר, צאָהלסטו מיר $\frac{1}{10.950}$ אנשטאט $\frac{1}{3.650}$ פון איהר גאנצען ווערטה, הייסט עס נאָר ⅓ פון איהר טאָג־ווערטה, און פאָלגליך גנב׳עסטו

געברויך־ווערטה, איז די מעהר־ארבייט בעגרעניצט דורך דעם ענ־גערן אָדער ברייטערן קרייז פון די בעדערפעניסען, אָבער פון דעם כאראקטער פון דער פּראָדוקציאָן גופא וואקסט ניט ארויס קיין בעדערפעניש נאָך מעהר־ארבייט. דערפאר צייגט זיך די איבער־ארבייט ארויס שרעקליך אין אלטערטום, וואו עס האנדעלט זיך ארויסצובעקומען דעם טויש־ווערטה אין זיין זעלבשטענדיגער געלד־געשטאלט—אין דער פּראָדוקציאָן פון גאָלד און זילבער. מאכען ארבייטען על פי געוואלט ביז צום טויט איז דאָרט די אָפיציעלע פאָרם פון דער איבער־ארבייט. עס איז גענוג נאָר איבערצולעזען די בעשרייבונג פון דיאָדאָרוס סיקולוס.[43] דאָך זיינען אזוינע פעלען נאָר אויסנאהמען אין דער אלטער וועלט. אזויבאלד אָבער ווי די פעלקער, ביי וועלכע די פּראָדוקציאָן בעוועגט זיך נאָך אין די נידעריגע פאָרמען פון שקלאווען־ארבייט און לייב־אייגענשאפט, ווערן ארייננגעצויגען אין וועלט־מארק, וואָס איז בעהערשט דורך דעם קאפּיטאליסטישען פּראָדוקציאָנס־אופן, וועלכער ענטוויקעלט דעם פערקויף פון זייערע פּראָדוקטען אין אויסלאנד אלס זיין הויפּט־אינטערעס, דאן ווערט נאָך צוגעגעבען צו די בארבארישע אכזריות פון שקלאווערייי און לייב־אייגענשאפט די ציוויליזירטע אכזריות פון איבער־ארבייט. דעריבער האָט די נעגער־ארבייט אין די דרום־שטאאטען פון אמעריקא נאָך אויפגעהאלטען א מע־סיג־פאטריארכאלישען כאראקטער, אזוי לאנג ווי די פּראָדוקציאָן איז אָנגעפיהרט געוואָרן הויפּטזעכליך פאר דעם אייגענעם בעדארף. אין דעם גראד אָבער, וואָס דער באוועל־עקספּאָרט איז געוואָרן דער לעבענס־אינטערעס פון יענע שטאאטען, איז די איבעראר־בייטונג פון דעם נעגער, אין אייניגע פעלעצער די פערצעהרונג פון זיין לעבען אין זיעבען ארבייטס־יאָהרען, געוואָרן א פאקטאָר פון

---

[43] „עס איז אונמעגליך צו קוקען אויף אַט די אומגליקליכע (אין די גאָלד־מינען צווישען עגיפּטען, עטיאָפּיען און אראביע), וועלכע קאנען ניט צומאל האלטען ריינליך זייער קערפּער און צודעקען זייער נאַקעטקייט, און ניט בע־קלאגען זייער יאמערליכען שיקזאל. ווארים דאָ איז ניטאָ קיין איינזיכט און קיין רחמנות אויף קראנקע, שוואכע, אלטע לייט אָדער פרויען־שוואכקייט. אלע מוזען נאכאנאנד ארבייטען, געצוואונגען דורך קלעפּ, ביז דער טויט מאכט א סוף צו זייערע יסורים און נויט.״ (דיאָדאָרוס סיקולוס, „היסטארישע ביבליאָ־טהעק״, בוך 3, קאפּיטעל 13.)

טיגט דורך דעם געזעץ פון סחורה־אויסטויש. צווישען גלייכע רעכט ענטשיידעט די געוואַלט. און אַזוי שטעלט זיך אַרויס אין דער געשיכטע פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציאָן די נאָר־מירונג פון דעם אַרבייטס־טאָג אַלס אַ קאַמף וועגען די גרעניצען פון דעם אַרבייטס־טאָג—אַ קאַמף צווישען דעם כלל־קאַפּיטאַליסט, ד.ה. דעם קלאַס פון קאַפּיטאַליסטען, און דעם כלל־אַרבייטער אָדער דעם אַרבייטער־קלאַס.

2. דער אונגעזעטיגטער הונגער נאָך מעהר־אַרבייט. פאַבריקאַנט און באָיאַר.

דאָס קאַפּיטאַל האָט ניט ערפונדען די מעהר־אַרבייט. אומעטום, וואו איין טייל פון דער געזעלשאַפט בעזיצט די מאָנאָפּאָל אויף די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, מוז דער אַרבייטער, דער פרייער ווי דער ניט־פרייער, צולעגען צו דער אַרבייט־צייט, וואָס איז נויטיג פאַר זיין אייגענער חיונה, איבעריגע אַרבייט־צייט, כדי צו פּראָדוצירן די לעבענס־מיטלען פאַר דעם אייגענטימער פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען.[41] דערביי איז קיין חלוק ניט, צי דער דאָזיגער אייגענטימער איז אַן אַטהענישער „קאַלאָס קאַגאַטהאָס" [אַריסטאָקראַט], אַן עטרוסקישער טהעאָקראַט [הערשענדער פּריעסטער], אַ ציווים ראָמאַנוס [רוימישער בירגער], אַ נאָרמאַנישער באַראָן, אַן אַמעריקאַנער שקלאַווען־האַלטער, אַ וואַלאַכישער באָיאַר, אַ מאָדערנער לאַנדלאָרד [גרונד־בעזיצער], אָדער אַ קאַפּיטאַליסט.[42] דאָך איז קלאָר, אַז אויב אין אַ וועלכער עס איז עקאָנאָמישער פאָרמאַציע פון דער געזעלשאַפט האָט די הויפּט־וויכטיגקייט ניט דער טויש־ווערטה פון דעם פּראָדוקט, נאָר זיין

---

41 „די דאָזיגע וואָס אַרבייטען דערנעהרען דערמיט אי די פּענסיאָנערען, וועלכע ווערען אָנגערופען די רייכע, אי זיך אַליין." (עדמונד בורק, Thoughts and Details on Society, London 1800, p. 2.)

42 זעהר נאַאיוו בעמערקט ניעבוהר אין זיין „רוימישער געשיכטע": „מען קאָן ניט פערבעהאַלטען, אַז אַזוינע ווערק ווי די עטרוסקישע, וועלכע ערשטוינען אונז אַפילו אין זייער חרוב'ן צושטאַנד, זעצען פאַראויס אין קליינע (!) שטאַאטען הערדען און קנעכט." פיעל טיעפער זאָגט זיסמאָנדי, אַז „בריסעלער שפּיצען" זעצען פאַראויס לוין־העררען און לוין־דיענער.

דריי טעג ארבייט, וועלכע שאַפט ניט קיין עקוויוואַלענט פאַר דעם ארבייטער אליין, סיי זי הייסט פאַנשטשיזנע, סיי לוין־ארבייט. ביי דעם קאַפּיטאַליסט אָבער צייגט זיך ארויס די זשעדנעקייט נאָך מעהר־ארבייט אין זיין שטרעבען צו פערלענגערן דעם אר־בייטס־טאָג אָהן א שיעור, בעת ביי דעם פריץ איז עס איינפאכער — א דירעקטע געיעג נאָך מעהר פאַנשטשיזנע טעג.[44]

די פאַנשטשיזנע־ארבייט איז אין די דאָנאַי־פירשטענטומען געווען פערבונדען מיט נאטוראַל־רענטען און אנדערע מנהגים פון לייבאייגענשאַפט, זי האָט אָבער אויסגעמאכט די וויכטיגסטע אָב־צאָהלונג צום הערשענדען קלאַס. וואו די פאַנשטשיזנע־ארבייט האָט עקזיסטירט, איז זי זעלטען־ווען ארויסגעוואקסען פון דער לייבאייגענשאַפט; אדרבא פערקעהרט, די לייבאייגענשאַפט איז מעהרסטענטיילס ארויסגעוואקסען פון דער פאַנשטשיזנע־אר־בייט[44*] אַזוי איז געווען אין די רומענישע פּראָווינצען. זייער

---

[44] דאַס נאָכפאָלגענדע בעציהט זיך אויף די צושטענדען פון די רומענישע פּראָווינצען, ווי זיי זיינען געווען ביז דער איבערקעהרעניש, וואָס איז געקומען נאָך דער קרימער קריעג.

[44*] אין דער דריטער אויפלאַגע געפינען מיר דאָ די פאָלגענדע נאָטע פון ענגעלס: — דאָס גילט פּונקט אַזוי אויך פאַר דייטשלאַנד און ספּעציעל פאַר אַסט־עלבישע פּרייסען. אין 14טען י.ה. איז דער דייטשער פּויער כמעט אומעטום געווען אונטערוואָרפען דער פליכט פון געוויסע לייסטונגען און ארבייט, אָבער א חוץ דעם איז ער וועניגסטענס פאַקטיש געווען א פרייער מענש. די דייטשע קאָלאָניסטען אין בראַנדענבורג, פּאָמערן, שלעזיען און אַסט־פּרייסען זיינען אפילו רעכטליך געווען אנערקענט אַלס פרייע. דער זיעג פון דעם אדעל אין דעם בויערן־קריעג האָט געמאַכט א סוף צו דעם. ניט נאָר די בעזיעגטע זיד־דייטשע פּויערים אליין זיינען ווידער געוואָרן לייבאייגענע. שוין זינט דעם מיטען פון 16טען י.ה. זיינען די אַסט־פּרייסישע, בראַנדענבורגער, פּאָמעראַנישע און שלעזישע און גלייך נאָכדעם אויף שלעזוויג־האָלשטיינישע פרייע פּויערים ערני־דעריגט געוואָרן צו דער מדרגה פון לייב־אייגענע. (מאורער, „געשיכטע דער פראָנהאָפע, דער בויערנהאָפע אונד דער האָפפערפאַסונג אין דייטשלאַנד", ער־לאַנגען 1862־3, ב. 4. — „מעריטצען, „דער באָרען אונד די לאַנדווירטשאַפטליכען פערהעלטניסע דעס פּרויסישען שטאַאטעס נאָך דעם געביעטסאומפאַנגע פון 1866", בערלין 1873. — האַנסען, „לייבאייגענשאַפט אין שלעזוויג־האָלשטיין") — אונטער דעם לעצט־דערמאַנטען ווערק מיינט ענגעלס אודאי ג. האַנססען: „די אויפ־העבונג דער לייבאייגענשאַפט אונד די אומגעשטאַלטונג דער גוטסהערליך בויער־ליכען פערהעלטניסע איבערהויפּט אין דען הערצאָגטימערן שלעזוויג אונד האָל־שטיין". פּעטערסבורג, 1861, — קאַוטסקי.

אַן אויסגערעכענטען און אַן אויסרעכענדען סיסטעם. עס האָט זיך שוין ניט געהאַנדעלט מעהר אַרויסצושלאָגען פון איהם אַ געווּיסע סומע פון ניצליכע פּראָדוקטען. איצט האָט זיך געהאַנדעלט וועגען דער פּראָדוקציאָן פון מעהרווערטה. דאָס אייגענע איז פאָרגעקומען מיט דער פּאַנשטשיזנע־אַרבייט, צום ביישפּיעל אין די דאָנאַי־פירשטענטומען (איצט רומעניע).

די פערגלייכונג פון דער זשערנעקייט נאָך מעהר־אַרבייט אין די דאָנאַי־פירשטענטומען מיט דערזעלביגער זשערנעקייט אין די ענגלישע פאַבריקען איז בעזונדערס אינטערעסאַנט, ווייל די מעהר־אַרבייט אין פּאַנשטשיזנע־אַרבייט בעזיצט אַ זעלבשטענדיגע פאָרם, וואָס מען קאָן אָנטאַפּען בחוש.

אָנגענומען, אַז דער אַרבייטס־טאָג בעשטעהט פון 6 שטונדען נויטוועגדיגער אַרבייט און 6 שטונדען מעהר־אַרבייט. אין דעם פאַל שטעלט־צו דער פרייער אַרבייטער דעם קאַפּיטאַליסט וועכענטליך 6 מאָל 6 אָדער 36 שטונדען מעהר־אַרבייט. עס איז דאָסזעלבינע ווי ווען ער וואָלט געאַרבייט 3 טעג אין וואָך פאַר זיך און 3 טעג אין וואָך אומזיסט פאַר דעם קאַפּיטאַליסט. דאָס זעהט זיך אָבער פון אויבען־אויף ניט אָן. די מעהר־אַרבייט און די נויטווענדיגע אַרבייט מישען זיך אויס איינע מיט די אַנדערע. איך וואָלט דעריבער געקאָנט צ.ב.ש. אויך אויסדריקען דיזעלביגע שייכות זאָגענדיג, אַז דער אַרבייטער אַרבייט אין יעדער מינוט 30 סעקונדען פאַר זיך און 30 סעקונדען פאַר דעם קאַפּיטאַליסט. מיט דער פּאַנשטשיזנע־אַרבייט איז עס אַנדערש. די נויטווענדיגע אַרבייט, וועלכע דער וואַלאַכ'שער פויער טהוט אָב פאַר זיין זעלבסט־ערהאַלטונג, איז רוימליך אָבגעטיילט פון דער מעהר־אַרבייט, וואָס ער טהוט פאַר דעם באָיאַר [דעם פּריץ]. איין אַרבייט טהוט ער אויף זיין אייגענעם פעלד, די אַנדערע אויף דעם פּריצישען גוט. ביידע טיילען פון דער אַרבייט־צייט עקזיסטירען דעריבער זעלבשטענדיג איינע נעבען די אַנדערע. אין דער פאָרם פון דער פּאַנשטשיזנע־אַרבייט איז די מעהר־אַרבייט גענוי אָבגעשיידט פון דער נויטווענדיגער אַרבייט. בנוגע דער קוואַנטיטאַטיווער שייכות צווישען דער מעהר־אַרבייט און נויטווענדיגער אַרבייט איז קלאָר, אַז אָט די פערשיידענע ערשיינונג־פאָרם מאַכט קיין אונטערשייד ניט. דריי טעג מעהר אַרבייט אַ וואָך בלייבען

זין, זאנדערן אין דעם זין פון אן ארבייטס־טאג, וואס איז נויט־ווענדיג צו שאפען א טעגליכען דורכשניטס־פראדוקט ; אבער דער טעגליכער דורכשניטס־פראדוקט איז בעשטימט געווארן אויף א כיטרען אויפן אזוי, אז קיין ציקלאפ [א גריכיש־לעגאנדערער ריעז] װאלט דערמיט ניט פארטיג געווארן אין 24 שטונדען. דאס „רעגלמאן" אליין דערקלערט דעריבער אין די טרוקענע ווערטער פון א עכט רוסישער איראניע, אז אונטער 12 ארבייטס־טעג דארף מען פערשטעהן דעם פראדוקט פון 36 טעג הענד־ארבייט, אונטער 1 טאג פעלד־ארבייט—3 טעג און אונטער 1 טאג האלץ־פיהרן— אויך אזוי דרייפאכיג. סך הכל : 42 פאנשטשיזנע טעג. עס קומט אבער נאך צו די אזויגערופענע „זשאבאזשיע", ד.ה. דיענסט־לייסטונגען, וואס מען דארף געבען דעם פריץ אין אויסערגעוועהנ־ליכע בעדערפענישען פון דער פראדוקציאן. יעדער דארף מוז צושטעלען לפי ערך פון דער גרויס פון זיין בעפעלקערונג א בע־שטימטען קאנטינגענט ארבייטער פאר דער דאזיגער „זשאבאזשיע". אט די צוגעגעבענע פאנשטשיזנע־ארבייט ווערט אויסגערעכענט פאר יעדען וואלאכישען פויער 14 טעג אין יאהר. אזוי בעטרעפט שוין די פאנשטשיזנע־ארבייט 56 ארבייטס־טעג יעהרליך. אין וואלאכיע איז וועגען שלעכטען קלימאט דער ערד־ארבייט־יאהר ניט מעהר ווי 210 טעג ; דערפון פאלען ארויס 40 זונטאגס און פייערטעג, און דורכשניטליך 30 טעג, אין וועלכע מען קאן ניט ארבייטען מחמת שלעכטע וועטערן, צוזאמען—70 טעג. בלייבען 140 ארבייטס־טעג. די פראפארציע פון פאנשטשיזנע־ארבייט צו דער נויטווענדיגער ארבייט איז $\frac{56}{84}$ אדער 66⅔ פראצענט, וועלכע איז א פיעל־קלענערע ראטע פון מעהרווערטה איידער די ראטע, וואס בעשטימט די ארבייט פון דעם ענגלישען אגריקולטור־ אדער פאבריק־ארבייטער. דאס איז אבער נאר די געזעצליך־פארגעשרי־בענע פאנשטשיזנע־ארבייט. דאס „רעגלמאן ארגאניק" האט פער־שטאנען ווי צו פערלייכטערן זיין אייגענעם אומגאנג אין נאך א מעהר „ליבעראלען" גייסט איידער די ענגלישע פאבריק־געזעצ־געבונג. נאכדעם ווי עס האט פון 12 טעג געמאכט 54, האט עס ווידער אזוי בעשטימט די נאמינעלע טאג־ארבייט פון יעדען פון די 54 פאנשטשיזנע־טעג, אז עס מוז כסדר בלייבען א צוגאב פון ארבייט אויף די פאלגענדע טעג. אין איין טאג צום ביישפיעל

אורשפרינגליכער פראָדוקציאָנס־אופן איז געווען געבויט אויף גע־מיינשאפטליכען אייגענטום, אָבער ניט אין דער סלאווישער אָדער גאָר אין דער אינדישער פאָרם. איין טייל פון די לענדערייען איז בעארבייט געוואָרן פון די מיטגליעדער פון דער געמיינדע זעלב־שטענדיג אלס פרייעס פריוואט אייגענטום, אן אנדער טייל—דער אגער פובליקוס [געמיינשאפטליכער אקער]—איז בעארבייט גע־וואָרן פון זיי אלעמען צוזאמען. די פּראָדוקטען פון דער דאָזיגער געמיינזאמער ארבייט האָבען געדיענט טיילס אלס רעזערוו־פאָנד פאר שלעכטע גערעטענישען און אנדערע צופאלען, און טיילס אלס שטאאט־פאָנד, צו דעקען די קאָסטען פון קריעג, פאר רעליגיעזע צוועקען און אנדערע קהל'שע אויסגאבען. מיט דער צייט האָבען די מיליטערישע און קירכליכע הויכע בעאמטע אוועקגערויבט פאר זיך צוזאמען מיט דעם געמיינשאפטליכען אייגענטום אויך די אר־בייט־לייסטונגען פון די מיטגליעדער. די ארבייט פון די פרייע פויערים אויף זייער געמיינדע־לאנד איז פערוואנדעלט געוואָרן אין פאנשטשיזנע־ארבייט פאר די גנבים פון אָט דעם געמיינדע־לאנד. דערמיט האָבען זיך אין דערזעלבער צייט ענטוויקעלט פערהעלטע־נישען פון לייבאייגענשאפט, אָבער נאָר פאקטיש, ניט געזעצליך, ביז דאָס וועלט־בעפרייענדע רוסלאנד האָט זיי ניט דערהויבען צום געזעץ, אונטער דעם אויסרייד פון אָבשאפען די לייבאיי־גענשאפט. דער קאָדעקס פון פאנשטשיזנע־ארבייט, וואָס דער רוסישער גענעראל קיסעלעף האָט פּראָקלאמירט אין 1831, איז פערשטעהט זיך געווען דיקטירט פון די פריצים אליין. רוסלאנד האָט אויף דעם אופן געוואונען מיט איין קלאפ די מאגנאטען פון די דאָנאי־פירשטענטומען און די בייפאל־אפּלאָדיסמענטען פון די ליבעראלע קרעטינען פון גאנץ אייראָפּא.

לויט דעם „רעגלמאן אָרגאניק"—אזוי הייסט יענער קאָדעקס פון דער פאנשטשיזנע־ארבייט—איז יעדער וואלאכישער פויער שולדיג געווען דעם זאָגענאנטען גרונד־אייגענטימער, א חוץ א מאסע בפרטיות־אויסגערעכענטע נאטוראל־אָבגעבונגען, ערשטענס 12 ארבייטס־טעג בכלל, צווייטענס 1 טאָג פעלד־ארבייט און דריטענס 1 טאָג האָלץ־פיהרן. א סך הכל פון 14 טעג אין יאָהר. דאָך אָבער ווערט דער ארבייטס־טאָג, לויט א טיעפער איינזיכט אין פּאָליטישער עקאָנאָמיע, ניט גענומען אין זיין געוועהנליכען

דאס פאבריק־געזעץ פון 1850, וואס גילט נאך איצט [1867 יאהר און ביז 1878] האט ערלויבט פאר די דורכשניטליכע וואכענטעג 10 שטונדען ארבייט—פאר די ערשטע 5 טעג אין וואך 12 שטונדען א טאג, פון 6 אוהר מארגענס ביז 6 אוהר אבענדס, פון וועלכע עס געהט אראב געזעצליך ½ שטונדע פאר פרישטיק און 1 שטונדע פאר מיטאג־עסען; בלייבען, הייסט עס, 10½ ארבייט־שטונדען, און 8 שטונדען דעם שבת'דיגען טאג, פון 6 אוהר מארגענס ביז 2 אוהר נאכמיטאג, פון וועלכע עס געהט אראב ½ שטונדע פאר פריהשטיק. בלייבען 60 ארבייט־שטונדען, 10½ פאר די ערשטע 5 טעג און 7½ פאר דעם לעצטען טאג.[47] עס ווערן בעשטעלט אייגענע וועכטער פון דעם געזעץ, די פאבריק־אינספעקטארען, וועלכע שטעהען דירעקט אין דיענסט פון דעם מיניסטעריום דעם אינערן, און זייערע בעריכטען ווערן פערעפענט־ליכט האלב־יעהרליך אין נאמען פון פארלאמענט. זיי גיבען אויף דעם אופן א שטענדיגע אפיציעלע סטאטיסטיק וועגען דער קאפי־טאליסטישער זשערנעקייט נאך מעהר־ארבייט.

טענישען. אין אלע אייראפעאישע לענדער, וואו קאנסקריפציאן איז איינגע־פיהרט, איז די דורכשניט־מאס פון די דערוואקסענע מענער, ווי בכלל זייער קערפערליכע פעהיגקייט פאר מיליטער־דיענסט, פערקלענערט געווארן. אין פראנקרייך, פאר דער רעוואלוציאן (1789) איז דער מינימום פאר דער אינ־פאנטעריע געוועזן 165 צענטימעטער [5 פוס מיט 5 צאל], אין יאהר 1818 (געזעץ פון 10טען מארץ) 157, נאך דעם געזעץ פון 21טען מארץ 1832 איז דער מינימום געוועזן 156 צענטימעטער [5 פוס 2]. דורכשניטליך ווערן אין פראנקרייך מעהר ווי א העלפט צוריקגעוויזען פון מיליטער־דיענסט וועגען צו־קליינעם וואוקס און קערפערליכע פעהלערן. אין זאקסען איז די מיליטער־מאס אין 1780 געוועזן 178 צענטימעטער [5 פוס 10], איצט איז עס 155 [5 פוס 1]. אין פרייסען איז עס 157. לויט די פאקטען, וואס דר. מייער האט פערעפענטליכט אין דער „בייערי־שער צייטונג" פון 9טען מאי 1862, שטעלט זיך ארויס לויט דעם דורכשניט פון 9 יאהר, אז אין פרייסען פון 1000 גערופענע זיינען 716 אזעלכע, וואס טויגען ניט צו מיליטער־דיענסט: 317 וועגען א צו־קליינער מאס און 399 וועגען קראנק־הייטען. ....בערלין האט אין 1858 ניט געקאנט צושטעלען איהר קאנטינגענט רעקרוטען, עס האט געפעהלט 156 מאן." יאהאן פ. ליביג, „די כעמיע אין איהרער אנווענדונג אויף אגריקולטור און פיזיאלאגיע", 7טע אויפלאגע, 1862, ב. 1, ז. 18—117.)

[47] די געשיכטע פון דעם פאבריק־געזעץ פון 1850 ווערט איבערגעגעבען אין פערלויף פון אט דעם קאפיטעל.

מוז אויסגעיעטעט ווערן אזא שטח לאַנד, וואָס פּאָדערט פאר אזא אַרבייט, דהינו ביי די קוקוראזא־פלאַנצונגען, טאָפּעלט אזויפיעל צייט. דאָס געזעצליכע טאָג־ווערק פאר געוויסע אגריקולטור־אַרבייטען לאָזט זיך אויסטייטשען אזוי, אז דער טאָג פאנגט זיך אָן אין מאָנאט מאי און לאָזט זיך אויס איז מאָנאט אָקטאָבער. פאר מאָלדאַוויע זיינען די בעשטימונגען נאָך שווערערע. „די 12 פאַנשטשיזנע־טעג פון דעם רעגלמאַן אָרגאַניק—האָט אויסגעשריען א באָיאַר, שכור פון נצחון—ציהען זיך אויס אויף 365 טעג אין יאָהר!"[45]

אויב דאָס „רעגלמאַן אָרגאַניק" פון די דונאַי־פירשטענטומען איז געווען א פּאָזיטיווער אויסדרוק פון דער זשעדנעקייט נאָך מעהר־אַרבייט, וועלכע קריגט א געזעצליכע אנערקענונג אין יעדען פּאַראַגראַף, זיינען די ענגלישע „פאַקטאָרי אַקטס" נעגאַטיווע אויסדרוקען פון דערזעלבער זשעדנעקייט. די דאָזיגע געזעצען האָבען איינגעצוימט דעם דראַנג פון קאַפּיטאַל אויסצוזויגען אָהן א מאָס די אַרבייטס־קראַפט דורך א געצוואונגענער בעשרענקונג פונ'ם אַרבייטס־טאָג פון דעם שטאַאַט'ס וועגען, אָבער פון אזא שטאַאַט, אין וועלכען די הערשער זיינען דער קאַפּיטאַליסט און דער לאַנד־לאָרד. אויסלאָזענדיג די אַרבייטער־בעוועגונג, וועלכע איז געוואָרען געפעהרליכער מיט יעדען טאָג, איז די בעשרענקונג פון דער פאַבריק־אַרבייט דיקטירט געוואָרען דורך דערזעלביגער נויט, וועלכע האָט געצוואונגען צו גיסען גואַנאָ אויף די ענגלישע פעלדער. דיזעלבע בלינדע רויב־גיעריגקייט, וועלכע האָט אין איין פאַל אויסגעמאָגערט די ערד, האָט אין דעם אנדער פאַל אָנגעגריפען ביי די וואָרצלען די לעבענס־קראַפט פון דער נאַציאָן. די פּעריאָדישע עפּידעמיען האָבען דאָ גערעדט פונקט אזוי דייטליך, ווי דער פערקלענערטער וואוקס פון די סאָלדאַטען אין דייטשלאַנד און פראַנקרייך.[46]

---

[45] ווייטערע פּרטים קאָן מען געפינען אין ע. רעגנאָל, „איסטואר פּאָליטיקע סאָסיאַל דע פּרינסיפּאָ דאַנוביען", פּאַריז 1855.

[46] „דאָס אַריבערשטייגען די דורכשניט־מאָס ביי א בעטרעפענדען מין בעוויזט אין אַלגעמיין, אינערהאַלב געוויסע גרעניצען, דאָס געדייהען פון דעם אָרגאַנישען וועזען. בנוגע דעם מענשען פערקלענערט זיך זיין קערפּער־מאָס, ווען זיין געדייהען ווערט אָבגעשוואַכט דורך פיזישע אָדער סאָציאַלע פערהעל־

כפל׳ט עס אויף ארבייטס־וואכען, ארונטערדעכענדיג 2 וואכען פאר פייערטעג און צופעליגע אונטערברעכונגען, בעטרעפט עס 27 ארבייט־טעג.[49]

„ווען דער ארבייטס־טאג ווערט פערלענגערט אויף 5 מינוט טעגליך איבער דער נארמאלער צייט, גיט עס 2½ פראדוקציאנס־טעג א יאהר."[50] „אן איבעריגע שטונדע טעגליך, וואס ווערט דורכדעם געוואונען, אבדייסענדיג א שטיקעל צייט דא און א שטיקעל דארטן, מאכט פון די 12 מאנאט פון יאהר 13 מאנאט.[51]

קריזיסען, ווען די פראדוקציאן ווערט אונטערבראכען און מען ארבייט נאר א „קורצע צייט", נאר עטליכע טעג אין וואך, מאכען, פערשטעהט זיך, קיין ענדערונג ניט אין דעם שטרעבען צו פערלענגערן דעם ארבייטס־טאג. וואס װעניגער געשעפטען עס ווערן געמאכט, אלץ גרעסער מוז זיין דער ריוח אויף דעם געמאכטען געשעפט. וואס װעניגער צייט מען קאן ארבייטען, אלץ מעהר סורפלוס־ארבייט־צייט מוז געארבייט ווערן. אזוי בעריכטען די אינספעקטארען וועגען דער פעריאדע פון דעם קריזיס פון 1857-58:

„עס קאן אויסזעהן ווי א סתירה, אז עס זאל פארקומען

רער קאמיסיע פאר דער אונטערזוכונג פון דער קינדער־ארבייט (Children's Employment Commission) פון 1863 ביז 1867. די דאזיגע ראפארטען בעהאנדלען די אינדוסטריע־צווייגען, אין וועלכע די פאבריק־געזעצגעבונג איז נאך ביז 1862 נ ט געווען איינגעפיהרט, און טיילוויז איצט נאך אויך ניט איינגעפיהרט. אזוי זיינען אין די צושטענדען, וועלכע ענגעלס האט געשילדערט, ניט אריינגעבראכט געווארן פון דרויסען קיין מעהר אדער וועניגער גרויסע ענדערונג. מיינע ביישפיעלען נעהם איך הויפטזעכליך פון דער פריי־האנדעל־פעריאדע נאך 1848, פון יענער גן־עדן־צייט, וועגען וועלכער די גרויסע בעריהמער און וויסענשאפטליך־אומבעהאלפענע פרייהאנדעל־קרעמער־יונגען האבען אנגעדערצעהלט די דייטשען אזויפיעל בבא מעשיות. — איבעריגענס פיגורירט דא ענגלאנד אין פאדערגרונד נאר דערפאר, ווייל זי רעפרעזענטירט די קאפיטאליסטישע פראדוקציאן אויף א קלאסישען אופן, און איז די איינציגע, וואס בעזיצט אן אפיציעל־אנהאלטענדע סטאטיסטיק פון די געגענשטענדען, וואס ווערן דא בעהאנדעלט.

[49] "Suggestions etc. by Mr. L. Horner, Inspector Factories," in "Factories Regulation Act." Ordered by the House of Commons to be printed Aug. 9, 1859, p. 4, 5.

[50] Report of Inspection of factories for the half yenr ending Oct. 1859, p. 35.

[51] Report etc. April 30, 1858, p. 9.

לאָמיר א ווײלע זיך צוהערן צו די פאבריק־אינספעקטאָרן [*8]

„דער בעטריגערשער פאבריקאנט הויבט אָן די ארבייט א פערטעל שטונדע—אמאָל מעהר איידער א פערטעל שטונדע, אמאָל עטוואָס ווייניגער—פאר 6 אוהר אין דער פריה, און ענדיגט אמאָל מעהר, אמאָל ווייניגער ווי מיט א פערטעל שטונדע נאָך 6 אוהר אבענדס. ער נעהמט אוועק 5 מינוט פון אָנהויב און פון סוף פון דער האלבער שטונדע, וואָס איז נאָמינעל אָבגעגבען פאר'ן פריה־שטיק, און רייסט ארונטער 10 מינוט פון אָנהויב און פון סוף פון דער מיטאָג־שטונדע. שבת ארבייט ער א פערטעל שטונדע, אמאָל מעהר, אמאָל ווייניגער ווי א פערטעל שטונדע, נאָך 2 אוהר נאָכמיטאָג. ער געווינט אויף דעם אופן:

פאר 6 אוהר מאָרגענס	— 15 מינוט	דער וועכענטליכער געווין בסך הכל, 340 מינוט.
נאָך 6 אוהר אבענדס	— 15 "	
פון פריהשטיק־צייט	— — 10 "	
פון מיטאָג־צייט	— — — 15 "	
	60 מינוט	
סך הכל אין 5 טעג	300 מינוט	
שבתים:		
פאר 6 אוהר מאָרגענס	— 15 מינוט	
פאר פריהשטיק־צייט	— 10 "	
נאָך 2 אוהר נאָכמיטאָג	— 15 "	

דאָס הייסט 5 שטונדען 40 מינוט וועכענטליך, וואָס אז מען

די פעריאָדע פון אנפאנג פון דער גרויס־אינדוסטריע אין ענגלאנד ביז 1845 בעריהר איך נאר וואו־ניט־וואו און ווייז דעריבער אן דעם לעזער אויף דעם ווערק „די לאַגע דער ארבייטענדען קלאסע אין ענגלאנד" פון פריעדריך ענגעלס, לייפּציג 1845. ווי טיעף ענגעלס האט בעגריפען דעם גייסט פון דעם קאפיטאליסטישען אופן פון פראדוקציאן, צייגען די בעריכטען פון די פאבריק־אינספעקטארען, מינען־אינספעקטארען א.אז.וו., וועלכע זיינען ערשיענען זינט 1845; און ווי בעוואונדערונג־ווירדיג ער האט געמאלען די צושטענדען בפרטיות צייגט דער אויבערפלעכליכסטער פערגלייך פון זיין שריפט מיט די אפיציעלע ראפארטען, וואס זיינען פערעפענטליכט געווארן 18 ביז 20 יאהר שפעטער פון

דער עקסטרא־פראפיט, וואס מען קאן מאכען דורך איבעראר־בייט, אריבער דער געזעצליכער צייט, איז פאר פיעל פאבריקאנטען א צו־גרויסער נסיון, זיי זאלען עס קאנען בייקומען. זיי רעכענען אויף דער מעגליכקייט, אז מען וועט זיי ניט כאפען, און רעכענען אויס, אז אפילו אויב מען וועט זיי יא כאפען, וועלען די לייכטע געלד־שטראפען און די קליינע געריכט־קאסטען נאך אלץ איבער־לאזען פאר זיי א באלאנס פון ריוח."[56] „וואו זיי געווינען די צוגעגעבענע צייט דורך פיעל־פאכיגע קליינע גנבות אין משך פון

לויט דעם עדות־זאגען פון די פאבריקאנטען פאר'ן געריכט, זייערע פאבריק־הענד שטעלען זיך אנטקעגען יעדער אונטערברעכונג פון דער פאבריק־ארבייט, בעווייזט דער פאלגענדער קוריאזער פאל: אנהויב יוני 1836 איז פארגעבראכט געווארן פאר די פאליציי־ריכטער אין דיוסבערי (אין יארקשייר), אז די אייגענ־טימער פון 8 גרויסע פאבריקען ארום באטלעי האבען עובר געווען דעם פאבריק־געזעץ. אייניגע פון די דאזיגע הערען זיינען אנגעקלאגט געווארן, אז זיי האבען געצוואונגען 5 קינדער צווישען 12 און 15 יאהר צו ארבייטען פון 6 אוהר פרייטאג פריה ביז 4 אוהר שבת נאכמיטאג כסדר אהן וועלכען עס איז אברוה, א חוץ פאר מאלצייטען און 1 שטונדע שלאף אין מיטען דער נאכט. די דאזיגע קינדער האבען געדארפט אבטאן די דרייסיג־שטונדיגע ארבייט אין דער „שאדדי האל", ווי דער דאזיגער גיהנום האט געהייסען, אז ארט וואו עס ווערט פאנאנדער־געריסען וואלענע קאדער, וואס גיט אזא געדיכטען שטויב פון שמוץ, אז אפילו די דערוואקסענע ארבייטער מוזען שטענדיג האלטען פערבונדען דאס מויל מיט נאז־טיכלעך, כדי צו פערהיטען די לונגען! די הערען אנגעקלאגטע האבען געגעבען זייער ווארט אנשטאט א שבועה—אלס קוועקער זיינען זיי געווען צו־שטרענג רעליגיעזע מענשען אבצוגעבען א שבועה—אז זיי האבען אין זייער גרויסער בארמהארציגקייט ערלויבט די עלענדע קינדער 4 שטונדען שלאף, נאר אזוינע עקשנים פון קינדער זיינען דאס געווען, אז זיי האבען בשום אופן ניט געוואלט געהן שלאפען! די הערען קוועקער זיינען פעראורטיילט געווארן צו בעצאהלען א געלד־שטראף פון 20 פונט סט. יעדערער. דריידען האט געהאט אין זין די דאזיגע קוועקער, ווען ער האט געשריבען: —

"Fox full fraught in seeming Sanctity
That feared an oath, but like the devil would lie,
That looked like lent, and had a holy leer
And durst not sin! before he said his prayer!"

[א פוקס, פערשלייערט פול אין קלייד פון קדושה,
ציטערט פאר א שבועה, אבער ווי דער טייוועל ליגט אהן בושה —
האט א פנים פון א פרוש און א אויגעל אויף דער מלאכה,
און וואגט ניט טהאן אן עבירה—אהן א ברכה...]

[56] „רעפארט עטצ. פאר 31 אקטאבער 1856, ז. 34.

וועלכע עס איז איבערארבייט אין א צייט, בעת דער האנדעל געהט אזוי שלעכט; אבער גראד דער שלעכטער צושטאנד טרייבט געוויסענלאזע מענשען אריבערצוכאפען די מאס און זיך פערזיכערן מיט אן איבעריגען פראפיט....״ לעאנארד האָרנער זאגט: „אין דערזעלביגער צייט, ווען 122 פאבריקען אין מיין דיסטריקט זיינען געשלאסען געוואָרן, 143 שטעהען לעדיג און אלע איבעריגע פאבריקען ארבייטען נאר א קורצע צייט, געהט פונדעסטוועגען אן די איבעראַרבייט אריבער די געזעצליך־בעשטימטע שטונדען.״[52] „אבוואויל—זאגט הערר האועל—מען ארבייט אין די מעהרסטע פאבריקען א העלפט צייט, מחמת דעם שלעכטען צושטאנד פון די געשעפטען, פונדעסטוועגען קריג איך פונקט ווי פריהער דיזעלבע צאהל קלאגען, אז מען רייסט אב ביי די ארבייטער א האלבע שטונדע אדער ¾ שטונדען טעגליך פון דער צייט, וואס דאס געזעץ גיט זיי פאר מאהלצייטען אדער ערהאלונג.״[53]

דיזעלבע ערשיינונג ווידערהאלט זיך אויף א קלענערן מאס־שטאב אין דער צייט פון דעם שרעקליכען באוועל־קריזיס, אין די יאהרען פון 1861 ביז 1865.[54]

„אפטמאל, ווען מיר געפינען די ארבייטער ביי דער ארבייט אין דער צייט פון דער שפייז־שטונדע, אדער אין אנדערע אונגע־זעצליכע צייטען, ווערט אנגעגעבען דער תירוץ, אז די ארבייטער ווילען בשום אופן ניט פערלאזען די פאבריק און מען מוז אנווענדען צוואנג־מיטלען פועל צו זיין, זיי זאלען אבשטעלען זייער ארבייט (רייניגען די מאשינען א.אז.וו.), ספּעציעל שבת נאכמיטאג. אבער ווען די „הענד״ בלייבען אין פאבריק נאכדעם ווי די מאשינען בלייבען שטיל, פאסירט עס נאר דערפאר, ווייל מען גיט זיי ניט קיין צייט אבצוטאן די דאזיגע ארבייט אין די געזעצליך־בע־שטימטע שטונדען, צווישען 6 אוהר אין דער פריה און 6 אוהר אבענדס.״[55]

---

[52] דארט גופא, ז. 43.

[53] דארט גופא, ז. 25.

[54] זעה אפענדיקס נומער 2, „רעפארטס אקטאבער 1862, ז. 7, 52 און 53. די איבערטרעטונגען פון געזעץ ווערן ווידער צאהלרייכער מיט דעם לעצטען האלבען יאהר פון 1863. פערגלייך „רעפארטס, ענדינג 31 אקטאבער 1863״, ז. 7.

[55] רעפארטס, עטצ., 31 אקטאבער 1860, ז. 23. מיט וואס פאר א פאנאטיזם,

לענגערן דעם ארבייטס־טאָג, דעם וואָלפישען הונגער נאָך מעהר־ארבייט, אויף א געביט, וואו די אונבעשרייבליכע מיסברויכונגען, וועלכע זיינען ניט אריבערגעשטיגען געוואָרן, ווי א בורזשואזער ענגלישער עקאָנאָם האָט זיך אויסגעדריקט, אפילו פון די גרויזאמקייטען פון די שפאניער אנטקעגענאיבער די רויט־הויטיגע אינדיאנער פון אַמעריקא,[64] האָבען ענדליך געבונדען דעם קאַפיטאל צו דער קייט פון געזעצליכער רעגולירונג. איצטער וועלען מיר ווארפען א בליק אויף אייניגע פראָדוקציאָנס־צווייגען, וואו די אויסזויגונג פון דער ארבייטס־קראפט איז היינט צו טאָג פריי פון אלע קייטען, אָדער איז ערשט נעכטען נאָך געוועזן פריי.

„הערר בראָנטאָן, א קאונטי מאגיסטראט [א פריעדענס־ריכטער], האָט ערקלערט אלס פאָרזיצענדער פון א פערזאמלונג, וואָס איז אָבגעהאלטען געוואָרן אין נאָטינגהאם, דעם 14טען יאַנואר 1860, אז אין דעם טייל פון דער בעפעלקערונג, וואָס איז בעשעפטיגט אין דער שפיצען־פאבריקאציע, הערשט אזא שטופע פון ליידען און דחקות, וואָס געפינט זיך ניט אין דער איבעריגער ציוויליזירטער וועלט. „.... אַרום 2, 3 אָדער 4 אוהר פארטאָג ווערן קינדער פון 9 ביז 10 יאָהר ארויסגעריסען פון זייערע שמוציגע בעטען און געצוואונגען צו ארבייטען פאר א לוין, וואָס איז קוים נענוג אויפצוהאלטען זייער לעבען, ביז 10, 11 און 12 אוהר ביינאכט. זייערע גליעדער ווערן פון דער ארבייט געלעהמט, זייער קערפער ווערט צוזאמענגעשרומפט, זייער פנים ווערט אָבגעשטומפט און זייער גאנצער מענשליכער וועזען ווערט פערזונקען אין א שטיינערנער פערשטאַרונג. אזוי אז עס שוידערט אויף זיי צו קוקען. מיר זיינען ניט איבערראַשט, וואָס הערר מאלעט און אנדערע

---

[64] „די גיערינקייט פון די פאבריק־בעזיצער, וואָס קומט פאר אין זייער נעיעג נאך פראפיטען, איז ניט קלענער אין גרויזאמקייט ווי די, וואָס די שפאניער האבען בענוצט אין זייער געיעג נאך גאלד, בעת זיי האבען עראָבערט אַמעריקא.” (דזשאהן וויידַ, „היסטאָרי אוו דהי מידדל אנד וואָרקינג קלאַסעס, 3טע אויסגאבע, לאָנדאָן 1835, ז. 114.) דער טעאָרעטישער טייל פון אָט דעם ווערק—א סאָרט גרונד־שטריך פון פאָליטישער עקאָנאָמיע—ענטהאלט פאר זיין צייט עטוואָס אָריגינעלעס, דהינו וועגען די האנדעלס־קריזיסען. דער היסטאָרישער טייל ליידט פון א שענדליכען פּלאַגיאַריזם פון סער מ. עדען'ס „היסטאָרי אוו דהי פּור”, לאָנדאָן 1799.

טאג, האבען די אינספעקטארען די גרעסטע שוועריגקייט צוזאמענ־צוברענגען די בעווייזען פאר דעם."[57] די דאזיגע „קליינע גנבות". וואס קאפיטאל בע'גנב'עט די ארבייטער פון זייער מאלצייט און ערהאלונג־צייט, בעצייכענען די פאבריק־אינספעקטארען אויך מיט'ן נאמען „קליינליכע בערויבונגען פון מינוטען",[58] „אבלאטכענען א פאר מינוטען",[59] אדער ווי די ארבייטער רופען עס אין טעכניש, „אבבייסען און אברייסען פון עסענצייט."[60]

מען זעהט דערפון, אז אין דער דאזיגער אטמאספערע איז די שאפונג פון מעהרווערטה דורך מעהר־ארבייט גאר קיין סוד ניט. „ווען איהר ערלויבט מיר — האט מיר געזאגט א זעהר רעספעקטאבלער פאבריקאנט — לאזען זיי ארבייטען נאר 10 מינוט איבעריגע צייט א טאג, לעגט איהר מיר אריין אין קעשענע 1000 פונט סטערלינג א יאהר."[61] „מאמענטען זיינען די עלעמענטען פון ריוח".[62]

אין דעם פרט איז קיין זאך ניט מעהר כאראקטעריסטיש איידער די בעצייכענונג פון די ארבייטער, וועלכע רופען אין די וואס ארבייטען די פולע צייט „פולל טיימערס", און די קינדער אונטער 13 יאהר, וועלכע טארן ניט ארבייטען מעהר ווי 6 שעה, „האלף טיימערס".[63] דער ארבייטער איז מעהר גארנישט ווי נאר פערזאניפיצירטע ארבייט־צייט. אלע אינדיווידועלע חלוקים לייזען זיך אויף אין דעם איין חלוק פון „פולע־צייטניקעס" און „האלב־צייטניקעס".

3. ענגלישע אינדוסטריע־צווייגען, וואס האבען ניט קיין געזעצליכע גרעניצען פון עקספלואטאציע.

ביז אהער האבען מיר בעטראכט דאס שטרעבען צו פער־

---

[57] דארט גופא, ז. 35.

[58] „פעטטי פילפערינגס אוו מינוטס", ד. ג., ז. 48.

[59] „סנעטשינג א פיו מינוטס", ד. ג.

[60] „ניבבלינג אנד קריבבלינג אט מיעלטיימז".

[61] דארט גופא.

[62] רעפארטס עטצ., אפריל 1860, ז. 56.

[63] דער אויסדרוק האט געקריגען אן אפיציעלען בירגער־רעכט אזוי ווי אין פאבריק, אזוי אויך אין די פאבריק־ראפארטען.

דער 9 יעהריגער ווילהעלם וואוד „איז געווען 7 יאָהר מיט 10 מאָנאַט אַלט, ווען ער האָט אָנגעפאַנגען ארבייטען." ער האָט פון אָנהויב אָן געטראָגען די פורעמס—"Ran Moulds"—מיט די כלים אין הויז, וואו זיי טריקענען זיך, און צוריק געבראַכט די לעדיגע פורעמס. ער קומט [אין פאַבריק] יעדען טאָג אין דער וואָך אום 6 אוהר אין דער פריה און ארבייט אומגעפעהר ביז 9 אוהר אבענדס. „איך ארבייט ביז 9 אוהר אבענדס יעדען טאָג אין וואָך. אַזוי צ.ב.ש. אין פערלויף פון די לעצטע 7 ביז 8 וואָכען." אַלזאָ, פופצעהן־שטונדיגע ארבייט פאַר אַ קינד פון 7 יאָהר! דזש. מאַריי, אַ צוועלף־יעהריגער אינגעל זאָגט עדות: „איך טראָג פורעמס און דרעה די ראָד. איך קום אום 6 אוהר, מאַנכעסמאָל אום 4 אוהר פארטאָג. איך האָב געארבייט די גאַנצע לעצטע נאַכט ביז 8 אוהר היינט אין דער פריה. איך בין ניט געווען צו בעט זינט די פאָרלעצטע נאַכט. אַ חוץ מיר האָבען געארבייט די גאַנצע נאַכט נאָך 8 אָדער 9 אינגלעך. אַלע אויסער איינעם זיינען היינט אין דער פריה ווידער געקומען. איך קריג 3 שילינג 6 פּענס אַ וואָך. איך קריג ניט מעהר, ווען איך ארבייט דורך דער גאַנצער נאַכט. די לעצטע וואָך האָב איך געארבייט דורך צוויי גאַנצע נעכט." פערניהו, אַ צעהן־יעהריגער אינגעל, זאָגט: „ניט אַלעמאָל האָב איך אַ גאַנצע שטונדע אויף מיטאָג; אָפטמאָל נאָר אַ האַלבע שטונדע—יעדען דאָנערשטאַג, פרייטאַג און שבת."[67]

דר. גרינהאַו דערקלערט, אַז דער לעבענס־דויער אין די טעפּער־דיסטריקטען פון סטאָוק־אָפּאָן־טרענט און וואָלסטאַנטאָן איז אויסערגעוועהנליך קורץ. הגם אין דעם סטאָוק דיסטריקט זיינען בעשעפטיגט אין די טעפּערייען נאָר 36.6 פּראָצענט און אין וואָל־סטאַנטאָן נאָר 30.4 פּראָצענט פון דער מענליכער בעפעלקערונג איבער 20 יאָהר אַלט, פאַלט אויס אויף די טעפּער אין דעם ער־שטען דיסטריקט מעהר ווי אַ העלפט און אין דעם צווייטען דיס־טריקט ארום 2/5 פון די טויטען־פעלע פון אַלע ברוסט־קראַנקהייטען, וואָס קומען פאָר צווישען די מענער פון דעם עלטער. דר. בוטראָיד, אַ פּראַקטיצירענדער ארצט אין האַנלעי, זאָגט עדות:

---

[67] „טשילדרענס עמפּלאָימענט קאָמישיאָן". 1טער ראַפּאָר. עמצ. 1863.

פאַבריקאַנטען זיינען דאָ אַרויסגעטרעטען צו פּראָטעסטירן געגען יעדער דיסקוסיאָן.... דער סיסטעם, ווי דער הויך־וויר־דיגער הערר מאַנטאַגו וואַלפּי האָט עס בעשריבען, איז אַ סיסטעם פון אונבעשרענקטער שקלאַווערייי—שקלאַווערייי אין סאָציאַלער, פיי־זישער, מאָראַלער און אינטעלעקטועלער בעציהונג.... וואָס זאָל מען דענקען פון אַ שטאָדט, וועלכע האַלט אָב אַן עפענטליכע פער־זאַמלונג, כדי צו פּעטיציאָנירן, אַז די אַרבייט־צייט פאַר מענער זאָל בעשרענקט ווערן אויף 18 שטונדען אַ טאָג!... מיר היצען זיך אַנטקעגען די פּלאַנטאַטאָרס פון ווירדזשיניע און קאַראָליינאַ. צי דען אָבער איז זייער נעגער־מאַרק, מיט אַלע שרעקען פון דער בייטש און דעם שאַכער אין מענשענפלייש, מעהר אבשייליך איי־דער אָט די לאַנגזאַמע מענשען־אויסשלאַכטונג, וועלכע געהט דאָ כסדר אָן, כדי צו פאַבריצירן שלייערס און קעלנער פאַר די נוצען פון קאַפּיטאַליסטען?"[65]

די טעפּעריי פון סטאַפאָרדשייר איז אין די לעצטע 22 יאָהר געווען דער געגענשטאַנד פון דריי פּאַרלאַמענטאַרישע אונטערזו־כונגען. די רעזולטאַטען זיינען בעשריבען אין דעם בעריכט פון הערר סקריווען אין 1841 צו די "Children's Employment Com" אין דעם בעריכט פון דר. גרינהאַו, אין 1860, וואָס איז פערע־פענטליכט געוואָרן לויט דעם בעפעהל פון ערצטליכען בעאַמטען פון „פּרייווי קאַונסיל" [געהיימראַטה] „פּובליק העלטה", 3טער ראַפּאָרט 1, פון 102 ביז 113; און ענדליך אין דעם בעריכט פון הערן לאָנגע אין 1863, אין "First Report of the children Employment Commission" פון 3טען יוני, 1863. פאַר מיין אויפגאַבע איז גענוג אַרויסצונעהמען פון די בעריכטען פון 1860 און 1863 אייניגע עדות־זאָגונגען פון די עקספּלואַטירטע קינדער אַליין. פון דער לאַגע פון די קינדער קאָן מען שוין דרינגען די לאַגע פון די דערוואַקסענע, בעזונדערס פון די מיידלעך און פרויען, און דערצו אין אַזאַ אינדוסטריע־צווייג, וואָס אין פערגלייך מיט איהם איז שוין די באַוועל־שפּינערייי און דערגלייכען אַ זעהר אַנ־גענעהמע און געזונטע בעשעפטיגונג.[66]

---

[65] „לאָנדאָן דיילי טעלעגראַף" פון 17טען יאַנואַר 1860.

[66] זעה ענגעלס „לאַגע דער אַרבייטענדען קלאַסע אין ענגלאַנד", ז. 249 ביז 251.

בעאָבאַכטונג, ניט סטאַטיסטיש, איך קאָן אייך אָבער פערזיכערן, אַז מיין צאָרן פלעגט אויפגעקאָכט ווערן יעדעס מאָל, וואָס איך האָב אָנגעקוקט די דאָזיגע אָרימע קינדער, וועמעס געזונד איז גע־אָפּפערט געוואָרן צוליעב דער געלד־גייציגקייט פון זייערע עלטערן און די ארבייטגעבער." ער רעכענט אויס די אורזאַכען פון די טעפער־קראַנקהייטען און ענדיגט מיט דער גרעסטער אורזאַך, די „לאַנגע ארבייטס־שטונדען". אין זייער בעריכט דריקט די קאָ־מיסיע אויס די האָפענונג, אַז „אַ מאַנופאַקטור, וואָס פערנעהמט אַזאַ וויכטיגע שטעלונג אין די אויגען פון דער וועלט, וועט ניט טראָגען אויף זיך מעהר דעם פלעק, וואָס איהר גרויסער ערפאָלג, איז בעגלייט פון פיזישער דעגענעראַציע, פיעל פערצווייגטע קער־פערליכע ליידען און אַ פריהצייטיגען טויט פון דער ארבייטער־בעפעלקערונג, דורך וועמעס ארבייט און געשיקטקייט עס זיינען דערגרייכט געוואָרן אַזוינע גרויסע רעזולטאַטען."[69] וואָס עס איז דאָ געזאָגט געוואָרן וועגען די טעפערייען אין ענגלאַנד, איז אויך ריכטיג וועגען די טעפערייען אין שאָטלאַנד.[70]

די פאַבריקאַציע פון שוועבעלעך דאַטירט פון יאָהר 1833, ווען מען האָט אויסגעפונען ווי אַזוי צו מאַכען, אַז דער פאָספאָר זאָל זיך האַלטען אויפ'ן קעפּיל פון העלציל. זינט 1845 האָט זי זיך ראַשיג ענטוויקעלט אין ענגלאַנד, און זיך אויסגעשפּרייט פון די געדיכט־בעפעלקערטע טיילען פון לאָנדאָן אין מאַנטשעסטער, בירמינגאַם, ליווערפּול, בריסטאָל, נאָריטש, ניוקאַסל און גלאַזגאָוו, און דערמיט איז אויך מיטגעגאַנגען די קינבאַקען־ענטצינדונג, וועלכע אַ וויענער דאָקטאָר האָט שוין אין יאָהר 1845 ענטדעקט אַלס אַן אייגענטימליכע קראַנקהייט פון די שוועבעלעך־ארבייטער. אַ העלפט פון די ארבייטער זיינען קינדער אונטער 13 יאָהר אַלט און יונגע מענשען אונטער 18 יאָהר. די דאָזיגע פאַבריקאַציע האָט אַזאַ שלעכטען נאָמען וועגען איהר אונגעזונדקייט און אָב־שטויסליכקייט, אַז נאָר דער נידעריגסטער טייל פון דעם ארביי־טער־קלאַס, האַלב פערהונגערטע אַלמנות א.ד.ג. שטעלען איהר צו

69 „טשילדרענס עמפּלאָימענט קאָמישיאָן", 1863, ז. 22 און 24.
70 דאָרט גופא, ז.

„יעדער פאָלגענדער דור פון די טעפּער איז קלענער און געוויקס און שוואכער איידער דער פריהערדיגער דור." דאָס אייגענע זאָגט אויך אנאנדער דאָקטאָר, הערר מאַקבין: פאר די לעצטע 25 יאָהר, זינט איך האָב אָנגעפאנגען פּראַקטיצירן צווישען די טעפּער, וואַרפט זיך אין אויג די שטענדיגע דעגענעראַציע פון אָט דעם קלאַס, אין פרט פון אַ פערקלענערטען געוואוקס און געוויכט." אָט די עדות־זאָגונגען זיינען ארויסגענומען פון דעם בעריכט פון דר. גרינהאַו פאר דעם יאָהר 1860.[68]

מיר נעהמען פון דעם בעריכט פון די מיטגליעדער פון דער קאָמיסיע פון 1863 דאָס פאָלגענדע: דר. דזש. ט. אַרלעדזש, אויבער־ארצט פון דעם נאָרטה־סטאַפּאָרדשייר קראַנקען־הויז, זאָגט: „אַלס אַ קלאַס רעפּרעזענטירן די טעפּער, מענער און פרויען .... אַ דעגענערירטע בעפעלקערונג פיזיש און מאָראַליש. זיי זיינען בדרך כלל קליין אין געוויקס, שלעכט געבויט און צוקרימט אין דער ברוסט. זיי ווערן אַלט פאר דער צייט און לעבען ניט לאַנג; זיי זיינען פלעגמאַטיש און בלוט־אָרים, און די שוואַכקייט פון זייער קאָנסטיטוציע ווייזט זיך ארויס אין האַרטנעקיגע אָנפאַלען פון דיספּעפּסיע, לעבער און ניערען־שלאַפקייטען און רהומאַטיזם. מעהר ווי אַלץ אָבער זיינען זיי אונטערוואָרפען אַלערליי ברוסט־קראַנקהייטען, ווי לונגען־ענטצינדונג, שווינדזוכט, בראָנכיט און אַסטמאַ. איין פאָרם פון אַסטמאַ איז ספּעציעל זייערע אַ קראַנק־הייט און איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען די טעפּער־אַסטמאַ אָדער טעפּער־שווינדזוכט. מעהר ווי צוויי דריטעל פון די טעפּער ליידען פון סקראָפול, וועלכע גרייפט אָן די מאַנדלען, די ביינער און אַנדערע טיילען פון קערפּער. וואָס די דעגענעראַציע פון דער בעפעלקערונג פון דעם דיסטריקט איז ניט נאָך פיעל גרעסער ווי זי איז, איז אויסשליסליך צו פערדאַנקען דעם פאַקט, וואָס עס קומען שטענדיג־צו פרישע מענשען פון די דערבייאיגע געגענדען, און וואָס זיי הייראַטען מיט געזינדערע ראַסען." הערר טשאַרלז פּאַרסאָנס, דער געוועזענער הויז־ארצט פון דעמזעלבינגען קראַנקען־אַנשטאַלט, שרייבט צווישען אַנדערעס אין אַ בריעף צו דעם קאָ־מיסאַר לאָנדזש: „איך קאָן נאָר רעדען פון מיין פּערזענליכער

[68] „פּובליק העלטה", 3טער ראַפּאָרט עטצ., ז. 102, 104 און 105.

געשעפט־פיהרער און שותף פון א מאנטשעסטער פאבריק האט ערות געזאגט: „מיר (ער מיינט זיינע „הענד", וועלכע ארבייטען פאר „אונז") ארבייטען אהן א הפסקה פאר מאהלצייטען, אזוי אז דער ארבייטס־טאג פון צעהן א האלב שטונדען איז פארטיג 4½ אוהר נאכמיטאג, און אלץ וואס מען ארבייט דערנאך איז איבער־צייט.[72] (ניט שוין־זשע האט דער דאזיגער הערר סמיטה אליין אויך ניט געהאט קיין מאהלצייט אין פערלויף פון 10½ שטונדען?) מיר (אלץ דערזעלביגער סמיטה) הערן זעלטען אויף ארבייטען פאר 6 אוהר אבענדס (ער מיינט הערן אויף צו פערברויכען „אונזערע" ארבייטס־קראפט־מאשינען), אזוי אז מיר (וויעדעראמאל קריספינוס) ארבייטען פאקטיש איבערצייט דורכ'ן גאנצען יאהר.... די קינדער און דערוואקסענע (152 קינדער און יונגע מענשען אונטער 18 יאהר, און 140 דערוואקסענע) האבען אלע גלייך אין פערלויף פון די לעצטע 18 מאנאט גע־ארבייט וועניגסטענס 7 טעג און 5 שטונדען א וואך דורכשניט־ליך, ד.ה. 78½ שטונדען א וואך. פאר די 6 וואכען, וואס ענ־דיגען זיך דעם 2טען מאי פון דעם יאהר (1863), איז דער דורכ־שניט געווען העכער—8 טעג אדער 84 שטונדען אין וואך!" דאך לעגט נאך צו מיט א שמייכעל דערזעלביגער הערר סמיטה, וועלכער איז אזוי שטארק פערליעבט אין דעם „פלוראלים מאיעסטאטיש" [וואס געברויכט ווי א מאיעסטעט דאסווארט „מיר", רעדענדיג וועגען זיך]: „די מאשין־ארבייט איז לייכט." און אזוי זאגען די, וואס ווענדען אן דעם האנד־דרוק, „בלאק פרינטינג": „האנד־ארבייט איז געזינטער איידער מאשין־ארבייט. בכלל דערקלערן זיך די העררען פאבריקאנטען מיט כעס אנטקעגען דעם פארשלאג

[72] דאס דארף מען ניט נעהמען אין אונזער זין פון סורפלוס־ארבייט־צייט. אט די העררען בעטראכטען די צעהן און א האלב שטונדיגע ארבייט אלס א נארמאל־ארבייטס־טאג, וועלכע שליסט שוין איין די נארמאלע מעהרארבייט אויך. דערנאך הויבט זיך אן די „איבערצייט", וועלכע בעצאהלט זיך עפעס בעסער. מיר וועלען זעהן ביי א ווייטערדיגער געלעגענהייט, אז דער געברויך פון דער ארבייט־קראפט אין משך פון דעם זאגענאנטען „נארמאל־טאג" ווערט בעצאהלט אונטער'ן ווערטה, אזוי אז די „איבערצייט" איז א פשוט'ער קאפיטאליסטישער דריידעל, כדי ארויסצופרעסען וואס מעהר „מעהרארבייט", וועלכע איבעריגענס בלייבט אפילו דאן, ווען די פערברויכטע ארבייטס־קראפט בעת דעם „נארמאל־טאג" זאל ווירקליך בעצאהלט ווערן צום פולען ווערטה.

אבגעריסענע, פערהונגערטע, פערלאזענע און ניט־ערצויגענע קינ־דער."[71] פון די עדות, וועלכע דער קאמיסאר ווהייט (1863) האט אויסגעהערט, זיינען געווען 270 אונטער 18 יאהר, 50 אונ־טער 10 יאהר, 10 אכט־יעהריגע און 5 נישט מעהר ווי 6 יאהר אלט. דער ארבייטס־טאג בייט זיך פון 12 ביז 14 און 15 שטונדען. נאכט־ארבייט, אונרעגעלמעסיגע מאהלצייטען, מעהרסטענטיילס אין די ארבייט־צימערן, וועלכע זיינען פערגיפטעט פון פאספאר. דאנטע וואלט אין די פאבריקען געפונען ערגערע צושטענדען ווי אין זיינע שרעקליכע גיהנום־פאנטאזיעס.

אין דער טאפעטען־פאבריק [וואו מען פאבריצירט אבאיעס אדער וואנד־פאפיער] ווערן די גרעבערע סארטען געדרוקט מיט מאשינען און די פיינערע מיט דער האנד. די בעשעפטיגטע חדשים זיינען פון אנפאנג אקטאבער ביז סוף אפריל. אין פער־לויף פון דער פעריאדע דויערט די ארבייט זעהר אפט און כמעט אהן אונטערברעכונג פון 6 אוהר מארגענס ביז 10 אוהר אבענדס און נאך שפעטער אין דער נאכט.

דזש. ליטש זאגט עדות: „לעצטען ווינטער (1862) זיינען פון 19 מיידלעך 6 ניט געקומען צו דער ארבייט, צוליעב קראנק־הייטען, וואס זיי האבען געקריגען פון איבערארבייטונג. איך מוז נאכאנאנד אויף זיי שרייען, כדי זיי צו האלטען וואך." וו. דאפי זאגט: „פון מידיגקייט קאנען די קינדער אפט ניט האלטען אפען די אויגען; דער פאקט איז, אז מיר אליין קאנען אפטמאל אויך קוים די אויגען האלטען אפען." דזש. לייטבורן זאגט: „איך בין 13 יאהר אלט.... לעצטען ווינטער האבען מיר געארבייט ביז 9 אוהר אבענדס, און דעם ווינטער פאר דעם—ביז 10 אוהר. לעצטען ווינטער פלעג איך כמעט יעדען אבענד וויינען פון שמער־צען אין די פיס." ג. אפסדען זאגט: „ווען אט דער אינגעל מיינער איז אלט געווען 7 יאהר פלעג איך איהם טראגען אהין און צוריק איבער'ן שנעע און ער פלעגט ארבייטען 16 שטונדען!.. אפט פלעג איך זיך איינבויגען אויף די קניה, כדי איהם צו קאר־מענען בעת ער איז געשטאנען ביי דער מאשין, פון וועלכער ער האט ניט געטארט אבטרעטען אדער זי אבשטעלען." סמיטה דער

71 דארט גופא, ז.

איז צוערשט אויפגעדעקט געוואָרן דורך דעם קאָמיטעט פון „הויז און קאמנס" „וועגן די פעלשונגען פון נאהרונגס־מיטלען" (1855 ביז 1856) און דורך דר. האססאל'ס שריפט „אדאַלטערייטשאָנס דעטעקטעד".[74] דער פועל יוצא פון די דאָזיגע אויפדעקונגען איז געווען דאָס געזעץ פון 6טען אויגוסט 1860: „צו פערהיטען פון פעלשונגען די נאהרונגמיטלען און געטרענק"—אַ געזעץ, וואָס האָט קיין ווירקונג ניט געהאַט, מחמת דער פריינדליכסטער איינזעהע־ניש, וואָס דאָס געזעץ האָט נאַטירליך ענטהאַלטען מיט יעדען פרייהענדלער, וואָס זוכט צו „פערדיענען אַן עהרליכען גראָשען" האנדלענדיג אין געפעלשטע סחורה.[75] דער קאָמיטעט אַליין האָט פאָרמולירט מעהר אָדער ווייניגער נאאיוו זיין איבערצייגונג, אַז פרייהאנדעל מיינט בעצם דער מסחר מיט געפעלשטע שטאָפען, אָדער ווי דער ענגלענדער רופט עס וויציג אָן — „סאָפיסצירטע שטאָפען". דער פאַקט איז, אַז אזא מין „סאָפיסטיק" פערשטעהט בעסער איידער פראָטאגאָראס צו מאַכען פון ווייס שווארץ און פון שווארץ ווייס, און קאָן בעסער ווי די עלעאטען בעוויייזען בע־שיינפערליך (אַד אָקולאָס) דעם בלויזען דמיון פון יעדער רעא־ליטעט.[76]

---

[74] אלאונ, פיינ צעריבענ אדער געמישט מיט זאלצ, איז א נארמאלער האנ־דעלס־ארטיקעל, וואס טראגט דעם קלארענ נאמענ „בייקער'ס סטאפ".

[75] סאזשע איז, ווי בעקאנט, א זעהר ענערגישע פארמ פונ קויהלענ־שטאפ אונ מאכט אויס א מיסטיגונג־מיטעל, וואס די קאפיטאליסטישע קוימענ־קעהרער פערקויפענ צו די ענגלישע פארמערס. אינ 1862 האבענ בריטישע „דזשורימענ" (געשווארענע) געדארפט בעשליסענ אינ א געריכטליכענ פראצעס, צי סאזשע, אינ וועלכער עס איז געווענ צוגעמישט, אהנ דעם קויפער'ס וויסענ, 90 פראצענט שטויב אונ זאמד, הייסט „אמת'ע" סאזשע אינ „קאמערציעלענ" זינ, אדער עס איז „געפעלשטע" אינ „ועזעצליכענ" זינ. די „פריינד פונ מסחר" האבענ בע־שלאסענ, אז עס איז אמת'ע קאמערציעלע סאזשע, אונ האבענ צוריקגעוויזענ די קלאגע פונ דעם פארמער, וועלכער האט דערצו נאך געדארפט בעצאהלענ די פראצעס־קאסטענ.

[76] דער פראנצויזישער כעמיקער שעוואליע, אינ אנ אבהאנדלונג וועגענ די „סאפיסטיקאציעס" (פעלשונגענ) פונ סחורות, צעהלט אנ פונ צווישענ 600 אונ עטליכע ארטיקלענ, וועלכע ער רעכענט אויס, 10, 20 אונ 30 פערשיידענע מע־טאדענ פונ פעלשונג פאר א סך פונ די דאזיגע ארטיקלענ. ער גיט דערביי צו, אז ער איז ניט בעקאנט מיט אלע מעטאדענ אונ רעכענט ניט אויס אלע, וועלכע ער קאנ יא. ער ברענגט 6 סארטענ פעלשונגענ פאר צוקער, 9 פאר אליווענ־אויל,

„אָבצושטעלען די מאַשינען וועניגסטענס אין דער צייט פון עסען."
„אַ געזוצ—זאָגט הערר אַטלעי, דער דירעקטאָר פון אַ טאַפּעטען־פאַבריק אין באָראָ*[72] —וואָס וואָלט ערלויבען די ארבייט־שטונדען פון 6 אוהר פריה ביז 9 אוהר אבענד, וואָלט אונז (!) זעהר געפעלען, אָבער די שטונדען לויט דעם פאַבריק־געזעץ פון 6 אוהר פריה ביז 6 אוהר אבענד, פּאַסען אונז (!) ניט.... אונזער מאַשין ווערט אָבגעשטעלט בעת דעם מיטאָג־עסען (ס'אַרא גרויסמוטה!) דאָס אָבשטעלען רופט ניט ארוים קיין וויכטיגען היזק אין פּאַפּיער און פארב." „אָבער—לעגט ער צו מיט איינזעהעניש—איך קאָן בעגרייפען, אז דער היזק, וואָס איז דערמיט פערבונדען, איז ניט זעהר אנגענעהם." דער בעריכט פון דער קאָמיסיע מיינט נאַאיוו, אַז די מורא פון איניגע „לייטענדע פירמען" צו פערלירן צייט, ד.ה. צייט צוצונעהמען פרעמדע ארבייט, און דורכדעם „צו פערלירן ריוח", איז ניט „קיין גענוגענדער גרונד" צו לאָזען קינדער אונטער 13 יאָהר און יונגע מענשען אונטער 18 פערלירן זייער מיטאָג־עסען, ארבייטענדיג 12 ביז 16 שטונדען, אָדער מען זאָל עס זיי צוברענגען, ווי מען ברענגט־צו קויהלען און וואסער דער דאמף־מאַשין, זייף צו דער וואָל, אויל צום ראָד א.אז.וו.—אין דער צייט פון פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס גופא, פּשוט ווי הילף־שטאָף פון דעם ארבייט־מיטעל.[78]

אין קיין אינדוסטריע־צווייג אין ענגלאנד—ניט רעכענענדיג דאָס מאשין־ברויט, וואָס הויבט אָן אָקאָרשט איצט איינגעפיהרט ווערן—איז ניט פערבליבען אזא פאַרצייטיגער, אזא פאר־קריסט־ליכער אופן פון פּראָדוקציאָן,—ווי מען קאָן עס זעהן ביי די דיכטער פון דער צייט פון דער רוימישער אימפּעריע,—ווי די בעקעריי. דער קאַפּיטאַל אָבער, ווי עס איז שוין פריהער בע־מערקט געוואָרן, איז אין אָנפאנג גלייכגילטיג צו דעם טעכנישען כאַראַקטער פון דעם ארבייטס־פּראָצעס, וועלכען ער נעהמט אַריין אין זיין מאכט. קודם נעהמט ער איהם, ווי ער געפינט איהם.
די אונגלויבליכע פעלשונג פון ברויט, דערהויפּט אין לאָנדאָן,

---

*[72] אַ טייל פון לאנדאָן, וואָס ליעגט ביים רעכטען ברעג פון דער טהעמזע—סאוטהוואַרק.

[78] „טשילדערנס עמפּלאָימענט קאָמישיאָן", 1863. עווידענס, ז. 123, 124, 125 און 140.

„די ארבייט פון א לאַנדאָנער בעקער־געזעל הויבט זיך אָן בדרך כלל אום 11 אוהר ביינאכט. אין דער שטונדע מאכט ער דעם טייג, א זעהר שווערער עסק, וועלכער געוועהרט פון א האל־בער ביז דריי פערטעל שעה—עס העננט אָב פון דער גרויס און דעם סאָרט געבעק. ער לעגט זיך דאן אניעדער אויף דעם קנעט־ברעט, וואָס דיענט צוגלייך ווי א דעקעל פון דער מולטער, וואו די טייג ווערט געמאכט, און שלאָפט א פּאָר שטונדען מיט א זעקעל מעהל צו קאָפּענס און נאָך איינעם אויף זיך. דערנאָך פאנגט זיך אָן א ראשיגע ארביים אָהן א אָבשטעל פאר 4 שטונדען. קנעטען, וועגען, אויספאָרמירן, זעצען אין אויווען, ארויסנעהמען פון אויווען א.אז.וו. די טעמפּעראטור פון באַק־צימער גרייכט פון 75 ביז 90 גראד פארנהייט, און אין די קלענערע בעקערייען גיכער מעהר איידער ווייניגער. ווען די ברויטען, בולקעס א.ד.ג. זיינען פערטיג, פאנגט זיך אָן דאָס פאנאנדערטיילען. א גרויסער טייל פון די ארבייטער, נאכדעם ווי זיי האָבען אָבגעטאָן די בעשריבענע שווערע נאכט־ארבייט, טראָגען פאנאנדער דורכ'ן טאָג די ברויטען אין קערב אָדער אויף ווענעלעך פון הויז צו הויז, און ארבייטען אָפּטמאָל אין צווישען־צייט אויך אין דער בעקעריי. די ארבייט ענדיגט זיך, ווי עס קומט אויס לויט דער צייט פון יאָהר און דער גרויס פון געשעפט, צווישען 1 און 6 אוהר נאָכמיטאָג; בעת אנ־אנדער טייל פון די געזעלען איז בעשעפטיגט אין דער בעקעריי ביז שפּעט נאָכמיטאָג.״ [78]

„אין דער צייט פון לאָנדאָנער סעזאָן פאנגען אָן די געזעלען פון די „פול־פּרייז״ בעקער אין וועסטענד צו ארבייטען 11 אוהר ביינאכט און זיינען בעשעפטיגט ביים באקען, מיט איינער אָדער צוויי קורצע הפסקות, ביז 8 אוהר אויף מאָרגען. מען שאפט זיך מיט זיי דערנאָך אויף ארומטראָגען דאָס ברויט ביז 4, 5, 6 אָדער 7 אוהר אבענדס, אָדער מען האלט זיי אין דער בעקעריי צו באקען ביסקוויטס. נאָך דער אָבגעטאָנענער ארבייט קאָנען זיי שלאָפען ארום 6 שטונדען אָדער אָפט ניט מעהר ווי פון 4 ביז 5 שטונדען. פרייטאָג פאנגט זיך די ארבייט אָן אלעמאָל פריהער, לאָמיר זאָגען אום 10 אוהר אבענדס, און געדויערט אָהן א הפסקה, סיי צוגריי־

---

[78]־ארט נופא, ערשטער ראפּאָרט, ז. 6.

יעדענפאלס האָט דער קאָמיטעט געווענדעט די אויגען פון פובליקום אויף זיין „טעגליך ברויט” און דורכדעם אויף די בעקערייען. אין דערזעלביגער צייט האָט זיך גענומען הערן אזיף עפענטליכע פערזאמלונגען און אין פעטיציעס צום פארלאמענט דער געשריי פון די לאָנדאָנער בעקער־ארבייטער וועגען איבער־ארבייטונג א.אז.וו. דער געשריי איז געוואָרן אזוי דרינגענד, אז דער הערר ה. ס. טרעמענהיר, א מיטגליעד פון דער מעהרער מאָל־דערמאָנטער קאָמיסיע פון 1863, איז בעשטימט געוואָרן אלס קעניגליכער אונטער־זוכונג־קאָמיסאר. זיין בעריכט[77] מיט די אויסזאָגונגען פון די עדות האָט אויפגערעגט דעם פובליקום—ניט זיין הארץ, נאָר זיין מאָגען. דער ענגלענדער, וואָס איז זעהר בעהאַוועגט אין דער ביבעל, האָט אפילו געוואוסט, אז אויב איינער איז דורך גאָט׳ס חסד ניט קיין קאפיטאליסט, אָדער לענדלאָרד, אָדער סינעקוריסט, מוז עסען ברויט אין שוויים פון זיין פנים, ער האָט אָבער ניט געוואוסט, אז ער מוז עסען יעדען טאָג אין זיין ברויט א געוויסע פּאָרציע פון מענשענשוויים, געמישט מיט אייטער פון געשווירען, שפינוועבס, טויטע טאראקאנעס און פערפוילטע דייטשע הייוועז—שוין ניט צו רעדען פון אלאון, זאמד־שטיינער און אנדערע אנגענעהמע מינעראלישע צוגעמישטע טיילען. גאָר אָהן איינזעהעניש מיט זיין הייליגטום דעם פריי־האנדעל, איז די ביז־אהעריגע „פרייע” בעקעריי פאָלגליך אונטערוואָרפען געוואָרן צו דער אויפזיכט פון שטאָדט־אינספעקטאָרען (צום סוף פארלאמענט־זיצונג 1863) און דורך דעמזעלבען אַקט פון פארלאמענט איז די ארבייט־צייט פון 9 אוהר אבענדס ביז 5 אוהר מאָרגענס פערבאָטען געוואָרן פאר בעקער־ארבייטער אונטער 18 יאָהר אלט. דער לעצטער פונקט רעדט מעהר ווי דיקע בענדער וועגען דער איבער־ארבייטונג אין אָט דעם אַלט־מאָדישען געשעפט־צווייג.

10 פאר פוטער, 12 פאר זאלץ, 19 פאר מילך, 20 פאר ברויט, 23 פאר בראנפען, 24 פאר מעהל, 28 פאר שאָקאלאד, 30 פאר וויין, 32 פאר קאווע, א.אז.וו. אפילו דער ליעבער הערר גאָט אליין קאן זיך ניט אויסדרעהען פון דעם דאזיגען מזל. זעה באָנאר דע קאר, „דע לא פאלסיפיקאסיאן דע סיבסטאנס סאקראמענטאל”, פאריז 1856.

77 "Report etc. retating to the grievances complained of by the Journeymen Bakers etc. London, 1862. 2nd Report, London 1863.

שטערט געוואָרן, און דער קאַפּיטאַליסט, אין געשטאַלט פון מילנער אָדער מעהל־אַגענט, איז אַריינגעטראָטען הינטער דעם נאָמינעלען בעקער־מייסטער.[82] דערמיט איז געלעגט געוואָרן די גרונדלאַגע פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציאָן, דער אונבעגרעניצטער פערלענגערונג פון'ם ארבייטס־טאָג און פאַר דער נאַכט־אַרבייט, אָבוואויל דער נייער איינפיהר האָט זיך אפילו אין לאָנדאָן ערנסט פערשפּרייט ערשט אין יאָהר 1824.[83]

פון דער פאָריגער בעשרייבונג קאָן מען פערשטעהן, אז דער בעריכט פון דער קאָמיסיע צעהלט די בעקער־געזעלען צו די, וואָס לעבען ניט לאַנג. נאָכדעם ווי זיי זיינען גליקליכערווייז ניצול געוואָרן פון דער שרעקליך־גרויסער שטערבליכקייט, וואָס איז אַ נאָרמאַלע ערשיינונג צווישען די קינדער פון אַלע טיילען פון'ם ארבייטער־קלאַס, גרייכען זיי נאָר זעלטען־ווען דעם 42טען לע־בענס־יאָהר. פונדעסטוועגען איז דער בעקער־פאַך שטענדיג אי־בערפילט מיט קאַנדידאַטען. די קוועלען פון וואַנען עס פליסען שטענדיג אין לאָנדאָן די דאָזיגע ארבייטס־קרעפטען, זיינען שאָט־לאַנד, די מערב־אַגריקולטור־דיסטריקטען פון ענגלאַנד און—דייטש־לאַנד.

אין די יאָהרען 1858 ביז 1860 האָבען די בעקער־געזעלען אין אירלאַנד אָרגאַניזירט אויף זייערע אייגענע קאָסטען גרויסע פערזאַמלונגען צו אַגיטירען געגען דער נאַכט־ארבייט און דער אַר־בייט אום זונטאַג. דאָס פּובליקום האָט זיך מיט איירישער היטץ געשטעלט אויף זייער זייט, ווי צ.ב.ש. אויף דעם מאַי־מיטינג אין דובלין, אין יאָהר 1860. אויסשליסליך בייטאָגיגע ארבייט איז

[82] דזש. ריעד, דאָרט גופא. סוף 17טען און אנהויב 18טען י.ה. זיינען די אַגענטען (פאַקטאָרס), וואָס האָבען זיך אריינגעריסען אין אַלע מעגליכע גע־ווערבען, שוין אָפיציעל פער'מסר'ט געוואָרן אַלס „פּובליק ניוסענסעס" (עפענט־ליכע שאָדען־ברענגער). אזוי צ.ב.ש. האָט די „גראַנד דזשורי", אויף דער פערטעל־יעהרליכער סעסיע פון די פריעדענס־ריכטער אין „קאַונטי" סאָמערסעט, אַרויסגעגעבען אַ „פּרעזענטמענט" צום „הויז אָוו קאָמאָנס", אין וועלכער עס ווערט געזאָגט צווישען אַנדערעס, אַז „די דאָזיגע אַגענטען פון בלאַקוועל האָל זיינען אַ פּובליק ניוסענס און אַ היזק פאַר דעם טוך־געוועב, און דאַרפען אונטערדריקט ווערען אַלס אַזאַ ניוסענס." („דהי קייס אָוו אור ענגליש וואָול עטצ.", לאָנדאָן 1865, ז. 6 און 7.)

[83] דאָרט גופא, ערשטער ראַפּאָרט, ז. 8.

טענדיג, סיי פאַנאַנדערטראָגענדיג דאָס ברויט, ביז אויף מאָרגען, שבת, 8 אוהר אין אבענד, מעהרסטענטיילס אָבער ביז 4 אָדער 5 אוהר זונטאָג פאַרטאָג. זונטאָגס מוזען די ארבייטער אריינקומען אין דער בעקעריי אויף א שטונדע אָדער צוויי צו טהאָן צוגריי־טענדע ארבייט פאר'ן נעקסטען טאָג.... די בעקער־געזעלען פון די „אָנדערסעלינג מאסטערס" (די וואָס פערקויפען דאָס ברויט אונטער דעם פולען פרייז) — און זיי בעטרעפען, ווי עס איז פריהער בעמערקט געוואָרן, אריבער דריי פערטעל פון די לאָנדאָנער בעקער — האָבען נאָך לענגערע ארבייט־שטונדען, אָבער זייער ארבייט ווערט כמעט אינגאַנצען געטאָן אין דער בעקעריי, אזוי ווי זייערע בעלי בתים טראָגען ניט פאַנאַנדער דאָס ברויט אין די הייזער, נאָר מיט דעם אויסנאָהם וואָס זיי ליפערן צו עטליכע קליינע קרעמער. פערקויפען זיי נאָר אין זייערע אייגענע קראָמען. ביים סוף וואָך... דאָס הייסט דאָנערשטאָג, פאַנגט זיך דאָ אָן די ארבייט אום 10 אוהר ביי דער נאַכט און דויערט אוועק, מיט גאָר קליינע הפסקות, ביז שבת טיעף אין דער נאַכט אריין."[79]

וועגען די „אָנדערסעלינג מאסטערס" בעגרייפט אפילו דער בירגערליכער שטאַנדפּונקט, אז „די ניט־בעצאָהלטע ארבייט פון די געזעלען שאַפט די גרונדלאַגע פון זייער קאָנקורענץ."[80] און דער בעקער, וואָס בעצאָהלט דעם „פולען פרייז", פער'מסר'ט פאר דער אונטערזוכונגס־קאָמיסיע זיינע קאָנקורענטען, וואָס פערקויפען אונ־טער דעם פולען פרייז, אלס גנבים פון פרעמדער ארבייט און פעלשער. „זיי האַלטען זיך נאָר דורכדעם, וואָס זיי בעטריגען דאָס פובליקום און, וואָס זיי שלאָגען ארויס פון זייערע געזעלען 18 שטונדען ארבייט פאר א לוין פון 12 שטונדען."[81]

די ברויט־פעלשונג און די פאָרמירונג פון א בעקער־קלאַס, וואָס פערקויפט ברויט אונטער דעם פולען פרייז, האָבען זיך ענט־וויקעלט אין ענגלאַנד זינט דעם אָנפאַנג פון 18טען י.ה., אזוי־באַלד ווי דער צעך־כאַראַקטער פון דער בעשעפטיגונג איז צער־

---

[79] דאָרט גופא, ז. 6.

[80] דזשאָרדזש ריעד, „דהי היסטאָרי אוו בייקינג", לאָנדאָן, 1848, ז. 16.

[81] זעלבער ראפּאָרט, ז. 108.

און אין דער ערפילונג פון זיינע פאמיליען־פליכטען אלס זוהן, ברודער, מאן און פאטער. ארבייט איבער 12 שטונדען האט די טענדענץ אונטערצוגראבען דעם ארבייטער׳ס געזונד, זי פיהרט אלט צו ווערן פאר דער צייט און צו א פריהען טויט, און פאלגליך צום אומגליק פון די ארבייטער־פאמיליען, וועלכע ווערן בערויבט פון דער פארזארג און שטיצע פון דעם קאפ פון דער פאמיליע, גראד אין דער צייט ווען זיי נויטיגען זיך אין איהם אממייסטען.״ [85]

מיר האבען אקארשט גערעדט וועגען אירלאנד. אויף דער אנדער זייט פון קאנאל, אין שאטלאנד, קלאגט זיך דער ערד־ארבייטער, דער מאן פון אקער, אויף זיין 13 ביז 14 שטונדיגער ארבייט, אין דעם שטרענגסטען קלימאט, מיט נאך א 4־שטונדיגען צוגאב פו ארבייט אום זונטאג (אין דעם לאנד פון שבת־הייליג־האלטער!)[86] בעת אין דערזעלביגער צייט שטעהען דריי אייזענבאהן־ארבייטער פאר א לאנדאנער גראנד־זשורי—א קאנדוקטאר, א לאקאמאטיור־פיהרער און א סיגנאל־געבער. א גרויסער אייזענבאהן־אומגליק האט אריבערגעפעקעלט הונדערטער פאסאזשירען אויף יענער וועלט. די נאכלעסיגקייט פון די אייזענבאהן־ארבייטער איז די אורזאך פון דעם אומגליק. זיי דערקלערן פאר די געשווארענע איינשטימיג, אז מיט 10־12 יאהר צוריק פלעגט זייער ארבייט געדויערן נישט מעהר ווי 8 שטונדען א טאג. אין פערלויף פון די לעצטע 5 אדער 6 יאהר האט מען די ארבייט־

[85] דארט גופא.

[86] עפענטליכע פערזאמלונג פון לאנד־ארבייטער אין לאססווייד נעבען גלאזגאוו פון 5טען יאנואר 1866. (זעה „ווארקמענ׳ס אדוואקאט״ פון 13טען יאנואר 1866.) די ארגאניזירונג פון א טרייד־יוניאן צווישען די לאנד־ארבייטער, צוערשט אין שאטלאנד, איז א היסטארישע פאסירונג. אין באקינגהאמשייר, איינעם פון די העכסט־אונטערדריקטע אגריקולטור־דיסטריקטען אין ענגלאנד, האבען די לויז־ארבייטער געמאכט א גרויסען סטרייק צו העבען דעם וואכען־לוין פון 9 ביז 10 שילינג אויף 12 שילינג. — (מען זעהט דערפון, אז די בעוועגונג פון דעם ענגלישען אקערבוי־פראלעטאריאט, וואס איז אינגאנצען געבראכען געווארן זינט דער אונטערדריקונג פון זיינע געוואלטיגע דעמאנסטראציעס נאך 1830, און דערהויפט זינט דעם איינפיהר פון דעם נייעם פור־לאו (געזעץ פאר ארימע), פאנגט זיך ווידער אן אין די 60־גער יאהרען, ביז זיי ווערן ענדליך עפאכעמאכענד אין 1872. איך קום דערצו צוריק אין צווייטען באנד, ווי אויך צו די בלוי־ביכער, וואס זיינען ערשיענען זינט 1867 וועגען דער לאגע פון דעם ענגלישען לאנד־ארבייטער. הוספה צו דער 2טער אויפלאגע.)

דורך דער דאזיגער בעוועגונג ווירקליך דורכגעזעצט געווארן אין וועקספארד, קילקעני, קלאמעל, וואטערפארד א.אז.וו. „אין לי־מעריק, וואו די ליידען פון די לוין־געזעלען האבען, ווי עס איז בעקאנט, אריבערגעשטיגען יעדער מאס, איז די בעוועגונג צו־קלאפט געווארן דורך דער אפאזיציע פון די בעקער־מייסטער, דערהויפט פון די בעקער־מילנער. דער ביישפיעל פון לימעריק האט געפיהרט צו א ריקשריט אין עננים און טיפעראַרי. אין קארק, וואו דער עפענטליכער צארן האט זיך ארויסגעוויזען אין א העכסט לעבהאפטער פארם, האבען די מייסטערס צונישט גע־מאכט די בעוועגונג דורך זייער מאכט, ארויסצו־ווארפען די אר־בייטער אויפ'ן גאס. אין דובלין האבען די מייסטערס ארויס־געוויזען דעם שטארקסטען ווידערשטאנד און האבען דורך דער פערפאלגונג פון די געזעלען, וועלכע זיינען געשטאנען אן דער שפיץ פון דער אגיטאציע, געצוואונגען די איבעריגע נאכצוגעבען און איינצוגעהן אויף דער נאכט־ארבייט און זונטאג־ארבייט."[48]

די קאמיסיע פון דער ענגלישער רעגירונג, וועלכע איז אין אירלאנד בעוואפענט פון קאפ ביז די פיס, ארגומענטירט אין אזא מילדען לויה־טאן מיט די איינגעשפארטע בעקער־מייסטער פון דובלין, לימעריק, קארק א.אז.וו. זי זאגט: „דער קאמיטעט גלויבט, אז די ארבייט־שטונדען זיינען בעשרענקט דורך נאטור־גע־זעצען, וועלכע קאנען ניט אריבערגעטראטען ווערן אונבעשטראפט. דערמיט וואס די מייסטערס צווינגען זייערע ארבייטער, דורך דער דראהונג זיי ארויסצוטרייבען, צו פערלעצען זייערע רעליגיעזע אי־בערצייגונגען, ניט צו פאלגען דאס לאנד־געזעץ און צו פעראכטען די עפענטליכע מיינונג (דאס אלעס בעציהט זיך אויף דער זונטאג־דיגער ארבייט) מאכען זיי בייז בלוט צווישען קאפיטאל און אר־בייט, און גיבען א ביישפיעל, וואס איז געפעהרליך פאר דער רע־ליגיאן, מאראל און דער עפענטליכער ארדנונג.... דער קאמיטעט גלויבט, אז די פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאג אריבער 12 שטונדען איז אן אונבערעכטיגטער איינגריף אין דעם ארבייטער'ס פאמיליען־ און פריוואט־לעבען, און פיהרט צו אומגעזונטע מארא־לישע רעזולטאטען, אריינמישענדיג זיך אין א מענשען'ס היים

[48] „רעפארט איו קאמיטע אז בייקינג טרייד אין איירלאנד פאר 1861."

פֿון דעם גרויסען ערב־רב אַרבייטער פֿון אַלע פּראָפֿעסיעס, עלטער און געשלעכטער, וועלכע שטופּען זיך אויף אונז האַסטיגער איידער די נשמות פֿון די דערהרג׳עטע אויף אָדיססעוס, און אויף וועמעס פּנים׳ער מען קאָן מיט׳ן קוק — ניט אויסלייענענדיג פֿון די בלוי־ביכער אונטער זייערע אָרעמס—דערזעהן די סימנים פֿון איבער־אַרבייט, וועלען מיר אַרויסכאַפּען נאָך צוויי פֿיגורען, וואָס דער ווייטער קאָנטראַסט צווישען זיי בעווייזט, אַז פֿאַר׳ן קאַפּיטאַל זיינען אַלע מענשען גלייך—אַ מאָדיסטקע און אַ פּראָסטען שמיעד.

די לעצטע וואָך אין מאָנאַט יוני 1863 האָבען אַלע לאָנדאָנער טעגליכע צייטונגען געבראַכט אַ נאָטיץ אונטער דעם סענזאַציאָנעלען טיטול: “Death from simple Overwork” (טויט פֿון איינפֿאַכער איבעראַרבייט). עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען דעם טויט פֿון דער מאָדיסטקע מערי אַנן וואָקלעי, צוואַנציג יאָהר אַלט, בעשעפֿטיגט אין אַ זעהר רעספּעקטאַבעלען מאָדע־ווערקשטאַט און עקספּלואַטירט פֿון אַ דאַמע מיט׳ן געמיטהליכען נאָמען עליזאַ. די אַלטע, אָפֿט־דערצעהלטע געשיכטע איז דאָ ענטדעקט געוואָרן פֿון דאָס ניי,[88] אַז די דאָזיגע מיידלעך אַרבייטען דורכשניטליך 16½ שטונדען אַ טאָג, און אין סעזאָן אָפֿט 30 שטונדען נאָכאַנאַנד—דערביי ווערט זייער פֿער׳חלש׳טע אַרבייטס־קראַפֿט אויפֿגעמונטערט פֿון צייט צו צייט דורך שעררי, פּאָרטוויין אָדער קאַווע. און עס איז גראָד געווען אין ברען פֿון סעזאָן. מען האָט געמוזט פֿערטיג מאַכען די פּראַכט־קליידער פֿון די עדעלע „ליידיס“, צום באַל וואָס איז געגעבען געוואָרן לכבוד דער אָקאָרשט־אימפּאָרטירטער פּרינצעסין פֿון ווילס. מערי אַנן וואָקלעי האָט געאַרבייט 26½ שטונדען אָהן אַן אָברוה, צוזאַמען מיט 60 אַנדערע מיידלעך, צו 30 אין אַ צימער, וואָס האָט קוים געהאַט אַ דריטעל פֿון דער נויטיגער מאָס לופֿט. ביינאַכט האָבען זיי פּאָרווייז זיך געטיילט מיט איין בעט, אין איינער פֿון די פֿערשטיקטע לעכער, וואָס איז

מאַן איז געווען אַ נייער און האָט געפֿרעגט, וואָס זיי פֿערשטעהען אונטער אַ טאָג אַרבייט. דער ענטפֿער: 13 שטונדען; הייסט עס 78 שטונדען אַ וואָך. אָבער וואָס הערט זיך מכח די איבעריגע 10 שטונדען 40 מינוט. נאָך אַ לאַנגען אַרומרייסען זיך האָט ער געקריגען אַ בעפֿרידיגונג פֿון 10 פֿענס.

[88] זעה פֿ. ענגעלס „די לאַגע פֿון דעם אַרבייטער־קלאַס אין ענגלאַנד“, לייפּציג 1845, ז. 253-4.

צייט ארויפגעשרויפט ביז 14, 18 און 20 שטונדען א טאג, און אין די צייטען פון א בעזונדערס־גרויסער דרענגעניש פון רייזענדע, ווי אין די סעזאנען פון עקסקורסיעס, זאגאר פון 40 ביז 50 שטונ־דען נאכאנאנד אהן א הפסקה. זיי זיינען געוועהנליכע מענשען, ניט קיין לעגענדארע גבורים. ווען עס גרייכט א געוויסען פונקט, הערט די ארבייטס־קראפט אויף צו ווירקען. זיי ווערן אזוי ווי געלעהמט. זייער געהירן הערט אויף צו דענקען און זייערע אויגען צו זעהן.—דער דורך־און־דורך „רעספעקטאבל בריטיש דזשורי־מאן” האט אויף דעם געענטפערט מיט א ווערדיקט [פסק דין], וואס האט זיי געהאלטען אויף דער אנקלאגע פון „מאנסלאטער” [טויטען א מענשען] פאר דעם נעקסטען אסיזען־געריכט, און האט נאר אויסגעדריקט אין א מילדען אנהאנג דעם פרומען וואונש, אז די הערען קאפיטאל־מאגנאטען פון דער אייזענבאהן וואלטען פינ־דעסטוועגען געמעגט אין דער צוקונפט זיין א ביסעל מעהר פער־שווענדעריש אין דעם איינקויפען פון דער נויטיגער צאהל אר־בייטס־קרעפטען און זיין א ביסעל „איינגעהאלטענער” אדער „זיך־אבזאגענדער” אדער „שפארזאמער” אין דער אויסזויגונג פון דער בעצאהלטער ארבייטס־קראפט.[87]

[87] „רעינאלד'ס ניוספייפער”, 20טען יאנואר 1866. וואך נאך וואך ברענגט דאס דאזיגע וואכענבלאט, אונטער די שרייענדע אויפשריפטען: „שרעקליכע און מערדערישע אומגליק־פעלען”, „שוידערליכע טראגעדיעס” א.ד.ג. א גאנצע רשימה פון נייע אייזענבאהן־קאטאסטראפען. אן ארבייטער פון דער נארטה סטא־פארד ליניע האט דערויף געענטפערט: „יעדערער ווייס די פאלגען וואס קומען ארויס, ווען די אויפמערקזאמקייט פון א לאקאמאטיוו־פיהרער און א הייצער ווערט אבגעשוואכט אויף איין רגע. אבער ווי אזוי איז עס אנדערש מעגליך ביי דער אהן א שיעור פערלענגערטער ארבייט, אין ערגסטען וועטער, אהן אבשטעל און אברוה? נעהמט דעם פאלגענדען פאל אלס ביישפיעל פון דאס, וואס קומט פאר יעדען טאג. לעצטען מאנטאג האט א הייצער אנגעפאנגען זיין טאג ארבייט זעהר פריה דעם מארגענס. ער האט געענדיגט די ארבייט נאך 14 שטונדען מיט 50 מינוט. איידער ער האט נאך צייט געהאט אויסצוטרינקען א גלאז טהעע, האט מען איהם שוין ווידער גערופען צו דער ארבייט.... דאס מאל האט די ארבייט געדויערט 14 שטונדען מיט 25 מינוט; ער האט, הייסט עס, געארבייט אהן אן אברוה 29 שטונדען מיט 15 מינוט. זיין איבעריגע ארבייט פאר דער וואך איז פארגעקומען ווי פאלגט: מיטוואך 15 שטונדען, דאנערשטאג 15 שטונדען 35 מינוט, פרייטאג 14½ שטונדען, שבת 14 שטונדען 10 מינוט; סך הכל פאר דער וואך 88 שטונדען 40 מינוט. איצט שטעלט זיך פאר זיין ערשטוינגען, ווען ער האט געקריגען בעצאהלט נאר פאר 6 ארבייטס־טעג. דער

אַרבייט־צימער און אין אַ צו־ענגען, שלעכט־ווענטילירטען שלאָף־צימער." כדי צו געבען דעם דאָקטאָר אַ לעקציע אין אנשטענדיגע מאַניערען, האָט די „קאָראָנער'ס דזשורי" דאַנעגען ערקלערט: „די פון דער וועלט־געגאַנגענע איז געשטאָרבען פון אַפּאָפּלעקסיע, אָבער עס איז דאָ אַ גרונד מורא צו האָבען, אַז איהר טויט איז פערשנעלערט געוואָרען דורך איבעראַרבייט אין אַ פערשטיקטען ווערקשטאַט א.אז.וו." „אונזערע ווייסע שקלאַווען", האָט אויסגעשריען וועגען דעם פאַל דער „מאָרנינג סטאַר", דער אָרגאַן פון די פריי־האַנדעל־העררען קאָבדען און ברייט—„אונזערע ווייסע שקלאַווען, וועלכע ווערען אריינגעאַרבייט ביז אין קבר, שמאַכטען און שטאַרבען מעהרסטענטיילס שטילערהייד."[90]

„אַרבייטען צום טויט איז אַ טעגליכע פּאַסירונג ניט נאָר אין ווערקשטאַט פון די מאָדיסטקעס, נאָר אויך אין טויזענדער אַנדערע פּלעצער, אָדער ריכטיגער אין יעדען פּלאַץ וואו דער געשעפט געהט גוט.... מיר וועלען נעהמען דעם שמיעד פאַר אַ ביישפּיעל. ווען

[90] „מאָרנינג סטאַר", 23טען יוני 1863. די „טיימס" בענוצט דעם פאַל אויף צו פערטיידיגען די אַמעריקאַנישע שקלאַווען־האַלטער אנטקעגען ברייט און אַנדערע. „זעהר פיעלע פון אונז מיינען—זאָגט זי—אַז כל זמן מיר אַרבייטען צום טויט אונזערע איינענע יונגע פרויענצימער מיט דעם קנוט פון הונגער אנשטאַט מיט'ן קנאַל פון בייטש, האָבען מיר קיין רעכט ניט צו העצען מיט פייער און שווערד אויף פאַמיליען, וועלכע זיינען געבוירן געוואָרן אַלס שקלאַווען־האַלטער און גיבען ווענינסטענס זייערע שקלאַווען גוט עסען און לאָזען זיי אַרבייטען מיט אַ מאָס." („טיימס", 2טען יולי, 1863) אויפ'ן זעלבען אופן שמייסט אָב דער „סטענדאַרד" אַ טאָרי־בלאַט, דעם רעווערענד ניומאַן האַלל: „ער לעגט אין חרם די שקלאַווען־האַלטער און איז מתפּלל צוזאַמען מיט די בראַווע לייט, וועלכע לאָזען אַרבייטען די קוטשער און אָמניבוס־פיהרער פון לאָנדאָן א.אז.וו. 16 שטונדען אַ טאָג פאַר אַ הינטישען לוין." ענדליך האָט אויך געזאָגט זיין וואָרט דער אָראַקעל, העדר טהאָמאַס קאַרלייל, וועגען וועמען איך האָב שוין אין 1850 געשריבען: „צום טייפעל איז דער געניוס, דער קולטוס איז געבליבען." די איינציג־גרויסאַרטיגע פּאַסירונג פון דער צייט־געשיכטע, דעם אַמעריקאַנער בירגער־קריעג, מאַכט ער אַראָנטער מיט אַ קורצען גלייכוואָרטיל אַזוי צו זאָגען: פּעטער פון דער נאָרטה וויל מיט אַלע כחות צוקלאַפּען דעם קאָפּ פּאָול פון דער סאַוטה, דערפאַר ווייל דער דאָזיגער פּעטער פון דער נאָרטה דינגט זיין אַרבייטער פון טאָג, בעת פּאָול פון דער סאַוטה דינגט איהם פאַר'ן גאַנצען לעבען. (מאַקמילאַן'ס מאַגאַזין. איליאַ'ס אַמעריקאַנאַ אין נוצע. אויגעסט־העפט 1863.) אָט אַזוי האָט דער זייפען־בלאָז פון דער טאָרישער סימפּאַטיע פאַר די שטאָדטישע לוין־אַרבייטער—בשום אופן ניט פאַר די לאַנד־אַרבייטער!—ענדליך געפּלאַצט. דער גרונד איז—שקלאַווערייי!

אָבגעצאָמט געוואָרן מיט ברעטער אלס א שלאָף־צימער.[89] און דאָס איז שוין געווען איינע פון די בעסערע מאָדע־ווערקשטאטען אין לאָנדאָן. מערי אַנן וואָקלעי איז קראנק געוואָרן פרייטאָג און געשטאָרבען זונטאָג, ניט האָבענדיג געענדיגט אפריהער—וועגען וואָס די מאדאם עליזא איז געווען שטארק ערשטוינט—דאָס שטיק ארבייט, וואָס זי האָט געהאט אין האנד. דער דאָקטאָר, הערר קעיס, וועלכער איז גערופען געוואָרן צו שפעט צו איהר טויטען־בעט, האָט אָבגעגעבען זיין עדות צו דער „קאָראָנער'ס דזשורי" אין די פאָלגענדע טרוקענע ווערטער: מערי אַנן וואָקלעי איז געשטאָרבען פון צו־לאנגע ארבייט־שטונדען אין א איבערפילטען

---

89 דר. לעטהעבי, הויפּט ארצט פון „באארד אוו העלטה", האָט דאמאלסט ערקלערט: „דער מינימום לופט פאר דערוואקסענע דארף זיין אין שלאָף־צימער 300 קוביק־פוס פאר יעדען און אין וואוין־צימער 500 קוביק־פוס." דר. ריטשארד־סאָן, אויבער־ארצט פון א לאָנדאָנער האָספּיטאַל, שרייבט: „געהטערקעס פון אַלע פאַכען, היט־מאַכערינס, קליידער־מאַכערינס, און געוועהנליכע נעהטערקעס ליידען פון א דרייפאַכען עלענד—איבערארבייט, לופט־מאַנגעל און מאַנגעל אין נאהרונג אָדער אין פערדייהונג. בכלל פּאַסט אָט דער סאָרט ארבייט בעסער פאר ווייבער איידער פאר מענער. דער אומגליק אָבער פון אָט דער בעשעפטיגונג איז, וואָס זי איז, ספּעציעל אין דער הויפּטשטאָדט, מאָנאָפּאָליזירט פון אַן ערך 26 קאַפּיטאַליסטען, וועלכע צווינגען ארויס עקאָנאָמיע פון דער ארבייט (ער מיינט, שפּאָרען איין אויסלאַגען דורך א פערשווענדונג פון דער ארבייטס־קראַפט) דורך די מאַכט־מיטלען וואָס נעהמען זיך פון קאַפּיטאַל. זייער מאַכט לאָזט זיך פיהלען אין אָט דעם גאַנצען קלאַס ארבייטערקעס. ווען עס גיט זיך איין א שניידערקע צו געווינען א קליינעם קרייז קונדען, צווינגט איהר די קאָנקורענץ זיך קראַנק צו ארבייטען ביי זיך אין הויז, כדי איינצוהאַלטען די קונדען, און זי מוז נויטיגערווייז פערמאַטערן איהרע ארויסהעלפערקעס מיט דעמזעלבען ערך פון איבערארבייט. אויב דער געשעפט געהט ניט אָדער זי קאָן ניט זיך עטאַב־לירען זעלבשטענדיג, ווענדעט זי זיך צו אַן עטאַבלירטע פירמע, וואו די ארבייט איז ניט ווענינער אָבער דערפאַר איז דער פערדיענסט זיכערער. אַוועקגעשטעלט אין אזא לאַגע, ווערט זי אַן אמת'ע שקלאַווין, ארומגעשליידערט הין און הער פון יעדען אומשטאַנד אין דער געזעלשאַפט. אָט ארבייט זי אין איין צימער ביי זיך אין דער היים, אויסגעהענדיג פון הונגער; און אָט ארבייט זי ווידער אין שאַפּ 15, 16 אָדער גאָר 18 שטונדען א טאָג אין א קוים־ערטרעגליכער לופט, אויף א נאהרונג, וועלכע אויב זי איז אפילו א גוטע, קאָן זי ניט פערדייהט ווערן מחמת דער אבוועזענהייט פון ריינער לופט. אויף אָט די קרבנות האַלט זיך די שווינדזוכט, וועלכע איז מעהר גאַרנישט ווי א קראַנקהייט פון שלעכטער לופט." דר. ריטשאַרדסאָן, „וואַירק אנד אָווערוואַירק" אין „סאַשיעל סייענס רעוויו", 18טען יולי 1863.)

דעם, כדי ארייַנצוזויגען וואָס מעהר ארבייט, און מיט יעדען טראָפּען ארבייט—א פּראָפּאָרציאָנעלען סכום מעהר־ארבייט. אין דעם ערך וואָס זיי טהוען דאָס ניט, ברענגט זייער בלויזע עק־זיסטענץ א נעגאַטיווען היזק פאַר דעם קאפּיטאליסט, וואָרים אין דער צייט, וואָס זיי פערבלייבען אָהן געברויך, שטעלען זיי פאָר אַן אומזיסטען אויסלעג פון קאפּיטאל; דער דאָזיגער היזק ווערט א פּאָזיטיווער, וויבאלד די אונטערברעכונג מאכט נויטיג א נייעם אויסלעג, כדי וויעדער אָנצופאנגען די ארבייט. די פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג אריבער די גרעניצען פון דעם נאטירליכען טאָג, ביז א שטיק אין דער נאכט אריין, ווירקט נאָר ווי א פּאַ־ליאַטיוו [חיי שעה], שטילט נאָר פיעל־וועניג דעם וואמפּיר־דורשט נאָך לעבעדיג ארבייטס־בלוט. פערנעהמען ארבייט די גאנצע 24 שטונדען פון טאָג איז דעריבער די אינערליכע (אימאנענטע) שטרע־בונג פון דער קאפּיטאליסטישער פּראָדוקציאָן. אזוי ווי אָבער עס איז פיזיש אונמעגליך אויסצוזויגען דיזעלביגע ארבייטס־קרעפטען, טאָג און נאכט כסדר, דארף מען האָבען, כדי בייצוקומען די פי־זישע הינדערניש, אַן אָבוועקסלונג צווישען די ארבייט־קרעפטען, וואָס ווערן פערצעהרט ביי טאָג און די, וואָס ווערן פערברויכט ביי נאכט. די דאָזיגע אָבוועקסלונג קאָן דורכגעפיהרט ווערן אויף פערשיידענע אופנים; עס קאָן צ.ב.ש. אזוי איינגעאָרדענט ווערן, אז איין טייל פון דעם ארבייטער־פּערזאָנאל זאָל ארבייטען איין וואָך טאָג־ארבייט און די אנדער וואָך נאכט־ארבייט, און אזוי ווייטער. עס איז בעקאנט, אז אָט דער סיסטעם פון ארבייטען נאָך דער רייה, די דאָזיגע אָבבייט־ווירטשאפט, האָט געהערשט אין דער פול־בלוטיגער יוגענד־פּעריאָדע פון דער ענגלישער באַ־וועל־אינדוסטריע א.ד.ג., און איצטער בליהט עס צווישען אנדערע אין די באוועל־שפּינערייען פון דער מאָסקווער גובערניע. אָט דער 24־שטונדיגער פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס עקזיסטירט אלס סיס־טעם נאָך היינט אין פיעלע עד־היום נאָך „פרייע” אינדוסטריע־צווייגען פון גרוים־בריטאניען, צווישען אנדערע אין די שמעלץ־אויוועַנס, שמיעדערייען, וואלץ־ווערקען און אנדערע מעטאל־פאב־ריקען פון ענגלאנד, וויילס און שאָטלאנד. דער ארבייט־פּראָצעס נעהמט אריין א חוץ די 24 שטונדען פון די 6 ארבייטס־טעג אויך די 24 שטונדען פון זונטאָג. די ארבייטער בעשטעהן פון מענער

מען זאָל גלויבען די דיכטער איז ניטאָ נאָך אזא לעבענס־קרעפ־טיגער, לוסטיגער מענש ווי דער שמיעד. ער שטעהט אויף אין דער פריה און שלאָגט ארויס די פונקען פריהער פאר דער זון; ער עסט און טרינקט און שלאָפט, ווי קיינער קאָן זיך צו איהם ניט גלייכען. פון א ריין־פיזישען שטאנדפונקט בעטראכט, געפינט ער זיך ווירקליך, ווען ער ארבייט מיט א מאָס, אין איינעם פון די בעסטע מענשליכע צושטענדען. אָבער ווען מיר געהען איהם נאָך אין שטאָדט און זעהען די ארבייט־לאסט, וואָס ווערט ארויפ־געלעגט אויף דעם דאָזיגען שטארקען מאַן—אויף וועלכען גראד שטעהט ער אין דעם רייסטער פון שטערבליכקייט פון אונזער לאנד? אין מערילעבאָן (איינעם פון די גרעסטע שטאָדט־קוואר־טאלען פון לאָנדאָן) שטארבען שמיעדען אין דער פראָפּאָרציע פון 31 פער 1000 יעהרליך, אָדער מיט 11 מעהר איידער די דורכ־שניט־שטערבליכקייט פון דערוואקסענע מענער אין ענגלאנד. די דאָזיגע בעשעפטיגונג, א כמעט־אינסטינקטיווע קונסט פון דער מענשהייט, אנטקעגען וועלכער מען קאָן גארנישט ניט אויסזעצען, ווערט פשוט דורך איבערארבייטונג דעם מענשען'ס מלאך המות. ער קאָן יעדען טאָג אזויפיעל און אזויפיעל קלעפּ געבען מיט'ן האמער, געהן אזויפיעל טריט, ציהען אזויפיעל מאָל דעם אָטהעם, פעררינכטען אזויפיעל ארבייט און, לאָמיר זאָגען, לעבען דורכ־שניטליך 50 יאָהר. מען צווינגט איהם צו געבען אזויפיעל מעהר קלעפּ מיט'ן האמער, צו געהן אזויפיעל מעהר טריט, צו ציהען אזויפיעל מאָל מעהר דעם אָטהעם א טאָג, און אלעס צוזאמען צו פערמעהרן זיין לעבענס־ארבייט אויף א פערטיל. ער מאכט די אָנשטרענגונג, און דער רעזולטאט איז, אז אָבטהוענדיג אין א בעשרענקטער צייט א פערטיל מעהר ארבייט, שטארבט ער צו 37 יאָהר, אנשטאט צו 50."[91]

4. טאָג־ און נאכט־ארבייט. דער סיסטעם פון איין רייה נאָך דער אנדערער.

פון שטאנדפּונקט פון פערוועטהונגס־פּראָצעס עקזיסטירן דער קאָנסטאנטער קאפּיטאל און די ארבייטס־מיטלען נאר אויף

[91] דר. ריטשארדסאָן, ד. ג.

דען אָנהאַלטענדער פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס א העכסט גינסטיגע
געלעגענהייט אריבערצוטרעטען די גרעניצען פון דעם נאָמינעלען
ארבייטס־טאָג. צום ביישפּיעל אין די פריהער־דערמאָנטע, זעהר
אָנשטרענגענדע אינדוסטריע־צווייגען מאַכט אויס דער אָפּיציעלער
ארבייטס־טאָג פאַר יעדען ארבייטער מעהרסטענטיילס 12 שטונ־
דען, נאכט־שטונדען אָדער טאָג־שטונדען. אָבער די איבער־אר־
בייט, אריבער דער דאָזיגער גרעניץ, איז אין פיעלע פעלען, צו
געברויכען די ווערטער פון דעם ענגלישען אָפּיציעלען בעריכט,
„ווירקליך שוידערהאפטיג" ("truly fearful"),[95] „קיין מענשלי־
כער שכל קאָן ניט נאָכדענקען וועגען דער מאַסע ארבייט, וואָס לויט
די אויסזאָגונגען פון עדות אינגלעך פון 9 ביז 12 יאָהר אַלט טהוען
אָב, און ניט קומען נויטיגערווייז צום שלוס, אז אזוינע מיסברוי־
כונגען פון דער מאכט פון די עלטערן און ארבייט־געבער טאָרען
ניט לענגער ערלויבט ווערן."[96]

„די מעטאָדע צו לאָזען איבערהויפּט אינגלעך ארבייטען אָב־
בייטענדיג טאָג און נאכט, סיי אין געוועהנליכע צייטען, סיי ווען
די ארבייט שפּאַרט אָן, פיהרט גאַנץ אָפט צו א שענדליכער פער־
לענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג. די דאָזיגע פערלענגערונג איז
אין פיעלע פעלען ניט נאָר גרויזאם, נאָר אפילו אונגלויבליך. עס
מוז זיך אָפּטמאָל מאכען, אז א אינגעל, וואָס דאַרף אָבבייטען
דעם אנדערן, קאָן צוליעב א וועלכער עס איז אורזאַך ניט קומען
צו דער ארבייט. איינער אָדער עטליכע פון די אנוועזענדע אינג־
לעך, וועלכע האָבען שוין געענדיגט זייער טאָג ארבייט, מוזען דאָן
בלייבען ארבייטען אנשטאט יענעם, וואָס איז ניט געקומען. דער
דאָזיגער סיסטעם איז אזוי אַלגעמיין בעקאַנט, אז ווען איך האָב

לענענהייט צו בעאָבאַכטען די ווירקונגען פון דער נאכט־ארבייט אויף די פאַבריק־
קינדער, און איך ערקלער גאַנץ ענטשיידען, להיפּך צו דער בעליעבטער פערזי־
כערונג פון אייניגע ארבייט־געבער, אז דאָס געזונד פון די קינדער האָט באַלד
געליטען פון דער דאָזיגער נאַכט־ארבייט." (דאָרט גופא, 4טער ראַפּאָרט, 284,
ז. 55.) אז אַזעלכע זאכען זאָלען איבערהויפּט נאָך דיענען אַלס א גענענשטאַנד
פון ערנסטע ויכוחים, איז דער בעסטער בעוויז, ווי די קאַפּיטאַליסטישע פּראָ־
דוקציאָן ווירקט אויף די „געהירן־פונקציעס" פון די קאַפּיטאַליסטען און פון די
מענשען, וואָס שטעהען אין זייער דיענסט.

[95] ד. ג. 57, ז. 12.

[96] ד. ג. (4טער ראַפּאָרט, 1865) 58, ז. 12.

און פרויען, דערוואקסענע און קינדער פון ביידע געשלעכטער. דער עלטער פון די קינדער און יונגע מענשען לויפט דורך אלע צווישען־שטופען פון 8 (אין איינינע פעלען פון 6) ביז 18 יאהר.[92] אין איינינע בראנזשען ארבייטען אויך די מיידלעך און פרויען ביינאכט צוזאמען מיט די מענליכע ארבייטער.[98]

שוין ניט צו רעדען פון די אלגעמיינע שעדליכע ווירקונגען פון דער נאכט־ארבייט,[94] גיט דער ניט־אבגעשטעלטער, 24 שטונ־

[92] Chidren's Employment Commission, 3rd Report, London, 1864 p. IV, V, VI,

„אין שטאפארדשייר אזוי גוט ווי אין דרום־וויילס ווערן בעשעפטיגט יונגע מיידלעך און פרויען אין די קויהלען־מינען ניט נאר ביטאג נאר אויך ביינאכט. אין די בעריכטען, וואס זיינען אבגעגעבען געווארן דעם פארלאמענט, זיינען נאכאנאנד נאכגעוויזען געווארן די גרויסע און אלעמען־בעקאנטע איבלען, וואס אזא פיהרונג ברענגט מיט זיך מיט. די דאזיגע פרויען, וואס שטעהען ביי דערזעלביגער ארבייט צוזאמען מיט די מענער, און אונטערשיידען זיך כמעט ניט אין זייער קליידונג, וואס איז בעדעקט מיט שמוץ און רויך, פערלירן זייער זעלבסטאכטונג און זינקען מחמת דעם אין זייער מאראלען כאראקטער. דאס איז אקוראט א נויטווענדיגע פאלגע פון זייער אונווייבליכער בעשעפטיגונג." (דארט גופא 194, ז. XXVI . זעה 4טען ראפארט (1865) 61, ז. XIII . אזוי אויך אין די גלאז־פאבריקען.

[94] א שטאהל־פאבריקאנט, וועלכער בעשעפטיגט קינדער אויף נאכט־ארבייט, האט בעמערקט: „עס איז ניט מעהר ווי נאטירליך, אז די אינגלעך, וואס אר־ בייטען ביינאכט, קאנען ניט שלאפען און האבען א ריכטיגען אברוה ביטאג, נאר זיי לויפען דעם גאנצען טאג ארום." (ד. ג. 4טען ראפארט, 63 ז. XIII.) וועגען דער וויכטיגקייט פון זונען־ליכט פאר דער אויפהאלטונג און ענטוויקלונג פונ'ם קערפער בעמערקט איין דאקטאר צווישען אנדערעם ווי פאלגט: „ליכט ווירקט דירעקט אויף די געוועבען פון קערפער, מאכענדיג זיי פעסטער און מעהר עלאסטיש. די מוסקולען פון חיות, וועלכע מען גיט ניט די נארמאלע סומע ליכט, ווערן ווייך און אונעלאסטיש, די נערוועו פערלירן זייער שפאנונג־קראפט דורך דעם מאנגעל אין רייצונג און די אויסארבייטונג פון אלעם וואס האלט אין וואקסען ווערט אבגעשטעלט.... בנוגע קינדער איז האבען א סך טאג־ליכט און דירעקטע זונענשטראהלען א טייל פון טאג אבסאלוט וויכטיג פאר זייער געזונד. ליכט העלפט אויסצוארבייטען פון די שפייזען גוטעס בלוט, וואס פארמירט די שטאפען פון קערפער, און מאכט הארט די מוסקולען נאכדעם ווי זיי זיינען פארמירט. עס ווירקט אויך ווי א רייץ־מיטעל אויף דעם ארגאן פון זעהען, און רופט דורכ־ דעם ארויס א גרעסער׳ע טהעטיגקייט אין די פערשיידענע פונקציאנען פון געהירן." הערר וו. סטריינדזש, דער אויבער־ארצט פון דעם וואוסטער „דזשענעראל האס־ פיטאל", פון וועמעס שריפט איבער „געזונדהייט" (1864) די דאזיגע שטעלע איז אן אויסצוג, שרייבט אין א בריעף צו איינעם פון די אונטערזוכונג קאמיסארען, הערר ווהייט, ווי פאלגט: „איך האב פריהער, אין לאנקאשייר, געהאט די גע־

צוויי אנדערע טעג בין איך דאָ געווען 6 אוהר אין דער פריה. יאָ! דאָ איז א הייסער פּלאַץ! איידער איך בין אהער געקומען, האָב איך אויך געארבייט א גאנצען יאָהר אין א שמעלץ־אויווען. עס איז געווען א זעהר גרויסע פאבריק אין א דאָרף. פלעג איך אנפאנגען 3 אוהר פארטאָג אלע שבת, אָבער איך האָב ווענינ־סטענס געקאָנט אהיים געהן שלאָפען, ווייל עס איז געווען נאָהענט. אנדערע טעג פלעג איך אָנפאנגען 6 אוהר און ענדיגען 6 אָדער 7 אוהר אבענדס״ א.אז.וו. [98]

---

[98] דארט גופא, ז. 13. די בילדונג־שטופע פון די דאָזיגע „ארבייט־קרעפטען״ מוז נאַטירליכערווייז זיין אזאָ, ווי עס ווייזט זיך ארויס אין די פאָלגענדע דיאַלאָגען מיט איינעם פון די אונטערזוכונג־קאָמיסאַרען. יערעמיאס הייגס, 12 יאָהר אלט: .... „פיער מאָל פיער איז אכט, אבער פיער פיערער (4 שטונדען) זיינען 16. ... א קעניג איז דער, צו וועמען עס געהערט גאָר די געלד און גאָלד. מיר האָבען א קעניג, מען זאָגט, ער איז א קעניגין, זיי רופען זי פּרינצעסין אַלעקסאַנדרא. מען זאָגט, זי האָט געהייראַט דער קעניגין׳ס זוהן. א פּרינצעסין איז א מאַן.״ וויליאַם טורנער, 12 יאָהר: „כ׳לעב ניט אין ענגלאַנד. כ׳דענק ס׳איז דאָ אזאַ לאַנד, כ׳האָב פריהער ניט געוואוסט.״ דזשאָהן מאָררים, 14 יאָהר אלט: „האָב געהערט זאָגען, אז גאָט האָט געמאַכט די וועלט, און אַז ער האָט אלע מענשען דערטרונקען אויסער איינעם; האָב געהערט, דער איינער איז געווען א קליינער פויגעל.״ וויליאַם סמיטה, 15 יאָהר אלט: „גאָט האָט געמאַכט דעם מאַן, דער מאַן האָט געמאַכט די ווייב.״ עדוואַרד טיילאָר, 15 יאָהר אלט: „כ׳ווייס ניט פון לאָנדאָן.״ הענרי מעטיומאַן, 17 יאָהר אלט: כ׳געה אמאָל אין קירך... איין נאָמען, וואָס זיי פּרעדיגען וועגען איהם. איז געווען א געוויסער יעזוס קריסט, אָבער איך קאָן ניט אנרופען קיין אַנדערע נעמען און קאָן גאָרנים זאָגען וועגען איהם אויך ניט. מען האָט איהם ניט גע׳הרג׳עט, ער איז געשטאָר־בען ווי אַנדערע מענשען. ער איז נים געווען ווי אַנדערע לייט אין א געוויסען אופן, ווייל ער איז געווען רעליגיעז אין א געוויסען אופן און אַנדערע איז נים״ "He was not the same as other people in some ways, because he was religious in some ways, and others is not." דאָרט גופא, 74, ז. 15. „דער טייוועל איז א גוטער פּערזאָן. איך ווייס ניט וואו ער לעבט. קרייסט איז געווען א שלעכטער יונג.״ — אט דאָס מיידעל (10 יאָהר אלט) האָט אויסגעלעגט גאָד דאָג (God, dog) און האָט ניט געוואוסט דעם נאָמען פון דער קעניגין.״ (ד. ג. 5טער ראַפּאָרט 1866, ז 55, 278.)

דערזעלביגער סיסטעם פון די דערמאָנטע מעטאַל־פאַבריקען הערשט אין די גלאָז־ און פּאַפּיער־פאַבריקען. אין די פּאַפּיער־פאַבריקען, וואו דאָס פּאַפּיער ווערט געמאַכט מיט מאַשינען, איז די נאַכט־ארבייט דער רעגעל פאַר אלע פּראָ־צעסען אויסער פאַר דער סאָרטירונג פון די קאָדער. אין אייניגע פעלען ווערט די נאַכט־ארבייט, דורך אַבבייטענדע שיכטען, פאָרטגעזעצט אהן אַן אויפהער די

געפרעגט דעם ד״רעקטאָר פון א וואָלץ־פּאַבריק, ווי אזוי ער פּילט אויס דעם פּלאַץ פון די אָבוועזענדע אינגלעך, האָט ער מיר גע־ענטפערט: איך ווייס וואויל, אז איהר ווייסט דאָס אזוי גוט ווי איך, און ער האָט זיך גאָרניט אָבגעהאַלטען פון מודה צו זיין דעם פאַקט.[97]

אין איין יואָלץ־פּאַבריק, וואו דער נאָמינעלער ארבייטס־טאָג דויערט פון 6 אוהר אין דער פריה ביז האַלב 6 אבענדס, האָט איין אינגעל געארבייט 4 נעכט יעדע וואָך ביז וועניגסטענס האַלב 9 אָבענדס פון דעם נעקסטען טאָג...* און אזוי 6 מאָנאַט כסדר." „אַן אנדערער האָט אין עלטער פון 9 יאָהר אָפטמאָל געארבייט 3 צוועלף־שטונדיגע ארבייט־שיכטען נאָכאַנאַנד, און אין עלטער פון 10 יאָהר—2 טעג און 2 נעכט נאָכאַנאַנד." „א דריטער, איצט 10 יאָהר אַלט, ארבייט פון 6 אוהר אין דער פריה ביז 12 אוהר אין דער נאַכט 3 נעכט איינע נאָך די אנדערע, און ביז 9 אוהר אבענדס די אַנדערע נעכט." „א פערטער, איצט 13 יאָהר אַלט, ארבייט פון 6 אוהר נאָכמיטאָג ביז 12 אוהר מיטאָג דעם נעק־סטען טאָג כסדר א גאַנצע וואָך, און מאַנכעסמאָל 3 שיכטען נאָכ־אַנאַנד, צום ביישפּיעל פון מאָנטאַג אין דער פריה ביז דיענסטאַג ביי נאַכט." „א פינפטער, איצט 12 יאָהר אַלט, האָט געארבייט אין א אייזענגיסעריי, אין סטאַווועלי, פון 6 אוהר אין דער פריה ביז 6 אוהר נאַכטס * 14 טעג כסדר, אָבער קאָן שוין דאָס מעהר ניט טהאָן. דזשאָרדזש אַלינסוואָרטה, א 9 יעהריגער אינגעל, האָט עדות געזאָגט: איך בין אהער אָנגעקומען לעצטען פרייטאָג. דעם נעק־סטען טאָג האָבען מיר געדאַרפט אָנהויבען ארבייטען 3 אוהר פאַר־טאָג. איך בין דעריבער דאָ געבליבען די גאַנצע נאַכט. איך וואוין 5 מייל פון דאַנען. איך האָב געשלאָפען אויף ד'ערד מיט א פאַרטוך אונטער מיר און א קליין יאַקעל איבער מיר. די

[97] דאָרט גופא.

* אין דער ענגלישער אויסגאַבע, וואו דער זאַץ ווערט ציטירט פון אָריגי־נעלען טעקסט, זיינען ניטאָ די ווערטער „פון דעם נעקסטען טאָג." — איבערזעצ.

* אין ענגלישען טעקסט: ביז 12 ביינאַכט, וואָס שיינט צו זיין ריכטיגער. — איבערזעצער.

שיכטען, אָבער אין אַלע איבעריגע טיילען פון דער ארבייט נאָר טאָג־ארבייט, פון 6 אוהר אין דער פריה ביז 6 אוהר אין אבענד. אין די שמיעדערייען זיינען די שטונדען פון 12 ביז 12. אייניגע הענד ארבייטען שטענדיג ביי נאכט, ניט בייטענדיג אמאָל ביי טאָג און אמאָל ביי נאכט.... מיר געפינען ניט איין, אז טאָג־אָדער נאכט־ארבייט זאָל מאכען א ווערלכען עס איז אונטערשייד אין געזונד (פון די הערערן ניילאָר און וויקערס?), און וואהר־שיינליך שלאָפען מענשען בעסער ווען זיי האָבען דיזעלביגע רוהע־צייט, איידער ווען זי בייט זיך.... אונגעפעהר 20 אינגלעך אונטער 18 יאָהר ארבייטען אין די נאכט־שיכטען.... מיר וואָלטען ניט געקאָנט רעכט אויסקומען אָהן דער נאכט־ארבייט פון אינגלעך אונטער 18 יאָהר. אונזער איינווענדונג איז—די פערגרעסערונג פון די פּראָדוקציאָנס־קאָסטען. פעהיגע ארבייטער און ווערק־פיהרער זיינען שווער צו בעקומען, אָבער אינגלעך קריגט מען וויפיעל מען וויל... נאטירליך, בעטראכטענדיג די קליינע פּראָפּאָרציע אינגלעך, וואָס מיר בעשעפטיגען, וואָלטען די בע־שרענקונגען פון נאכט־ארבייט געווען פאר אונז פון קנאפער וויכ־טיגקייט אָדער אינטערעס.״[99]

הערר דזש. עלליס, פון דער פירמע דזשאהן בראון און קאָ., שטאָהל און אייזען־פאבריקאנטען, וועלכע בעשעפטיגען 3000 מע־נער און אינגלעך, און ביי א טייל פון דער שווערער שטאָהל־ און אייזען־ארבייט „טאָג און נאכט אין אָבבייטענדע שיכטען״, ער־קלערט, אז אין די שווערערע שטאָהל־ארבייטען קומט אויס 1 אָדער 2 אינגלעך אויף יעדע צוויי מענער. זייער געשעפט האלט 500 אינגלעך אונטער 18 יאָהר, דערפון איז אן ערך א דריטעל אָדער 170 אונטער 13 יאָהר. בנוגע דער פאָרגעשלאָגענער ענדערונג אין געזעץ, זאָגט הערר עלליס: „איך דענק ניט, מען זאָל קאָנען פיעל אויסזעצען אנטקעגען דער פאָדערונג, אז קיין פערזאָן אונטער 18 יאָהר זאָל ניט ארבייטען מעהר ווי 12 שטונדען אין א מעת־לעת. איך גלויב אָבער ניט, אז מען קאָן בעשטימען דעם פונקט פון עלטער אריבער 12, ווען עס זאָל זיין מעגליך אויסצוקומען אָהן אינגלעך פאר נאכט־ארבייט. מיר וואָלטען גיכער אָנגענומען

---

[99] 4טער ראפּארט, (1865) 79, ז. 16.

לאָמיר איצטער הערן ווי דער קאַפּיטאַל אַליין פּאַסט אויף אַט דעם 24־שטונדען־סיסטעם. די איבערטרייבונגען פון דעם סיס־טעם, זיין מיסברויך ביז צו דער „גרויזאַמער און אונגלויבליכער" פערלענגערונג פון דעם אַרבייטס־טאָג, געהט ער נאַטירליך אַריבער מיט שטילשווייגען. ער רעדט נאָר פון דעם סיסטעם אין זיין „נאָרמאַלער" פאָרם.

די העררען ניילאָר און וויקערס, שטאָהל־פאַבריקאַנטען, וועלכע בעשעפטיגען צווישען 600 און 700 פּערזאָן, דערונטער נאָר 10 פּראָצענט יונגע מענשען אונטער 18 יאָהר, און דערפון ווייעדער נאָר 20 אינגלעך אין די נאַכט־שיכטען, זאָגען זיך אַרויס ווי פאָלגט: „די אינגלעך הויבען גאָר ניט אָן צו ליידען פון דער היטץ. די טעמפּעראַטור איז וואהרשיינליך פון 30 ביז 32 גראַד צעלזיוס [86 ביז 90 פּאַרנהייט].... ביי די שמיערדרייען און וואַלץ־ווערקען אַרבייטען די הענד טאָג און נאַכט אין אָבבייטענדע

גאַנצע וואָך, געוועהנליך פון זונטאַג ביינאַכט ביז 12 אוהר ביינאַכט דעם נעקסטען שבת. די בייטאָגיגע שיכט אַרבייט 5 טעג צו 12 שטונדען און איין טאָג 18 שטונדען; די בייּנאַכטיגע שיכט—5 נעכט צו 12 שטונדען און איין נאַכט 6 שטונדען אין יעדער וואָך. אין אַנדערע פעלען אַרבייט יעדע שיכט 24 שטונדען נאָך דער רייהע יעדען אַנדערן טאָג. איין שיכט אַרבייט 6 שטונדען מאָנטאָג און 18 שטונדען שבת, כדי צו מאַכען פולע 24 שטונדען. נאָך אין אַנדערע פעלען איז איינגעפיהרט אַ צווישען־סיסטעם, אין וועלכען אַלע וואָס זיינען אַנגעשטעלט ביי דער פּאַפּיער־מאַכען־מאַשינעריע, אַרבייטען יעדען טאָג אין וואָך פון 15 ביז 16 שטונדען. אַט דער סיסטעם, זאָגט דער אונטערזוכונג־קאָמיסאַר לאָרד, פערייניגט אין זיך ּאַלע איבלען פון דער 12 שטונדיגער און 24 שטונדיגער אָב־בייטונג. קינדער אונטער 13 יאָהר, יונגע לייט אונטער 18 יאָהר און פרויען אַרבייטען אונטער אַט דעם נאַכט־סיסטעם. אָפטמאָל, אין דעם 12־שטונדען־סיסטעם, ווען איינינע אַרבייטער קומען ניט, מוזען זיי אַרבייטען אַ טאָפּעלטער רייהע פון 24 שטונדען. די אויסזאָגונג פון עדות בעווייזען, אַז אינגלעך און מיידלעך אַרבייטען זעהר אָפט איבערצייט. וואָס שפּרייט זיך ניט זעלטען אויס ביז 24 און אפילו ביז 36 שטונדען נאָכאַנאַנדיגע אַרבייט. אין דעם „אָנהאַל־טענדען און אונפערמיידליכען" פּראָצעס פון גלאַזירן געפינט מען מיידלעך פון 12 יאָהר, וועלכע אַרבייטען דעם גאַנצען מאָנאַט כסדר 14 שטונדען טעגליך, „אָהן אַ וועלכער עס איז רעגעלמעסיגער ערהאָלונג אָדער הפסקה, אַ חוץ 2, העכסטענס 3 האַלבע שטונדען פאַר מאָהלצייטען." אין איינינע פאַבריקען, וואו מען האָט אינגאַנצען אויפגעגעבען די רעגולערע נאַכט־אַרבייט, ווערט שרעקליך פיעל איבערצייט געאַרבייט, און „דערצו זעהר אָפט אין די שמוציגסטע, הייסע־סטע און מאָנאָטאָנסטע פּראָצעסען." (ד. ג. 4טער ראַפּאָרט, 1865, ז. 38 און 39.)

איינגאַנצען צו אונטערדריקען. מר. ווהייט אָבער האָט אַ גוטען זכרון. ער געדענקט גאַנץ גענוי, אז פאר אַט די הערלען ציקלאָפּען איז דער פערבאָט פון נאכט־ארבייט פאר קינדער און יונגע לייט „אַ זאַך דער אונמעגליכקייט; עס וואָלט געוועזן אַלץ איינס ווי צו־מאַכען זייער פאַבריק”, און דאָך האָט זייער געשעפט בלויז געהאַט עפּעס מעהר ווי 6 פּראָצענט יונגע לייט אונטער 18 און נאָר 1 פּצט. אונטער 13 יאָהר.[101]

וועגען דעמזעלבען געגענשטאַנד דערקלערט העלד ע. פּ. סאַנ־דערסאָן פון דער פירמע סאַנדערסאָן בראָדהערס און קאָ., שטאָהל־וואַלצען און שמידעריי־ווערק אין אַטטערקליף: „גרויסע שוועריג־קייטען וואָלטען ארויסגעקומען פון דעם פערבאָט ניט צו לאָזען איינגערע ווי 18 יאָהר ארבייטען ביי נאַכט. די הויפּט שוועריגקייט וואָלט געקומען פון דער פערגרעסערונג פון די קאָסטען, וואָס אָנ־שטעלען מענער אנשטאַט קינדער וואָלט מיטגעבראַכט. וויפיעל דאָס וואָלט בעטרעפען קאָן איך ניט זאָגען, אָבער וואהרשיינליך וואָלט עס ניט געווען אזויפיעל, אז דער פאַבריקאַנט זאָל צוליעב דעם קאָנען העכערן דעם פּרייז פון שטאָהל, פאָלגליך וואָלט דער היזק געפאַלען אויף איהם, היות ווי די ארבייטער (אַזאַ עם קשה עורף דאָס איז!) וועלען זיך נאַטירליך אָבזאָגען צו טראָגען דעם היזק.” מר. סאַנדערסאָן ווייס ניט וויפיעל ער צאָהלט די קינדער, אָבער „עס מאַכט אפשר אוים פון 4 ביז 5 שילינג פּער קאָפּ.... די קינדער־ארבייט איז פון אַזאַ סאָרט, פאר וועלכער די כחות פון די איינגלעך איז בכלל („דזשענעראַללי”, פערשטעהט זיך ניט אַלעמאָל) גאַנץ גענוג, און בכן וואָלט ניט געווען קיין געווינס אין די גרעסערע כחות פון די מענער, וואָס זאָל באַלאַנסירן דעם היזק, סיידען נאָר אין די ווייניגע פעלען, ווען דער מעטאַל איז זעהר שווער. די מענער וואָלט גאָר ניט געפעלען ניט צו האָבען קיין איינגלעך אונטער זיך, וואָרים מענער־העלפער וואָלטען ניט זיין אזוי געהאָרכזאַם. אויסער דעם, די איינגלעך מוזען אָנפאַנגען יונג, כדי זיך אויסצולערנען די ארבייט. האַלטען די איינגלעך בלויז אויף טאָג־ארבייט וואָלט ניט ערפילען דעם צוועק.” אָבער פאר וואָס ניט? פאר וואָס קאָנען איינגלעך זיך ניט אויסלערנען

[101] דאָרט נומער 82 ז. 17.

א געזעץ גאַרניט צו בעשעפטיגען קיין אינגלעך אונטער 13 אָדער אפילו אונטער 15 יאָהר, איידער א פערבאָט ניט צו לאָזען די אינגלעך, וואָס מיר האָבען שוין, ארבייטען ביינאכט. די אינגלעך, וועלכע ארבייטען אין דער טאָג־שיכט, מוזען אלס אָבבייט אויך ארבייטען אין דער נאכט־שיכט, וואָרים די מענער קאָנען ניט אָהן אן אויפהער טהאָן נאכט־ארבייט; עס וואָלט רואינירן זייער געזונד. פונדעסטוועגען גלויבען מיר, אז נאכט־ארבייט יעדע אנדער וואָך שאָדט ניט (די הערען ניילאָר און וויקערס האָבען, אין די אינטערעסען פון זייער געשעפט, נעגלויבט פערקעהרט, אז דוקא די פּעריאָדיש זיך בייטענדע נאכט־ארבייט און ניט די שטענדיגע איז שעדליך פאר'ן געזונד.) מיר געפינען, אז די וועלכע טהוען נאכט־ארבייט יעדע אנדער וואָך, זיינען פּונקט אזוי געזונד ווי די, וואָס ארבייטען נאָר בייטאָג . . . אונזערע אייגווענדונגען אנט־קעגען דעם פערבאָט צו לאָזען ארבייטען יונגע לייט אונטער 18 יאָהר נאכט־ארבייט וואָלטען געמאכט ווערן נאָר אויף דעם גרונד, וואָס עס וואָלט פערגרעסערן די קאָסטען, ניט צוליעב וועלכען עס איז אנדער גרונד. (ווי ציניש נאאיוו!) מיר דענקען, אז די דאָ־זיגע קאָסט־פערמעהרונג וואָלט געווען גרעסער איידער דאָס גע־שעפט, נעהמענדיג אין בעטראכט זיין ערפאָלגרייכע אָנפיהרונג, וואָלט געקאָנט געהעריג אריבערטראָגען. (וואָס פאר א זיס־רע־דעוודיגע פראזעאָלאָגיע!) ארבייט־הענד זיינען דאָ וועניגלעך און עס קאָן קומען צו־קורץ, ווען מען זאָל איינפיהרן אזא רעגולאציע (ד.ה. עלליס, בראון און קאָ. קאָנען אריינפאלען אין דער סכנות־דיגער פערלעגענהייט צו מוזען צאָהלען דעם פולען ווערט פון דער ארבייטס־קראפט)."[100]

די „ציקלאָפּ שטאָהל און אייזען ווערק" פון די הערען קאממעל און קאָ. ווערן געפיהרט אויף דעמזעלבען גרויסען מאָס־שטאב ווי די פאבריק פון די פריהער דערמאָנטע דזשאהן בראון און קאָמפּ. דער געשעפט־פיהרענדער דירעקטאָר האָט אריינגע־געבען דעם רעגירונג־קאָמיסאר וואָהייט זיין עדות־זאָגונג שריפטליך, ער האָט אָבער געפונען פאר נויטיג שפּעטער, ווען דער מאנוסקריפּט איז איהם צוריק־געקעהרט געוואָרן נאָך אמאָל איבערצוקוקען, איהם

[100] דארט גופא 82. ז. 16.

הענד פאר פולע 24 שטונדען א טאג; און זיי פערלירן זייער קאפיטאל־כאראקטער, זיי זיינען, הייסט עס, א ריינער היזק פאר די סאנדערסאנס, אזוי באלד ווי זייער פונקציע פון אריינזויגען ארבייט ווערט אבגעשטעלט. „אבער דאן וואלט געווען א היזק פון דעם, וואס אזויפיעל קאסטבארע מאשינעריע וואלט געשטאנען לעדיג א העלפט צייט; און כדי ארויסצוקריגען דיזעלבע מאסע פראדוקטען, וואס מיר האבען בכח לויט דעם איצטיגען סיסטעם, וואלטען מיר געמוזט פערטאפלען דעם פלאץ און די מאשין־ווערק, וואס וואלט פערטאפלען דעם אויסגעלעגטען קאפיטאל.” פארוואס אבער ווילען דוקא די סאנדערסאנס האבען א פריווילעגיע איבער די אנדערע קאפיטאליסטען, וועלכע מעגען נאר לאזען ארבייטען בייטאג, און זייערע געביידען, מאשינעריע און רויה־מאטעריאל שטעהען דעריבער לעדיג ביינאכט? „עס איז אמת”, ענטפערט ע. פ. סאנדערסאן אין נאמען פון אלע סאנדערסאנס: עס איז אמת, אז דעם היזק פון לעדיג־שטעהענדע מאשינעריע ליידען אלע פאבריקאנטען, ביי וועלכע מען ארבייט נאר בייטאג. אבער דער געברויך פון די שמעלץ־אויוועגס וואלט אין אונזער פאל מיטגע־בראכט אן איבעריגען היזק. האלט מען זיי אין גאנג [דורך דער נאכט] ווערט חרוב ברעננמאטעריאל (אנשטאט וואס איצט ווערט חרוב דער לעבענס־מאטעריאל פון די ארבייטער), און האלט מען זיי ניט אין גאנג, פערלירט מען צייט אויף ווידער איינהייצען און בעקומען דעם נויטיגען גראד היטץ (בעת אבער דער פערלוסט אין שלאף־צייט, אפילו פון 8 יאהריגע קינדער איז א געווינס אין ארבייט־צייט פאר דעם סאנדערסאן געזינדעל) און די אויוועגס אליין וואלטען געליטען פון די ענדערונגען אין דער טעמפעראטור” (בעת פערקעהרט פון די טאג און נאכט־ענדערונג פון דער ארבייט ליידען די דאזיגע אויוועגס גארניט.)[103]

---

[103] דארט גופא, 4טער ראפארט 1865, ז. 85. — אויף פונקט אזוינע צארטע אויסרעכענונגען פון די הערען גלאז־פאבריקאנטען, אז עס איז אונמעגליך צו לאזען די קינדער האבען רעגעלמעסיגע מאהלצייטען, ווייל דורכדעם ווערט א בע־שטימטער סכום היטץ, וואס די אויוועגס שטראהלען ארויס, זיין א „ריינער היזק” אדער ווערט „געהן לאיבוד”, האט אבגעענטפערט דער אונטערזוכונג־קאמיסאר ווהייט. זיין ענטפער איז גאר ניט גלייך צו דעם ענטפער פון אורע, סעניאר עטצ. און זייערע קליינע דייטשע נאכבילער, ווי ראשער און אנדערע, וועלכע

זייער מלאכה בייטאג? וואו איז דער שכל? „ווייל די מענער, וועלכע ארבייטען איין וואך בייטאג און איין וואך בייננאכט, וועלען א העלפט צייט ניט האבען אונטער זיך די אינגלעך, און וועלען אויף דעם אופן פערלירן א העלפט פראפיט, וואס זיי שלאגען ארויס פון די אינגלעך. וואס זיי לערנען די אויסהעלפער די מלאכה ווערט בערעכענט ווי א טייל פון דעם ארבייט־לוין פון די אינגלעך, און די מענער קריגען דעריבער די אינגלעך'ס ארבייט ביליגער. יעדער מאן וועט פערלירן א העלפט פון זיין פראפיט.” (מיט אנדערע ווערטער, די הערן סאנדערסאן וועלען מוזען צאהלען א טייל פון דעם ארבייט־לוין פון די דערוואקסענע מענער פון דער אייגענער קעשענע, אנשטאט מיט דער נאכט־ארבייט פון די אינגלעך. דער פראפיט פון די הערען סאנדערסאן וואלט ביי דער געלעגענהייט אביסעל ארונטערפאלען, און דאס איז דער סאנדערסאנישער גוטער גרונד, פאר וואס די אינגלעך בייטאג זיך ניט קאנען אויסלערנען זייער מלאכה.)[102] דערצו וואלט דאס ארויפגעווארפען אויף די מענער רעגולערע נאכט־ארבייט, וועלכע ווערט איצט געטאן פון די אינגלעך, און זיי וואלטען דאס ניט אויסגעהאלטען. קורץ און גוט, די שוועריגקייטען וואלטען געווען אזוי גרויס, אז זיי וואלטען וואהרשיינליך געפיהרט אויפצוגעבען די נאכט־ארבייט גאר אינגאנצען. „אבער—” אבער די הערען סאנדערסאן דארפען מאכען עפעס וויכטיגערעס איידער שטאהל. די שטאהל־מאכעריי איז נישט מעהר ווי אן אויסרייד פאר דער פלוס־מאכעריי [מאכען מעהרעוורטה]. די שמעלץ־אויוועגס, וואלץ־ווערק א.אז.וו., די געביידען, די מאשינעריע, דאס אייזען, די קויהלען א.אז.וו. האבען עטוואס מעהר צו טהאן, איידער זיך צו פערוואנדלען אין שטאהל. זיי זיינען פאראן, כדי ארייגצוזויגען מעהרווערטה, און עס פערשטעהט זיך, זיי זויגען מעהר אין 24 שטונדען ווי אין 12 שטונדען. פאקטיש גיבען זיי די סאנדערסאנס אן אנווייזונג, אין נאמען פון גאט און געזעץ, אויף דער ארבייט־צייט פון א געוויסער צאהל

[102] „אין אונזער רעפלעקטירענדער און רעזאנירענדער צייט איז א מענש נאך ניט ווייט דערגאנגען, אויב ער קאן ניט אנגעבען א גוטען גרונד אפילו פאר דאס ערגסטע און ווילדעסטע. אלץ וואס איז פערדארבען געווארען אויף דער וועלט, איז דאס פערדארבען געווארען צוליעב גוטע גרינדען.” (העגעל, ענציקלאפעדיע, ערשטער טייל: די לאגיק. בערלין 1840, ז. 249.)

ווי ווייט מעג דער ארבייטס־טאג פרעלענגערט ווערן אריבער דער ארבייטס־צייט, וואס איז נויטיג צו רעפראדוצירן די ארבייטס־קראפט גופא? אויף אט די פראגען, ווי מיר האבען געזעהן, ענטפערט דער קאפיטאל: דער ארבייטס־טאג בעשטעהט פון פולע 24 שטונדען, פון וועלכע עס ווערט ארונטערגעצויגען עטליכע שטונדען פאר אברוה, ווייל אהן דעם ענטזאגט זיך אבסאלוט די ארבייטס־קראפט אנצופאנגען איהר דיענסט פון דאס ניי. עס איז דערפון קלאר, אז דער ארבייטער איז זיין גאנצען לעבען־לאנג מעהר גארנישט א חוץ ארבייטס־קראפט; אז די גאנצע צייט, וואס שטעהט אין זיין רשות, איז דעריבער פון דער נאטור און לויט'ן געזעץ ארבייט־צייט, און בכן געהערט עס פאר דער זעלבסט־פערווערטונג פון קאפיטאל. צייט פאר מענשליכער בילדונג, פאר גייסטיגער ענטוויקלונג, פאר דער ערפילונג פון געזעלשאפטליכע פונקציעס, פאר דעם געזעליגען פערקעהר, פאר דעם פרייען שפיעל פון די קערפערליכע און גייסטיגע קרעפטען, אפילו די רוהע־צייט פון דעם זונטאג—און אפילו אויך אין דעם לאנד פון שבת־הייליגע[104]—אלץ דברים בטלים! אבער אין זיין בלינדער גרעניצ־

נאכט־ אדער טאג־בעשעפטיגונג, איז פאבעלהאפטיג." (דארט גופא, ז. 43 און 44.) בעת מעשה קאן שפעט בייננאכט דער „זיך־ענטזאגענדער" גלאז־קאפיטאל געהן וויעגענדיג־זיך אהיים פון קלוב, שכור'לעך פון פארט־וויין, און אידיאטיש אונטערזינגענדיג צו זיך אליין: "Britons never, never shall be slaves!" [קיינמאל, קיינמאל וועלען בריטאניער שקלאווען זיין!]

[104] אין ענגלאנד צ.ב.ש. ווערט נאך אלץ אויפ'ן לאנד אז ארבייטער אפטמאל פעראורטיילט צו א געפענגניש־שטראף פאר חלול שבת [ד.ה. חלול זונטאג, דער קריסטליכער שבת], ווען מען כאפט איהם ארבייטענדיג אין גארטען פאר זיין הויז. דערזעלביגער ארבייטער ווערט בעשטראפט פאר ברעכען זיין קאנטראקט, ווען ער נעהט ניט ארבייטען אום זונטאג אין דער מעטאל־, פאפיער־ אדער גלאז־פאבריק, אפילו מחמת א רעליגיעזען גרונד. דער ארטאדאקסישער פארלא־מענט איז טויב פאר חלול שבת, אויב די דאזיגע פערשוועכונג קומט פאר אין דעם „פערווערטונגס־פראצעס" פון קאפיטאל. א דענק־שריפט (אוגוסט 1863), אין וועלכער די לאנדאנער טאג־ארבייטער אין די פיש־ און עופות־קראמען פער־לאנגען די אבשאפונג פון זונטאג־ארבייט, בעשרייבט דעם פאקט, אז זייער ארבייט א גאנצע וואך דויערט דורכשניטליך 15 שטונדען א טאג און זונטאג פון 8 ביז 10 שטונדען. פון דערזעלבער דענק־שריפט דערוויסען מיר זיך אויך, אז די פיינשמעקער און זוללים וסובאים צווישען די אריסטאקראטישע היפאקריטען פון עקזעטער האל האלטען ספעציעל אויף די דאזיגע זונטאג־ארבייט. אט די „היי־

5. דער קאמף פאר א נארמאלען ארבייטס־טאג.

די צוואנג געזעצען צו פערלענגערן דעם ארבייטס־טאג פון מיטען 14טען ביז'ן סוף 17טען יאהרהונדערט.

וואס איז אן ארבייטס־טאג? ווי גרויס איז די צייט, אין משך פון וועלכער דער קאפיטאל מעג קאנזומירן די ארבייטס־קראפט, וואס ער האט בעצאהלט פאר איהר טעגליכען ווערטה?

זיינען נעריהרט פון דער „אבגעהאלטענקייט”, „ענטזאגונג” און „שפארזאמקייט” פון די קאפיטאליסטען און אויסגעבען זייער געלד און פון זייער טימור־טא־מערלאנישער” פערשווענדונג פון מענשענלעבענס. „א געוויכע סומע היטץ, מעג טאקע זיין, וועט פערשווענדעט ווערן מעהר ווי איצטער, דורכדעם וואס מען וועט זיי לאזען האבען רעגעלמעסיגע מאהלציייטען, אבער עס קאן זיך ניט פערגלייכען אפילו אין געלד־ווערטה מיט דער פערשווענדונג פון לעבענס־קראפט, וואס געהט אן איצטער אין די גלאז־הוטען איבער'ן גאנצען לאנד, דערפון וואס וואקסענדע קינדער האבען ניט גענוג צייט צו עסען רוהיג זייערע מאהלצייטען און קאנען זיך ניט אברוהען אביסעל צו פערדייהען דאס עסען.” (דארט גופא, ז. 45.) און דאס פאסירט אין דעם פארטשריט־יאהר 1865! שוין ניט צו רעדען פון די כחות, וואס ווערן אויסגעגעבען אין העבען און טראגען, מארשירט אזא קינד דורך, בעת ער טהוט זיין ארבייט אין די הוטען וואו מען מאכט פלעשער און פלינט־גלאז, פון 15 ביז 20 מייל אין 6 שטונדען! און די ארבייט דויערט אפט פון 14 ביז 15 שטונדען! אזוי ווי אין וועב־פאבריקען פון מאסקווע, אזוי הערשט אויך אין פיעלע פון אט די גלאז־הוטען דער סיסטעם פון 16שטונדיגע ארבייט־שיכטען. „אין משך פון דער ארבייט־צייט פון וואך זיינען 6 שטונדען די העכסטע ניט־איבערגעהאקטע רוהע־פעריאדע, און דערפון געהט אראב די צייט, וואס דויערט צו געהן צו און פון דער פאבריק, וואשען, אנטאן זיך, עסען, וואס פערנעהמט אלץ צייט. אזוי בלייבט אין דער ווירקליכקייט נאר די קירצעסטע רוהע־צייט. ניטא קיין צייט פאר שפיעלען און פרישער לופט, סיידען אויפ'ן חשבון פון שלאפען, וואס איז אזוי נויטיג פאר קינדער, וועלכע טהוען אזעלכע אנשטרענגענדע ארבייט אין אזא הייסער אטמאספערע.... אפילו דער קורצער שלאף ווערט לייכט אונטערבראכען, ווארים דאס קינד מוז זיך אליין וועקען ביינאכט אדער ווערט אויפגעוועקט פון דעם דרויסענדיגען ליארם בייטאג.” הערר ווהייט ברענגט פעלען, וואו א אינגעל האט געארבייט 36 שטונדען נאכ־אנאנד; און וואו אינגלעך פון 12 יאהר האבען געארבייט ביז 2 אוהר ביינאכט, און דערנאך זיך צוגעלעגט שלאפען אין הוטע ביז 5 אוהר אין דער פריה (3 שטונדען!), כדי דעם טאג ארבייט אנצופאנגען פון דאס ניי! „די מאסע ארבייט”, זאגען די צונויפשטעלער פון דעם אלגעמיינעם בעריכט, טרעמענהעער און טופנעל, „וואס די אינגלעך, מיידלעך און ווייבער טהוען אב אין משך פון זייער

דוקציאָן פון מעהרווערטה, אן אריינזויגען פון מעהר־ארבייט, פּראָ־
דוצירט אויף דעם אופן, דורך דער פערלענגערונג פונ׳ם ארבייטס־
טאָג, ניט בלויז די פערוויסטונג פון דער מענשליכער ארבייטס־
קראפט, וועלכע ווערט בערויבט פון איהרע נאָרמאלע מאָראלע און
פיזישע בעדינגונגען פון ענטוויקלונג און טהעטיגקייט. זי פּראָדו־
צירט די פאַרדערצייטיגע ערשעפּונג און אָבטויטונג פון דער אר־
בייטס־קראפט גופא.[105] זי פערלענגערט די פּראָדוקציאָנס־צייט
פון דעם ארבייטער אין דעם משך פון א געוויסען טערמין, דורכ־
דעם וואָס זי פערקירצט די צייט פון זיין לעבען.

דער ווערטה אָבער פון דער ארבייטס־קראַפט שליסט איין
דעם ווערטה פון די סחורות, וואָס זיינען נויטיג צו רעפּראָדוצירן
דעם ארבייטער אָדער פּאָרטצופּלאנצען דעם ארבייטער־קלאס. ווי־
באלד, הייסט עס, די אוננאטירליכע פערלענגערונג פון דעם אר־
בייטס־טאָג, צו וועלכער קאפּיטאל מוז נויטיגערוויז שטרעבען אין
זיין גרעניצלאָזער ליידענשאפט פאר זעלבסט־פערמעהרונג, פער־
קירצט די לעבענס־פּעריאָדע פון די איינצעלנע ארבייטער און
דערמיט די דויערהאפטיגקייט פון זייער ארבייטס־קראַפט, ווערט
שנעלער נויטיג צו פערבייטען דעם פּלאַץ פון די אויסגענוצטע
אַרבייטס־קרעפטען. דאָס הייסט, עס געהען אריין גרעסערע אָב־
ניצונג־קאָסטען אין דער רעפּראָדוקציאָן פון דער ארבייטס־קראַפט,
פּונקט אַזוי ווי דער טייל ווערטה פון א מאשין, וואָס מוז טעגליך
רעפּראָדוצירט ווערן, איז אויף אַזויפיעל גרעסער, אויף וויפיעל
שנעלער זי ווערט אָבגענוצט. אויף דעם אופן זעהט אויס, אַז
דעם קאַפּיטאַל׳ס אייגענער אינטערעס ווייזט איהם אָן אויף דער
נויטיגקייט איינצופיהרן א נאָרמאלען ארבייטס־טאָג.

דער שקלאַווען־האלטער קויפט אַן ארבייטער ווי ער קויפט
א פערד. ווען ער פערלירט דעם שקלאַף, פערלירט ער א קאַפּיטאַל,
און ער מוז מאַכען א נייעם אויסלאַג אויפ׳ן שקלאַווען־מארק, כדי
צו קריגען אַנאַנדערן אויף זיין פּלאַץ. אָבער „די רייז־פעלדער

[105] „מיר האבען איז אונזערע פריהערדיגע בעריכטען איבערגעגעבען די
עדות־זאגונג פון פערשיידענע ערפאהרענע פאבריקאנטען, וועלכע האבען בע־
הויפּטעט, אז איבער־ארבייט... ברענגט אהן צוויפעל מיט זיך די געפאהר,
אז די ארבייטס־קראפט פון די ארבייטער וועט ערשעפּט ווערן פאר דער צייט.“
(ריפּאָרט גופא, 64, 1, 13.)

לאָזער ליידענשאַפט, אין זיין וואָלפישען הונגער נאָך מעהר־אַר־בייט, טרעט קאַפּיטאַל אַריבער ניט נאָר די מאָראַלישע, נאָר אפילו אויך די ריין פיזישע מאַקסימאַל־גרעניצען פון דעם ארבייטס־טאָג. ער אוזורפּירט די צייט פאַר וואַקסען, פאַר דער ענטוויקלונג און דער געזונדער אויפהאַלטונג פון קערפּער. ער רויבט אוועק די צייט, וואָס פאָדערט זיך אריינצונעהמען פרייע לופט און זונענ־ליכט. ער רייסט אָב די צייט פון עסען און שטופּט זי אריין וואו נאָר מעגליך אין דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס גופא, אזוי אז דאָס עסען ווערט אונטערגערוקט דעם ארבייטער, ווי ער וואָלט געווען בלויז א פּראָדוקציאָנס־מיטעל, פּונקט ווי מען שיט צו קויהלען אונטער דעם דאַמף־קעסעל, אָדער ווי מען גיט די מאַשינעריע חלב אָדער אויל. דעם געזונדען שלאָף אויף אָנצוזאַמלען, בענייען און דערפרישען די לעבענס־קראַפט, רעדוצירט ער צו די עטליכע שטונ־דען שלאָף־פערזיונקענהייט, וואָס מען מוז האָבען, כדי ווידער אויפצולעבען דעם אבסאָלוט ערשעפּטען אָרגאַניזם. אנשטאָט וואָס די נאָרמאַלע אויפהאַלטונג פון דער ארבייטס־קראַפט זאָל בעשטי־מען די גרעניצען פון דעם ארבייטס־טאָג, בעשטימט פערקעהרט די מעגליך־גרעסטע טעגליכע פערווענדונג פון דער ארבייטס־קראַפט, ווי קרענקליך־געוואַלטזאַם און פּיינליך זי זאָל ניט זיין, די גרע־ניצען פאַר דעם ארבייטער׳ס רוהע־צייט. קאַפּיטאַל פרעגט זיך ניט נאָך וועגען דעם לעבענסדויער פון דער ארבייטס־קראַפט. וואָס איהם אינטערעסירט איז מעהר גאָרנישט א חוץ דער מאַקסימום פון ארבייטס־קראַפט, וואָס קאָן אין איין ארבייטס־טאָג געבראַכט ווערן אין בעוועגונג. ער דערגרייכט זיין צוועק דורכדעם, וואָס ער פערקירצט די דויערהאַפטיגקייט פון דער ארבייטס־קראַפט, פּונקט ווי א גייציגער לאַנד־ווירטה קריגט ארויס א פערגרעסערטע הכנסה פונ׳ם באָדען, דורכדעם וואָס ער בערויבט די באָדען־פּרוכטבאַרקייט.

די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציאָן, וועלכע איז בעצם א פּראָ־

ליגע״, וועלכע זיינען אזוי אייפריג „אין קוטע קוראַנדא״ [אין זייער זאָרגען זיך פאַר די תענוגי הגוף], ציינען ארויס זייער קריסטענטום דורך דעם עניוות׳דיגען געמיטה, מיט וועלכען זיי זיינען מקבל באהבה די איבער־ארבייט, די ליידען און דעם הונגער פון אנדערע. "Obsequium Ventris istis perniciosius est" [אנשטאָטען דעם בויך איז פאַר זיי (די ארבייטער) פיעל שעדליכער.]

אנדער נאָמען ווערט דאָ דיין געשיכטע דערצעהלט!] לעז אנשטאט שקלאַווען־האַנדעל ארבייטס־מארק, אנשטאט קענטאַקי און ווירדזשיניע—אירלאנד און די אגריקולטור־דיסטריקטען פון ענגלאנד, שאָטלאַנד און וועלס, אנשטאט אַפריקא—דייטשלאנד! מיר האָבען געהערט ווי די איבערארבייט האָט געמאכט א תכלית פון די בעקער אין לאָנדאָן, און פונדעסטוועגען איז דער לאָנדאָנער ארבייטס־מארק שטענדיג איבערפילט מיט דייטשע און אנדערע קאַנדידאַטען פאר'ן מלאך המות אין די בעקערייען. די טעפּעריי איז, ווי מיר האָבען געזעהן, איינער פון די לעבענס־קירצעסטע אינדוסטריע־צווייגען. איז דען דעריבער דאָ אַ דוחק אין טעפּער? ישוע ווערדזשוואוד, דער ערפינדער פון דער מאָדערנער טעפּעריי, וועלכער איז אַפריהער אליין געוועזען אַ נעוועהנליכער ארבייטער, האָט אין יאָהר 1785 דערקלערט פאר'ן „האוז אוו קאמאנס", אז די גאנצע טעפּער־אינדוסטריע בעשעפטיגט פון 15 ביז 20 טויזענד מענשען.[107] אין יאָהר 1861 האָט די שטאָדטישע בעפעלקערונג אליין פון דער דאָזיגער אינדוסטריע בעטראָפען אין גרויסבריטאַניען 101,302. „די באוועל־אינדוסטריע איז אלט 90 יאָהר.... אין דריי דורות פון דעם ענגלישען פאָלק האָט זי אויפגעגעסען 9 דורות באוועל־ארבייטער."[108]

אודאי קאָן מען געפינען אין איינצעלנע עפּאָכען פון פיעבערהאפטיגער טהעטיגקייט גאנץ בעדייטענדע לעדיגע ערטער אויפ'ן ארבייטס־מארק. אזוי איז צ.ב.ש. געוועזען אין יאָהר 1834. אָבער די פאבריקאנטען האָבען דאן פאָרגעשלאָגען די „פּור לאָ קאָמישיאַנערס" [גבאים פון צדקה גדולה], זיי זאָלען אריבערשיקען די „איבער־בעפעלקערונג" פון די אגריקולטור־דיסטריקטען נאָך די צפון־געגענדען, מיט דער ערקלערונג, אז „די פאבריקאנטען וועלען זיי אבזאָרבירן און פערברויכען."[109] דאָס זיינען געוועזען זייערע אייגענע ווערטער. „עס זיינען אָנגעשטעלט געוואָרן אגענטען מיט דער צושטימונג פון די פּור לאָ קאָמישיאָנערס... זיי האָבען

---

[107] John Ward: History of the Borough of Stock-upon-Trent," London, 1843, p. 42.

[108] פערראנד'ס רעדע אין די „האוז אוו קאמאנס", 27טען אפריל 1863.

[109] „דאָס זיינען געווען די ווערטער, וואָס די באוועל־פאבריקאנטען האבען בענוצט." ד. ג.

פון דזשארדזשיע און די זומפען פון מיסיסיפי מעגען ווירקען
ווער ווייסט ווי שעדליך אויף דעם מענשליכען ארגאניזם, פונ־
דעסטוועגען איז די דאזיגע פערוויסטונג פונ׳ם מענשליכען לעבען
ניט אזוי גרויס, אז מען זאל זי ניט קאנען ווידער גוט מאכען
פון די מערק פון ווירדזשיניע און קענטאקי, וואו די נעגער־שקלא־
ווען געפינען זיך לרוב. עקאנאמישע אויסרעכענונגען, וועלכע
וואלטען געקאנט געבען א געוויסע זיכערקייט פאר א מענשליכער
בעהאנדלונג פון די שקלאווען, אין דעם ערך וואס זיי פעראייניגען
די אינטערעסען פון די הארען מיט דער אויפהאלטונג פון די
שקלאווען, ווערן, נאכדעם ווי דער שקלאווען־האנדעל איז איינמאל
איינגעפיהרט, פערקעהרט א גרונד פאר דער ערגסטער פערוויסטונג
פון דעם שקלאף; ווארים וויבאלד מען קאן אלעמאל אויספילען
זיין פלאץ פון פרעמדע נעגער־מערק, ווערט דער דויער פון זיין
לעבען וועניגער וויכטיג, איידער זיין פראדוקטיוויטעט כל זמן זיין
לעבען דויערט. עס איז דעריבער א כלל פון דער שקלאווען־ווירטה־
שאפט, אין לענדער וועלכע אימפארטירען שקלאווען, אז די ווירק־
זאמסטע עקאנאמיע בעשטעהט אין ארויספרעסען פון דעם מענשען־
פיה (Human chattel) די מעגליך־גרעסטע מאסע לייסטונגען אין
דער מעגליך־קירצעסטער צייט. דוקא אין דער טראפישער קול־
טיווירונג, וואו דער יעהרליכער פראפיט איז אפטמאל אזוי גרויס
ווי דער גאנצער קאפיטאל פון די פלאנטאציעס, ווערט דאס לעבען
פון די נענערס נעאפפערט גאר אהן א שום אויסרעכענונג. עס
איז די אגריקולטור פון די וועסט־אינדיעס, וואס איז פון הונדער־
טער יאהרען געוועזן דער קוואל פון פאבעלהאפטען רייכטום, וועלכע
האט פערשלונגען מיליאנען פון דער אפריקאנישער ראסע. אין
קובא ביי היינטיגען טאג, וואו די הכנסות גרייכען אין די מי־
ליאנען און וואו די בעלי בתים פון די פלאנטאציעס זיינען וואהרע
פרינצען, געפינען מיר ביי דעם שקלאווען־קלאס די ערגסטע נאה־
רונג, די שווערסטע און די ניט־נאכגעלאזענסטע ארבייט און אפילו
אן אבסאלוטע פערניכטונג יעדען יאהר פון א גרויסען טייל פון
זיין צאהל."[106]

[אונטער אנ־ Mutate nomine de te fabula narratur!

---

106 J. C. Cairns: "The Slave Power," London 1862, 110-11.

צו ערלויבען נעהמען אין די פאַבריקען די אָרימע קינדער און די יתומים פון די וואָרקהאַוזעס.״ [110]

[110] דארט גופא. וויליערס ביי זיין בעסטען ווילען איז „געזעצליך״ געוועזן געצוואונגען אבצוזאגען דעם פערלאנג פון די פאבריקאנטען. די דאזיגע הערען אבער האבען דערגרייכט זייער ציעל דורך דער געפעליגקייט פון די לאקאלע פערוואלטונגען. מר. א. רעדגראוו, א פאבריק־אינספעקטאר, פערזיכערט, אז דאס מאל איז דער סיסטעם, לויט וועלכען די יתומים און קינדער פון פאופערס האבען זיך געזעצליך גערעכענט פאר אפרענטיסעס (לעהרן־אינגלעך), „ניט געוועזן בעגלייט פון די אלטע מיסברויכונגען״ (וועגען די דאזיגע מיסברויכונגען זעה ענגעלס: „די לאגע פון דעם ארבייטער־קלאס אין ענגלאנד״), אבוואויל אין איין פאל ווענינגסטענס „איז אנגעגאנגען א מיסברויכונג פון דעם סיסטעם בנוגע אייניגע מיידלעך און יונגע פרויען, וועלכע זיינען געבראכט געווארן פון די אגריקולטור־דיסטריקטען פון שאטלאנד נאך לאנקאשיר און טשעסיר.״ לויט דעם דאזיגען סיסטעם שליסט דער פאבריקאנט א קאנטראקט מיט די בעהערדען פון די ארמען־הייזער פאר בעשטימטע פעריאדען. ער גיט די קינדער עסען, קליידונג און לאזשיע און דערצו נאך א קליינעם געהאלט אין געלד. די פאלגענדע בעמערקונג פון דעם הערן רעדגראוו מוז קלינגען זאנדערבאר, איבערהויפט ווען מען בעטראכט, אז אפילו צווישען די פעטע יאהרען פון דער ענגלישער באוועל־אינדוסטריע שטעהט דער יאהר 1860 אליין אהן א גלייכען צו איהם, און דער ארבייטס־לוין איז אויכער דעם געשטאנען הויך, צוליעב דעם וואס די אויסערגעוועהנליכע נאכפראגע אויף ארבייט האט זיך אנגעשטויסען אויף אן ענטפעלקערונג אין אירלאנד, אויף א ביישפיעללאזער אויסוואנדערונג פון די ענגלישע און שאטלאנדישע אגריקולטור־דיסטריקטען נאך אוסטראליע און אמעריקא, אויף א פאזיטיווער פערקלענערונג פון דער בעפעלקערונג אין אייניגע ענגלישע קולטור־דיסטריקטען, טיילווייז מחמת די ארבייטער׳ס לעבענס־קראפט איז געוועזן ערשעפט, און טיילווייז ווייל די וואס האבען נאך געקאנט פערנוצט ווערן, זיינען פריהער אויסגערייניגט געווארן דורך די הענדלער אין מענשענפלייש. און טראץ אלעם דעם זאגט הערר רעדגראוו: „אט דעם סארט ארבייטער האט מען געזוכט, נאר ווען מען האט קיין אנדערן ניט געקאנט געפינען, ווארים ער קאסט צו־טייער. דער געוועהנליכער ארבייטס־לוין פאר א אינגעל פון 13 יאהר איז אומגעפעהר 4 שילינג א וואך, אבער געבען אזוינע 50 אדער 100 קינדער עסען, קליידונג און לאזשיע, בעזארגען מיט ערצטליכער בעהאנדלונג און פאסענדער אויפזיכט, און דערצו נאך געבען א קליינע סומע געלד אויך, לאזט זיך ניט מאכען פאר 4 שילינג פער קאפ א וואך.״ („רעפארטס אוו אינספ. אוו פאקטאריעס״, 30טען אפריל 1860, ז. 27.) הערר רעדגראוו פערגעסט צו זאגען, ווי אזוי דער ארבייטער אליין קאן אויסהאלטען זיינע קינדער פאר זייערע 4 שילינג ארבייטס־לוין, אויב דער פאבריקאנט קאן עס ניט טהאן פאר 50 אדער 100 קינדער, וועלכע ווערן לאזשירט, בעקעסטיגט און אויפגעפאסט אלע צוזאמען. כדי צו פערהיטען מען זאל ניט ציהען קיין פאלשע שלוסען פון דעם טעקסט, מוז איך דא נאך בעמערקען, אז די ענגלישע באוועל־אינדוסטריע, זינט זי איז „אוועקגעשטעלט געווארן אונטער דעם

געפּעפּנט אַ ביוראָ אין מאַנטשעסטער, וואוהין עס זיינען צוגעשיקט געוואָרן רשימות פון די אַרבייטס־לייט אין די אַגריקולטור־דיס־טריקטען, וועלכע זיינען געווען אויסער אַרבייט, און זייערע נעמען זיינען רעגיסטרירט געוואָרן אין ביכער. די פאַבריקאַנטען פלעגן בעזוכען די ביוראָ, כדי זיך אויסצוקלייבען די פּאַסיגע מענשען, און נאָכדעם ווי זיי האָבען אויסגעקליבען וואָס זיי האָבען גע־דאַרפט, האָבען זיי בעפוהלען, מען זאָל די מענשען צושטעלען אין מאַנטשעסטער. און די מענשען־פּעק זיינען געליפערט גע־וואָרן מיט אַרויפגעקלעפּטע עטיקעטען, פּונקט ווי פּעק סחורה, מיט'ן וואַסער אָדער אויף פוהרען, אַנדערע האָבען זיך אַרומגע־שלעפּט צו־פוס און פיעלע פון זיי האָט מען געפונען בלאָנדזשענ־דיג און אויסגעמאָרעט פון הונגער. דער סיסטעם האָט זיך ענט־וויקעלט אין אַ רעגולערן געשעפט. דאָס הויז [אוו קאמאנס] וועט עס קוים גלויבען, אָבער איך פערזיכער זיי, אַז אָט דער מסחר אין מענשען־פלייש איז ריכטיג אָנגעגאַנגען און זיי זיינען פּראַקטיש פּונקט אַזוי רעגולער פערקויפט געוואָרן צו די דאָזיגע [מאַנטשעסטער] פאַבריקאַנטען, ווי נעגער־שקלאַווען ווערן פער־קויפט צו די באַוועל־פּלאַנצער אין די פעראייניגטע שטאַאַטען.

...אין יאָהר 1860 האָט די באַוועל־אינדוסטריע דערגרייכט איהר הויך־פּונקט... די פאַבריקאַנטען האָבען זיך ווידער גע־כאַפּט, אַז עס פעהלט זיי „הענד"... זיי האָבען זיך געווענדט צו די „פלייש־אַגענטען", ווי מען האָט זיי גערופען. די דאָזיגע אַגענטען האָבען דורכגעזיפּט די בערגיגע געגענדען פון מערב ענג־לאַנד, די טהאָלען פון דאָרסעטשייר און די פליינען פון דעוואָנ־שייר, אָבער זייער זוכען איז געווען אומזיסט: די איבער־בעפעל־קערונג איז שוין געווען פערברויכט." דער „ביורי גאַרדיען" האָט געיאָמערט, בעת עס איז געשלאָסען געוואָרן דער ענגליש־פראַנ־צויזישער האַנדעלס־פערטראַג, אַז מען וואָלט געקאָנט פערצעהרן נאָך צעהן טויזענד „הענד", און אַז באַלד וועט מען נויטיג האָבען נאָך אַ 30־40 טויזענד. נאָכדעם ווי די אַגענטען און סוב־אַגענטען פון דעם „פלייש־מסחר" האָבען אין 1860 דורכגענישטערט די אַגריקולטור־דיסטריקטען כמעט אָהן אַ רעזולטאַט, האָט זיך „גע־ווענדעט אַ דעפּוטאַציע פון פאַבריקאַנטען צו דעם הערר וויליערס, דעם פּרעזידענט פון דעם „פּור לאָ באָארד", מיט אַ בקשה ווידער

שער לופט און דעם פרינציפ פון נאטירליכען צוכטוואהל, וואס הערשט אזוי אלמעכטיג צווישען זיי און לאזט נאר אויסוואקסען די קרעפטיגסטע—ווי אפילו זיי פאנגען שוין אן אויסצושטארבען.[112] דער קאפיטאל, וואס האט אזויפיעל „גוטע גרינדע” צו פערלייקענען די ליידען פון דעם איצטיגען דור ארבייטער, קימערט זיך אין זיין פראקטישער טהעטיגקייט וועגען דער אויסזיכט פון א צוקינפטיגער דעגענעראציע פון דער מענשהייט און א סוף כל סוף־אונפערמיידליכע ענטפעלקערונג, פונקט אזוי וועניג אדער אזויפיעל, ווי וועגען דער מעגליכקייט, אז די ערד וועט ארויספאלען אויף דער זוהן. אין יעדער אקציען־געזעלשאפט, וואס איז געבויט אויף שווינדעל, וויים יעדער טיילנעהמער, אז דער קראך וועט פריהער אדער שפעטער מוזען קומען, אבער יעדער איינער האפט, אז עס וועט טרעפען דעם אנדערנ'ס קאפ, נאכדעם ווי ער אליין וועט שוין האבען זיינע זעק אנגעפילט מיט גאלד און בעהאלטען אין א זיכערן פלאץ. נאך מיר מעג קומען דער מבול! איז די מאטא פון יעדען קאפיטאליסט און פון יעדען קאפיטאליסטישען פאלק. דער קאפיטאל קימערט זיך דעריבער ניט וועגען דער געזונדהייט און לעבענס־דויער פון דעם ארבייטער, וואו די געזעלשאפט צווינגט איהם ניט זיך צו קימערן וועגען דעם.[113] אויף

---

[112] זעה "Public Health, 6th Report of the Medical Officer of the Privy Council, 1863". געדרוקט אין לאנדאן 1864. דער דאזיגער ראפארט בעהאנדעלט דער־הויפט די אגריקולטור־ארבייטער. „סאוטהערלאנד ווערט געוועהנליך פארגע־שטעלט ווי א זעהר פערבעסערטע גראפשאפט (קאונטי), אבער א אונטערזוכונג, וואס איז ניט לאנג צוריק געמאכט געווארן, האט ענטדעקט, אז אפילו דא, אין דיסטריקטען, וועלכע זיינען געוועזען בעריהמט מיט זייערע שעהנע מענער און גאלאנטע סאלדאטען, זיינען די איינוואוינער דעגענערירט געווארן אלס א אויס־געצעהרטע, קליינגעוויקסינע ראסע. אין די געזינדסטע פלעצער, אויף די בערג־זייטען אנטקעגען ים, זעהען די קינדער אויס אזוי בלאס, ווי זיי קאנען נאר זיין אין די פערפעסטעטע לופט פון א לאנדאנער שמאלען געסעל” (W. Thornton, Over-population and its remedy, '64, p. 74) זיי זיינען פאקטיש עהנליך צו די דרייסיג טויזענד „גאללאנט היילאנדערס”, וועלכע גלאזגאוו האט איינגעשפארט אין איהרע געסלאך און זאוואולקעס צוזאמען מיט פראסטיטוטען און גנבים.

[113] „הגם די געזונדהייט פון דער בעפעלקערונג איז אזא וויכטיגער עלע־מענט פון דעם נאציאנאלען קאפיטאל, מוזען מיר אבער, מיר האבען מורא, מודה זיין, אז די קאפיטאליסטען זיינען כלל ניט בערייטוויליג צו היטען און טייער האלטען אט דעם אוצר.... דאס אכטונג געבען אויף דעם געזונד פון

די ערפאהרונג ציינט בכלל דעם קאפיטאליסט, אז עס איז שטענדיג פאראן אן איבער־בעפעלקערונג, ד.ה. אן איבער־בעפעלקערונג לפי ערך צו דער פאדערונג פון קאפיטאל זיך צו פערווערטהען אין יעדען אויגענבליק—הגם דער שטראם פון דער דאזיגער איבער־בעפעלקערונג ווערט צוזאמענגעשטעלט פון אויסגעמארעטע מענשען־דורות, וואס לעבען זיך שנעל אוים, וואס שטופען ראשיג איינעם דעם אנדערן ארוים, וואס ווערן אויסגעפליקט, אזוי צו זאגען, נאך איידער זיי ווערן רייף.[111] געוויס, פון דער אנדער זייט ציינט די ערפאהרונג יעדען פערשטענדיגען בעאבאכטער, ווי די קאפיטאליסטישע פראדוקציאן, וועלכע האט זיך, היסטאריש גערעדט, אנגעפאנגען ערשט נעכטען, האט ראשיג און טיעף אנגעגריפען די פאלקס־קראפט ביי איהר סאמע לעבענס־ווארצעל; ווי די דעגענעראציע פון דער אינדוסטריעלער בעפעלקערונג געהט נאר דעריבער אן לאנגזאם, ווייל זי ציהט שטענדיג אין זיך אריין די פרימיטיוו־קרעפטיגע לעבענס־עלעמענטען פון דארף; און זי בעווייזט אויך, ווי אפילו די דארפישע ארבייטער—טראץ דער פריי־

פאבריק־געזעץ פון 1850 מיט זיין רעגולירונג פון דער ארבייט־צייט א.אז.וו., מוז בעטראכט ווערן אלס די ענגלישע מושטער־אינדוסטריע. דער ענגלישער באוועל־ארבייטער שטעהט אין יעדער הינזיכט העכער איידער זיין את לצרה אויפ'ן קאנטינענט. „דער פרייסישער פאבריק־ארבייטער ארבייט ווענינסטענס 10 שטונדען מעהר א וואך איידער זיין ענגלישער קאנקורענט, און אויב ער איז בעשעפטיגט אויף זיין אייגענעם וועב־שטוהל ביי זיך צו־הויז, זיינען אט די 10 שטונדען מעהר נאך אויך ניט דער לעצטער גרעניץ.‟ („רעפארטס אוו אינספ. אוו פאקט.‟, 31טען אקטאבער 1855, ז. 103.) דער אויבען־דערמאנטער פאבריק־אינספעקטאר רעדגראוו איז געפאהרן אויף דער אינדוסטריע־אויסשטעלונג פון 1851 אויפ'ן קאנטינענט, ספעציעל אין פראנקרייך און פרייסען, כדי צו אונטערזוכען די דארטיגע פאבריק־צושטענדען. וועגען דעם פרייסישען פאבריק־ארבייטער זאגט ער: „ער בעקומט א לוין, וואס קלעקט זיך צו פערשאפען איינפאכע שפייז און די קנאפע אנגענעהמליכקייטען, צו וועלכע ער איז געוועהנט און מיט וועלכע ער שטעלט זיך צופריעדען.... ער לעבט ערגער און ארבייט שווערער איידער דער ענגלישער ארבייטער.‟ („רעפארטס אוו אינספ.‟, 31טען אקטאבער 1853, ז. 85.)

[111] „די איבערגעארבייטעטע שטארבען אוועק אונגעהויער שנעל; אבער די פלעצער פון די אונטערגעגאנגענע ווערן גלייך ווידער אויסגעפילט, און דאס אפטע בייטעניש פון די פערזאנען רופט ניט ארוים קיין ענדערונג אויף דער סצענע.‟ E. G. Wakefield. ‘‘England and America", London 1833, Vol. I, p. 55.

די פעסטשטעלונג פון א נארמאלען ארבייטס־טאג איז א רעזולטאט פון א פיעל־הונדערטיאהריגען קאמף צווישען קאפיטא־ליסט און ארבייטער. די געשיכטע פון אט דעם קאמף צייגט אבער צוויי אנטקעגען־געזעצטע שטרעמונגען. לאמיר פערגלייכען צ.ב.ש. די ענגלישע פאבריק־געזעצגעבונג פון אונזער צייט מיט די ענגלישע ארבייטער־געזעצען [Statutes of Laborers] פון 14טען י.ה., ביז טיעף אריין אין מיטען פון 18טען י.ה[115] בעת דאס מאדערנע פאבריק־געזעץ קירצט אב דעם ארבייטס־טאג על פי צוואנג, האבען יענע סטאטוטען פערקעהרט געזוכט איהם צו פערלענגערן מיט געוואלט. געווים, די פרעטענזיעס פון קאפיטאל אין עמבריא־צושטאנד — ווען ער פערזיכערט זיך, אנהויבענדיג אקארשט צו וואקסען, מיט דעם רעכט ארייַנצוזויגען א גענוגענדען סכום מעהר־ארבייט, ניט נאר דורך דער מאכט פון די עקאנאמישע פערהעלטענישען, נאר אויך דורך דער הילף פון דער שטאאט־מאכט —זעהען אוים זעהר בעשיידען ווען מען פערגלייכט זיי מיט די קאנצעסיעס, וואס ער מוז מאכען, פערבייסענדיג די צייהן און ראנגלענדיג זיך, איצטער אין זיין דערוואקסענעם צושטאנד. עס נעהמט הונדערטער יאהרען, ביז דער „פרייער" ארבייטער, א דאנק דעם ענטוויקעלטען קאפיטאליסטישען פראדוקציאנס־אופן, שטימט איין פרייוויליג, דאס הייסט, איז געזעלשאפטליך געצוואונגען, צו פערקויפען זיין גאנצע טהעטיגע לעבענס־צייט, זיין ארבייטס־פע־היגקייט גופא, פאר דעם פרייז פון זיינע געוועהנהייט־מעסיגע לע־בענסמיטלען—זיין בכורה פאר א טאפ לינזען. עס איז דעריבער נאטירליך, אז די פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאג, וואס קא־פיטאל האט געזוכט פון מיטען 14טען י.ה. ביז סוף 17טען י.ה. ארויפצוצווינגען דורך דער מאכט פון שטאאט אויף די דערוואק־

צו די פאבריק־ארבייטער, האבען זיי אויפגערופען ערנסט אנצופיהרען אן אגי־טאציע פאר א 9 שטונדען־טאג, און האבען זיי פערשפראכען צו שטיצען מיט געלד־מיטלען פאר אט דעם צוועק!

[115] אט די ארבייטער־געזעצען, וועלכע מען געפינט אין דערזעלביגער צייט אויך אין פראנקרייך, די ניעדערלענדער און אנדערשוואו, זיינען ערשט אין יאהר 1813 פארמעל אבגעשאפט געווארען אין ענגלאנד, נאכדעם ווי זיי זיינען שוין בעזייטיגט געווארען א לענגערע צייט פריהער דורך די געענדערטע אופנים פון דער פראדוקציאן.

אלע געשרייען וועגן די פיזישע און גייסטיגע פערדארבונגען, וועגן דעם פריהצייטיגען טויט און דער מאטערניש פון איבער־ארבייט, ענטפערט קאפיטאל: זאל אט דער קומער אונז קימערן, בעת ער פערמעהרט אונזער לוסט (דעם פראפיט)? איינגאנצען גענומען אבער, הענגט עס אפילו ניט אב פון דעם גוטען אדער בייזען ווילען פון דעם איינצעלנעם קאפיטאליסט. די פרייע קאנ־קורענץ ברענגט ארויס די אימאנענטע געזעצען פון דער קאפיטא־ליסטישער פראדוקציאן, ווי אן אויסערליך צוואנג־געזעץ לגבי דעם איינצעלנעם קאפיטאליסט.[114]

די ארבייטער איז ארויפגעצוואונגען געווארן אויף די פאבריקאנטען." („טיימז", 5טען נאוועמבער, 1861.) „די מענער פון וועסט ריידינג זיינען געווארן די טוד־מאכער פאר דער מענשהייט.... דאס געזונד פונ'ם ארבייטער־פאלק איז געאפפערט געווארן און די ראסע וואלט אין איניגע דורות דעגענערירט געווארן, עס איז אבער ארייגעטראטען א רעאקציע. די שטונדען פון דער קינדער־ארבייט זיינען בעגרעניצט געווארן א.אז.וו. Report of the Registrator General for Otcober, 1851.

[114] מיר געפינען דעריבער צ.ב.ש. אז אנהויב יאהר 1863 האבען 26 פירמען, וועלכע בעזיצען זעהר גרויסע טעפערייען אין סטאפארדשיר, צווישען זיי געפינט זיך אויך דזש. וועדזשוואוד און זיהן, פעטיציאנירט אין א דענק־שריפט פאר „געוויסע לעגיסלאטיווע איינפיהרונגען". „די קאנקורענץ מיט אנדערע קאפיטא־ליסטען„ ערלויבט זיי ניט איינצופיהרן קיין „פרייוויילינגע" בעשרענקונג פון דער ארבייטצייט פון קינדער א.אז.וו. „וויפיעל מיר זאלען ניט בעקלאגען די אויבען־דערמאנטע איבלען, איז אבער אונמעגליך זיי צו בעזייטיגען דורך א וועלכער עס איז איינשטימונג צווישען די פאבריקאנטען.... אין אנבעטראכט פון אט די אלע פונקטען, זיינען מיר געקומען צו דער איבערצייגונג, אז עס איז נויטיג איינצופיהרען א צוואנג־געזעץ." Caildren's Employment Commission, 1st Rep. 1863. 322.

צוזאץ צו דער צווייטער אויפלאגע. א פיעל מעהר שלאגענדען ביישפיעל ניט אונז די נאר לעצטע צייט. די הויכע פרייזען פון באוועל אין משך פון א פעריאדע פון פיעבערהאפטיגער בעשעפטיגונג האט מיטגעבראכט די בעזיצער פון באוועל־וועבערייען אין בלעקבוירן, זיי זאלען דורך א געמיינשאפטליכען אבמאך קירצער מאכען די ארביים־צייט אין זייערע פאבריקען אויף א בעשטימטען טערמין. דער דאזיגער טערמין האט זיך גענענדיגט ארום דעם סוף נא־וועמבער 1871. דערווייליע האבען די רייכערע פאבריקאנטען, וועלכע טהוען שפינערייי און וועבעריי צוזאמען, אויסגענוצט די פערקלענערונג פון דער פרא־דוקציאן, וואס איז געקומען מחמת יענעם אבמאך, אויסצוברייטערן זייער איי־גענעם געשעפט און אויף דעם אופן מאכען גרויסע פראפיטען אויפ'ן חשבון פון די קלענערע מייסטערס. די לעצטע האבען זיך אין זייער נויט געווענדעט—

פערנינפטיגע פרייזען (ד.ה. פאר אזוינע פרייזען, וואס זאלען אי־בערלאזען פאר די ארבייט־געבער א פערנינפטיגען סכום מעהר־ארבייט) באמת געוועזען אן אונטערטרעגליכע."[117] פערנינפטיגע אר־בייט־שכירות זיינען דעריבער דיקטירט געווארן על פי געזעצליכען צוואנג, אויפ'ן זעלבען אויפן ווי עס איז דיקטירט געווארן די גרעניץ פון דעם ארבייטס־טאג. דער לעצטער פונקט, דער איינ־ציגער וואס אינטערעסירט אונז דא, איז איבערגע'חזר'ט אין דעם סטאטוט פון יאהר 1496 (אונטער הענרי דעם 7טען). דער ארבייטס־טאג פאר אלע האנדווערקער און ערד־ארבייטער, פון מארץ ביז סעפטעמבער האט, לויט דעם סטאטוט, געזאלט זיין, וואס איז אבער קיינמאל ניט דורכגעפיהרט געווארן, פון 5 אוהר אין דער פריה ביז צווישען 7 און 8 אוהר אבענדס; אבער די שטונדען פאר מאהלצייטען זיינען בעשטאנען פון 1 שטונדע אויף פריהשטיק, 1½ שטונדע אויף מיטאג־עסען און ½ שטונדע אויף עפעס „איבערכאפען" אום 4 אוהר; ד.ה. פונקט נאך אמאל אזוי־פיעל, ווי עס ווערט גענעבען לויט דעם איצטיגען פאבריק־אקט.[118] ווינטער מיז געארבייט ווערן פון 5 אוהר אין דער פריה ביז

---

[117] „סאפיזם אוו פרי טרייד", 7טע אויסגאבע, לאנדאן 1850, ז. 205. דער־זעלבינער טארי ניט איבעריגענס צו: פארלאמענט־אקטען, וועלכע האבען רע־גולירט די ארבייט־שכירות נעגען די ארבייטער און לטובת פון די ארבייט־געבער האבען זיך געהאלטען דורך דער לאנגער פעריאדע פון 464 יאהר. די בעפעלקערונג איז געוואקסען. די דאזינע געזעצען זיינען געווארן איבערפליסיג און זיינען א לאסט." ד. ג., ז. 206.

[118] דזש. וויד בעמערקט גאנץ ריכטיג בנוגע אם דעם סטאטוט, ווי פאלגט: פון דעם סטאטוט פון יאהר 1496 קומט אויס, אז די אויסגאבען אויף נאהרונג האט בעטראפען א דריטעל פון דער הכנסה פון א האנדווערקער און א העלפט פון דער הכנסה פון אן אגריקולטור־ארבייטער, און דאס ווייזט אן, אז די אר־בייטער זיינען דא געוועזען אונאבהענגיקער איידער איצטער, ווען די נאהרונג פון די ארבייטער סיי אין אגריקולטור, סיי אין מאנופאקטור מאכט אויס א פיעל־גרעסערן טייל לפי ערך פון זייערע שכירות." (דזש. וויד, „היסטארי אוו דהי מידל אנד ווארקינג קלאסעס", דריטע אויפלאגע, לאנדאן 1835, ז. 24, 25, 577.) די מיינונג אז דער חלוק נעהמט זיך פון דעם חלוק אין די פרייזען פון די נאהרונגס־מיטלען און קליידער צווישען היינט און דאמאלסט, ווערט צוריקגע־וויזען, ווען מען קוקט נאר אריין אפילו אויבערפלעכליך אין „כראניקאן פרע־טיאזום עטצ." פון בישאף פליטוואוד, 1טע אויפלאגע, לאנדאן 1707. 2טע אויפלאגע, לאנדאן 1745.

סענע אַרבייטער, זאָל אומגעפּעהר זיך צונויפקומען מיט'ן גרעניץ אויף דער אַרבייט־צייט, וואָס איז אין דער צווייטער העלפט פון 19טען י.ה. געשטעלט געוואָרן אין פערשיידענע פלעצער דורכ'ן שטאַאט אַבצוהאַלטען די פערוואַנדלונג פון קינדער־בלוט אין קאַפּיטאַל. דאָס וואָס היינט ווערט פּראָקלאַמירט אַלס אַ שטאַאט־בעשרענקונג פון דער אַרבייט פון קינדער אונטער 12 יאָהר, אין דעם שטאַאט מאַסאַטשוסעטס צ.ב.ש., וואָס איז ביז גאָר ניט לאַנג געווען דער פריייעסטער שטאַאט פון דער נאָרד־אַמעריקאַנישער רעפּובליק, איז נאָך אין מיטען פון 17טען י.ה. אין ענגלאַנד געווען דער נאָרמאַלער אַרבייטס־טאָג פאַר פול־בלוטיגע האַנדווערקער, שטאַרק־געזונטע ערד־אַרבייטער און ריעזענהאַפטע שמיעדען.[116]

דער ערשטער „סטאַטוט אוו לייבאָרערס" (1349, אין 23טען יאָהר פון עדוואַרד דעם דריטענ'ס מלוכה) האָט געהאַט פאַר זיך דעם דירעקטען אויסרייד (ניט די „אורזאַך", וואָרים אָט דער סאָרט געזעצגעבונג האַלט אָן הונדערטער יאָהרען אָהן דעם אויסרייד) די אומשטענדען פון דער גרויסער פּעסט, וועלכע האָט געמאַכט אַ תל פון דער בעפעלקערונג, אַזוי אַז לויט די ווערטער פון אַ טאָרי־שריפטשטעלער איז „די שוועריגקייט צו קריגען אַרבייטער פאַר

---

[116] „קיין קינד אונטער 12 יאָהר אַלט טאָר ניט בעשעפטיגט ווערן אין קיין סאָרט פאַבריק לענגער ווי 10 שטונדען אַ טאָג." (דזשענעראַל סטאַטוטס אוו מאַסאַטשוסעטס, 63, טש. 12. די פערשיידענע געזעצען זיינען איינגעפיהרט געוואָרן אין די יאָהרען 1836 ביז 1858.) „אַז אַרבייטס־צייט פון 10 שטונדען אַ טאָג זאָל בעטראַכט ווערן אַלס אַ געזעצליכער אַרבייטס־טאָג אין אַלע בעשעפטיגונגען פון דער באַוועל־, וואָל־, זיידענס־, פּאַפּיער־, גלאַז־ און פלאַקס־אינדוסטריע, ווי אויך אין דער אייזען־ און מעטאַל־אינדוסטריע. עס ווערט איינגעפיהרט, אַז פון איצט אַן און ווייטער זאָל קיין קינד, וואָס איז בעשעפטיגט אין וועלכער עס איז פאַבריק, ניט פערהאַלטען אָדער אויפגעפאָדערט ווערן צו אַרבייטען לענגער ווי 10 שטונדען אַ טאָג אָדער 60 שטונדען אַ וואָך. קיין קינד אונטער דעם עלטער פון 10 יאָהר טאָר ניט אַנגעשטעלט ווערן אַלס אַרבייטער אין קיין פאַבריק וואָס געפינט זיך אין אָט דעם שטאַאט." (סטייט אוו ניו דזשערסיע, אַן אַקט טו לימיט דהי אַאורס אוו לייבאָר עטצ., 61 און 62—געזעץ פון 11טען מאַרץ 1855.) „קיין קינד אין עלטער פון 12 ביז 15 יאָהר טאָר ניט אַרבייטען אין קיין פאַבריק לענגער ווי 11 שטונדען אַ טאָג, אָדער פאַר 5 אוהר אין דער פריה אָדער נאָך 7½ אוהר אַבענדס." „ריוויזט סטאַטוטס אוו דהי סטייט אוו רהאָד איילאַנד עטצ.", טש. 39, 23§, 1טער יולי 1857.)

ענגלאנד טהוען גארנישט ביז דער צייט, וואס זיי ווערן לעהר־לינגע, און דעריבער מוז זיי נאטירליך נעהמען א לאנגע צייט — 7 יאהר — ביז זיי בילדען זיך אויס אלס פאלקאמענע האנדווערקער." דייטשלאנד, פערקעהרט, ווערט געריהמט פארוואס דארטן „ווערן די קינדער ערצויגען צו האבען וועניגסטענס א וועלכע עס איז קליינע בעשעפטיגונג גלייך פון וויגעלע אן."[120]

---

[120] "A Discourse on the Necesity of Encouraging Mechanic Industries." לאנדאן 1869, ז. 13. מאקאליי, וועלכער האט געפעלשט די ענגלישע געשיכטע אין די אינטערעסען פון די וויהגס און דער בורזשואזיע, דערקלערט, ווי פאלגט: „די פראקטיק צו שטעלען קינדער צו דער ארבייט פאר דער צייט האט געהערשט אין 17טען יאהרהונדערט ביז צו כמעט אן אונגלויבליכען גראד פאר דעם דע־מאלטדיגען צושטאנד פון דער אינדוסטריע. אין נאריטש, דעם הויפט־צענטער פון דער וואלענס־אינדוסטריע, האט מען א קינד פון 6 יאהר געהאלטען פאר ארבייט־פעהיג. פערשיידענע שריפטשטעלער פון יענער צייט, צווישען וועלכע עס האבען זיך געפונען אייניגע, וואס זיינען בעטראכט געווארן אלס העכסט וואוילטהעטיגע מענשען, האבען מיט „עקזולטאציאן" (ענטציקונג) דערמאנט דעם פאקט, אז אין דער דאזיגער שטאדט האבען די אינגלעך און מיידלעך אליין געשאפען א רייכטום, וואס האט בעטראפען אין איין יאהר 12 טויזענד פונט סט. אריבער זייערע אייגענע לעבענס־קאסטען. וואס גענויער מיר אונטערזוכען די געשיכטע פון דער פערגאנגענהייט, אלץ מעהר גרונד געפינען מיר צו פערווארפען די מיינונג פון די וואס האלטען, אז אונזער צייט־אלטער רופט ארויס אזויפיעל נייע סאציאלע איבלען. וואס עס איז ניי, איז די אינטעליגענץ, וועלכע ענטדעקט די איבלען און די הומאניטעט, וועלכע היילט זיי." („היסטארי אוו ענגלאנד", באנד 1, ז. 419.) מאקאליי האט נאך ווייטער געקאנט בעריכטען, אז „העכסט וואוילטהעטיגע" אמי דע קאמערס [פריינד פון מסחר] האבען אין 17טען י.ה. דערצעהלט מיט „עקזולטאציאן", ווי אין א הויז פאר ארימע אין האלאנד האט מען א קינד פון 4 יאהר געגעבען ארבייט, און אז אט די „פראקטיש אנגעווענדטע טוגענד" איז אין אלע שריפטען ארויסגעשטעלט געווארן אלס מושטער פון אזוינע הומאניטאריער ווי מאקאליי, ביז צו דער צייט פון אדאם סמיטה. עס איז ריכטיג, אז מיט דעם אריינטרעטען פון מאנופעקטור, אין אונטערשייד פון האנד־ווערק, צייגען זיך שפורען פון קינדער־עקספלואטאציע, וועלכע האט פון לאנג אן עקזיסטירט ביז א געוויסען גראד צווישען די פויערים, און איז געווען אלץ מעהר ענטוויקעלט, וואס שווערער עס איז געווען דער יאך, וואס איז אויף זיי געלעגען. די טענדענץ פון קאפיטאל איז קלאר, אבער די פאקטען גופא קומען פאר אזוי זעלטען, ווי די ערשיינונג פון קינדער מיט צוויי קעפ. זיי זיינען דעריבער פערצייכענט געווארן „מיט עקזולטאציאן" פון ווייט־זעהענדע „אמי דע קאמערס" אלס בעזונדערס מערקווירדיג און ווערטה צו בעוואונדערן, און זיינען רעקאמענדירט געווארן צו זייער דור און די שפעטיגערע דורות פאר נאכאהמונג.

עס ווערט טונקעל, אויך מיט דיזעלבע הפסקות. אַ סטאַטוט פון קווין עליזאַבעטה, פון יאָהר 1562, פאַר אַלע ארבייטער, „געדונגענע פאַר לוין פון טאָג אָדער פון וואָך", ריהרט ניט אָן די לענג פון'ם ארבייטס־טאָג, נאָר ער זוכט צו בעשרענקען די הפסקות אויף 2½ שטונדען אום זימער און 2 שטונדען אום ווינטער. דאָס מיטאָג־עסען זאָל נאָר געדויערן 1 שטונדע און „דער נאָכמיטאָג־שלאָף פון ½ שטונדע" זאָל זיין ערלויבט נאָר צווישען מיטען מאַי און מיטען אויגוסט. פאַר יעדער שטונדע אָבוועזענהייט זאָל ארונטער־געהן 1 פּעני פון דעם לוין. אויף דער פּראַקטיקע אָבער זיינען די פערהעלטענישען געווען פיעל גינסטיגער פאַר די ארבייטער איידער אין דעם סטאַטוטען־בוך. וויליאַם פּעטטי, דער פאָטער פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע און אין אַ געוויסען ערך דער ערפינדער פון סטאַטיסטיק, זאָגט אין זיינער אַ שריפט, וואָס ער האָט פערעפענטליכט אין לעצטען דריטעל פון 17טען י.ה.: „אַר־בייטער („לייבאָרינג מען", אייגענטליך זיינען עס דאַמאָלסט גע־ווען אַקערבוי־ארבייטער) ארבייטען 10 שטונדען אַ טאָג און עסען 20 מאָהלצייטען אַ וואָך, 3 מאָהלצייטען טעגליך אין מיטענוואָך און 2 מאָהלצייטען אום זונטאָג; דערפון זעהט מען קלאָר, אַז אויב זיי וואָלטען פרייטאָג־צו־נאַכט געפאַסט און וואָלטען פער־נומען 1½ שטונדע אויף מיטאָגעסען, אנשטאָט וואָס זיי פערברויכען איצט דערויף 2 שטונדען, פון 11 ביז 1; ד.ה. ווען זיי וואָלטען $^1/_{20}$ מעהר געארבייט און $^1/_{20}$ ווייניגער פערצעהרט, וואָלט זיך גע־לאָזט צונויפנעהמען אַ צעהנטעל פון דעם אויבען־דערמאָנטען שטייער."[119] איז דען ניט דר. אַנדריו אורע געווען גערעכט, ווען ער האָט פערשריען דעם צוועלף־שטונדיגען געזעץ־פּראָיעקט פון 1833 אַלס אַ טריט צוריק צו דעם פינסטערן מיטעלאַלטער? עס איז אמת, אַז די רעגולירונגען פון די סטאַטוטען, ווי אויך די רע־גלען, וועלכע פּעטטי דערמאָנט, האָבען געגאָלטען אויך פאַר די „אפּרענטיסעס" (לעהרלינגע). ווי עס האָט אָבער געהאַלטען מיט דער קינדער־ארבייט, נאָך ביים סוף 17טען י.ה., קאָן מען ארויס־זעהן פון דער פאָלגענדער קלאַגע: „אונזערע יונגוואַרג דאָ אין

---

[119] וו. פּעטטי: „פּאָליטיקאַל אנאַטאָמיע אָוו איירלאַנד", ווערבום סאַפּיענטי 1672, אויסגאַבע 1691, ז. 10.

מערקזאם אויף די אויסגעדראָשענע פראַזען, וואָס קומט אויס צו הערן פון צו־פיעלע, אז אויב די ארבייטער (Industrious poor) קאָנען אין 5 טעג בעקומען גענוג אויף צו לעבען, וועלען זיי ניט ארבייטען די גאנצע 6 טעג. דערפון דרינגען זיי ארויס די נויט־ווענדיגקייט צו מאכען טייערער די נויטיגע לעבענסמיטלען דורך שטייערן אָדער וועלכע עס איז אנדערע מיטלען, כדי צו צווינגען דעם האנדווערקער און פאבריק־ארבייטער צו ארבייטען גאנצע 6 טעג א וואָך אָהן אן אויפהער. איך מוז בעטען אום ערלויבניש צו האלטען אנאנדער מיינונג איידער די דאָזיגע גרויסע פאָליטי־קער, וועלכע קעמפען פאר דער בעשטענדיגער שקלאווערייַ פון דער ארבייטער־בעפעלקערונג פון אָט דעם קעניגרייך (the perpetual Slavery of the Working people; זיי פערגעסען דעם שפריכוואָרט: „אָלל וואָרק אנד נאָ פּלעי" [„מייקס דזשעק א דאָל באָי": נאָר ארבייטען און גאָרניט שפּיעלען מאכט דזשעק'ן פאר א דומען יונג]. בעריהמען זיך ניט די ענגלענדער מיט דער געניאַליטעט און געשיקטקייט פון זייערע האנדווערקער און מאַנופאקטור־ארבייטער, וועלכע האָבען ביז איצט בעריהמט געמאכט און פערשאפט א רעפּוטאציע די ענגלישע סחורות אין אלגעמיין? וועלכען אומשטאנד האָט מען דאָס געהאט צו פערדאנקען? וואהר־שיינליך קיין אנדערן ניט, ווי נאָר דעם אייגענארטיגען אופן ווי אזוי אונזער ארבייטס־פאָלק פערברענגט זיין פרייע צייט. ווען זיי וואָלטען געווען געצוואונגען צו האָרעווען א גאנצען רונדען יאָהר, אלע 6 טעג אין וואָך, וויעדערהאָלענדיג אלץ דיזעלביגע ארבייט, וואָלט עס דען ניט אָבגעשטומפט זייער געניאַליטעט און זיי געמאכט דום און פויל אנשטאט מונטער און געשיקט; און וואָלטען דען ניט אונזערע ארבייטער, מחמת אזא אייביגער שקלא־ווערייַ, פערלאָרן זייער רעפוטאציע אנשטאט זי אויפצוהאלטען? ... וואָס פאר א סאָרט האנדווערקעריי וואָלטען מיר געקאָנט דער־ווארטען פון אזוינע איבער־געהאָרעוועטע בהמות?... א סך פון זיי טהוען אויף אזויפיעל ארבייט אין 4 טעג וויפיעל א פראנ־צויז אין 5 אָדער 6 טעג. ווען אָבער ענגלענדער זאָלען מוזען ווערן אייביגע לאַסט־ארבייטער, קאָן מען מורא האָבען, אז זיי וועלען דעגענערירט ווערן ערגער ווי די פראנצויזען. ווען אונזער פאָלק איז בעריהמט פאר זיין בראַווקייט אין קריעג, זאָגען מיר

נאך אין פערלויף פונ׳ם גרעסטען טייל פון 18טען יאהרהונ־דערט, ביז צו דער עפאכע פון דער גרויס־אינדוסטריע, האט זיך דעם ענגלישען קאפיטאל ניט איינגעגעבען צו פערכאפען דעם אר־בייטער׳ם גאנצע וואך, בעצאהלענדיג איהם דעם וועכענטליכען ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט—מיט דער אויסנאהמע, אמת, פון די אגריקולטור־ארבייטער. דער פאקט, וואס זיי האבען גע־קאנט לעבען א גאנצע וואך אויף דעם לוין פון 4 טעג, האבען די ארבייטער ניט געהאלטען פאר א גענוגענדען גרונד, פארוואס זיי זאלען די אנדערע 2 טעג אויך ארבייטען פאר דעם קאפיטאליסט. איין צד פון ענגלישע עקאנאמען האבען אין דיענסט פון קאפיטאל מורא׳דיג געשטורעמט פאר דעם דאזיגען אייגענזין פון די ארביי־טער, און אנדער צד האט פערטיידינגט די ארבייטער. לאמיר צ.ב.ש. זיך צוהערן צו דער פאלעמיק צווישען פאסטלטהוייט, ועמעס האנ־דעלס־ווערטערבוך האט דאן געהאט דיזעלבע רעפוטאציע ווי די עהנליכע ווערק פון מאקולאך און מאקגרעגאר היינטיגען טאג, און דעם פריהער ציטירטען פערפאסער פון דער „עססעי אן טרייד אנד קאממערס.“[121]

פאסטלטהוייט זאגט צווישען אנדערעם: „איך קאן ניט פערענדיגען אט די עטליכע בעמערקונגען, ניט מאכענדיג אויפ־

דערזעלביגער שאטישער היפאקריט און שעהן־רעדנער מאקאליי זאגט: „היינט הערט מען נאר וועגען ריקשריט און מען זעהט נאר פארטשריט.“ וואס פאר׳ע אויגען דאס האט, און ספעציעל וואס פאר׳ע אויערן!

[121] צווישען די קטיגרים אויף די ארבייטער איז דער דערמאנטער אנאנימער פערפאסער פון: “An Essay on Trade and Commerce, Containing Observations on Taxation etc.”, London, 1707 דער בייזעסטער. שוין פריהער איז ער ארויסגעטראטען אין אזא ראליע אין זיין שריפט ‘‘Considerations on Taxes’ לאנדאן 1765. אויך פאלאניוס ארטהור יאנג, דער אונבעשרייבליכער סטאטיסטישער קוואטשער, נעהמט אין דערזעלבער ליניע. צווישען די פערטיידיגער פון די ארבייטער שטעהען אויבען אן: יאקאב וואנדערלינט, אין “Money answ3rs all things” לאנדאן 1734; רעווערענד נאטהאניעל פארסטער אין “An Enquiry into the Causes of the Present Price of Provisions’’ לאנדאן 1767; דר. פרייס, און דערהויפט פאסטלטהוייט אין א סופלמענט צו זיין “Universal Dictionary of Trade and Commerce” ווי אויך אין “Great Britain’s Commercial Interest Explained and Improved”, 2d Ed. לאנדאן 1755. די פאקטען גופא געפינט מען בעשטעטיגט ביי פיעלע אנדערע שריפטשטעלער פון יענער צייט, צווישען אנדערע ביי דזשאסיא טאקער.

פון די אָרימע (פון דעם ארבייטער) אונטער איין נאָמען; רופט זיי אָן, למשל, ווייץ, און נעהמט אָן, אז א בושעל ווייץ קאָסט 5 שילינג, און אז ער [דער פאבריק־ארבייטער] פערדיענט א שילינג א טאָג דורך זיין ארבייט: ער וואָלט דאן געמוזט ארבייטען בלויז 5 טעג אין וואָך. וואָלט דער בושעל ווייץ געקאָסט ניט מעהר ווי 4 שילינג, וואָלט ער געמוזט ארבייטען בלויז 4 טעג. אַזוי ווי אָבער דער ארבייטס־לוין אין אָט דעם קעניגרייך שטעהט פיעל העכער לפי ערך צו דעם פרייז פון די לעבענסמיטלען... האָט דער פאבריק־ארבייטער, וואָס ארבייט 4 טעג, אַן איבערפלוס פון געלד צו לעבען אויף דעם די איבעריגע צייט פון וואָך אין פויל־קייט.... איך האָב, איך האָב געזאָגט גענוג צו מאכען עס קלאָר, אז מעסיגע ארבייט 6 טעג א וואָך איז ניט קיין שקלאַווערייַ. אונזערע אגריקולטור־ארבייטער טהוען דאָס, און ווי עס זעהט אויס זיינען זיי די גליקליכסטע פון אלע אונזערע ארבייטער (Laboring poor).[123] אָבער די האָלענדער טהוען דאָס אויך אין די פאבריקען און שיינען צו זיין א זעהר גליקליך פאָלק. די פראנצויזען טהוען עס, ווען עס מישען זיך ניט אריין קיין פייער־טעג אין מיטען.[124] אָבער אונזער המון האָט זיך אריינגענומען א געדאנק, אז אַלס ענגלענדער האָבען זיי א מיט־געבוירענע פריי־ווילעגיע צו זיין פרייער און אונאָבהענגיקער איידער אין א וועלכען עס איז אנדער לאַנד אין אייראָפּאַ. מילא, אויף ווי ווייט אָט די אידעע קאָן האָבען אַ ווירקונג אויף דער העלדישקייט פון אונ־זערע סאָלדאַטען, קאָן עס האָבען א געוויסען נוצען; אָבער וואָס וועניגער די פאבריק־ארבייטער האָבען אָט דעם געדאנק, איז גאנץ זיכער אלץ בעסער פאַר זיי און פאַר דעם שטאאט. די ארבייטס־מענשען דארפען זיך קיינמאָל ניט האַלטען אונאָבהענגיק פון די וואָס שטעהען העכער פאַר זיי.... עס איז אויסערסט געפעהרליך

---

[123] ד. ג. ער אַליין דערצעהלט, ז. 96, אין וואָס דאָס גליק פון די ענגלישע אגריקולטור־ארבייטער איז בעשטאַנען, שוין אין יאהר 1770. „זייערע ארבייטס־קרעפטען זיינען אַנגעשטרענגט ביז'ן העכסטען פונקט; זיי קאָנען ערגער ניט לעבען ווי זיי לעבען איצטער און קאָנען ניט שווערער ארבייטען.‟

[124] דער פראָטעסטאַנטיזם האָט שוין געשפּיעלט א וויכטיגע ראָליע אין דער ענטשטעהונג פון קאַפּיטאַל, דורכדעם וואָס ער האָט פערוואַנדעלט אַלע טראַדי־ציאָנעלע פייערטעג אין ארבייטסטעג.

ניט, אז דאָס איז צו פּערדאַנקען דעם גוטען ענגלישען „ראָאסט ביעף און פּודינג” אין זייער מאָגען, אזוי גוט ווי זייער קאָנ־סטיטוציאָנעלען גייסט פון פרייהייט? און פאַרוואָס זאָל מען ניט מעגען פערדאַנקען די גרעסערע געניאַליטעט, ענערגיע און געשיקטקייט פון אונזערע האַנדווערקער און מאַנופאַקטור־אַרבייטער דער פרייהייט צו פיהרן זיך אויף זייער אייגענעם אופן? איך האָף, אז זיי וועלען קיינמאָל ניט בערויבט ווערן פון די דאָזיגע פּריווילעגיען און דעם גוטען לעבען, פון וואַנען זייער טיכטיגקייט אַלס אַרבייטער און זייער מוטה שטאַמען זיכער אָב.”[122]

אויף דערויף ענטפערט דער פּערפאַסער פון דער „עססעי אָן טרייד אַנד קאָממערס”: —

„אויב האַלטען דעם זיבעטען טאָג פון וואָך פאַר א פייער־טאָג רעכענט זיך פאַר א געטליכער איינריכטונג, און אזוי ווי דער־פון איז געדרונגען, אז די אַנדערע וואָכעדיגע טעג דאַרפען זיין אָבגעגעבען צו אַרבייט (ער מיינט צום קאַפּיטאַל, ווי מען קאָן עס גלייך זעהן*), קאָן דאָס דורכזעצען פון אָט דעם גאָט׳ס געבאָט זיכער ניט הייסען זיין גרויזאַם.... ווי ריכטיג עס איז, אז די מענשהייט בכלל איז בטבע געניינגט צו בעקוועמליכקייט און פויל־קייט, זעהען מיר אין דער געפעהרליכער ערפאַהרונג פון אונזער פאַבריק־אַרבייטער המון, וועלכער אַרבייט דורכשניטליך ניט מעהר ווי 4 טעג א וואָך, אויסער אין פאַל ווען די לעבענסמיטלען ווערען זעהר טייער.... נעהמט א שטייגער אַריין אַלע לעבענסמיטלען

[122] פּאָסטלטהוווייט, דאָרט גופא: "First Prelimenary Discourse" ז. 14.

* אָט די איינגערינגעלטע בעמערקונג, שיינט מיר, איז גאַנץ איבעריג; וואָרים עס איז קלאָר, אז די ווערטער „אָבגעגעבען צו אַרבייט”Apropriating to Labor מיינט ניט צו די אַרבייטער־אינטערעסען אָדער צו דעם אַרבייטער־קלאַס, ווי דאָס וואָרט „לייבאָר” ווערט אָפטמאָל בענוצט אַלס געגענזאַץ צו „קאַפּיטאַל”, נאָר פּשוט „צו אַרבייטען” איז געגענזאַץ צו „רוהען”. דער שרייבער אין זיין פּאָר־צייטיגען ענגליש זאָגט גאַנץ קלאָר: אויב גאָט האָט געהייסען דעם זיעבעטען טאָג רוהען, איז דערפון נעדרונגען, אז די אַנדערע 6 טעג דאַרף מען אַרבייטען.— די ציטאַטע אינגאַנצען איבערזעץ איך געטרייער צו דעם אָריגינעלען ענגלישען טעקסט, וועלכער אונטערשיידט זיך פון מאַרקס׳עס טעקסט אין אייניגע אויס־דרוק־פאָרמען. — איבערזעצער.

אז עס שלאָגט שוין די לעצטע שטונדע פון דער ענגלישער אינ־דוסטריע! אין 1852, ווען לואי באָנאַפּאַרט האָט געזוכט צו שטעהן אויף א גוטען פוס מיט דער בורזשואזיע און געוואָלט מאכען ענדערונגען אין דעם געזעצליכען ארבייטס־טאָג, האָט דאָס פראנצויזישע ארבייטער־פאָלק אויסגעשריען אין איין קול: „דאָס געזעץ, וואָס האָט פערקירצט דעם ארבייטס־טאָג צו 12 שטונדען, איז די איינציגע גוטע זאך, וואָס איז אונז געבליבען פון דער געזעצגעבונג פון דער רעפּובליק!"[129] אין ציריך איז די ארבייט פון קינדער איבער 10 יאָהר בעשרענקט געוואָרן צו 12 שטונדען; אין ארגאו, אין יאָהר 1862, איז די ארבייט פון קינדער צווישען 13 און 16 יאָהר פערקירצט געוואָרן פון 12½ צו 12 שטונדען; אין עסטרייך, 1860, איז די ארבייט־צייט פאר קינדער צווישען 14 און 16 יאָהר אויך אזוי פערקירצט געוואָרן צו 12 שטונדען.[130]

---

[129] „זיי זיינען דערהויפּט געווען דאגעגען צו ארבייטען לענגער איידער 12 שטונדען, ווייל דאָס געזעץ, וואָס האָט פעסטגעזעצט די דאָזיגע ארבייט־צייט, איז געווען דאָס איינציגע גוטע, וואָס איז געבליבען פון דער געזעצגעבונג פון דער רעפּובליק." („רעפּאָרטס אוו אינספּעקטאָר אוו פעקטאָריעס", 31טען אקטאָ־בער, 1856, ז. 80.) דאָס פראנצויזישע 12 שטונדען געזעץ פון 5טען סעפּטעמבער 1850, א בורזשאזע אויסגאבע פון דעם דעקרעט פון דער פּראוויזארישער רעגירונג פון 2טען מארץ 1848, האָט זיך בעצויגען אויף אַלע ארבייט־פּלעצער אהן אונ־טערשייד. פריהער פאר דעם געזעץ איז דער ארבייטס־טאָג אין פראנקרייך ניט געווען בעשרענקט. ער האָט געוועהרט אין די פאבריקען 14, 15 שטונדען און מעהר. זעה „די ארבייטער־קלאסען אין פראנקרייך אין פערלויף פון יאהר 1848" (פראנצ.) פון מ. בלאנקי. הערר בלאנקי דער עקאנאָם, ניט דער רעוואָלוציאָנער, איז בעשעפטיגט געוואָרן פון דער רעגירונגס וועגען מיט אן אונטערזוכונג פון דעם צושטאַנד פון די ארבייטער.

[130] אויך בנוגע דער רעגולירונג פון דעם ארבייטס־טאָג ווייזט זיך בעלגיען ארויס פאר א בורזשואזען מושטער־שטאַאט. לארד האָוארד דע וועלדען, ענג־לישער בעפאָלמעכטיגטער אין ברישעל, בעריכטעט דעם אויסווערטיגען מיניסטע־ריום דעם 12טען מאי 1862: „דער מיניסטער ראָזשיע האָט מיר דערקלערט, אז די קינדער־ארבייט איז ניט בעשרענקט אויף קיין אופן סיי דורך אן אַלגעמיינעם געזעץ, סיי דורך לאָקאַלע רעגולירונגען; אז די רעגירונג האָט זיך אין פערלויף פון די לעצטע דריי יאהר ארומגעטראָגען מיט דעם געדאַנק אויף יעדער זיצונג פאָרצולעגען די קאמערען א געזעץ וועגען דעם געגענשטאַנד, זי האָט אבער שטענ־דיג זיך אנגעשטויסען אויף גרויסע שטערונגען, וואָס האָבען זיך גענומען פון דער אייפערזיכטיגער אנגסט אנטקעגען וועלכער ניט איז געזעצגעבונג, וואָס געהט כנגד דעם פּרינציפּ פון פאָלקאָמענער פרייהייט פון דער ארבייט!"

צו ערמוטיגען דעם המון אין א קאמערציעלען שטאאט ווי אונזערן, וואו אפשר זיעבען אכטעל פון דער גאנצער בעפעלקערונג זיינען מענשען, וואס האבען וועניג אדער גארניט קיין אייגענטום.[125] די רפואה וועט ניט זיין פאלשטענדיג ביז וואנען אונזערע אינדוסט־ריעלע קבצנים וועלען זיך ניט צופריעדענשטעלען צו ארבייטען 6 טעג פאר דערזעלביגער סומע, וואס זיי פערדיענען איצטער אין 4 טעג."[126] פאר דעם צוועק, ווי אויך „כדי אויסצוראטען פוילענ־צעריי, הולטאיסטווע און שארלאטאניזם (Excess)", שטארקען דעם גייסט פון ארבייטזאמקייט, „ארונטערזעצען די ארבייטס־פרייזען אין אונזערע פאבריקען און לייכטער מאכען די לאסט פון דער „טאקסע פאר ארימע", שלאגט פאר אונזער „געטרייער עקארט" פון קאפיטאל דעם אויספרובירטען מיטעל: אריינצוזעצען אזוינע ארבייטער, וועלכע קומען אן צו צדקה, מיט איין ווארט פאופערס, אין א „אידעאלען ארבייטס־הויז ("Ideal Workhouse"). דאס דאזיגע הויז דארף זיין א „הויז פון שרעק",[127] ניט א שוץ־הויז, וואו „זיי ווערן גוט געקעסטיגט, ווארעם און אנשטענדיג געקליידט און וואו זיי טהוען בלויז א קליין ביסעל ארבייט." אין אזא „הויז פון שרעק", אין אט דעם „אידעאלען ארבייטס־הויז" „דאר־פען די ארימע ארבייטען 14 שטונדען א טאג, אן געבענדיג זיי געהעריג צייט אויף מאהלצייטען, מוז אבער בלייבען פולע 12 שטונדען אויף צו ארבייטען."[128]

12 ארבייטס־שטונדען א טאג אין דעם "Ideal Workhouse" אין דעם הויז פון שרעקען פון דעם יאהר 1770! 63 יאהר שפע־טער, אין 1833, ווען דער ענגלישער פארלאמענט האט אין 4 פאבריק־צווייגען פערקירצט דעם ארבייטס־טאג פאר קינדער פון 13 ביז 18 יאהר צו 12 פולע ארבייט־שטונדען, האט זיך געדוכט,

---

[125] דארט גופא, ז. 15, 41, 96, 97, 55, 57, 60.

[126] דארט גופא, ז. 69. יאקאב וואנדערלינט האט שוין אין יאהר 1734 ערקלערט, אז דער סוד פון דעם קאפיטאליסטישען קלאגען זיך וועגען דער פוי־לענצעריי פון די ארבייטער איז געווען פשוט זייער פערלאנג, אז די ארבייטער זאלען פאר'ן זעלביגען לוין ארבייטען 6 טעג אנשטאט 4.

[127] דארט גופא, ז. 242.

[128] דארט גופא. „די פראנצויזען, זאגט ער, לאכען פון אונזערע ענטוזיאס־טישע אידעען וועגען פרייהייט." (ז. 78.)

שנעע־בערג. אלע גרעניצען פון מאראל און נאטור, פון עלטער און געשלעכט, פון טאג און נאכט, זיינען צושמעטערט געווארן. אפילו די בעגריפען פון טאג און נאכט, וואס זיינען געווען אזוי פויעריש־פראסט אין די אלטע סטאטוטען, זיינען געווארן אזוי מטושטש, אז אן ענגלישער ריכטער, נאך אין יאהר 1860, האט געמוזט ארויסווייזען אמת'ע תלמוד'ישע חריפות, כדי צו דער־קלערן בתורת „פסק דין" וואס טאג איז און וואס נאכט.[132] קאפיטאל האט געפייערט זיינע ארגיען.

אזוי באלד ווי דער ארבייטער־קלאס, וואס איז צוטומעלט גע־ווארן פון דעם פראדוקציאנס־ליארם, איז וויפיעל־ניט־איז צוריק געקומען צו זיך, האט ער אנגעהויבען זיין ווידערשטאנד, קודם אין דעם געבורטס־לאנד פון דער גרויס־אינדוסטריע, אין ענגלאנד. אין פערלויף אבער פון דריי צעהנדליג יאהרען זיינען די קאנצע־סיעס, וואס ער האט אויסגעקעמפט, געבליבען געווינסען נאר אויפ'ן פאפיער (ריין נאמינעל). דער פארלאמענט האט ארויס־געגעבען 5 ארבייטער־געזעצען פון די יאהרען 1802 ביז 1833, ער איז אבער געווען אזוי כיטרע ניט צו בעווילינגען קיין פעניג פאר זייער צוואנגמעסיגער דורכפיהרונג, פאר דעם נויטיגען בע־אמטען־פערזאנאל א.אז.וו.[133] זיי זיינען געבליבען א טויטער בוכ־

---

[132] זעה "Judgment of Mr. J. H. Otway" בעלפאסט, הילארי סעשיאנס, קאונטי אנטרים, 1860.

[133] עס איז זעהר כאראקטעריסטיש פאר דעם רעזשים פון לואי פיליפ, דעם „בירגער־קעניג", אז דאס איינציגע פאבריק־געזעץ, וואס איז ארויסגעגעבען גע־ווארן אונטער זיין ממשלה, דעם 22טען מארץ 1841, איז קיינמאל ניט דורכגע־פיהרט געווארן. און דאס דאזיגע געזעץ האט זיך נאר בעצויגען אויף קינדער־ארבייט. עס האט פעסטגעזעצט 8 שטונדען פאר קינדער צווישען 8 און 12 יאהר, 12 שטונדען פאר קינדער פון 12 ביז 16 יאהר א.אז.וו. מיט א סך אויסנאהמען, וועלכע האבען ערלויבט נאכט־ארבייט אפילו פאר 8 יעהריגע קינדער. דאס אכטונג געבען און דורכפיהרן דאס געזעץ איז אין א לאנד, וואו יעדע מויז ווערט אדמיניסטרירט פון דער פאליציי, איבערגעלאזט געווארן אין די הענד פון די „אמי דע קאמערס" [די פריינד פון האנדעל]. ערשט פון יאהר 1853 אן איז פאראן אין איין איינציגען דעפארטאמענט, דעם „דעפארטאמענט די נארד", איין בעצאהלטער רעגירונגס־אינספעקטאר. ניט ווענינער כאראקטעריסטיש פאר דער ענטוויקלונג פון דער פראנצויזישער געזעלשאפט איז איבערהויפט דער פאקט, וואס לואי פיליפ'ס געזעץ איז ביז צו דער רעוואלוציע פון 1848 געווען דער

וואָס פאר „א פאָרטשריט זינט 1770” וואָלט מאקאָליי אויסגע־שריען מיט „עקזאַלטאציאָן”!

דאָס „הויז פון שרעקען” פאר פּאָופּערס, פון וועלכען די קאַ־פּיטאַל־נשמה פון 1770 האָט ערשט נאָך געטרוימט, איז אויסגע־וואקסען עטליכע יאָהר שפּעטער ווי א ריעזיג ארבייטס־הויז פאר די מאנופאקטור־ארבייטער גופא. עס הייסט פאבריק. און דאָס מאָל האָט דער אידעאַל אויסגעזעהן בלאָס לגבי דער ווירקליכקייט.

6. דער קאַמף פאר דעם נאָרמאלען ארבייטס־טאָג.

צוואַנג־געזעצליכע בעשרענקונג פון דער ארבייט־צייט. די ענגלישע פאבריק־געזעצגעבונג פון 1833 ביז 1864.

נאָכדעם ווי עס האָט גענומען דעם קאפּיטאַל הונדערטער יאָהרען צו פערלענגערן דעם ארבייטס־טאָג ביז צו זיינע נאָרמאלע מאקסימאַל־גרעניצען, און דערנאָך ווייטער ביז צו די גרעניצען פון דעם נאטירליכען טאָג פון צוועלף שטונדען,[131] איז מיט דער געבורט פון דער גרויס־אינדוסטריע, אין לעצטען דריטעל פון 18טען י.ה., אָנגעקומען אַן איבערקעהרעניש, וואָס איז געווען אזוי געוואלטיג ווי א לאווינע, וואָס רייסט זיך אראָב פון די הויכע

[131] „עס איז געוויס זעהר צו בעדויערן, אז א וועלכער עס איז קלאַס מענשען זאָל מוזען האָרעווען 12 שטונדען א טאָג. ווען מען רעכענט נאָך צו די מאָהלצייי־טען און די צייט, וואָס עס נעהמט צו געהן צו דער ארבייט און פון דער ארבייט, בעטרעפט עס איז דער ווירקליכקייט גאנצע 14 פון די 24 שטונדען פון מעת־לעת.... אָבגעזעהן פון דער פראַגע פון געזונד, וועט קיינער, דענק איך, זיך ניט אָבהאלטען מודה צו זיין, אז אָוועקנעהמען אזויפיעל צייט פון די ארבייטער־קלאַסען אָהן א הפסקה, פון דעם פריהען עלטער פון 13 יאָהר, און אין די ניט־בעשרענקטע אינדוסטריע־צווייגען נאָך אפילו פון א פריהערן עלטער אָן, מוז פון א מאָראַלישען שטאנדפּונקט זיין אויסערסט שעדליך און א שרעקליכער איבעל.... אין די אינטערעסען דערריבער פון דער עפענטליכער מאָראַל, פאר דער ערציהונג פון א טיכטיגער בעפעלקערונג און כדי צו פערשאפען דער גרויסער מאסע פון פאָלק א פערנינפטיגען לעבענס־גענוס, איז זעהר וויכטיג, אז אין אַלע געשעפט־צווייגען זאָל אָבגעגעבען ווערן א טייל פון יעדען ארבייטס־טאָג פאר אָברוה און ערהאָלונג.” (לעאָנאַרד האָרנער אין „רעפּאָרטס און אינספּ. און פאקטאָריעס”, דעצ. 1841).

ארבייט־קראפט, אדער ווי זיי האבען עס אנגערופען „די פרייהייט פון דער ארבייט", אז זיי האבען אויסגעקלערט אן אייגענעם סיס־טעם, כדי צו פערהיטען אזא שוידערליכען פועל יוצא פון דעם פאבריק־אקט.

„די גרויסע צרה פון דעם פאבריק־סיסטעם, ווי ער איז איצ־טער איינגעפיהרט", שטעהט אין דעם ערשטען בעריכט פון דעם צענטראל־ראטה פון דער קאמיסיע פון 25טען יוני 1833, „בע־שטעהט אין דעם, וואס ער שאפט די נויטווענדיגקייט אויסצוציהען די קינדער־ארבייט ביז צו דער גרעסטער לענג פון דעם ארבייטס־טאג פון די דערוואקסענע. די איינציגע רפואה פאר אט דער מכה, ניט בעשרענקענדיג די ארבייט פון די דערוואקסענע, וואס דערפון וואלט ארויסגעקומען נאך א גרעסערע צרה איידער די, וואס מען זוכט אויסצומיידען, שיינט צו זיין דער פלאן צו לאזען די קינדער ארבייטען אין צוויי רייהען." דער דאזיגער פלאן איז טאקע אויס־געפיהרט געווארן אונטער'ן נאמען רעליי־סיסטעם ("System of Relays" רעליי הייסט אין ענגליש, ווי אין פראנצויזיש, בייטען די פאסט־פערד אויף פערשיידענע סטאנציעס), אזוי אז איין רייהע קינדער צווישען 9 און 13 יאהר האט געארבייט פון האלב 6 אין דער פריה ביז האלב 2 נאכמיטאג, און פון האלב 2 ביז האלב 9 אין אבענד האט מען איינגעשפאנט אנאנדער רייהע קינדער.

אלס בעלוינונג דערפאר, וואס די העררען פאבריקאנטען האבען מיט דער גרעסטער חוצפה איגנארירט אלע געזעצען וועגען קינדער־ארבייט, וואס זיינען ארויסגעגעבען געווארן אין די לעצטע 22 יאהר, האט מען איצט די פיל נאך בעגולט. דער פארלאמענט האט בעשטימט, אז נאך דעם 1טען מארץ 1834 טאר קיין קינד אונטער 11 יאהר, נאך דעם 1טען מארץ 1835, אונטער 12 יאהר און נאך דעם 1טען מארץ 1836 אונטער 13 יאהר, ניט ארבייטען אין א פאבריק מעהר ווי 8 שטונדען! אט דער „ליבעראליזם", אין וועלכען עס איז געלעגען אזוי פיעל איינזעהעניש מיט קאפי־טאל, האט פערדיענט נאך מעהר אנערקענונג דערמיט, וואס ער האט זיך ארויסגעוויזען נאכדעם ווי דר. פאררע, סער ב. בראדי, סער ס. בעל, מר. גוטהריע און אנדערע, קורץ די גרעסטע דאק־טוירים פון לאנדאן, האבען אין זייער עדות־זאגען פאר דעם „הויז־אוו קאמאנס" דערקלערט, אז ווארטען איז א סכנה! דר. פאררע

שטאָב. „עס איז אַ פֿאַקט, אַז פֿאַר דעם אַקט פֿון 1833 פֿלעגט מען האַלטען קינדער און יונגע מענשען ביי דער אַרבייט די גאַנצע נאַכט, דעם גאַנצען טאָג, אָדער בייטאָג און ביינאַכט וויפֿיעל מען האָט געוואָלט.“[134]

ערשט זינט דעם פֿאַבריק־אַקט פֿון 1833—וואָס האָט אַרומגענומען די באַוועל־, וואָל־, פֿלאַקס־ און זייד־פֿאַבריקען—איז איינגעפֿיהרט געוואָרן פֿאַר דער מאָדערנער אינדוסטריע אַ נאָרמאַל־אַרבייטסטאָג. קיין זאַך כאַראַקטעריזירט ניט אַזוי גוט דעם גייסט פֿון קאַפּיטאַל, ווי די געשיכטע פֿון דער ענגלישער פֿאַבריק־געזעצגעבונג פֿון 1833 ביז 1864!

דאָס געזעץ פֿון 1833 דערקלערט, אַז דער געוועהנליכער פֿאַבריק־אַרבייטס־טאָג זאָל זיך אָנהויבען האַלב 6 אין דער פֿריה און זיך ענדיגען האַלב 9 אין אבענד, און עס זאָל זיין געזעצליך צו בעשעפֿטיגען אינערהאַלב פֿון אָט די גרעניצען—אַ פּעריאָדע פֿון 15 שטונדען—יונגע מענשען (ד.ה. צווישען 13 און 18 יאָהר אַלט) צו יעדער צייט פֿון טאָג, בתנאי אַז יעדער איין יונגער מענש זאָל ניט מעהר אַרבייטען ווי 12 שטונדען אין איין טאָג, מיט דער אויסנאַהם פֿון געוויסע ספּעציעלע פֿעלען. דער 6טער פּאַראַגראַף פֿון דעם אַקט בעשטימט, אַז „יעדער פֿון די פּערזאָנען, וואָס זייער אַרבייט־צייט איז בעשרענקט, מוז אין פֿערלויף פֿון טאָג האָבען ווענינגסטענס אָנדערהאַלבען שטונדען אויף מאָהלצייטען.“ בעשעפֿטיגען קינדער אונטער 9 יאָהר איז פֿערבאָטען געוואָרן—מיט דער איין אויסנאַהם, וואָס וועט שפּעטער דערמאָנט ווערן; די אַרבייט פֿון קינדער צווישען 9 און 13 יאָהר אַלט איז בעשרענקט אויף 8 שטונדען טעגליך. נאַכט־אַרבייט, דאָס הייסט לויט דעם געזעץ צווישען האַלב 9 אין אבענד און האַלב 6 אין דער פֿריה, איז פֿערבאָטען פֿאַר אַלע פּערזאָנען צווישען 9 און 18 יאָהר אַלט.

די געזעצגעבער זיינען געווען אַזוי ווייט פֿון צו וועלען אָנריהרן די פֿרייהייט פֿון קאַפּיטאַל אויסצוזויגען די דערוואַקסענע

איינציגער פֿון דעם סאָרט אין דער גאַנצער פֿראַנצויזישער געזעץ־פֿאַבריק, וואָס שפּינט אַלעם אַרום ווי מיט אַ נעץ!

[134] „רעפּאָרטס אָוו אינספּ. אָוו פֿאַקטאָריעס“ פֿאַר דעם 30סטען אַפּריל 1860, ז. 51.

און דער אקט פון 1833 איז אריינגעטראָטען אין פולער ווירקונג. ער איז געבליבען אומפערענדערט ביז יוני 1844.

אין דעם צעהנדליג יאָהר, אין וועלכען דער אקט האָט פון אָנ־הויב טיילווייז און דערנאָך אינגאַנצען רעגולירט די פאבריק־ארבייט, זיינען די אָפיציעלע ראפאָרטען פון די פאבריק־אינספעקטאָרען געווען פול מיט קלאַגען וועגען דער אונמעגליכקייט איהם דורכ־צופיהרען. אזוי ווי דאָס געזעץ פון 1833 האָט די העררען פון קאפיטאל געלאָזט פריי צו בעשטימען, ווען יעדע „יונגע פערזאָן" און יעדעס „קינד", אין דער 15־שטונדיגער פעריאָדע פון האלב 6 אין דער פריה ביז האלב 9 אין אבענד, זאָל אָנפאנגען, מפסיק זיין און ענדיגען די 12 אָדער 8 שטונדיגע ארבייט, און אויך אין וועלכע פערשיידענע שטונדען זיי זאָלען עסען זייערע מאָהלצייטען, האָבען די העררען באלד אויסגעפונען א נייעם „רעליי סיסטעם", לויט וועלכען מען האָט ניט געביטען די ארבייטס־פערד אויף די בע־שטימטע סטאנציעס, נאָר מען האָט זיי אויף יעדער בייט־סטאנציע ווידער איינגעשפאנט פון דאָס ניי. מיר וועלען זיך דאָ ניט אָבשטעלען אויף דער שעהנקייט פון אָט דעם סיסטעם, אזוי ווי מיר וועלען שפעטער מוזען ווידער צוריקקומען צו איהם. אזוי־פיעל איז שוין אָבער קלאָר מיט'ן ערשטען בליק, אז ניט נאָר דער גייסט, נאָר אפילו דער בוכשטאב פון פאבריק־געזעץ איז דורכדעם בטל געוואָרן. ווי אזוי האָבען די פאבריק־אינספעקטאָרען, ביי אזא קאָמפליצירטער בוכפיהרונג פאר יעדען קינד און יעדער יונגער פערזאָן, געקאָנט צווינגען אָבצוהיטען די געזעצליך־בע־שטימטע ארבייט־צייט און דאָס געזעצליכע געוועהרן פון די מאָהל־צייטען? אין א גרויסען טייל פון די פאבריקען האָבען די אלטע ברוטאליטעטען ווידער אָנגעהויבען צו בליהען אונבעשטראָפט. אין א צוזאמענקונפט מיט דעם מיניסטער פון אינערן (אין 1844) האָבען די פאבריק־אינספעקטאָרען בעוויזען די אונמעגליכקייט פון א וועלכען עס איז קאָנטראָל אונטער דעם ניי־אויסגעפונענעם רעליי־סיסטעם.[135]

דערווייל אָבער האָבען זיך די אומשטענדען זעהר געענדערט.

---

135 „רעפּארטס אוו אינספּ. אוו פאקטאריעס" פאר דעם 31טען אקטאבער 1849, ז. 6.

האָט זיך אויסגעדריקט וועגן דעם פּונקט נאָך אביסעל שאַרפער:
„געזעצגעבונג איז נויטיג צו פערמיידען דעם טויט אין אַלע פאָר־מען, אין וועלכע ער קאָן געבראַכט ווערן פאַר דער צייט, און געוויס מוז אָט די פאָרם (פון דער פאַבריק־ארבייט) בעטראַכט ווערן פאַר דער גרויזאַמסטער מעטאָדע ווי צו ברענגען דעם טויט.” דערזעל־ביגער „רעפאָרם”־פּאַרלאַמענט, וועלכער האָט אויס מיטגעפיהל מיט די הערן פאַבריקאַנטען פערשפּאַרט קינדער אונטער 13 יאָהר אויף יאָהרען לאַנג אין דעם גיהנום פון צוויי און זיעבציג שטונדען א וואָך פאַבריק־ארבייט, האָט דאַגעגען אין דעם „עמאַנציפּאַציאָן־אַקט”, וועלכער האָט אויך איינגעגעבען די פּרייהייטס טראָפּענס־וויין, פערבאָטען די בעלי בתים פון די פּלאַנטאַציעס מיט אַמאָל ניט צו לאָזען קיין נעגער־שקלאַף ארבייטען לענגער ווי 45 שטונדען א וואָך!

אָבער נאָך אַלץ ניט קיין צופריעדענגעשטעלטער, האָט קאַ־פּיטאַל ערשט אָנגעפאַנגען א טומעלדיגע אַגיטאַציע, וואָס האָט אָנגעהאַלטען עטליכע יאָהר. די אַגיטאַציע האָט זיך דערהויפּט געדרעהט ארום דעם פּונקט פון דעם עלטער פון די דאָזיגע קאַטע־גאָריען, וועלכע אונטער דעם נאָמען קינדער, זיינען געווען בע־שרענקט אויף 8 שטונדען א טאָג ארבייט און זיינען געווען אונ־טערוואָרפען אונטער א געוויסען שוהל־צוואַנג. לויט דער קאַפּי־טאַליסטישער אַנטהראָפּאָלאָגיע ענדיגט זיך דער קינדהייט־עלטער אין צעהנטען אָדער העכסטען אין עלפטען יאָהר. וואָס נעהנטער עס איז געקומען צום לעצטען טערמין פון פאַבריק־אַקט, צום פאַ־טאַלען יאָהר 1836, אַלץ ווילדער האָט דער פאַבריקאַנטען־מאָב געשטורעמט. עס איז איהם פאַקטיש געלונגען אזוי ווייט אָנצו־שרעקען די רעגירונג, אַז זי האָט פאָרגעשלאָגען אין 1835 אראָבצו־זעצען די גרעניץ פון דעם קינד'ס עלטער פון 13 אויף 12 יאָהר. דערווייל איז דער „דרוק פון דרויסען” געוואַקסען אַלץ דראָהענ־דער. די „הויז אוו קאַמאַנס” האָט פערלאָרען דעם מוטה. זי האָט זיך ענטזאַגט צו וואַרפען די 13 יעהריגע קינדער אויף לענגער ווי 8 שטונדען א טאָג אונטער דעם דזשוגערנאַט־ראַד* פון קאַפּיטאַל,

* א אינדישער געץ, ארומגעפיהרט אויף א מורא'דיג גרויסען וואַגען. די פרומע הינדוסען פלעגען זיך וואַרפען אונטער זיינע רעדער, כדי זוכה צו זיין צו ווערן צוריבען פון דעם אָבגאָט. — איבערזעצער.

דעם 10טען סעפטעמבער 1844. ער האט געשטעלט אונטער דעם שוץ פון געזעץ א נייע קאטעגאריע ארבייטער—די פרויען איבער 18 יאהר אלט. זיי זיינען אין יעדען פרט געשטעלט געווארן גלייך מיט די יונגע פערזאנען, זייער ארבייט־צייט איז בעשרענקט געווארן צו 12 שטנדען, די נאכט־ארבייט איז זיי פערבאטען געווארן א.אז.וו. צום ערשטען מאל, הייסט עס, האט זיך די געזעצ־געבונג געפיהלט געצוואונגען דירעקט און אפיציעל צו קאנטראלירן אויך די ארבייט פון דערוואקסענע. אין דעם פאבריק־רעפארט פון 1844 ביז 1845 ווערט געזאגט איראניש: מיר האבען נאך ניט בעגעגענט קיין איינציגען פאל, וואו דערוואקסענע פרויען זאלען זיך האבען בעקלאגט אויף אט דעם אנגריף אויף זייערע רעכטען.[139] די ארבייט פון קינדער אונטער 13 יאהר זיינען ארונטערגעזעצט געווארן צו 6½ שטונדען און, אונטער געוויסע בעדינגונגען, צו 7 שטונדען טעגליך.[140]

כדי צו בעזייטיגען די מיסברויכונגען פון דעם פאלשען „רעליי־סיסטעם", האט דאס געזעץ איינגעפיהרט צווישען אנדערע די פאלגענדע רעגעלען: „דער ארבייטס־טאג פאר קינדער און יונגע פערזאנען זאל זיך רעכענען פון דער צייט אן, ווען וועלכע עס איז יונגע פערזאן אדער קינד פאנגט אן צו ארבייטען אין דער פריה." אויף דעם אופן, ווען א צ.ב.ש. פאנגט אן ארבייטען 8 אוהר אין דער פריה און ב אום 10 אוהר, זאל פונדעסטוועגען דער ארבייטס־טאג זיך ענדיגען פאר ב אין דערזעלביגער שטונדע ווי פאר א. „די צייט זאל רעגולירט ווערן דורך אן עפענטליכען זייגער", צ.ב.ש. דער נעהענטסטער אייזענבאהן־זייגער, לויט וועל־כען דער פאבריק־זייגער מוז ווערן אנגעשטעלט. דער פאבריקאנט מוז אויפהענגען א גרויס־געדרוקטען נאטיץ אין פאבריק, וואס זאל אנגעבען די שטונדען פון אנהויבען און ענדיגען די ארבייט און די צייט פאר די פערשיידענע מאהלצייטען. קינדער וועלכע הויבען אן ארבייטען פאר 12 אוהר, טארען ניט ווידער גע־

---

[139] רעפארטס עטצ. פאר 30טען סעפט. 1844, ז. 15.

[140] דער אקט ערלויבט צו בעשעפטיגען קינדער 10 שטונדען, ווען זיי אר־בייטען ניט כסדר יעדען טאג, נאר א טאג איבער א טאג. בכלל איז אט דער פונקט געבליבען אהן ווירקונג,

די פאַבריק־אַרבייטער, בעזונדערס פון 1838טען יאָהר, האָבען געמאַכט דעם 10 שטונדען־ביל פאַר זייער עקאָנאָמישער לאָזונג, אַזוי גוט ווי זיי האָבען געמאַכט דעם טשאַרטער[136] פאַר זייער פּאָליטישער לאָזונג. איין טייל פון די פאַבריקאַנטען גופא, יענע וואָס האָבען אָנגעפיהרט זייערע פאַבריקען לויט דעם אַקט פון 1833, האָבען פערוואָרפען דעם פּאַרלאַמענט מיט דענקשריפטען וועגען דער אונמאָראַלישער קאָנקורענץ פון די „פאַלשע ברידער", וועלכע ערלויבען זיך, מחמת זייער גרעסערער חוצפה אָדער צוליעב גינסטיגע לאָקאַלע אומשטענדען, עובר צו זיין דעם געזעץ. אויסער דעם, ווי גרויס אַן איינצעלנער פאַבריקאַנט זאָל ניט האָבען חשק געהאַט שטאַרקער אָנציהען די לייצעס פון זיין אַלטער רויבגיעריגקייט, האָבען אָבער די וואָרט־פיהרער פון דעם פאַבריקאַנטען־קלאַס בעפויהלען אַ גאַנץ אַנדער האַלטונג און אַנאַנדער שפּראַך געגענאיבער די אַרבייטער. זיי זיינען אַריינגעטראָטען אין אַ קאַמף אָבצושאַפען די קאָרן־געזעצען און האָבען זיך גענויטיגט אין דער הילף פון די אַרבייטער, כדי צו געווינען אַ זיעג! זיי האָבען דעריבער ניט נאָר פערשפּראָכען צו פערגרעסערן נאָך אַמאָל אַזויפיעל דעם לאַבען ברויט, נאָר אויך אָנצונעהמען דעם 10 שטונדען־ביל אין דעם גליקזעליגען רייך פון פריי־האַנדעל.[137] פאָלגליך האָבען זיי ניט געקאָנט בעקעמפען די איינפיהרונג פון אַ תקנה, וועלכע האָט נאָר געזאָלט מאַכען דעם אַקט פון 1833 פאַר אַ ווירקליכקייט. די טאָריעס ווייעדער, וועלכע האָבען געזעהן זייערע הייליגסטע אינטערעסען, די גרונט־רענט, געשטעלט אין געפאַהר, האָבען געדונערט מיט פילאַנטראָפּישער ענטריסטונג אויף די „שענדליכע האַנדלונגען" פון זייערע פיינד[138]

אָט אַזוי איז צו שטאַנד געקומען דער צוגעזעצטער פאַבריק־אַקט פון 7טען יוני 1844. ער איז אַריינגעטראָטען אין קראַפט

---

136 דער הויפּט־פּונקט איז דעם פּאָליטישען פּראָגראַם פון דער טשאַרטיסטען־בעוועגונג איז געווען דאָס אַלגעמיינע, געהיימע און גלייכע וואַהלרעכט. — קאַוטסקי.

137 רעפּאָרטס אָוו אינספּ. אָוו פעקטאָרים פאַר 31טען אָקטאָבער 1848, ז. 98.

138 איבעריגענס האָט לעאָנאַרד האָרנער געברויכט דעם אויסדרוק שענדליכע האַנדלונגען "Nefarious Practices" אָפיציעל. (רעפּאָרט אָוו אינספּ. אָוו פאַקטאָריעס פאַר 31טען אָקטאָבער 1859, ז. 7.)

דעם קאפיטאל מיט א „צוגעגעבענעם צופלוס פון פאבריק־קינדער", וואָס קומט איהם על פי גאָט'ס און דעם מענשענ'ס געזעצען.[141]

די יאָהרען 1846 און 1847 מאכען אן עפּאָכע אין דער עקאָנאָמישער געשיכטע פון ענגלאנד. עס זיינען אָבגעשאפט געוואָרן די קאָרן־געזעצען און דער טאריף־אָבצאָהל אויף באוועל און אנדערע רויה־מאטעריאלען; פרי טרייד (פריי האנדעל) איז דערקלערט געוואָרן אַלס דער וועג־ווייזענדער שטערן פון דער געזעצגעבונג; קורץ דער רייך פון גליקזעליגקייט איז אָנגעקומען! פון דער אנדער זייט האָבען די טשארטיסטען־בעוועגונג און די 10־שטונדען אגיטאציע דערגרייכט אין דיזעלביגע יאָהרען זייער הויךפונקט. זיי האָבען געפונען נייע חברים אין די טאָריעס, וואָס האָבען געדורשט נאָך נקמה. טראָץ דעם פאנאטישען ווידערשטאנד פון דער מחנה „פרי־טריידערס", וואָס האָבען געבראָכען זייער וואָרט, מיט ברייט און קאָבדען אָן דער שפּיץ, איז דער 10־שטונדען ביל, פאר וועלכען מען האָט אזוי לאנג געקעמפּט, דורכגעגאנגען דעם פארלאמענט.

דער נייער פאבריק־אקט פון 8טען יוני 1847 האָט פעסטגעשטעלט, אז דעם 1טען יולי 1847 זאָל אריינטרעטען אין קראפט א פאָרלויפיגע פערקירצונג פון דעם ארבייטס־טאָג פאר „יונגע פערזאָנען" (פון 13 ביז 18 יאָהר) און פאר אלע פרויען־ארבייטער אויף 11 שטונדען, פון דעם 1טען מאי 1848 אָבער זאָל אריינטרעטען אן ענדגילטיגע בעשרענקונג אויף 10 שטונדען. אין די איבעריגע פונקטען האָט דער אקט נאָר אמענדירט און ערגענצט די געזעצען פון 1833 און 1844.

קאפיטאל האָט זיך דערוויילע געגרייט צו א קאמף, כדי צו פעריהינדערן די פולע אויספיהרונג פון דעם אקט דעם 1טען מאי 1848. און דערצו האָבען די ארבייטער אליין, כלומרשט אונטער דעם אויסרייד, אז זיי זיינען געקומען צום שכל דורך דער ערפאהרונג, זיי געזאָלט העלפען צערשטערן זייער אייגענע ארבייט. דער אויגענבליק איז קלוג אויסגעוועהלט געוואָרן. „מען דארף געדענ־

[141] „אזוי ווי די בעשרענקונג פון זייער ארבייט־צייט וועט ארויסרופען א שטארקע נאכפראגע (אויף קינדער), רעכענט מען אז דער נייער צופלוס פון קינדער צווישען 8 און 9 יאָהר וועט דעקען דעם בעדארף." (דאָרט גופא, ז. 13.)

שטעלט ווערן צו דער אַרבייט נאָך 1 אוהר. די נאָכמיטאָג־רייה מוז פאָלגליך בעשטעהן פון אַנדערע קינדער איידער די, וואָס האָבען געאַרבייט אין דער פאָרמיטאָג־רייה. די 1½ שטונדען אויף מאָהלצייטען מוזען געגעבען ווערן אַלע בעשיצטע אַרבייטער אין דערזעלבער צייט פון טאָג גלייך, און ווענינגסטענס 1 שטונדע פאַר 3 אוהר נאָכמיטאָג. קינדער אָדער יונגע פּערזאָנען טאָרן ניט בעשעפטיגט ווערן לענגער איידער 5 שטונדען פאַר 1 אוהר, אָהן אַ הפסקה פון ווענינגסטענס אַ האַלבע שטונדע אויף אַ מאָהלצייט. קינדער, יונגע פּערזאָנען און פרויען טאָרן ניט בלייבען אין דער צייט פון אַ מאָהלצייט אין קיין פּלאַץ פון פאַבריק, וואו עס קומט פאַר אַ וועלכער עס איז אַרבייט־פּראָצעס, א.אַז.וו.

מיר האָבען געזעהן, אַז אָט די בעשטימונגען, וואָס זיינען אַריינגעגאַנגען אין די קלענסטע פּרטים, וואָס האָבען אַזוי גלייכ־פאָרמיג־מיליטעריש רעגולירט צום מינוט די פּעריאָדען, גרעניצען און הפסקות פון דער אַרבייט, זיינען בשום אופן ניט געווען די פּראָדוקטען פון פּאַרלאַמענטאַרישע פּלפּולים. זיי האָבען זיך ביס־לעכווייז אויסגעאַרבייט פון די פערהעלטענישען גופא, ווי נאַטור־געזעצען פון דעם מאָדערנעם פּראָדוקציאָנס־אופן. זייער פאָרמו־לירונג, אָפיציעלע אָנערקענונג און שטאַאַטליכע בעשטימונג זיינען געווען דער רעזולטאַט פון לאַנג־דויערענדע קלאַסען־קאַמפען. איינע פון זיינע נעהענטסטע פאָלגען איז געווען, וואָס די פּראַקטיקע האָט דעם אַרבייטס־טאָג פון דערוואַקסענע מענער פאַבריק־אַר־בייטער אויך אונטערוואָרפען אונטער דיזעלביגע בעגרענצונגען, היות ווי אין די מעהרסטע פּראָדוקציאָנס־פּראָצעסען איז אונמעג־ליך אויסצוקומען אָהן דעם צוזאַמענאַרבייטען פון קינדער, יונגע פּערזאָנען און פרויען. איבגאַנצען גענומען, האָט אין דער פּע־ריאָדע פון 1844 ביז 1847 געהערשט דער 12־שטונדען אַרבייטס־טאָג אומעטום גלייך אין אַלע אינדוסטריע־צווייגען, וואָס זיינען געווען אונטערוואָרפען אונטער דער פאַבריק־געזעצגעבונג.

דאָך אָבער האָבען די פאַבריקאַנטען ניט דערלאָזט אָט דעם „פאָרטשריט" אָהן אַ פערגיטיגונג פון אַנאַנדער „ריקשריט". אַ דאַנק זייער אַגיטאַציע האָט דאָס הויז אוו קאַמאַנס רעדוצירט דעם מינימאַל־עלטער פון די קינדער, וואָס דאַרפען פערווענדעט ווערן צו דער אַרבייט, פון 9 יאָהר אויף 8, כדי צו פערזיכערן

געווען געצוואונגען צו קלאָגן זיך ווענן „זייער אונטערדריקונג דורך דעם אקט״, האָבן די שרייבער פון די פעטיציעס אליין דערקלערט, ביי א מינדליכען פערהער, אז מען האָט זיי געצוואונגען צו געבען זייערע אונטערשריפטען. „זיי זיינען טאקע אונטער־דריקט, אָבער פון עפּעס אנדערס ווי פון דעם פאבריק אקט.״[144] אויב אָבער עס האָט די פאבריקאנטען ניט געלונגען צו מאכען, אז די ארבייטער זאָלען רעדען ווי זיי האָבען געוואָלט, האָבען זיי אליין דערפאר אלץ העכער געשריען, אין דער פּרעסע און אין פּארלאמענט, אין נאָמען פון די ארבייטער. זיי האָבען פער־מסר׳ט די פאבריק־אינספּעקטאָרען אלס א מין רעוואָלוציאָנערע קאָמיסארען פון די צייטען פון דער פראנצויזישער נאציאָנאל־קאָנווענציאָן, וועלכע ווילען מקריב זיין אָהן רחמנות די אומגליק־ליכע ארבייטער צו זייערע הומאניטערע פאנטאזיעס. אָבער אויך דער מאנעוור האָט זיך ניט איינגעגעבען. דער פאבריק־אינספּעק־טאָר לעאָנארד האָרנער האָט אליין פּערזענליך און דורך זיינע אונ־טער־אינספּעקטאָרען אָנגעפיהרט צאָהלרייכע אונטערזוכונגען אין די פאבריקען פון לאנקאשיר. אַן ערך 70 פּראָצענט פון די פערהערטע ארבייטער האָבען זיך ערקלערט פאר דעם 10־שטונדען ארבייטס־טאָג, א סך א קלענערער פּראָצענט פאר 11 שטונדען און גאָר אַן אונבעדייטענדע מינאָריטעט פאר די אלטע 12 שטונדען[145]

נאָך א „פריינדליכער״ מאנעוור איז בעשטאנען אין דעם, צו צווינגען די דערוואקסענע מענער־ארבייטער צו ארבייטען פון 12 ביז 15 שטונדען א טאָג און דאַן פאנאנדערפּויקען דעם פאקט אלס דעם בעסטען אויסדרוק פון די פּראָלעטארישע פערלאנגען. אָבער דער „אונבארמהערציגער״ פאבריק־אינספּעקטאָר לעאָנארד האָרנער

[144] „ווען איך האָב אונטערגעשריבען די פעטיציע, האָב איך גלייך געזאָגט, אַז איך טהו דערמיט עפּעס שלעכטעס. — איז וואָרום האָט איהר זיך אונטערגע־שריבען? — ווייל אויב איך וואָלט עס ניט געטאָן, וואָלט מען מיך ארויסגע־שטעלט אויפ׳ן גאס. — דער בימע־שטעלער האָט זיך ווירקליך געפיהלט „אונטער־דריקט״, אָבער גראָד ניט דורך דעם פאבריק־אקט.״ (דאָרט גופא, ז. 102.)

[145] ד. ג., ז 17. אין האָרנער׳ס דיסטריקט זיינען אויף דעם אופן פערהערט געוואָרן 10,270 דערוואקסענע מענער־ארבייטער אין 181 פאבריקען. זייערע עדות־זאָגען קאָן מען געפינען אין דעם אנהאנג צום רעפּאָרט פאר׳ן האלב־יאָהר, וואָס האָט זיך געענדיגט אָקטאָבער 1848. אָט די עדות־פערהערן שטעלען פאר א וויכטיגען מאטעריאל אויך אין אַנדערע הינזיכטען.

קען, אז צוליעב דעם שרעקליכען קריזיס פון 1846-47, איז די לאגע פון די פאבריק־ארבייטער געווען זעהר א טרויעריגע, אזוי ווי א סך פאבריקען האָבען געארבייט נאָר קורצע שטונדען און אנדערע זיינען געווען אינגאנצען געשלאָסען. א גרויסע צאָהל ארבייטער האָט זיך פאָלגליך געפונען אין דער געדריקטסטער לאגע; א סך זיינען געווען פערזונקען אין חובות. מען האָט דעריבער געקאָנט אננעהמען כמעט אויף געוויס, אז זיי וועלען פאָרציהען די לענגערע ארבייטס־צייט, כדי גוט צו מאכען די פריהערדיגע פערלוסטען, אפשר אויך אָבצאָהלען חובות, אָדער אויסלייזען די מעבעל וואָס זיי האָבען פער׳משכנ׳ט, צוריקקויפען איינינגע חפצים וואָס זיי האָבען פריהער פערקויפט, אָדער איינשאפען זיך א נייעם בגד פאר זיך און דער פאמיליע."[142] די הררען פאבריקאנטען האָבען געזוכט נאָך צו פערשטארקען די נאטירליכע ווירקונג פון די דאָזיגע אומשטענדען דורך אן אלגעמיינער לוין־פערקלענערונג פון 10 פראָצענט. דאָס איז געטאָן געוואָרן, אזוי צו זאָגען, כדי צו פייערן דעם אריינטריט פון דער נייער צייט פון פריי־האנדעל. דערנאָך איז געקומען א ווייטערע לוין־פערקלענערונג אויף 8½ פראָצענט, אזוי באלד ווי דער ארבייטס־טאָג איז פערקירצט געוואָרן אויף 11 שטונדען, און ווידער א טאָפּעלטע פערקלענערונג ווי נאָר ער איז ענדגילטיג פערקירצט געוואָרען אויף 10 שטונדען. פאָלגליך, וואו די פערהעלטענישען האָבען נאָר ווי עס איז דער־לאָזט, איז פאָרגעקומען א לוין־פערקלענערונג פון װעניגסטענס 25 פראָצענט[143] אונטער אָט אזעלכע ריכטיג־צוגעגרייטע אומ־שטענדען האָט מען אָנגעפאנגען די אגיטאציע צווישען די אר־בייטער פאר דער אָבשאפונג פון דעם אקט פון 1847. מען האָט זיך ניט אָבגעשטעלט פאר קיין מיטעל פון בעטרוג, פערפיהרונג און דראָהונג, עס איז אָבער אלץ געווען אומזיסט. וואָס געהערט דעם האלב דוצען פעטיציעס, אין וועלכע די ארבייטער זיינען

---

[142] רעפּארטס עטצ. פון 31טען אקטאבער 1848, ז. 16.

[143] „איך האב געפונען, אז מען האט ארונטערגענומען ביי די וואס האבען בעקומען 10 שילינג א וואך, 1 שילינג אויפ׳ן חשבון פון דער אלגעמיינער לוין־פערקלענערונג פון 10 פּראצענט, און נאך 1 שילינג מיט 6 פּינס פאר דער צייט־פערקירצונג: צוזאמען 2 שילינג מיט 6 פּענס. און טראָץ אלעם דעם האט די מעהרצאהל זיך פעסט געהאלטען פאר דעם 10־שטונדען־ביל". (דארט גופא.)

נאָך אנטקעגען דעם 10 שטונדען געזעץ, נאָך אנטקעגען דער גאַנ־צער געזעצגעבונג, וועלכע האָט זינט 1833 געזוכט וויפיעל־ניט־איז איינצוצוימען די פרייע אויסזויגונג פון דער ארבייטס־קראפט. עס איז געווען א „פראָ־סלייווערי" רעבעליאָן אין מיניאטור, וואָס איז דורכגעפיהרט געוואָרן אין משך פון מעהר ווי צוויי יאָהר מיט א ציניזשער הפקרות, מיט א טעראָריסטישער ענערגיע, און דערצו נאָך אזויפיעל ביליגער, וואָס דער רעבעלישער קאפיטאליסט האָט מיט גאָרנישט ניט ריזיקירט, א חוץ מיט דער הויט פון זיינע ארבייטער.

כדי צו פערשטעהן דאָס וויטערדיגע מוזען מיר געדענקען, אז די פאבריק־אקטען פון 1833, 1844 און 1847 זיינען אלע דריי געווען אין קראפט, אזוי ווייט ווי איינער האָט ניט אמענדירט דעם אנדערן; אז קיינער פון זיי האָט ניט בעשרענקט דעם ארבייטס־טאָג פון די מעגער־ארבייטער איבער 18 יאָהר אלט; און אז די 15־שטונדיגע פעריאָדע, פון האלב 6 אין דער פריה ביז האלב 9 אין אָבענד, איז זינט 1833 געבליבען דער געזעצליכער „טאָג", און אין זיינע גרעניצען האָט צוערשט די 12 שטונדיגע, שפּעטער די 10 שטונדיגע ארבייט פון יונגע פערזאָנען און פרויען געדארפט געטאָן ווערן אונטער די פאָרגעשריבענע בעדינגונגען.

די פאבריקאנטען האָבען אָנגעהויבען אין פערשיידענע ערטער דערמיט, וואָס זיי האָבען אוועקגעשיקט א טייל, אָפט מאָל א העלפט, פון די יונגע פערזאָנען און פרויען, וואָס זיינען געווען בעשעפטיגט ביי זיי, און האָבען ווידער איינגעפיהרט די כמעט־פערגעסענע נאכט־ארבייט צווישען די דערוואקסענע מענער אר־בייטער. דאָס 10־שטונדען־געזעץ, האָבען זיי געשריען, לאָזט זיי ניט קיין אנדער ברירה.[147]

זייער צווייטער טריט האָט זיך בעצויגען אויף די געזעצליכע הפסקות פאר מאָהלצייטען. לאָמיר הערן וואָס די פאבריק־אינ־ספּעקטאָרען זאָגען. „זינט דער ארבייטס־טאָג איז בעשרענקט געוואָרן אויף 10 שטונדען, בעהויפּטען די פאבריקאנטען—הגם זיי פיהרען נאָך פּראקטיש ניט דורך זייער מיינונג ביז צו דער לעצטער קאָנזעקווענץ—אז זיי זיינען ריכטיג מקיים די געזעצליכע פאר־

---

[147] רעפּארטס עטצ. פאר אָקטאָבער 1848, ז. 133 און 134.

האָט זיך וויעדער בעוויזען אויף דעם ריכטיגען פּלאַץ. די מעהרסטע פון די „איבער־צייט אַרבייטער” האָבען עדות געזאָגט, אַז „זיי וואָלטען אַ סך בעסער געוואָלט אַרבייטען 10 שטונדען פאַר קלענערע שכירות, נאָר זיי האָבען ניט געהאַט קיין ברירה; אַזוי פיעל פון זיי געהען אַרום אַרבייטסלאָז, אַזויפיעל שפּינער זיינען געצוואונגען צו אַרבייטען אַלס אָנקניפּער פאַר אַ נידעריגען לוין, אַז ווען זיי וואָלטען זיך ענטזאָגט צו אַרבייטען די לענגערע שטונדען, וואָלטען זייערע פּלעצער דיזעלבע מינוט פערנומען געוואָרן פון אַנדערע. די פראַגע איז פאַר זיי געשטאַנען: אָדער אַרבייטען די לענגערע שטונדען, אָדער ליעגען אויפ'ן גאַס.”[146]

דער ערשטער פעלד־צוג פון קאַפּיטאַל איז דורכגעפאַלען און דער 10 שטונדען געזעץ איז אריין אין קראַפט דעם 1טען מאַי 1848. אין דערזעלביגער צייט אָבער האָט דער דורכפאַל פון דער טשאַרטיסטען־פּאַרטיי—די פיהרער זיינען אַריינגעוואָרפען געוואָרן אין תפיסה און די אָרגאַניזאַציע איז צובראָכען געוואָרן—צערשטערט דעם צוטרויען פון ענגלישען אַרבייטער־קלאַס אין זיינע אייגענע כחות. באַלד נאָכדעם האָט דער פּאַריזער יוני־אויפשטאַנד, וואָס איז דערשטיקט געוואָרן אין בלוט, פעראייניגט אויפ'ן קאָנטינענט ווי אין ענגלאַנד אַלע פראַקציעס פון די הערשענדע קלאַסען, גרונד־אייגענטימער און קאַפּיטאַליסטען, בערזע־וועלף און קרעמער, פּראָטעקציאָניסטען און פריי־הענדלער, די רעגירונג־פּאַרטיי און די אָפּאָזיציע, גלחים און פריידענקער, יונגע הורען און אַלטע נאָנען—אַלע אינאיינעם אונטער דעם געשריי צו ראַטעווען דאָס אייגענטום, די רעליגיאָן, די פאַמיליע און די געזעלשאַפט! דער אַרבייטער־קלאַס איז געוואָרן צו שאַנד, אין חרם אַריינגעלעגט און געשטעלט אונטער'ן געזעץ פאַר פערדעכטיגע. די הערען פאַבריקאַנטען האָבען אַלזאָ שוין מעהר ניט געדאַרפט זיך זשעניר'ן. זיי האָבען געמאַכט אַן אָפענעם אויפשטאַנד ניט

---

[146] אין דעם דערמאַנטען בעריכט זעה די עדות־זאַגונגען געזאַמעלט פון האָרנער אַליין, נומערן 69, 70, 71, 72, 92, 93 און פון דעם סוב־אינספּעקטאָר A געזאַמעלטע עדות, נום. 51, 52, 58, 59, 62, 70 פון דעם „אַנהאַנג”. איין פאַבריקאַנט האָט אַליין דערצעהלט דעם אמת. זעה נומער 14 און נומער 265 פונ'ם בעריכט.

ביז האלב 9, 3½ שטונדען; אלעס צוזאמען די געזעצליכע 6½ שטונדען! אדער נאך בעסער. כדי צוצופאסען זייער בעשעפטיגונג צו דער ארבייט פון די דערוואקסענע מענער־ארבייטער ביז האלב 9 אין אבענד, דארפען די פאבריקאנטען זיי גארניט געבען קיין ארבייט ביז 2 אוהר נאכמיטאג, און דאן האלטען זיי ביי דער ארבייט כסדר ביז האלב 9 אין אבענד! „און עס ווערט איצט קלאר צוגעגעבען, אז צוליעב דער זשערנעקייט פון די פאבריקאנטען, וועלכע ווילען לאזען לויפען זייערע מאשינעריע לענגער איידער 10 שטונדען א טאג, איז געווארן א פראקטיקע אין ענגלאנד צו לאזען ארבייטען 8 ביז 13־יאהריגע קינדער פון ביידע געשלעכטער, נאכדעם ווי אלע יונגע פערזאנען און פרויען געהען אוועק פון פאבריק, צוזאמען מיט די דערוואקסענע מענער ביז האלב 9 אין אבענד."[150] די ארבייטער און די פאבריק־אינספעקטארען האבען פראטעסטירט צוליעב היגיענישע און מאראלישע טעמים. אבער קאפיטאל האט געענטפערט [ווי שיילאק]:

„אויף מיין קאפ די עברה! איך וויל מיין רעכט,
דעם קנס און אבצאהל פון מיין חוב!"

לויט א סטאטיסטיק, וואס איז איינגעגעבען געווארן אין די „הויז אוו קאמאנס", דעם 26טען יולי 1850, זיינען דעם 15טען יולי 1850 פאקטיש געוועזן אונטערווארפען דער דאזיגער „פראקטיקע" 3742 קינדער אין 275 פאבריקען.[151] דאס איז נאך אבער ניט געווען גענוג! דאס שארפזיניגע אויג פון קאפיטאל האט ענטדעקט, אז דער אקט פון 1844 ערלויבט ניט צו ארבייטען 5 שטונדען פארמיטאג אהן א הפסקה פון ווייניגסטענס א האלבער שטונדע פאר אברוה, אבער שרייבט ניט פאר קיין זאך פון דעם סארט פאר דער נאכמיטאג־ארבייט. קאפיטאל האט דעריבער געפאדערט און גע'פועל'ט דאס פערגעניגען ניט נאר צו האלטען 8 יאהריגע ארבייטער־קינדער ביי דער ארבייט פון 2 אוהר ביז האלב 9 אין אבענד אהן אן אבשטעל, נאר אויך צו לאזען זיי די גאנצע צייט הונגערן!

---

[150] דארט גופא, ז. 142.

[151] רעפארטס עטצ. פאר אקטאבער 1850, ז. 5 און 6.

שריפטען, ווען זיי גיבען צ.ב.ש., ארבייטענדיג פון 9 אוהר אין דער פריה ביז 7 אין אבענד, 1 שטונדע אויף עסען פאר 9 אוהר אין דער פריה און ½ שטונדע נאָך 7 אוהר אבענדס, ד.ה. צו־זאמען 1½ שטונדען. אין אייניגע פעלען ערלויבען זיי איצטער א האלבע אָדער א גאנצע שטונדע אויף מיטאָג־עסען, זיי בעשטע־הען אָבער דערויף, אז זיי זיינען דורכאויס ניט פערפליכטעט צו געבען א וועלכען עס איז טייל פון די 1½ שטונדען אין משך פון דעם 10 שטונדיגען ארבייטס־טאָג."[148] די הערן פאבריקאנטען, הייסט עס, האָבען בעהויפטעט, אז די אויפ'ן האר־געגנויע בעשטי־מונגען ווענען מאָהלצייטען אין דעם אקט פון 1844 האָבען נאָר געגעבען די ארבייטער די ערלויבניש צו עסען און צו טרינקען איידער זיי געהען אריין אין פאבריק און נאָכדעם ווי זיי געהען אוועק פון פאבריק, ד.ה. ביי זיך צו הויז! און פארוואָס זאָלען טאקע די ארבייטער ניט עסען מיטאָג אויך פאר 9 אוהר? די קרוין־יוריסטען האָבען פונדעסטוועגען גע'פסק'ענט, אז די פאָר־געשריבענע מאָהלצייטען „מוזען געגעבען ווערן אין דער צייט פון דעם ווירקליכען ארבייטס־טאָג, און אז עס איז אונגעזעצליך צו לאָזען ארבייטען 10 שטונדען נאָכאנאנד, פון 9 אוהר פריה ביז 7 אוהר אבענד, אָהן א אונטערברעכונג."[149]

נאָך אָט די געמיטליכע דעמאָנסטראציעס האָט קאפיטאל צו־געגרייט זיין אויפשטאנד דורך א טריט, וואָס האָט געשטימט מיט דעם בוכשטאב פון געזעץ פון 1844 און איז, הייסט עס, געזעץ־לעגאל.

דאָס געזעץ פון 1844 האָט זיכער פערבאָטען צו בעשעפ־טיגען קינדער פון 8 ביז 13 יאָהר אלט נאָך 1 אוהר בייטאָג, אויב זיי האָבען געארבייט פאר 12 אוהר פארמיטאג. אָבער דאָס געזעץ האָט בשום אופן ניט רעגולירט די 6½ שטונדיגע ארבייט פון די קינדער, וואָס האָבען אָנגעפאנגען פונקט 12 אוהר אָדער שפעטער! 8־יאָהריגע קינדער, ווען זיי הויבען אָן די ארבייט אום 12 אוהר, האָבען דעריבער געקאָנט בעשעפטיגט ווערן פון 12 ביז 1, הייסט עס 1 שטונדע; פון 2 ביז 4, איז נאָך 2 שטונדען, און פון 5

[148] רעפּארטס עטצ. פאר אפריל 1848, ז. 47.

[149] רעפּארטס עטצ. פאר אָקטאָבער 1848, ז. 130.

זיך העכער פאַר'ן בוכשטאַב פון געזעץ און וועלען אויף זייער אייגענער אחריות ווײַטער איינפיהרן דעם אַלטען סיסטעם.[154] זיי טהוען דאָס אין די אינטערעסען פון די שלעכט־געראַטענע אַרבייטער אַליין, „כדי צו קאָנען זיי צאָהלען העכערע שכירות." „דאָס איז דער איינציג־מעגליכער פּלאַן ווי אויפצוהאַלטען די אינדוסטריעלע איבערמאַכט פון גרויס־בריטאַניען אונטער דעם 10 שטונדען־געזעץ."[155] „עס מוז אפשר זיין אביסעל שווער אויסצוגעפינען אונרעגעלמעסיגקייטען אונטער דעם רעלײַי־סיס־טעם, אָבער וועמען אהרט עס? זאָלען די גרויסע פאַבריק־אינ־טערעסען פון דעם לאַנד בעהאַנדעלט ווערן ווי עפּעס פון צווייי־טער וויכטיגקייט, כדי איינצושפּאָרן די פאַבריק־אינספּעקטאָרען און די סוב אינספּעקטאָרען אביסעל מעהר מיה?"[156]

די דאָזיגע אַלע דריידלעך האָבען, פערשטעהט זיך, ניט גע־האָלפען. די פאַבריק־אינספּעקטאָרען האָבען זיך געווענדעט צום געריכט. באַלד אָבער האָט זיך אויף דעם מיניסטער פון אינערן, סער דזשאָרדזש גרעי, אַ שאָט געטאָן אַזאַ געדיכטער וואָלקען מיט פּעטיציעס פון די פאַבריקאַנטען, אַז ער האָט רעקאָמענדירט די אינספּעקטאָרען, אין אַ צירקולאַר פון 5טען אויגוסט 1848, „ניט אָנצוקלאָגען בכלל וועגען פערלעצונג פון דעם בוכשטאַב פון דעם אַקט, כל זמן מען קאָן ניט בעווייזען, אַז דער רעלײַי־סיסטעם איז מיסברויכט געוואָרן, כדי צו לאָזען יונגע פּערזאָנען און פרויענצי־מער אַרבייטען מעהר ווי 10 שטונדען." אויף דעם סמך האָט דער פאַבריק־אינספּעקטאָר דזש. סטואַרט ערלויבט דעם אַזוי־גע־רופענעם אָבבייט־סיסטעם אין דעם 15־שטונדיגען משך פון פאַב־ריק־טאָג אין גאַנץ שאָטלאַנד, וואו ער האָט באַלד אויפגעבליהט גאָר אויף דעם אַלטען שטייגער. פערקעהרט, די ענגלישע פאַבריק־אינספּעקטאָרען האָבען ערקלערט, אַז דער מיניסטער האָט ניט קיין דיקטאַטאָרישע מאַכט אָבצושאַפען די קראַפט פונ'ם געזעץ און

---

[154] אזוי האט צווישען אנדערע געשריבען דער פילאנטראפּ אשווארטה צו לעאנארד הארנער אין אַן עקעלהאפטען קוועקער בריעף. (רעפּאָרטס אפּריל 1849, ז. 4.)

[155] רעפּאָרטס, אפּריל 1848, ז. 134.

[156] דארט גופא ז. 140.

„יאָ, זיין האַרץ,
'זוי זאָגט דער כתב." [152]

דאָס דאָזיגע פּעסט־האַלטען זיך מעשה שיילאָק אָן דעם בוכשטאַב פון געזעץ פון 1844, בערך וואָס עס רעגולירט די קינדעראַרבייט, האָט אָבער נאָר געזאָלט פיהרן צו אַן אָפענעם אויפשטאַנד אַנטקעגען דעמזעלבען געזעץ, אַזוי ווייט ווי עס האָט רעגולירט די אַרבייט פון „יונגע פּערזאָנען און פרויענצימער". מען דאַרף געדענקען, אַז דער הויפּט־צוועק און הויפּט־אינהאַלט פון דעם דאָזיגען געזעץ איז געווען די אָבשאַפונג פון דעם פאַלשען „רעליי־סיסטעם". די פאַבריקאַנטען האָבען אָנגעהויבען זייער אויפשטאַנד מיט דער איינפאַכער ערקלערונג, אַז די פּאַראַגראַפען פון דעם אַקט פון 1844, וואָס האָט פערבאָטען צו בענוצען די „יונגע פערזאָנען און פרויענצימער" אין קורצע חלקים פון דעם 15־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג לויט דעם ווילען פון פאַבריקאַנט, זיינען געווען אין פערגלייך אונשעדליך (comparatively harmless), כל זמן די אַרבייט־צייט איז געווען בעשטימט אויף 12 שטונדען. אונטער דעם 10 שטונדען געזעץ זיינען זיי אַן אונערטרעגליכע בעלעסטיגונג." [153] זיי האָבען דעריבער אויפ'ן קאַלטבלוטיגסטען אופן דערקלערט די אינספּעקטאָרען, אַז זיי שטעלען

---

[152] די נאַטור פון קאַפּיטאַל בלייבט דיזעלביגע, אין זיינע אונענטוויקעלטע ווי אין זיינע ענטוויקעלטע פאָרמען. אין דעם געזעצבוך, וואָס דער איינפלוס פון די שקלאַווען־האַלטער, קורץ פאַר'ן אויסברוך פון דעם אַמעריקאַנער בירגערקריעג, האָט אַרויפגעצוואונגען אויף דער טעריטאָריע פון ניו־מעקסיקאָ, שטעהט געשריבען: „דער אַרבייטער, אַזוי ווייט ווי דער קאַפּיטאַליסט האָט געקויפט זיין אַרבייטס־קראַפט, איז זיין (דעם קאַפּיטאַליסט'ס) געלד." דאָס איז אויך געווען די גאַנגבאַרע מיינונג ביי די רוימישע פאַטריציער. דאָס געלד, וואָס זיי האָבען געליהען דעם פּלעבייאישען בעל־חוב, איז פערוואַנדעלט געוואָרען דורך זיינע לעבענסמיטלען אין דעם בעל־חוב'ס פלייש און בלוט. פאָלגליך איז דאָס דאָזיגע „פלייש און בלוט" „זייער געלד". דערפון נעהמט זיך דאָס שיילאָקגעזעץ פון די 10 טאַוועלען! לינגעט'ס היפּאָטעזע, אַז די פּאַטריצישע קרעדיטאָרען פלעגען פון צייט צו צייט פּראַווען סעודות אויף יענער זייט טיבער פון דעם געקאָכטען פלייש פון זייערע בעלי חובות, מעג בלייבען פּונקט אַזוי ניט פעסטגעשטעלט, ווי דאַומער'ס היפּאָטעזע וועגען דעם קריסטליכען אָבענד־מאָהלצייט.

[153] רעפּאָרט עטצ. 30טען אַפּריל 1848, ז. 28.

אויס אינספעקטאָר האָל, פאָרערט דרינגליך עפּעס אַ העלף־מי־טעל... אָדער פאַסט־צו דאָס געזעץ צו אָט די אורטייל־שפּרוכען, אָדער לאָזט עס פערוואַלטען דורך אַ ווייניגער־פעהלבאַרען געריכט, וואָס וועט זיינע פּסקים צו־פּאַסען צום געזעץ... ווען אַזוינע פעלען וועלען פאַרקומען פאַר איהם. איך גיעה אויס נאָך אַ בע־צאָהלטען ריכטער."[160]

די קרוין־יוריסטען האָבען ערקלערט, אַז די פאַבריקאַנטען'ס אויסטייטשונג פון דעם אַקט פון 1848 איז לעכערליך; אָבער די „רעטער פון דער געזעלשאַפט" האָבען זיך ניט געלאָזט אָראָבפיהרען פון וועג. „נאָכדעם—בעריכטעט לעאָנאַרד האָרנער—ווי איך האָב פּרובירט דורך 10 אַנקלאַגען אין 7 פערשיידענע געריכט־בעצירקען צו צווינגען אָבהיטען דאָס געזעץ און בין אונטערשטיצט געוואָרען פון די מאַגיסטראַטען נאָר אין איין פּאַל... האַלט איך די ווייטערע אַנקלאַגען וועגען עובר זיין דאָס געזעץ פאַר נוצלאָז. דער טייל פון דעם אַקט, וואָס איז פערפאַסט געוואָרען צו שאַפען אַ גלייכמעסיגקייט אין די אַרבייט־שטונדען... עקזיסטירט ניט מעהר אין לאַנקאַשיר. אויך האָבען מיר, ניט איך, ניט מיינע אונטער־אינספעקטאָרען, לגמרי קיין מיטעל ניט ווי אַזוי צו זיין זיכער, אַז אין די פאַבריקען, וואו עס הערשט דער אַזוי־גערופענער רעליי־סיסטעם, זיינען די יונגע פּערזאָנען און פרויענצימער ניט בעשעפ־טיגט מעהר ווי 10 שטונדען.... סוף אַפּריל 1849 האָבען שוין 114 פאַבריקען אין מיין דיסטריקט געאַרבייט לויט דער דאָזיגער מעטאָדע, און זייער צאָהל וואַקסט אין דער לעצטער צייט ריעזיג. אין אַלגעמיין אַרבייטען זיי איצטער 13½ שטונדען, פון 6 אוהר אין דער פריה ביז האַלב 8 אין אבענד; אין אייניגע פעלען 15 שטונדען, פון האַלב 6 אין דער פריה ביז האַלב 9 אין אבענד."[161] שוין אין דעצעמבער 1848 האָט לעאָנהאַרד האָרנער געהאַט אַ ליסט פון 65 פאַבריקאַנטען און 29 פאַבריק־אויפזעהער, וועלכע האָבען איינשטימיג ערקלערט, אַז אונטער דעם רעליי־סיסטעם קאָן קיין סיסטעם פון אויבער־אויפזיכט ניט פערהינדערן די שרעקליכ־סטע איבער־אַרבייט.[162] דיזעלבע קינדער און יונגע פּערזאָנען

[160] רעפּאָרט עטצ. אַפּריל 1849.

[161] דאָרט גופא, ז. 5.

[162] רעפּאָרטס עטצ. אָקטאָבער 1849, ז. 6.

האָבען פאָרטגעזעצט זייערע געריכטליכע קלאַגען אַנטקעגען די „פּראָ־סליי־וועריי״־רעבעלען.

אָבער וואָס איז געווען די פּעולה קלאָגען זיי פאַר׳ן געריכט, אַז די געריכטען, די „קאַונטי מאַגיסטראַטס״,[157] פלעגען זיי בע־פרייען? אין אָט די געריכטען זיינען געזעסען די פאַבריקאַנטען צו משפּט׳ן זיך אַליין. איין ביישפּיעל. אַ געוויסער עסקריגגע, אַ באַוועל־שפּינער פון דער פירמע קערשאָ, ליעס און קאָ., האָט פאָרגעלעגט פאַר דעם פאַבריק־אינספּעקטאָר פון זיין דיסטריקט דעם פּלאַן פון אַ רעליי־סיסטעם, וואָס ער האָט געוואָלט איינפיהרן אין זיין פאַבריק. קריגענדיג אַן אָבזאָג, איז ער פון אָנפאַנג גע־בליבען שטיל. עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז איינער אַ ראַבינסאָן, אויך אַ באַוועל־שפּינער, און אויב ער איז ניט געווען עסקריגגע׳ס מענש פרייטאַג, איז ער יעדענפאַלס געווען זיינער אַ קרוב, גע־שטאַנען אָן אָנגעקלאָגטער פאַר די פריעדענס־ריכטער אין סטאָק־פּאָרט פאַר איינפיהרן פּונקט אַזאַ רעליי־פּלאַן ווי דעם, וואָס עס־קריגגע האָט אויסגעקלערט. עס זיינען געזעסען 4 ריכטער, צווי־שען זיי דריי באַוועל־שפּינער, און בראש פון זיי דערזעלביגער אונפערמיידליכער עסקריגגע. עסקריגגע האָט ראַבינזאָן׳ען פריי געשפּראָכען, און איצט האָט ער זיך געטראַכט, וואָס עס איז רעכט פאַר ראַבינזאָן׳ען איז אויך גוט פאַר עסקריגגע׳ן. שטיצענדיג זיך אויף זיין אייגענעם פּסק־דין, האָט ער גלייך איינגעפיהרט דעם סיסטעם אין זיין אייגענער פאַבריק.[158] עס פערשטעהט זיך, די צונויפשטעלונג פון דעם געריכט איז שוין אַליין געווען אַן אָפענע פערלעצונג פון געזעץ.[159] „אַזאַ מין געריכטליכער פאַרס, שרייט

---

[157] אָט די „קאַונטי מאַגיסטראַטס״, די „גרויסע ניט־בעצאַהלטע״, ווי וו. קאָבבעטט רופט זיי אָן, זיינען אַ סאָרט אונבעצאַהלטע פריעדענריכטער, צונויפ־געשטעלט פון די „אנשי מכובדים״ פון דער גראַפשאַפט (קאַונטי). זיי שטעלען פאַקטיש צונויף די פּאַטרימאָניאַל־געריכטען פון די הערשענדע קלאַסען.

[158] רעפּאָרט עטצ. פאַר אַפּריל 1849, ז. 21 און 22. פערגל. עהנליכע ביי־שפּיעלען דאָרט גופא ז. 4 און 5.

[159] על פּי געזעץ, וואָס איז בעקאַנט מיט׳ן נאָמען סער דזשאָהן האָבהאָוזע׳ס פאַבריק־געזעץ, איז פערבאָטען אַז אַ בעזיצער פון אַ באַוועל־שפּינערייַ אָדער וועבערייַ, אָדער אַ פאָטער, אַ זוהן, אַ ברודער פון אַזאַ בעזיצער זאָל פונקציאָנירן אַלס פריעדענסריכטער אין פראַגען, וואָס זיינען נוגע דעם פאַבריק־געזעץ.

צייט, וואָס די דראמא געדויערט, אזוי האָבען איצט געהערט די ארבייטער אין משך פון 15 שטונדען צו דער פאבריק, ניט רעכע־נענדיג די צייט פון קומען אין פאבריק און געהן אהיים. די שטונדען פון רוה זיינען אָט אזוי פערוואנדעלט געוואָרן אין שטונ־דען פון געצוואונגענעם לעדיג־געהן, וועלכע האָבען דעם יונגען ארבייטער געטריבען אין שענק און די יונגע ארבייטערין אין באָרדעל. ביי יעדען נייען איינפאל, וואָס דער קאפיטאליסט האָט טאָג־טעגליך אויסגעקלערט, כדי צו האלטען זיינע מאשינעריע אין גאנג 12 אָדער 15 שטונדען ניט פערגרעסערענדיג דעם ארבייטער־פערזאָנאל, האָט דער ארבייטער געמוזט ארייגשלינגען זיין עסען אמאָל אין איין ברעקעל לעדיגער צייט, אמאָל אין אנאנדערן. בעת עס איז אָנגעגאנגען די 10־שטונדען אגיטאציע האָבען די פאבריקאנטען געשריען, אז דער ארבייטער־מאָב שיקט פעטיציעס, ערווארטענדיג צו קריגען א 12־שטונדיגען ארבייטס־לוין פאר 10־שטונדיגע ארבייט. איצט האָבען זיי אומגעקעהרט דעם מעדאל. זיי צאָהלען א 10־שטונדיגען ארבייטס־לוין פאר א 12־ און 15־שטונדיגען באלעבאטעווען איבער זייערע ארבייטס־קרעפטען.[165] אָט דאָס איז געווען דער עיקר המעשה, דאָס איז געווען די פאב־ריקאנטען־אויסגאבע פון דעם 10־שטונדען־געזעץ! דאָס זיינען געווען דיזעלביגע בעהארציגטע, מיט מענשענליעבע זיך־צוגיסענדע פריי־הענדלער, וועלכע האָבען 10 פולע יאָהרען, אין משך פון דער אגיטאציע אנטקעגען די קאָרן־אָבצאָהלונגען, אויסגערעכענט פאר די ארבייטער גענוי אויף א גראָשען, אז ביי א פרייען קאָרן־ארייגפיהר, און מיט די מיטלען פון דער ענגלישער אינדוסטריע, וועט א 10־שטונדיגע ארבייט זיין פאָלשטענדיג גענוג צו מאכען רייך די קאפיטאליסטען.[166]

דער צוויי־יאָהריגער אויפשטאנד פון קאפיטאל איז ענדליך

---

[165] זעה רעפארט עטצ. פאר אפריל 1849", ז. 6 און די גענויע בעשרייבונג פון דעם „שיפטינג־סיסטעם" פון די פאבריק־אינספעקטארען האועל און סאונדערס אין „רעפארטס פאר 31 אוו אקטאבער 1848". זעה אויך די פעטיציע פון די גלחים פון אשטאן און ארום, אין פריהלינג 1849, צו דער קעניגין אנטקעגען דעם „שיפט־סיסטעם".

[166] פערגל. צ.ב.ש. ר. ה. גרעי. The Factory Question and the Ten hours Bill, London, 1737,

פלעגען באלד אריבערגעפיהרט ווערן פון שפין־צימער אין וועב־צימער, און באלד, אין משך פון 15 שטונדען, פון איין פאבריק אין דער אנדערער.[163] ווי אזוי קאן מען קאנטראלירן א סיסטעם, „וואס פערדרעהט דאס ווארט אבבייט, כדי דורכצומישען די ארבייטער ווי קארטען אויף אלערליי אופנים, און אזוי בייטען די שטונדען פון ארבייט און רוה, אז קיין איין פאלשטענדיגע רייה ארבייטער ארבייט קיינמאל ניט צוזאמען אויף דעמזעלביגען פלאץ!"[164]

אבער שוין אינגאנצען אבגעזעהן פון דער ווירקליכער איבער־ארבייטונג, איז דער דאזיגער אזוי־גערופענער רעליי־סיסטעם געווען א מין אויסוואוקס פון דער קאפיטאליסטישער פאנטאזיע, וואס פוריע אין זיינע הומאריסטישע סקיצען „קורט סעאנס" האט קיינמאל ניט איבערטראפען; מיט דעם אונטערשייד נאר, וואס די אטראקציאן [אנציהונג] פון ארבייט איז פערוואנדעלט געווארן אין דער אטראקציאן פון קאפיטאל. בעטראכט נאר די דאזיגע סכעמען פון די פאבריקאנטען, וועלכע די גוטע פרעסע האט גע־לויבט אלס מושטער פון דאס, „וואס א פערנינפטיגער גראד פון פערזארגונג און מעטאדע קאן אויפטהאן" “What a reasonable degree of care and method can accomplish.” דער ארבייטער פערזאנאל איז אפטמאל צוטיילט געווארן אין 12 ביז 15 קאטעגא־ריען, וועלכע פלעגען אליין שטענדיג בייטען און איבערבייטען זייערע בעשטאנד־טיילען. אין משך פון דער 15־שטונדיגער פעריאדע פון פאבריק־טאג האט קאפיטאל אריינגעשלעפט דעם ארבייטער דא אויף א האלבער שטונדע, דא אויף א שטונדע, דאן ארויסגעשטופט איהם פון פאבריק, כדי איהם וויעדער אמאל אריינצושלעפען און ארויסשטופען, ארומטרייבענדיג איהם דא און דארט אין צופיצעלטע ברעקלעך צייט, שטענדיג האלטענדיג איהם אויפ'ן שטריקעל, ביז די פולע 10 שטונדען ארבייט איז אבגעטאן געווארן. פונקט ווי אויף דער ביהנע, אזוי האבען דיזעלבע פערזאנען געמוזט ארויפקומען זיך בייטענדיג אין די פערשיידענע סצענעס פון די פערשיידענע אק־טען. און אזוי ווי דער אקטיאר געהערט צו דער ביהנע די גאנצע

[163] רעפארטס עטצ. אפריל 1849, ז. 21.

[164] רעפארטס עטצ. דעצ. 1848, ז. 95.

דער פאבריקאנט אין די גרויסע שטעדט קאן זיך ארויסמאכען פונ׳ם געזעץ, דער פאבריקאנט פון די קליינע דערפלעך קאן ניט געפינען גענוג ארבייטער פאר׳ן רעליי־סיסטעם און נאך ווייניגער ארומצובייטען זיי פון איין פאבריק אין דער אנדערער, א.אז.וו.״ און די גלייכע עקספלואטאציע פון דער ארבייט־קראפט איז דאס ערשטע מענשען־רעכט פונ׳ם קאפיטאל.

אונטער אט די אומשטענדען איז עס געקומען צו א קאמפראמיס צווישען די פאבריקאנטען און די ארבייטער, וועלכער איז פארלאמענטאריש פערזיעגעלט געווארן אין דעם צוגעזעצטען פאבריק־אקט פון 5טען אוגוסט 1850. פאר „יונגע פערזאנען און פרויענצימער״ איז דער ארבייטס־טאג אין די ערשטע 5 וואכענטעג געעבערט געווארן פון 10 אויף 10½ שטונדען, פאר דעם זעקסטען טאג, שבת, איז ער בעשרענקט געווארן אויף 7½ שטונדען. די ארבייט מוז פארקומען אין דער פעריאדע פון 6 אוהר אין דער פריה ביז 6 אוהר אין אבענד,[169] מיט אנדערהאלבען־שטונדיגע הפסקות אויף מאהלצייטען, וועלכע מוזען געגעבען ווערן אלעמען אין איין צייט, לויט די בעשטימונגען פונ׳ם אקט פון 1844, א.אז.וו. דערמיט איז געמאכט געווארן א סוף פון דעם רעליי־סיסטעם איין מאל פאר אלע מאל.[170] פאר דער קינדער־ארבייט איז דאס געזעץ פון 1844 געבליבען אין קראפט.

איין קאטעגאריע פאבריקאנטען האט זיך דאס מאל, פונקט ווי פריהער, פערזיכערט מיט ספעציעלע פריצישע רעכטען איבער די פראלעטאריער־קינדער. דאס זיינען געווען די זייד־פאבריקאנטען. אין יאהר 1833 האבען זיי געקלאגט מיט דראהונג אין זייער קול, „אויב מען וועט אוועקנעהמען ביי זיי די פרייהייט אויסצוהארעווען קינדער פון יעדען עלטער 10 שטונדען טעגליך, וועט מען אבשטעלען זייערע פאבריקען.״ עס וועט זיי זיין אונ־

[169] ווינטער קאן די פעריאדע זיין אנשטאט דעם פון 7 אוהר אין דער פריה ביז 7 אוהר אין אבענד.

[170] „דאס נעגענווערטיגע געזעץ (פון 1850) איז דער רעזולטאט פון א קאמפראמיס, ביי וועלכען די ארבייטער האבען זיך ענטזאגט פון די טובות פון דעם 10 שטונדען־טאג, כדי צו בעקומען די נוצען פון א גלייכצייטיגען אנהויב און א גלייכצייטיגען סוף פון דער ארבייט פון די, וואס זייער ארבייט־צייט איז איבערהויפט בעשרענקט געווארן.״ (רעפארטס עטצ. 30טען אפריל 1852, ז. 14.)

געקרוינט געוואָרן מיט אַ זיעג דורך דעם פּסק־דין פון איינעם פון די פיער העכסטע געריכטען פון ענגלאַנד, פון דעם Court of **Exchequer.** אין אַ פאַל, וואָס איז געבראַכט געוואָרן פאַר איהם דעם 8טען פעברואַר 1850, האָט ער גע'פּסק'ענט, אַז די פאַבריקאַנטען האָבען טאַקע געהאַנדעלט להיפך צו דעם זין פון דעם אַקט פון 1844, דער אַקט גופא אָבער ענטהאַלט געוויסע ווערטער, וועלכע מאַכען איהם זינלאָז. „דורך אָט דער ענטשיידונג איז דאָס 10־שטונדען־געזעץ געוואָרן אָבגעשאַפט.“[167] אַ מאַסע פאַבריקאַנטען, וועלכע האָבען פריהער מורא געהאַט צו געברויכען דעם רעליי־סיסטעם פאַר יונגע פּערזאָנען און פרויען־אַרבייטער, האָבען זיך איצט אָנגעכאַפּט פאַר איהם מיט ביידע הענד.[168]

נאָכדעם אָבער ווי עס האָט אויסגעזעהן, אַז קאַפּיטאַל האָט געוואונען אַ פאָלשטענדיגען זיעג, איז באַלד געקומען אַן איבערקעהרעניש. די אַרבייטער האָבען ביז אַהער אַרויסגעוויזען אַ פּאַסיווען, ווען אַפילו אַ שטייפען און אַלעמאָל אַ פרישען ווידערשטאַנד. איצטער האָבען זיי פּראָטעסטירט אין אַ קול פון דראָהונגען אויף פערזאַמלונגען אין לאַנקאַשיר און יאָרקשיר. דער כלומר'שטדיגער 10־שטונדען־געזעץ איז, הייסט עס, געווען אַ פשוט'ער שווינדעל, פּאַרלאַמענטאַרישע רמאות, ער האָט גאָרניט עקזיסטירט! די פאַבריק־אינספּעקטאָרען האָבען דרינגענד געוואָרענט דער רעגיערונג, אַז דער אַנטאַגאָניזם פון די קלאַסען האָט דערגרייכט אַן אונגלויבליכע שפּאַנונג. איין טייל פון די פאַבריקאַנטען גופא האָט געמורמעלט: „צוליעב די ווידערשפּרעכענדע אורטיילען פון די מאַגיסטראַטען הערשט אַ גאַנץ אַבנאָרמאַלער און אַנאַרכישער צושטאַנד. איין געזעץ גילט אין יאָרקשיר, אַנאַנדער געזעץ אין לאַנקאַשיר; איין געזעץ אין אַ קהלה אין לאַנקאַשיר, אַנאַנדער געזעץ אין דער דערבייאיגער סביבה.

---

[167] פ. ענגעלס, „די ענגלישע 10 שטונדען־ביל“ (אין „די נייע רהיינישע צייטונג“, וואָס איך האָב אַרויסגעגעבען, אין אַפּריל העפט 1850, ז. 13) [געזאַמעלטע שריפטען פון קאַרל מאַרקס און פר. ענגעלס, שטוטגאַרט 1902, באַנד 3, ז. 384.] דערזעלביגער הויכער געריכט האָט בעת דעם אַמעריקאַנער בירגער־קריעג אויפ'ן זעלבען אופן געפונען אַ וואָרט־דריידעל, וואָס האָט אַקוראַט איבערגעדרעהט דעם זין פון דעם געזעץ אַנטקעגען דער בעוואָפענונג פון פּיראַטען־שיפען.

[168] רעפּאָרטס אַפּריל 1850.

דעם פרויען־טייל פון דער בעפעלקערונג איז זי זאגאר העכער איידער אין די באוועל־דיסטריקטען פון לאנקאשיר."[175] טראץ די פראטעסטען, וואס די פאבריק־אינספעקטארען האבען וויעדער־האלט אלע האלב יאהר, האלט אן אט דער צרה׳דיגער צושטאנד ביז אט דער שטונדע [דאס איז געשריבען אין 1866].[176]

דאס געזעץ פון 1850 האט נאר פאר „יונגע פערזאנען און

[175] דארט גופא, ז. 27. בכלל האט זיך די ארבייטער־בעפעלקערונג, וואס איז געווען אונטערווארפען צו דעם פאבריק־געזעץ, פיזיש זעהר פערבעסערט. אלע ערצטליכע צייגנישען שטימען איין אין דעם פונקט און מיינע אייגענע פערזענליכע בעאבאכטונגען האבען מיך איבערצייגט אין דעם. פונדעסטוועגען ניט קוקענדיג אויף דעם, און אויך ניט רעכענענדיג די אונגעהויערע שטערב־ליכקייט־ראטע פון די קינדער אין זייערע ערשטע לעבענס־יאהרען, בעווייזען דר. גרינהאו׳ס אפיציעלע בעריכטען דעם ניט־גינסטיגען געזונדהייט־צושטאנד פון די פאבריק־דיסטריקטען, ווען מען פערגלייכט זיי מיט „אגריקולטור־דיסטריקטען פון נארמאלער געזונדהייט." אלס בעווייז וועלען מיר נעהמען די פאלגענדע טא־בעלע פון זיין בעריכט פון יאהר 1861: —

נעמען פון דיסטריקטען	פראצענט פון דערוואקסענע מענער, וואס זיינען בעשעפטיגט אין דער אינ־דוסטריע	שטערבליכ־קייט־ראטע פון לונגען־קראנקהייטען פער 100,000 מענער	פראצענט פון דירוואקסענע פרויען, וואס זיינען בע־שעפטיגט אין דער אינ־דוסטריע	שטערבליכ־קייט־ראטע פון לונגען־קראנקהייטען פער 100,000 פרויען	דער סארט בעשעפטיגונג פון פרויען
וויגאן	14,9	598	18,0	644	באוועל
בלאקבורן	42,6	708	34,9	734	"
האליפאקס	37,3	547	20,4	564	קאם־וואל (וואוסטעד)
בראדפארד	41,9	611	30,0	603	"
מאקלספיעלד	31,0	691	26,0	804	זייד
ליעק	41,9	588	17,2	705	"
סטאק אפאן טרענט	36,6	721	19,3	665	טעפערנע כלים
וואולסטאנטאן	30,4	726	13,9	727	"
8 געזונדע אגריקולטור־דיסטריקטען	—	305		340	—

[176] עס איז גוט בעקאנט מיט וואס פאר א ווידערווילען די ענגלישע פריי־הענדלער האבען זיך אבגעזאגט פון דעם שוץ־טאריף אויף זייד־מאנופאקטורען. אנשטאט דעם שוץ אנטקעגען דעם פראנצויזישען איספארט האט איצט געדיענט די שוצלאזיגקייט פון די ענגלישע פאבריק־קינדער.

מעגליך צו קויפען א גענינגענדע צאהל קינדער איבער 13 יאהר אלט. זיי האבען ארויסגעריסען די געווינשטע פריווילעגיע. דער אויסרייד, ווי עס האט זיך ארויסגעשטעלט ביי א שפעטערער אונטערזוכונג, איז געווען א הוילער ליגען.[171] פונדעסטוועגען האט דאס זיי ניט געשטערט גאנצע 10 יאהר צו שפינען 10 שטונדען א טאג זייד פון דעם בלוט פון קליינע קינדער, וועלכע האבען געמוזט שטעהן אויף בענקלעך, כדי צו קאנען טהאן זייער ארבייט.[172] דער אקט פון 1844 האט זיי אמת „בערויבט" פון זייער „פרייהייט" צו ארבייטען מיט קינדער אונטער 11 יאהר לענגער ווי 6½ שטונדען, דערפאר אבער האט ער זיי געזיכערט די פריווילעגיע צו האלטען קינדער צווישען 11 און 13 יאהר 10 שטונדען א טאג ביי דער ארבייט, און האט אבגעשאפט פאר זיי דעם שוהל־צוואנג, וואס איז געווען א מוז פאר אנדערע פאבריק־קינדער. דאס מאל איז געווען דער אויסרייד: „דער דעליקאטער כאראקטער פון דעם געוועב פאדערט אזא צארטקייט פון די פינגער, וועלכע מען קאן בעקומען, נאר ווען מען קומט אן אין פאבריק יונגערהייט."[173] צוליעב זייערע דעליקאטע פינגער האט מען זיי איינגאנצען אויסגעשלאכטעט, ווי מען שלאכט אוים די הארנדיגע פיה אין מערב־רוסלאנד צוליעב זייער פעל און חלב. ענדליך, אין 1850, איז די פריווילעגיע, וואס איז געגעבען געווארן אין 1844, בעשרענקט געווארן נאר אויף די מלאכות פון פעדימען און שפולען דעם זייד. דערפאר אבער, אלס שאדען־ערזאץ פאר'ן קאפיטאל, וואס ווערט בערויבט פון זיין „פרייהייט", איז די ארבייט־צייט פון קינדער צווישען 11 און 13 יאהר אלט געהעכערט געווארן פון 10 אויף 10½ שטונדען א טאג. דער אויסרייד איז: „די ארבייט אין די זייד פאבריקען איז לייכטער ווי אין די אנדערע פאבריקען און איז אויף קיין פאל ניט שעדליך פאר'ן געזונד."[174] די אפיציעלע ערצטליכע אונטערזוכונג האט שפעטער בעוויזען פערקעהרט, אז „די דורכשניטליכע שטערבליכקייט־ראטע אין די זייד־דיסטריקטען איז אויסנאהמסווייז הויך, און צווישען

[171] רעפארטס, פאר 30טען סעפטעמבער 1844, ז. 13.

[172] דארט גופא.

[173] דארט גופא, ז. 20.

[174] רעפארטס אקטאבער 1861, ז. 26.

זינט דער ערשטער פאבריק־אקט איז דורכגעפיהרט געוואָרן איז איצט געווען אַזוועקגעגאנגען אַ האַלבער יאָהרהונדערט.[179]

די געזעצגעבונג איז אַרויסגעטראָטען דאָס ערשטע מאָל פון די גרעניצען פון איהר אורשפרינגליכער ספערע מיט דעם „פרינט־וואָרקס אקט" (געזעץ וועגען קאטטון־דרוקערייען א.אז.וו.) פון יאָהר 1845. די אונצופריעדענהייט, מיט וועלכער קאפּיטאַל האָט אויפגענומען די דאָזיגע נייע „עקסטראַוואַגאַנץ", רעדט אַרויס פון יעדער שורה פון דעם אקט! ער בעשרענקט דעם ארבייטס־טאָג פאַר קינדער פון 8 ביז 13 יאָהר און פאַר פרויענצימער אויף 16 שטונדען, צווישען 6 אוהר אין דער פריה און 10 אין אָבענד, אָהן אַ וועלכער עס איז געזעצליכער הפסקה אויף מאָהלצייטען. ער ערלויבט צו האַלטען מענער־ארבייטער אריבער 13 יאָהר ביי דער ארבייט טאָג און נאַכט וויפיעל מען וויל.[180] דער אקט איז געווען אַ פּאַרלאַמענטארישער מפּיל (פעהלגעבורט).[181]

פונדעסטוועגען אָבער האָט דער פּרינציפּ טריאומפירט מיט זיין זיעג אין די גרויסע אינדוסטריע־צווייגען, וועלכע זיינען די העכסט־כאַראַקטעריסטישע בעשעפענישען פון דעם מאָדערנעם פּראָדוקציאָנס־אופן. זייער וואונדערבארע ענטוויקלונג פון 1853

זיך אַליין פאַר, וואָס מיר האַלטען אויף אַ סיסטעם, וועלכער שעדיגט פיזיש און מאָראַליש אונז און אונזערע קינדער.... מיר צייגען אייך דעריבער דערמיט אכטונגספול אָן, אַז פון ניי־יאָהרס טאָג אָן וועלען מיר קיין איינציגע מינוט ניט אַרבייטען מיהר ווי 60 שטונדען אַ וואָך, פון 6 אין דער פריה ביז 6 אבענדס, אַראַבציהענדיג די געזעצליכע הפסקות פון אַ שטונדע און אַ האַלב." (רעפּאַרט עטצ. פאַר אַפּריל 1860, ז. 30.)

[179] וועגען די אופנים ווי אַזוי די אויסדרוק־פאָרם פון דעם געזעץ האָט געגעבען אַ מעגליכקייט איהם צו ברעכען, זעה דעם פּאַרלאַמענט בעריכט „פאַקטאָרי רעגולייישאַנס אַקטס" (6טען אויגוסט 1859) און דעם טייל, וואָס לעאָנאַרד האָרנער שרייבט: "Suggestions for Amending the Factory Acts to enable the Inspcetors to prevent illegal worKing. now become very prevalent,"

[180] „קינדער פון 8 יאָהר און העכער זיינען דעם לעצטען האַלב־יאָהר (1857) אין מיין דיסטריקט פּאַקטיש פערמוטשעט געוואָרן פון 6 אוהר אין דער פריה ביז 9 אוהר אין אבענד." (רעפּאַרטס עטצ. פאַר 31טען אָקטאָבער 1857, ז. 39.)

[181] „אַלע זיינען מודה, אַז דער „פּרינט־וואָרקערס אקט" איז אַ דורכפאַל אין זיינע מאַסרעגעלען אי פון ערציהונג, אי פון בעשיצונג." (רעפּאַרט 1862, ז. 52.)

פּרויענצימער" פערוואַנדעלט די 15־שטונדיגע פּעריאָדע פון האַלב 6 אין דער פריה ביז האַלב 9 אין אָבענד אויף דער 12־שטונדיגער פּעריאָדע פון 6 אין דער פריה ביז 6 אין אָבענד. עס האָט, הייסט עס, ניט בעריהרט די לאַגע פון קינדער, וועלכע האָבען נאָך אַלץ געקאָנט בעשעפטיגט ווערן אַ האַלבע שטונדע פאַר'ן אָנהויב און 2½ שטונדען נאָכ'ן סוף פון אָט דער פּעריאָדע, ווען אפילו אין סך הכל האָט זייער ארבייט ניט געטאָרט געדויערן מעהר ווי 6½ שטונדען. בעת דאָס געזעץ איז דיסקוטירט געוואָרן אין פּאַרלאַמענט, האָבען די פאַבריק־אינספּעקטאָרען פאָרגעבראַכט סטאַטיסטיקעס וועגען די שענדליכע מיסברויכונגען פון אָט דער משונה'דיגער לאַגע. עס איז אָבער געווען אומזיסט. הינטער דעם האָט געלויערט די בעהאַלטענע כונה אַרויפצושרויפען דעם ארבייטס־טאָג פון די דערוואַקסענע ארבייטער, אין יאָהרען פון אַ גרויסער ארבייט־שפּע, ווידער אויף 15 שטונדען אַ טאָג מיט דער הילף פון די קינדער. די ערפאַהרונג פון די נעקסטע דריי יאָהר האָט בעוויזען, אַז אַזאַ פּראָבע וועט מוזען דורכפאַלען זיך אָנשטויסענדיג אויף דעם ווידערשטאַנד פון די דערוואַקסענע מע־נער־ארבייטער.[177] דער אַקט פון 1850 איז דעריבער ענדליך ערגענצט געוואָרן אין 1853 דורך דעם פערבאָט „צו בעשעפטיגען קינדער אין דער פריה איידער די יונגע פּערזאָנען און פרויענצימער הויבען אָן ארבייטען, און אין אָבענד נאָך זיי." פון דער צייט אָן האָט דער פאַבריק־אַקט פון 1850 רעגולירט, מיט ווייניג אויס־נאַהמען, דעם אַרבייטס־טאָג פון אַלע ארבייטער אין די אינדוסט־ריע־צווייגען, וואָס זיינען געווען אונטערוואָרפען אונטער איהם.[178]

[177] רעפּאָרטס עטצ. פאַר אַפּריל 1853, ז. 31.

[178] אין פערלויף פון 1859 און 1860, די גלאַנץ־יאָהרען פון דער ענגלישער באַוועל־אינדוסטריע, האָבען אייניגע פאַבריקאַנטען זיך פּרובירט צו קריגען די צושטימונג פון די דערוואַקסענע מענער־שפּינער און אַנדערע צו אַ פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג, דורך דעם צוציהונגס־מיטעל פון העכערע שכירות פאַר עקסטראַ־צייט. די האַנד־מול שפּינער און די „סעלף־אַקטאָר מיינדערס" האָבען געמאַכט אַ סוף צו דער דאָזיגער פּראָבע, דורך אַ דענק־שריפט צו זייערע ארבייט־געבער, אין וועלכער זיי זאָגען צווישען אַנדערס ווי פאָלגט: „פּשוט גערעדט, אונזער לעבען איז אונז אַ לאַסט, און כל זמן מיר זיינען צוגעשמידט צו דער פאַבריק כמעט 2 טעג אַ וואָך (20 שטונדען) לענגער איידער די אַנדערע ארביי־טער, פיהלען מיר זיך גלייך ווי העלאָטען [שקלאַפען] אין לאַנד, און וואַרפען

וואָרן דעם פאַבריק אַקט פון 1850 אין יאָהר 1860; די שפּיצען־פאַבריקען און זאָקען־שטריקערייען—אין יאָהר 1861. אַלס רע־זולטאַט פון דעם ערשטען ראַפּאָרט פון דער „קאָמיסיע איבער דער בעשעפטיגונג פון קינדער" (1863) [דורך דעם אַקט פון 25טען יולי 1864 אויסצושפּרייטען די פאַבריק־געזעצען — קאוטסקי.] האָבען זיך געטיילט מיט דעמזעלבען שיקזאַל די פאַבריקאַציעס פון אַלע ליימענע כלים (ניט נאָר די טעפּערייען), פון צינד־העלצ־לעך, פון צינד־היטעלעך (פון שיס־געוועהר), פון פּאַטראָנען, טאַ־פּעטען, באַוועל־סאַמעט שערעריי (fustian cutting) און אַ סך אַנדערע פּראָצעסען, וואָס זיינען צוזאַמענגעפאַסט אונטער דעם אויסדרוק „פינישינג" (לעצטע בעאַרבייטונג). אין יאָהר 1863 זיינען די „בלייכעריי אין פרייער לופט"[185] און די בעקעריי גע־

דוחק אויף באַוועל) וועט עס זיין אַ גרויסע טובה פאַר די אַרבייטער, ווען מען ערלויבט זיי צו אַרבייטען 12 שטונדען טעגליך און אַרויסשלאָגען אַזויפיעל שכירות וויפיעל מעגליך...." עס איז זיי שוין אפילו געלונגען אַריינצוברענגען אין הויז אוו קאַמאָנס אַ געזעץ־פאַרשלאַג אין דעם זין, און „נאָר צו פערדאַנקען דער אַגיטאַציע פון די בלייכעריי־אַרבייטער אין שאָטלאַנד איז דער געזעץ־פּראָיעקט אויפגעגעבען געוואָרן." (ראַפּאָרט עטצ. אָקטאָבער 1862, ז. 14 און 14.) ווען זיי זיינען אויף דעם אופן געשלאָגען געוואָרן פון די אַרבייטער גופא, אין וועמעס נאָמען זיי האָבען כלומר'שט גערעדט, האָט קאַפּיטאַל מיט דער הילף פון יוריסטישע ברילען ענטדעקט, אַז דער אַקט פון 1860, פּונקט ווי אַלע פּאַרלאַמענט־אַקטען, וואָס זיינען אַרויסגעגעבען געוואָרן „צום שוץ פון דער אַרבייט", איז אויסגעדריקט אין אַזוינע פערדרעהטע פראַזען, אַז מען קאָן געפינען אַ גרונד אויסצושליסען די „קאַלענדערערס" און די „פינישערס" פון זיין ווירקונג. די ענגלישע יוריספּרודענץ, וועלכע איז שטענדיג אַ געטרייער קנעכט פון קאַפּיטאַל, האָט דורך דעם „קאָרט אוו קאָממאָן פּליעס" סאַנקציאָנירט די דאָזיגע געזעץ־פערדרעהענישען. „דאָס האָט אַרויסגערופען גרויסע אונצופריעדענהייט צווישען די אַרבייטער, און עס איז זעהר צו בעדויערן, וואָס צוליעב דעם אויסרייד פון איין ניט־גענויער וואָרט־דעפיניציאָן איז די קלאָרע כונה פון דער געזעצגעבונג געוואָרן צו נישט." (דאָרט גופא, ז. 18.)

[185] די „בלייכער אין פרייער לופט" האָבען זיך אַרויסגעדרעהט פון דעם געזעץ פון 1860 בנוגע דער בלייכעריי דורך דעם ליגען, אַז זיי בעשעפטיגען ניט קיין פרויען ביי נאַכט. דער ליגען איז אויפגעדעקט געוואָרן פון די פאַבריק־אינספּעקטאָרען און אין דערזעלביגער צייט האָבען די אַרבייטער־פּעטיציעס אָוועקגערויבט פון פּאַרלאַמענט זיין פאַרשטעלונג וועגען דער קיהלער לופט פון די לאָנקעס, וואָס די אַרבייטער פון דער „בלייכעריי אין דער פרייער לופט" גענייסען. אין דער דאָזיגער לופט־בלייכעריי ווערן געברויכט טריקען־צימערן.

ביז 1860, האַנד אין האַנד מיט דער פיזישער און מאָראַלישער
ווידערגעבורט פון די פאַבריק־אַרבייטער, האָט אפילו די בלינדע
געעפנט די אויגן. די פאַבריקאַנטן, פון וועמען די געזעצליכע
בעשרענקונג און רעגולירונג פון אַרבייטס־טאָג איז דורך א האַלב
הונדערט־יאָהריגען בירגער־קריעג אויסגעקעמפט געוואָרן טריט ביי
טריט, האָבען איצט אַליין גאוה'דיג אָנגעוויזען אויף דעם קאָנ־
טראַסט מיט די צווייגען פון עקספּלואַטאַציע, וועלכע זיינען נאָך
„פריי”. [182] די פאַרישער פון דער פאָליטישער עקאָנאָמיע האָבען
פּראָקלאַמירט דאָס איינזעהן די נויטווענדיגקייט פון א געזעצליך־
רעגולירטען אַרבייטס־טאָג אַלס א כאַראַקטעריסטישע נייע ענט־
דעקונג פון זייער „וויסענשאַפט” [183] עס איז לייכט צו פער־
שטעהן, אז נאָכדעם ווי די פאַבריק־מאַגנאַטען האָבען זיך צוגע־
פאַסט צו דאָס אונפערמיידליכע און שלום געמאַכט דערמיט, איז
די ווידערשטאַנד־קראַפט פון קאַפּיטאַל וואָס ווייטער אָבגעשוואַכט
געוואָרן, בעת די אָנגריף־קראַפט פון דעם אַרבייטער־קלאַס איז אין
דערזעלביגער צייט געוואַקסען מיט דער צאָהל פון זיינע פער־
בינדעטע צווישען די ניט־דירעקט פעראינטערעסירטע געזעלשאַפט־
שיכטען. דערפון האָט זיך גענומען דער פערגלייכסמעסיג שנעלער
פאָרטשריט זינט דעם יאָהר 1860.

די פאַרבעריייען און בלייכערייען[184] זיינען אונטערוואָרפען גע־

[182] צום ביישפּיעל ע. פאַטטער אין א בריעף צו דער „טיימז” פון 24טען
מאַרץ 1863. די „טיימז” דערמאַנט איהם דערביי דעם אויפשטאַנד פון די
פאַבריקאַנטען אַנטקעגען דעם 10־שטונדען־געזעץ.

[183] אזוי האָט געטאָן צווישען אַנדערע וו. ניומאַרטש, מיטאַרבייטער און
אַרויסגעבער פון „טוק'ס” „היסטאָרי און פּרייסעס”. איז דאָס א וויסענשאַפט־
ליכער פאָרטשריט, ווען מען מאַכט פדחנ'ישע הנחות צו דער עפענטליכער מיינונג?

[184] דער אַקט וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרן אין 1860 בנוגע בלייכערייען
און פאַרבערייען, האָט בעשטימט, אז דער אַרבייטס־טאָג זאָל דעם 1טען אויגוסט
1861 פאָרלויפיג פערקירצט ווערן אויף 12 שטונדען און דעם 1טען אויגוסט 1862
—ענדגילטיג אויף 10 שטונדען, ד.ה. 10½ שטונדען פאַר וואָכיגע טעג און 7½
שטונדען פאַר שבתים. ווען אָבער דאָס פאַטאַלע יאָהר 1862 איז אָנגעקומען,
האָט זיך ווידערהאָלט דער אַלטער שפּיעל. די הערען פאַבריקאַנטען האָבען
געשיקט א פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט, ער זאָל כאָטש אויף נאָך 1 יאָהר לענגער
דולדען די 12־שטונדיגע בעשעפטיגונג פון יונגע פּערזאָנען און פרויענצימער.
. . „ביי דעם איצטיגען צושטאַנד פון די געשעפטען (אין דער צייט פונ'ם

אבענד ביז 6 אוהר אין דער פריה) פון קינדער, יונגע פערזאָנען און פרויענצימער, און אין פאַל פון דער צווייטער די ארבייט פון בעקער־געזעלען אונטער 18 יאָהר צווישען 9 אוהר אין אבענד און 5 אוהר אין דער פריה. מיר וועלען נאָך צוריקקומען צו די שפּעטערדיגע פּראָיעקטען פון דער דערמאָנטער קאָמיסיע, וועלכע האָט געסטראשעט צו בערויבען די „פרייהייט" פון אלע וויכטיגע ענגלישע אינדוסטריע־צווייגען, א חוץ די ערד־ארבייט, די מינען און די טראנספּאָרט־בעשעפטיגונג.*[185]

7. דער קאַמף פאַר א נאָרמאלען ארבייטס־טאָג.

די צוריק־ווירקונג פון דער ענגלישער געזעצגעבונג אויף אנדערע לענדער.

דער לעזער מוז געדענקען, אז די פּראָדוקציאָן פון מעהר־

און קינדער צו ארבייטען 14 שטונדען א טאג מיט מאהלצייטען אדער נאר אהן מאהלצייטען, ווי עס טרעפט זיך, און אפשר נאך לענגערע שטונדען אהן א בעשרענקונג בנוגע דעם עלטער פון די ארבייטר, אהן אן אונטערשייד פון געשלעכט און אהן וועלכער עס איז ריקזיכט אויף די געזעלשאפטליכע געוועהנהייטען פון די פאמיליעס אין דער נאכבארשאפט, אין וועלכע די בלייכערייען געפינען זיך."
(רעפּארטס עטצ. פאר אפּריל 1863, ז. 40.)

*[185] נאָטע צו דער צווייטער אויסגאבע. זינט 1866, ווען איך האָב געשריבען דעם אויבערשטען זאץ, איז ווידער אריינגעטראטען א רעאקציע. (די קאפּיטאליסטען פון יענע אינדוסטריע־צווייגען, וועמען עס האָט געדראָהעט צו ווערן אונטערווארפען אונטער דער פאבריק־געזעצגעבונג, האבען בענוצט זייער פּארלאמענטארישען איינפלוס, כדי אויפצוהאלטען זייער „בירגער־רעכט" אויף אן אונבעשרענקטער עקספּלואטאציע פון דער ארבייטס־קראפט. נאטירליך האבען זיי אין גלאַדסטאָן'ס ליבעראלען מיניסטעריום געפונען א וויליגען דיענער.)

[אט די איינגערינגעלטע זאצען האָט מארקס געשריבען אין דער פראנצויזישער אויסגאבע פון 1873. יענע רעאקציע איז אבער געווען נאר אויף א ווײלע. דאס פאבריק־ און ווערקשטאטען־געזעץ פון 1878 (41, וויקטאריא, קאפּ. 16) האָט שוין ערפילט די אויבען־ארויסגעזאגטע ערווארטונג און האָט „בערויבט אלע וויכטיגע ענגלישע אינדוסטריע־צווייגען פון זייער „פרייהייט", ווענינגסטענס אויף ווי ווייט זיי האבען בעשעפטיגט פרויען און קינדער. דאס איז טאקע ריכטיג ניט פארגעקומען אונטער גלאַדסטאָן'ס מיניסטעריום, נאר אונטער דעם קאנסערוואטיווען מיניסטעריום פון דיזראעלי, וועלכער איז געווען אין אמט פון 1874 ביז 1880. זינט יענער צייט האבען זיך די קאנסערוואטיווע גרינדליך איבערגעביטען.
— קאוטסקי.]

שטעלט געוואָרן אונטער ספּעציעלע אַקטען, וועלכע האָבען פערבאָ־
טען אין פאַל פון דער ערשטער די נאַכט־אַרבייט (פון 8 אוהר אין

ביי אַ טעמפּעראַטור פון 90 ביז 100 גראַד פאַרנהייט, איז וועלכע די אַרבייט איז מעהרסטענטיילס געטאָן געוואָרן פון מיידלעך. „קולינג" [אָבקיהלונג] איז דער טעכנישיר אויסדרוק פאַר דעם אַרויסלויפען פון צייט צו צייט אין דער פרייער לופט זיך אָבצוקיהלען פון דער היטץ פון טריקען־צימער. „15 מיידלעך אין די טריקען־צימערן, די היטץ איז פון 80 ביז 90 גראַד פאַר לייוועגט, 100 גראַד און מעהר פאַר באַטיסט. 12 מיידלעך ביגלען און לעגען צונויף (די באַטיסט א.ד.ג.) אין אַ קליינעם צימער פון אַן ערך 10 פוס אין קוואַדראַט, און אין מיטען שטעהט אַ געשלאָסענער אויוועז. די מיידלעך שטעהען אַרום דעם אויוועז, וועלכער גיט אַרויס אַ שרעקליכע גלוט און טריקענט שנעל די באַטיסט פאַר די ביגלערינס. די צאָהל אַרבייט־שטונדען פאַר די דאָזיגע „הענד" איז אונבעשרענקט. ווען עס איז דאָ פיעל צו טהאָן, אַרבייטען זיי ביז 9 אָדער 12 ביינאַכט פיעל טעג איינע נאָך די אַנדערע." (רעפּאָרט עטצ. אָקטאָבער 1862, ז. 56.) איין דאָקטאָר ערקלערט: „ספּעציעלע שטונדען פאַר אָבקיהלען זיך זיינען ניט ערלויבט, נאָר ווען די טעמפּעראַטור ווערט אונמעגליך אריבערצו־טראָגען, אָדער די אַרבייטערקעס' הענד ווערן שמוציג פון שוויס, דאַן ערלויבט מען זיי אַוועקצוגעהן אויף אַ פּאָר מינוט.... מיין ערפאַהרונג אין דער בע־האַנדלונג פון קראַנקהייט ביי אַט די אַרבייטערינען צווינגט מיך צו בעשטעטיגען, אַז זייער געזונד־צושטאַנד שטעהט ווייט נידעריגער פון דעם צושטאַנד פון די באַוועל־שפּינערקעס. (און קאַפּיטאַל אין זיינע פּעטיציעס צום פּאַרלאַמענט האָט זיי געמאָלט אויף רובענס' שטייגער נאָך צופיעל געזונד.) די קראַנקהייטען, פון וועלכע זיי ליידען אַם מייסטען זיינען שווינדזוכט, בראָנכיט, געבעהרמוטער־קראַנקהייטען, היסטעריקע אין דער שרעקליכסטער פאָרם און רומאַטיזם. אַט די אַלע קראַנקהייטען נעהמען זיך נאָך מיין מיינונג, דירעקט אָדער אינדירעקט, פון דער איבערהיצטער לופט פון זייערע אַרבייט־צימערן און פון דעם וואָס עס פעהלט זיי גענוג וואַרימער קליידונג צו בעשיצען זיך פון דער קאַלט־פייכטער לופט ווען זיי געהען אַהיים אין די ווינטער־מאָנאַטען." (דאָרט גופא, ז. 56 און 57.) די פאַבריק־אינספּעקטאָרען בעמערקען וועגען דעם צוגעגעבענעם געזעץ פון 1863, וואָס מען האָט אַרויסגעריסען פון די לוסטיגע „בלייכער אין דער פרייער לופט" ווי פאָלגט: „דער דאָזיגער אַקט האָט ניט נאָר פערפעהלט צו געבען די אַרבייטער די בעשיצונג, וואָס עס דאַכט זיך אַז ער גיט, נאָר ער ענטהאַלט אַ פּונקט... וועלכער איז אַזוי פאָרמולירט, אַז די בעשיצונג קאָן ערשט קומען, ווען מען כאַפּט ביי דער אַרבייט קינדער און פרויענצימער נאָך 8 אוהר אין אָבענד, און אפילו יעמאָלט איז די מעטאָדע דאָס צו בעווייזען אַזוי פערפלאָנטערט, אַז מען קאָן נאַרניט דערוואַרטען זיי זאָלען בעשטראָפט ווערן דערפאַר." (דאָרט גופא, ז. 52.) „אַלס אַן אַקט, וואָס האָט אַ וואוילטע־טיגען און ערציהערישען צוועק איז ער אינגאַנצען אַ דורכפאַל. מען קאָן עס דאָך ניט אָנרופען וואוילטאָטיג, צו ערלויבען אָדער ריכטיגער צו צווינגען פרויען

דורכ'ן געזעץ. דער דאָזיגער קאָנטראָל ווייזט זיך דעריבער ארויס אין דער ערשטער העלפט פון 19טען י.ה. בלויז אלס אַן אויסנאהם־געזעצגעבונג.[187] אַזוי באלד ווי דער געזעלשאפטליכער קאָנטראָל האָט איינגענומען דעם גאָר־ערשטען געביט פון דעם נייעם פּראָדוקציאָנס־אופן, האָט זיך ארויסגעוויזען, אז אונטער דער צייט זיינען ניט נאָר אַ סך אנדערע פּראָדוקציאָנס־צווייגען אריינגעטרעטען אין דעם ספּעציעלען פאבריק־רעזשים, נאָר אז אפילו פאבריקאציעס מיט מעהר אָדער ווייניגער פערעלטערטע מעטאָדען, ווי טעפּערייען, גלעזערייען, א.אז.וו., אלט־מאָדישע מלאכות, ווי די בעקעריי, און ענדליך אפילו די פערשפּרייטע אזוי־גערופענע הויז־אינדוסטריען, ווי נעגעל־מאכעריי א.אז.וו.[188] זיינען שוין פון לאַנג אַן אריינגעפאלען אין דער קאפּיטאליסטישער עקספּלואטאַציע, פּונקט אזוי פיעל ווי די פאבריק אליין. די געזעצגעבונג איז דעריבער געווען געצוואונגען אראָבצו־וואַרפען ביסלעכוויוז איהר אויסנאהם־כאראקטער, אָדער וואו זי פיהרט זיך אויפ'ן שטייגער פון דער רוימישער קאזואיסטיק [וואָס דרינגט פון איין פאל אויף דעם אנדערן], ווי דהיינו אין ענגלאנד, צו דערקלערן יעדעם הויז, וואו מען טהוט ארבייט, פאר א פאבריק (פאקטאָרי).[189]

2. די געשיכטע פון דער רעגולירונג פונ'ם ארבייטס־טאָג אין איינינע פּראָדוקציאָנס־צווייגען, און דער קאמף פאר אזא

---

[187] „די בעשעפטיגונגען, וועלכע זיינען געשטעלט געוואָרן אונטער א בעשרענקונג, זיינען געווען פערבונדען מיט דער פאבריקאציע פון טעקסטיל־סחורה, מיט דער הילף פון דאמף און וואסער־קראפט. אז ארבייט־צווייג האט געמוזט ערפילען צוויי תנאים איידער ער האט געקאנט געשטעלט ווערן אונטער א פאבריק־אינספעקציע: דער געברויך פון דאמף אדער וואסער־קראפט און די בעארבייטונג פון בעשטימטע פעדים־שטאפען." (רעפּארטס עטצ. אקטאבער 1864, ז. 8.)

[188] א זעהר רייכער מאטעריאל וועגען דעם צושטאנד פון דער אזוי־גערופענער הויזליכער אינדוסטריע געפינט זיך אין די לעצטע בעריכטען פון דער „טשילדרענס עמפּלאָימענט קאמישיאן".

[189] „די געזעצען פון דער לעצטער סעשיאָן (1864) ... נעהמען ארום פערשיידענע ארבייט־צווייגען, וועלכע שיידען זיך אב אין זייערע פיהרונגען זעהר פיעל איינע פון די אנדערע. דער פערברויך פון מעכאנישער קראפט אַנצוטרייבען די ווערקצייג־מאשינען געהערט שוין ניט מעהר צו די נויטינע פארבעדינגונגען, כדי צו בעצייכענען עס געזעצליך אלס פאבריק." (דארט גופא, ז. 8.)

ווערטה אָדער דאָס ארויסקריגען פון מעהר־ארבייט איז דער ספּע־ציפישער אינהאַלט און צוועק פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָ־דוקציאָן, אונאָבהענגיק פון יעדער ענדערונג אין דעם אופן פון דער פּראָדוקציאָן גופא, וואָס קאָן ארויסוואַקסען פון דער אונטער־אָרדנונג פון ארבייט צו קאַפּיטאַל. ער געדענקט, אז פון דעם שטאַנדפּונקט, וואָס מיר האָבען ביז אהער ענטוויקעלט, טרעט נאָר אריין דער זעלבשטענדיגער ארבייטער, ד.ה. דער געזעצליך־מינדי־גער ארבייטער, אלס סחורה־פערקויפער אין אָן אָבמאַך מיט דעם קאַפּיטאַליסט. פאָלגליך, אויב אין אונזער היסטאָרישער סקיצע שפּיעלט א הויפּט־ראָליע פון איין זייט די מאָדערנע אינדוסטריע, און פון דער אנדער זייט די ארבייט פון פיזיש־ און געזעצליך־אונמינדיגע, האָט די ערשטע געהאַט פאַר אונז א בעדייטונג נאָר אלס בעזונדער ספערע פון ארבייט־אויסזויגונג, און די אנדערע נאָר אלס ספּעציעל־אויפפאַלענדער ביישפּיעל פון דער דאָזיגער ארבייט־אויסזויגונג. אָבער, אפילו ניט פערכאַפּענדיג אפריהער די ווייַ־טערדיגע ענטוויקלונג [פון אונזער אונטערזוכונג], קומען מיר, שוין פון דעם צוזאמענהאַנג בלויז פון די געשיכטליכע פאַקטען אליין, צו די פאָלגענדע שלוסען:

1. די שטרעבונג פון קאַפּיטאַל פועל צו זיין אַ אונבעגרע־ניצטע און אונרעגולירטע פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג ווערט קודם בעפריעדיגט אין די אינדוסטריען, וואָס זיינען רע־וואָלוציאָנירט געוואָרן דורך וואַסער־קראַפט, דאַמף און מאַשינע־ריע—די ערשטע בעשאַפונגען פון דעם מאָדערנעם פּראָדוקציאָנס־אופן, די באַוועל־, וואָל־, פלאַקס־ און זייד־שפּינערייען און וועבע־רייען. דער פערענדערטער מאַטעריעלער פּראָדוקציאָנס־אופן און די פערענדערטע געזעלשאַפטליכע שייכות'ן פון די פּראָדוצירער,[186] וואָס קומען מיט איהם, שאַפען א פריהער אָן איבערטרייבונג, וואָס האָט קיין שיעור ניט, און דערנאָך, אלס געגענזאַץ, רופען זיי ארויס אַ געזעלשאַפטליכען קאָנטראָל, וועלכער בעשרענקט, רעגולירט און גלייכט אויס דעם ארבייטס־טאָג מיט זיינע הפסקות

---

[186] „די האלטונג פון יעדערן פון אט דיביידע קלאסען (קאפּיטאליסטען און ארבייטער) איז דער רעזולטאט פון די פערהעלטענישען, אין וועלכע זיי געפינען זיך." (רעפּאָרטס עטצ. אָקטאָבער 1848, ז. 113.)

דער פאבריק־פילאזאף אורע בראנדמארקט עס דעריבער אלס אן אייביגע שאנדע פאר דעם ענגלישען ארבייטער־קלאס, פאר וואס ער האט אויפגעשריבען אויף זיין פאהן „די שקלאווערייי פון די פאבריק־געזעצען” אנטקעגענאיבער דעם קאפיטאל, וועלכער האט מוטהיג געקעמפט פאר דער „פאלקאמענער פרייהייט פון דער ארבייט”. [192]

פראנקרייך הינקט לאנגזאם נאך הינטער ענגלאנד. די פעבּ־רואר־רעוואלוציע איז געוועזן נויטיג, עס זאל געבוירן ווערן דאס צוועלף־שטונדען־געזעץ,[193] וואס איז נאך מעהר פעהלערהאפטיג איידער זיין ענגלישער אריגינאל. פונדעסטוועגען אבער האט די פראנצויזישע רעוואלוציאנערע מעטאדע איהרע ספעציעלע מעלות. מיט איין קלאפּ דיקטירט זי דיזעלביגע בעגרעניצונג פון ארבייטס־טאג פאר אלע ווערקשטאטען און פאבריקען אהן אן אונטערשייד, בעת די ענגלישע געזעצגעבונג גיט־נאך ניטווילענדיג, אונטער דעם דרוק פון די אומשטענדען, אמאל אויף איין פונקט, אמאל אויף דעם אנדערן, און פערדרעהט זיך נאכאנאנד אין אלע נייע יורי־

אלע פאבריק־געזעצען, און די דריטע דיענט שוין אפילו ווי א צודעק פאר רעאקציאנערע שווינדלען.

[192] אורע (פראנצויזישע איבערזעצונג): „פילאזאפיע דע מאניפאקטיר”, פאריז 1836, באנד 2, ז. 39, 40, 67, 77, א.אז.וו.

[193] אין דעם בעריכט פון דעם „אינטערנאציאנאלען סטאטיסטישען קאנגרעס אין פאריז, 1855”, זאגט זיך צווישען אנדערעס: „דאס פראנצויזישע געזעץ, וואס בעשרענקט דעם דויער פון דער טעגליכער ארבייט אין פאבריקען און ווערקשטאטען אויף 12 שטונדען, בעגרעניצט נים די ארבייט אין פעסט־גע־שטעלטע שטונדען; ווארים נאר פאר קינדער־ארבייט איז פארגעשריבען די פעריאדע צווישען 5 אוהר אין דער פריה און 9 אוהר אבענדס. איין טייל פון די פאבריקאנטען האט זיך דעריבער בענוצט מיט דעם רעכט, וואס דאס פאטאלע שווייגען פון געזעץ גיט זיי, כדי צו לאזען אנגעהן די ארבייט טאג איין, טאג אויס, אהן אן אבשטעל, א חוץ אפשר זונטאגס. זיי בענוצען דערצו צוויי פער־שיידענע ארבייטער־רייהען, פון וועלכע קיין רייה פערברענגט נים אין פאבריק מעהר ווי 12 שטונדען, אבער די ארבייט פון אזא פאבריק געדויערט טאג און נאכט. דאס געזעץ איז בעפריעדיגט, צי איז אבער אויך די הומאניטעט בע־פריעדיגט?” א חוץ דעם „שעדליכען איינפלוס פון דער נאכט־ארבייט אויף דעם מענשליכען ארגאניזם”, ווערט אויך בעטאנט „דער פערדארבליכער איינפלוס פון דעם, וואס דיביידע געשלעכטער זיינען צוזאמען ביינאכט אין דעמזעלבינגען טונקעל־בעלויכטעטען ווארשטאט־צימער.”

רעגולירונג, וואָס האָט נאָך אָן אין אַנדערע צווייגען, בעוויזען קלאָר, אַז דער פּעראַיינצעלטער אַרבייטער, דער אַרבייטער אַלס „פרייער“ פערקויפער פון זיין אַרבייטס־קראַפט, איז אויף אַ געוויסער ענטוויקלונגס־שטופע פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציאָן ניט בכח אַרויסצוּווייזען אַ ווידערשטאַנד. דער איינפיהר פון אַ נאָרמאַל־אַרבייטס־טאָג איז דעריבער אַ פּועל יוצא פון אַ פערלענגערטען, מעהר אָדער ווייניגער פערדעקטען בירגערקריעג צווישען דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס און דעם אַרבייטער־קלאַס. אַזוי ווי דער קאַמף קומט פאָר אין דער ספערע פון דער מאָדערנער אינדוסטריע, שפּיעלט ער זיך צוערשט פאַנאַנדער אין איהר געבורטסלאַנד — אין ענגלאַנד.[190] די ענגלישע פאַבריק־אַרבייטער זיינען געווען די פאָר־קעמפער ניט נאָר פון דעם ענגלישען, נאָר פון דעם מאָדערנעם אַרבייטער־קלאַס איבערהויפּט, און אַזוי אויך זיינען זייערע טעאָרעטיקער געווען די ערשטע, וואָס האָבען אַרויסגערופען אין קאַמף די טעאָריע פון קאַפּיטאַל.[191]

[190] בעלגיען דער גן־עדן פון דעם קאָנטינענטאַלען ליבעראַליזם ציינט אפילו ניט קיין סימן פון אַזאַ בעוועגונג. אפילו אין איהרע קויהלען־ און מעטאַל־מינען ווערן אַרבייטער פוןביידע געשלעכטער און פון יעדען עלטער פערצעהרט מיט פאָלקאָמענער „פרייהייט“ פאַר יעדער צייט־דויער און אין יעדער צייט־פעריאָדע. אויף יעדע 1000 פּערזאָנען, וואָס זיינען בעשעפטיגט אין די דאָזיגע מינען, קומען אויס 738 מענער, 88 פרויען, 135 אינגלען און 44 מיידלעך אונטער 16 יאָהר; אין די שמעלץ־אויווענס א.ד.ג. קומען אויס אויף יעדע 1000 מענער 149 פרויען, 98 אינגלען און 85 מיידלעך אונטער 16 יאָהר. צו דעם קומט נאָך צו אַ נידעריגער אַרבייטס־לוין פאַר אַן אונגעהויערער עקספּלואַטאַציע פון דערוואַקסענע און ניט־דערוואַקסענע אַרבייטס־קרעפטען, וואָס בעטרעפט דורכשניטליך 2 שילינג 8 פענס אַ טאָג פאַר מענער, 1 שילינג 8 פענס פאַר פרויען, 1 שילינג 2½ פענס פאַר קינדער. דערפאַר האָט בעלגיען אין 1863 טאָקע פערטאָפּעלט, אין פערגלייך מיט 1850, די סומע און ווערטה פון איהר עקספּאָרט פון קויהלען, אייזען א.אַז.וו.

[191] ווען ראָבערט אָווען, גלייך נאָך 1810, האָט ניט נאָר בעוויזען טעאָרעטיש די נויטווענדיגקייט פון אַ בעשרענקונג פון דעם אַרבייטס־טאָג, נאָר האָט ווירקליך איינגעפיהרט דעם 10־שטונדען־טאָג אין זיין פאַבריק אין ניו לאַנאַרק, האָט מען דאָס אויסגעלאַכט ווי אַ קאָמוניסטישע אוטאָפּיע, פּונקט אַזוי ווי מען האָט אויסגעלאַכט זיין פערבינדונג פון „קינדערשער ערציהונג מיט פּראָדוקטיווער אַרבייט“, און פּונקט ווי די קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטליכע אונטערנעהמונגען, וועלכע ער האָט דער ערשטער אַרויסגערופען אין לעבען. היינטיגען טאָג איז די ערשטע אוטאָפּיע אַ פאַבריק־געזעץ, די צווייטע פיגורירט אַלס אָפיציעלע פראַזע אין

א געזעץ, לויט וועלכען 8 שטונדען זאָלען אויסמאַכען דעם נאָר־מאַל־ארבייטסטאָג אין אַלע שטאַאטען פון דער אַמעריקאַנער פער־אייניגונג. מיר זיינען ענטשלאָסען אַנצו־ווענדען אונזער גאַנצע מאַכט ביז אָט דער הערליכער רעזולטאַט וועט דערגרייכט ווערן."[196] אין דערזעלביגער צייט (אָנהויב סעפּטעמבער 1866) האָט בע־שלאָסען דער קאָנגרעס פון דער „אינטערנאציאָנאַלער ארבייטער אסאָציאַציאָן אין זשענעווא, לויט דעם פּאָרשלאָג פון דעם לאָנ־דאָנער גענעראַל־ראַטה: „מיר דערקלערן די בעשרענקונג פון דעם ארבייטס־טאָג פאַר אַן ערשטען בעדינג, וואָס אָהן איהם וועלען אַלע אנדערע שטרעבונגען צו ווערן עמאַנציפּירט מוזען זיין א דורכפאַל.... מיר שלאָגען פאָר 8 ארבייט־שטונדען פאַר דעם געזעצליכען גרעניץ פון ארבייטס־טאָג."

אָט אזוי האָט די ארבייטער־בעוועגונג, וועלכע איז אינסטינק־טיוו ארויסגעוואַקסען פון די פּראָדוקציאָן־פּערהעלטענישען גופא, ארויפגעלעגט איהר חתימה, אויףביידע זייטען פון אַטלאַנטישען ים, אויף די ווערטער פון דעם ענגלישען פאַבריק־אינספּעקטאָר ר. דזש. סאָנדערס, וועלכער האָט געזאָגט: „עס איז ניטאָ קיין אויסזיכט אויף ערפאָלג דורכצופיהרן ווייטערע רעפאָרמען אין דער געזעלשאַפט, ווען דער ארבייטס־טאָג וועט ניט אַפריהער ווערן בעשרענקט, און ווען די פאָרגעשריבענע בעשרענקונג וועט ניט שטרענג דורכגעזעצט ווערן."[197]

מען מוז מודה זיין, אז אונזער ארבייטער קומט אַרויס פון דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס אַנדערש איידער ער איז אין איהם אריינגעגאַנגען. אויפ'ן מאַרק איז ער ארויסגעטרעטען אַלס בע־

---

[196] „מיר, די ארבייטער פון דונקירק, ערקלערן, אז די לענג פון דער אַרבייט־צייט, וואָס פאָדערט זיך אונטער דעם איצטיגען סיסטעם, איז צו־גרויס און לאָזט ניט איבער דעם ארבייטער קיין צייט פאַר ערהאָלונג און ענטוויקלונג, ריכטיגער געזאָגט, עס דריקט איהם ארונטער צו א צושטאַנד פון קנעכטשאַפט, וואָס איז ניט פיעל בעסער ווי שקלאַווערײַ. דעריבער בעשליסען מיר, אז 8 שטונדען זיינען גענוג פאַר א טאָג ארבייט און אזוי מוז עס געזעצליך אַנערקענט ווערן; דעריבער ווענדען מיר זיך צו דעם גרויסען העבּ־שטאַנג, די פּרעסע, אונז צו קומען צו הילף... אוּן בעשליסען, אז אַלע וועלכע וועלען אונז ענטזאָגען אין דער הילף, זאָלען בעטראַכט ווערן ווי פיינד פון ארבייטס־רעפאָרם און ארבייטער־רעכט." (בעשלוסען פון די ארבייטער אין דונקירק, שטאַאט ניו יאָרק, 1866.)

[197] רעפּאָרטס עטצ. אָקטאָבער 1848.

דישע פּלפּולים.[194] פון דער אַנדער זייט פּראָקלאַמירט דאָס פּראַנ־צויזישע געזעץ אַלס אַ פּרינציפּ דאָס, וואָס אין ענגלאַנד איז אויס־געקעמפּט געוואָרן נאָר אין נאָמען פון קינדער, ניט־דערוואַקסענע און פרויענצימער, און ערשט אין דער לעצטער צייט איז עס גע־פאָדערט געוואָרן אַלס אַן אַלגעמיין רעכט.[195]

אין די פעראייניגטע שטאַאַטען פון נאָרד אַמעריקאַ איז יעדע זעלבשטענדיגע אַרבייטער־בעוועגונג געבליבען פּאַראַליזירט, כל זמן די שקלאַווערייַ האָט צוקאַליעטשעט איין טייל פון דער רעפּובליק. די אַרבייט קאָן זיך דאָרט ניט עמאַנציפּירן אין דער ווייסער הויט, אַזוי לאַנג ווי זי ווערט געבראַנדמאַרקט אין דער שוואַרצער הויט. אָבער פון דעם טויט פון דער שקלאַווערייַ האָט גלייך אַרויסגעשפּראָצט אַ נייַ יונג־געוואָרען לעבען. די ערשטע פרוכט פון דעם בירגערקריעג איז געווען די 8־שטונדען־אַגיטאַציע, וועלכע האָט געשפּרייזט מיט 7 מייל־שטיוועל פון אַ לאָקאָמאָטיוו פון אַטלאַנטישען ביז׳ן שטילען ים, פון ניו־ענגלאַנד ביז קאַליפאָר־ניאַ. דער אַלגעמיינער אַרבייטער־קאָנגרעס אין באַלטימאָר (16טען אויגוסט 1866) האָט ערקלערט: „די ערשטע און גרויסע נויט פון דער געגענוואַרט, כדי צו בעפרייען די אַרבייט אין דעם לאַנד פון דער קאַפּיטאַליסטישער שקלאַווערייַ, איז די דורכפיהרונג פון

194 „צום ביישפּיעל איז מיין דיסטריקט איז דערזעלביגער פאַבריקאַנט, אין דערזעלביגער פאַבריק־געביידע, אַ בלייכער און פאַרבער אונטער דעם בלייכערייַ און פאַרבעריַ־אַקט, אַ דרוקער אונטער דעם „פּרינט־וואָרקס אַקט” און אַן אַפּרע־טעור [פינישער] אונטער דעם פאַבריק־אַקט.... (מר. בייקער׳ס רעפּאָרט אין „רעפּאָרטס עטצ. פאַר דעם 31טען אָקטאָבער 1861, ז. 20) נאָכדעם ווי ער רעכענט אויס די פערשיידענע בעשטימונגען פון די דאָזיגע אַקטען און די קאָמפּליקאַציעס, וואָס נעהמען זיך דערפון, זאָגט הערר בייקער: „מען זעהט דערפון, ווי שווער עס מוז זיין צו פערזיכערן די ערפילונג פון אַט די דריי פּאַרלאַמענט־אַקטען, ווען דער פאַבריקאַנט וויל זיך אויסדרעהען פון דעם געזעץ.” די יוריסטען אָבער זיינען דורכדעם געזיכערט מיט פּראָצעסען.

195 אַזוי וואַגען ענדליך די פאַבריק אינספּעקטאָרען צו זאָגען: „אַט די תירוצים (פון קאַפּיטאַל אַנטקעגען דער געזעצליכער בעשרענקונג פון דער אַרבייט־צייט) מוזען פאַלען לגבי דעם אומפּאַסענדען פּרינציפּ פון די רעכטען פון אַרבייט.... עס איז פאַראַן אַ צייט, ווען דעם מייסטער׳ס רעכט אויף זיין אַרבייטער׳ס אַרבייט הערט אויף און דער אַרבייטער ווערט אַליין דער בעל־הבית איבער זיין צייט, אפילו ווען עס איז נאָך ניט קיין פראַגע פון פאָלשטענדיגער ערשעפּונג.” (רעפּאָרטס עטצ., אָקטאָבער 1862, ז. 54.)

אנשטאט דעם הויכקלינגענדען קאטאלאָג פון די „ניט אָבנעהמ־ בארע מענשענרעכט״ קומט די בעשיידענע „מאגנא כארטא״ פון א געזעצליך־בעשרענקטען ארבייטס־טאָג, וועלכע „מאכט ענדליך קלאָר ווען די צייט, וואָס דער ארבייטער פערקויפט, ענדיגט זיך, און ווען די צייט, וואָס געהערט צו איהם אליין, פאנגט זיך אָן.״ [201] קוואנטום מוטאטוס אב איללאָ! [וואָס פאר אן ענדערונג זינט דאָן!].

---

[201] „נאָך א גרעסערע טובה בעשטעהט דעריין, וואָס ענדליך איז אויפגע־ שטעלט געוואָרן א גרעניץ צווישען דעם ארבייטער׳ס צייט, וואָס געהערט צו איהם, און די צייט וואָס געהערט זיין בעל־הבית. דער ארבייטער ווייס איצטער ווען עס ענדיגט זיך די צייט וואָס ער פערקויפט, און ווען עס פאנגט זיך אן די צייט, וואָס געהערט איהם אליין און אזוי ווי ער ווייס עס גענוי אויף פריהער, איז ער אימשטאנד צו בעשטימען זיינע מינוטען אין פאראויס פאר זיינע אייגענע צוועקען.״ (דאָרט גופא, ז. 52.) „דורכדעם וואָס זיי (די פאב־ ריק־געזעצען) האבען געמאכט די ארבייטער פאר די הארען פון זייער אייגענער צייט, האבען זיי אריינגעגעבען אין זיי א מאראלע ענערגיע, וועלכע גרייט זיי צו פאר דער געלעגענטליכער אויסאיבונג פון פאליטישער רעכט.״ (דאָרט גופא, ז. 47.) מיט א בעהאלטענער איראניע און אין זעהר פארזיכטיגע אויסדרוקען דייטען אן די פאבריק־אינספעקטארען, אז דאס איצטיגע 10־שטונדען־געזעץ בע־ פרייט איינינערמאסען אויך דעם קאפיטאליסט פון זיין ברוטאליטעט, וואס איז נאטירליך פאר איינעם, וועלכער איז בלויז א פערקערפערונג פון קאפיטאל, און גיט איהם צייט פאר א ביסעל „בילדונג״. „פריהער האט דער מייסטער ניט געהאט קיין צייט פאר קיין אנדער זאך אויסער געלד, דער דיענער—פאר קיין אנדער זאך אויסער ארבייט.״ (דאָרט גופא, ז. 48.)

זיצער פון דער סחורה „ארבייטס־קראפט” קעגענאיבער אנדערע סחורה־בעזיצער: א סחורה בעזיצער אנטקעגען א סחורה־בעזיצער. דער קאנטראקט, דורך וועלכען ער האט דעם קאפיטאליסט פערקויפט זיין ארבייטס־קראפט, האט בעוויזען, אזוי צו זאגען, שווארץ אויף ווייס, אז ער האט א פרייע דעה איבער זיך אליין. נאך דעם ווי דער מסחר איז געשלאסען שטעלט זיך ארויס, אז ער איז ניט געוועזען „קיין פרייער אגענט”, אז די צייט, אויף וועלכער ער איז פריי צו פערקויפען זיין ארבייטס־קראפט, איז די צייט, אויף וועלכער ער איז געצוואונגען זי צו פערקויפען;[198] אז פאקטיש לאזט איהם זיין אויסזויגער ניט אב, „כל זמן עס איז נאך פאראן א מוסקול, א נערוו, א טראפען בלוט צו עקספלואטירען.[199]. כדי צו בעשיצען זיך אנטקעגען דער „שלאנג פון אלע זייערע צרות”, מוזען די ארבייטער זיך פעראייניגען און אלס קלאס זעהן דורכ־צוזעצען א שטאאט־געזעץ, א באריער אויפגעשטעלט פון דער גע־זעלשאפטליכער אויבערמאכט, וואס דערלאזט זיי אליין ניט, דורך א פרייוויליגען קאנטראקט מיט דעם קאפיטאל, צו פערקויפען זיך און זייערע פאמיליעס אין שקלאווערייַ און טוידט אריין.[200]

---

[198] „די דאזיגע פאסירונגען (די מאנעווערען פון קאפיטאל צ.ב.ש. פון 1848 ביז 1850) האבען ארויסגעבראכט דעם זיכערן בעוויז, ווי פאלש עס איז די בעהויפטונג, וואס ווערט אפט געמאכט, אז די ארבייטער דארפען ניט קיין שוץ, נאר דארפען בעטראכט ווערן אלס פאלשטענדיג פריי צו טהאן וואס זיי ווילען מיט דעם איינציגען אייגענטום, וואס זיי בעזיצען—מיט דער ארבייט פון זייערע הענד און דעם שווייס פון זייערע שטערנס.” (רעפארטס, אפריל 1850, ז. 45.) „פרייע ארבייט, אויב מען קאן זי איבערהויפט אזוי אנרופען, מוז האבען דעם שטארקען ארעם פון געזעץ זי צו בעשיצען אפילו אין א פרייער לאנד.” (רעפארטס אקטאבער 1864, ז. 34.) „צו ערלויבען, און דאס מיינט דאס אייגענע ווי צווינגען... 14 שטונדען א טאג צו ארבייטען מיט אדער אהן מאהלצייטען א.אז.וו. (רעפארטס, אפריל 1863, ז. 40.)

[199] פ. ענגעלס, „לאגע דער ארבייטענדען קלאסע אין ענגלאנד”, 1845.

[200] „די 10־שטונדען־ביל האט אין די בעטרעפענדע אינדוסטריע־צווייגען „געראטעוועט די ארבייטער פון א פאלשטענדיגער דעגענעראציע און האט בע־שיצט זייער פיזישען צושטאנד.” (רעפארטס, אקטאבער 1859, ז. 47.) „דאס קאפיטאל (אין די פאבריקען) קאן קיינמאל ניט האלטען אין בעוועגונג די מא־שינעריע אריבער א בעגרענצטער צייט־פעריאדע, ניט שעדיגענדיג די בעשעפ־טיגטע ארבייטער אין זייער געזונד און אין זייער מאראל; און זיי זיינען ניט אין דער לאגע זיך אליין צו בעשיצען.” (דארט גופא, ז. 8.)

דעם אויסגעלעגטען וואריאבלען קאפיטאל איז בכן גלייך צו דעם דורכשניט ווערטה פון איין ארבייט־קראפט, גע'כפל'ט מיט דער צאהל פון די פערברויכטע ארבייט־קרעפטען. ביי א בעשטימטען ווערטה פון דער ארבייט־קראפט שטעהט פאלגליך די גרויס פון דעם וואריאבלען קאפיטאל אין א דירעקטער פראפארציע צו דער צאהל פון די גלייכצייטיג־בעשעפטיגטע ארבייטער. אויב דער טאג־ווערטה פון אן ארבייט־קראפט איז 1 טאלער, מוז, הייסט עס, אויסגעלעגט ווערן א קאפיטאל פון 100 טאלער, כדי צו עקספלואטירן טעגליך 100 ארבייט־קרעפטען, נ טאלער, כדי צו עקספלואטירן טעגליך נ ארבייטער.

פונקט אזוי אויך, ווען א וואריאבלער קאפיטאל פון 1 טאלער, דער טאג־ווערטה פון איין ארבייט־קראפט, פראדוצירט א טעגליכען מעהרווערטה פון 1 טאלער, דאן פראדוצירט א וואריאבלער קאפיטאל פון 100 טאלער א טעגליכען מעהרווערטה פון 100, און א וואריאבלער קאפיטאל פון נ טאלער—א טעגליכען מעהרווערטה פון 1 טאלער גע'כפל'ט אויף נ. די מאסע פון דעם פראדוצירטען מעהרווערטה איז בכן גלייך צו דעם מעהרווערטה, וואס דער ארבייטס־טאג פון דעם איינצעלנעם ארבייטער ברענגט, גע'כפל'ט מיט דער צאהל פון די בעשעפטיגטע ארבייטער. אזוי ווי אבער, ווייטער גערעדט, די מאסע מעהרווערטה, וועלכע דער איינצעלנער ארבייטער פראדוצירט—ביי א בעשטימטען ווערטה פון דער ארבייטס־קראפט—ווערט בעשטימט דורך דער ראטע פונ'ם מעהרווערטה; מיט אנדערע ווערטער: דורך דער פראפארציע פון דעם ארבייטער'ס מעהר־ארבייט צו זיין נויטווענדיגער ארבייט, פאלגט דערפון אט דאס ערשטע געזעץ: די מאסע פון דעם פראדוצירטען מעהרווערטה פון א וואריאבלען קאפיטאל איז גלייך צו דער גרויס פון אט דעם אויסגעלעגטען וואריאבלען קאפיטאל, גע'כפל'ט מיט דער ראטע פון דעם מעהרווערטה; אדער זי איז גלייך צו דעם ווערטה פון אן ארבייט־קראפט, גע'כפל'ט מיט דעם גראד פון איהר עקספלואטאציע און גע'כפל'ט מיט דער צאהל פון די גלייכצייטיג־בעשעפטיגטע ארבייט־קרעפטען.

עס ווערט די גאנצע צייט אנגענומען, ניט נאר אז דער ווערטה פון א דורכשניטס־ארבייט־קראפט איז א בעשטענדיג־

ניינטער קאַפּיטעל.

די ראַטע און מאַסע פון דעם מעהרווערטה.

מיר נעהמען אַן, אַזוי ווי פריהער, אויך אין אַט דעם קאַפּיטעל, אַז דער ווערטה פון דער ארבייט־קראַפט, דאָס הייסט דער טייל פון דעם ארבייטס־טאָג, וואָס איז נויטווענדיג צו רעפּראָדוצירן אָדער אויפהאַלטען די ארבייט־קראַפט, איז אַ בעשטימטע, שטענ־דיגע גרויס.

וויבאַלד דאָס ווערט אָנגענומען לכתחילה, איז וויסענדיג די ר אַ ט ע פון מעהרווערטה, ווייס מען שוין אויך ד י מ אַ ס ע פון מעהרווערטה, וואָס דער איינצעלנער ארבייטער גיט דעם קאַ־פּיטאַליסט אין אַ בעשטימטער פּעריאָדע פון צייט. בעטרעפט צ.ב.ש. די נויטווענדיגע ארבייט 6 שטונדען טעגליך, אויסגעדריקט אין אַ גאָלד־סכום פון 3 שילינג אָדער 1 טאָלער, איז 1 טאָלער דער ווערטה פון אַ טאָג ארבייט־קראַפט, אָדער דער אויסגעלעגטער קאַפּיטאַל־ווערטה ביים איינקויפען אַזאַ ארבייט־קראַפט. וויפיעל מעהרווערטה וועט אַט דער טאָלער ברענגען דעם קאַפּיטאַליסט? דאָס הענגט אָב פון דער ר אַ ט ע פ ו ן מ ע ה ר ו ו ע ר ט ה. אויב די ראַטע איז 50 פּראָצענט, וועט דער מעהרווערטה אויס־מאַכען ½ טאָלער; איז די ראַטע פון מעהרווערטה 100 פּראָצענט, וועט דער דאָזיגער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל פון 1 טאָלער ברענגען אַ מאַסע מעהרווערטה פון 1 טאָלער, אָדער [מיט אַנדערע ווערטער] דער ארבייטער ברענגט איין טעגליך אַ מאַסע מעהרווערטה פון 6 שטונדען. די ראַטע פון דעם מעהרווערטה בעשטימט, הייסט עס, די סומע אָדער די מ אַ ס ע פ ו ן מ ע ה ר ו ו ע ר ט ה, וואָס דער איינצעלנער ארבייטער פּראָדוצירט, אויב זיין ארבייט־קראַפט איז בעשטימט.

דער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל איז אָבער דער געלד־אויסדרוק פאַר דעם גאַנצען ווערטה פון אַלע ארבייט־קרעפטען, וועלכע דער קאַפּיטאַליסט פערברויכט אין דערזעלבער צייט. דער ווערטה פון

די מאַסע פון מעהרווערטה בעטרעפט דאַ אויך 200 שילינג א טאָג. —קאַוטסקי.]

די גרויס פון דער צאָהל פון א פּראָדוקט בייט זיך ניט, ווען די צאָהל־גרויס פון זיינע פאַקטאָרען בייט זיך גלייכצייטיג אין א אומגעקעהרטער ריכטונג.

אין דער שאַפונג פון א בעשטימטער מאַסע מעהרווערטה קאָן דעריבער די פערקלענערונג פון איין פאַקטאָר פערפולט ווערן דורך דער פערגרעסערונג פון דעם אנדער פאַקטאָר. א פערקלענערונג פון דער ראַטע פון מעהרווערטה ענדערט ניט די מאַסע פון מעהר־ווערטה, ווען דער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל אָדער די צאָהל פון די בעשעפטיגטע ארבייטער וואַקסט אין דערזעלביגער צייט. א וואַ־ריאַבלער קאַפּיטאַל פון 100 טאָלער, וואָס בעשעפטיגט 100 אר־בייטער מיט א מעהרווערטה־ראַטע פון 100 פּראָצענט, שאַפט א מעהרווערטה־מאַסע פון 100 טאָלער. מען קאָן רעדוצירן די ראַטע פון מעהרווערטה אויף א העלפט, און די מאַסע פון מעהרווערטה וועט בלייבען דיזעלביגע, ווען דער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל און די צאָהל פון די בעשעפטיגטע ארבייטער ווערט אין דערזעלביגער צייט פערטאָפּעלט. און אומגעקעהרט. ווערט דער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל פערקלענערט און די ראַטע פון מעהרווערטה גלייכצייטיג פערגרעסערט אין דערזעלביגער פּראָפּאָרציע, בלייבט די מאַסע פון דעם פּראָדוצירטען מעהרווערטה אומפערענדערט. ווען מיר נעהמען אָן, אז דער קאַפּיטאַליסט מוז אויסלעגען 100 טאָלער, כדי צו עקספּלואַטירן 100 ארבייטער א טאָג; אז דער ארבייטס־טאָג מאַכט אויס 9 שטונדען, פון וועלכע 6 שטונדען זיינען נויטווענדיגע ארבייט און 3 שטונדען זיינען מעהר־ארבייט, און די ראַטע פון מעהרווערטה בעטרעפט 50 פּראָצענט, דאַן גיט דער דאָזיגער וואַ־ריאַבלער קאַפּיטאַל פון 100 טאָלער א מעהרווערטה פון 50 טאָלער אָדער פון 100×3 ארבייט־שטונדען. פערקלענערט דער קאַפּיטאַ־ליסט זיין וואַריאַבלען קאַפּיטאַל אויף א העלפט, פון 100 אויף 50 טאָלער, און בעשעפטיגט ניט מעהר ווי 50 ארבייטער, אָבער עס געלינגט איהם צו פערטאָפּלען אין דערזעלביגער צייט די ראַטע פון מעהרווערטה, אָדער—וואָס איז דיזעלביגע זאַך—אויסצוציהען די צייט פון דער מעהר־ארבייט פון 3 אויף 6 שטונדען, דעם אר־בייטס־טאָג פון 9 אויף 12 שטונדען, וועט ער אַלץ געווינען די־

גלייכער (קאָנסטאַנט), נאָר אויך אַז די אַרבייטער, וואָס אַ קאַ־פּיטאַליסט בעשעפטיגט, זיינען אַלע דורכשניט־אַרבייטער. עס זיינען פאַראַן אויסנאַהם־פעלען, וואו דער פּראָדוצירטער מעהר־ווערטה וואַקסט ניט פּראָפּאָרציאָנעל צו דער צאָהל פון די עקס־פּלואַטירטע אַרבייטער, אָבער דאַן בלייבט דער ווערטה פון דער אַרבייט־קראַפט אויך ניט בעשטענדיג־גלייך (קאָנסטאַנט).

אַלזאָ, לאָמיר אָנרופען די מאַסע פון דעם מעהרווערטה **מ**, דעם מעהרווערטה, וואָס דער איינצעלנער אַרבייטער ברענגט אין דורכשניט פון טאָג, מ, דעם טעגליך־אויסגעלעגטען וואַריאַבלען קאַפּיטאַל ביים איינקויפען די איינצעלנע אַרבייט־קראַפט, וו, די גאַנצע סומע פון וואַריאַבלען קאַפּיטאַל **וו**, דעם ווערטה פון אַ דורכשניטס־אַרבייט־קראַפט ק, איהר גראַד פון עקספּלואַטאַציע $\frac{\text{א'}}{\text{א}}$ $\left(\frac{\text{מעהר־אַרבייט}}{\text{נויטווענדיגע אַרבייט}}\right)$ און די צאָהל פון די בעשעפטיגטע אַרבייטער נ, דאַן בעקומען מיר: —

$$\textbf{מ}\left\{\begin{array}{l} = \frac{\text{מ}}{\text{וו}} \times \textbf{וו} \\ = \text{ק} \times \frac{\text{א'}}{\text{א}} \times \text{נ} \end{array}\right.$$

[מען קאָן אילוסטרירן די פאָרמולע ווי פאָלגט: מיר נעהמען אָן, אַז דער מעהרווערטה מ, וואָס דער איינצעלנער אַרבייטער ברענגט אריין אין אַ דורכשניטס־טאָג, בעטרעפט 2 שילינג, דער טעגליך אויסגעגעבענער וואַריאַבלער קאַפּיטאַל אויף איינצוקויפען די איינ־צעלנע אַרבייטס־קראַפט, דער אַרבייטס־לוין וו, מאַכט אויס 3 שילינג, די גאַנצע סומע פון וואַריאַבלען קאַפּיטאַל אין אַ טאָג פאַר 100 אַרבייטער—300 שילינג, דאַן נעהמט אָן די פאָרמולע $\textbf{מ} = \frac{\text{מ}}{\text{וו}} \times \textbf{וו}$ די פאָרם: $\textbf{מ} = \frac{2}{3} \times 300$. די מאַסע פון דעם מעהר־ווערטה בעטרעפט לויט דעם נאָך 200 שילינג אַ טאָג. נעהמען מיר ווידער אָן, אַז ק, דער ווערטה פון דער איינצעלנער אַרבייט־קראַפט, איז גלייך צו 3 שילינג, די מעהר־אַרבייט א' (ביי אַ 10־שטונדיגער אַרבייט־צייט) קומט אויס 4 שטונדען, די נויט־ווענדיגע אַרבייט־צייט א איז 6 שטונדען; נ, די צאָהל בעשעפ־טיגטע אַרבייטער שטעלט פאַר 100, דאַן נעהמט אָן די פאָרמולע $\textbf{מ} = \text{ק} \times \frac{\text{א'}}{\text{א}} \times \text{נ}$ די געשטאַלט: $\textbf{מ} = 3 \times \frac{4}{6} \times 100 = 1200 : 6 = 200$.

טאָג אויף אַ מאַקסימום פון 18 שטונדען, דאַן קאָן די מעהר־אַרבייט ניט איבערשטייגען 12 שטונדען, זי קאָן ניט פּראָדוצירן אַ העכערן ווערטה איידער 2 טאָלער.

לויט אונזער פריהערדיגער השערה, אַז עס פאָדערן זיך טעג־ליך 6 אַרבייט־שטונדען, כדי צו רעפּראָדוצירן די אַרבייט־קראַפט גופא אָדער ממלא צו זיין דעם קאַפּיטאַל־ווערטה, וואָס איז אויס־געלעגט געוואָרן ביי איהר איינקויפען, וועט אַ וואַריאַבלער קאַ־פּיטאַל פון 500 טאָלער, וואָס בעשעפטיגט 500 אַרבייטער אויף אַ מעהרווערטה־ראַטע פון 100 פּראָצענט אָדער מיט אַ 12־שטונ־דיגען אַרבייטס־טאָג, פּראָדוצירן טעגליך אַ מעהרווערטה פון 500 טאָלער אָדער 6×500 אַרבייט־שטונדען. אַ קאַפּיטאַל פון 100 טאָלער, וואָס בעשעפטיגט 100 אַרבייטער טעגליך אויף אַ מעהר־ווערטה־ראַטע פון 200 פּראָצענט אָדער מיט אַן 18־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג, פּראָדוצירט נאָר אַ מעהרווערטה־מאַסע פון 200 טאָלער אָדער 12×100 אַרבייט־שטונדען. און זיין גאַנצער ווערטה־פּראָדוקט—דער עקוויוואַלענט פון דעם אויסגעלעגטען וואַ־ריאַבלען קאַפּיטאַל פּלוס דעם מעהרווערטה—קאָן טאָג־איין, טאָג־אויס קיינמאָל ניט גרייכען די סומע פון 400 טאָלער אָדער 24×100 אַרבייט־שטונדען. אַ פערקלענערונג פון דעם וואַריאַב־לען קאַפּיטאַל קאָן, הייסט עס, אויסגעגליכען ווערן דורך אַ פער־גרעסערונג פון דער ראַטע פון מעהרווערטה, אָדער דאָסזעלביגע געזאָגט מיט אנדערע ווערטער: אַ פערקלענערונג פון דער צאָהל בעשעפטיגטע אַרבייטער קאָן אויסגעגליכען ווערן דורך אַ פער־גרעסערונג פונ׳ם גראַד פון זייער עקספּלואַטאַציע, נאָר אין די פיזיאָלאָגישע גרעניצען פון דעם אַרבייטס־טאָג, ד.ה. אויך אין די גרעניצען פון דער מעהר־אַרבייט, וואָס דער טאָג שליסט אין זיך איין.

אָט דאָס פון אויבען־אויף קלאָרע צווייטע געזעץ איז וויכטיג פאַר דער ערקלערונג פון פיעלע קאָמפּליצירטע ער־שיינונגען. מיר ווייסען שוין, אַז קאַפּיטאַל זוכט צו פּראָדוצירן אַ וואָס גרעסערע מאַסע מעהרווערטה. שפּעטער וועלען מיר זעהן, אַז עס שטרעבט אין דערזעלביגער צייט צו פערקלענערן אַזויפיעל ווי מעגליך זיין וואַריאַבלען טייל אָדער די צאָהל אַרבייטער, וואָס זיך עקספּלואַטירט, פּראָפּאָרציאָנעל צו דער אויסברייטערונג פון

זעלבינגע מאַסע מעהרווערטה, וואָרים 50 טאָלער $\times\frac{100}{100}=100$ טאָלער $\times\frac{50}{100}=50$ טאָלער, און 50×6 ארבייט־שטונדען גיבען פונקט אזוי־פיעל מעהרווערטה ווי 100×3. פערמינערונג פון וואַריאַבלען קאַפּיטאַל גלייכט זיך פאָלגליך אויס דורך א פראָפּאָרציאָנעלער העכערונג אין דעם גראַד פון דער עקספּלואַטאַציע פון דער ארבייטס־קראַפט, אָדער די קלענערע צאָהל בעשעפטיגטע ארבייטער גלייכט זיך אויס דורך דער פּראָפּאָרציאָנעלער פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג. אויף דעם אופן איז די צושטעלונג פון ארבייט, וואָס קאַפּיטאַל קאָן ארויספּרעסען, אונאָבהענגיג אין געוויסע גרעניצען פון דער צושטעלונג פון ארבייטער.[202]

דאָך אָבער האָט דער אויסגלייך פון דער צאָהל ארבייטער אָדער די גרויס פון וואַריאַבלען קאַפּיטאַל דורך א פערגרעסערטער ראַטע פון מעהרווערטה אָדער א פערלענגערונג פון ארבייטס־טאָג געוויסע גרעניצען, וואָס קאָנען ניט אריבערגעטראָטען ווערן. וואָס עס זאָל ניט זיין דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט, צי די ארבייט־צייט, וואָס איז נויטיג אויסצוהאַלטען דעם ארבייטער, בעטרעפט 2 אָדער 10 שטונדען, איז אָבער דער גאַנצער ווערטה, וואָס אַן ארבייטער קאָן פּראָדוצירן טאָג־איין, טאָג־אויס, על כל פּנים קלענער איידער דער ווערטה, וואָס 24 ארבייט־שטונדען קאָנען אויסמאַכען, קלענער ווי 12 שילינג אָדער 4 טאָלער, אויב דער ארבייטער פּראָדוצירט א ווערטה פון $^1/_6$ טאָלער אין א שטונדע. נאָך ענגער זיינען די גרעניצען פון דעם מעהרווערטה. אויב דער טייל פון טאָג, וואָס איז נויטווענדיג צו רעפּראָדוצירן דעם טעג־ליכען ארבייטס־לוין, מאַכט אויס 6 שטונדען, בלייבען איבער פון דעם נאַטירליכען טאָג 18 שטונדען. א טייל דערפון פאָדערן די ביאָלאָגישע געזעצען אַלס רוה־צייט פאַר דער ווידער־בענייאונג פון דער ארבייט־קראַפט. גיבען מיר אָב פאַר דעם א מינימום פון 6 שטונדען: ווען מיר פערלענגערן, הייסט עס, דעם ארבייטס־

[202] עס זעהט אויס, אז דאָס דאָזיגע געזעץ איז אומבעקאַנט פאַר די העררען פון דער וואולגאַר־עקאָנאָמיע, וועלכע ווי פערקעהרטע ארכימעדען גלויבען, אז זיי האָבען געפונען אין דער בעשטימונג פון דעם מאַרק־פּרייז פון ארבייט דורך אָנבאָט און נאַכפראַגע, דעם אָנשפּאַר־פּונקט—ניט צו ריהרן די וועלט, נאָר אָב־צושטעלען איהר בעוועגונג.

דוקציאָנס־צווייגען אַ פערשיידענע טיילונג פונ'ם קאפיטאל אין
קאָנסטאנטע און וואריאבלע בעשטאנד־טיילען. אין דעמזעלבען
פּראָדוקציאָנס־צווייג בייט זיך אָט די פּראָפּאָרציע מיט דער ענ־
דערונג אין דער טעכנישער גרונדלאגע און אין דער געזעלשאפט־
ליכער קאָמבינאציע פון דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס. ווי אָבער
אַ געגעבענער קאפיטאל זאָל ניט צופאלען אין אַ קאָנסטאנטען
און אַ וואריאבלען בעשטאנד־טייל: סיי דער לעצטער פערהאלט
זיך צום ערשטען ווי 1 צו 2, 1 צו 10, אָדער 1 צו x.—ריהרט
עס דעם נאָר־וואָס אויפגעשטעלטען געזעץ ניט אָן, היות ווי לויט
דעם פריהערדיגען אנאליז געהט דער ווערטה פון קאָנסטאנטען
קאפיטאל ניט אריין אין דעם ניי־געשאפענעם ווערטה־פּראָדוקט,
הגם ער ווייזט זיך ווידער ארויס אין דעם ווערטה פון פּראָדוקט.
כדי צו בעשעפטיגען 1000 שפינער פּאָדערט זיך נאטירליך מעהר
רויה־מאטעריאל, שפינדלען א.אז.וו. איידער עס איז נויטיג אויף
צו בעשעפטיגען 100 שפינער. דער ווערטה אָבער פון אָט די
פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וואָס דארפען צוגעלעגט ווערן, מעג שטיי־
גען, פאלען, בלייבען אומפערענדערט, זיין גרויס אָדער קליין, האָט
ער קיין ברעקעל איינפלוס ניט אויפ'ן פערווערטהונג־פּראָצעס פון
די ארבייטס־קרעפטען, וועלכע ברענגען זיי אין בעוועגונג. דאָס
נאָר־וואָס קאָנסטאטירטע געזעץ נעהמט דעריבער אָן אָט די פאָרם:
די מאַסען פון ווערטה און מעהרווערטה, וואָס זיינען פּראָ־
דוצירט פון פערשיידענע קאַפּיטאַלען, זיינען, ביי אַ געגע־
בענעם ווערטה און אַ גלייך־גרויסען גראַד־עקספּלואַטאַציע
פון דער אַרבייטס־קראַפט, דירעקט פּראָפּאָרציאָנעל צו דער
גרויס פון די וואַריאַבלע בעשטאַנד־טיילען פון די דאָזיגע
קאַפּיטאַלען, ד.ה. צו זייערע בעשטאַנד־טיילען, וואָס ווערן
פערוואַנדעלט אין לעבעדיגער אַרבייטס־קראַפט.

דאָס דאָזיגע געזעץ געהט אין פלוג להיפך צו יעדער אויבענ־
אויפיגער ערפאהרונג. יעדער איינער ווייס, אז אַ באוועל־שפינער,
וועלכער פערווענדט, אין אַ פּראָצענט־פּראָפּאָרציע צום גאנצען
אריינגעלעגטען קאפיטאל, לפי ערך פיעל קאָנסטאנטען קאפיטאל
און וועניג וואריאבלען קאפיטאל, בעקומט ניט צוליעב דעם ווע־
ניגער ריוח אָדער מעהרווערטה איידער אַ בעקער, וועלכער ברענגט
אין בעוועגונג לפי ערך פיעל וואריאבלען קאפיטאל און וועניג

זיין אונטערנעהמונג. אָט די טענדענצען פאַלען אריין אין אַ ווידערשפּרוך איינע צו דער אַנדערער, וויבאַלד אַז די פערקלע־נערונג פון איינעם פון דיביידע פאַקטאָרען, וועלכע בעשטימען די מאַסע פון מעהרווערטה, קאָן ניט מעהר אויסגעגליכען ווערן דורך אַ פערגרעסערונג פון דעם אַנדער פאַקטאָר.

אַ דריטעס געזעץ קומט ארויס פון דער בעשטימונג פון דער מאַסע פון דעם פּראָדוצירטען מעהרווערטה דורך די צוויי פאַקטאָרען, די ראַטע פון מעהרווערטה און די גרויס פון אויסגע־לעגטען וואַריאַבלען קאַפּיטאַל. אַזוי ווי דער ווערטה איז מעהר גאָרנישט ווי נאָר די רעאַליזירטע ארבייט, דאַן איז קלאָר, אַז די מאַסע פון ווערטה, וואָס אַ קאַפּיטאַליסט קאָן לאָזען פּראָדוצירען, הענגט אָב אויסשליסליך פון דער סומע ארבייט, וואָס ער ברענגט אין בעוועגונג. מיט דערזעלביגער צאָהל ארבייטער קאָן ער ברענ־גען אין בעוועגונג מעהר אָדער וועניגער ארבייט, לויט נאָך דער גרעסערער אָדער קלענערער לענג פון דעם ארבייטס־טאָג. ווען אָבער דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט און די ראַטע פון דעם מעהרווערטה זיינען בעשטימט; מיט אַנדערע ווערטער, ווען דער דויער פון דעם ארבייטס־טאָג און זיין איינטיילונג אין נויט־ווענדיגע ארבייט און מעהר־ארבייט זיינען בעשטימט, דאַן וועט די גאַנצע סומע פון דעם ווערטה, אריינרעכענענדיג אויך דעם מעהרווערטה, וואָס דער קאַפּיטאַליסט רעאַליזירט, ווערן בעשטימט אויסשליסליך דורך דער צאָהל דער ארבייטער, וואָס ער עקספּלואַטירט, און אָט די סומע הענגט ווידער אָב פון דער גרויס פון דעם וואַ־ריאַבלען קאַפּיטאַל, וואָס ער לעגט אויס.

פאָלגליך, ווען די ראַטע פון מעהרווערטה און דער ווערטה פון דער ארבייטס־קראַפט זיינען בעשטימט, פערהאַלט זיך די מאַסע פון דעם פּראָדוצירטען מעהרווערטה דירעקט ווי די גרויס פון דעם אויסגעלעגטען וואַריאַבלען קאַפּיטאַל. מיר ווייסען שוין אָבער, אַז דער קאַפּיטאַליסט טיילט איין זיין קאַפּיטאַל אין צוויי טיילען. איין טייל לעגט ער אויס אין פּראָדוקציאָנס־מיטלען. דאָס איז דער קאָנסטאַנטער טייל פון זיין קאַפּיטאַל. דעם אַנדער טייל פערבייט ער אויף לעבעדיגער ארבייט־קראַפט. אָט דער טייל מאַכט אויס זיין וואַריאַבלען קאַפּיטאַל. אויפ'ן באַזיס פון דעמ־זעלביגען פּראָדוקציאָנס־אופן קומט פאָר אין פערשיידענע פּראָ־

זעהן אין דעם נעקסטען קאפּיטעל, אז דאָס דאָזיגע געזעץ גילט נאָר פאַר דער פאָרם פון מעהרווערטה, וואָס איז בעהאַנדעלט געוואָרען ביז אהער.

פון דער ביז־איצטיגער בעטראַכטונג וועגען דער פּראָדוקציאָן פון מעהרווערטה קומט אויס, אז ניט יעדע געלד־ אָדער ווערטה־סומע קאָן פערוואַנדעלט ווערן אין קאַפּיטאַל, נאָר פערקעהרט, אז א בעשטימטער מינימום פון געלד־ אָדער טויש־ווערטה אין די הענד פון דעם איינצעלנעם געלד־ אָדער סחורה־בעזיצער ווערט אָנגענומען ווי א תנאי קודם. דער מינימום פון וואַריאַבלען קאַפּיטאַל איז דער קאָסט־פּרייז פון אַן איינצעלנער ארבייט־קראַפט, וועלכע ווערט פערנוצט טאָג־איין, טאָג־אויס דעם גאַנצען יאָהר אויף צו געווינען מעהרווערטה. ווען אָט דער ארבייטער וואָלט פערמאָגט זיינע אייגענע פּראָדוקציאָנס־מיטלען און וואָלט זיך בע־נוגענט צו לעבען ווי אַן ארבייטער, וואָלט פאַר איהם גענוג געווען די ארבייט־צייט, וואָס איז נויטיג צו רעפּראָדוצירן זיינע לעבענס־מיטלען, לאָמיר זאָגען 8 שטונדען טעגליך. ער וואָלט אויך גע־דאַרפט האָבען פּראָדוקציאָנס־מיטלען נאָר פאַר 8 ארבייט־שטונדען. פערקעהרט, דער קאַפּיטאַליסט, וועלכער צווינגט איהם אויסצואַר־בייטען, א חוץ די 8 שטונדען, לאָמיר זאָגען נאָך 4 שטונדען מעהר־ארבייט, מוז האָבען נאָך א צוגעגעבענע געלד־סומע, כדי צו פער־שאַפען זיך די צוגעגעבענע פּראָדוקציאָנס־מיטלען. לויט אונזער השערה אָבער מוז ער שוין בעשעפטיגען צוויי ארבייטער, כדי פון דעם מעהרווערטה, וואָס ער נעהמט צו טעגליך, צו קאָנען לעבען ווי אַן ארבייטער; ד.ה. כדי צו קאָנען בעפריעדיגען זיינע נויט־ווענדיגע בעדערפעניסען. אין דעם פאַל וואָלט דער צוועק פון זיין פּראָדוקציאָן געווען בלויז צו דערהאַלטען זיין לעבען, ניט די פערמעהרונג פון רייכטום; בעת אין דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָ־דוקציאָן איז דער צוועק די פערמעהרונג פון רייכטום. כדי ער זאָל נאָר קאָנען לעבען נאָכאַמאָל אזוי גוט ווי אַן ארבייטער און

מיליאָן ארבייטער—10 מיליאָן ארבייט־שטונדען.... דאָס קאַפּיטאַל האָט זיין גרעניץ פאַר דער פערמעהרונג. די דאָזיגע גרעניץ קאָן אין יעדער געגעבענער פעריאָדע געגרייכט ווערן אין דעם פאַקטישען פערנעהם פון דער ארבייט־צייט, וואָס ווערט פערנוצט אין דער ווירטהשאַפט." "4n Essay on the Political Economy of Nations," London 1821, p. 48, 49.

קאָנסטאַנטען קאַפּיטאַל. כדי צו פערענטפערן אָט דעם אויבענ־אויפיגען ווידערשפּרוך, פאָדערן זיך נאָך פיעלע צווישענדיגע רינגען, פונקט ווי אין דער עלעמענטאַרער אַלגעברא פאָדערן זיך פיעלע צווישענדע רינגען, כדי צו פערשטעהן, אז $\frac{0}{0}$ קאָן פאָר־שטעלען א ווירקליכע גרויס. הגם די קלאַסישע עקאָנאָמיע האָט קיינמאָל דאָס געזעץ ניט פאָרמולירט, פונדעסטוועגען האלט זי זיך פעסט אָן איהם אינסטינקטיוו, ווייל עס איז א נויטווענדיגע קאָנ־זעקווענץ פון דעם ווערטה־געזעץ בכלל. זי זוכט איהם צו ראטעווען דורך א געוואַלטזאַמער אבסטראַקציע. מיר וועלען שפּעטער זעהן,[203] ווי ריקאַרדאָ׳ס שוהלע איז געשטרויכעלט געוואָרן אָן דעם אבן נגף. די וואולגאַר־עקאָנאָמיע, וועלכע האָט „טאַקע באמת גאָר נישט גע־לערנט", כאַפּט זיך אָן דאָ ווי אומעטום פאַר דעם שיין פון דער זאַך אנטקעגען דעם געזעץ פון דער ערשיינונג. זי גלויבט, להיפך צו שפּינאָזא, אז „די אונוויסענהייט איז א גענוגענדער גרונד."

די אַרבייט, וואָס ווערט טאָג־איין, טאָג־אויס געבראַכט אין בעוועגונג פון דעם קאָלעקטיוו־קאַפּיטאַל פון א געזעלשאַפט, קאָן בעטראַכט ווערן ווי איין איינציגער אַרבייטס־טאָג. אויב צ.ב.ש. די צאָהל אַרבייטער איז א מיליאָן, און דער דורכשניט־אַרבייטס־טאָג פון אַן אַרבייטער איז 10 שטונדען, דאַן בעשטעהט דער גע־זעלשאַפטליכער אַרבייטס־טאָג פון 10 מיליאָן שטונדען. ביי א געגעבענער לענג פון דעם אַרבייטס־טאָג—סיי זיינע גרעניצען זיינען פעסטגעשטעלט פיזיש אָדער סאָציאַל—קאָן פערמעהרט ווערן די מאַסע פון דעם מעהרווערטה נאָר דורך א פערמעהרונג פון דער צאָהל אַרבייטער, דאָס הייסט פון דער אַרבייטער־בעפעלקערונג. דער וואוקס פון דער בעפעלקערונג פאָרמירט דאָ די מאַטעמאַטישע גרעניץ פאַר דער פּראָדוקציאָן פון מעהרווערטה דורך דעם געזעל־שאַפטליכען קאָלעקטיוו־קאַפּיטאַל. פערקעהרט, ביי א געגעבענער גרויס פון דער בעפעלקערונג ווערט אָט די גרעניץ פאָרמירט דורך דער מעגליכער פערלענגערונג פון׳ם אַרבייטס־טאָג.[204] מיר וועלען

[203] נענויערעס וועגען דעם אין פערטען בוך. [פגל. דעם דריטען באנד פון מארקס׳ „טעאריען איבער דען מעהרווערטה". — ק.]

[204] „די ארבייט, דאָס הייסט די פערנוצטע צייט אין דער ווירטהשאפט פון א געזעלשאפט, איז א בעשטימטע גרויס, צ.ב.ש. 10 שטונדען טעגליך פון 1

דער נאטור־וויסענשאפט, האלט אוים די ריכטיגקייט פון דעם געזעץ, וואס העגעל האט ענטדעקט (אין זיין „לאגיק"), אז ביי א געוויסען פונקט געהען בלויז־קוואנטיטאטיווע ענדערונגען אריבער אין קוואליטאטיווע אונטערשיידען.*[205]

דער מינימום פון דער ווערטה־סומע, וואס אן איינצעלנער געלד־ אדער סחורה־בעזיצער מוז האבען אין זיין רשות, כדי זיך צו פערוואנדלען אין א קאפיטאליסט, בייט זיך אויף פערשיידענע ענטוויקלונג־שטופען פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן, און איז פערשיידען, אויף א געגעבענער ענטוויקלונג־שטופע, אין די פערשיידענע ספערען פון דער פראדוקציאן, לויט זייערע בעזונדערע טעכנישע בעדינגונגען. געוויסע פראדוקציאנס־ספערען פאדערן שוין אין די אנפאנגען פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן א מינימום קאפיטאל, וועלכער געפינט זיך נאך ניט אין די הענד פון איינצעלנע אינדיווידומען. דאס רופט טיילווייז ארויס די שטאאטס־אונטערשטיצונגען צו פריוואטע פערזאנען, ווי א שטייגער אין פראנקרייך, אין קאלבערט'ס צייט און אין איניגע דייטשע שטאאטען ביז אויף היינטיגען טאג; און טיילווייז די פארמירונג פון געזעלשאפטען מיט א געזעצליכען מאנאפאל צו בעטרייבען געוויסע אינדוסטריע־ און האנדעלס־צווייגען[206] — די פארלויפער פון די מאדערנע אקציען־געזעלשאפטען.

מיר וועלען זיך ניט אבשטעלען אויף די פרטים פון יענע פערענדערונגען, וואס די שייכות צווישען קאפיטאליסט און לוין־ארבייטער האט דורכגעמאכט אין פערלויף פון דעם פראדוקציאנס־פראצעס, און ממילא אויך ניט אויף די ווייטערדיגע ענטוויקעלטע בעשטימונגען פון קאפיטאל גופא. מיר וועלען דא נאר בעטאנען איניגע הויפט־פונקטען.

די אייגענע הענד." (ריטשארד דזשאנס: 'Textbook of Lectures on the Political Economy of Motions," Herlford, 1852, Lecture III, p. 39.

*[205] די מאלעקולארע טעאריע, וואס ווערט אנגעווענדעט אין דער מאדערנער כעמיע, און איז צוערשט וויסענשאפטליך ענטוויקעלט געווארן פון לאורענט און גערהארדט, איז געבויט נאר אויף אט דעם געזעץ.

[206] מארטין לוטהער רופט אן די דאזיגע אינסטיטוציעס „די געזעלשאפט מאנאפאליא".

א העלפט פון דעם פראדוציטען מעהרווערטה צוריק אריינלעגען אין קאפיטאל, וואלט ער געמוזט אי די צאהל ארבייטער, אי דעם מינימום פון אויסגעלעגטען קאפיטאל פערגרעסערן 8 מאל אזוי־פיעל. געוויס קאן ער אליין דירעקט צולעגען א האנד אין דעם פראדוקציאנס־פראצעס, ווי זיין ארבייטער; אבער דאן איז ער נאר א צווישען־זאך צווישען קאפיטאליסט און ארבייטער, א „קליינער מייסטער". א געוויסער הויך־גראד פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן פאדערט, אז דער קאפיטאליסט זאל קאנען פערווענדען די גאנצע צייט, אין וועלכער ער פונקציאנירט אלס קאפיטאליסט, ד.ה. אלס פערזאניפיצירטער קאפיטאל, אויף צו־צונעהמען און פאלגליך קאנטראלירן די פרעמדע ארבייט און צו פערקויפען די פראדוקטען פון דער דאזיגער ארבייט.[205] די גילדעס פון מיטעלאלטער האבען דעריבער געזוכט צו שטערן מיט געוואלט די פערוואנדלונג פון דעם האנדווערק־מייסטער אין א קאפיטאליסט, דורכדעם וואס זיי האבען בעשרענקט די צאהל ארבייטער, וואס אן איינצעלנער מייסטער מעג בעשעפטיגען, אויף זעהר א קליינעם מאקסימום. דער געלד־ אדער סחורה־בעזיצער ווערט צוערשט ווירקליך פערוואנדעלט אין א קאפיטאליסט, ווען די מינימום־סומע, וואס ווערט אויסגעלעגט אין דער פראדוקציאן, שטייגט א סך אריבער דעם מאקסימום פון מיטעלאלטער. דא, אזו גוט ווי אין

---

[205] דער פאכטער טאר זיך ניט פערלאזען אויף זיין אייגענער ארבייט, און אויב ער פערלאזט זיך יא, בעהויפט איך, אז ער וועט נאר פערלירן דערביי. זיין בעשעפטיגונג דארף בעשטעהן אין דער אלגעמיינער אויפזיכט אויף דעם גאנצען בעטריעב: ער דארף אכטונג געבען אויף דעם דרעשער, זיין לוין זאל ניט אויסגעגעבען ווערן אומזיסט, ווען די תבואה איז ניט גענוג אויסגעדראשען; ער מוז אויפפאסען אויף די שניטער, די קאסארעס א.אז.וו. ער מוז נאכאנאנד ארומגעהן איבער אלע פעלדער, זעהן אז קיין זאך זאל ניט פערנאכלעסיגט ווערן, וואס עס וואלט פאסירן, ווען ער וואלט געבליבן אויף איין פלאץ." ("An Enquiry into the Connection between the Price of Provisions and the Size of Farms etc." by a Farmer, London 1773, p. 12.) די דאזיגע שריפט איז זעהר אינטערעסאנט. מען קאן פון דעם שטודירן די ענטשטעהונג פון דעם „קאפיטאליסט־פארמער", אדער „סוחר־פארמער", ווי ער ווערט אויסדריקליך אנגערופען, און בעמערקען זיין זעלבסט־פערהערליכונג לגבי דעם „קליינעם פארמער", וועלכער איז פערטאן מיט קוים מאכען א לעבען. „דער קאפיטאליסטישער קלאס ווערט צוערשט בעפרייט טיילווייז און ענדליך גאר אינגאנצען פון דער נויטווענדיגקייט צו ארבייטען מיט

פערוואנדעלט אין מיטלען אויף איינצוזויגען פרעמדע ארבייט. עס איז שוין ניט דער ארבייטער, וואָס פערברויכט די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, נאָר עס זיינען די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, וואָס פערברויכען דעם ארבייטער. אנשטאט צו ווערן פערצעהרט פון איהם, ווי די מאטעריעלע עלעמענטען פון זיין פּראָדוקטיווער טהעטיגקייט, פערצעהרן זיי איהם ווי א פערמענט [א מיטעל וואָס טרייבט אָן טהעטיגקייט] פון זייער אייגענעם לעבענס־פּראָצעס, און דער לעבענס־פּראָצעס פון קאפּיטאל בעשטעהט נאָר אין זיין בעוועגונג אלס ווערטה, וואָס פערמעהרט זיך אליין. שמעלץ־אויוועגס און ארבייטס־געביידען וואָס רוהען ביינאכט און זויגען ניט איין קיין לעבעדיגע ארבייט, זיינען א „ריינער היזק" פאר דעם קאפּיטאליסט. דעריבער זיינען שמעלץ־אויוועגס און ארבייט־געביידען א לעבעדיגע „תביעה אויף דער נאכט־ארבייט" פון די ארבייט־קרעפטען. די איינפאכע פערוואנדלונג פון געלד אין מאטעריעלע פאקטאָרען פונ'ם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס, אין פּראָדוקציאָנס־מיטלען, פערוואנדעלט זיי אין געזעצליכע טיטולען און צוואנג־טיטולען אויף פרעמדער ארבייט און מעהר־ארבייט. נאָך איין ביישפּיעל וועט צום שלוס בעווייזען, ווי אָט די אייגענטימליכע פערקעהרטקייט, וואָס איז כאראקטעריסטיש פאר דער קאפּיטאליסטישער פּראָדוקציאָן,— ווי אָט די צומישונג פון דער שייכות צווישען טויטער און לעבעדיגער ארבייט, צווישען ווערטה און דער קראפט וואָס שאפט דעם ווערטה,—שפּיעגעלט זיך אָב אין בעוואוסטזיין פון די קאפּיטאליסטישע קעפּ. אין דער צייט פון דעם אויפשטאנד פון די ענגלישע פאבריקאנטען, צווישען 1848 און 1850, האָט געשריבען „דער הויפט פון דער לייוועגט און באוועל שפּינעריי אין פּייזלעי, פון דער פירמע קארלייל, זיהן און קאָמפּאניע, איינע פון די עלטסטע און רעספּעקטאבלסטע פירמען פון וועסט־שאָטלאנד, וועלכע עקזיסטירט זינט 1752 און ווערט געפיהרט פון פיער דורות פון דערזעלביגער פאמיליע"—אָט דער העכסט „אינטעליגענטער זשענטלמאן" האָט אלזאָ געשריבען אין די „גלאזגאָוו דיילי מייל" פון 25טען אַפּריל 1849 א בריעף[207] אונטער דעם טיטול „דער רעלייס־סיסטעם", אין וועלכען עס געפינט זיך צווישען אנדערע זאכען

[207] רעפּאָרטס עטצ., אפּריל 1849, ז. 59.

אין דעם פראָדוקציאָנס־פּראָצעס האָט קאפּיטאל בעקומען די קאָמאַנדע איבער דער ארבייט, ד.ה. איבער דער טהעטיגער אר־בייטס־קראפט אָדער דעם ארבייטער גופא. דער פּערזאָניפיצירטער קאפּיטאל, דער קאפיטאליסט, פּאסט אויף, דער ארבייטער זאָל טהאָן זיין ארבייט בשלימות און מיט דעם ריכטיגען גראד פון אינטענסיוויטעט.

קאפּיטאל האָט זיך ענטוויקעלט ווייטער אלס א צוואַנג־שייכות, וואָס צווינגט דעם ארבייטער־קלאס ארויסצוגעבען מעהר ארבייט ווי־פיעל עס פאָדערט דער ענגער קרייז פון זיינע לעבענס־בעדערפעניסען. און אלס אן ארויסברענגער פון פרעמדער אר־בייטזאַמקייט, אלס אן אויסזויגער פון מעהר־ארבייט און עקס־פּלואטאטאָר פון ארבייטס־קראפט שטייגט ער אריבער אין ענער־גיע, גרעניצלאָזיגקייט און ווירקזאמקייט אלע פריהערדיגע פּראָ־דוקציאָן־סיסטעמען, וואָס זיינען געווען געבויט אויף דירעקטער צוואַנג־ארבייט.

קאפּיטאל מאכט פון אָנפאנג די ארבייט אונטערטעניג צו זיך אונטער די טעכנישע בעדינגונגען, אין וועלכע ער געפינט זי היסטאָריש. ער ענדערט דעריבער ניט דירעקט דעם פּראָדוק־ציאָנס־אופן. די פּראָדוקציאָן פון מעהרווערטה, אין דער פאָרם וואָס מיר האָבען זי ביז אהער בעטראכט, דורך אן איינפאכער פערלענגערונג פון דעם ארבייטס־טאָג, האָט זיך דעריבער בע־וויזען אונאָבהענגיק פון יעדער ענדערונג אין דעם פּראָדוקציאָנס־אופן גופא. אין דער אלט־מאָדישער בעקעריי איז זי געווען ניט ווייניגער ווירקזאם, ווי אין דער מאָדערנער באוועל־שפּינעריי.

ווען מיר האָבען בעטראכט דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס פון דעם שטאנדפּונקט פון דעם ארבייט־פּראָצעס, האָט זיך ארויסגע־וויזען, אז דער ארבייטער פערהאלט זיך צו די פּראָדוקציאָנס־מיטלען ניט ווי צו קאפּיטאל, נאָר פּשוט ווי צו א מיטעל און מאטעריאל פון זיין צוועקמעסיגער און פּראָדוקטיווער טהעטיגקייט. אין א גארבעריי, צ.ב.ש., בעהאנדעלט ער די פעל ווי זיינעם א פּשוט'ן ארבייטס־געגענשטאנד. ער גארבערט א פעל, ניט דעם קאפּיטאליסט'ס פעל. עס איז אנדערש ווען מען בעטראכט דעם פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס פון דעם שטאנדפּונקט פונ'ם פּראָצעס פון שאפען מעהרווערטה. די פּראָדוקציאָנס־מיטלען האָבען זיך תיכף

שפּינדלען פון דעמזועלבען סאָרט, נאָר אויך פאַר דער מעהר־ארבײט, וואָס זיי העלפען ארויספּומפּען יעדען טאָג פון די בראַווע וועסט־שאָטלאַנדער פון פּייזלעי; און דערפאַר מיינט ער טאַקע, אז פער־קירצענדיג דעם ארבייטס־טאָג אויף 2 שטונדען, וועט דער פער־קויף־פּרייז פון יעדע 12 שפּין־מאַשינען צוזאַמענגעשרומפּט ווערן און ארונטערפאַלען צו דעם פּרייז פון 10 מאַשינען!

די פאָלגענדע ווילד־נאַאיווע שטעלע: „לאָמיר איצט בעטראַכטען די צרות, וואָס וועלען קומען פון אַ פערקירצונג פון דער אַרבייט־צייט פון 12 אויף 10 שטונדען.... דאָס וועט בעטייטען אַ העכסט ערנסטער שאָדען פאַר דעם פאַבריקאַנט׳ס אויסזיכטען און זיין אייגענטום. ווען ער (ד.ה. זיינע „הענד״) האָט פריהער גע־אַרבייט 12 שטונדען און ווערט איצט בעשרענקט אויף 10 שטונ־דען, ווערן יעדע 12 מאַשינען אָדער שפּינדלען פון זיין פאַבריק צוזאַמענגעשרומפּט אין 10 (“then every 12 Machines or spind-els in his establishment shrink to 10”) און זאָל ער וועלען פער־קויפען זיין פאַבריק, וועלען זיי גע׳שאַצט ווערן נאָר אין דעם ווערטה פון 10, אַזוי אַז עס ווערט דערמיט אַרונטערגעצויגען אַ זעקסטער טייל פון דעם ווערטה פון יעדער איינציגער פאַבריק אין גאַנצען לאַנד.״[208]

פאַר אָט דעם בירושה־אָבגעשטאַמטען קאַפּיטאַליסטישען מוח פון וועסט־שאָטלאַנד איז אַזוי צונויפגעמישט דער ווערטה פון די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, פון די שפּינדלען א.אז.וו. מיט זייער קאַ־פּיטאַל־אייגענשאַפט צו פערמעהרן דעם אייגענעם ווערטה אָדער איינצושלינגען יעדען טאָג אַ בעשטימטע סומע פרעמדע אומזיס־טיגע אַרבייט, ניט־בעצאָהלטע אַרבייט, אַז דער הויפּט פון דער פירמע קאַרלייל און קאָמפּ. שטעלט זיך ווירקליך פאָר, אַז ווען ער פערקויפט זיין פאַבריק, וועט מען איהם אויסצאָהלען ניט נאָר דעם ווערטה פון די שפּינדלען, נאָר אַ חוץ דעם אויך פאַר זייער כח אַרויסצושלעפּען מעהרווערטה. ער מיינט, אַז מען וועט איהם בעצאָהלען ניט נאָר פאַר דער אַרבייט, וואָס עס שטעקט אין די דאָזיגע שפּינדלען און וועלכע פאָדערט זיך צו פּראָדוצירן אַנדערע

[208] דאָרט גופא, ז. 60. דער פאַבריק־אינספּעקטאָר סטואַרט, אַליין אַ שאָט־לאַנדער, און פערקעהרט ווי די ענגלישע פאַבריק־אינספּעקטאָרען, אַ מענש וואָס איז איינגאַנצען פערכאַפּט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען אַרט דענקען, בעמערקט אויסדריקליך, אַז אָט דער בריעף, וועלכען ער האָט פערקערפּערט אין זיין בעריכט, איז „די ניצליכסטע מיטטיילונג וואָס ווער עס איז פון די פאַבריקאַנטען, וועלכע ווענדען אָן דעם רעליי סיסטעם, האָט ווען עס איז געמאַכט, און מען קאָן גאַנץ בעזונדערס רעכענען, אַז ער וועט דיענען אָוועקצונעהמען די פאָראורטיילען און די מענות אַנטקעגען דעם דאָזיגען סיסטעם.״

די קראפאטקין ליטעראטור געזעלשאפט

געגרינדעט יאנואר 1913. אינקארפארירט 1915, ניו יארק.

די געזעלשאפט איז ארויסגעוואקסען פון דעם „קראפאטקין יובילעאום קאמיטעט”, וועלכער האט זיך ארגאניזירט אין יאהר 1912 ארויסצוגעבען פעטער קראפאטקין׳ס ווערק אין אידיש לכבוד זיין 70 יעהריגען יובילעאום.

רעארגאניזירענדיג זיך א יאהר שפעטער אלס אן אונפארטייאישע ליטעראטור־געזעלשאפט מיט ברייטערע אויפגאבען, וועלכע בעצוועקט ארויסצוגעבען אלע אלגעמיין־סאציאליסטישע קלאסיקער, ווי אויך אנדערע ווערטהפולע סאציאל־פאליטישע ווערק, אין אידיש, איז בעשלאסען געווארן צו פעראייביגען די געזעלשאפט מיט דעם עהרען־נאמען פון דעם גרויסען לעהרער און פרייהייטס־קעמפפער אלס די קראפאטקין ליטעראטור־געזעלשאפט.

יעדער פריי־דענקענדער מענש קאן ווערן א מיטגליעד אין דער געזעלשאפט, ווען ער צאהלט איין דעם יעהרליכען בייטראג פון $1.25. דאס יאהר פון דער געזעלשאפט רעכענט זיך פון דעם 1טען מאי ביז דעם נעקסטען 1טען מאי.

איינמאל א יאהר קומט פאר אן אלגעמיינע מיטגליעדער־פערזאמלונג, אויף וועלכער עס ווערט אבגעגעבען א בעריכט פון דער טהעטיגקייט און דעם פינאנציעלען צושטאנד פון דער געזעלשאפט; עס ווערט געהאלטען א וויסענשאפטליכער פארטראג פון א בעוואוסטען אידישען געלעהרטען, און עס ווערט געוועהלט א דריטעל פון די מיטגליעדער פון פערוואלטונגס־ראטה.

ווערט א מיטגליעד אין דער קראפאטקין ליטעראטור־געזעלשאפט!

איהר קריגט פאר דעם $1.25 בייטראג: 1) צוויי ביכער א יאהר אין ווערטה פון 2 דאל. אדער מעהר; 2) די פאריגע ביכער פון דער געזעלשאפט אלס פרעמיום פאר א העלפט פרייז. 3) איהר זייט בערעכטיגט צו א שטימע ביי די פערהאנדלונגען אויף דער יעהרליכער גענעראל־פערזאמלונג, א חוץ וואס איהר ווערט א חבר צו טויזענדער ראדיקאלע און פריידענקענדע מענשען איבער׳ן גאנצען לאנד און העלפט אריינברענגען די קלאסישע סאציאליסטישע ליטעראטור אין דער אידישער שפראך.

אדרעסירט אלע בריעף און געלד־זענדונגען אויף דעם אדרעס פון דעם טרעזשורער פון דער געזעלשאפט:

Dr. J. A. Maryson, 250 E. Broadway, New York, N. Y.

די קראָפּאָטקין ליטעראַטור־געזעלשאַפט

האָט ביז איצט ארויסגעגעבען די פאָלגענדע ווערק:

מעמואַרען פון אַ רעוואָלוציאָנער

פון פעטער קראָפּאָטקין.

איבערזעצט פון ג. דייוויד, מיט א פאָררעדע פון געאָרג בראַנדעס. 256 זייטען. פּרייז 1 דאָל.

געגענזייטיגע הילף

ביי חיות און מענשען.

מיט א ספּעציעלער פאָררעדע פון פּערפאסער צו דער אידישער אויסגאבע. איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן. 448 זייטען. פּרייז 1 דאָל.

פעלדער, פאַבריקען און ווערקשטעטע

פון פעטער קראָפּאָטקין.

איבערזעצט נאָך דער לעצטער ענגלישער אויסגאבע פון דר. י. א. מעריסאָן. 410 זייטען. פּרייז 1 דאָל.

אַלע דריי קראָפּאָטקין ביכער זיינען אייגנהייטליך געבונדען אין אַ שעהנעם עקסטראַ קלאָטה.

דער איינציגער און זיין אייגענטהום

פון מאַקס שטירנער.

מיט אַ ביאָגראַפישער סקיצע און איינלייטונג. איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן. 504 זייטען, קלאָטה. פּרייז $1.25

געקליבענע שריפטען

(די וויסענשאַפט און די ארבייטער, קאַפּיטאַל און ארבייט).

פון פערדינאַנד לאַסאַל.

איבערזעצט פון א. א. ראָבאָק. 434 זייטען קלאָטה. פּרייז 1 דאָל.

וואָס איז אייגענטהום

פון פּ. זש. פּרודאָן.

איבערזעצט און איינגעליימעט פון דר. א. קאַראלניק. 341 זייטען, קלאָטה. פּרייז 1 דאָל.

דאָס קאַפּיטאַל פון קאַרל מארקס.

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן. ערשטער טייל, 477 זייטען, קלאָטה. פּרייז $1.25.

מיטגליעדער, וועלכע האָבען איינגעצאָהלט זייער ביי־טראָג (1.25) פאַר דעם לויפענדען יאָהר, קאָנען בעקומען אַ ל ס פּ ר ע מ י ו ם יעדען פון די פריהער־ערשיענענע ביכער פאַר העלפט פּרייז. פּאָרטאָ פאַר יעדען בוך, 15 סענט עקסטראַ; פאַר אַלע 7 ביכער צוזאַמען, 75 סענט.

S. May